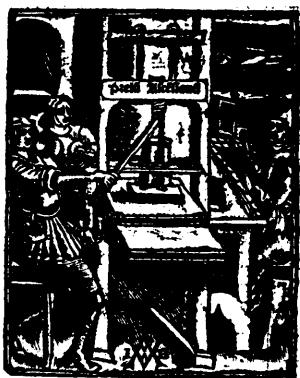

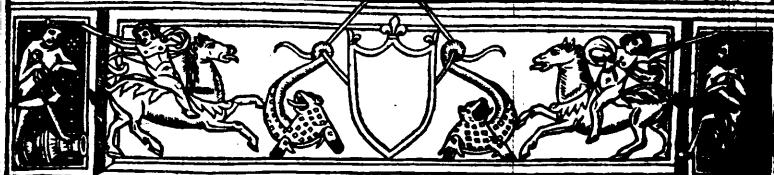
Rabi Rossei Aegyptij

Dux seu Director dubitatum aut perplexorum, in
tres Libros divisus, & summa accurate Reueren
di patris Augustini Iustiniani ordinis Predicatorum
Nebiensu Episcopi recognitus. Cuius index se rata
bella ad calcem totius apponetur operis.

Menses brevi Miammer.

Venundatur cum Gratia & Privilegio in
Triennium, ab Iodoco Radio Ascensio,

Aug Iustinianus ordinis Predicatorum Episcopus Neobensis Ste
phano Poncherio Senohenium Archiepiscopo. S.

Ecentiores **hebrei** Stephane præsul humanissime duos in
primis celebrant Moseos, Aegyptium viuum, Gerunden
item alterū. Aegyptio pater fuit Maimon, Gerundensi Na
chman: vnde hunc ficto vocabulo **הַרְמָבָן** **Haramban**. i. fi
liu Nachman: illu vero **הַרְמָבָן** **Harambā** vocat: quod ver
bum Hebreis sonat **מִשְׁׁהַנְּאָמָן** **Mishnah** hachacham
rab Mose ben Maimon. i. sapiens rabí Moses filius Mai
mon, vt singulis literis in ficto nomine contentis, vnum
respondeat integrum verbū. & hic quidem Mose **אֱגֵי**
ptius multa sua sapientiae posteris reliquit monumenta. Exeat nanq; illius opus
quod **הַרְמָבָן** iad, hoc est manus sue quatuordecim inscribitur: magnum profecto
volumen, in quatuordecim nepe digestū libros: qbus explanat Iudæis legem, ac
bonam **תַּלְמָדָח** talmud partē. Leguntur illius complura alia, tum in medicina, tum
in philosophia, tum in sacris literis: que prope omnia haec tenus hebraice soli sunt
scripta. Hunc vero eiusdem librum, qui inscribitur **מִרְהַתְּנָכְכִים** more hane
uochein. i. director dubitantium: iam pridem in nostrum sermonem versum con
stat ab interprete: cui magis cura fuit, vt illis temporibus sententias vtcunq;
exprimere, q; verba reddere eleganter: opus sane seconde & minime triuialis do
ctrinæ, in quo multa rationibus demonstrantur philosophicis: plurima adducun
tur, q; nire conductant & faciunt ad intelligentiam sacrorum librorum. Quæ res
mihi in causa fuit, vt librum in publicum emitterem: tuocq; nomini clarissimo di
carem. Noui enim q; te delectet, q; te capiat, q; etiamnum tibi arrideat sacrarum
literarum lectio. Cæterū fuit auctor iste candidus, minimeq; superstiosus: plus
certe veritati addictus q; neq; importunitis neotericorum ludorum: quo factum
est vt Iudei omnes Galli sunt. n. Iudei sicut & Christiani, Galli, Hispani, Germani,
Itali, Afiani, Aphricani in vnum conspirati, librumq; incendio deuouerint:
quod sibi videretur nimium fauere Christianorum heresi. Verum nō potuerūt
peruersæ aliqui mentis homines perficere quod cōmenti erant. Habebatur nā
q; liber non in Gallia tm, sed per totum fernie orbem in multa exemplaria pro
pagatus. Percipies porro illu que sunt religionis religiose, que philosophica ph
ilosophice, que Talmudica talmudice: ac demū quæ sunt diuina diuine tractare.
Tu vero pater venerande munusculum hoc, eo animo accipe: quo omnia soles, q;
ad diuinæ literas & Christianam pietatem attinent: futurum semper insigne in
dicum meq; erga te obseruantq;. Vale, Parthius Calendis Martii, M.D.XX.

216621

Prefatio.

Fo. II.

INCIPIT LIBER RABI MOYSI AEGYPTII QUI DICITUR Dux Neurorum seu dubiorum: hoc est director dubitantium: ad discipulum amicum,

Prefatio.

XIXT Rabi Moyses Aegyptius in aperteione libri sui: ppitius sic ei deus inclite discipule. Ecce ex quo sedisti coram me: quod venies de finibus terre, ita ut addisceres sub me: anima tua preclara fuit in oculis meis propter vehemens desiderium tuum in acquirendo sapientiam: & etiam propter illud quod vidi in cammino: tuus de vehemtia desiderii tui in speculacione scientiarum. Hoc autem fuit ex quo peruererunt ad me literae tue: & aggregationes elegantissimis verbis: tuorti ab Alexandria priusq; expurus effem intellegati sum. Et dixi in corde meo: fortassis amor illius erga sapientiam maior est q; apprehensio intellectus ipsius. Cum vero studiasti coram me: labores tuis qua didicisti ante me de scienca firmamentum cum illis que prius didiceras de scientiis mathematicis, sine quibus non potest comprehendendi scienca predita: quoniam exigitur ut ista sint quasi stramenta: Augmentatus est amor meus erga te ppter bonitatem scientie tue: & propter bonitatem ingenii tui. Tunc autem vidi vehemens desiderium tuum ad scientias disciplinales: & idcirco permisi ut exerceres anima tuam in illis sicut q; percepti de intellectu tuo perfecto. Cum etiam didicisti sub me de arte dialectica: quia didicisti adhuc anima mea tibi: & vidi te idoneum cui reuelare secreta philosophiae: ut intelligas in ipsius que per factos in eis oportet considerare. Tunc autem ceperit tibi dare capita verborum: & mouere summatim quedam: & vidi te quacunq; diligenter a me ut adicerem illius alia: & induxisti fui ut ea ponerem tibi verba spiritualissimi rationum: & ut facerem te scire in illis memorem loquentium, se utrum super illis inducta fuerit demonstratio an non: & ut etiam facerem te scire cuius efficacis sunt: & cognoui q; didiceras partim aliquid ab aliis: tu tamen labore nimis confectus es ex dubitatione tua magna: & anima tua pscia quererat a te ut inuenire verba voluntatis. Ego vero repellem te priscipientem ut addisceres ldm ordinem que addiscenda erat. Erat autem intentio thesa ut flares super veritate secundum vias suas: & non apphenderes eam secundum accidentia. Nec cessasti diu futili in societate mea a remunerazione verius icripture: vel a verbis lapidantibus que percibentes te super ratione mirabili: quin exponeret tibi. Cui vero creator diuinitus nos: & posuisti faciem tuam ad finem voluntatis tue: dies societatis tuę suscitauerunt in me cogitationem quietis: & mensus recensus tui mouit me ad cōponendum librum istum: quem exposui tibi & similibus tuis: qui sene valde pauci. Distinxiri autem illi capitulus non ordinari: & quodcunq; illorum fuerit subscrifpti ppter tenet ad te prime in loco in quo fueris: & pax tibi in nomine dei mundi.

Innuocatio Authoris.

N Otam fac mihi viam per quā ambule: quia ad te leuo animam meam. Ad vos vici clam, & vox mea ad filios hominum: inclina auren tuam: & audi verba sapientum & cor tuum pones in sapientia mea.

Proemium Authoris.

¶ Stius libri prima intentio est explanare diversitates nominum quas inveniuntur in libro prophetarum: quorum quedam sunt equivoqua: & intelligunt ea insipientes pro quibusdam eorum de quibus dicitur nomen equivoicum illud. Quodam sunt translata: & intelligunt ea simpliciter pro eo unde transluntur. Quedam sunt ambiguas & creduntur dicta ldm convenientiam rei nec sunt vera. & quandoq; creduntur equivoqua. Se non est intentio mea in hoc libro docere communia ipsarum gentes: nec illos qui incipiunt in speculacione sapientiae: nec illos qui non sunt speculatori nisi in doctrina legis futuromodo: quoniam intentio huius libri totius est: ut intelligatur lex per viam veritatis. Intentio autem huius libri est expergesfacere mentem viri iusti in cuius anima intravit credulitas legis nostre: & colligata est in intellectu ipsius: & est perfectus in fide sua: & in moribus suis: & speculator est in sapientia philosophica: & intellectus rationes ipsius: & traxit cum intellectus humana ut faciat ipsum esse in gradu suo: sed impeditum ipsum acquirere gradum illius plane legis: & q; non potest intelligere vel scire de diversitaribus eorum nominum equivoconi vel translati.

Rabí Rossei Slegyptij: ducoris dubi.

vel ambiguorum: & remansit in magna ambiguitate & corde dubio: & ignorat, utrum sequatur intellectu suu habito post tergū qd intellectus de nominibus illis. Et opinabitur tunc qd destruit fundamenta legis, & qd remaneat in eo qd intellectus de nominibus illis, & non sequatur intellectus suum: & tunc habebit suspectū intellectus suu, & declinabit ab eo: & cognoscet in oibus illis qd firmatum est super ipso damnum & corruptionem in lege sua & fide. Et remanebit in ipsis cogitationibus variis cum teneritudine cordis: & anxietate animi, & non recedet ab infirmitate animi & cogitationibus vagis. Committatur etiam in hoc libro modum sedis qui est ad expoundendum similitudines nrae occulta, quae sunt in libris prophetarum, & non dicitur manus scilicet qd sunt similitudines: sed credit insipiens attonitus qd sunt secundum suum planum, & qd non est in eis ratio latens, & cum appliceretur mente illius intelligens per viam veritatis, & intellectus exire eas secundum suum planum: renouabitur in eo simul magna dubitatio. Sed quando exposuerimus illam similitudinem, vel expurgemus illum ad intelligentiam qd est similitudo, erit ei ostensor rectitudinis, & euaderet illa titubatione, & ideo vocati nomen istius libri Duxens Neutorum vel dubiorum. Et non dico qd liber sit auctor omnem dubitatem de corde intellectus ipsum: sed dico qd tollit plures & maiores dubitationes. Et non querat a me intelligens & causa nostra ne exspectet mentionem fecerimus de aliqua ratione qd perficiamus ipsam: vel quando incepimus explanare aliquam similitudinem qd perueniamus ad finem eius qd dicitur in similitudine, quoniam illud non conuenit intelligenti, vt faciat hoc lingua sua: nec cogitet de hoc medium iwt ponat in libro qui sit signum ad lagitatem stulti qui se reputat sapientem: & sagittabit eum sagittis stultitiae sue, lam autem exposuius in aggregatione librorum nostrorum in Talmud de consequentia rationis huiusmodi: & innominus super multis diuersitatibus, & mentionem fecimus in ipsis libris qd opus de Bereshit est scientia naturalis, & opus de Mercana est sapientia specialis. Et expoluimus qd dixerunt, qd non debent instruere in Mercana nec vnde soluim nisi sit sapientia, & intelligens ex sensu suo, & tunc dabit ei initia rationis: & ideo non querat a me nisi initia rationis: & tanquam illa initia sunt ordinata in libro isto, nec vnde post aliud: sed sunt dispersa, & immutata modis alius ab eo qd est nostra voluntatis expondere. Quoniam intentione mea est, vt veritates quae ibi sunt aliquando manifestentur: & aliquando occurrantur, ut non remaneat aliquid qd stet contra rationem specialiem, quia nihil potest esse qd constet contra ipsam, & ideo fuerunt veritates quae sunt separatae in comprehensione creatoris, occulentes cōmunitati genium sicut dicit David. Secretum domini timentibus eū. Scias etiam qd naturalia similiter non possum exponi ab homine expositione perfecta, nec potest homo facere, vt scias tamen pars principiorū suorum sicut sunt, & tu scis qd dixerunt sapientes, & non in operē de Bereshit in duobus. Et si ponetur homo oēs illas rōnes, est expitor, & ideo fuerū dicte illē rōnes in libris prophetie in parabolis, & loquuti sunt in eis sapientes in parabolis & similitudinibus, vt ambulet in eis per viam librorum fanciatris: quoniam est inter illas, & sapientiam specialē coniunctio firma & colligatio fortis, & ipsa sunt secreta secretorum sapientie specialis. Nec ascendat in cor tuum qd illa magna secreta sunt a nobis scita usq; ad finem suum, sed aliquando

Nota de modis quibus apparet veritas donec credimus qd sit dies, & postea abscondit ipsam potentias nostras & eos qui sunt in obscuritate & tenebris, iuxta qd sumus in ipsa prius. Et idcirco sumus nos sicut ille cui apparet coruscatio vna post aliam interpolate dum ipse est in obscura nocte, & est aliquid cui apparet coruscatio vna post aliam: ita qd credit qd est continue in clara luce quae non recedit, & apparet oculis eius qd non sit dies, & iste fuit gradus extimii p̄ pheterum cui dictum fuit: Et tu ita hic tecum, & de eo dictum fuit qd splendida facta fuit facies eius. Et etiam aliquis ex eis cui apparet coruscatio semel tantum in nocte, & ille est gradus illos sūt de quibus dicitur. Prophetauerunt, & non addiderunt, & ex eis est cui continget qd inter vna coruscationem, & aliam erit rēpus longum vel breve. Et ex eis est cuius gradus non est adeo altus qd eius tenebrae non illuminetur per coruscationem: sed per aliquod corpus clarum, & lymphidum: sicut lapides qui illuminant in noctis p̄lūcio, & tamen illa lux modica quae splendet super ipsam non est continua: sed apparet semel, & post latet: sicut splendor gladii qui versatur vi brando. Secundū autem gradus illos variantur gradus homini perfectior: sed de illis qui nō viderant lucem, & qui semper in tenebris ambulat, dictū est. Nescierāt neq; tenebrarunt, qui in tenebris ambulat, & absconditur ab oculis eorum veritas vniuersaliter qdā sit multū clara sicut dictū est: quomodo non viderunt! lux clara est in celis, & isti sunt gens populorū terræ: & non est remuneratio illis in hoc libro. Et scias qd si velit quis perfectior sedis perfectionem sui

gradus explicare rationem aliquā de eo qđ intellectus de secretis istis,& explanare illa oce suo vel lingua calami sui,nō poterit.& licet metiat qđ comprehendenter, deficer in exponēdo illud ex positione cōpleta scdm ordinem: sicut poterit facere in aliis Scientiis ille qui fecit viam doctrinas illarum: sed cōtinget ei in docendo aliū sicut cōtingit ei in addiscendo.Qđ est dicere: quoniam ratiō incipit apparet,& posita occultatur: quoniam natura huius rei in magna & in parva sic se habet. Et ideo qđ voluit omnis sapientia excelsus & spūialis prosecutor veritatis docere aliquid de huiusmodi,nō fuit locutus nūi in parabolis & in enigmatis? & i hoc multiplicata sunt parabole seu similitudines,& posuerūt eas varias in suis generib⁹,& specieb⁹,& occultauerūt in multitudine illarū similitudinā illud qđ debebat intelligi ex enigmatis illis in principio illius similitudinis: vel in medio,vel in fine: ex quo ne inueniēbant similitudinē quae cōueniret rationi illi a principio usq; ad finē. Et fuit posita illa ratio qua intendebat docere aliquę qđ quis esset yna in se dispersa & diuina in multis similitudinibus distinguit⁹ abinuicē. Proferunt etiā profunditus in hoc dantes vñā & eandem rem p similitudine rebus variis: vt principium similitudinis colligatur vno modo,& finis alio modo.Potest etiā contingere qđ totū etiā similitudo ad duas res sibi propinquas in specie illius scientiae: donec oīa qui voluerit docere sine similitudinib⁹, erunt verba obscuriora & magis profunda qđ si essent dicta medianib⁹ similitudinibus: quati sapientes & intelligentes trahent post illā rationē cum volitate spūiali, sicut trahit eos fusa diuersitas naturales. Nonne vides qđ creator benedictus voluit perficere mores nostros & ornare modos cōscientie nostrę preceptis suis quę fuit mādata ad faciendā,& nō firmant̄ nisi post operationes intelligibiles! Initū fuisse est, vt intelligat spēcum dei scdm possibiliter suam. Et etiā non firmat̄ nisi cū scientia spūiali: quę scientia spiritualis nō apprehēditur nisi post sciam naturalem, quoniam scia naturalis posterior est sapientia spūiali: sed est prior ea ordine doctrine. Sicut patet studentib⁹ in hoc. Et ideo creator posuit apertiorē legi nostrę in ratione operis de Beresfit qđ est scientia naturalis sicut pspoluius: ppter hoc difficultatē etiā magnitudinis ratiōnis: & ppter breuitatē potentie nostrę in cōprehēndēdo magnitudinē rōnum scdm qđ sunt vel fuerint verba creatoris nobisq; in iplis rationibus occuliti qđ fecit, necessaria sapientia spūiali de necessitate ad loquendū nobisq; in illis parabolis: & verbis multis occulitis sicut dixerūt sapientes ad annunciadū fortitudinē operis de Beresfit carni & sanguini nō pōt̄ esse. Accurso cōculis scriptura dicens. In principio creavit deus celum & terrā, & iam innuerat tibi vi fratres qđ illę rationes memorat̄ sunt clausi. Tu aut̄ scis qđ Salomon dixit. Alta profunditas: quis inueniet eis & fuit posita tota illa ratio in nominibus aquilonis, vt intelligat ea vniuersitas populi terrae vno modo scdm breuitatē scientiae suę: & debilitatē sui intellectus. & intelligat ea vir perfectus alio modo. Etiam proposuimus in expositione de mynra exponere infirables rationes in libro prophetiae: & in hoc libro colligationis rationū cum intellectu. Et cū proposuimus in libro illo exponere oēs dubitationes enigmatis: quorū plana multū sunt a veritate remota: & deuiantia rationi intellectus: & oīa sunt similitudines. Et cum volumus elapsis jam multis annis corpora illorū libros,& compoluimus de illis partū: non fuit mihi vīsum conueniens qđ incepit exponere per viam illā: quoniam vīsum est mihi qđ si velē procedere per viam similitudinis & occulatio[n]is in eo qđ oportebat occulare, nō extrem⁹ de via prima: & nihil nouū faceremus, & mutuus remus singularē pro singulari vniuersi specie. Qđ si expoluērim⁹ quōd oportet exponere, istud etiā nō expedit: vt reueletur gēti. Nec etiā nostrę voluntatis est exponere species enigmatis, & plana prophetie genti. Vidiūmus etiā qđ si alijs insipientiis de populo: de iis qui legunt in Talmud, id est in enigmata, nihil ex eis erit ei difficile, nec multū remotū: qđ tum ad ipsū: quoniam apud insipientem & stolidū & vacuū a sapientia naturae factorū non est remotū ab eo qđ sunt quae immo possibile est esse. Qđ si intenderet in illa vir perfectus & sapiens, nō effugiet alterum duorum, vel ut intelligat ea scdm suum planū: & tum habebit fulspecūm illū qui dixit, & defractū confitēt̄ eius: & non erit in omnibus illis qđ destruet fidei fundamenta, vel dicit qđ sunt ibi rationes oscula, & per hoc euader: nec habebit illū fulspecū qui dixit: sine apparatu ei occultatio illius rei sicut lateat eum. Ad hęc autē explanabitur in hoc libro diuersitates prophetie & dispoſitiones suorum graduum, & expolio similitudinum illorū librorum per viam de viis explanationis. Et propter illa volui aggregare illos duos libros scdm qđ erat incepit, & posui in alio modo facere mentionem de fundamentis sciētarum, & opinionum cōmuniā noctivitati brevibus verbis: & in parte reuelare qđ est proprium expositioni scdm qđ fecim⁹ mentionē in aggregacione de Talmud, qui vocat Deuteronom⁹. Sed verba mea in hoc libro sunt sicut illius qđ p̄tundant̄ in

Rabbi Rossei de Egyptis: ducoris dubi.

¶ Ali's pro-
phethica.

Scientia & philosophica sicut p̄dixit: & scis scientias veras, & credit verba legis, & dubitat in suis rationibus: & fecerit ipsum errare ambigua nomina, & similitudines. Et inducet in hoc libro capitula: in quib⁹ non ponet nomen equiuocis: sed erit capitulum stramentū alterius capitulo: vel erit illud capitulū innūs aliquis modorū nominis equiuocorū, quia nōlē dicere palē nomen illud in illo loco: vel erit capitulū demonstrat̄ aliquā similitudinē, vel innūn aliquā de rationibus: ut faciat scire q̄ est similitudo: vel erit capitulū coadunās rationes miserables: in quo credunt addicentes contraria veritatis propriae nominis equiuocationem. Vel quia similitudo est fabricata super via rei assimilat̄ in ea, vel quia res assimilata in ea est fabricata super via similitudinis. Et postq̄ induxi similitudines istas, premitam quoddā antecedēs: & est istud Clavis sc̄ies & intelliges quia clavis scientiae omnīs quē dicta sunt a prophetis & veritatis corū est in eis prophetae intelligentia cōpositio similitudinis & rationum ipsarū, & expositionis verborum eorū sicut sc̄is: quia scriptura dicit. In manus prophetarū assimilatus sum. Et sc̄is quia dictum est, variatum. sc̄inare vaticinū, & loquere parabolā. Et sc̄is quoniam ex quo prophete yfi sunt multū loqui in Exemplum similitudinibus, dixit propheta. Nonne assimilator similitudinum est? Sic eriā sc̄is cā incepit Salomon & dixit ad intelligendā parabolam. & Salomon in verba sapientur & anignata eorum. Iomōn p̄t̄ & dixerunt sapientes: cui assimilabātur verba legis anteq̄ veniret Salomon? Puteo cuius aqua uenit ad se sunt profunda & frigidae, & non poterat homo bibere de illis. Sed quid fecit quidam subtilis? Coniunctus fūnū tunī, & linea lineā & hæfū. Sic processit Salomon de similitudine ad similitudinem & de parola in parabolam, donec stetit super secretis legis, ista sunt verba eorum. Ego vero nō intelligo q̄ ascendet in cor alictius perfecti sc̄dm intellectū: q̄ ad verba legis, in quibus innuitur aliquid, intelligenda fecerunt instrumenta & machinas rationis similitudinē: quē sunt præcepta de tabernaculis: & palma: & in qua uero custodib⁹ in lege scripsit: sed int̄ēcio fuit Probat̄ p̄ sine dubio facere intelligi profunditatem, sic etiam dixerunt doctores nostri. Aliquis amisit aurū exemplū cā vel lapidem preciosum in domo sua, & accedit candelam vniū denarii, & inuenit gēnam. & deit quō lū similiiter ipsa similitudo nihil est, & per manū similitudinis intelligis secreta legis. & etiam sunt similitudo ista verba eorū. Appone cor tuum q̄ palam expofuerunt, q̄ legis arcana sunt lapsi preciosus, cōlere ad in & q̄ planū omnis similitudinū nibil est. Et vide quomodo assimilauerūt clausuram rationis telleū sc̄ assimilate, q̄ si ceciderit gēna ī domo ei⁹, q̄ dom⁹ ē nimis obscura. Et cōlere q̄ gēna ibi est: sed ceterorum, nō videt ea/nec sc̄it locū eius, & idem est ac si dixisset de potestate ei⁹ ex quo nihil veſtitatis habet in ea, donec accedit candelā: qd̄ est ostēcio intellectus rationis similitudinē. Dixit sapient̄ Salomon. Mala aura cum sculpturis vel picturis argenteis verbum prolatū in ratione sua. Ap̄pone cor tuum ad audiendū expositionē huius rationis quā dixit. Scriptura vel sculpture sunt cōlatura reticulat̄ feliciter, in quibus sunt loca cauata cōlatura sculpiibus, sicut opus aurifīcum. Et ipse dicit q̄ sc̄it est similitudo malorum aureorum cū picturis argenteis quorū cōlature sunt nimis subtile: ita est verbū qd̄ dicitur duobus modis. Et sc̄ias & intelligas q̄ lauūs Q̄ oīs p̄as sit ista similitudinē ipse dicit q̄ omnis parola habet duas facies. sc̄ilicet modū apertum, & parola habet modū occultū, & necesse est ut forinsecus sit pulchrit̄ ut denōstret incipienti super eo qd̄ est ber duas fā in trinsecum: sicut malum aureum qd̄ est opertum reti: in quo sunt cōlatura argenti subtile: cies. s. mo. & cum videretur a remotis vel visione sine intellectu, ascendit in cor q̄ est argenteum mādum oculū: & cū intuitu fuerit diligenter homo actū viuis, demonstrabitur ei qd̄ in eius lateri. & sc̄itrum, & mo q̄ est aurum. Ita se habent similitudines prophetarum: extrinseca earum sunt sapientia vitis dum aperte in multis: quorum vnum est ornatus officiorum societatis humanae: sicut apparet in planis libri parabolatum & aliorum similiūm. & interiora eorum sunt sapientia in sc̄ietia veritatis. Et sc̄ias q̄ similitudines prophetarū sunt duobus modis. Sunt etenī qd̄ani similitudines in quibus quodlibet verbum denōstret aliquid super aliquo separatum. Secundus aut̄ modū est q̄ erit vniuersa similitudo demonstrativa rei assimilat̄ in ipsa. erunt rāmena multa verba in ipsa similitudine: quorū nullum adiicit aliquid in ipsa re assimilata: sed posita sunt ad ornatum similitudinis, & ad orationem eiudem vel ad profundationē occultationē rei assimilate: ut sit verbum ducatur p̄brens sc̄dm ordinē: iuxta quem cōuenit piano illius similitudinē. Et adhibe mētem huic rōni. Exemplum primū speciei similitudinē prophetie est illud qd̄ scriptū est. Videlicet sonū, & ecce scala posita in terra: & in hoc q̄ dixit scala, significat quidēdā: & ī eo q̄ dixit posita in terra, significat sc̄dm. & in eo q̄ dixit cacumen eius tāget cōlos, significat tertium. Et ecce angeli dñi, significat quartū, ascēdētes, significat quintū, & descendētes significat sextū, & ecce dñs stans super ipsam, significat septimū. Et ecce omnia verba posita in hac similitudine, li

Genesīs.

Lib. I.

Fo. IIII.

gnificant aliquid p̄ter vniuersum rei assimilatē in ea. Exemplā vero scđe specie similitudinum prophetæ est illud qđ dixit Salomon. De fenestra domus meę p cancellos prospex: & video par Proverbio uulos, cōsidero iuuēnē vocerem qui transit per plateas in obscuro: aduerserante die: & ec rum.vii.
ce mulier occurrit illi nunc foris/nic in plateis/apprehensumq deosculabatur iuuēnē dicens. Vt
etiam pro salute tua deuoui. dicitio egredia sum in occursum tuū. & itelleq istoru versuū est:
vt caueant sibi homines ne sequātur vita corporalia, & assimilauit quē est causa omniū corpo
ralium defideriorū mulierū meretrici virū habent: & super hac similitudine fabricantur eti
brum suū. Ad hęc etiam exponemus in capitulis huius libri profundā sapientiā ipsius in eo q
assimilauit materiam corporalē mulieri meretrici virū habenti. Et exponemus qualiter sunt
librum suū in laude mulieris nō meretricis: sed carnis operā, & intendēris in apparatu eorū q
sunt necessaria domui suū & viro suo. Et oīa ista sunt impedimenta que phibent hominē aco
rere pōfremā perfectionē, que est scire crearem suū. Similiter etiā oīes mores peruersi & prau
qui sunt in hōe nō sunt in eo nō ex parte materię corporalis solī modo sicut explanabitur in
hoc libro. Et illud est qđ intelligi vniuerſitate similitudine/ seu parabolā supradictā: hoc est dis
cere, q̄ trahatur homo post suam concupiscentiā corporalem solūmodo: q̄ est materia corpor
is. qm̄ materia propinqüa hominū: eadem est materia propinqüa vniuerſitatis alii. Postq ait
ista explanaui & revelauit tibi secretū predictaū similitudinē, nō queras a me quid est dicere. Vi
ctimas p̄ salutē deuoui, & quid significat. Lectulū meū strauit taperibus. Et quid est qđ adiecit I
has similitudinē p̄ dicens Nō erit vir ī domo sua: & alia etiā istis similiā. quoniam oīa sunt colliga
mentum verborū super plano similitudinē. Ista etenim verba q̄ dixit Salomon, sunt verba for
nicatoř. Intellige bene verbū istud qđ est principalius magna & fortis in eo qđ explanare p̄pos
no. Et cī videris in aliquo capituloī huius libri, q̄ expono aliquā de similitudinē, & cum ins
nuero tibi super secreta vniuerſitatis assimilatē rei qđ est, nō queras a me singulariū rōnum q
ponuntur ī ipsa similitudine, & nō labores inuenire ī ipsiū rōnum q̄ pertinet ad rem assimila
tam ī eis, qđ istud deducet te ad alterā duarū viarū: vel enim repeller te ab intellectu ratio
nis similitudinis intelligēdā, vel deducet te ī labores cogitādi opiniones, que nō habent radis
cem. & illa nō fuerunt scripta, vt mediteris ī illis illas opiniones, & accederet tibi gradis labor ī
verbis vanis, & sine fructu. & tñ laborat ī illis, & cōponunt libros multi hominū nostri rōportis:
quia omnes illi defiderāt inuenire rōnes & opiniones in dictis quas scripserōt nō intēdebat dice
re: sed in cītio tua si ī maiorē parte similitudinē intelligere vniuerſum similitudinē qđ fuit ī
intentionē dicēris ut faceret scire. Sufficiat autē tibi ī parte res huiusmodi, ut intelligas ex ver
bis meis cum loqueris tibi, q̄ talis tari ī similitudo: licet nihil amplius explanem. Nam qđ in
tellekeris qđ est similitudo, intelliges statim cuius est similitudo: & dictum nostrū in dicendo tibi q̄ est similitudo, erit sicut qui auferit qđ est ante faciem: qđ separat inter videntem & rem vi
fani. Et hoc est signum firmamentū & cōmendatiōis huius libri: cum volueris conseq̄ui qui qđ
est cōmunicatum ī eo: donec non cadat verbum de verbis eius. Pone super cor tuū capitulo
ip̄ius, vnam partem super alterā: & nō sit intentionē tua ī capitulo, ut intelligas totam rōnum
eius tantū: sed ut scias quodlibet verbum qđ habetur ī cōmuni rōni ip̄ius, licet nō sit de ra
tiorē capitulo: quoniam verba mea ī hoc libro nō fuerunt caluſed cum magna inquisitione &
disputatione, & cum cautela ab erroribus cum expositione occulta. & nihil ī ibi dictum extra
locum suum, nisi vt exponatur ī loco suo, & non multiplices disputationem super ip̄o causa
opinionibus tuis, quia non prodesse^a animę tua: sed opus est tibi scire qđ est necessarium ve
sciat: & intende in hoc semper: Quia tunc explanabis tibi maiorem partem dubitationum
quae sunt ī lege, & in quibus errat omnis intellectus intendēris ī ea. Ego autem adiuro ī eo
qui est benedictus omne qui legerit ī hoc libro: vt non exponat alii vel vnum verbum nisi qđ
est explanatum ī verbis illius legis qui me promovit, qui est de sapientissimis nostris legi, quo
rum sunt nomina sc̄ita: sed non doceat aliud extra se, ad doceandum & revelandum qđ null⁹ aliud
doctorum nostrorum dixit prater me, & nō refinet contradictere verbis meis, quia poterit con
tingere q̄ intelliget ī illis contrariū eius qđ fuit ī mente mea, & nocet mihi pro bono qđ
ei feci, & reddet mala pro bonis. Sed intendat ī eo ad cuiuscq manus deuenienter, & si intēne
rit ī eo illud qđ vult de dubitationibus, vel ī uno verbo det gratias deo: & sufficiat ei qđ in
tellexit. Qđ si nihil vtilitatis inueniret ī eo, reputaret alii bonam opinionem, & indicet ī
bonam partē: & tamē cū opinione remota scđm q̄ est debitum sup̄ vniuerſitatem ḡtis nostris
a. lxxi.

Attende
vtrum ve
rum sit,

Rabbi Rossei Slegyptij: duxoris dubi.

nedum super sapientibus nostris & suffentatoribus nostra legis, qui laborant ut promoueant nos in veritate secundum apprehensionem sui intellectus. Et scio quod omnis ille qui incipit addiscere ab hominibus imperfecte speculationis inueniet utilitatem aliquam in capitulis huius libri: per se autem vero inter homines & obseruatorum legis & dubius in rationibus suis sicut praedicti nanciscetur utilitatem in omnibus capitulis huius libri: & erunt futilia gemitus eius & placita auribus illis. Vacui autem a scientiis quorum cerebrum plenum est opinionibus vanis, & rationibus. Falsis quas opinantur esse veras scientias: & quod ipsi sunt magistri speculationis: & tamen non habent partem in sapientia: nec in eo quod debet vocari sapientia: scio vere quoniam tales fugient & ridebunt de multis capitulis huius libri: & graue erit eis: quia non sciunt rationes eius: etiam quia reuelabuntur in eis falsitas fraudis eorum. Et arguent quod est in manibus eorum quod est scripta: est thesaurus eorum, & diuitiae referuntur in tpe necessitatibus. Creator autem scit: quia multum timuit compondere verba ista que volo configere in hoc libro: quoniam sunt verba occulta, & nullus fuit liber copositus in illis in gente ista a longo tpe captiuitatis in qua sumus. Et quod audebit cor nostrum innovare huiusmodi innovatione, & compondere libri in eo: sed innixus fuit super duobus antecedentibus: quorū vnu est: quod dixerit sapientia in eo quod est simile huic rōni tempus facie di dñi. Secundum est: quod dixerit opera tua sunt secundum tuam cōsciātā ad seruitū dei. & super his duobus suffentatus fui in eo quod compofui in parte capitoliorū huius libri. Et vniuersaliter dico quod ego fui homo cuius cogitationē porte sunt clausae, & passus voluntatis erit coangustantur, & non inueniat consilium ut reuelaret veritatem: que probata est non eo pacto: ut prohibet illud. & non curabo si mihi culparerit multitudine gentis stultorum. Et erit intentio nostra: ut euadat ille bonus homo ab eo in quo dubitat, & docet illum: ut recedat a sua dubitatione. donec sit perfectus. & inueniat requiem: vel antecedēs pproposito. ¶ Ceteras quod causē destrunctionis vel cōtrarietatis quod inuenitur in aliquo librorū, vel in aliqua aggregatione sunt. vii. Quarū prima est: cū copositor cōponit verba diuersiorū hominēs habentū cōtrarias opiniones, & non nominat illos quorū opinione sunt: nec appropiat quilibet verbi dicēt illud: inueniet in libro illo quasi destrucción vel cōtrarietas vnius rōni ad alterā: quoniam vna illata distinctionē est opinio vnius & altera alterius. Secunda causa est: cū copositor libri fuerit p̄timo in vna opinione, & postea mutabif in aliam: & verba eius tam p̄tima q̄ secunda sunt scripta. Tertia causa est: cū omnia verba libri fuerint secundum plantū: sed partim secundum plantū: partim secundum parabolā, & habebit rōnum occultū: vel erit due distinctionēs: quarū vna destruet alterā in apōlo filiūdinis. Et cū intellectus fuerint secundum suis plantū, vna destruet reliquā: vel vna erit diuina ab alia. Quarta causa est cum fuerit conditio quod non reuelaret in loco suo ppter aliquā necessitatē: vel quod sunt due rōnes fundatrices variae, & neutra earum explanatur in loco suo: & videat quod sit destrucción vel cōtrarietas in verbo, & non est. Causa quinta est: necessitas addiscendi cuius expofitio est cum fuerit p̄funda ratio ad intelligendū difficultis discipulis, & necessitas loegerit ut fiat de eo mentio vel quod premittatur: & inueniat aliam rōnem ad intelligēdum faciliē. Et idcirco necesse est ut premittatur ratio leuis quoniam semper incipiendā est a leuiorib⁹. Et erit necessariū doctori ponere oculū suum in doctrina prime rationis secundum quod possibilē fuerit ei speculatione grandi: & volet disputare veritatem rationis: fed omittet intellectum auditoris, donec intelligat quod necesse est ut faciat ipsum in telligere, & postea reuertetur ut disputet illam profundam rationem: & explānabitur super veritatem sua in loco sibi conuenienti. Sexta causa est: cum fuerit destrucción latens: & non apparet, nisi post multa antecedentia p̄missa. Et q̄q̄ indiget multis antecedentibus in expofitio ne est magis occultū, & cum istud acciderit compofitor sapienti opinatur quod inter duas primas distinctiones non est contrarietas, & cum vtrāq̄ diuārū distinctionēs fuerint sumptua, & adiunctūm fuerit ei verum antecedens, inde p̄ueniet conclusio secundum quod debet sequi ex eis, & perueniet post multa cohætēria ad contrarietatē inter duas ultimas conclusiones: vel erit varietas inter illa duo. Et simile huius accidit sapientibus compofitoribus, vel quod sint due prima distinctiones cōtrarie manifeste: sed sapientis compofitor oblitus est prima distinctionē in scribendo secundā in alio loco libri: & hoc est defectus magnus, nec est cōueniens ut ponat in numero eis quicq̄ verba debet intelligi. Idem erit cū vtrāq̄ distinctionēs fuerint sumptua, & coniuncta fuerit propriez̄ vera: p̄ueniet conclusio, secundum quod conuenit de necessitate. Et similiter fieri in qualibet conclusione cū adiuncta fuerit ei affumptione: & p̄ueniet inde cōcluſio sc̄da secundum quod cōvenit. Causa septima est cū necesse est sapienti loqui in rōnib⁹ nimis p̄fundis: quarti partē cōueniens est occultare & p̄te explicare, & necessitas cōpellit secundum vnu rōne: ut ordinet verbū in ea

Septē sunt
causae de-
strukcionis
alicuius eo-
rum que in-
veniantur
in aliquo li-
bro.

secundū mensurā vni⁹ antecedentis: & necessitas cōpellit in secundo loco ut ordiperit in eo verbum sup̄ mensuram antecedentis destruciō primi antecedentis: & necesse est cōpositori ut gens nō intelligat locū cōtrarietatis quā est inter duas rōnes: sed p̄uidet caute artificialiter ut celetur istud omnibus modis. Cōtrarietas autē quā inuenitur in Misna: & in verbis sapientum est secundum primā causam: Contrarietas autem & varietates quā sunt in Talmud: sunt secundū primā & secundā causam. Divergētates de Talmud & parabolā deuitauit trālator: quia non sunt necessarias in hoc loco. Reuerteruntur ad rationē libri. Sed cōtrarietas & divergētates inveniuntur in superficie rationum, in quib⁄dam locis libitorum prophetie secundā tertiam & quartam causam. Et propter hunc modū fuit intentio huius antecedentis qđ omnia mis: lam sc̄is multitudinem verborum sapientum dicentū: quedam scriptura dicit sic. Et d̄ xerune plana contrarietatis: & postea expoluerunt qđ aliquid diminuit el̄ de ratione vel qđ variatum est fundamentū: sicut dixerit Abifaloni. Nō sufficit tibi qđ verba tua cōtradictant verbis patris tui: donec ipsa se adinuicem destruantur: Et famula istis sunt verba sapienti. Non est nō sit: intentio nisi ut innuamus sup̄ verbis⁹ in quorum planis est cōtradictio in sc̄ientiis & op̄is nōnib⁹: & ad hanc explanandā pars iſtā rationē in parte capituloū hui⁹ libri, qđ ita ratio est de arcanis legis. Qđ si quis erit vtrū inueniatur in libris Propheticis cōtra dicitio: est secundum septimā causam. Et eī locus speculationis & inquisitionis: & necesse est ut nō iudicēt super illo p̄cē casuāliter. Sed varietas quā inuenitur in libris prophetiā vīla el̄ sc̄dm quintā causam. Cōtradictio vero qđ inuenit in pluribus cōpositori & expositori, preter illud cui⁹ feci⁹ mensiōnē, est sc̄dm sextā causam. Similiter est cōtradictio magna in parabolis sapientiā sc̄dm istam cām. Et ideo dixerit: nō debet induci cōtradictio ex parte similitudinis: & est eī cōtradiccio sc̄dm septimā cām. Varietas autē qđ inuenitur in hoc libro, est sc̄dm quinē & septimā cām. Et ideo audi & labora vt scias: & recordare semper erit cogitationes tuę in parte capituloū suorū. Post antecedētia vero qđ p̄mis̄ incipiat rememorare nōla ḡbus indigēt⁹ ut offēdām⁹ sup̄ veritate rationē suarū. Et nostra intentio est explanare ipsa in quolibet loco: ut hēc sit clarus ad ingressi diendū in cameras: quārū port̄e sunt clausa: & cā apertūrē homo portas illas: & intraverit illas cameras delectabūtur aīa: & recreabūt̄ oculi: & requiescēt̄ corpora ab angustia & crūtū sua. Aperite portas & ingredierut̄ gens iusta: cūt̄os credulitatem.

Imago et similitudo. Capitulum primum.

C Mago & similitudo in lingua hebraica dicuntur Celen & Demut. Maior autē pars hominū putat qđ celē in lingua hebraica significat cōpositionē seu fabricationē rei & formā eius. Ex quo lequis qđ Creator sit corporeus: quia dixit: Faciam⁹ homī ad imaginē & similitudinē nostrā: & putat qđ Deus habeat formā humanā, & similitudinē eius, i. figuram. Et istud induxit eos ut credenter Deum esse corporeum: et opinati sunt qđ si remouerent astud a Creatore, negarent scripturam: & auferrent essentiam creatoris, si non haberet corpus figuratum & formatum sicut ipsi, prater qđ est magnus & pulcher secundum fidam affirmatiōnē. Et putat qđ elementū eius non est carneum vel sanguineum, et in hoc videretur differētia secundum qđ conuenit honori dei. Sed adhuc probabitur tibi in hoc libro, qđ necesse est ut dicatur in remōtione corporeitatis & affirmatione verē vītātis: quia non potest habere veritatem, nisi corporeitas remouatur. Sed intentio in hoc capitulo est explanare rationē de Celen & Demut. Dicam ergo qđ forma quā est cōpositio seu fabricatio rei, vocatur hebraice tor: sicut dicitur qđ est pulchra figura. Et dixerit in forma op̄is artificialis. Formatū est de tintura: & istud nomen nullomodo conuenit Creatori. Nomen autē qđ est celen, conuenit formē naturali quē est perfectio rei & essentia: sicut est in homine intellectus humanus. Et propter hoc dictum est ad imaginem Dei. Et dictum est, Celen eorum contemnes: quia contemptus adharet animae: quae est forma spiritualis: & non adharet membris vel formis corporis. Et ita dico ego qđ opinio vocantrum idola cōla animi: hoc est imagines, (qd queris ab eis) et sua potentia quae ascendit. Quid ē dī super cor nō sua forma. Et cum dixit, Faciam⁹ hominem in nostro cēlē qđ est nostra imago eu faciam⁹ hoc est dicere, forma spiritualis quae est apprehensionē intelligibilis non fabricatio seu cōpositio homē. &c. neq̄ formae corporales. Et tā diximus differētiam inter celē & tor qđ est figura. Et filiorū est nomē dictū ab assimiliari: cuius expositiō est similitudo in aliquo modo nō corporeo. Qd enim dixit, Similis factus sum pelicanō in solitudine, non fuit sua intentio qđ similis esset fons ali⁹, vel

Multi p̄s
cēt̄ dei ha
bēt̄ formā
humānā.

Quid ē dī

Rabí Rossei Aegyptij: ducoris dubi.

penit: sed q̄ dolor eius similis ester dolori illius. Similiter ubi dicuntur, Furor illi secundum similitudinem serpentis. In istis etiam & similibus est similitudo in aliqua manere seu modo: nō in figura vel forma. Similiter etiam cum dicitur, Similitudo throni, hoc est dicere in similitudine honoris & glorie, non in eo q̄ est quadrata, vel rotunda, vel longa sedes: sicut putane insipieres. Similitudo etiam similiter animalium quā videt Ezechiel, & in eo q̄ separatus est, hoc in modo multe mirabilē cui nō est simili in omnibus creatis sub sphera luna: & hec est apprehensio intelligibilis quae non indiget aliquo membro vel sensu, assimilatur ipsum creatori qui non est corpus. Et licet non habeat similitudinem in rei veritate nisi imitatio imaginis, tamen dicitur de homine secundum hunc modum, sed secundum intellectum spiritualem qui est coniunctus in eo, & ideo dicitur q̄ est ad imaginem & similitudinem: nō q̄ creator habeat corpus in quo sit figura.

CVtrum peccatum Adæ fuerit causa intelligentiae eius.

Capitulum secundum.

Genes.

Questio.

Responso.

Intellectus
est vitima
pictio hois

Venit a me quidam sapiens homo, iam anni multi sunt elapsi, mirabilem questionem nec necessarium est ut intelligatur quod & responsio nostra. Sed anteq̄ dicam quae questionem & responsionem, dico q̄ quilibet intelligentia lingua hebraicā scit q̄ hoc nosmen helyon aequitatem est Deo, & Angelis, & Iudicibus habentibus Ducatu in villis. & hic iam expoluit angelos: & veritas se habet sicut ipse expoluit in eo q̄ scriptura dicit. Et eritis sicut helyon scientes bonum & malum: hoc est dicere, sicut homines nobiles & excelsi, & post stramentum huius nominis incipiatis ponere questionem. Dixit aduersarius, videtur mihi secundum planum scripture q̄ prima intentio in creatione hominis fuit, ut esset sicut & cetera animalia sine intellectu & cogitatione: & q̄ non discerneret inter bonum & malum: & cū peccatum suum promovit eum ad hunc gradum sublimem & perfectum qui in homine inuenitur: scilicet ut haberet intellectum qui est in nobis: qui est nobilior omnibus que sunt in nobis, & proper ipsum fuisse quasi angelis spirituales. Et hac est admiratio magna q̄ poena peccati sui det ei perfectionem quam prius non habebat: scilicet intellectum, hoc autē idem est ac si disseretur q̄ alius homo perpetraret peccatum grande: & inficta est ei poena, q̄ mutata creatione factus est stella in celo. hoc fuit obiectio aduersarii, & intentio ipsius. Nunc autem audi rationem. Diximus aduersario q̄ malum est cum aliquis speculator in interiori cogitatione suarum. Et in eo quod sibi videtur sine inquisitione: & putat se intelligere libri qui demonstrant iustitiam prioribus & posterioribus in speculando ipsum in tempore nativitatis suæ, exhilaratus a cibo & potu & aliis desideriis secularibus: sicut ille qui speculator libri historia rum vel canticum aliquod libri canitorum. Sed attende & intellige mirabilia huius rationis: quia non est ita sicut putasti in initio cogitationis: sed est sicut monstrabitur intendentis in hanc rationem. Intellectus quem elongatus est Deus Adam primo, ipse est postrema eius perfeccio que fuit in Adam anteq̄ peccaret: & ratione huius intellectus dictum est de eo: q̄ creatus est ad imaginem dei: & mediate illo locutus est deus cum eo: & precepit ei: sicut scriptum est, Precepit dominus Adæ, & non datur preceptum bestiis vel non intelligenti. Et per intellectum discernitur inter verum & falsum, & intellectus fuit in ipso in fine perfectionis: sed pulchritudo et turpe vel bondi & mali invenitur in sensibilibus nō in intelligibilis. Non enim dicitur q̄ cœlum sit bene rotundum vel terra male extēta. sed dicit de eis verū vel falsum: & istud erit in omnibus intelligibili. Igit̄ qd̄ Adā esse primus in cōplémento suę cōpositiōis, & in rectitudine naturae suę & tuorum intelligibilitū ppter qd̄ dicti est. Minorati eti paulominus ab angelis. Nō erant in eo potentie per quas intenderet sensibilibus, nec apprehendebat illa, & præfertum quae sunt in fine malitie: & hic est discoperto membrorum eius, nec erant mala apud eum: nec cognoverat defectum suum. Cum vero peccauit & fecerit, et concupiscentiam suam & desideria carnis: sicut dictum est, Vedit q̄ est pulchrum viu & ad vescendum suave: inficta est ei poena, scilicet recessit ab eo intelligibili apprehensio. Et cum pruaricatis est preceptum qd̄ dari erat ei, mediate suo intellectu: remansit in eo apprehensio sensibili & profundavit in sciencia boni & mali, & tunc cognovit cōpatiōe eius qd̄ amiserat: & eius quo expoliatuerat: & ad quod gradū alcédit. Propter hoc ergo dicti est, Eritis sicut helyon scientes bonū & malū: & nō

dixit, Icōnes verū & falso, quoniam in rebib⁹ necessari⁹ non accidit bonum vel malum; sed verū & falso. Et attende qd dictum est; Aperi⁹ sunt oculi amborum: & cognoverunt qd nudi essent: & nō dixit viderunt, vt faceret te scire, qd idem viderant ante qd pos̄t. Nō enim erat cecitas in oculis & post aperti sunt, sed mortis fuerat ad alium gradum in quo cognouisse malum, quod nō cognoverat ante: vt videret ut turpe qd prīus non apparebat tal. Scias autem qd verbum iſtud scilicet apertio oculorum, non ponitur aliquo modo nisi pro visione intellectus, non pro visione oculorum; sicut dicitur, Aperuit dominus oculos suos. Et iterum, Tunc aperietur oculi eacorum. Subtracta sunt hīc quedam quae erant in originali: quia nō conueniebant literæ quā nos habemus in Genesi. Literæ que prosequitur talis est. Adā moratur facies suas, emulisti eum: curus expositiō ista est: quia facies in hebreico dicitur a videre seu aspicere. Et cum Adam immutauit suum aspicere cernendo qd prohibitus erat intueri, eius etus est de paradiso, propter hoc ergo electus est Adam de paradiso: & ista est poena debita illi peccato in mensura contra mensuram: quoniam licetiam habeat vesti⁹ delectabilibus & delicatis in quiete et pace: cui credit in eo cupiditas: & fecuris est desideria carnis suis, (sicut predi-
ximus) & comedit de ligno vetito, amissit torum: et incidit in auditatem comedendi cibos malos: quibus vesici nō debebat nisi cū poena multiplici & labore, sicut scriptum est. Spinas & tribulos germinavit ibi. Et iterum, Emulisti dominus Adā de paradiso voluptratis ut operaretur terram, & adequauit eum iumentis in pluribus modis eborum suorum: et dictum est in expositione huius rationis, Homo cum in honore esset non intellexit: comparatus est iumentis infi-
cientibus, & similis factus est illis.

C Similitudo et figura, Capitulum tertium.

D Scendit super cor qd eadem est intentio in lingua hebraica similitudinis & fabricatio-
nis seu figure: & non est ita. Nam fabricatio seu figura dicitur de apparatu rei corporei:
vel comparatio seu figura in longitudine vel rotunditate, vel alijs similibus.
Et ideo hoc nomen nullo modo conuenit creatori in lingua hebraica. Similitudo vero de tri-
bus dicitur quasi aequiuocē: dicitur enim de forma seu figura rei quae p. sensum comprehensa
ditur. Dicitur etiam de forma simili rei prout existit in imaginatione: & hoc qd dicitur in co-
gitatione visionis nocturne. Dicitur etiam tertio modo de veritate rei que comprehenditur
intellectu: & secundū hunc modum dicitur de creatore qd habet similitudinem: sicut scriptum
est de Moysi. Similitudinē dei vidit: hoc est veritatem dei apprehensio.

C Videre & respicere, Capitulum quartum.

S Cias qd verbum videndi & verbum respiciendi conuenient visioni oculi: & accordantur apprehensioni intellectus, sed verbum videndi sicut apud gentes, sicut dictum est. Videlicet, & ecce putetus in campo, hic ponitur pro visione oculi. Item, Cor nostrum videt multam sapientiam: hoc est intellectus: & secundum hanc accommodacionē dici-
tur verbum videndi, vbi cunḡ intenuit dictum de deo: sicut scriptum est, Vidi dominum &
apparuit ei dominus, et, Vidi dominus qd est bonum. Ex alibi, Osteō gaudi faciem tuam. Ecce,
Viderunt deum Israel, totum hoc est apprehensio intellectus, & non visio oculorum. Oculi enim
non vident nisi corpus: & in loco, & quaedam accidentia sicut colores & figuræ. Similiter respi-
cere cōuenit oculo: sicut scriptum est, Non respiças retro. Et respixit vixit eius retro. Accom-
modatur etiam ratione intellectus donec apprehendat, sicut dictum est, Non respixit intubita-
tum in Iacob. Oculus enim non vident iniustitiam. Respergerunt post Moysem: hoc est, dilpu-
tabant, & inquirebant de operibus eius & virtutis. Et secundum hunc modum est dictum Abra-
ham, aplice oculum. Hoc enim dictum est in visione prophetiae: & secundum hunc modum acci-
dationis verbum aspiciendi dicitur de deo.

C De præparatione intellectus ad intelligenda diuina

Capitulum quintum.

A Vm Aristoteles princeps Philosophorum incepit inquirere ut induceret probatio-
nes super rebus valde profundis, dixit, quasi remouēs a se culpam. Non oportet nec
debet eum qui insperierit verba mea: vt imponas et impunemhi culpam, quasi es
fidam de fortitudine intellectus mei ad loquendum de illis quae ignoro sed iudicet me facere

Rabbi Rossei Slegyptij: ducoris dubi.

Istud ex desiderio & amore acquirendi scientias et attingendi veram sapientiam secundum posibiliter hominis, sicut & dicimus: quia non expedit homini ut festinet et extedat manum ad rationem istam nobilem & excellam in initio cogitationis sue, donec exercet animam suam in scientiis, ut depuret, & examinet mores suos ut sit mundus: & extinguat concupiscentias suas, & desideria cogitabilia. Et cum appliceret animum suum antecedentibus veris & firmis, & scieret ea, et scuerit inducere probations demonstrantis, et scuerit sibi cauere ab errore virtutis imaginatiue, tunc applicabit se ad acquirendum super ista ratione, et non decidet in dictum in prima opinione quam inuenire: nec extender manus cogitationum suarum in primis, ad comprehendendum secretum dei: Sed opus est q[uod] erubelcat et timeat accedere ad

Q Moyses eum, donec se paulatim exerceat. Et propter hoc dictum est, Abcondit moyses faciem suam: quia timuit aspicere dominum, & laudauit creator quod fecit, & largitus est munificenter bonitatis sua, sicut dictum est de eo, Speciem domini vidit. Et dixerunt magistri nostri: q[uod] hoc fuit praemium eius: quia abcondit faciem suam ne aspiceret dominum. Sed seniores filiorum Israei felinauerunt in cogitationibus suis apprehendere dominum, et non apprehenderunt ipsum apprehensione perfecta. Et ideo dictum est de eis, Viderunt deum Israe: et sub pedibus eius &c. & non est dictum sollemodo, Viderunt deum Israe: quia sententia vera fuit q[uod] illa visio imputata est eis in peccatum, non enim dictum est ut sciretur q[uod] viderunt, & ostendit eos culpabiles super specie comprehendens sua: pro eo quod communicatum est de ipsa de potentis corporalibus. Et hoc totum procurauit festinatio illa cum specularetur ante perspectionem suam ex qua debebatur eis finis vitae: & oravit pro ei Moyses & prolongauit deus vitam eorum donec combuti fuerunt in Cabera: & combuti sunt in Nadab, & Zabin, in tabernaculo testimenti secundum q[uod] scriptum est. **Q** si ita contigit illis sapientibus honoratis q[uod] magis nobis imperfecti! q[uod] magis his qui imperfectiores sunt nobis: quibus necesse est ut studeant rotis viribus suis in compleimento eorum quae sternenda sunt nobis! Et ut acquirant antecedentia quae mundant apprehensionem intellectus a pollutione sua quae est erronea: et tunc appropinquabit ut speculeretur illum statu spiritualem, sicut scriptum est, Sacerdotes qui appropinquant domino, sanctificantur, ne percutiat eos Salomon etiam pracepit ut homo caueat sibi multum qui voluerit acquirere gloriam illum, cum dixit, Custodi pedem tuum cu[m] intraueris in domum domini. Reuertat autem ut doceam q[uod] incepit exponere, & dicam, q[uod] maiores filiorum Israe, cum omni eo q[uod] accidit illis in apprehensione sua de magnis damnis & accidentibus, laborauerunt etiam in hoc, & inciderat modis corporalibus p[ro]pter labore & apprehensiones intellectus sui. **Vnde** dictum est: Viderunt dominum, & manducauerunt & biberunt. Sed complementum illius verbis q[uod] dictum est, Est sub pedibus eius est sicut opus sapphiri, adhuc explanabitur in capitulis huius libri. Tota vero nostra intentio quo ad verbū vidēdi vel inspiciēdi est q[uod] deus in huic modum est apprehensio intellectus non viso oculorum. Quoniam creator bene dicatus non est eius natura, ut comprehendatur ab oculis: quoniam si aliquis de imperfectis quae non attigerit sensum istū ad quem volumus illum promouere, voluerit omnia verba istū modi quae dicuntur de apprehensione oculorum referre ad honorem gloriae Creatoris vel ad Angulos, vel ad alia preter illos, non est malum.

Nasci. Capitulum sextum.

Nroprietas huius verbi Nasci manifesta est, & conuenit partui sicut dicitur, Et parit et ei filios. Accomodatum est autem creationi rerum naturalium, sicut legitur, Ante quod montes nati essent. Accomodatum est plantis terra. Et iterum renovationi temporali eternitatem: sicut dicitur, Nec quis quid pariat ventura dies, renovationi & cogitationi eorum quae proueniunt ex ipsis: sicut dicitur, Concepit dolorem, & peperit iniquitatem. Secundum etiam hunc modum, omnis qui docuerit alium aliquid vel promouerit, q[uod] ad aliquid, erit quasi fecerit eum nasci. Et ideo discipuli prophetarum dicti sunt filii eorum, sicut exponam in aequivocatione huius nominis filius, proper hanc accommodacionem scriptum est. Vixit Adam centrum, xxx annis & genuit filium ad imaginem & similitudinem suam, & iam prediximus q[uod] est similitudo hois & imago eius. Et ideo oes filii Adae qui precesserunt Seth, post

Lib. I.

Fo. VII.

Abel non habuerunt vere formam humana nisi quia illa est imago eius & similitudo propter quam dicitur est homo imago dei & similitudo. Seth vero dicitur quod genuit eum Adam ad imaginem & similitudinem suam: quia docuit eum Adam & fecit intelligere: de adeptus est perfectio nem humanum. Scis autem quod siue non habet hanc formam sicut predimus, non numeratur de specie hominum. Et dicitur esse de numero bestiarum praeceps quod habet figuram humanam. Habet autem potentiam super datum & mala aliter quam bestiae, quoniam in cogitatione & electione: quae data sunt ei ad acquirendum perfectionem quam non acquisiuit, multiplicatur species fraudum & peccatorum quae sunt causa omnis mali & danni: & est quasi una de bestiis: & est similis omnibus, nec tamen est de illis. Tales fuerunt filii Adae ante Seth. Unde dixerunt Sapientes figurate, c. xxx. annis quibus exulabat Adam, & generabat rochor: id est diabolos. cum autem inuenit gratiam in oculis domini: genuit ad imaginem & similitudinem suam sicut supra dictum est.

C. Mulier. Capitulum septimum.

Mula in hebreico sonat homo & mulier, & sunt accommodata ad significandam masculinum & femininum cuiuscunq; generis: sicut dicitur de omnibus animalibus mundi vii. et viii. accipies virum & uxorem: quasi dicat masculum & femininum. R. Iesuus accommodaverunt nomine mulieris omni rei apte recipere alienum rem: sicut dicitur Exodi. xxvi. Corringuntur sibi, feminina cum sorore sua, & ex hoc apparet quod frater & soror dicuntur secundum associationem sicut ys & ylla.

C. Locus. Capitulum octauum.

Loc nomen locus propri & principaliter dicitur sedm quod conuenientem partem terrae vel totius vel alii corpori locato. Amplius est enim illud nomen in hebreico & impensis graecorum qui hois & perfectioni sua in quaunque re ut autem iehesu maleficitudine vius magistrorum grammaticorum in hoc verbo in dicendo, pertrus implet locum patet quoniam suorum in fletentia & timore. Et sicut dixerant. Aduersarius ihu loquitur: id est eo modo quod fuit. Et secundum hanc accommodationem dictum est, Benedic gloria domini de loco suo secundum modum suum, & gradum & fortitudinem respectus sui in effentia sua. & sic accipitur nomen loci cum dicitur de creatore: cuius expositus est gradus effentiae sua: cui non est simile: nec habet compar sicut probatum est. Scias autem quod omne nomen aquivocatum cuius facio rationem in hoc libro, non est intentio mea ut offendam colunmodo quod dicitur in ipso capitulis: sed aperimus tibi portam & instruimus te super diversitatibus nominis que sunt viles secundum nostram intentionem, non secundum intentionem illius qui loquitur in distinguendo verbis cuiusque gentis. Tu vero intendis libris Prophetarum & libris hominum sapientum. Et pone cor tuum in nominibus quibus omnes veniuntur in illis. Et scies quoniam nomen aquivocatum in quolibet modum suorum qui conuenient illam rationem. Et sententia ista quam diximus est clavis istius litteri & aliorum: & exemplum eius quod modo dixi, est quod supra diximus in hoc nomine locus in dicendo, Gloria domini de loco suo. Tu vero scis quod ista ratio per se est species honoris & altitudinis in dicendo. Ecce locus mecum. & est gradus & visus et speculatio intellectus non visus oculi. & contingitur loco montis qui apparet, quia ibi separabatur: & consequebatur perfectionem.

C. Cathedra. Capitulum nonum.

Cathedra est nomen sedis factae ut sedatur super illa. Et quia cathedra est locus sedis, sedere debent honorati & nobiles sicut reges: Cathedra demonstrat super magnitudinem illius proprie quod composta est & pulchritudine sua & fortitudine gradus sui. & ideo vocatur sanctuarium sedes vel cathedra: quia demonstrat nobilitatem illius qui sedem monstravit in eo: & fecit in ipso habitare gloriam suam & honorem. Et dixit sedes glorie sublimis primo locus sanctuariorum nostri. & proper hoc dicuntur sanctae sedes: quia demonstrant scientibus ipsos & intercedentibus in eis, magnitudinem factoris et motoris sui. & regis modum inferiorum et largius illud tate bonitatis eorum sicut scriptum est. Coelum mihi sedes: & terra scabelum pedum meorum, cuius est. Bla. Cœli expositi. quod cœli demonstrant super essentia mea et fortitudine mea & potestis: sicut sedes demum, mihi sedes erat super sublimem tate illius propter quem composta est. Illud est quod credete debet in prophetae veritatis est.

Rabí Rossei Aegyptii: duxoris dubi.

non q̄ in celo sit corpus super quo erigitur creator vt sedeat super illo. Quoniam postea inducam per probationem q̄ creator nō est corpus: & si ita est, quomodo habebit locum: vel fideliter sup corpore? Sed ratio huius rei quā doquerunt nos, est q̄ omnis locus quē de⁹ separavit ab aliis in honore suo, & gloria, sicut sanctuarium & coeli, vocatur fides, sed q̄ ampliatum est verbum secundū hanc rationē sicut dicunt illi: Iurat super fidem domini: hoc est super eius magnitudine & honorem: de quo nō debemus credere q̄ talius q̄ sua essentia: nec est aliqua creatura, ve sit creator inuitus in fide & sine fide, quia istud esset blasphemia sine dubio & scriptura dicit. Tu deus in eternum permanes: & fides tua in seculum leculi. & hoc demonstravit: quia non est aliquid separatum ab eo. Ex idcirco expositiō sedis in hoc loco & in plurim⁹ est gloria sua, & fortudo, qua non est aliud q̄ essentia sua, sicut explanabit in parte capitulorum huius libri.

Ascendere et descendere. Capitulum decimum,

An polius q̄ cum mentionem fecerimus aliquius nominis equitoci non est intentio nostra ponere omnes significations illius nominis sed partem: sed exprimē de illis tantissimō quae sume necessaria considerationi nostræ. Eiusdem rationis est verbum descendendi & ascendendi. Scias autem q̄ verbum ascendendi & descendendi propriè & principaliter dicitur de corpore, alterum tamen corpus mouetur ad inferiorē locum: reliquum vero mouetur ad superiora. Poteris vero accommodauerunt ista nomina altitudini & gradui nobili. Nam cum inferior sit gradus hominis, dicitur descendere, & cum aegritate nobilior em, dicitur ascendere, vnde dicitur Peregrinus qui tecum est ascē. Et super te: & tu descendes sub eo. Item, facit te dominus excellētē cunctis gentibus. Scis etiam frequentiam vsus sapientum in dicendo: ascendit in sanctitate, & non descendit. Et secundū hunc modū loquuntur in defectu speculatoris intellectus, & in considerando in cogitatione sua res nimis viles, dicamus ipsum descendisse. Si vero ipse, considerat in cogitatione sua res nobiles, dicunt q̄ ascendit. Et quoniam nos homines sumus in infimo locorum constituti, & in infimo gradu: cum cōparauimus ipsum celo altissimo circundatori: & creator benedictus fuerit in altissimo gradu super omnibus entibus, pulchritudo & magnitudo eius: non altitudo loci: & voluit creator ve sapientia sua perueniret ad nos: & largitus est spiritum suum sanctum cuiq̄ parti hominum: ideo adūtūm spiritus sanctus super p̄phetam vel quietem gloriae: super aliquē locum vocavit descendens, & vocavit aequalium recessum virtutis prophetas: ab homine vel gloriae loco in quo requieuerit: & ideo talis est q̄s ascensus seu descensus quē attribuim⁹ deo: Non enim est nisi secundū hunc modū. Similiter etiam cum poena vel ira venit super ḡetes nūdi: vel super aliquam partem secundū voluntatem ipsius quem predixerunt prophēti ante descendens ipsius p̄ce & narrauerunt, quia visitauit deus eorum opera. & postea venit sup eos poena: video vocant huiusmodi rationem descendens. Quia non est homo res adeo nobilis q̄ debeat visitare opera eius nec punire eum propter ipsa, nisi esset voluntas dei, vnde scriptum est. Quid est homo q̄ memor es eius. Verbum istud conuenit huiusrationi: & ideo vocavit poenam descendens, sicut scriptum est. Venite delinquidam & confundam labia ipsorum. Et iterum Dicēdū dominus ut videbet turrim. Item Descendam & video. Omnia ista significant adūtūm poenae super illos qui sunt in infimo. Sed prima ratio est species prophetarum & altitudinis sua dicti est. Descendam & loquar tecum: & descendit dominus super monte Sinai: & descendit dominus vidente populo, & eleuatus est dominus super ipso, & eleuatus est dominus super Abrahā. Sed qd̄ dicti est, ascendit Moyses ad dominū, est secundū tertiam rationem: & cōjungit ei quod dicitur q̄ sit super cacumē montis: super quem descendit gloria creata: nō q̄ creator locū habeat in quo ascendatur ad ipsum vel descendatur ab eo.

Sedere. Capitulum Undecimum.

Edere proprie & principaliter dicitur de sedente in loco sicut dicti est. Heli sacerdos sedebat super sellam. Et quoniam homo sedens est quietus & quiescens in fine quietis & requiei: accommodatum est hoc verbum omni rei quiete & stabilitate: quae non mutatur sicut dictum est in consolatione Hierusalem, In dando illis spem int̄rmissione & quiete. Et, in alto gradu exaltabitur: & sedebit in loco suo, & Qui facit sedere sterile in domo. Iste modulus est durare & quiescere sine variatio. Secundū hunc modū dicti est, Sedebit dñs in eternum, & iterum, Sederet super coelos: quoniam non cadit in ipsum aliqua species mutationis: neq̄

Lib.I.

Fo.VIII.

secundum substantiam neq; alio modo, neq; mutatur eius compositio ad aliud extra se: quia non est comparatio inter ipsum: & aliud extra ipsum propter quod mutetur in ipsa comparatione: sicut patet ex sequentibus, & in hoc compleetur ipius sedere fine omni mutatione: sicut dicit. Ego dominus non mutor. Et secundum hunc modum est omne nomine sensionis quod ei attribuitur, sed sensus eius quae attributus coelis in pluribus locis est: quia in celis non est varatio: hoc est quia virtus eorum non variaatur: sicut in rebus generabilibus & corruptibilibus. Similiter etiam attribuitur creatori sensus respectu specierum generabilium & corruptibilium, quoniam ipse species perpetuam habent durationem sicut & virtus celorum, vnde scriptum est. Qui sedet super orbem terrae, hoc est dicere, quia est sempiternus & durans. Et dictum est, q; cum variata sunt & corrupta genera rerum terra, non sicut apud ipsum variatio comparatio nisi: sed comparatio ei⁹ itum ad generabilis est eadem firma & immutabilis: quia comparatio seu relatio est ad species rerum generabilium, non ad singularia. Et ideo attende omni verbo sedendi dicto de deo: & inuenies ipsum dictum secundum hunc modum.

Surgere.Capitulum duodecimum.

Serbum surgendi aequinoctii est: & proprie dicitur de sedente, vel iacente, cum erigitur de loco suo, & surrectio est immutatio sensionis, ponitur autem pro firmitate rei, & veritate. Secundum hunc modum dicitur verbum surgendi de deo: sicut scriptum est, Nunc exurgam, dicit dominus: hoc est firmabit verbum meum in saecula. Et iterum, Tu ex urges misereberis Syon: hoc est, firmabis spem miserationis. Et quia omnia qui proponunt aliquid facere facit id surgendo: attribuerunt omni proponenti malum facere verbum surgendi: Et accmodauerunt rationem istam firmitatem poene Dei super populi male meritum: sicut dicitur, Exurgam super dominum Roboam: & ideo surget super dominum peccatorum: Et potest esse q; expeditio eius quod dictum est, Nunc exurgam, erit istud modi. Et similiter expeditio illius. Tu exurges misereberis Ieronim: hoc est surges super inimicos eius. Et multa talia inueniuntur in scriptis. Non q; creator sedat vel steret, acut in sapientie dixerunt, Non est fuisse statio vel sensus.

Scare.Capitulum decimumtertium.

Stare est verbum aequinoctii, qd proprie conuenit positioni corporis: quasi contrarium sensionis, sicut dicitur, Stetit Moyse coram Pharaone. Dicitur etiam pro cessatione ab opere: sicut dicitur, Steretur, & non sunt reuerti, ponitur etiam pro firmitate, vnde ibi, Sterit multis diebus. Et iterum: poteris stare, expeditio est, permanere, non variari. Similiter etiam, iustitia eius in eternum stet: id est firma permanet. Et secundum hunc modum accipitur verbum standi: cum dicitur, In illa die stabunt pedes eius super monte olimini: id est firmabuntur causa ei⁹, & istud explanabitur post sequiuocationem huius nominis pes, & secundum hunc modum dicti est, Tu ita meci, & iterum, Ego stanter vos & deum.

Homo.Capitulum decimumquartum.

Aomo est nomen equiuocum: sicut Adam, quod sumptum est de terra, sicut scriptura demonstrat. Est etiam nomen speciei: sicut scriptum est, Non radicabit spiritus meus in homine, & iterum, Quis sit si spiritus filiorum hominis, ascendet sursum. Est etiam nomen uniuersitatis gentium praeter singularem, sicut dicitur, Fili hominum. Secundum hunc tertium modum est qd scriptum est, Videntes filium hebreorum filias hominum. Et iterum, Sicut homines mortemini.

Scala.Capitulum decimumquintum.

Sin prosecutiō capitulo decimi quinto, cōpositor libri facit metionē scalę Iacob, in cui⁹ explanatione vocat angelos ascendentes & descendentes prophetas: vt ibi, Misit angelum suum et eduxit nos de Aegypto, & iterum, Ascendit angelus domini de Galg. Et non est dubius quin isti fuerint prophetae: & merito ascensus procedit descendens, quia post ascensum in acquirendo gradus scalę qui noti sunt: erit descendens cum eo dicimus propheta per spiritum sancti ut legat & doceat habitatores terrae.

Petr.i.Capitulum decimumseximum.

Per capitulo decimo sexto videtur cōpositor libri posere nomen petre aequinoctium ad montem, et ad silicem, & ad lapidem. Nam sicut dictum est, Attende ad petram vnde excisi estis: transiūprum est etiam hoc nomen ad significandum originem rei. Vnde post dictum est, Attende ad petram vnde excisi estis, obicit, Attende ad Abram patrem Nota.

Rabbi Rossei de Egyptis: ducoris dubi.

vestrum: id est ambulate in viis eius, & addiscite mores ipsius: quoniam natura rei decisae sequitur necessario naturam rei de qua decisae est. Et secundum hunc modum ultimus Creator vocatur Petrus: quia est principium & causa omnium rerum. Vnde dicitur, Sta supra petram: hoc est innitens scriptura ista quod creator est principium omnium creature: & hoc est introitus per quem appropinquavit ad cognitionem ipsius: sicut ipse exposuit ecce locus mecum.

¶ De occultatione doctrinae. Capitulum decimum septimum.

Ron putes quod necessarium est ut sapientia spiritualis tantummodo occulteretur gentibus: aquia necessaria est etiam ut maior pars scientie naturalis occulteretur eisdem. Et iam predixi tibi quod dixerit sapientes, Non propositum opus de beneficio in duabus: nec istud solitudo accidit sapientibus nostris legi: sed etiam prophetis & sapientibus aliari gentium qui credunt antiquitate mundi. Ipsi enim occulabantur verba sua cum loquebantur de antiquitate mundi & loquebantur in parabolis. Vnde Plato & qui precesserant eum vocabant materiam formam, & formam masculum: antiqui vero vocabant materiam generatrix. Tu autem scis quod principia rerum generatrix sunt tria: materia, & forma, & priuatio determinata, quae semper materiam comitatur: quae nisi sic ei adharet non esset materia receptibilis formae. Et idcirco priuatio est unus principio: & in acquisitione formae destruitur priuatio, ictis est eiusdem formae: & adharet ei priuatio altera: & sic est semper sicut explanatum est in scientia naturali. Cum igitur predicti Philosophi quod non conlegebatur inconveniens vel damnum si palam loquerentur, verbis transfluentius veberat: & multiplicabante similitudines in doctrina sua ne fieret manifesta: quo magis nos receptores legis quibus necesse est ne propalem? verbum quod gentes non intelligent diuersum ab eo quod fuit in intentione!

¶ Appropinquare & tangere. Capitulum decimum octauum.

Ron prosecutione capitulo decimi oportet ponit copositor libri tria verba diuersa quae videntur habere eandem significationem in hebreo, in latino autem videntur duo verba similis familia secundum etymon scripturen quibus viruntur. Sunt autem ista verba appropinquare & tangere. Appropinquare seu tangere primo & proprie dicitur secundum loci: & transfluitur ad apprehensionem scientis ad scitum, & ad appropinquationem apprehensionis intellectus ad rem intellectam. Ceterum Creator non sit corpus nulli appropinquans secundum locum, vnde quod dicitur Propterea dominus omnibus inuocabit eum: & familia, fuit inuitus appropinquatio secundum intellectum: id est secundum apprehensionem intellectus: non secundum locum. Similiter quod dictum est, Appropinquate domino, & iterum, Appropinquabit Moyses domino, & populus non appropinquabit, nisi velis dicere quod istud intelligi debeat de appropinquatione locali ad montem super quem descendentes gloria Domini. Et scire debes quod si possibile esset ut aliquis homo esset in summo non in coeli, non esset appropinquatio Deo quod ille qui esset in centro terrae negaretur. Sed appropinquatio ad Creatorem, est in cognitione eius: & elongatio ab eo in ignorantia viarum ipsius. Gradus autem appropinquationis vel elongationis secundum hunc modum differunt inter se multi: & adhuc exponam tibi in capitulis sequentibus diuersitates graduum in intellectu. Qd autem dictum est, Tange montes & sumigabunt: hoc est dicere, Descedat potestia tua seu dominatio super ipsos. Et nota quod apprehendere aliquid quod non prius apprehendebat, est quasi appropinquare Deo.

¶ Plenum. Capitulum decimum nonum.

Rerbo quod est plenum virtutum magistri equivoce: proprie & principaliter cui corpus in corporis diffiniti: ut Impletus sunt dies pariendi. Ut tunc etiam hoc verbo in complemento gradus & bonitatis: sicut dicitur, Plenus benedictione dei. Ex ictu, Impletus est spiritu sapientiae & intellectus. & secundum hunc modum intelligitur, Plena est terra gloria eius, hoc est terra terrena testificatur & demonstrat super perfectionem eius. Ex ictu, Impletum est tabernaculum gloriae Domini. Ex vicibus verbum plenitudinis attributum Deo intelligit secundum hunc modum: non quod sit ibi corpus impletus locum nisi velis lucem creatam vocare gloriam domini. Et quod illa est quae vicibus vocatur gloria domini. & hec impletat tabernaculum, & iste intellectus non est damnabilis.

¶ Altum & excellsum. Capitulum vigesimum.

Rexit translator libri quod in hebreo duo verba quibus videtur & equipollere altum, sunt vobis in significatione: pro quibus duobus possunt ponit ista duo altum, & excellsum. Vnde sit aliqua differentia inter illa. Altus dicitur & equivoce proprie pro altitudine secundum

Lib. I.

Jo. IX.

locū sicut dicitur in Gen. Exalata est arca super terrā, ponitur enim pro sublimitate gradus, hoc est pro magnitudine & pulchritudine: sicut dicitur, Exaltaui electū de piebe. Et omne verbum altitudinis dictum de deo intelligitur iuxta secundum modum: sicut dicitur, Exaltus super cœlos Deus. Similiter excellum duobus modis dicitur, alatum & excellum ponuntur in designatione magnitudinis et potentie q̄ si dixeris, cur dicas multum de te vna? ad hoc probabitur q̄ creator secundum intellectum perfectorum non multiplicatur in multis nominibus. Similiter etiam omnia nomina quas dicuntur a Deo ad demonifrandam dominationē ipsius magnitudinem & potentiam & familiā vnam rem significant scilicet essentiam eius non aliud extra ipsum qd nō sit ipse. Inducam etiam capitula in nominibus & cognomibus eius sed intentio nostra in hoc capitulo est q̄ altus et excelsus dicta de deo non locum sed gradum demonstrant.

Transire Capitulum. XXI.

Granfire proprie dicitur in motu secundum locum, accommodatum est etiam voci diffusa per aera: sicut dictum est, Fecerunt transire vocem per castra. Deinde transiit spiritus ad descensum glorie quā videbār prophetē in visione prophetē: sicut dictum est. Et apparuit cibanus humans et lampas ignis transiens inter cliviones: & hoc contingit in visione prophetē: sicut apparet ex eo quod præcedit: Sopor iterum in Abraham. Et secundum hunc modum dicitur, Transiit in terram Aegypti: & similiter accommodatum est facienti opus aliquod & transiit regnante mœstram aliquam debitam. Accommodatur etiam diuersi tenti a loco quo proposuerat ire, sicut dictum est, Ipse iecit sagittam ut faceret eum transire: secundum etiam hunc modum intelligitur quantitas ad me fecit dictum est. Et transiit domin⁹ super facies suas, ita q̄ referatur hoc ad dominum: sicut dixerunt sapientes: licet dictum sit secundum similitudinem: sed non est hic locus ut hoc exponatur sed confirmat verbum nostrū. Videtur tamen mihi q̄ Moyses petuit a domino quandam speciem apprehensionis qua dicitur visione faciei: Vnde dictum est ei, Faciem meam non videbis. Et promisi ei dominus quādam speciem apprehensionis quā significatur in visione posteriorum: cū dixit, Posteriora mea vi debis. Et tā innuimus hoc in aggregatiōne nra magna que dicit Deuteronom⁹: & dictum est q̄ creator abscondit ab eo illam apprehensionē q̄ dicta facies, & fecit eum transire ad aliam speciem cōprehensionis, ad apprehensionē operi suoq̄. Et qd dictum est, Abscondit sagittam ab eo, significat q̄ apprehensionis quā pertinet est impetrabilis in sua natura: qm oī p̄ceq̄ cū laborat ut apprehendat aliquid supra id qd naturaliter potest apprehendere, laborabit inuanū, vel deficiet eius intellect⁹. sicut potea explanabitur: nisi auxiliū sp̄iale de cœlis adiutoriū p̄sum, sicut dictum est, Protegen te nube mea donec transfem. Targū vero, lingua Caldeorū prosequit talia secundū consuetu dñi suā, q̄cqd enim inuenierit dictū de Deo q̄ sit corpus vel corporeū adiutor illud sine subtra hit, & attribuit ahi rei q̄ videt adhuc creatori, vbi enim dictū est, Apparuit dominus stans super ipsum dicit, Apparuit gloria dñi stans super ipsum. Et iterū ubi dicitur, Videat dñs inter te & me, dicit, Videat p̄ceptū dñi: & scdm hunc modū procedit Targum in expositione sua. Similiter in hoc versu, Transiit dñs super facies suas: & dixit, Fecit dñs transire gloriā suā super facies suas. Et secundum hoc res transiens sine dubio erit creatura: & referetur suas ad Moysen magistrū nostrū. Et q̄ dicitur super facies suas, sicut ipso, & ista opinio q̄ bona est, videatur posse haberi ex verbis cōpositoris libri. Alia tā in p̄fecto versu habet sic, Transiit vox a parte creatoris super facies suas: & clamauit dominus dñe, In expositione cuius vocis verba multiplicat, ibidē enī dicit q̄ non est mirandum si in ratione nimis profunda diversae sunt opinione: cū nulla sit dānoſa: & tu eliges quā volueris: vel q̄ sit illa visio, tota visio prophetē: & sensus de quo sit mērio ibi sit apprehēsio intelligibilis tā illud qd pertinet ut videret qd impossibile erat videre: vel qd apprehendit totū erat cōprehēsio intelligibilis fine sensu corporeo: vel q̄ totum sit visio corporalis: sed est honor gloriae creatore in cuius visione acquirit homo p̄fectionē apprehēsio intelligibilis secundū opinionem Angelos. Et hoc erit si apprehēsio illa q̄ sentitur non fuerit in visione prophetē: sicut in ea quā accedit Abraham: & apparuit cibanus humans & lampas ignis transiens, vel tō: si hoc erit apprehēsio audibilis. Et erit vox cauta sine dubio. Elige de his nominibus quā volueris: quia totū intentio est ut credas q̄ dictum est, transiit, intelligendū esse de transitu locali: quia creator extra locum est et non est corporatus, nec accidit ei motus nec alii qua mutatio, & ideo non debet dici transire: nisi secundum modum predictum.

Nota de visione faciei quā abscondit domin⁹ Moysi.

Rabí Rossei Aegyptij: ducoris dubi.

Venire. Capitulum. XXII.

Enire in hebraico dicitur de loco in locum, sicut ibi, Venit germanus tuus fraudulen ter. Attribuitur etiam rei viue intranti aliquo loco: ut ibi, Venit Ioseph in domum. **A**ccommodatum est rei incorporeae: ut ibi, Venit verbum tuum & honorabilem te. Postea accommodatum est priuatione boui, ut ibi, Venit malum: & venit tenebra. Et secundum hunc modum in qua accommodatur rei incorporeae, accommodatur etiam creatori, vel honesti, vel glorie ipsius. Et secundum hoc dictum est, Ecce venio ad te in densitate nubis: & dominus Deus Israel venit in ea, & similia. cuius ratio est aduentus gloriae, sicut dicitur, Venit Dominus: & omnes sancti eius cum eo. At si dicere, Verbum Domini veniet per manus omnium sanctorum tecum, quod dictum est de Israele.

Exitus, Exire seu egredi, & Reuertiri. Capitulum. XXIII.

Exitus contrarius est adiuetur: & propter conuenientem corpori existentem prius in aliquo loco: et exiit postea de ipso: sive sit viuus: sicut, Exiit de ciuitate, sive non viuus: sicut dicitur, Cui exierit ignis. Accommodatur etiam ipsum ostensioni rei corporeae: sicut dicitur, Exiit verbum de ore regis. Et iterum, De Sion exiit lex: & sol exiit super terram, apparebat lux. & sed in hac accommodatione accipit verbum exiendi vel egredi vel adiungendi dictum de Deo. sicut dicitur, Ereditur dominus de loco suo, id est apparet potentia eius quae videtur a nobis modo abscondita: cuius exppositio est creatio omnis creati postquam non sunt: quoniam omnis renouatio que proutenit ab ipso attribuitur eius precepto & voluntati: sicut dicitur, Verbo domini coeli firmati sunt: & spiritu omnis eius omnis virtus eorum. Et hoc est simile operibus quae proueniunt a potentia regum: quorum arma ut impletatur eorum voluntas est letatio ipsorum. Ipse vero non in alijs instrumentis semper apparuit in quo operetur: sed opus eius est ei simplici voluntate ipsius solummodo: et nullo modo loquitur. Et quoniam accommodauerunt ostensioni aliquis operum ipsius verbum exiendi: sicut praedictum: siccirum dictum est, Ecce dominus egredietur de loco suo. Accommodatur etiam elevationi gloriae ipsius secundum voluntatem verbū reuertendi: sicut dicitur, Reuertar in locum meum: quod est dicere, eleuabitur gloria quae inter nos erat, cuius recessus causa fuit defectus amoris creatoris erga nos: sicut dixit, Abscondam faciem meam ab eis: & deficient: quoniam cuncti defecerint cura, remanebit curatum dimissum de derelictum sicut figuram ad latram & expeditum omnibus aduersitatibus quae accident. Et bonum & malum quae contingunt ei sunt per accidens. O quod durum est hoc improperiū: & ideo dixit, Ibo & reuertar in locum meum.

Ire & Ambulare. Capitulum. XXIV.

Non capitulo vigesimoquarto multa dicit compositor libri de hoc verbo ire, quae non videntur ita proprie dici in lingua Latina. Et proprietate sua sumptum est, ut attribuatur rebus quae crescunt & decrescent: quae sunt subtiliores, & simpliciores quam res viuae: sicut dicitur, Aquas ibant & decrescebant: & iuri ignis ad terram. Post accommodatum est rei in corporeae diffusio per aera ut vocis: sicut dicitur, Vox cito sicut serpens ambulat. & iterum, Audierunt vocem domini ambulantis in paradiiso. Et secundum hoc accipitur verbum ambulare: dicitum de deo: sicut accommodatur rei incorporeae, vel recessus curae. Et sicut in absconditione rei significatur recessus curae: sicut praedictum est in Ite: sicut dictum est: Ibo, & reuertar in locum meum. Accommodatum est etiam verbum ambulandi protectionis hominis in bono praeter motum corporis: sicut dicitur, Ambulabis in viis eius: & ambulabis post dominum eum vestrum.

Habitatio. Capitulum. XXV.

Abilitatio, cuius proprietas est aliquis mora in aliquo loco: ut ibi, Habitauit iuxta illam Mambram. Ex ratio habitationis est mora conuerlationis in uno loco: licet mouetur in ipso. Et accommodauerunt hoc nomen rei non viuae: sed adhaerenti vel fixa in alia re: licet res cur adhaeret, vel in qua figitur, non sit habitator loci: licet habitator non sit res viua: sicut dicitur, Habitetur super ipsum, id est diem, tubas. Et secundum hanc accommodationem attribuerunt verbum habitandi deo, & firmitati gloriae suae vel curae ipsius in quoconque sit:

vel omni rei in qua firmatur ipsa cura: sicut dictum est. Habitauit gloria domini super montem Sinai. Et vbi cung dicitur hoc verbi de Deo, significat firmitatem glorie eius: hoc est gloriam eius creare in loco, vel firmatam curam in aliqua re.

CQz locuta est lex idiomate hominum. Capitulum. XXVI.

Am hinc verbum quod est commune diuerisatibus omnium opinionum que pendent ex hac ratione: hoc est quod dixerunt: locuta est lex hominum idiomate: cuius ratio est quod quicquid confiderant homines vel intelligunt in initio imaginationis: hoc est quod attribuitur Deo: & ideo uoluerunt ipsum quae couenient corpori, ut significant ipsum esse: quoniam genes initii imaginatiois non inueniunt existentia nisi rei corporei: & quicquid non est corpus vel in corpore, secundum sensum eorum nihil est. Similiter etiam quicquid est perfectus secundum nos strum, attributum ei: ut ostendatur quod est perfectus in fine bonitatis perfectionum: & nulla imperfected admisetur ei vel modo. Vnde quicquid gens credit esse defectum vel priuationem non attribuitur creatori. Et ideo non dicitur bibere, vel comedere, vel dormire, vel aegrotare: & similia: & quicquid genus putat esse perfectionem, attributum ipsi, si non sit perfectione nisi cum resursum ad nos: sed quantum ad ipsum, quae attributum quasi perfectiones, sunt in fine defectus. Qz si ascenderet in cor eorum separare perfectionem illam humanam ab illo, esset in oculis eorum defectus in eo quod ipsi couenient. Et tu his quod motus est de perfectionibus animalium: et est ei necessarium, ut per ipsum perficiantur. Et sicut cibus & potus sunt necessaria ad restauracionem deperditorum, ita motus necessarius ut acquiratur quod fibi coueniens est: & fugientem trarium. Et non referit ut attributur Deo cibus, & potus, & motus: sed secundum hominum idiomata: id est cogitationes gentium, cibus et potus sunt defectus: sicut putamus in eo quod Deo couenient, sed motus non est defectus honoris est: sicut motum sequitur imperfectio. Et iam probatum est quod omne quod mouetur habet magnitudinem & est diuibile: & ideo non couenient ei motus, neque quietes: quia non quiescit nisi quod aptum est moueri. Et omnia nomina que significant species motus in animalibus, attribuunt creatoris: sed quod diximus. sicut nominant ipsum viuum: quia motus est accidentis annexum rebus viuis. Et non est dubium quod ablatum corporis reitate tolluntur haec omnia: scilicet descendens, & ascensus, ambulare, stare, currere, habitare, intrare, exire, & similia. Et omnia ista sunt verba elongationis: Et in ets labor est, sed proper hoc in quo visitate sunt cogitationes gentium: necessarium fuit exponere hominibus qui studeant in perfectione humana ut non tollantur dubitationes quae sequuntur a tempore adolescentiae cum explanatione modica & expositione sicut nos fecimus. Et Angelos fuit perfecti in lingua Hebraica & in lingua Chaldeorum Aram: cuius intentio tota fuit elongare corporeitatem a creature in omni narratione legis quae videbatur inducere corporeitatem: in omnibus ipsis que videbantur significare motum, appellat motum ofteniem glorie, & honoris creati, id est glorie vel curae dei. Et dixit in illa lingua ubi dicitur, Descendit dominus, ostendit se dominus, & similiter pro descendam, & video: dixit. Ostendam me & video: & hoc frequenter inveniatur in explicatione eius. Qd autem scriptum est: descendam tecum in Aegyptum: Similiter posuit ipsum nihil mutans: & hoc est valde mirabile, per quod probatur perfectio sapientis huius: & bonitas opinionis ipsius: et quia intelligit rationes secundum quod sunt. Aperuit autem nobis in hac explicatione portam magnam in modis prophetie, quoniam in principio rationes dixit. Dicit dominus Israeli in visione noctis: & dixit Jacob. Et sequitur statim: ego descendam tecum in Aegyptum: & cum parvus ex initio verbi quod fuit in visione noctis: non fuit graue Angelos ponere idem verbum quod fuit in visione noctis: & hoc fuit iustum: quia hoc est narratio verbi quod fuit dicendum, non narrationis facti: quod contigit sicut quod dicitur. Descendit dominus super montem Sinai, quia hoc fuit narrationis facti: non nominavit descendens ofteniem glorie: et elongauit ab eo quod significat motum secundum rationes cogitabiles: sed narravit verbum dictum in somnis sicut dictum fuit. Et ex hoc poteris percipere quod multum differt inter id quod dicitur in somno, vel in visione noctis, & id quod dicitur in visione prophetie, & inter id quod dixerit verbum precium. Et factum est verbum domini ad me dicentis, vel, Locutus est dominus ad me dicens. Et oportet etiam secundum intellectum predictum quod Angelos putauit verbum domini quod dictum est in hoc loco per angelum: & ideo non fuit graue quantu[m] ad ipsum quod propero ipsum dictum sit. Ego descendam tecum in Aegyptum: nec est loque quod putauerunt verbum domini quod est dictum in loco isto quod fuerit angelus: & quod ipse dixit. Ego sum deus patris tui: quia oportet quod hoc verbum sit in hac lingua per-

Motus ve
alensius &
descensius
Dei.

Rabi Rossei Aegyptij: ducoris dubi.

manum angeli. Nonne vides quod dictum est in alio loco, Dixit mihi angelus domini in somnis, Jacob, et dixi, Ecce ego, & in fine verborum tuorum, cum eo dixit, Ego Deus Berhel, ibi iunxisti lapidem: & vovisti votum. Et non est dubium quod Jacob vovit deo non angelo: sed visitatum est in dictis prophetarum, & verba quibus vtitur angelus, in persona domini sunt ac si loqueretur Deus. Et omnia sunt secundum verbum transumptum, ac si diceret, Ego sum nuncius Dei, qui apparet in Berhel, & similia istis. Et ad hoc induca in rationibus prophetias, & graduum eius, & in angelis verba multa secundum intentionem huius libri.

C. Pes. Capitulum. XXVII.

Pos est nomē aquiuocū: scitum est de quo propriū dicit, trāsumitur autē ut ponatur p̄ seruū sicut dicit. Egredere tu & omnis populus qui est sub pedib⁹ tuis. Ponit etiam pro causa: sicut dictum est, In illa die stabunt pedes eius supra montem Oliveti, fitmitas cause eius: hoc est miraculorū quae tunc apparebunt in illo loco, causa et operator erit deus. Et secundum hoc transiit Ionaθā sic, Apparebit cui diafanie sua in illa die super montem Oliveti, Qd autem dictū est sub pedibus suis sicut opus crystalli: in hoc est opinio de Angelos sicut scis ut suis referatur ad cathedrā q̄ vocatur sedes in dicendo sub throno gloriae suae: ybi dicitur in hebreico, Sub pedibus suis, et principia de Angelos in emmū usq; semper est remouere corporeitatem: et omnia ex quib⁹ sequitur a creatore. Unde nō dixit sub throno suo: sed, sub throno gloriae suae, que est lux creatura, sed de his in sequeribus dicit, Remouere corporeitatem a creatore p̄ barū necessaria. Et necessarium est ut recipiatur & credatur: ut intelligantur quae dicuntur secundum suum modum. Expositio vero similitudinis est ambigua: sunt verba occulta neq; de facili posse sciri a gente: & ideo non sicut usus hanc rationē. Nos autem secundū intentionē huius libri necessario habem⁹ ut dicamus in eo qd sentim⁹, qd ergo dictū est, Sub pedibus suis, hoc est ppter suā causam: vel propter ipsum, sicut proximum. Et qd apprehenderunt seniores est veritas materiae primae quae est ex parte creatoris: que est causa eius. Adverte qd dicitur, sicut opus crystalli. Nam h̄ intentio est ut respexisset colorē nō substantiā, dixit: sicut lapis crystalli: vel sicut candor crystalli, sed addidit opus: quia materia sicut scis semper recipit ab alio, cū probatur eius substantia: & non est actū nisi per accidens: sicut probari est in scientia naturali. ideo dictum est: sicut opus, sed lapis crystalli seu pādor eius hoc habet ut perius & translucēs, nō p̄ peer colorē ipsius: quia nullum habet. Nam perius & translucens si colorē propriū habet non reciperet alios, sed occultaret. Nunc autem recipit omnes: quia est sine colore: & vniū post aliis: & ideo similē est illud materiae primae, quae in se & ex se nullā habet formā: sed recipit omnes unam post aliam. Seniores apprehenderunt materiā unam: & assimilata est creatori: quia & principiū creaturarum generabilium & corruptibilium: & fecit de nihilo. Et adhuc loquuntur de huiusmodi. Scias etiam quod necessaria est expositio tibi secundum opinionem de Angelos qui dixit, Sub throno gloriae suae, hoc est materia prima naturae sub cœlis est qui dicuntur fedes, et non intellectus hoc nisi ex quadam verbo de Rabi Eliezar, qd audies post hoc. Et omnis intelligentis intentio est remouere corporeitatem a creatore & ponere omnes illas potentias appetens intelligibles non sensibiles.

C. Tristitia, Capitulum. XXVIII.

Tristitia est nomen aquiuocū ad dolorem: vt, In tristitia paries filios, ad iram: ut ibi, Non contristauit eum pater suis in diebus suis: id est non provocauit ad iram, ad rebellionem: vt ibi, Rebellerunt & contristauerunt spiritum, scilicet eius. Secundum rationem secundam et tertiam dictum est, Gonstratus est in corde suo. Sed iuxta secundam est eius expositio, Deus iratus est eis propter prava opera ipsorum. Qd autem dixit in corde suo: et iterum in historia Noe, Dixit dominus in corde suo: Attende & exponiam tibi rationem eius. Scias ergo quod cum de aliquo dicitur quod dixit aliquid in corde suo: hoc est dicere non revelavit secretum animi alii extra se. Similiter quicquid Deus vult facere quod nulli prophetae revelat, dicitur quod dixit in corde suo: quia lex loquitur loquela humana: & hoc manifestum est. Et quia generatio tempore diluuit rebellavit: nec in lege propalatum est quod propheta misitus est ad eos in illo tempore: nec prohibuit eis aliquis: quia finis eorum venerat eorum ipso, ideo est quod iratus est eis in corde suo. Similiter etiam quod diffinuit quod diluunt de

cetero non fuit mandatum prophetæ ut dicaret istud: ideo dictum est in corde suo qd dicatum est secundis tertiam rationem in corde suo, id est in voluntate; quia cor ponitur pro voluntate sicut declarabitur cum loquetur de hoc nomine Cor.

Comedere seu deuorare. Capitulum. XXIX.

Comedere propriæ dicitur de viventibus dum acquirunt nutrimentum suum. transsumptu est ad duo. quorum primum est destrucio rei comedibilis: scilicet corruptio formæ ipsius. Secundum est augmentum omnis tri viue cum cibo nutrimenti: & per pertusas eius firmatatis in ipso: & permanentia sui esse, & reparatio omnium viri corporis in ipso. Et secundum primam istarum rationum accōmodauerunt verbum comedendi omni fini & destruciōi. et vniuersaliter dictum est de omni forma qua remouetur a sua materia. sicut dicitur. Deuorabit vos terra initia corum vestrum. Et iterum. Terra deuorat habitatores suos: & gladius deuorabit vos: & ignis deuorans. id est consumit rebellēs. sicut ignis quicquid inuenit consumit. Secundum ultimam rationem accomodauerunt verbum comedendi sapientia & discipline: & vniuersitati apprehensionis intelligibilium: in quibus forma humana formatur super omnibus que perficiunt ipsam secundum firmatatem corporis in nutrimento super omnibus modis firmatatis: sicut dictum est. ut emite & comedite. et mel imus mīlii filii mi comede. Et qd dulcis faciūs mei eloqua tua. Be sapientes vñtūtū hac similitudi ne comedendi in sapientia: sicut dixerunt. Venite. comedite pinguis. & dixerunt. Omnis cibus vel porus qui ponitur in hoc libro. non est nisi sapientia. Similiter etiam vocauerunt sapientiam aquam: sicut dicitur. Omnes sientes venite ad aquas. vñ sunt sapientes multipliciter. Aqua. hoc verbo. & attributum verbum sitis & famis priuatiōi sapientis & intellectus: sicut dicitur. Miserere famem in terram: non famem panis. nec sim aqua: sed sim verbi dei. Et Sicut alia Fames est mea ad deum. & multa talia. & Ionathas transfluit. Haurietis aquas in gaudio de fontibus sal. Sicut uatoris. recipiens doctrinam nouam in gaudio ab electis iustorum. & in aqua. intellige sapientiam quae erit in diebus illis.

De multiplici diuersitate intelligibilium. Capitulum. XXX.

Sicas qd sunt intelligibilia multa quæ intellectus humanus poterit apprehendere natura sua per se. Sunt etiam multa in mundo quæ nullo modo sunt in natura eius ve acquirant ea: quia portæ inquisitionis eorum sunt ei clausæ. Et sunt quedam quorum partem potest homo apprehendere. partem vero non. et licet sit apprehensor. nō ideo sequitur qd omnia possint apprehendere: sicut contingit in sensib⁹: quodq; natura est apprehendere sensata. & sensibilia: nec tamen apprehendunt ea qdumlibet remota: sicut etiam contingit in aliis viribus corporalibus: quia licet homo fortis posset portare duo talenta: nō ideo poterit ferre dec̄ talenta. Addunt autem singularia eiusdem speciei super se iniiciens in apprehensibilius sensibilibus: & in aliis viribus corporalibus: sicut patet omnibus: sed tamq; illa terminis habent. nec in infinitum procedunt. Idem iudicium est in apprehensibilius intelligibilibus humanis. Addit enim singularia eiusdem speciei sup singularibus aliis: & hoc manifestū est et no tum apud sapientes. incautum qd vñus homo ductus proprie inuestigatio inueniet aliquod no tū qd alius homo nūnq; poterit intelligere: licet multioriens ei exponatur: & per multiplices similitudines. & in rēpōrō lōgo. Et huiusmodi differētia nō tendit in infinitū sed intellectus humanus terminum habet vlg ad quem poterit sine dubio peruenire & in eo stare. Sunt & qd cas humādam quæ probantur homini esse impossibilia vt sciātur ab eo inveni animam suam cas nūs terminū pidam sciendi ea: quoniam cognoscit esse impossibile vt sciā ea. Nec habet portam per quā innum habet; trēt ad sciendum ea: sicut ignoramus astrorum numerum: vñtū sine paria an impari: & legitimū numerū vinoꝝ & metalloꝝ & plantari & similiꝝ. Quedā vero sunt quord videt homo iam suā cupidam vt sciā ea: & persequitur intellectus scierū veritatis ipsorū: & inquisitione ipsorū inuenit in hominibus speculatoribus sapientie in omni rēpōrō. Et in illis multiplicantur scientie & opinioneſ homin⁹ ſpeculatoriſ. & inter eos incedit contrarietas & multiplicantur dubitationes: quia intellectus pendet de ſcierū illarum rerum: id est cupiditas ipsius intellectus. Et quia quilibet eorum putat se inuenire viā ſcierū veritatis: & nō pot intellectus human⁹ inducere reprobationē ſine metu ſug hoc contradictionis in rationibus: preeſtūtū qui contradicunt in oītrario qd vocat contrarii poible: sicut qdā contradicunt in ſphericitate terræ & rodditate coeli & in ſimilitudinē. Et rationes nō habet ingressum in hac ratione & illa: in quibus renouatur dubi-

Rabí Rossei Slegyptis: ductoris dubi.

Nota q̄ se cūdū Ale sandrū tria impediunt apphēdere veritatem, ratio huiusmodi sunt nūlta in genere rerū spiritualium: & paucā in rebus naturalibus: & defi ciente in rebus disciplinalibus. Dixit Alexander, tria sunt quae impediunt apprehendere veritatem rei: sicut est amor multitudinis seu magnitudinis & strenuitatis. Secundum est subtilitas & profunditas rei inuestigandæ. Tertium est ignorancia inquisitoris, & breuitas potentiae eius in apprehendendo qđ sibi conuenit ut apprehendat. In nostro autem est tempore quarta causa quā non numerauit Alexander: quia non erat in tempore suo: hoc est societas & nutritura: quoniam in natura hominis est amor sequenti illū cum quo habet societatem: & diligere ea in quibus nutritus est: adeo qđ videbis habitatores villarum, sicut sint in illis in fōrdibus & in desfectu delectationum, & in malitia ciborum: vt odiant habitationem ciuitatum: nec delectentur in deliciis earum: & eligunt potius in quibus nutriti sunt qđ ea in quibus non sunt nutriti: sicut sint meliora, nec placet anima ipsorum morari in cōfīs deliciarum: nec vti pannis preciosis: nec delectari in balneis, nec vnguentis & odoribus bonis. Simile contingit homini in scientiis & opinionibus, in quibus nutritus est ab infante: quoniam diligere illas & confirmat rationes ipsarum: & anxiā in cōtrariis, & properā rationem deficit intellectus hominis in apprehensione veritatis, & sequitur, Ea in quibus nutritus est: sicut cōtingit genti in corporeitate: & multis modis spiritualibus sicut postea explanabimus. Et hoc accidit properā societatem & nutrituram cum eis: quorum opinio firmatur in illis: inducunt planū sua super corporeitatem & super cogitationibus vanis & insirmis. Sed dicta fuerit per viam similitudinis properā causas, quas postea dicemus. Et non potes qđ hoc quod diximus de breuitate intellectus humani: & de termino in quo stat, est dictum secundum legem tuam: sed iam dixerunt hoc Philosophi: & inuestigauerunt inquisitione diligente in fine inquisitionis prēter legem & opinionem: & est verū, nō dubitare in ea nisi stultus, qui nescit ea que probantur. Hoc autem capitulum non premissum: nisi vt sit stramentum eorum quae sequuntur.

De difficultate intelligendi. Capitulum. XXXI.

Citò tu inspecto tantum, quoniam accidit apprehensioni intelligibilium: qui pendente de materia: simile eius qđ cōtingit apprehensioni sensibilium: quoniam cum insperieris oculis, rem apprehendes ex ea qđ est in potestate vīsus ut apprehendat: qđ si preferis vīsum tuum & acueris ipsum, ut inspicias longius qđ sit in potestate vīsus, vel si laboraueris in figuris literaturis valde subtilibus quas non potes apprehendere secundum potentiam vīsus tui: & preferris vīsum ut veritatem illius rei percipias: non solum deficit in apprehensione ipsius rei: sed debilitatur vīsus in comprehensione: istius rei quam poteras ante comprehendere. Similiter omnis qui intendetur in aliquam rem: si multiplicauerit cogitationes suas circa rem illam, debilitabit intellectus eius: & non intelligeret tunc qđ poterat prius intelligere. Ratiō etenim omnium virtutum corporalium in huiusmodi eadem est. Simile huic acciderit tibi in apprehensionibus intelligibilium: quia si sterteris circa aliquā dubitationem & nō deceperis animam tuam ut credas probatum: & nō settinaueris destruere vel contradicere illi cōfīs contrarium non potest probari: & non perseueraueris apprehendere qđ non potes apprehendere: tūc acquires intellectum humanum. Et eris in gradu de Rabī Aqba: cuius ingressus & egreßus fuit in pace in speculacione rerū spiritualium. Qā si perseueraueris apprehendere amplius qđ est in potentia tua, vel settinaueris contradicere rebus sine quarum definitione non invenitur probatio: vel fundatibiles: & tamen cum possibilitate longinqua, eris de societate Elissae: & nō solum derit tibi perfectio, sed eris imperfectior omnibus imperfectis. Et renouabitur tuus in te dominatus cogitationum sensibilium, & sequela defecuum, & malitia morum properē debilitatem intellectus. Et quia extinguitur lux eius sicut contingit oculo in visionibus vanis, quae non sunt verae, in tempore debilitatis virtutis visibilis: & insirno & laboranti in apprehensione rerum nimis splendentium vel in figuris valde subtilibus. Et proper hoc dixit Salomon. Mel inuenisti, comedē qđ sufficit: ne forte cu satiat us fuit euomas illud. Mirabilis est ita similitudinē in qua comestio assimilatur sapientia: sicut prae-diximus. Posuit autem dulcissimum gustabilium scilicet mel: cuius natura est: qđ si multū comedatur ex eo, parit sañdū & vomitū. Ac si diceret, natura huius apprehensionis licet sit nobilis et preciosa: & in ea est finis pfectionis, si nō stertere homo circa terminū qui est cōuenit, & nō custodierit corpus suum, conuertetur in defecatum & infirmitatem, sicut comestio mellis si fuerit sicut expediat corpori, nutriet corpus & prouideat ei. Si autem addiderit supra id quod debet,

Lib. I.

Fo. XII.

nocebit, scilicet hoc estiam dictum est. Comedere mel multum, non est bonum, cui consonat quod dixit, Non ambulaui in magnis: nec in mirabilibus super me, hoc est dictum a sapientibus. Alia tiora te ne scrutatus fuisti: id est ne diffundat intellectus, nisi ad ea que potest capere. Quod autem non est in natura hominis ut apprehendat illud, nocebit danti operam ad hoc, sicut prae-diximus: & ad hoc sicut intentio eorum in dicendo. Qui considerat in quatuor rebus, & addidicuntur, Omnis qui non misericordia super gloria creatoris sui, expeditat ei quod non venierit in mundum. Et hoc est summa eius quod explanamus: quod non expedit homini ut festinaret & intreret cogitationibus corruptis. Et cum incidet in dubitationes, & non invenire probationem eius quod querit, non obhorreat illud nec proficiat post ergum, & non festinare contradicere: sed consideret & proprietas sit super gloria creatoris: & sicut & hoc iam explicatum est. Et non est intentio in istis verbis: nec in verbis que dixerunt sapientes & prophetae, ut claudatur porta speculationis omnino: vel prohibetur intellectus ab apprehensione illius quod apprehendere potest: sicut purus stultus & remissi, quibus placet ponere defectum sibi & ignorantiam, perfectionem, & sapientiam, & perfectionem aliorum per defectum. Et recedat a via legis, & ponunt cerebrum lucem, sed interio nostra est ut faciamus scire, quod intellectus huius manus habet terminum quem non potest transire. Et non disputes de verbis que dicta sunt in hoc capitulo de intellectu & de aliis: quia intentio est ostendere cum illis rationem quam exquisimus: non explanare quid sit veritas intellectus: quoniam alia capitula sunt ad disputandum super ista ratione.

De modo docendi parvulos. Capitulum. XXXII.

Sicut quod incipere in ista sapientia scilicet spirituali multum nocet: et similiter expositione similitudinem quae inueniuntur in libris prophetarum in hoc siquidem sunt plenariae prophetie, sed necesse est ut exerceantur parvuli & doceantur illi qui sunt brevis intellectus secundum potentiam suę apprehensionis. Si quis autem illos offederit se proiectum in intellectu suo, aptum isti gradus speculationis probabilis de probationum intelligibilium verarum, deducere eum paulatim donec attingat perfectionem suam, vel per auxilium doctoris, vel ex virtute anime sue. Sed si tantum incepit in ista scientia spirituali studere, non solum proueniet inde labor in opinionibus & credulitatibus: verum etiam proueniet ad incredulitatem manifestam. Hoc autem non videtur alienum in oculis meis, nulli sic, sicut si aliquis vellat pascer infantem pane tritico, & carne, & vino, sine dubio interficeret ipsum: non quod sunt tali cibi: vel quod non conuenient naturę humana: sed propter debilitatem coquitoris: quia non potest eos digerere, ut inde proueniat utilitas. Similiter istas veras opiniones occultaerunt sapientes: & locuti sunt de eis in parabolis: & docuerunt eas ingeniose sine expositione in omni genere morum: Non quia in ipsis aliquid malum lateat, vel quod defruant fundamenta legis: sicut purum stulti in quorum corda ascendit, quod attingit gradum speculatorum: sed celauerunt eas sapientes propter bonitatem potentie intellectus in initio recipiendo illas, & posuerunt ex eis summam per quas fecit illa homo perfectus: et ideo vocata sunt secreta legis, sicut explanabimus: & hoc est causa propter quam lex loquitur lingua hominis. hoc est quia prestat sunt ut iniciatur ab eis: & addiscant ea pueri, & populus, & mulieres. Et non est in potentia eorum ut intelligante verba secundum veritatem suam: & idcirco abundat in eis recepcione in omni opinione vera & cogitatione & arbitrio, secundum quod officit cogitatio assimilatoria super efficiencia creatoris: non in apprehendendo veritatem substantiae ipsius. Cum vero fuerit homo perfectus: & data fuerint ei secreta legis: & per se vel alium proferit partem ipsorum: tunc perveniet ad gradum in quo creder opiniones veras in viis veris: vel per viam demonstrationis in quibus oportet eam inducere: vel curia rationibus fortibus in quibus conueniat illa inducere. Similiter ascendet in cor eius verba que dicta fuerunt ei similitudinarie, et cognoscat ea sedes veritatis suā. Sepe diximus tibi quod dixerunt sapientes: quod non ratiocinabant in Mercana: nec in uno solo nisi fuerit sapiens et intelligens sensu suo. Ex tunc dabunt ei principia rationis, & ideo non expedite ut apertis ista porta homini: nisi quatenus poterit intrare per eam. Et cu istis duabus conditionib⁹ hō nanciscetur voluntate: quād vna est ut sit sapiens et acquirat scientias, ut intelligat ex eis antecedētia speculatiōis. Secunda est ut sit intelligens & mundus in natura sua: & sentiat & intelligat modos cum paucitate summarū, & propter hoc dixerūt nisi fuerit intelligens proprio sensu. Adhuc etiam explanabimus causam quae impedit ne doceatur populus.

Rabi Rossei Aegyptijs: ductoris dubi.

in via considerationis veræ. Et q[uod] non propalantur eis verba secundū q[uod] sunt: & q[uod] hoc expedit et necessarium sit q[uod] ita sit, dicimus in capitulo sequenti.

¶ De quinq[ue] causis qua prohibent incipere addiscere sapientiam spiritualem. Capitulum trigeminum tertium.

Prima cā ē profunditas. Sapiā exēplum est af similitudine q[uod] a voci gentis nostra vna est q[uod] assimilauerunt sapientia aqua: quā similitudinē exposuerunt multipler sapientes. Vno mō sic, qui scit natare ille poterit extrahere gēmas de profundo maris: & qui nescit natare: submergitur. & idcirco non expedit ut qui mittat se in periculū et nesciat, nisi exercitauerit animam suam addiscendo. Secunda causa est, breuitas intellectus humani in initio suo: quoniam non acquirit homo ultimā perfectionē in initio, sed perfectio est in eo potētia: et est in initio suo diminuta: sicut dicitur ē, Pullus onagri homo factus est. Ex non sequitur de necessitate ut omne q[uod] est in potentia in aliquo, exeat de potētia ad actum: sed possibile est ut remaneat in imperfectione sua vel ppter impedimenta extrinseca, vel ppter defectū disciplinae & exercitii, per quae procedat de potentia ad actum. Et propter hoc dicitur est q[uod] non multi sapientes: quoniam ea qua expedunt acquirere perfectionem, sunt multa & qua inducunt dubitationes, innumerabilita: & ex quo sic est: quoniam poterit homo esse paratus præparatione completa addiscere et exercere aliam suā: donec vacabit ei q[uod] est in eo in potētia exeat de potentia ad actū. ¶ Causa tercia est multitudinem stramentorum & antecedentium: quoniam habet homo in natura sua desiderium & amorem querendī finitatem vel fines: & vellet peruenire ad consilium cuiuslibet rei. Quandoq[ue] vero anxius & abhorret stramenta. Scias autem q[uod] si posset acquirere finitatem qua premitti debent, nō effici illa stramenta, sed adieciōnes laboriosas. Quilibet autem homo etiam stultus & fatuus cum expergescat ei ad intelligendum sicut expergesciunt dormientem: & dicit ei, Nonne desiderat anima tua intelligere modum sphaerarū exordiū quot sit & qua figura ipsorū & q[uod] est in eis: & q[uod] sunt angelis: & quoniam de creatuā sicut mundus in suo uniuerso: et quis sicut finis intentionis creationis ipsorum: secundum ordinem partium ipsarum: & quid est anima, & quomodo sicut creata in corpore: et vt rū anima hominis separabitur a corpore, et si separetur, cuiusmodi erit illa separatio: & ad quid revertetur: & familiā istis super veritate corū: procul dubio inuenies animam ipsius cupientem scire ista cupiditate naturali: sed voler ut quiete amor iste & preueniat ad desiderium suum in uno verbo vel in duobus. Q[uod] si imposuerit ei vel omittat negotia sua in spatium vni⁹ hebdomadis, ut sciatur ista, non faciet. Videbitur autem ei q[uod] abundat cogitationibus vanis & falsis: & placet ei anima sua: & abhorret cupi dicitur ei q[uod] quedam sunt in sapientia qua indiget multis antecedentibus: & longo spatio ad inuestigandū & intelligendum. Tu vero scis q[uod] quedam istorum sunt aliis conexa: quoniam in entibus non est nisi creator & creatura: & ipsa creata sunt qua comunicant in ente prater ipsum. nec est via ad inueniendum ipsum: nisi per creatuā sua. et ipsa probant ipsum esse: & ea quae necesse est credi deo attribuendo vel remouendo ab eo. Et debemus de necessitate intendere id creata secundum q[uod] sunt, donec accipiamus de qua libet intentione antecedentia vera & fideliā qua prodeunt in velligatione nostrarum spirituum rationum. Omnia vero antecedentia accepta de scientia geometriæ & de scientiis potentiarum artiā metrica ad inducendū demonstrationem ex eis super his qua debent remoueri a deo: et demonstrant hoc mulei plici ratione super firmamento coeli et scientia naturali: non vi detur q[uod] dubites quin sint necessaria ad acquirendū comparationem mundi respectu regimini dei: sicut eff per viam veritatis, non secundum imaginationes. Sunt etiam multa specularia de quibus licet non accipiuntur antecedentia ad cognoscendum mundū istum: tamē acutū et exercitū intellectū ad intelligendū demonstrationē & scientiā veritatis in illis q[uod] demonstrat super substantiā creatoris, et tollunt laborem qui inuenitur in pluribus cogitationibus speculatorum in mixtione modorum per accidens cum eis qua per se. Tollunt etiamq[ue] renouatur per laborem illum de corruptione scientiarum et opinionum. & adiungitur etiam istis ut res intelligantur secundū q[uod] sunt: licet non sint radices in scientia spirituali. Similiter etiam non defini-

Tertia cā.

Nota de naturali de tiderio scie- di.

De utilitate geometriae & tristis artis schmerica ad sapientiam diuinam,

Liber.I.

Fo.XIII.

ciunt in eis alia iuuamēta, in rebus q̄ ducunt hominem ad illam sapientiam. Quicquid vero voluerit Nota de ne
acquirere perfectionem humanam, nullo modo potest hoc facere nisi prius exerceat animam suam cœfitate at
in doctrina dialecticis, postea in disciplinalibus scdm ordinem suum: deinde in naturalibus, tis dialecti
postea in spiritu ritualibus. Nos autem inuenimus plures hoīes quorū intellectus attingit partem et, & artū
istatum scientiarum, & ibi stat: & sicut fatigata est aīa ipsorum, mors separat inter ipsos: & deside disciplinas,
rūm iporum eisdem & studentib⁹ in parte stramentorum: & si non sufficit nobis consultum per lium,
viam receptionis, & nō duceremur ad rōnes per similitudines: & si nō sequerentur disciplinam
perfectam in rebus veris: & non crederemus in ihsus que necesse est cōcedi: nisi per p̄bationes: qd
non sequitur nisi post stramenta longa: perueniret ex hoc: qd morerent omnes homines anteq̄ sci-
tēm an mūdus habeat creatorum an non, nedum vt attribueret ei aliquid vel remoueres ab ipso
defectū: nec evaderet aliquis periculū istud nisi vnos de ciuitate: duo de generatione. Singula-
res vero quos dñs vocat residuū non acquirunt perfectiōnem que est finis: nisi per stramenta &
antecedentia. Salomon autē expofit qd necessitas cōpellit addiscere stramenta, & qd non possit
perueniri ad sapientiam veram nisi post labore disciplinam in dicendo. Si retulim fureie ferrā Exemplum
& fuerit politum multo labore, exacuetur: & post industriam sequitur sapiēta. & dixit, Audi
consilium & addisce disciplinam, vt sis sapiens in nouissimis tuis. Est alia necesis que cōpelle
addiscere antecedentia: quoniam multe dubitationes naescuntur in corde hominis in discendo. &
similiter intelliget cōteraria cito: scitice destructione alicuius verbū qd est similes destructioni ali-
cuius fabricæ, sed non prouent firmatis verborum: & solario dubitationis: nisi cū multis an-
tecedentibus sumbris de stramentis ipso. Speculator vero sine stramento similis est currenti
vt perueniat ad locum aliquem: & incidit in currendo foveam profundam: & nefici quomodo Pulchri si-
citat inde: donec moritur. Et si steriles ī loco suo melius sufficit ei. Salomon multa dicit nume-
rando diuersitates pigrorū: & totum hoc est similitudo ad illū qd nō laborat vt agat scientiam.
Dixit autem in desiderio cupiēta acquirere intelligentiam: & nō laboratis, vt addiscat stra-
ta que perduerent ipm ad fines illos: fed tantummodo desiderat: desideria occidit pigrum, quia
manus sue nolunt operari: tota die desiderans desiderat. Iustus autē dat: & nō prohibet. Causa
ergo quare desideria pigrum occidunt est scdm Salomonem: quia nō laborat, & nō querit aliquid
quo exangue desiderii illud: sed desiderat solūmodo & suspedit spem suā ī eo quod natu-
raliter non potest approachare. Et si recederet ab illo desiderio & dimitteret ipm: tunc euade-
ret. Et intellige finem huius similitudinis qualiter explanat qd primo dixi. Iustus dat & nō p-
hibet. Iustus enim nō est contrarius pigo: nisi sicut prædictimus qd iustus est, qui dat vniuersi-
q; qd suum est: id est totū suum tēpus dat vt acquirat sapiētiam: & nihil prohibet de tēpore suo
ab addiscendo, ac si diceret. Iustus dat tempus suū sapiētiae & non prohibet. & hoc est simile illi
qd dixit. Nō des mulieris fortitudinē tuā, multi vero sapiētes qd famosi fuerint in sciētis, labora Salomon:
uerunt hoc virtus, scilicet inuestigande infinites, & loquēndis in ipsis sine speculacione strame-
torum. Et sunt quidam illorū quos stultitia ducit vel inquisitio rerum grandium ad repudian-
dum stramenta ipsa: quia potentia iporum breuiatur inuestigatione stramentorum, vel cedat
ab inquisitione stramentorum: & laborat probare que dānoſa sunt, vel quia non est velitas in
ipsis: & veritas nota est intelligenti. Causa quarta est altitudo naturalis, probatum enī est quo Quartā cā
mā cōplexio corporis est stramentū morum animi. & in nullo hoīe possunt esse mores intelligi et qd cōple-
xibiles, & perfectiōnis in illo qui eligit mores bonos, & exercet illos, & habet sensum quietum, & xio aliqua
pacatum. Sunt autē multi in quibus est cōplexio naturalis, qd qua nullo modo cōuenit perfectio naturalis in
intellectus, sicut est aliquis cuius cordis natura est calidissima, & fortis robore, quā comitatur pedis & pos-
tracundia, licet ille exerceat aīam suā ī fine exercitii & discipline. Et sicut ille cuius humori priore lapi-
natura est calida & humida, & ipse est fortis robore. Dico quoniam ille vir potest consequi san-
ctitudinem, licet exerceat animam suā ī fine exercitii & discipline. Similiter erām inuenies alii lis,
quos sunt fortes & leues, & habent modos inordinatos, & laboriosos: per qd probatur ma-
litia compositionis & cōplexionis eorum, & in talibus nūn inuenitur intellectus perfectus. Ex
laborare cum eis ut addiscant istam disciplinam est stultitia doctoris, qd illa sapientia sicut tu Non expa-
scis, non est sicut Arithmeticā vel Physicā: et si non est quilibet homo aptus & paratus vt illā dīt ut ados-
recipiat propter rōnes supradictas. Et idcirco non potest hoc esse nisi præmitatur stramentum leſcētes do-
ctorum morum, donec homo sit ī fine rectitudinis, & perfectionis, sicut dictum est. Abso- ceant in fa-
minatio domini stolidus, & cum recto secretum eius. Et ideo non expedīt, vt doceamus illam p̄tētā sp̄ti
adolescētes, nec ipsi possunt eam recipere, propter inconstantiā naturā suā, & quia cogitandōs tali.

Rabí Rossei Aegyptij: duxoris dubi.

corum ardor in igne adolescentia: donec extinguatur flama motiva ipsorum, & attingant gradum sapientiae intellectus, & frangat corde eorum: & complexio coquiefat: & tunc regent & ducent animas suas ad gradum istum, qui est apprehensionis creatoris: hoc est ad gradum sapientiae spiritualis, que vocatur opus de Mercana. Et propter hoc dictum est, Prope est dñs contritis corde, & iterum. Altus & sanctus quiescat super humilem & quietum, & propter hoc dictum est in Talmud. Non dabuntur initia rationum: nisi dñs stola qui vocatur dñs iudicii. Et q̄ cor eius sit triste intra ipsum, & premat cor suum, & humiliet se cum humilitate addita, & adiuncta sapientiae, & propter hoc dixerunt. Non dabit occulta legis: nisi consiliario & sapienti magistrorum, & intelligenti incantationem. Ita vero indigent natura parata & apta ad recipiendum sapientiam.

Nota tripli Nonne scis q̄ est alius inter homines qui est debilis in consiliis, & tñ est multum intelligens? cem differēt & est aliis cuius consilia recta sunt in agendis, & talis vocatur consiliarius: & tamen nullus est intellexus? Et si applicaretur ad intelligibilia prima que etiam pueri intelligent, inueniretur ignorans, & multum nesciens: & non potest aptari? Est aliis intelligens & purus in natura qui potest intelligere de facilis rationes cum explanatione leui, & talis vocatur intelligentia incantationem: sed non laborat in sapientia, nec acquirit eam. Qui vero habet scientias in actu, vocat sapientis magistrorum, & per ipso dictum est, q̄ cum loquitur omnes absurdii sunt. Ponit cor tuum: & vide quomodo induerunt conditiones hominis perfecti ex verbis scripture in regime cœlū: & in scientiis speculatoriis cum natura mundana, & intelligentia & solutione ad sciendas rationes in summis, & tunc dabat ei occulta legia, sic etiam dixerunt. Dixit Rabí channa arabi alazar. Veni & docebo te opus de Mercana, qui respondit, nondū incantui, fenu: & adhuc in me feruorē corporis & nature levitatem iuueniem inuenio. Appone cor tuum, & vide quo modo confixerunt conditiones annorum conditionibus morum. Et ex quo sic est: quomodo ergo expedit loqui, & reuelare secreta huius sapientiae vniuersitat populi in qua sunt p̄ maiori parte familiæ & mulieres? Causa quinta est negotia hominū & necessitates corporū quæ sunt prima perfectione: q̄to magis & coniungantur illis necessitates uxori & filiorum, q̄to magis si coniungat illis perfectio super adiectione virtutis in quo laborat efficaciter homo secundum vñsum & malitiam confuetudinum: quoniam homo etiam perfectus sicut diximus, si voluerit laborare in talibus que sunt multum necessaria: q̄to magis in illis que non sunt ad eas necessaria: et si creverit cupiditas, in illis debilitabitur desiderium animæ in apprehensione sapientiae: & submergeat in mari cupiditatum, & amor eius ad sapientiam erit cibi debilitate voluntatis & cordis, & ideo non acquerit qd̄ habet in potentia ut apprehendat: vel possibile est q̄ acquerat apprehensione laboriosa & mixta inter apprehensione & defectum. Igitur secundum has omnes opiniones fuerit facta ista necessaria solis & singularibus qui sunt pacificissimi nō vniuersitati gentium. Et ideo celante illa incipientem addiscere, & prohibet ipsum attingere illa: sicut phibet puer parvulus ne comedat cibos duros, & ne potet onus graue.

Quinta cā.

Con Nihil commune Creatori & creaturæ. Capitulum. XXXIII.

Non putes q̄ in omnibus que pertinet in capitulo præmissis de pulchritudine & altitudine sapientie spiritualis, & de occultatione eius: & de elongatione a populo: cōtinetur elongatio corporeitatis, & virtutum corporalium a creatore: quia non est ita: Quoniam sicut expedit excitare pueros & clamare altera vox in populis, q̄ creator est sublimis & gloriósus & vñus: nec est seruendum alii nisi ipsi: ita oportet ut recipiente de ore doctorum q̄ creator non est corpus: nec est copiarum vel similitudo vñlo modo inter ipsum & creaturam: nec est effentia ipsius: sicut effentia illorum, nec est vira sicut vita cuiuslibet alterius viuētis: nec est ei sapientia sicut alterius sapientiae. Et differentia quæ est inter ipsum & creaturam non est in paucitate & multitudine solimodo, vel in fortitudine & debilitate: quoniam ista ubi inueniunt ibi est aliqua similitudo in specie tribus modis, & contingunt in aliquo cōmuni. Similiter non est comparatio: nisi inter res que cōmunicant in aliqua specie, & istud probatum est in scientia naturali. Quicquid autem attribuimus ipsi elongationi est ideo nobis adeo q̄ nihil sit nobis & ipsi cōshune vñlo modo. Similiter effentia eius & effentia de aliis dicitur, equivoce dicuntur: & nō cōmunicant nisi in nomine sicut postea explanabimus. Istud ergo sufficit pueris & populis, ut quiescat intellectus ipsorum in scientia ista q̄ est ens perfectus, qui non est corpus: nec potentia in corpore: & ipse est creator & nullus defectus est in eo, nec aliquid est in eo in potentia, & ideo nō est factus. Sed loqui decet de dispositionib⁹ & quod elongabunt ab eo & q̄ est rō dispositiōis &

Quod nihil ē
communē
creatori &
creatura.

Liber. I.

Fo. XIII.

numeris qui debet ei copari. Et similiter loqui in creatione illorum quae creavit, & via regimini in mundo isto: & quomodo est cura eius ad exteriora, & ratio voluntatis sue & apprehensionis & scientie ad omnia quae scit. Et sic rationes & gradus prophetiae, & rationes nominum quae demonstrantur eius unitatem: licet ipsa sint multa, omnia in qua ista sunt rationes profundae: & sunt occulta legis in veritate. Et ista sunt secreta de quibus semper sit mentio in libris prophetiae & in dictis sapientiae: & non est loqui in istis nisi dando initia rationis, sicut diximus, & si homine qui est idoneus ad ista. Sed remotionem corporeitatis & similitudinis & poteriorum operatium a creatori necesse est palam detegi: & docere quilibet secundum in intellectum suum: & facere ut recipiat parvulus, & mulieribus, & ignorantiis: sicut recepti est ab eis qd creator est vno & qd non est seruendum aliis nisi ipso: quomodo non habet unitatem nisi qd non habet corpus. Nam Non habet corpus non est vno, cum sit compositum ex materia & forma: & sunt duo in numero: & etiam unitate nisi dividitur. Cum autem intellexerint istud pueri & recuperent, & fuerint in hoc exercitati, & in hoc qd non est exercuerint, & prius dubitauerint in verbis prophetiae: tunc explanabitur eis rationes, & ex corporis tractabut se ad intelligendam expositiones: & percipient se super sequi uocatione & transuincione & accommodatione noim: donec firmetur in eis fides in unitate creatoris. Et qd creditur in libris prophetiae. Siquis autem non poterit intelligere opiniones & sententias veritatis & conuenientiam nominum cum varietate rationum: necesse est ut dicatur ei, adhac intelligens hanc expositionem. Sed tu scis qd creator est excelsum: & non habet corpus, nec est factus passibilis: quoniam factum est mutabile: & in creatore nulla cadit mutatio: & est similiis aliis rebus: non consonantem cum creatura in aliquo: & qd vera prophetia sunt verba, & habent expositiones & sensum: & doceant illum iustitiam solidam: & non expedit, ut figurat in corde hominis, ut creditur qd creator habet corpus, vel qd est in eo aliquid de his quae accidunt corpori, nisi secundum qd conuenienter credere qd non erat deus in mundo, vel dare ei comparationem, vel servire aliis ab ipso.

Cura in Deo qualis sit.

Capitulum. XXXV.

A Dhuc explanabo tibi cum loquar de dispositionibz corporis, quare dicimus qd aliquid placet creatori, vel qd irascitur. Nam eodem modo dicitur qd hominibus placet deus vel irascatur eis. hoc autem non est intentio mea in hoc capitulo: sed mens mea est ut dicam tibi. Scias qd cum insperatus in tota lege & in libris prophetarum non inuenies qd ira, vel furor, Qd in legi vel indignatio deo attribuatur: nisi pro idolatria. Nec vocatur inimicus dei, vel angelorum, vel spheras. Vel odiosus, nisi per idolatriam: sicut dictum est. Seruatis deus alienus. Et agreditur furor domini non attribui nisi super vos, & iterum. Prouocatis eum ad iracundiam in operibus manuum vestiarum, & iterum, tua ira deo ipsi me prouocauerunt in eo qui non erat deus: & irritauerunt in vanaribus suis, & multa tamen vel indignatio. Cui ista inquisieris in libris diligenter, inuenies ira esse in libris prophetiae. Procul dubio malum. Quidque praeterea talia dicuntur, quia opinio illa falsa est, seruendi idolis. Qui autem opinatur qd aliquis sit blasphemus, fidei: non tantum distat a veritate, quantum ille qui credit qd ignis est sub aere: vel aqua sub terra: nec iste tantum distat a veritate quantum ille qui credit qd sole est de igne: vel qd calidus est mensa dietas spherae, vel similia. Ne iste tantum elongatur a veritate quantum ille qui credit qd angelus comedens & bibiens: nec elongatio istius est a veritate, sicut illius qui credit qd seruendum est alii qd creatori. Quoniam cum ita sit blasphemia deparet de digniori, s. cuius essentia est firmioris & nobilioris est durior & fortior: qd si dependeat de re viliori. Blasphemia vero efficitur deinde aliud a creatore: qd sit in eo. Stultitia vero vel ignorantia est ignorare quod possibile est sciens. Ignorantia siquidem ignorantis solem esse rotundum, non est similius ignorantiae illius qd ignorat deum esse, vel mundum habere creatorem. Nec blasphemia illius est similius blasphemie dicens plures esse creatores. Tu vero scis qd omnis qui seruit idolis, non facit hoc: qd sit deus non creatus deus prout deus. nec ascendit in cor alicuius qui fuit vel erit qd forma sculpiris vel dolatrum: qd sit tamen illa forma cuius potentia creavit celos & terram, & regit eas: sed seruit illi forma sicut meus dicator inter nos & deum. Nam scriptura dicit de creatore. Quis non timebit te regem gentium in omni loco? suffumigatio applicata nomini meo: quod conuenit prima cause secundum ipsum, hoc iam explanauimus in expositione nostra magna. Nullus gentis vestrae contradicit sup istis. Nam isti blasphemari credunt creatorem esse: sed blasphemia eorum dependet de eo qd conuenit ipsi foli, scilicet in seruicio & honore: sicut dicit scriptura. Seruies dominum ut firmes eius essentia in cordibus gentium. Crediderunt autem isti blasphemari qd seruitum istud conueniebat alii qd ipsi: sed hoc autem sequeretur priuato essentia rei. Exaltetur creator super eos qd gentes cre-

Rabí Rossei Aegyptij: ducoris dubi.

dunt, quoniam ipsi non apprehendunt nisi opera seruitorum: non rationes eorum, neq; veritatem illius cui seruitur per ipsa. Et hec fuit causa proper quam merabantur mortem: sicut dicit scriptura, Nullum reserueris vita. Et causa & ratio est explanata, ut tollatur ista opinio falsa: ut non maculent alios eum ita, sicut dictum est. Non docebunt nos abominationes suas. Et vocat eos inimicos & odiosos & angustiatores: & dicit q; omnis qui hoc facit, prouocat ad iram, ad indignationem, furorem. Ex quo ergo sic est, quid erit qui blasphemat in substantia creatoris, non credens ipsum esse, vel credens duos esse, vel esse corpus, vel q; fin in eo poterit facta, vel attribuit ei dectum aliquem: quoniam iste siue dubius deterior est illo qui seruit idolis: credes q; idoli est mediator vel propitiator vel potest nocere. & ideo scias q; si credideris q; creator habet corpus, vel aliquam de dispositionib; corporis, q; tu es prouocator ad iram & odiosus & inimicus & angustiatus: & succendes ignem ire: & multipliciter deterior illo qui seruit idolis. Q; si ascenderit in cor tuum q; nos in bonam partem iudicabimus illum qui crearem credit habere corpus: vel proper hoc, quia in hoc nutritus est, vel proper breuitatem, vel ignorantiam sensus sui: familiiter debes credere de idolis seruiente. Ex si dixeris q; plana legis inducent primu[m] in istas opiniones: Similiter debes recte credere de secundo, scilicet idolis seruiente, q; ad hoc induxerunt eum cogitationes vanas, & defectus sensus. Et non est mirandum de illo qui non recipit a speculatoribus veritatis, si deficit in apprehensione veritatis: quoniam ego non repugo blasphemum qui non inducit probacionem super remotione corporeitatis a creatore: sed repugo illum blasphemum qui non credit illud praeципue: cum inueniamus expositionem Angelos & Ionatan filii Oziel, qui renouerunt corporeitatem a creatore, & h[ec] est mens h[ab]itus capituli.

Facies seu vultus. Capitulum. XXXVI.

Aries est nomen equivocum: & proprie significat facies terri viuentium: sicut dicitur, Murabuntur omnes facies. Significat etiam terram: sicut dicitur, Vultus domini super scientes mala. Dicitur etiam de loco hominis & statu eius: sicut dicitur, Super facies terrarum suorum habitabit. & iterum, Coram facie populi gloriabor. & iterum, Nisi in facie tua benedixerit tibi, in statu tuo & in loco essentiae tuae, & secundum hoc dictum est: Locutus est dominus cum Moysi facie ad faciem, i. non est inter eos mediator vel interpres, sicut dictum est: Veni & videbimus nos facie ad faciem. Et de Moysi dictum est, Auditu vocem dicentem ei. Et iam ex postuum est q; auditus vox sine angelo mediatore dicitur facie ad faciem, & secundum hunc modum dictum est, Faciem meam non videbunt, i. non apprehendent veritatem essentie in effigie sicut est. Facies etiam dicitur secundum q; coherenter loco, hoc est dicere, coram ipso & in sua potestate. Et multiplicauerunt verba in hoc secundum hunc modum, & dixerunt coram domino. Secundum hoc etiam dictum est, Faciem meam non videbunt. Sed in opinione de Angelos & eius translatio dicitur: Et qui coram me non videbuntur: unus summa est, q; in statu alto sunt creatura ex celo, q; non potest homo comprehendere: sicut sunt que sunt intelligentiae abstractae: & dicunt q; semper stant coram creatori proper magnam sumitatem curae que super eos est. Ea vero homo committit quorum esse veritas apprehendi potest sicut alia que sunt sub hoc gradu in dignitate essentie. Unus substantia materia & forma. Et idcirco expouxit Angelos: & videbis posteriora mea, i. creatura, que sunt ac si ea reliquissimum & proiectissimum post me. & dictum est per vlam similitudinis quia multum distat ab essentia creatoris. Adhuc autem audies opinionem meam in eo qd per quin Moyses dicendo, Oferende mihi gloriam tuam. Scias etiam q; facies significat pulchritudinem & honorem. & secundum hunc modum dictum est, Coram domino faciem eius ad te, & det tibi pacem. hoc est ut adiungat gloriam suam vobis.

Post. Capitulum. XXXVII.

Ost est verbum multipliciter dictum. Et dicitur de loco: sicut ibi, Post tabernaculum: & misit lanceam post illum. Dicitur etiam de tempore: sicut ibi, Post illum non surrexit similis ei. Qod autem dicitur, Ambulabit post dominum deum vestrum, id est in seruicio eius: & assimilari viis ipsius, & secundum hoc dictum est. Videbis post me, hoc est apprehendes quod ex me manat, & sequitur, Ex voluntate mea, ac si diceret omnes creature meas sicut explanationis in quibusdam capitulis huius libri.

Cor. Capitulum. XXXVIII.

Cor est nomen multipliciter dictum. Significat enim membrum quod est fundamen[t]um vitæ omni habenti cor. Et quoniam hoc membrum est in medio corporis: transsumptu[m] est

Lib.I.

Fo.XV.

ad significandum in qualibet re. Significat etiam cogitationes: sicut cum dicitur, Nō eatis post corda vestra, id est cogitationes. Significat etiam concordiam seu conuenientiam gentis: sicut dicitur. Omnes reliquiae Israël cor vnum: ac si diceret in una concordia. Et iterum. Non mutabitur cor vestrum, i.e. consilium, & iterum. Nō recedā ab hoc corde, i.e. hac cogitatione. Significat etiam voluntatem, sicut ibi: Dabo vobis pastores secundum cor vestrum, & iterum. Si enim cor tuū rectum, id est voluntas tua. Accommodatur etiam creatori secundum hunc modum: Facit si cut est in corde meo, id est voluntate. Significat etiam intellectus, sicut ibi: Cor sapiens in dextera eius, id est intellectus sapientis in rebus rectis & perfectis, & multa talia. Et secundum hanc significacionem accommodauerunt creatori vestigia. Nam sere vestigia dictum de deo significat intellectum, exceptis paucis locis in quibus significat voluntatem. Similiter etiam cū dicitur, Reuertere ad cor, & iterum. Non reuertitur ad cor. Et in omnibus similibus significat intellectus, qd ait dicitur est. Diliges dominū deti tuū ex toto corde tuo: Scias qd eius expeditio est secundum me, cum oībus viribus cordis tui, id est membrorum omniū: quoniam fons & principiū est cor. Mens vero est ut ponas fītem in omnibus operibus tuis apprehensione illius, sicut aliud expolitum.

¶ Spiritus ventus. Capitulum. XXXIX.

Sp̄itus est nomen multipliciter dictum. Significat enim aera motum: vt ibi, Spiritus domini cerebatur super faciem abyssi. Significat etiam flatus venti, sicut dicitur: Spiritus tuus, ventus ab occidente vehemens, valde. Significat etiā spiritum vite, vt ibi, Spiritus tuus vadēs & nō rediens, & ibi, Omnis creatura in qua est spiritus vite. Significat etiā illud qd remanet de homine post mortem eius & non moritur, vt ibi, Spiritus reuertetur ad dominum. Dicitur etiam de splendorē spiritualis intellectus qui dabatur prophetis cum quo prophetauerant: sicut explanabimus quando de propterea loquemur, secundum qd loqui debeamus in hoc libro: sicut dicitur, Inmitam sp̄utem te spiritu, & iterum. Spiritus domini loquitur in me, & multa talia. Dicitur etiam de mīte hominis & cogitatione, sicut dicitur: Totum spiritū suum proferit stultus, id est totam mentem suam, & ibi, Tabescit spiritus Aegyptiorum inter ipsos: & dissipabo confilia eorum, id est confundetur confilia eorum & cogitatio. Et iterum. Quis adiutor spiritū domini, & eius consiliarius fuit: & quis est qui sciat præparationem voluntatis eius, vel apprehendat viam regimini eius ad omnia creata sua: & faciat nos scire: sicut explanabimus postea cum loquemur de Regimine & Cura dei. Et vbi cung spiritus deo attribuitur, est secundum quintam rationem. In quibusdam tamen locis dicitur secundum ultimam acceptiōnem, id est secundum qd significat voluntatem. Explanabitur autē vestigia secundum qd cōuenit illi loco.

¶ Anima. Capitulum. XL.

Anima est nomen aquiuocum, & significat animam viventem nutritiū omnīs viuī sensibilis. Significat etiā sanguinem, sicut ibi, Non comedas animam cum carne. Dicitur etiam de anima rationali quae est forma hominis. Significat etiā illud quod remanserit post mortem de homine, sicut ibi, Erat anima domini colligata cum colligatione vita. Dicitur etiam de voluntate, sicut ibi, Non dabitur in animam inimicorū suorum, id est voluntatem, & iterum, Si stererint Moyses & Samuel coram me: non erit anima mea ad populum istum, id est voluntas mea. Secundum hunc modum accipitur anima cum dicunt de creatorē, secundum hanc rationem exponet qd dictum est. Abbreviata est anima ei⁹ in labore Israël. Et expeditio illius scriptura plana erit si sic accipitur: quoniam in principio sermonis dicitur, qd curam suam prohibuit voluntatem suam ne perpetuaretur labor eorum: & ut non cresceret angustia ipsorum, & idcirco bona est haec expeditio.

¶ Viverē & Mori. Capitulum. XII.

Vivere cōuenit omni augmētabili & sensibili. Significat etiā receptionē sanitatis de fortitudine: sicut dicitur. Vixit de infirmitate sua, & iterum. Seerente in loco suo in casulis donec vixerunt, i.e. sanati sunt. Et ita dicitur, Caro viua, iana. Similiter mores significat mortem: & significat durā infirmitatē: sicut dicitur, Emortuū est cor ei⁹ inter ipsum, & hoc significat fortitudinē infirmitatis, & ideo ad differentiā hui⁹ dicti est: Fuit infirmitas ei⁹ fortis adeo qd nō remansit in eo halitus. Quidā Hispanus dixit, qd retinuit anhelitum suum donec nullo modo anhelabat: sicut contingit in praefatione matris in mulieribus: adeo qd nefas vitri illa cui contingit viuat, vel non: & haec infirmitas durat per vias vel dicas dies. Et quoniam vias

Mirabile de terēde an heir⁹, & p̄ focatio ma trici i mag licibus.

Rabi Rossei Aegyptij: ductoris dubi.

est hoc nomen viuu in acquisitione scientiae dictum est: Erunt vita animæ tuæ. Et iterum. Vita sunt illi qui inuenient ea. & multa talia. Et secundum hoc scientiae verae & rectæ vocantur vita. Scien dicunt vita ræ vero corruptionis dicitur mors: sicut dictum est: Vita hodie ante te. Et expositio boni vita est: & malæ mors. Sic etiam secundum me intelligendum est qd dictum est: Ve viuari. sicut etiam in expositione recepta: vt bene faciat tibi. & bene sit tibi in seculo. qd totum est bonum: & propter longum vitam in huiusmodi accommodatione fibi in lingua nostra dixerint. Iusti etiam in morte sua dicuntur viuere: mali autem in vita sua dicuntur mortui.

¶ Ala. Capitulum. XLII.

Ala est nomen aquiuocum ad significandum alam cuiuslibet volatilis: postea transum primum est ad extremitates & angulos pani, sicut dicitur: Super quatuor alas pallii tui. Deinde accommodatum est extremitibus terra & finibus eius, qui distant a locis in habitis: sicut dicitur: Ab ala terra canticu audiuimus, id est ab angulo. Dicit etiam quidam ex opifex, qd principaliter pro absconde & celatione deterrimus & pro defensione. & haec expatrio bona est. Et secundum hoc accipitur qd dictum est: Non reuelat alam patris sui. & iterum. Expades alam tuam super ancillam tuam, id est expandes umbram protectionis tuae super ancillam tuam. Et secundum hunc modum, vt credo, accommodauerunt alam creatori & angelis: quoniam angelii non sunt corpora, sicut postea exponemus: & quod dictum est: Protegat in velamento alatum euanum, id est sub absconde eius. Similiter ala cum dicitur de angelis, significat occultationem. Nonne vides qd dictum est: Duabus velabat facie suam, & duab pedes, & ita est in his quae sunt causæ angelorum: & hi sunt pedes angelii, sicut prediximus in multiplicitate huius nominis pes, quæ causæ sunt nimis occultæ viribus intellectus: nec sunt scita signa ipsorum nisi post longum exercitium. Et hoc duabus de causis, ex parte angelorum, & ex parte nostra, scilicet propter debilitatem intellectus nostri & diuiciem apprehensionis nostræ ad intelligentiam abstractam secundum veritatem eius. Qd autem dicitur, duabus volabat, adhuc exponemus in capitulo Separare: quia dictum est qd angelii habent motum volationis.

Oculus. Capitulum. XLIII.

Oculus dicitur aquiuoce de fonte: ve ibi, Super oculo aque in eremo, id est super fonte. Et dicitur de membris cui conuenit visio: ve ibi, Oculo ad oculum. Dicitur autem de apprehensione & cura: sicut dicitur: Accipe eum: & porne oculos tuos super ipsum, id est, pone curam tuam super ipsum. Et secundum hunc modum dicitur de creatore ubiq, sicut dicitur: Et erat oculi & cor meum ibi, id est cura mea & mens mea, & iterum. Oculi mei diffusæ sunt super omnem terram, id est cura sua comunicat omnibus quæ sunt in terra: sicut dicitur in capitulo de Cura. Cum autem verbum videndi coniungitur oculis in loquendo de creatore, sicut dicitur: Aperi oculos tuos & vide: vel Oculi eius videntur expositio eius apprehensio intelligibilis, non sensibili: quia omne sensibile est factum: & recipit qd habet ab alio a se. Deus autem operator est, non operatus: vt probinquus.

¶ Audire. Capitulum. XLIII.

Audire est verbum aquiuocum ad verbum auditum: sicut ibi, Vox auditæ est in domo Pharaonis. Ponitur etiam pro receptione, sicut dicitur: Non audierunt Moysem, & qd non audierint verba tua, id est qui non receptor. Similiter etiam ponitur pro scientia, sicut dicitur: Gens cuius lingua non audieris, id est non intellexeris verba eius. Et ubiungit audire dicitur de eo, si planum scripturæ ostenderit, qd est secundum primam rationem, erit eius expositio apprehendere. Sed secundum tertiam rationem cum dicitur: Audite dominum & in verbo suo: istæ querelæ, id est totum istud est apprehensio scientiae. Si vero planum scripturæ ostenderit qd est iuxta rationem eius: erit eius expositio qd creator recipit vel non recipit orationem oratim: sicut dicitur: Audiens audiā clamorē ei⁹. & iterum. Aperi dñe autē tuā & audi. & iterum. Non audiuit dñs vocē veltrā. & iterum. Audiens & milericors ero, & multa talia. Ad hoc adducā in istis trahumptionibus & similitudinibus rationē quæ satiable situm tuū: auferet dubitationes tuas: & probabut tibi omnis ratio eius, donec nulla remaneat dubitatio in verbis huiusmodi.

¶ Inquisitor & demonstrator. Capitulum. XLV.

Rememorati sumus iam in quibusdam capitulis huius libri qd multum distat inter p̄batronē quæ ceteris de tentitate rei per signa, & inter inquisitionē demōstratis per intellectuā veritatem qd statutis & substantiā rei: quoniam prima probatio sup entitatē rei p̄t esse

tenuitare.

tum ex eius accidentibus, tum ex eius operibus, eti ex comparatione nimis remota inter ipsum & id quod est extra illum rei exemplum est & similitudo. Si velles insinuare regem alicuius terrae alicui homini, cui ignotus est: multis viis posses hoc facere: vel dicendo quod rex sit longus, albus, & canus. Et iste modus est insinuatio ex accidentibus. Poteris etiam dicere quod rex est ille homo quem circumstat hominum multitudo, equitum, & peditum, cum enibus euaginatis, & vexilla exparsa super caput eius, & sonitus tubarum ante ipsam. Vel dices, quod ille homo est rex qui moratur in eah castro, & in tali terra. Vel dices, quod ille est qui praecepit fabricari murum suum, vel porem, vel similia istis de operibus ipsis. & sic nominabis eum per ea quae sunt extra ipsum. Poteris etiam demonstrare super entitate eius modis latenterib; : sicut si quereret alius a te. Quod est signum quod terra ista regem habet? Respondebis ei. Numularius iste quem tu vides est debilis, & parvus corpore: & ante ipsum multa auri & argenti: & ecce alius fortis ac robustus & egenus stans ante nisi mularium, petrus ut det ei saltus obolus: & alius non vult ei dare: sed obturatur eum, & removet a se cum duris verbis: nisi efficit meritus regis, ille robustus posset alium expellere de loco suo: & interficere: & rapere quicquid est ante ipsum. & hoc significat quod terra ista regem habet. Sicut quod demonstrasti intentione regis in dispositione & ordine diuerteretur in ciuitate: cuius causa est meritus regis & timor poenae ipsius. In omnibus tamen praedictis non est aliquid quod demostret substantiam regis, quis sit: nec veritatem ipsius, quae est quiditas regis. Similiter accidit nobis cum docemus populos in libris prophetarum & in lege, quod creator est. Cum enim cōpūne nos necessitas ostendere cunctis, quod creator est, & est in fine bonitatis & perfectionis: quia non est sicut celi & terrae sed est & virtus, & sapientia, & factor, & potens: & similiter in aliis quae necesse est credi de eo: & adhuc explanabitur istud: Idcirco corda monstrant quod est inuentus in cogitationibus corporalibus: & similiter quod virum in similitudine rei mobilis: quia genit non videt similitudinem essentiae rei: de qua non dubitet nisi corpus. Et quicquid non est corpus, sed est in corpore, similiter inuentum est: sed eius inuentio seu essentia minus apparet, quantum ad ipsum: quod essentia corporis: quia indiget corporis ad hoc ut sit. Quod autem non est corpus vel in corpore: non est invenire cum illo modo in initio imaginationis hominis: nec etiam secundum cognitionem assimilatum. Similiter etiam non accedit in cor gentis de ratione vita: nisi motus. Et quicquid non mouetur motu locali voluntario, non vivit: licet motus non sit de esse viuis, sed accidentis in eo. Et similiter apprehensio nobis nota est in sensibus, scilicet in visu & aliis, & similiter nec sciimus, nec creditimus motum alicuius sententiae de corde ipsis in cor alterius, nisi mediante sermone: qui est vox formata lingua, & labiis, & aliis instrumentis. Et cum intellexeris cogitationes nostras quod creator est apprehensor, & proueniunt aliquae rationes ab ipso ad prophetas: ut ab ipsis applicentur nobis: ois crediti ab ipso quod est videns & auditens: hoc est, quod est apprehensor diuersitatilium visorum & auditorum: & scit ea: & significauerunt nobis quod est locator: cuius ratio est quod ab eo proueniunt viris prophetarum: & haec est ratio prophetarum. Et adhuc exponemus istud in fine expositionis. Et ga nō intelligimus quod aliqd extra nos inuentum est & a nobis donec, non faciamus ideo de creatore dicimus quod est operator. Similiter etiam cum gens non apprehendat viuum, nisi sit animatum: dixerunt de creatore quod habet animam: licet nomine anima multe res dicatur: & eius ratio est: quia est viuus. Et quoniam omnia ista opera non inueniuntur in libris sine instrumentis corporis, attribuerunt ei ista instrumenta corporis i quibus est motus localis, scilicet pedes, & instrumenta sensuum: ut sunt oculus, & auris: & instrumenta operationis: ut sunt manus, digiti, & brachia. Ex omnibus istis sequitur quod attribuerunt ista corporalia instrumenta creatori, ad offendendum per illa, opera ipsis quae: attribuerunt ei: ad offendendum per illa perfectiore quae non est substantia operum ipsorum. Cuius rei exemplum est quod attribuerunt ei aurem, oculum, os, & linguam, ad significandum visionem & auditum: & ad offendendum super ipsum apprehensionem communem. Et ideo inuenies in lingua Hebraica quod apprehensio sensus unius attribuitur aliis, sicut dicitur in Genesi. Vos videte verbum domini, i. audite: quia mens est apprehensio sermonis. Similiter, Videte odorem filii mei, id est olfacte, quia mens est apprehensio odoris. Secundum hanc intentionem dictum est: Omnis populus videbat voces: licet iste status esset visus prophetarum: sicut manifestum est & notum in gente nostra. Attribuerunt etiam creatori opus & sermonem, ad significandum in illo splendorib; qui effunditur ab eo: sicut postea explanatory. Omne autem instrumentum corporis quod inueniatur in omnibus libris prophetarum vel est instrumentum motus localis ad significandum vitam: vel est instrumentum sensus ad significandum apprehensionem: vel instrumentum operationis ad significandum opus: vel instru-

Rabbi Rossei de Egyptij: duxoris dubi.

mentum sermonis; ad significandum splendorem intellectus qui effunditur ab eo super propetas; sicut explanatum est. Et causa omnis istorum que sic attribuntur deo erit; si imprimatur cordibus nostris; quod inventus est creator viuus factor omnium; que sunt extra ipsum apprehensionis per operum suorum. Adhuc etiam exponemus cum incepimus removere ab eo agnominationes quod omnia ista referuntur ad unam rationem; sicut substantiam creatoris solummodo. Quoniam non est intentio huius capituli nisi ostendere rationes instrumentorum corporalium quae attribuitur creatori; quod omnia dicuntur ad ostendendum super operibus ipsorum instrumentorum perfectionem nobis; & ad significandum quod creator est perfectus in fine perfectionis; sicut expulerunt; dicentes. Locuta est lex more hominum; instrumentum vero motus localis quod ei attribuitur et sicut dicitur: Scabellum pedum meorum; & Locus plattarum pedum meorum. Instrumentum vero operationis que attribuitur ei; sicut sicut dicitur: Manus dñi; digitus domini; Opera digitorum tuorum; & posuisti super me manum; & brachium domini cui reuelatum est; & dextera tua domine. Et instrumenta sermonis attributa sunt ei: sicut dicitur: Locutus est dominus: & aperuit labia sua tecum; & vos domini in veritate; & lingua eius sicut ignis ardens. Instrumentum vero sensus; sicut dicitur: Oculi eius vident; & palpebrae eius interrogant filios hominum. Inclinare domine aurem tuam & audi. Ignem succendisti in naribus nostris. De membris autem interioribus; non attribueruntur ei; nisi cor; quia est nomen aquivocum; & significat intellectum: & est principium vitae in animalibus. Quod enim dicitur: Efficerunt viscera mea; hoc dicitur pro corde. Hoc enim nomen; scilicet viscera; specialiter dicitur de intellectis. Generaliter vero de omni membro interiori; secundum hoc dicitur de corde; quod probatur per hoc quod dicitur est: Lex tua in visceribus meis; si diceret in corde meo. Rigitur autem non sicut est nisi cordi; sicut dicitur: Rigit in me cor vestrum. Nomen humeri non accommodauerunt creatori; quia hoc est membrum oneris; & res lata tangitur cum latore; nec accommodauerunt et instrumento nutrimenti; quia in eius manifestus est defectus; etiam in principio cogitationis. Indicium autem omnium membrorum istorum per viam veritatis; est unum apparentium; vel ens; & latentium. Et omnia sunt instrumenta operationis animae que variantur; quorum quaedam sunt ad conseruandum in esse ipsum singulare in tempore definito; sicut membra interiora; quaedam vero sunt ad conseruationem speciei; sicut vasa spermatis. Sunt etiam quaedam ex eis ad praeparandum necessaria hominum; & ad explanandum negotia eius; sicut manus; pedes; & oculi. Et omnia sunt propter perfectionem motus; & operationis; & apprehensionis. Necessestas autem motus in animalibus est ad acqui-rendum conuenientis ipsi; & contrarium fugiendum; sed necessitas sensuum est ad apprehendendum conuenientis. Necessestas autem operationis in homine est ad preparandum sibi vicem & vestrum; que sunt necessaria naturae; id est opus ut prepararet quod sibi est virile. Ex aliquando invenitur pars operatio- ni in parte animalium; que necessaria est illis. Non videtur mihi quod dubitet aliquis an creator eger aliquo quod iuverit efficientiam; vel operationem ipsius; & ex quo sic est; ergo non habet instrumenta; id est non habet corpus; sed opera sua operatur per se sine instrumentis; nec est dubium quin virtutes conuentane de communis membrori. Et ideo non sunt in eo virtutes vel vires; hoc est non habet aliquid quo operetur; prater substantiam suam; vel sciat; vel velit; quoniam ista non sunt nisi vires additas super substantiam rei. Et attribuerunt ei nomina; non aliud; & non est illud intentio capitulo. Propter hoc dixerunt sapientes verbum omnime quod expellit omnes dubitationes que ascendunt per ista corporalia; de quibus mentionem fecerunt prophete. Et verbum quod demonstrat quod nunquam corporeitas quantum ad creatorem ascendit in corda eorum; & nihil fuit quod eos faceret laborare vel dubitare in huiusmodi ratiōe. Et ideo invenies eos in toto Talmud; & in aliis locis ambulantes secundū planā prophetie; quia sciunt quod in hoc nec est labor; nec dubitatio; nec timent errorem in hoc illo modo; quia sciunt quod eorum dictum est secundū viam similitudinis; & demonstrationem intellectus quod deus est inveniens. Cum autem imprimitur similitudo in corde auditoris quod creator est similis regi; & praecepit; & puniit; & benefacit hominibus suis; & habet feruos; & ministros qui iusta eius implent. Sapientes similiter dixerunt per viam huius similitudinis ubiq; & loquuntur secundū quod sequitur ex illa similitudine in loquela & in responsō. Et cogitat secundū hunc modū sicut in operationibus regū; & tamen credunt quod nihil est in omnibus iustis quod inducat laborem vel dubitationem. Verbum autem illud commune quod tertius est quod dictum est. Magna est virtus prophetarū; qui alii similitudinem formatori suo; sicut dixit Ezechiel. Super similitudine throni similitudo sicut visio hominis; & ostendunt quod omnes formae quas apprehendunt omnes prophetę in visione prophetiae;

Qualiter & quare istruimenta exterritoria attribuuntur? Et sicut dicitur: creator est in se ipsum; & instrumenta exterritoria attribuuntur deo.

Mētra interiora non attribuuntur deo nisi cor; quia est nomen aquivocum; & significat intellectum: & est principium vita in animalibus. Quod enim dicitur: Efficerunt viscera mea; hoc dicitur pro corde. Hoc enim nomen; scilicet viscera; specialiter dicitur de intellectis. Generaliter vero de omni membro interiori; secundum hoc dicitur de corde; quod probatur per hoc quod dicitur est: Lex tua in visceribus meis; si diceret in corde meo. Rigitur autem non sicut est nisi cordi; sicut dicitur: Rigit in me cor vestrum. Nomen humeri non accommodauerunt creatori; quia hoc est membrum oneris; & res lata tangitur cum latore; nec accommodauerunt et instrumento nutrimenti; quia in eius manifestus est defectus; etiam in principio cogitationis. Indicium autem omnium membrorum istorum per viam veritatis; est unum apparentium; vel ens; & latentium. Et omnia sunt instrumenta operationis animae que variantur; quorum quaedam sunt ad conseruandum in esse ipsum singulare in tempore definito; sicut membra interiora; quaedam vero sunt ad conseruationem speciei; sicut vasa spermatis. Sunt etiam quaedam ex eis ad praeparandum necessaria hominum; & ad explanandum negotia eius; sicut manus; pedes; & oculi. Et omnia sunt propter perfectionem motus; & operationis; & apprehensionis. Necessestas autem motus in animalibus est ad acqui-rendum conuenientis ipsi; & contrarium fugiendum; sed necessitas sensuum est ad apprehendendum conuenientis. Necessestas autem operationis in homine est ad preparandum sibi vicem & vestrum; que sunt necessaria naturae; id est opus ut prepararet quod sibi est virile. Ex aliquando invenitur pars operatio- ni in parte animalium; que necessaria est illis. Non videtur mihi quod dubitet aliquis an creator eger aliquo quod iuverit efficientiam; vel operationem ipsius; & ex quo sic est; ergo non habet instrumenta; id est non habet corpus; sed opera sua operatur per se sine instrumentis; nec est dubium

Nora ḡia liter de instrumentis propter quod sunt.

Necessitas motus localis in animalibus.

Necessitas motus localis in animalibus.

sunt creatæ quas deus creauit: quoniam omnis figura quæ ascendit in cogitatione est creatæ. Q[uod] mira sunt verba eorum in dicendo, Magna est virtus eorum, ac si misericordia super magnitudine huius rationis, quoniam sic confueuerunt dicerem, admirantur super verbo vel facto iniustato, in cuius plano habetur aliqua deformitas, sicut dixerunt quidam. Facit tale factum solus, & in nocte, & dixerunt de eo. Magna sit virtus, quia solus fecit: & id est ac si dixerent, quia truolum necessarium sit hoc opus prophetis quod monstrarent super subiectam creatoris in creaturis quas ipsi creauit. Et intende in hoc multum, & iam ostensum est quod ipsi mundi sunt a credulitate corporalitatis: & omnis forma & figura que visa est in visione prophetae, est creatæ: & ideo assimilauerunt formam suo formatori, sicut dixerunt sapientes. Quicunque vero voluerit eas de primis vel suspicari aliquid mali de ipsis post predicta prope mortuorum suorum: & voluntate detrimentum facere gradui eorum, quorum mores non nouit, nec videt: non nocet ipsis.

C Videre, Audire, & Similia ita deo. Capitulum XLVI.

Vltoribus iam rememorauimus quod omne quod creditur a genere quia est defectus, vel non poterit ut cogitetur super creatorem: non attribuerunt illud creatori libri prophetarum: sed dicent iudicium de rebus attributis de eisdem, quod ea que dicuntur de eo impinguicordi hominis aliquam perfectionem, vel forte immittunt cogitatione quod sunt in eo, deoq[ue] expedie secundum hanc considerationem vt ostendamus quia attribuerunt creatori auditum, visum, & olfactum: & non attribuerunt gustum, neq[ue] tactum. Nos vero sciimus quod verum est in dicuum in remotione quinque sensuum, & omnes sensus sunt imperfectiores secundum probatorem intellectus: etiam quantum ad illum qui nihil apprehendit nisi per casuaria sunt operatae ceptores ab eo quod est extra ipsum. Et aliquando sunt impediti & debiles sicut & alia membra. Ratio autem quare diximus quod creator videt & audit: & quod comprehendit visibilia & audibilia: pari ratione posset etiam habui gustus, & tactus, quod esset dicere quod apprehendit gustabilitate, & tangibiliatate: quia iudicium apprehensionis eorum quantum ad ipsum idem est. Q[uod] si remouerimus ab ipso apprehensionem viuus eorum, debemus omnes removere. Q[uod] si attribuerint ei appetitionem viuus illorum, debet omnes ei attribuere. Inuenimus autem scriptum, Videl dominus, auditur dominus, & odoratus est dominus, & non inuenimus, gustauit, vel tetigit dominus. Ratio vero omnium illorum est, quia inservit et cogitationi homini cuiuslibet quod creator non contingit corporibus, sicut corpus corporis quia non vident ipsum. Iti vero duo sensus, id est gustus, & tactus, non apprehendunt sua sensata nisi tangant ea. Visus vero, & auditus, & odoratus apprehendunt sua sensata: & corpora in quibus sunt ipsæ sensibiles qualitates a remotis. Et receptum est hoc in cogitatione gentis. Praeterea intentio in attributione illorum sensuum creatori fuit ad significandum quod ipse est apprehensor operum nostrorum, & auditus & visus sufficiunt ad hoc, id est ad apprehendendum quicquid fricit homo, vel dicunt sicut dixerunt sapientes per viam probationis & cautelæ. Scias quod super re est oculus videt, & auris audiens, tu vero scis quod est idem iudicium in emulius: & qua ratione remouemus ab eo gustum & tactum: readem rationem remouemus ab eo visum, & auditum, & odorem: quoniam omnes sunt apprehensiones corporales, & virtutes operate variables. Pater autem ipsorum demonstrat defectus suos. Alia vero pars reputatur perfectio: sicut appetit in perfectione cogitationis assimilatio. Et non appetit imperfectio cogitationis intelligibilis & intellectus: ideo non attribuerunt creatori cogitationem primâ sed intelligibilem: & dixerunt. Cogitauit dominus, & dixerunt in seipso suo offedit celos. Illud autem visum est in apprehensionibus sensibilibus manifestissimum quod patet ante lucrum ei: aliam vero non attribuerunt, sicut in idiomate hominum, quod credunt perfectionem, attribuunt ipsis: quod autem appetit imperfectio, non attribuunt ei. Et secundum viam veritatis nulla dispositio substantialis vera est addita super substantiam ipsius, sicut postea probabimus.

C Quomodo audiuit & vidit Deus. Capitulum XLVII.

Vicquid attribuitur deo ratione auditus, Angelos remouet ab eo: & expositione eius fronte, quod illud peruenit ad eum: et si de oratione dicatur quod audiuit a deo, id est recipitur: vel eius contrario: & exposuit. Audiuit dominus, & audiuit sicut ante ipsum, & Audiens audiam clamorem, recipiens recipit, & sic procedit in omni sua expositione. In eo autem quod ratione plus attribuitur deo, mirabiliter variauit. Nec sperne inteligo intentionem ipsius,

Rabi Rossi Slegyptij: ductoris dubi.

Nā alicubi exponit sic. Vedit dominus, id est vidit. alicubi sic, vedit dominus, id est reuelatus est ante ipsum. Sed expositio huius, Vedit dominus, est valde manifesta: quoniam verbum vidēdi in lingua nostra est commune, & significat apprehensionem intellectus sicut apprehensionem visus. Velle scire quare ipso quadā parte fugit & exposuit, Reuelatum est ante dominū: sed cū affixi in translationibus Detargi, cū eo qd audiuī in tēpore in quo addiscebam, inueni p̄ cum ipse inue nieberat aliquid dictum in iniuria, vel damnō, vel violētia, exponebat, reuelatus est ante dominū. Et non est dubium qn in illa lingua ponitur videre pro apprehendere rem apprehensam secundum quod est apprehensa. Et inueni p̄ exposuit in lege ybig videre dictum de domino, per videre, exceptis iis quae dicam, vt Vedit dominus afflictionem meā, exposuit, id est reuelatus est ante dominū. Et vidi omnia quae Laban faciebas tibi, id est reuelata fuit ante me. Et licet angelus Ius loqueretur, tamē non attributū sibi apprehensionem: quia superbia erat. Et vedit dominus filios Israel, id est, reuelatus est ante ipsum deseruitū ipsorum. Et vidi afflictionē populi mei, id est reuelatus est ante me, & vidi popula istū, id est drectus est ante me. Malitia ergo reuelata est ante me. Et vedit dominus, & iratus est, id est reuelatus est ante dominū. Ex in his omnibus recte pro cessit, sicut propheta dicit, Non potest videre falsum, & idcirco omne deferuntur & malitia ex ponit sic, reuelatus est ante me. Ita tamen opinio bona & velitis in qua non est dubitatio, difficultatē ingeffit mihi in tribus locis, in quibus secundū hanc opinionem exponendum erat, reuelatus est ante dominū, sed inuenimus in translationibus, vedit dominus, in istis. Vedit dñs p̄ abom inatus est. Et vedit quia multa malitia hominis esset in terra: & vedit terrā, p̄ corrupta esset. Sed sicut mihi videtur error fuit in translationibus: quoniam in istis nō extat expositio de Angelos nisi dicamus q̄ alia fuerit eius opinio in istis. Qz autem exposuit, Dominus viderit aritem, id est reuelabitur ante ipsum: ideo hoc fecit ne crederetur q̄ ipse dominus debebat eum querere vel praesentare, vel potest esse q̄ impossibiliter fuit in praedicta lingua de Arā, p̄ apprehensō crea toris referens ad rem irrationalē. Et ergo necesse ut diligenter querat in vetus translationibus res ista, & si sic inuenientur fuit sicut praedixi: nescio quae fuit mens ipsius.

Incorporeitas Angelorum. Capitulum. XLVIII.

Sicas q̄ Angeli non sunt corpora, sed sunt intelligentiae abstractae a materia corporali, id est certissime sunt operari: & creator est operator eorum: sicut postea exponemus. Sapientes autem dixerunt in expositione gladii flammei veritatis sicut nomine ministeri suorum fuerit flamma ignis. Veritatis autē ideo dictum est, quoniam aliquādo dicunt viri, quandoq̄ mulieres, quandoq̄ venti, quandoq̄ angeloi. In hoc autem verbo ostenderunt q̄ nō sunt corpora, nec habent fixam figuram corporalem sicut est figura corporis extra intellectum: sed totum dictum est in visione prophetie, & secundum opinionem virtutis cogitationis assimilatiue, sicut dicimus in ratione veritatis prophetie. Qz autem dicantur quandoq̄ mulieres Tunc ideo est q̄ prophetæ quandoq̄ vident angelos in visione prophetie in specie mulierib⁹, sicut dixit Zacharias, Ecce duas mulieres egredientes, & ventus in aliis ipsarum. Et tu fuis q̄ appre hensio rei quae immunitis est, a viribus corporalibus, & difficilis homini ut apprehendatur: nec potest apprehendi, nisi post longum exercitum: & præferre ab homine qui non discernit in ter intelligibile & similitudinem: & confidit pro maiori parte sicut apprehensione cogitationis assimilatiue, & apud ipsum erit em quicquid ascenderit in cor eius secundum possibile esse, quicquid autem non incident in re cognitionis eius, erit apud ipsum priuatio: & eius in uentio impossibilis, quoniam tales, & maior pars speculatorum non stant super veritate ratio nis: nec habent unde solvant suas dubitationes. Et propter difficultatem huius rationis posita sunt verba in libris prophetie: de quorum plano videtur ostendi q̄ angeloi habent corpora & moventur localiter: & habent formam humanam: & recipiunt mandatum a creatore: & perficiunt illud secundum eius voluntatem. Et totum hoc est ad ostendendum super inuentione ipsorum, & q̄ sunt viui perfecti sicut expoluimus in eo quod conuenit creatori. Sed si remanerent in hoc, secundum illam similitudinem solummodo viderentur familes in substantia sua & veritate, substantia veritatis creatoris in cognitionibus gentium. Sic etiā dicimus de creatore quae dicitur, ex quaero piano videt q̄ ipse habeat corpus viuēs mouēs se. Ideoq̄ ostendit intellectus q̄ gratias inuestiōis angelorum est inferior creatore: qm̄ cōparauerit figurā corū i p̄ reb⁹ viuīs nō loquē tibus: ut intelligatur q̄ essentia creatoris est p̄fectio essentia ipsorum: sicut hō p̄fectior est animalis irrationalibus. Nihil autē attribuerit eis de figura rei viuē nisi alias: q̄a nō ascendit in cor ut yo-

Lib.I. Fo.XVIII.

letur sine alis:sicut nec ascēdit ambulare sine pedibus:quia essentia talium rerum non ascendit in cor nisi ei istis que recipiunt de necessitate.Elegit autē motus volationis ad significandū ipsos esse viuos:quoniam iste motus est perfectior omnibus motibus animali irrationalium:et etiā no**Quare agere** bilior.Homo etiā reputat ipsum magnā perfectionē:ad eo q̄ cupit volare:vt letis ad aegren lis attribui dum utile:& fugiendi contrariū.Et ideo attributū angelis motū istū.Aut etiā quādōg appa tur volat⁹ ter:quādōg latet:& appropinquat & elongatur in brevi tēpore:& oīa ista rationalitatem credimus de angelis.Istā vero plementi:imotus volationis nullo modo attribuebit creatori:q̄a est motus animali irrationalis.Caue ne eres in eo qđ dixit David.Et ascēdit super Cherubim:& volauit:quia ipse cherub est q̄ volavit:& intentio in hac similitudine est velocitas deiōfus glorie ei⁹:sicut cū dixit propheta.Ecce ascēdit dñs sup nubē leuē:vult significare velocitatē deiōfus in eū sup ipsoſ.Nec te faciat errare qđ inueni in Ezechiele.In ratio facie bouis & leonis & aquila & plantæ:pedis virtuti:quoniam hēc oīa sunt alia opinio quā adhuc audies:nec ipse narrat nisi sup imagines:& ista adhuc explanabunt in summis profundis quā percipit corda.Motus autē auti vbiq̄ inueni in scriptura:nō ascēdit in cor nisi cū aliis:& ideo dixerit q̄ angelī habent alas:ad significandū rationē inuenitionis ipsorū:nō ad demōstrādū veritatis essentiae ipso rum.Scias autē q̄ omne quod mouetur velociter:dicitur volare:vt ostendatur velocitas motus eius:sicut dicit scriptura.Volans sicut aquila:qua velociter est omnibus aibis.Scias etiam q̄ alia sunt causa motus:& idcirco alia visa fuerunt secundum numerum:caularum motus motus sed istud non est de intentione huius capituli.

Fides. Capitulum. XLIX.

Scito q̄ non est fides ratio recepta:sed ratio impressa in anima:q̄ creditur secundum animę demonstrat. Qz si sufficerit tibi vt opiniones rectas:vel cogitationes similiter diarias qua apud te sunt recte:vt informes eas tantū in dicto:nō ergendo ipsas super cogitationes tuas vt credas illas:& praesertim vt quartas in illis veritatē.Scias q̄ hoc facile est:sicut inuenies plures philosphorū & insipientes:q̄ scilicet opinione:quas nō intelligit villo modo.Qz si fueris de illis quorū animus extollitur ad ascēdendum gradum altum:scilicet gradum spēculatiōnis:& ad credendum q̄ creator est unus unitate non vna:in quem nō incidit compositio villo modo:nec mensura:neq̄ diuisio aliquo modo:neccesse habebis scire q̄ nulla dispositio est impossiblē in creatore villo modo.Et sicut impossibile est q̄ habeat corpus:sic est impossibile q̄ habeat dispositionem inherenter fibi.Quicung vero credit q̄ creator est unus:& habet multas dispositiones:ore dicit q̄ est unus:led corde credit q̄ est multiplex:sicut est etiam verbum dicendi:q̄ est unus:led habet multas dispositiones:led ipse & suę dispositionē sunt vnum cum elongatione corporeitatis ab eo:& creditur q̄ est simplex vere.sicut si nostra intentio & iniquitatio essent ad custodiendum dictum oris:non fidem cordis.Scitur est autem q̄ nō est fides nisi post cogitationem intelligibilem:quia fides est credere qđ ascēdit intellectum:propterea id qđ est extra ipsum:& est secundum q̄ arbitratuſ intellectus.Et quando inuenitur cum illa credibilitate q̄ nullo modo debet mutari ista fides:nec inueniatur in corde locus ad expellendum ipsam:nec vt estimetur q̄ debeat ipsa mutari:ut illud erit verum.Cum autem expuleris a te cōcupiscentias & mores peruersos & fuerint intelligens que dicam in omnibus istis capitulis:que induco in re motione dispositionum a creatore:tu credes creatorem in veritate:& ingredieris tunc in cœtum unitas ipsius:& non eris sicut ille qui dicit ore:& cor eius vacuum est:& est de populo de quo dicitur est:Prope est dominus ori eorum:& longe a tenibus ipsorum.Sed neccesse est vt hoc sit de populo qui intelligit veritatem:& apprehendit:licet non posse explicare sermone:sicut preceptum est iustus.Dicite in cordibus vestris:& in cubilibus vestris:& tacete semper.

Entium diuersitatis. Capitulum.L.

Non entibus sunt multæ diuersitatis manifestæ:quarum quedam sunt intelligibilia prima,& sequuntur quedam propinqua: & si permetteretur homo esse in illis:scit est motus & potentia in homine:& generatio:& corruptio:& naturæ rerum sensibilium:scit calor ignis:& frigiditas aquæ:& similia.Sed quoniam pars sapientum mundi conuenienter in scientiis extraneis:vel propter doctorem qui induxit eos in errorē:vel propter breuitatē sapientiæ:cōtradixerunt cū illis opinionibus naturis entiū:& apprehensioni seu fisi:vel vt ostenderet esse qđ nō est.Et ppter hoc necessarii fuerunt magistri sapientiæ ad corroborandū

Rabí Rossei Slegyptij: ducoris dubi.

que manifesta erant: & ad destruēdū illas vanas cogitationes, sicut inuenimus Aristor, q̄ probat motum esse, propter illos qui destruebant ipsum: & inducit probationes super hoc q̄ atomi non sunt: quia alii alterum eas esse. De huiusmodi genere est remoto dispositionum substancialium a creatore: quoniam ratio intelligibilis & prima est q̄ dispositio rei est preter substātiā illius cui attribuitur: & q̄ dispositio est res adiuncta substātiā, & est accidentē. Qz si dispositio fuerit substātiā rei, de qua dicis, erit tñ in noī diuersitas, sicut si dices, hō iste est hō, vel sicus definitio noīs, sicut diceret, hō est aīal rationale: q̄ hoc est substātiā hoīs & vñtates eius: & nō est ibi tertius in ratione præter aīal & rationale: & hoc est hō de quo dicit aīal & rationale, sed si dicat q̄ ratio hui⁹ attributionis est tantummodo exppositio noīs, sicut si dices, q̄ res q̄ dicis homo ipsa est composita ex aīalitate & rationalitate. Pater ergo q̄ dispositio nō est nisi altero duorum modorum, vel vt sit substātiā illius rei cui attribuitur: & tunc erit exppositio noīs. Ex nos nō negamus istud de creatore secundū hūc modū. Vel erit dispositio præter illud cui attribuitur: sed est res addita super essentiā ipsi⁹, qđ est causa illius dispositiōis & fit accidentē illi substātiā. In remotione vero dispositiōis accidentalis nō destruit essentia rei: quoniam oīs res addita sup essentiā rei, est adiuncta ei, & nō cōpler quiditatē eius: & hoc est ratio accidentis. Præterea si illae fuerint dispositiōes, sequit ut multa fuerint ab ēterno. Et scias q̄ nō est vera vñtatis vlo mō nisi fecundū fide creditis vñā substātiā in simplicitate, in qua nō est cōpositio, nec aliqua multitudine: sed est vna quōcūq̄ cōsideres ipsam: & in omni ḡbatione inuenies ipsam vñā inducibilem oīb⁹ fecundū omnem rōne: nec inuenies ī ea multitudinem in intellectu vel extra intellectu, sicut potest probabit in hoc libro. ¶ Aliq̄ etiā de speculatoribus dixerūt q̄ dispositions creatoris nō sunt eius substātiā: nec sunt extra substātiā eius. Et hoc simile est sententia aliorū dicitū in rebus cōibus q̄ neḡ sunt, neḡ nō sunt, & sicut alii q̄ dixerūt q̄ substātiā diuisibilis non est in loco, sed cōcomitans locū: & hoc non agit vlo mō: sed attribuit ei, & cōparationē habet ad illud. Oīa vero ista dicunt tantummodo sine ratione, & inueniunt in ore, sed non in corde: dicā vt habeat esse extra cor & intellectū. Sunt autē ve tu scis, & scis quilibet q̄ nō decipit animā suā. Qui cōfirmat istas opiniones verbis & falsis similitudinib⁹ & roborat eas vocibus, & opprobriis, & multis aliis modis cōrīnētibus cōtrariū veritatis. Cum vero tales qui sic eas roborat redierint ad cor vt probent credibilitatē suā: nō inueniant in eis rationē: sed titubant: quia nitunt̄ atruere qđ non est inueniūt: et volente ponente mediū inter duo cōtraria lūmeūtā, quō aut potest esse mediū inter esse & nō esse: vel inter duo q̄ sic alterū eo rū mediū inter ip̄a. Tales autē sicut prædictissimū induxit ista vñtatis cogitationum. Et qđ est in aliis, qđ ascēdit in corde, oīb⁹ corporib⁹ inueniētis quae sunt substātiā: q̄ oīs talis substātiā de necessitate habet dispositiōne, nec inueniēt̄ aliquā substātiā corporeā simplicē sine dispositiōib⁹. Ex idcirco extēderūt cogitationē istā vñq̄ ad creatorē: & opinati sunt substātiā ei⁹ est cōposita ex multis & diuerſis, quordi vñā est substātiā sua, & alia q̄ sūt addita sup substātiā. Sit autē qđ qui remouerūt ab eo similitudinē istā, & opinati sunt ipsum esse corpus habēs dispositiōes. Euerūt etiam quibus non placuit ista opinio: & remouerunt a creatorē corporeitatem: sed secundū ipsos remanerunt dispositiōes in eo. Hic autē omnia contiguntur eis: quoniam sequuntur plena legis, sicut explanabo in capitulis quae super istis inducam.

Cōmnis attributio fit quinq̄ modis. Capitulum.LI.

Primus
modus.

Qz de⁹ nō est definitio, sicut cū dicit, homo est animal rationale. Et hac attributio seu noīatio demōstrat quiditatē rei & veritatē eius: & iam diximus q̄ hac est exppositio noīs tātū. Hac autē attributio longe est a creatorē, sc̄dūt̄ quilibet hominē: quoniam creator nō habet causas priores, quae sunt causae essentię ipsius, qbus definitas seu terminat. Idēq̄ sc̄dūt̄ est ab oībus q̄cōsiderat veritatis: quia creator nō habet terminū seu definitionē. ¶ Secundo modo, cū sit attributio seu noīatio ex parte definitionis, sicut cū dicit, hō, vel aīal, vel rationale: & iste modū lōge est a creatorē: qm̄ si ipse fuerit pars substātiā, erit q̄ substātiā cōposita. Destructio vero hui⁹ sc̄dūt̄ modū est fili⁹ destruktiōni primi modi. ¶ Tertio modo, cūm attributur aliquid est extra essentiam & veritatem ipsius, & erit hoc qđ non est de perfectione substantiā: & erit aliqua qualitas quae est in re illa. Qualitas vero est vnum accidētū. Qz si talis attributio conueniat creatori, locus est accidētibus: vel satis appetet ex hoc elongatio eius vñtatis & substātiā si habuerit qualitatē. Minor autē de dicente q̄ cōuenit ei huiusmodi noīatio seu attributio quō remoueret ab illo similitudinē & qualitatē: & qua rōne dicit q̄ nō cōuenit ei: nec est in eo qualitas. Et oīs hm̄oi noīatio

Secundus
modus.
Tertius
modus.
Quarto
modus.

q̄ vere cōuenit cuiusq; substātię vel erit intrās i substātiā ei⁹, & erit vniq; cū ea, v'l erit q̄slitas illi⁹ substātię. Ḡia vero q̄litatū sūt quatuor, sicut sc̄is. Inducā autē exēplū cuiuslibet eoz, vt p̄bē tibi Quatuor q̄ ip̄ossible ē aliquā illarū cōuenire creatori. Primi⁹ gen⁹ q̄litas est dispositio vel habet⁹. Secundū sūt ḡia q̄litas gen⁹ qualitatis est potētia vel impotētia naturalis. Tertiū gen⁹ est passio vel passibilis qualitas tatis, & q̄ Quartū gen⁹ qualitatis est forma & figura q̄ sequunt⁹ q̄litatē. Cū autē intellexeris sufficiētē nullū est in naturā p̄dicatorū generū, inuenies q̄ impossibile est vt cōueniat creatori: q̄ ip̄e nō habet quā deo; etatē vt cōueniat ei forma vel figura, q̄ sequunt⁹ q̄litatē, nec est in eo passio vel passibiliqua litas: nec potētia vel impotētia naturalis: nec habet aliam sedm̄ quā insinu habitus & dispositio. Sic ergo p̄bat q̄ nulla denoſatio qualitatis p̄t vere attribui creatori. Iam habem⁹ tres modos noſationis seu attributionis, quos ip̄ossible est cōuenire deo: q̄a oēs demōstrat̄ cōpositionē i ipo qd̄ p̄baūm⁹ eff̄ ip̄ossible. Quartū vero mod⁹ attributionis est, cū attribuit̄ aliqui aliqd̄ i reſpe Quartus eti alterius, cū dicit̄ Pater alicui⁹ vel socius, vel q̄ fuit in tali r̄pe, vel in tali loco. Ita autē mod⁹ modus, nō inducit multitudinē vel mutationē in re de qua dicit̄. Quoniam ista nō sūt de substātia rei, nec sunt addita sup substātiā & in iplo, sicut qualitates. Initio vero cogitationis apparet q̄ possimus talia verbi dicere de creatore: sed ostendit̄ impossibile in rēpōte inquisitionis & dispositio- nis speculatoriū. Creator sigd̄ nō refert̄ aliquo mō ad rēpōs vel locū, & hoc manifestū est: qm̄ rēpōs est accidēs mō, & mēlura prius & posterius. Vñ in eo est multitudō. Mōetus vero est accidēs corpori: Creator vero non est corpus, & idē nō est cōparatio inter ipsum & tē p̄pus: nec inter ipsum & locū. Locus autē inquisitionis & cōſiderationis est ad sciendū si est aliquā cōparatio vera inter creatore & aliquā de substātib; creatis: vt ex ea denoſetur creator: sed ma- nifestū est in principio cōſiderationis q̄ nō est cōſidatio seu cōſidētio iter creatorē & aliquā de crea- turis ipsius: quoq;ā de proprietate & dispositionibus cōiunctiorū in aliquo est vt transmutetur ipse aut̄ est neceſſe esse, & quoquid est praeter ipsum est possibile esse, sicut exponemus. Ex quo sic est, ergo nō est ibi cōiunctio. Qz aut̄ ibi sit cōparatio aliqua, videt̄ q̄ hoc possit altrui. Sed nō p̄t altrui, qm̄ impossibile est vt ascendat in cor q̄ aliqua sit cōparatio inter intellectū & naturā liet ambo cōmunicēt in aliquo, s. in sc̄ientia nostra. Qd̄ cū ita sit, quod alendet̄ in cor, q̄ cōpara- tio si inter illū qui nihil habet cōmune cū aliqua re: & rē alia: cū nō sit aliqd̄ oēs qd̄ ea cōtīgat̄, quoniam essentia secundū nos nō dicit̄ de creatore & de aliis, n̄i equiūoce pure: & nō est aliqua cō paratio in veritate inter ipsum & aliquā de creaturis eius. Cōparatio nāq; temp̄ inuenit̄ inter duas res q̄cōrīnēt̄ sub vna specie cōmuni illis, cū aut̄ sub vno genere cōmuni, nō erit cōparatio inter illas res, vñ nō dicit̄, ille rubor est fortior vel debilior illo pallore, vel sequalis illi: licet sint fūt̄ vno ḡne cōi. sc̄olore. Cū aut̄ duo aliqua fuerint̄ cōtēta, sub duob; ḡnib; dīver- sis, non erit cōparatio inter illa: etiam in initio cogitationis: licet illa duo genera cōtineant̄ subaliquo genere cōmuni, inter calorem nāq; piperis & centum cubitos nulla est cōparatio quia vnum est in p̄dicatione qualitatis: reliquum vero in p̄dicatione q̄litatē. Similiter etiam non est cōparatio inter sapientiam & dulcedinem, vel inter humiditatē & amaritudi nem: licet ista cōtineant̄ sub uno genere, sc̄ilicet qualitate. Qd̄ cum ita sit, quomodo erit cōpa- ratio inter creatorem & aliquam creaturam, cum tanta sit difference inter ipsum & creaturas in veritate essentię, qua non potest esse maior? Qz si eff̄t inter nos & ipsum aliqua cōparatio, sequeretur q̄cōmungere & accidēs comparationis: licet ipsa nō sit accidēs in substātia crea- toris: sed vnuerſaliter est accidēs. Nec potest euadere q̄s errorē in attribuendo huiusmodi attri- butiōnē, sc̄ilicet comparationis in veritate. Verūtamen ista attributio est cōuenientē vt clara- dat oculum nostrum, vt illa nominetur creator: quoniam istud nō inducit multitudinē q̄temo- rum: nec sequitur ex hoc mutatio substātiae ipsius, sicut mutatio cōparatoriū. Quintus mo- dus nominationis seu attributionis est, cum nominatur res ab opere suo: hon ab opere cogitatio- nis que sit in illa re: sicut si dices, Carpenterius, faber ferrarius, quoniam ista sunt de uno ge- nere qualitatis, sicut prædictimus: sed intentio mea est de opere operato: sicut si dices, Jacob q̄ fecit istam portam, vel illam turrim, vel texuit pannum istum, & similia illis, que sunt remota a substātia nominati. Ideoq; cōuenientē est vt ab illis nominetur creator: ex qua feceris q̄ ista opera variabilis nisi sint variabilis non sequitur vt sine opera modis variabilibus in substā- tuis eorum quae operantur, sicut explanabo. Omnia enim opera creatoris variabili, omnia in quam sum in sua substātia non in modo additionis, sicut prædictimus. Et hoc autē capitulo apparet q̄ creator est unus, & nō est in eo multitudō, nec dispositio addita super substātię: & q̄ noſationes q̄ multipliciter variant̄ & inueniunt̄ in libris q̄ dicuntur de creatore, sunt ex patre

Rabí Rossei Allegyptij: ducoris dubi.

multitudinis operum ipsorum, non quod propter hoc sit multitudo in substantia eius, pars etiam ipsa rum posita est ad offendendum perfectorem ipsius, secundum quod nos reputamus perfectionem, sicut iam explanauimus. Si autem quereris: Verum possit esse una substantia simplex in qua nullo modo est multitudo operarum operum diuersorum: adhuc demonstrabitur illud per exempla.

Error creditum dispositiones corporales esse in deo, Capitulum LII.

Opinio de attributis quod ei quod inducit ad credendum corporeitatem in creatore quilibet qui hoc credit, est propria vocat notiones.

Recordum inducit ad credendum corporeitatem in creatore quilibet credentem istud. Non enim credere corporeitatem induxit ad hoc considerandum intelligibilis: sed plana scripture, & eadem est in dispositionibus & nominationibus. Cum enim inuenierat libros legis & prophetarum in gibus attribuebant creatori dispositiones & notiones, intelleguerat hoc secundum planum: & crediderat quod creator haberet dispositiones & cōuenienter ei nominationes: & fecerat hoc sicut si remouerent ab eo corporeitatem: & non remouerent ab eo illa ex quibus sequitur corporeitas. Accidens, hoc est dispositiones anime, quae sunt qualitates. Tu vero inuenies quod omnis dispositionis seu nominatio attributa creatori, secundum opinionem creditum dispositiones inesse creatori, est de genere qualitatibus: ille certe non manifestauerit quod assimilarentur illis, in quibus excitat erat, que inueniuntur in omni corpore animato. Sup autem omnibus dictum est, Locuta est lingua hominis, sed intatio omnium istorum est ad significandam perfectionem in creatore, non attribuendo aliquod substantiam ipsius. Perfectionem dico secundum quod inueni in re animata, sive autem pro maiori parte dispositiones operum suorum variabilis. In variatione autem operum operatorum non varianit modus operatorum, cuius rei exemplum est in his que mane effectuum inveniuntur nobis, sive operator est unus, nec habet voluntatem, nec electionem: & tamquam proueniunt ab non variata opera diuersa, quanto magis ergo si operet per voluntatem? Ignis secundum quodam liquescit: & quando efficiens, da coagulat: & quando molificat, & denigrat, & cōburit, & dealbat. Et sicut diceret de igne quod ipse est alator & denigrator & cōburitor: & similiiter de aliis verbi dicere. Siquis autem non cognoscet Ignis diuina ignis, credere quod in eo effente diuersae virtutes, quarum una denigrat, altera dealbat, & sic de aliis: quoniam opera sunt penitus diuersa, opera operata. Qui vero licet natura ignis crediebat per unam qualitatem actiuam, sive calor, operat praecepta omnia. Si ergo hoc inueni in operante prima natura & fine voluntate, quanto magis in eo qui operat per voluntatem? quanto magis in creatore qui est sublimior omni notiatione: cum apprehendimus de ipso respectus varios in gentibus: quia sapientia est in nobis extra potentiam, & potentia extra voluntatem. Qualiter ergo ista dicimus sequi de necessitate ut sint in eo diuersae species renaturae per unam sapientiam, & per alteram velit, & per tertiam possit? Hac est ratio nominationum quae de ipso dicuntur. Quidam autem istorum iam reuelauerunt ista manifeste & numerauerunt res additas super substantiam. Quidam autem sapientia non exposuerunt ista: sed exposuerunt credibilitatem: licet non manifeste, sicut dixerunt quodam ex eis. Potens in sua substantia, unus in sua substantia, yolens in sua substantia. Inducunt autem similitudinem & exemplum in virtute rationis, ut quae inueniuntur in homine: & est una potentia, nec est in ea multitudo. Et cum illa adunat hominum scietas & opus & costruit, & scidit ligna, & texit, & edificat, & facit arithmeticam, & regit ciues, & opera ista opera tamen diuersa sequuntur ex una potentia simplici: quia non est multitudo: nec numerari possunt alia operativa diuersa, quae potentia rationalis extra habet ad esse. Quod si ita est, quod non remouebimus a potentia creatoris sublimis & excellens, quod ista diuersa quae operatur, proueniunt ab una substantia simplici in qua nullum est multitudo: nec aliquod super ipsum. Ideoque omnes notiones quae inueniuntur in libris attributis creatori, notabilia opera, non substantiam ipsius. Vel ponuntur ad significandum plementum definitum: non quod ibi sit substantia composta ex diuersis rebus, licet enim non nolet istud non compositionis: ideo tollit ratione substantiam: hoc est dicere, notiones & dispositiones. Sed hic est locus dubitacionis, quod necessitas induxit eos ad hoc: & est illud quod modo explanabo tibi. Scias ergo quod isti qui credunt in notiationibus, non credunt in ipsis, propter diuersitates operum. Dicunt enim quod verum est quod una substantia opera opera diuersa: sed dispositiones quae sunt substantiales in creatore non sunt de opibus ipsis: quod non est cōueniens ut alcedar in cor quod creator crearet substantiam suam. Ipsi vero in dispositionibus quae sunt diuersae vocant substantiales, differentias, sive in terrore earum. Omnes enim sequuntur quod scriptum est. Nam autem dicunt tibi illud in quo omnes cōueniuntur, & credunt quod est intelligibile: & in hoc non posuerunt alid post dictum propter. Quatuor sunt nota, viuus, potens, sapientia, volens, & dicitur quod illa ratione sunt diuersae, & sunt plementa nostra quorum potest deesse creatori: & non oportet dubitari de ista sicut de vniuersitate operis eius. Et hoc est sicut diuersa quod appetit opinione ipsorum. Quod autem debet scire, est quod sapientia in creatore est in specie vite generationis, quoniam apprehendit substantiam suam esse viuam & sapientem viam modum.

tia apprehēdere substātiā suā: & substātiā apprehēdēs eadē est cū apprehēta sine dubio. Quoniam secundū sensum nostrū non est compositus ex duobus, scilicet apprehendente & nō apprehendēte: sicut hoīus qui componit ex anima apprehendente & corpori non apprehendēte. Cum ergo fuerit intentio nostra in dicendo ipsum sapientem esse: quia est apprehensio sua substantiae, erit vita ipsius & sapientia res vna. Ipsi vero non intendunt huic rationi: sed attendunt apprehensionem ipsius erga eius creatu. Similiter etiam sine dubio nec potentia nec voluntas inueniuntur in creatore ad substantiam ipsius: qui non est potens super substantiam suam, nec volens ad eandem substantiam suam, & hoc non ascendet in cor hominis. Dispositiones autem & nomina tiones cogitauerunt in probationem diuersarum operationum inter creatorem & sua cauata: quoniam Creator potest creare quod creat: & vult facere creata esse secundum quod fecit ipsa esse: & scit ea quae fecit esse. sic ergo probatur tibi q̄ iste dispositiones non conueniunt ei cum intendimus in substantiam eius: sed cum intendimus in creatu ipsius. Et idcirco nos societas mentium in veritate dicimus q̄ sicut non dicimus q̄ in substantia creatoris est res addita per quam creauit celos, & res alia per quam creauit quatuor elementa, & res terria per quam creauit intelligentias abstractas: sic non dicimus q̄ in eo est res addita, per quam est res volens: & res secunda, per quam est potens: & res terria alia, per quam fecit creatu sua: sed substantia ei⁹ est vna simplex, super quam non est res aliqua addita vlo modo. Et ipsa substantia creauit quicquid creatum est: & scit id quod fecit, non per rem aliquam additam vlo modo. Nec multum refert q̄ iste dispositiones & nominationes sunt secundum opera, vel secundum varias operationes inter ipsum & operata. Per viam autem quam exposuimus de veritate comparationis, quia est cogitatio nō vera: hoc est quod necessarium est credi in dispositionibus, de quibus sit in libris prophetarū: vel ut credat, in parte iſatū: q̄ sunt dispositiones q̄ demonstrat sup perfectione q̄ via similitudinis in pfectione rerū quae intelligunt a nobis sicut explanabim⁹.

Moyſes duo petuit a Deo. Capitulum. LIII.

Sicut q̄ dñs sapientū Moyſes magister noster duo petuit: & accepit r̄isum sup vtroq. Vnū q̄a petuit a creatori vt notā faceret sibi substātiā suā & veritatē. Alterū qđ post petuit, vt notas faceret sibi vias suas. Sup vtroq vero r̄isit sibi creator. qđ pm̄isit ei q̄ notas faceret vias suas, quae sunt opera eius. Et ostēdū q̄ substātiā ei⁹ nō p̄t comprehendēti sicut est: veritū signauit ei sup speculatione q̄ apphēderet de eo qđ hō p̄t apprehēdere i sine apprehēsonis suę. Qđ enī ipse apprehēdit: nō apphēdit ali⁹ ante ipm: sed petuit qua pertinet vt notas faceret sibi dispositiones suas ē, qđ dixit. Notas fac mihi vias tuas, & cognoscā te. Adiuerte qđ iue nit in hac cōiunctione verborū. Notas fac mihi vias tuas, & Cognoscā te: ga est de secretis mirabilibus, hoc enim significat q̄ creator cognoscitur per vias suas. Et cum sciuenter hō vias eius: cognoscet eum. Quod autem dixit, Ut inueniā gratiā in oculis eius ē, demonstrat q̄ omnis qui fecit creatorem, inueniā gratiā in oculis eius, nō q̄ ieiunat vel orat solitudo. Ois ait q̄ scit illa in uenit gratiā, & est ppe ipm: qui aut ignorat cōsequitū cū ira ei⁹, & est lōge ab ea. Scđū vero sciētā & ignoratā q̄ est in coērit voluntas, & ita, & appropinquantio, & eloquio. Sed ga digressi suūs, revertantur ad intentionē capituli. Dicā ergo q̄ cū petuit Moyſes sciētā dispositionē dei vt pp̄itus ēt̄ fug pplo suo: respōsum accepit de vena vel cōcessa. Postea petuit vt apphēderet substātiā dei: hoc est qđ dixit. Oſtēde mihi gloriā tuā. Ad primā ergo petitionē q̄ fuit: Notas fac mihi vias tuas, respōdit & dixit. Faciā q̄ aī te trāseat oīs bonitas mea. Ad secundā vero petitionē respōdit: Nō poterit videre facie mēa. Qđ aīt dixit. Ois bonitas mea, significat q̄ consideret ei oīa creatā: de qđ dictū est. Vedit dñs cūcū q̄ fecerit: & crāt valde bona, qđ est dicere: ga cum **M**oyſes ostenderet ei illa, faceret ipm scire naturas & vires ipsorum: colligationē p̄tis cū pte: & scire regis, intellexit oīa mē ipsorum quō est: & cōiunctionē, & definitionē ipsorum. Et huic rōni cōsolat qđ dixit. Fidelis est in creatu, omī domo mea, hoc est dicere q̄ ip̄e intellexit essentia roti⁹ mādi, intelligētā vera & firmaz̄m apprehētio sciētā q̄ nō est vera, nō firmat. Opera vero ip̄a sunt eius dispositiones: ga p̄ illa scire. Probatio vero q̄ opa creatoris sūt ea q̄ pm̄isit Moyſi q̄ faceret ipm scire, ē, ga ea q̄ fecit ipm scire sūt dispositiones operis vere, sicut dicit: Dñs pius, gratiosus, auferēs scelerā. Sic ergo p̄bat q̄ vias quas petuit vt scire, & de⁹ fecit cū scire, sunt ep̄a q̄ p̄ueniūt ex pte creatoris: & lapides vocat ea dispositiones vel mores, & dixerūt q̄ sūt tredecim: & vtimur hoc nō sup naturis & portis: quę sunt i hōiē: neḡ ratio hui⁹ dicit exigit q̄ i creatorē sunt nature, vel dispositiones, vel mores: sed q̄ faciat ep̄a similia illis q̄ p̄ueniūt ex morib⁹ seu dispositionib⁹ nostrī de portis Ad, nō

Rabí Rossej Aegyptij: ducoris dubi.

q̄ creator habeat in se virtutes animales. Et certissime abbreviatur verba: & non fecit mentio-
nem nisi de tredecim dispositionibus: licet apprehenderit omnem bonitatem ipsius, id est op-
era eius: quoniam ista sunt opera qua prouenient ex virtutibus animalibus: non q̄ in creatore ca-
lia sint: sine dubio non posuit dispositions dei, praeter illas quae sunt conuenientes effentia ho-
minum & regimini eorum: & istud fuit finalis intentio petitionis ipsius: quoniam consummatio
verbi est. Et cognoscam te ut inueniam gratiam in oculis tuis. Et vide q̄ populus est gens ista:
ac si dicaret, necesse habeo regere illos cum operibus similibus tuis in regime iporum. Jam pa-
ter q̄ dispositions & viae sunt opera qua prouenient a creatore in humum mundum. Omnis au-
tem qui apprehendit aliquid operum ipsius nominat creatorē nomine dispositionis ex qua pro-
uenient illud opus: & vocatur nomine sumpto ab opere illo. Huius rei exempli est: q̄ cum appre-
hendit pietatem regiminis eius in generatione nati in utero matris: cui virtutem dedit augme-
tatiuam per quam ceteros postq̄ natura effet & euaderet periculum mortis: & custodiret eum
ab omni malo, & dare ei necessaria: cuius operis simile non prouenient a nobis, nisi post pietatem
Quare, & in anima existentem. Et propter hoc creator dicitur misericors, sicut dictum est: Quomodo mi-
quod de' di seretur pater filiorum, & iterum. Misericordia vestri, sicut pater misericordia filiorum. non q̄ creator
civitatis misera sit factus & misericors: sed sicut opus quod prouenit a patre super filium: quod est magna pietate.
Et gratia ab anima operata vere: sic prouenit a creatore in amicos & dilectos ipsius, non q̄
ipse sit operatus vel mutabilis, sicut etiam coringit apud nos, cum aliquis dat donum alicui &
Quare dici non ex debito, vocatur istud gratia. Similiter creator donat & regit illum cui non tenetur ex de-
bito in essentia sua & in regimine. Et idecirco dicitur gratiosus: sicut etiam inuenimus in operi
bus eius, q̄ veniunt super homines plague graues, & flagella fortia ad disperendum eos, & con-
sumat illos, & destruet parentes, & filios filiorum: ita ut non remaneat semen, nec agricultura:
sicut in ciuitatibus quae submerguntur: & tempestas & fulgura: vel sicut gens surgit contra gen-
tem, ut expugneret eā: & gladio dispersat: ut delect nomen eius, & multa talia: quae non prouen-
tunt a nobis in alios, nisi ex magno furore, & ira, & inimicitia grandi: & inquiriendo vitionem.
Quare dici Ideo q̄ vocatur creator secundum ista opera. Zelotes, vitor, inimicitiae colerutor, dominus ira,
tur zelotes hoc est dicere q̄ opera qua proueniunt a nobis secundum mores vel dispositiones nostras ani-
males quae sunt zelus & vindicta, vel conseruatio inimicitiae, vel ira, proueniunt a creatore secū-
dum merita filiorum quibus insigenda est pena: non q̄ ipse sit operatus vel modo. Similiter
erit opera qua proueniunt ab hominibus ex potentis operatis & moribus animalibus proue-
niunt a creatore: nec per aliquod additum super substantiam ipsius, & conuenient rectori ciuitatis
si fuerit propheta, ut assimiletur in ipsis ei. Et q̄ proueniant ab eo opera ista cum mensura &
ordini & secundum q̄ deceat & conuenient: non secundum q̄ sequitur ex potentia operata, nec
remittat frānum irae: neq̄ det potentiam virtutibus operatis in ipso: quoniam omne operatum
est malum: sed remoueat ipsas secundum q̄ possibile est homini. Sic quandoq; aliq; hominū mis-
ericors & gratiosus: ut non tantummodo sequatur virtutem pietatis & gratiae secundum q̄ de-
bet & expediat. Quandoq; etiam erit aliquibus vitor & dominus ira: secundum q̄ illi merentur
non secundum naturam irae: sicut si præcipit aliquem comburi non in tempore irae suę, nec odit
eum: sed secundum q̄ videt q̄ fieri debet: & intelligit utilitatem prouenientem multis ex ope-
re illo. Nonne vides in verbis legis q̄ quando coepit disperdere septem gentes, dixit, non viuisti
Plura de sua quas faciebat idolis suis: ubi peccaretis domino deo vistro. Neq̄ credas q̄ istud sit ex ani-
pieratis in me seritate, vel ad quærendum vitionem: sed est opus q̄ intellectus inducit: & ex ipso sequitur
rectore cuius hoc: Ut disperdat omnis qui derelictus a via recta: ut tollant omnes qui præstant impedimentū
recti pietatis perfectioni, quae est apprehensionis creatoris. Et in omnibus isti opus est q̄ opera pietatis & gratiae
Qualiter i. & indulgentiae q̄ proueniunt a rectori ciuitatis sunt plura q̄ opera pietatis. Quoniam oīs iste tredecim
reliquit illi dispositions sunt pietatis præter ynam, que est Visitatio pietatis in filios. Et scias q̄ istud non
Visitatio pietatis, nisi de vno peccato tantumq; probat illud q̄ dicit in decalogo super tertiam
cara pietatis & quartam generationem, nō qui derelictus me. Et non dicit ostiens, nisi qui seruit idolis: sicut dixit,
in filios vñq; Quoniam omnia quae abominatus est dñs, sererūt idolis suis. Sed breviauit verbū suū sup gratia
in tertia & nō quartā: nec addidit amplius: quoniam finis posteritatis suę, quam poterit homo videre, est ge-
neratio quarta solimodo. Et cū interfici fuerint hoies ciuitatis q̄ seruerūt idolis: erit ociosus
idololatrica senex: & filii filiorū suorum, qui sunt generatio quarta. ac si dicaret, q̄ de vniuersitate
receptorū suorū, q̄ diffiniuntur: quae sunt de cōmuni operū suorū: sine dubio est ut delect postea

ritas idolis seruientis:licet sint partuuli in yna parentū suorum. Inuenimus autem quod secundum hanc rationē lex pcedit vbiq; sicut dixit sup ciuitate perdita.s.in qua sunt homines perditis mōribus viuētes:vt distinetur omnis memoria quae possit ipsi esse clamor: sicut expofuimus. Vbi tamen digressi sumus aliquantulum:fed exponamus quare breuiavit verbum suum in re memoriationē dispositionē istarum. Et nō addidit amplius: & q; sunt necessariē in régimine ciuitatis:quia huius excellētia hominis & gradus ipsius: est ut assimiletur creatori secundū potētiā suam.i.vt opera nostra assimiletur operibus ipsius:sicut diximus in expositione legis in illo loco.Sancti eritis.Bz dixerū sapientes:Sicut ille est gratiosus: sic & tu eris gratiosus: sicut ille pius: sic & tu.Ratio autē est q; iste dispositiones quae attribuantur ei: sunt dispositiones openi suorum:non q; ipse sit qualitatibus subiectus.

Corporeitas omnis remouetur a Deo.Capitulum.LIII.

Si multis locis huius libri p̄misimus iam q; omne illud ex quo sequitur corporeitas necesse est ut remouatur a Creatore.Similiter & omne creatū: quoniam omnia opera coelestia necessario mutatio. Et q; factor operatorum non est operatus sine dubio:& si creator est operator aliquo modo operationis:est extra ipsum operator ipsius & motor.Si multiter necesse est ut ab eo remouatur omnis priuatio:& q; non sit in eo aliqua perfectio q̄figi & quandoq; desit.Quoniam si hoc continget est eius perfectio in potentia: & omnē potentia comitatur priuatio de necessitate.Quiquid autē exire de potentia ad actū: necesse est ut aliud qd est in actu:extrahat ipsum de potentia ad actū:nde necesse est ut p̄fatio eī? inueniuntur in ipso actu:& nulla p̄fatio sit in potentia vlo modo.Quilibet enim scire debet q; remoueri debet ab eo similitudo.s.vt non assimiletur alicui creature. In libris autē p̄phētari explanat elogatio similitudinis: sicut dicitur. Cui assimilat̄s me:et cui adequat̄s me. Et iterū. Cui assimilastis factō: & iterū. Nō est similitudinē rū in diis dñe: & multa talia.Radix igit̄ verbū erit q; qd ex quo sequit aliquod sutorū quatuor necesse ut remoueat ab eo probationē veat. Quatuor autē ista sunt hec. Primi qd inducit corporeitatem.Sedm ex quo sequit ut sit operatus & mutabilis.Tertii qd inducit priuationē:ac si est aliqd in eo in potētia & poſta in actu. Quartū qd inducit assimilatiōnem eius ad creatā suā: & hoc est totum de veſtitib⁹ cōmūnib⁹ que proueniant ex scientia naturali in ſapiētiam diuinam.Quilibet enim qui scientiā naturalem ignorat nō cognoscit imperfectionem rerum operatorum:nec intelligit rationē eius quod est in potentia & illius quod est in actu: & ignorat q; priuatio est coniuncta in eo qd in potentia.Otione vero qd est in potentia: est imperfectum eo q; mouetur ut exeat de ip̄a potentia ad actū:omne autē qd mouetur est imperfectū cū coparatiū fūrē motori suo p̄ quē exīt ad actū.Quiqdīq; autē scire ista & nō p̄ p̄probationē: nō sciet singularia quae sequuntur ex illis antecedētib⁹ cōib⁹ cōsecut̄:de necessitate.Et ideo non intelligit probationē creatoris nec consecutionē ad remouendā ista ab eo. Qd ergo p̄missi hoc sit intentū: incipiā aliud capitulū: & loquar de remotione ipsius qd putant illi qui credunt dispositiones substatiales creatoris. Hoc autē nō intelligit nisi qui ex exercitatus fuerit in arte dialectica & in natura creationis.

Similitudo & Cōparatio inter quæ sūt.Capitulum.LV.

Scito q; similitudo est cōparatio inter duo:& omnia duo inter quæ nō est comparatio non aliquid in cor q; sit inter ea similitudo vlla.Similiter inter quæ nō est similitudo nec inter ea est cōparatio:cuius rei exemplum est q; non dicit q; ille calor est similius huic mītū: Nec illa vox est similius: huc dulcedini: & hoc est notum per se: quoniam ergo nulla cōparatio est inter nos & Creatorem: nec potest esse.i. inter ipsum & id qd est extra ipsum: sequit qd nulla sit similitudo vlla: Scias autē q; oīa duo quæ continentur sub una specie: q; horum: s. quidditas est vna propter q; interea est diuerſitas in multitudine & paucitate: vel in fortitudine et debilitate: & in similibus: dicemus de ipsiis q; sunt similia:licet inter ea si diuerſitas p̄dicta. Huius rei exemplum est: quia granum finapis & ſphēra stellarum fixarū affimilantur ſibi in tribus dimensionib⁹:licet vnum sit in fine magnitudinis: & alterum in fine paritatis. Et ratio effentia dimenſionum in eis est eadem.Similiter etiam cēra liquefacta p̄ calorem ſolis: affimilatur natura ignis in calore:licet vna caliditas est in fine fortitudinis: & altera in fine debilitatis: sed ratio effentia huius qualitatis est eadem in ambobus.Hoc igit̄ intelligere debet q; crediderit q; substantiales dispositiones sunt quæ cōueniunt creatori.Sicut si dixeris q; ipse est ens viuus:potens: sapiens: & volens: quoniam ista non attribuunt nobis & ipsi eodem modo.Nec est

Quatuor
q; necesse
est remo-
ueri a crea-
tore.

Rabi Rossei Aegyptij: duxoris dubi.

Diversitas inter illas dispositiones & nostras in multitudine & paucitate, nec in perfectione et imperfectione: ut sit eius essentia perfectior q[uod] nostra, & vita ipsius firmior q[uod] nostra, & potentia ei[us] maior q[uod] nostra, & ei[us] sapientia maiore q[uod] nostra, & eius voluntas cōsiderior q[uod] nostra. Et q[uod] vna diffinitio cōiungat ambae sicut isti purauerūt: quia nullo modo sic se habet res: quoniam aduersitatem magis nō dicit nisi de duobus: de quibus aliquid dicit secundū cōuenientiam, & cōi ita fuerit, sequeris similitudinem. Scdm ergo intellectū ipsorum, qui crediderunt p[ro] Creator habet substantiales dispositiones: sicut sequit[ur] q[uod] eius substantia nō est similis aliis substantiis: sic etiam necesse est q[uod] ei[us] dispositiones, quas ipsi credunt, nullis aliis assimilantur dispositionibus: et q[uod] nō cōiungat eas tandem diffinitio. Sed isti nō recte sentiunt, immo credunt q[uod] cōsiderio est eis terminus: est similitudo inter ea, probatum autē est iam intelligenti rationē similitudinis, q[uod] ens non dicitur de Crea- tore & de eo q[uod] est extra ipsum, nisi equivoce vere. Sicut etiam sapiens, potens, viuus, & volens nō dicitur de eo sed de oī alio cui cōuenientur nisi equivoce pure: quia inter ipsum & alia nulla est similitudo aliquo modo. Nec putes q[uod] illa nomina sint ambiguā: vel per transumptionem dicta, quia nomina quia sic dicuntur cōuenient in duobus inter quae est similitudo aliquo modo: & illud in quo cōuenient est accidens, & non intrat in substantiam alicuius istorum. Ita vero q[uod] attribuuntur creatori non sunt accidentia secundū quilibet magistrum speculationis. Disposi- tiones autē illę q[uod] nobis cōueniunt, omnes sunt accidentia secundum sensum loquenter, velle scire, nolle, vnde prouenit similitudo p[ro] quā cōtingat ea terminus idē: & dicuntur cōuenient si- cut putant. Et hoc est probatio vera, vt sciat q[uod] inter illas dispositiones que attribuunt ei, & inter alias dispositiones quae apud nos sunt, nulla est participatio nisi in nomine tantu[m]. Q[uod] si tra- est, pon est credendū q[uod] aliqua sunt addita super substantiam ipsum secundū similitudinem disposi- tionū additari super substantiam nostrā: quia cōsiderant tantum in nomine. Ratio ista est preiosa apud sapientes: & idcirco scias eam, & intendas illi sicut oportet: & erit præsto tibi ad ea qua- docebre te.

CQz Deus est necesse esse. Entiūq[ue] q[uod] sit unitas & multiplicitas. Capitulū. LVI.

Nominationibus est aliquid p[ro]fundius q[uod] ea que p[ro]missimus. Scitū est q[uod] in oībus en- tribus causatis accidit ea ut essent q[uod] est aliud q[uod] sua substantia. Vnde ex se non sunt.

Quod autē non habet causam sui esse, istud est Creator solus. Et hæc est ratio pro-

p[ro]pter quam dicitur de ipso q[uod] est necesse esse, quia sua inuictio in esse, est sua substantia,

& sua veritas: nec est substantia cui acciderit esse: quia tunc sua inuictio est res addita sup illā

essentiam, sed est necesse esse semper cui nihil accidit, & idcirco est nō in essentia: & viuus non in vita, & potens non in potentia, & sapiens non in sapientia. Et hæc omnia in idem redundant: quia non est in eo mulierudo, sicut explanatur. Quod autē necesse est tibi scire, est q[uod] uni- tas & multitudo sunt accidentia quae cōtingunt omnibus entibus ex parte sua: unitas & suæ multiplicationis, & hoc explanari est in metaphysica, & sicut numerus non est substantia numeratorum: sic & unitas nō est substantia, neque est una: quoniam illa sunt accidentia de genere cōtitutis quae comitantur entia q[uod] sunt parata recipere huiusmodi accidentia. Quod autē necesse est esse, est simplex natura, cui non accidit cōpositio vel modus, sicut enim remouere ab eo accidēs multitudo: sic & accidentes unitatis, unitas non est res addita super substantiam eius: sed est vnus non in unitate. Huiusmodi vero rationes profundas quas cogitationes non apprehendunt non inquiras in verbis y[er]itatibus quae sunt magna causa erroris: quoniam latitudo expositionis mul- tum coangulatur in quolibet idiomate, adeo q[uod] non ascendet in cor nostrum ratio expofitio- nis nisi per cōtrarium: sicut cu[m] voluerimus ostendere q[uod] Creator nō erat multa: & loquens de hoc non potest dicere, nisi q[uod] est unus, licet unum & multa sint species quantitatis. Et idcirco volumus examinare rationem dicit, & ostendemus intellectui veritatem in dicendo q[uod] est unus non in unitate: sicut dicimus q[uod] est antiquus: vt ostendamus q[uod] non est nouus. In dicendo autē q[uod] est antiquus celanimus q[uod] est occultum, q[uod] est notum & manifestum: quia antiquū non di- citur nisi de eo q[uod] est in re: q[uod] est accidēs motus qui adhæret corpori: & est de cōcomitantiis, quia dicere antiquum in re: simile est ei q[uod] dicitur longū vel breue in linea. Omne ve- lociū non accidit tempus non dicitur de ipso vere antiquū vel nouū: sicut non dicitur de dul- cedine cūrū vel rectū: nec de voce falsū vel insulfū. Hæc autē nostra sunt illi qui se ex- ercuit in intelligendo rationes scdm suam veritatem, & probavit eas per apprehensionem intel- lectus, nō p[ro] virtutē vocabulorum. Quicquid autem inuenies in libris dictum de Creatore,

De unitate
entium &
multitudine

qest primus & nouissim⁹. simile est ei qđ de ipso dicitur q̄ habet oculos vel aures. intentio ad in hoc est qđ nō accidit ei mutatio, & nihil renouatur in eo, non qđ ipse sit sub tempore, ut sic inter ipsum & id qđ est extra ipsum sit aliqua cōitas de eo qđ inuenitur in tempore & qđ est pri⁹ mun & nouissimum: fed omnia verba ista sunt de idiomate hominum. Similiter dicimus qđ est vñus: & hoc est dicere qđ non habet secundum, non qđ vñtas sit cōiuncta substantie ipsius.

Negationes deo sunt veræ, sine dubitatione: affirmations autem ambiguae. Capitulum. LVII.

Capitulum istud profundius est alius que premisimus. Scias qđ enunciario de Creatore per verba negatiæ est vera, in qua non cadit dubitatio: nec est in ea diminutio in veritate Creatoris viro modo. sed enunciatio de ipso per verba affirmativa partim est in sequiuotacione: partim est in imperfectione sicut expositum⁹. Et necesse est ut in primis explanē tibi quomodo negativa ostendat aliquid de Creatore vno modo: & qualiter different ab attributiis: possea vero explanabo tibi qualiter non habemus viā ad enarrandum ipsum: nisi per negatiuumolummodo. Dicam igitur qđ agnominatio non separat agnominatum, idolummodo ut nō cōice cum eo aliud præter ipsum: sed agnominatio potest esse agnominati, licet aliud cō eo cōice in illa: & nō erit per ipsam terminatum & separatum ab alio. Hui⁹ rei exemplum est: si vñ deris homini a longe & quæsieris quid est hoc, respondebitur res vñus: & hoc est aliquā agnominatio sine dubio: licet non sit separatum ab eo qđ est extra ipsum, sed posuisti quendam terminum ei. s. qđ res vñsa non est de numero plantarum, vel metallorum. Similiter cō in aliqua domo fuerit homo: & scis qđ ibi est corpus: & nescis cuiusmodi corpus: & quæris quid ē in hac domo & respondens dicas: qđ non est ibi planeta vel metallum: hoc est terminus quidam per quem scies qđ intrus est res vñsa: licet ignoras cuiusmodi vñsum. Et secundū hunc modū comunicant abe gantes cum affirmationibus: quia non potest esse vt nō terminetur per aliquem terminum: licet nihil sit ibi determinatiū: nisi remoto eius qđ abnegauim⁹: qđ non deputabam⁹: esse abnegatum. In hoc autē differunt abnegationes ab attributionibus: quia attributiones licet non sint determinatae: significant tamen aliquid de vniuersitate rei cuius cognitio queratur: vel aliqua de substantia ipsius: vel aliquid accidens de accidentib⁹ ipsius. Negationes vero nō significat de substantia quæ sit aliquid modo: nisi per viam accidentis: sicut offensimus in exemplo. Postq̄ ista premisimus dicimus semper probatum esse: creator necesse est essentia quo non est: qđ positio: sicut probabimus: & nō apprehendimus nisi essentia eius nō quidditatē ipsius. Et falso co non conuenit ei agnominatio attributiva: quia nō habet essentia qđ exigit terminus quidditatis: nisi agnominatio significat illa: qđ si ita est, nulla agnominatio conuenit ei aliquo modo. Verū negatiue affirmations sunt necessariae intellectui, in quibus laborat: vt p̄ eas demonstraret qđ oportet credi de Creatore, ex parte quartū non accidit ei multitudine aliquo modo: & significat intellectui finem eius qđ homo potest apprehendere de Creatore. Hui⁹ rei exemplum est: p̄ totum est nobis qđ necesse est alia esse preter substantias quæ sensibus apprehenduntur. Apprehensionis vero cognitio est intellect⁹: & circa dicimus qđ est intentus: hoc est dicere qđ hoc est remortio priuationis suæ. Post hoc apprehendimus qđ iste ens non est sicut essentia quatuor elemē torum quæ sunt corpora mortua: id est dicimus qđ est vñus: hoc est dicere qđ non est mortuus. Post hoc apprehendimus qđ eius essentia non est sicut essentia colli: qđ est corpus vñus, unde dicimus qđ non est corpus. Postmodum apprehendimus qđ non essentia intellectus: qui non est corpus: nec est mortuus, sed est creatus. Et dicimus qđ Creator est antiquus: hoc est qđ non habuit causam quæ dederit ei esse. Post hoc apprehendimus qđ huius ensis essentia nō est eiusmō dī: vt sibi soli sufficiat ut sit sic: fed emanauerit ab eo entia multa: nec illa emanatio est sicut ea loc ab igne proueniens: neq̄ sicut lux a sole: sed est splendor largitans, iutans, & firmans ea cō régimine intelligentis & propriantis, sicut explanabimus. Et propter istas rationes dicimus de eo: quia est potens, & sapiens, & volens. Nostra vero intentio est in istis agnominacionibus qđ nō est piger, nec insipiens, nec impetuofus sine ratione, qđ autem dicimus, quia nō est piger: hoc est, quia sua essentia sufficiens est ut faciat alia esse extra ipsum, qđ autem dicimus, quia nō est stolidus: hoc est quia est apprehensor, i. vñus: quia omnis apprehensor est vñus. Et qđ dicimus, quia non est impetuofus: hoc est creata ordinatur & regatur: neq̄ sunt creata caſu: sed quicquid voluit Creator in eis facere, est cum intentione & voluntate recta. Post hoc vero apprehendimus qđ ille ens non habet similem: & dicimus qđ est vñus: qđ est vt remota est ab ipso multitudo

Rabí Rossei Aegyptij: ductoris dubi.

Iam patet igitur quod agnominatio attributa creatori: vel sumus ab opere: vel erit ei ratio impossibilitas suę priuationis, si fuerit intentio in illa apprehensione suę substantię non operis. Ita vero nomina negativa non consueverunt attribui creatori: nisi secundum modum secundum quę remouetur aliquid ab alio: quod non est aptum ut inueniatur in ipso: sicut dicitur quod paries non videt. Tu vero scis quod celos stulos, qui sunt corpora mobiles, non mensuraturus palmis & cubitis: & inquisiuimus scientiam mensurę partis illorum & plures motuum illorum. Differunt autem penitus sapientes in apprehensione substantię ipsorum, hec nos sciamus quod sunt cōpositi ex materia & forma: sed non ex materia simili nō rae: & idcirco non possumus expondere ipsos nisi p nota quę non demonstrant quidditatem ipsorum nisi p attributionem communem. Dicimus enim quod coeli non sunt graves, neque leues neque facti: & ideo non recipiunt actionem ab aliquo extra ipsos: neque sunt alicuius saporis vel odoris, & dicimus ipsiā similia istis, hoc autem tamen dicimus sic: quia nescim⁹ naturā ipsorum. Qd si ita est, aut quod erit ratio scientie nostrę & intellectus cui conatuerint apprehendere immunitate a materia & simplicitate in fine simplicitatis, qui est necesse esse, quod non habet causam, nec accidit ei res addita super efficiētiā suam perfectam: cuius perfectionis ratio est impossibilitas imperfectionis ipsius tantummodo: & quod est ens cui nihil est simile corum quibus dedit esse, & nō participat eis aliquo et non est in eo multitudine: nec abbreviatur eius potentia: ut non faciat esse alia extra se: et quod comparatio ipsius ad istum mundum est sicut comparatio gubernatoris ad natūrā: hoc est non est cōparatio vera neque similitudo pfecta: sed ut ostendat intellectus: quia Creator regit creatūrā: hoc est quod mouet ea & cōseruat ordinē sua dispositio- nis secundū quod cōuenit. Ad hanc etiam explanabitur illa ratio verbis dulcioribus id est laudetur Creator in cuius efficiētiā apprehensione inquisitio scientiarū abbreviatur. Et cū intenderit in illud quod sequitur ex operibus eius cū voluntate ipsius, sapientia ignorantia reputatur. Et cū labo- rat linguae ut exalteat eum in speciebus narrationis, elegancia verborū fatuitas reputatur.

¶ **Q**uestio: quomodo cognoscatur Deus. Capitulum. L VIII.
Nquistor queret & dicit si non extat via ad apprehendendā veritatem substantię Creato- ri & ex probatione sequitur quod cōprehensum est tantummodo quia est: quoniam non possunt nominationes attributae remouentur ab eo, sicut probabitur. In quo ergo pars appre- hensionis p̄fertur alli parti? Qd si ita est, quod apprehendit Moses magister noster & Salomon idem apprehendit vnuus ex discipulis: nec erit supadditio. Notis autem apud tenentes legē, & etiam apud philosophos quod magna est p̄feminentia vnuus hominis ad alium in hac re, & sci- as quod ita est: & similiter p̄feminentia partis appreheſionis ad alios magna est. Quicquid enim ad diuersis agnominacionibus nominati, erit magis determinatus: & appropinquabit apprehensioni veritatis illius. Similiter etiam qd addideris nobis negatiū respectu Creatori, appro- pinquabit apprehensioni eius: & eris et propinquior quod ille qui ignorat remouere agnominacio- nes: de quibus probatum est quod debent ab eo remoueri. Ideo laborat homo multis annis ut in- telligat aliquam scientiam: ut sciat veritatem eorum quae p̄mittuntur in ipsa, donec sciat ipsam vere: & erit oculus ipsius scientie totius phibere & remouere illud de quo scitur p̄ proba- tionem quod vanitas est ipsum attribuire Creatori. Et est aliquis de speculatoribus cui nō cōfert p̄ verā probationē: & erit dubius apud ipsum: utrum illa res sit inuenta apud Creatorem an non. Aliquid enim de insipientibus inducit illa res cuius impossibilitas probata est: quod probabo quod non est corpus. Alius vero dubitas & ignoras verum sit corpus an non. Alius vero p̄cise iudicat quod haber corpus: & recipiet & videbit faciem dei sui, & vivit in hac opinione. Vide igitur quāta sit p̄feminentia quorundam ad alios. Primus etenim propinquus est creatori. Secundus vero re- motus ab eo. Terterus autem magis distat ab eo. Similiter cū inuenimus quartū cui verificatur p̄ probationē impossibilitē rerū factarū varietas respectu creatoris. Primo vero qui remouit corpo- reitatem ab eo non constitit hoc p̄ probationem: Quartus igitur propinquior est Creatori quod prim⁹. & sic semper donec inuenimus aliquem hoīum cui offenditur per probationē impossibilitates rerū multarum respectu Creatori: quod secundū nos possibles sunt esse in ipso vel quod proueniante ab eo: quāto magis si crederemus quod ista sunt necessaria in eo? Et idcirco scim⁹ quod ille homo per- fector est nobis omnibus sine dubio. Igmar iam patet tibi quod tanto perfectior eris quanto pluri- bus probare poteris quod abnegari debet a Creatore. Quicquid autem attributus ei quasi superad- ditū elongabit te a scientia veritatis eius. Secundū hunc ergo modū necesse est ut appropinque- tur ei, ut cōprehendatur cum inquisitione p̄ abnegatione, donec sciat remotio eorum quae

sunt ab eo remouenda: non quod attribuatur ei aliquid non additum super substantiam eius. vel quod id quod attributum sit perfectio in ipso: quia inuenitur perfectio in nobis. Omnis enim species perfectio nisi est acquisitionis: nec ois inquisitio inuenitur in qualibet inquisitore. Scias autem quod ei attributus. Quod hoc alius aliquid creatori elongaberis ab eo duplicitur. Vno modo: quia quicquid ei attributus, nobis quid attributum est perfectio. Ajo modo: quia nihil aliud est in eo, sed sua substantia est sua perfectio: sicut often buedo credimus. Et quoniam quilibet sentit, quod non apprehendimus de Creatore quod est in nostra potentia terti elongatus apprehendamus per abnegationem: abnegatio vero non facit scire aliquid de veritate tei a tunc duplicita quia sit abnegatio: siccirco conuenient sapientes quod scientiam non apprehenderunt Creatorem: & non tunc ab eo apprehendit quid est nisi ipse: & apprehensionis nostra respectu ipius est defectus apprehensionis diuinus. Omnes autem philosophi dixerunt: Porut super nos & terram nos cum magna laude sua: & celum se a nobis grandi celeratione: sicut sol celat se ab oculis debilibus apprehendere ipsum. Multiplicauerunt etiam verba in hoc quod non est utile ut hinc ponatur. Tunc autem ergo que dicuntur secundum hanc rationem est quod ybi David dixit, Tibi misericordia habet, Te debet hymnus in Sion, tibi silentium laus: id est tacere laus tibi. Ita autem est verbi dulce in ratione illa: quicquid enim laudis vel exaltationis dicimus de eo, inuenimus quod per illud diminuimus id quod pertinet ad ipsum. Et videmus quod defectus est, & tacere melius est ut abundet super apprehensionis scientiam: sicut preceptum est perfectis. Dicite in cordibus vestris super cubilibus vestris: & tacete semper. Tu vero scis verbum sapientiae: quod est notum: & vobis omnia quae dicta sunt, erint illis similia, & faciet eam mentionem secundum planum suum, licet sciatur, ut precipere te faciam rationes ipsius. Dixerunt quidam, Orabat Rabi hanan dicens, Deus potens, magne, mente, honoris, fortis: & multa similia, cui ipse vir honoratus dixit, Perfectissimi omnes laudes domini tui. Nos autem non dicemus tres primas nisi Moyses magister noster dixerit eas. & quidam de schola magna dederunt eas aliis in consuetudine. tu vero dicas & supradictis. Simile illud assimilatur regi constanti ex carne & sanguine, qui habet milles milles talenta auri: & appetiuntur ipsum pro argento. Nonne videatur tibi turpe hucusque verba huius vii boni? Attende in primis magnis tristitia & ira ipsius super multiplicationem attributionum affirmatiuorum. Ecce intellige qualiter explanauit: quia si orationes relinquemus planum intellectus nostri, namque intelligeremus eas, nec loqueremur de ipsis. Sed quoniam necessitas scripture cogit homines ut cogitationes eorum apprehenderent aliquid de intellectu: sicut dixerunt, Locutus est lex lingua humana: siccirco necesse fuit ut diceretur de creatore secundum rationem perfectionis sue. Nam autem noster est quod stenus circa verba ipsa: & non invenimus nomen eius in illis: nisi in hora cum addiscimus legem, sed cum veneremus homines de schola maiori, qui fuerunt prophetae: & disponunt ut rememorarentur in oratione: possumus finem nostrum loqui de illis sollemmodo. Ratio autem verbi quod iste vir bonus dixit est quod propter duas causas necessarias verba ista potius sunt in oratione nostra. Vna est: quia inuenitur in lege: Altera vero, quia ordinaverunt ea prophetae ut oraretur in illis, et nisi esset prima necessitas, non fecissent mentionem de eis, & nisi esset necessitas secunda non remoueremus eas de locis: nec oraremus in illis: Et tu vis multiplicare nominationes. Quod cum ita sit liquet tibi ex his verbis: quod quicquid inuenieris de dispositionibus attributis Creatorum libris prophetarum, non licet nobis orare in illis, vel facere mentionem de illis: quia non dixit, nisi quia Moyses dixit ea: & non possemus ea dicere: nisi qui homines de schola maiori ordinaverunt ea in oratione: & tunc licet nobis orare in illis: non sicut omnino sunt facili: triplicates qui multiplicant & prolongant orationes quas ipsi compoluerunt: & verba quae ipsi primitus orationum rurunt, ut appropinquaret per ea creatori secundum suam estimationem. Et dicit de Creatore quodque si dicentes de homine aliquo, effert minoratio gradus ei: quia ipsi intellexerunt istas honorabiles & sublimes orationes: sed sicut Propheta dixit, concilauerunt creatorum linguis suis. Et locuti sunt de eo quod opinabantur conueniens. Et multiplicauerunt rationes istas ut perducent ipsum ad hoc quod erat factus: & precipue cum inueniebant verba prophetarum secundum hanc rationem credebant sibi licere inducere verbus: & cogitare in illis qualibet opinionem accipientes ipsos secundum suum planum: & pote debant de ipsis verba quedam: ex quibus dabant originem rationibus quibus quibus: Se fabricabant ex eis verba, donec hanc licentiam accepissent cantores, vel illi qui credebant se dicere canticum, adeo quod verba sua resonabant blasphemiam manifestam: & alia continebant satiratem & malitiam cogitationis & sensus qui puocat hominem ad risum secundum naturam suam, cum audit ea & plorat, quando intelligit qualiter dicta sunt illa verba de Creatori. & nisi misertus esset super honore illorum qui talia dicebant mentionem de aliquibus

Silvano
Pulcherrima

Rabi Rossei Aegyptij: duxoris dubi.

illorū, ut intelligeretis in eis defectū. Sed sunt verba cōtinēria defectū manifeste quantū ad intelligentem. Tu vero debes attendere si prohibitum est detrahēre vel maledicere suo socio: quāto magis est in prohibitione plongare lingua, loqui de Creatore: & narrare de eo talia qualia sunt illa? Nec dico q̄ hoc sit transgressio tantummodo: sed est opprobrium in errore gentis audientis talia: & insipientis qui talia dixit. Qui vero cognoscit defectum talium verborum: & loquitur in illis: numeratur in oculis meis de illis de quibus dictum est. Scrutati sunt filii Israēl verba quae non sunt sic: super domino Deo suo: & dixerunt loquendo de domino Deo errorem. Si autem fueris de illis qui sunt propitiū super gloria Creatoris sui, non decer ut audias illa vīlo modo: nedū vt loquaris, vel carēs in illis: quanto magis vt opereris in illis. Tu vero iam scis quanto peccatū sit log cōtra sursum, nō expedie tibi ut applices te noīatioib⁹ Creatoris. affirmatiū: vt exaltes illū secundū intellectū suū: nec aliud addas sup illis quae ordinauerunt homines super schola maiori in orationib⁹ & benedictionib⁹: quoniam sufficiunt illa secundū q̄ necessitas exigit: sicut dixit Rabi Hanina. Alias vero noīations Creatoris quae sunt in libris prophetarum: necesse est ut legas, cum peruerteris ad eas, sed crederis in illis q̄ expoluimus. q̄ ab operibus dicuntur, vel ostendunt impossibilitatē suae priuationis. Et non expedit ut illud diuulgetur genti: sed cōsideratio ista est necessaria singularibus apud quos nō est honor Creatoris: qd dicitur de Deo tanq̄ conueniens et: fed ut intelligent illud secundū q̄ oportet. Nūc ait reuertar ut perficiā expositionem illorū: que dixit Rabi Hanina in similitudine p̄missa. Non enim dixit q̄ diceretur de rege habente mille milles talenta auri: q̄ haberet ipse centum talenta auri. Tunc illa similitudo significaret q̄ perfectio Creatoris esset perfectior q̄ illa quam ei cōparamus: quia est eiusdem speciei: sed non est ita, sicut ostendimus iam, sed sapientia in similitudine p̄missa, in dicendo talenta auri, quibus cōparatur argentum, sed ad ostendendū q̄ ista quae secundum sensum nostrum sunt perfectiones: nullo modo aliud ex his sunt in Creaore: sed omnia sunt imperfectiones in gradu suo: sicut dixi in p̄missivo exemplo. Nōne hoc est turpe. Iam ergo feci te scire: quia illud de hismodi nominationib⁹ qd putaueris esse perfectionem, est defectus eorum quae conuenient Creatori: cum fuerit de genere illorum quae sunt in nobis. Salomon autē ostendit nobis qd sufficit in hac ratiōe dicēs. Dominus in celo, & tu su per terrā: idcirco sermones tui sint pauci.

Exemplum ad dñi cognitionem. Capitulum. LVIII.

Dicitur exemplum volo tibi inducere exemplum per qd addetur tibi cognitionis in hoc q̄ apprehensionis plurimum de dispositionib⁹ Creatoris erit per nomina remota & elongata: per illud ne credas nominationib⁹ affirmatiū quae attribuuntur Creatori. Cogita cui animo q̄ quidam homo scit in veritate q̄ nauis est in mundo inuēta, sed nō vidit eam: & ignorat cui cōuenient hoc nomen: utrum sit substantia an accidens. Potes probatū est. Alii q̄ non est accidens. Alii vero q̄ non est de genere metallorum. Alii autem q̄ non est res viua. Alii vero q̄ non est planta que terra adhēret. Alii autem q̄ non est corpus vitium cōiunctione naturali. Alii vero q̄ non est figura latet sicut ostiū. Alii vero q̄ non est cauaria. Alii autē q̄ non est rotunda vel quadrata: aliī q̄ non est alterius figuræ. Ecco iam hīc q̄ ille ultimus scit forma nauis sicut est per supradictas negatiōes. Et qui opinatur q̄ est corpus ligneum, cōcauī, longum, cōpactum ex multis lignis, est p̄equalis ei qui scit nauem per nomina attributiua. Sed quilibet priorum in exemplo p̄missivo magis distat a cognitione nauis q̄ alius qui sequitū ipsi: adeo q̄ primus scit nihil de ea nisi nomen. Sic ergo negationes applicabunt te cognitioni Creatoris. Et idcirco pone sine amoris tui in intelligendo: vt addas remotionē aliquiuātib⁹ eo q̄ p̄lationem non nomine solo. Remotio autē cuiuslibet rei a Creatore quae nō est in ipso cū tibi p̄bta fuerit: facit te appropinquare ipsi per vnum gradum sine dubio. Et secundū hunc modum aliqui homines appropinquauerunt ei multum alii existentib⁹ in fine elongationis, non q̄ ipsi sit appropinquatio, vel elongatio secundū locū, vt stulti putant. Intellige iltud & lcas & profligies in eo. Iam ostendit tibi viā per quā si ambulaueris appropinquabis multū Creatori: & nunc incide per eam secundū voluntatē tuam. Verū in narratione ipsius per affirmatiōes est pericula magnū: quia iam probatū est q̄ qui cōquid credimus esse perfectionē, licet illa sit in eo sed m̄ sensum credētū in agnominationib⁹, non est de genere perfectionis quā nos opinamur: sed dicitur aequi uoce solummodo, sicut expoluimus: nec conuenit Creatori. Et idcirco de necessitate pedes ad rationē abnegatiōis. Cū em̄ dixeris q̄ Creator scit ea q̄ scit scientia inuariabilis:

Affirmationes de Deo magnū: quia iam probatū est q̄ qui cōquid credimus esse perfectionē, licet illa sit in eo sed m̄ sensum credētū in agnominationib⁹, non est de genere perfectionis quā nos opinamur: sed dicitur aequi uoce solummodo, sicut expoluimus: nec conuenit Creatori. Et idcirco de necessitate pedes ad rationē abnegatiōis. Cū em̄ dixeris q̄ Creator scit ea q̄ scit scientia inuariabilis:

et quae non multiplicat: & scit variabilia quae semper renouantur sine renovatione scientie: & scit qd est anteq sit: & postq est in esse suo post suam priuationem scientia quae non variatur, iam ostendisti in his q est sciens, non scientia simili nostra: & ita sequitur vt sit non ex modo quo nos sumus, iam induxit ergo negationes necessarias nec inuenisti veritatem agnominationis substantialis: sed inuenisti qd credis: quia substantia habet: & habet agnominationes que non sunt scite: qm istas quas credis ei coenire, remoues ab eo in similitudine illarum que sunt apud nos scite: Qd si ita est, non sunt ei⁹ speciei, hoc autem est quasi induceret te ratio in debita agnominatione dicas: Creator est fundamentum super quo sustentatur erecta super ipsum: nec est fundamen-
tum sine illa: & erit finis apprehensionis nostra in hac opinione vel equivoacio vel dubi-
tatio: & nihil aliud: quoniam omne fundamentum est sustentator erecti super ipsum sine dubio.
Et sunt duae in definitione: licet sine nomine in subiecto: quoniam alia est ratio fundamenti: & alia
erecti super ipsum. Adhuc autem explanabitur in capitulis huius libri probatio super impossibili-
tate compositionis in Creatore: nec est in eo nisi simplicitas vera in fine simplicitatis vero. Si nō
dico q qui attribuit agnominationes Creatori q breuitate in sciendo vel apprehensione ipsum
vel q participat ipsum: vel q apprehendit ipsum alter q est: sed dico q adhuc est Creatoris
de corde suo: nec tamē ipse sentit. Huius autem rei expositione est: quoniam omnis qui abbrevia-
tur in apprehensione veritatem rei, apprehendit aliquam partem de veritate ipsius: & altera par-
tem nescit apprehendere: sicut qui apprehendit de homine quia viuus: sed nō apprehendit veri-
tatem rationale ipsius. In Creatore vero nō est multitudine in veritate essentiae ipsius, ut sicut parte
de ipso & altera ignores. Similiter & qui participat aliqua in alio, cognoscit veritatem aliquam sub-
stantiae secundum q est: & attribuit ipsam veritatem alteri substantiae. Et illa agnominationes sunt
secundum opinionem illius, qui putat q nō sunt substantia Creatoris: sed sunt res additae super
substantiam. Similiter qui apprehendit rem alter q est, non potest esse quā apprehendat de ip-
sa aliquid secundum q est. Qui vero putat q lumen est quantitas, nō dico q putet re esse alter q
sit: sed dico q non cognoscit neq scit essentiam lumen: nec intelligit de quo dicatur hoc nome
& est confidat in subtili: & idcirco intende in illa. Sed in hanc ergo expositione scies q breuitate
in apprehensione Creatore: & qui longe est a scientia eius, ille est qui ignorat remotionem res
de quibus probatur est q alius habet et sunt remota ab eo. Quāto igitur plura nomina negativa
dixeris, apprehensio ipsius erit nobis propinquior: sicut expouimus in principio huius capituli.
Qui attributur Creatori agnominationem, nihil scit nisi nomen ipsum, quivero putat q illud
nomen cadit in ipsum: hoc non est in tercio natura: sed est cogitatio vana: sicut si diceretur illud
nomen de non ente: quia non est in entibus qd ita se habeat. Cuius rei similiter est qd quidā ho-
mo audituit nomen elephantis: & scit qd res viua: & querit ut sciat figuram eius, & veritatem,
& responderet ei qui facit ipsum errare: scias qd res viua, habens unū pedem & tres alas: & ha-
bitat in profundo mari: & corpus eius nitet sicut lux clara: & facies eius late sicut facies hois:
& quandoq volat in aere: & quandoq natat sicut pisces. Ego non dico qd talis credit elepha-
tem alter q sit: nec abbreviatur in apprehensione ipsius: sed dico qd ista cogitatio qua cogitauit
tem esse talem cui coeniat hoc nomen est, cogitatio vana: & nihil tale est in entibus: sed est pri-
uatum tantum: & attribuit ei nomen entis: sicut qd inuenta est auis mirabilis: & equus q
est homo: & similia illis in cogitationibus vanis quibus attribuitur nomē aliquantus entis: vel no-
me compositi. Similis & pars ratio est huic quia Creator est: & probatum est, quia est necesse ut
simplicitas vera sit in ratione essentiae entis. sed qd ista substantia simplex, quae est necesse esse, si
cūt diximus, habet agnominationes & res alias additas in ipsa, totum hoc nihil est, sicut offe-
sum est per probationem. Cum ergo dixerimus qd ista substantia quae nominatur Creatore, est sub-
stantia in qua sunt res additae multe, & enarratus per illas, non attribuimus hoc nomine non enti
& priuationi. Vide igitur quantum periculum est in attribuendo agnominationes Creatori. Qd
autem necessarium est ut cedatur qd prouenient ex agnominationibus in libro legis: vel in libro
prophetarum: credas qd omnia dicta sunt ad demonstrandam eius perfectionem, non prope-
ctum separatum: quia significat substantiam Creatoris significatione pura: in quo nō est

 Tetragrammaton. Capitulum LX.
Mnia nostra Creatoris quae inueniuntur in libris sunt sumpta ab operibus. & hoc nō
est, præter unum nomen, scilicet tetragrammaton: qd est appropriatum ei: & idcirco vocat nos
grāmaton, men separatum: quia significat substantiam Creatoris significatione pura: in quo nō est

Oia nomia
Creatoris
supta sunt
ab operibus
scilicet Tetra-
grammaton.

Rabi Rossei Aegyptij: ductoris dubi.

participatio. Alia vero nomina ipsius gloriofa significant cum participatiōe: quia sumpta sunt ab operibus quae sunt inuenta: sicut & ipsa in nobis per exposuimus. & hoc etiam nomen scitū scilicet adonai: qđ est agnominatio alterius nominis simplicis. cuius fecimus mentionē: qđ sumptum ab hoc nomine Adon. qđ est Domin⁹: sicut scriptura dicit. Locutus est homo Dñs terre. nec refere dicere Adonay qđ est Dominus meus: vel Adonay qđ est Domini mei: qđ sic dicitur causa honoris & gloriae. Et sic locutus est Abraham angelo. Adonay, si inueni gratiam in oculis tuis: Hoc autē exposui in hoc nomine Adonay solum qđ est agnominatio nominis Creato ris aqua magis abstractum est qđ alia notaqua sc̄iuntur de eo. Oia vero alia: sicut iudex, iustus, gratiosus, pius, helos, manifestū est generaliter qđ decisā sunt ab operib⁹. Nomen autē appropriatū qđ scribitur & nō legitur, nec sit in eo deciso nota: nec participat aliud cum eo. Et non est du biūm qđ istud honorabile nōmē qđ non dicitur sicut sc̄is in sanctuario & a sacerdotibus sanctis Domini tantummodo in benedictione sacerdotali: & a maiorī sacerdotē in die ieiunii: non est inquit dubius qđ significat super ratione gloriofa in qđ nihil aliud participat cū Creatore. Et fortassis significat secundum idiomā de quo habetur parum apud nos: et secundum qđ exprimitur ab ipso super ratione necessitate esse. Dicant autem vniuersaliter qđ gradus huius nominis et cura loquendi in ipso est grandis & timida: quia significat substantiā Creatoris: in qua significatiōne non participat cū aliquo suorum Creatōrum: sicut dixerunt lapientes. Nomen mēti separatum est mīhi. sed alia nomina significant agnominatiōes: quia decisā sunt ab operibus. & id circa ista nota factū ascendere in cor qđ est in substantiā: & res addita super substantiā: quia sic est omne nomen sumptum ab operibus, quoniam ipsum significat rem aliquam & alia sup ipsam fundatām quae non est de eis prime re: sed est ei addita. Cum autem probatum sit qđ Crea tor non est fundamentum cui adiungantur res aliae, sc̄iutum fuit qđ nomina quae de eo dicuntur sunt sc̄dm cōparationē operis ad ipsum: vel ad significandum intellectum super eius perfectio ne: & idcirco graue fuit a Rabi Hamza. Audite verba dicens: nisi proper diu de quibus fecit mentionem quae induxerunt hanc necessitatē: quoniam illa faciunt ascendere in cor qđ sunt agnominatiōes adiunctū Creatori: hoc est virtutes perfectionis quae sunt inuenta in eo. Cui autē multiplicata fuerint haec nota ab operibus sumptua induxerunt partē hōmī ad credendū qđ Crea tor habet agnominatiōes multas sc̄dm multitudinē operi a quib⁹ sumuntur: ideoq; promisit propheta hōlbus apphēsiōne intellectus qđ remouebit ab eis labori isti dices, In die illa erit Dñs yhus, & nōmē eius vnū: qđ est dicere: sicut ipse est vnū sic vocabilē vno nōmē tātimō. Ex hoc est illud nōmē qđ significat eius substantiā tantummodo, non qđ sit dictum ab opere. In capitulo lis autem Rabī Eleazar dicitur est. Anteq; creat̄r mundus erat Creator & nōmē eius solum modo. Intellige ergo quomodo manifeste dixit ip̄ omnia ista nomina ab operibus sumptua fues rū: ut innovata post mundi creationem, et hoc est verum: quoniam omnia sunt dicta secundum opera quae inueniuntur in mundo. Cum intellexeris substantiam eius qđ simplex est ab omni opere non habebit nōmē sumptum ab opere aliquo modo: nisi vnū nōmē verum ad significandum substantiā ipsius. Nullū autē homen est apud nos quod non sit sumptum ab opere: nisi nōmē tetragrammaton: qđ est sanctū, & precise dicitur separatum nōmē: & non crea das aliud nisi istud. Et non descendit in cor tuum decisiones scribentium chartas experimētas: nec illud qđ audieris ab eis in libris eorum istu dignus in nominib⁹ quae cōtūnerunt: & nō bil significant omnino & vocant ea nōmī: et dicunt qđ necessaria est in illis sanctitas & puritas & cū illis potest homo facere miracula: qm̄ nō oportet intellectuale audire talia nēdi credere: et nullum nōmē vocare separatum: nisi nōmē Tetragrammaton quod scribitur: sed non legitur secundū suam ordinationem. Et manifeste dixerunt sapientes qđ istud nōmē separatum qđ est quartus literatur, ipm̄ solūm̄ est significatiōem substantie creatoris sine participatiōne cuiuslibet alterius rei. Ideoq; de eo dixerunt, nōmē meum separatum mihi. Ego autē ostendam tibi qđ induxit homines in credendum in illas diversitatis: nec vnum illorum: & exponam tibi radicem questionis huius: & detegam tibi arcana ip̄orum donec non remaneat in ipsa latior vel dubitatio: nisi velis dare animū tuam rationibus vanis: & hoc exponā in capitulo quod sequitur post istud.

Benedictio per nōmē Dñi Tetragrammaton. Capitulū LXI.

Mandatū recipimus qđ benedictio sacerdotalis tūret cum hoc nōmē secundum qđ est inscriptum qđ est nōmē separatum. Nec sc̄iebat quilibet homo qđ modo loqueretur in eo: vel qualiter debet profecti quilibet literatur ip̄is nōmī: & vrum stricte

Oia nomī
Creatōris
per Terra
grāmatō &
cūta sunt ab
operibus.

† Eliz̄r

Ioh, He,
Vau, He.

vel alio modo debent proferri. Sapientes autem minus recipiebant ab alio modum doctrinæ. & quomodo loquerentur in eo, nec docebant illud aliquem hominem nec discipulum idoneum ad hoc, & id semel in septimana non amplius. Ego vero credo quod hoc dictum est: quia sapientes docerant filios suos & discipulos nomen quartus literarum, & semel in septimana non est intelligendum quod doceret eos solummodo quomodo proferrent illud: sed rationem a qua sumptum est hoc nomen quartum in ipso, sed est secretum spirituale. Apud ipsos etiam erat nomen.iiii.literarum: cuius sanctitas erat in minori gradu quam sanctitas nominis.iii.literarum. Mihil autem videtur quod non erat unum nomen: sed duo vel tria coniuncta: & eorum litteræ. xii. Et nominabant cum illis nomen.iii.literarum: sicut nos hodie: cum hoc nomine Adonai. Nomen autem. iii.literarum sine dubio significabat aliquid magis separatum quam significat hoc nomen Adonai. & nullus sapiens prohibebatur scire illud: sed docebant illud: quoniam licet adiscere volentem, nomen autem.iii.literarum non docebant nisi filios & discipulos: & semel in hebdomada. Cum autem multiplicari fuerunt homines depravatores, & didicissent nomen.xii.literarum: cujus quo dabant crederunt: sicut contingerit quod non est perfectus nec attingit gradum sapientie. Celauerunt hoc nomen nec docebat illud: nisi humiles sacerdotes: vt in ipso benedicerent populum in familiario: cum vero rememoratio nominis separati prohibita fuit a sanctuario propter præstatam opera hominum: benedicbat in nomine.xii. vel. xlii. literarum. Notum autem est apud quilibet intelligentem quod non oportet villo modo ve ex literis. xii. vel. xlii. cōponatur unum nomen: sed sunt plura nomina aggregata in quibus etant tot literæ. Negat dubium est quod illa nomina significabant alias rationes quæ perducebant hominem ad scientiam veritatis substantię. Creator secundum modum quem diximus, sed illa nomina dicebant unum nomen propter unam rem quam significabant: sicut alia nomina ab operibus sumpta. Sed multitudine illorum nominum erat ut intelligeretur ratio quæ fortassis non poterat intelligi nisi per multa verba. Et idcirco intende illis. Scias autem quod res ista quam demonstrat scientia rationum quas illa nomina significant non erat planus sermonis literarum. & ideo nunquam dixerunt quod nomen. xii. vel. xlii. literarum erat non men separatum: sed nomen separatum est quod est ei separatum: sicut expouimus. alia vero omnia erant utilia, & inducebant hominem in cognitionem Creatoris necessarium. Cuius rei probatio est quod dictum est a sapienti. nomen. xlii. literarum, est sanctum & sanctificatum: & non dabitur nisi humili: & qui dimidiavit dies suos: & non fuerit iracundus, nec ebriosus: nec fuerit subiectus moribus prauis: & qui logitur suauiter cum creaturis. Et omnis qui scit illud & caues ibi in illo, & custodit illud cum munditia est dilectus sursum, & desideratus deorum: & tempore eius cadit super creaturam: & disciplina eius est perpetua in manu ipsius: & habet duo secula preciis, & futurum hoc est quod scriptum est in Talmut. O quantum distat quod intelligere homines ex his verbis ab eo quod sicut in mente dicunt, quoniam plures hominum putant quod sunt literæ in quibus loquuntur solummodo. Et quod non est in eis ratio per quam acquirant predictos gradus sublimes: sed quod sunt necessariæ ad compositionem illorum modorum: de quibus sapientia est mentionem. Notum enim ac manifestum est cuiilibet aliquatenus intelligenti & ponderanti rationes diuinarum rerum, literas & characteres seu figuræ literarum etiam nos strati manu artificis scriptarum, esse puras creaturas, & ideo secundum in superioribus nobis declarata, non habere villam potentiam aut virtutem a se nisi recidam: ad ignorationem idololatriorum creaturas pro Creatore adorant: quoniam peccatum demonstratum esse blasphemiam in primis & Deo abominabile. Manifestum quoque est quod hoc torum non est nisi scientia spiritualem rationem de yniuersitate rationum quae sunt arcana legis: sicut expouimus. iam autem ostensum est in libris compositionis de sapientia spirituali, quod istius scientia non potest obviare sci qui scierit iam quae est apprehensione intelligentie agentis: et propter hoc dictum est scientia sua a perpetua in manu ipsius. Cum autem homines praui & insipientes inueniant ista verba, fuerunt potentes super mendacio dicentes: quod cum coniungerent literas qualibet posse fecerit hoc vel illud cui scriberent eas vel proferrent super tali vel tali re. Post hoc autem scripta fuerunt ista mendacia quae inueniuntur de corde suo prædicti praui & insipientes, & revertunt in manus bonorum, & humilium & simplicium qui nesciebant discernere verum a falso: & celauerunt ea, credentes quod essent sanctæ & fuerunt in iusta illa nomina in arcans ipsorum quæ remanserunt post ipsos, qui autem inueniunt illa, crediderunt quod essent vera. Salomon autem dicit generaliter, Credit innocens omni verbo. Digeret sumus a confideratione nostra pura ad aliam considerationem ad referendum illa ridiculosa, quae scit quilibet etiam incipiens

Rabí Rossei Aegypti: ducoris dubi.

considerare quæ sunt vana: verum compulit nos ad hoc necessitas rememoratiois hominum,
& rationum ipsorum: & qd seitur de eis apud gētēm. Nunc autē reuertat ad propositum. & dicā
q iam patet inimicū q̄ nomē Dei de Creatore est decimus ab opere: præter nomē leparātūm.
Necessit̄ ē autē loqui de quodā nōe qd dictū est Moyſi, Sum qui sum, in capitulo separato: quia
est illi ratio p̄fundata per cuius viā inceditus, i. in remotione rationum a Creatore.

¶ De hoc nomine Sum qui sum. Capitulum. LXII.

DRemittam tibi quoddam stramentum: & dicam q̄ quia dixi Moyſes. Dicent ad me
qd est nōmen eius: quid respondebo eis: id est ipsa ratio conueniens illi questioni:
ut quereret quæ esset responsio quam diceret eis. Qd autē dixit: ecce nō credet & nō
audient vocem meam: quia dicunt: Nō apparet tibi dñs, hoc manifestum est: quia sic debet dis-
ci omni qui se factauerit prophetam, donec adducat signa et portenta propter quæ credatur ei.
Si autē res le habet sicut apparet, q̄ illud nōm̄ simple sit & loquatur in eo sicut cōfuetum est
loqui in quoq̄ alio nōe, necesse erit alterū de duobus contingere, s. q̄ vel Israēlites sciebant hoc
nōmen vel nūnq̄ audierant illud. Si sciebant illud, non suberat ratio ad narrandū illud: quia sci-
entia ipsius erat sicut & ipsoſi. Si vero nūnq̄ audierant illud: quae erit probatio, q̄ illud est nōmē
Creatoris, si fuerit sc̄ia nōis sui probatio? Postq̄ autē Creator fecit ipsum sc̄ire hoc nōmen, dixit
ei, Vade & cōgregabis seniorēs Israēl. Et dixit ei, audiens vocē tuā, & postea dixit ei Moyſes. Ec-
ce non credent, nec audient vocem meam. Et postea dixit ei, Quid habes in manu tua? Et respo-
dit virgā. Quod autē sc̄ire debes & deteget tibi omnia occulta est qd dicam tibi, iam sc̄is opinio
nem gentis & aliorum quæ fuit temporibus antiquis, quoniam omnes idolis seruiebant paucis
exceptis: hoc est credebant in virtute stellarū, & faciebant opera: vel opera cœlorū & imagines
cuilibet stellæ. In rēpōribus autē illis, omnis confidēt̄or afficeret alterum de duobus: vel dices
bat q̄ confidēt̄or sua & intellectus ostendebat ei q̄ vniuersus mundus habebat Creatorem: sicut
Abraham, vel dicebat q̄ transferat p̄ ipsum spiritus stellæ, vel angelus, vel istis filia. Ante tēpū
autē Moyſi non fuit sc̄itur q̄ aliquis diceret se prophetā, & q̄ Dominus locutus fuisset cum eo:
& q̄ mis̄eretur eum. Nec inducat e in errore qd legitur de Patriarchis: quia Dominus loquebat
cum eis: & ostendebat se ipsi: quia non injunxerat illis modū prophetā Moyſi, s. ut aliquis in-
stiteret hoīes: vel q̄ redderet eos cautos vel q̄ Abraham, vel Isaac, vel Iacob, vel alijs qui p̄cess-
sister eos dixerit hominib⁹. Dominus dixit mihi facite hoc: vel nō faciatis istud: vel mis̄eretur me ad
vos. Illud nūnq̄ accidit ante: sed loquebatur cōficiens in his quæ ipsius erat necessaria, s. si suā perfec-
tione & offensione eorum quæ facere debebant, & in promittendo ad quid perueniret finis ge-
nerationis ipsorum. Ipsū vero reddebat homines cautos per vias considerationis & discipline
sicut notum est apud nos, scriptura testante quæ dicit animabus quas fecerunt in Pharaō. Quā
do vero Dominus apparuit Moyſi, et p̄cepit ut cōtūcare hoīes: & q̄ diceret eis nūncium su-
um, dixit: qd primo querent a me, erit ut ostendam eis vere q̄ Creator est in mundo. Et postea
dicā eis: quia ipse me mis̄er, tunc etenim omnes homines pauci exceptis ignorabant Creatore
est: & finis considerationis ipsorum non transcedebat cœlum, vel opera ipsius, vel potentiam:
quia non recesserunt a sensu nec fuerunt perfecti perfectione intellect⁹. Et idcirco ostendit ei Crea-
tor tunc scientiā quam faceret eos intelligere: per quā firmatur ei essentiā Creatoris: & hoc
qd dixi Sum qui sum. Sum vero est verbū substantiū: cuius expositio est essentiā: quia verbū
sui significat p̄terfīscere: nec referit si dixerit fuit vel fuit ens in lingua hebreā. Secretum autem
est in repetitiōi verbi qd significat super essentiā in modo agnominationis: quia verbū qd
dicit qd inducit rememoratiōnem agnominationis quæ coniungitur ei qd hoc nōmen, est im-
perfectum & eget perfectione rationis. Et idcirco posuerunt verbum primum: & illud est agno-
minationum sum: & verbum secundum qd est agnominator sum & ipsius est per se: & est ac dic-
res q̄ agnominatum est ipsam agnominationē: & eius expositio est: quia est non in essentiā,
et hoc est deputatio ipsius rationis: scilicet ens qui est ens: ac si diceret necesse esse. Hoc autē est
ad quod credendum inducit probatio de necessitate q̄ est necesse esse: qd nō deficit nec deficit
sicut ostendemus probatione. Cum autem Creator fecit sc̄ire p̄bationes per quas astrueretur
essentiā sua apud sapientes illorum, postea dixit ei. Vade & congregabis kniores Israēl, & pro-
mis̄er q̄ intelligerent quod diceret eis & recipierent illum, & hoc est quod dixit, audient vo-
cem tuam. Cōuersus autem Moyſes dixit ad eū. Ecce nō credent mihi: quia Deus est propter

ista signa intelligibilia q̄ erit p̄atio mea q̄ ipse Deus misit me ad eos: & idcirco dedit ei p̄atio
tione:lam autē pater q̄ huius dicti qd̄ est nomē ei⁹,nō est sua ratio:quis est de quo dicit q̄ mūlt
te:Sed eius expōitio est sublimitas & honor dicti:hoc est dicere q̄ nō est q̄ ignorat q̄ sua sublī
tia & veritas sunt inuenta.Si queſierint a me de noī tuo quam ratione de rationib⁹ dicit qd̄ si
gnificat hoc nomē:quia remotū erat ab ipso vt dicere q̄ alijs erat ibi q̄ ignoraret hoc entē: &
posuit ignoratiā ipsorum in ſecreto noīs, nō eius qd̄ noīatur per ipsum.Simpliter nomē diuaram
literari qd̄ eft ſumptū a noī quatuor literarū, eft de rōne firmitudinis eſſentie: & ſalay eft de
cifum a day: qd̄ eft ſufficiētia & ſin qd̄ eft, f. & ponit q̄ qui: & rō ſaday hoc eft qui ſufficit hoc ē
q̄ nō egit eſſentia alij entis, nec egit alio extra ſe ad ſirmitatē cōntie ſuę, ſed ſua eſſentia fuſ
tice ſibi: & oīa noīa ſunt iſt⁹ modi.Nullū ait nomē cōuenit Creatori, qd̄ nō ſit ſumptū ab ope
vel dictū i pricipiatō p̄ter nomē quatuor literarū qd̄ ſcribit & nō legit: qd̄ eft nomē ſeparati:
q̄ nō ſignificat agnominationē ſed ſup eſſentia ſimpliſtatiōnē de cōditiōne eſſentie p̄dicē
et: quia debet eſte in ſempiternā ḡmanē hoc eft neceſſe eſte: & nūc intellige ſinem verbi.

CDe noī Dei in generali & de nomē Adonai & Glorij.Capitulum LXIII.

Glōrias q̄ hoīnomē Adonai quandoq̄ dicit de ipso noī ſequiſtū dicit, Nō aſſumes no
men Dei tui inuanti: & multa alia filia. Quandoq̄ eft in ipſo ſublītātā Creatoris & ve
ritatis ei⁹:ficut dicit:Dicere mihi qd̄ eft nomē ei⁹?Qñq̄ ponit q̄ volūtate Creatoris: et erit
nomē Dñi,ficut ſi diceret verbi Dñi:vel p̄cepti Dñi:ficut ſcriptura dicit de angelō:Quia no
men noītri in ipſo:hoc eft verbi noītrū,vel p̄cepti in ipſo. & rō eft, quia eft instrumētū volūta
tis.Adhuc autē exponemus hoc verbum in equiuocatione angeli.Siliter, gloria Dñi:hoc eft lux
creata q̄ oſtēditur in aliquo loco rōne ſanctitatis & ſublimitatis in modū miraculi:ficut dicit, Ha
bitat gloria dñi ſup moī ſinai.Et iterū,gloria Dñi implevit tabernaculū.Qñq̄ dicit de ſub
lītia & veritate Creatoris,ficut dixit Moÿſes,Oſtendit mihi gloriā tuā, & reſponsum eft:Non
videbit me homo & viuet,hoc offendit q̄ iſta gloria de qua ſit hic menio eft ſublītātā Creato
ris.Qñq̄ etiā ponit pro laude quā hoīes & alię creature dāt Creatori:quia laus eius vera eft ap
phēnicio ipſius: & oīs qui apphēndit maiestate ipſius & p̄fēctionē honorat ipſum ſcdm ſuā app
henſiōnē, hō vero tantū honorat dictis ſuis:ad oſtendendū qd̄ apphēndit intellectu ſuā & reue
lat alii extra ſe: qd̄ autē nō habet apphēnicio ſicut lapides & cetera,q̄ nō h̄int ſpiritu virg laudat
ipſum:quia demotraſt in naturis ſuis ſup potentiā, & eſſentia,& laiſtia ſua: & hoc eft Crea
tor ut honoret eū qui intenderit in ipſis ſue dicat lingua, ſue non dicat, ſi fuerit ex illis quibus
non cōuenit loqui. Lingua vero hebraica ampliauit hanc rationē adeo q̄ attribuit verbi dicēdū
rei q̄ nō habet apphēnicio,& dicit de ea q̄ laudat Creatori:ficut Dauid dicit, Omnia cōſa mea
dicens Dñe quis ſimilis tibi:cuius expōitio eft q̄ ipa inducunt hanc fidē: & eft ac ſi propereſ
dicerēt:qua per ipla ſeit. Secundū hanc iſiḡ accepitionē glorie,dictum eft de eo,Plerūk eft oīs
terra gloria eius:& equalē ei qd̄ dicit eft,Laudis eius plena eft terra:quia laus dicitur gloria, ſe
cut dictū eft, Date gloriā Deo veftro. Et iterū,In domo eius oīs dient gloriā: & multa talia. Et
idcirco intellige hanc equiuocationē in noī ſlorie:& ſciās in oī loco ſcdm q̄ exigat ratio eius
dein loci: & euades multas dubitationes,

Sermo qui Creatori attributūr creatus eft,Capitulum LXIII.

Glōriam ascenditū ad gradum iſtū ſcience q̄ Creator eft eis non in eſſentia, & vno
q̄ non in vnitate:non puto q̄ indigeas vt exponatur tibi remoto agnominationis ſer
mo,Salomonis a Creatore:& multo magis propter hoc in quo conuenit ḡis noīra,quia lex eft
creata:& etius intentio eft hoc q̄ ſermo qui attributūr Creatori eft creatus: ſed attribuēt ei q̄
verba q̄ audiuit Moÿſes,Creator creatus ea de nouo:ficut & oīa alia creatura. Adhuc adducit
verba multa cui loquar de p̄phētia: ſed inētia mea in hoc loco eft ut faciat ſcire: quia cī dicim⁹
de Creatore q̄ loquitur ſinile eft cum attributūm ei opera ſimilitudinē noīris, In ſcience obſeruātū
eſt,quia eft ſcience ſpiritualis Domini noīri quā apphēndunt prop̄hetē quā Dñi locutus fue
rit cū eis,vt ſciamus q̄ rationē iſtē quā perueniunt ad nos ſunt a Creatore non de cogitacio
nibus ipsorum,& iā p̄zimūm ſuā mentiōne huius rationēs,Intentio mea in hoc capitulo eft q̄ ver
bi dicēdū vel loquēdū equiuocū eft,Quādōq̄ enim dicitur de verbo lingua plato,ficut dicit,
Locutus eft Moÿſes,Et iterū dixit Pharaō, Dicitur etiā qñq̄ de cōceptu mentis licet nō expri
matur ſermone:ficut dicitur,Dixi in corde meo,et Locutus ſum in corde meo, &, Tali dixit
cor meum,& dixit Elau in corde ſuo: & multa talia. Ponitur etiam pro voluntate:ficut dicitur,Se

Q̄ verbi
diendi vel
loquēdī eq̄.
uocū eft,

Rabí Rossei aegyptis: ducoris dubi.

dixit ut interficeret Dauid,i.voluit interficere Dauid.Dictū ergo & loquela q̄ attribuit Crea-
tori sunt secundum duos ultimos modos,i.cū ponitur pro voluntate vel pro conceptu mentis
sive sciat per vocem crearam,sive per aliquam speciem prophetia: de qua loquemur postea.
non q̄ Creator loquitur literatur vel vice:ne q̄ habeat aliam,vel q̄ sit res addita sup̄ substantiam
tiam ei⁹: sed ista referuntur ad ipsum sicut & alia opera: sed agnominatio sup̄ voluntate in di-
cto et loquela sicut exposuimus cū loquebamur de aquiuocatione huius verbi p̄ viā simili-
tudinis:sicut explanauimus in his q̄e p̄missimus.Quoniam nō intelligit homo in initio cogni-
tionis quater res fiat quā Deus vult facere cū simplici voluntate: sed in principio cognitiōis nō
potest quin volēs faciat qd̄ vult facere vel p̄ se: vel q̄ māder alius vt faciat.Et idcirco attribue-
runt Creatori mandatū vt sit illud qd̄ ipse vult ut esse:& dicunt q̄ ipse mādauit ut sic esset
& hoc viā similitudinis adiunctum fuit operibus eius,ppr̄ hoc q̄ huiusmodi verbū demon-
strat voluntē:sicut exposuim⁹.Vbiq̄ autē dicitur in opere de Beresit dixit,exponit voluit,
alius autē dixit hoc & scitū a multis.Cuius rei p̄batio,sq̄ illa dicta sunt voluntates nō loq̄e
est:quoniā loq̄a ad aliquod creatū p̄fert:et tis nō erat aliq̄ creatura.Siliter qd̄ dictū est,Verbo
dñi coeli firmati sunt:simile est ei qd̄ sequit. Et sp̄i oris eius oī virtus eoz,& sicut sp̄i oris &
ipsum os fuit verba accōmodata ei: sic & verbū & dictū accōmodant. & hoc est dicere q̄ fuerūt
inuenta cum intentione & voluntate ei⁹.Nullus autē sapientū nostrorū qui fuerūt famosi iugio
rat illud:& nō est opus ut planetur q̄ dixerē & loqui in lingua hebreica idē sit.

¶ Tabulę legis opera Domini.Capitulum.LXV.

Scriptura dicit Tabulę opera Domini sunt:& essentia ipsarum est naturalis nō artifi-
cialis:qñ oīa opera naturæ,vocant opera dñi:ficut dñi,p̄si viderunt opera dñi.Cū Da-
uid etiā fecisset mentionē de rebus naturalibus,plantis,& aialib⁹,ventis,& pluviis,
& aliis rebus,dixit,Qm̄ multiplicata sunt opera tua dñe,& qd̄ postea dixit,Cedri libani quas
plātauit,quare essentia earū est naturalis non artificialis,quia dixit,q̄ Creator plātauit eas.Si-
militer dixit scripture Domini.Et offēdit q̄ scripture attributū Creatori:sicut dicitur scriptas
digito Dei:qd̄ sile est ei qd̄ dictū est,Ora manus tuarū sunt coeli:de quibus dictū est q̄ verbo
facti sunt:ve ibi,Verbo dñi coeli firmati sunt.Tu aut̄ iam scisq; versus scripture accōmodant
factū rei verbā dictū & loquēdi.Ni dequo dictū est q̄ factū est verbo,de eode dictum est q̄
est op⁹ digito.Siliter ergo qd̄ dictū est scriptas digito Dei,sile ac si diceret volūtate dñi:vel ver-
bo ei⁹.Angelos vero i hoc nouā induxit opinione scriptas digito Dei.Nā digito vocavit
poterū adiūctā Creatori:& expouit digito dñi sicut mōtē dñi vel baculū dñi,vult em̄ dice
re q̄ digitus fuit instrumentū creatū qd̄ aperit tabulas de volūtate dñi.Ego vero nescio q̄ ne
cessitas induxit ei ad hāc expositionē:equa ppinq⁹ erat si dixisset scriptas verbo dñi:sicut
dixit Dauid,Verbo dñi.&c.Nunquid factura scripture tabularū fuit magis mirabilis q̄ stella
ru in celo:si ergo stelle facte sicut cū volūtate prima,&nō cū istrumēto:sic erit scripture illa.Tu
vero jā scis q̄ dixerūt sapiētes,p̄ decē res fuerunt creatū in ope de Beresit,de quarū yniuerſita
te fuit scripture illa,pqđ pbaf id in quo cōueniit gen̄ nostra:scriptura tabularum est sicut
omnia alia opera de Beresit:sicut dicimus in expositione de Misna.

¶ Dicere & quiescere Dei.Capitulum.LXVI.

Vom̄a accōmodauerūt volūtati Creatoris verbū dicēdi in oī⁹ in sex primis dieb⁹:si-
cor scriptum est,Et dixit.Et accōmodauerūt verbū acquirescēdi in septimo die:ga tis-
cū nihil creabit:& idcirco dictū est,Requiebit in septimo.Cū em̄ loquē cessauerit loqui
vocat quiescēs:sicut dicit,Cessauerunt tres amici Job,.refpōdere ei.Siliter etiā in cessando a lo-
cutione ponit verbū gescēdi:sicut dicit,Locuti sunt ad Nabal oīa verba hēc in noīe Dauid.Et
genērit,.cesſauerūt loq;donec audiret tristum,De nullo aut̄ labore facta est prius metia a quo
quiescere deberet,licet etiā laborassent,verbū gescēdi nō erat conueniēt huic loco sed extraneū
valde,fed scriptū est ibi q̄ suauib⁹ & molib⁹ verbis allocuti sunt eū:& tacuerūt,nō addiderat
loq,nec opus aliquod qd̄ induceret ei ad respōdēdi sicut respōdie,intētio aut̄ narratiōis est ve-
faciat fece negrā illi⁹ q̄ fuit in finē negrī.Scđm iḡ hāc rōnē dictū fuit:Requiebit die septimo.
Sapiētes aut̄ & expoſitores posuerūt q̄l requiebit,dicētes,Fecit gescere mādū die sept̄.i.cessauit
creatio in illa die,& erit sensu:pp̄tuauit creationē terē sicut erat die septimo.Dictū est aut̄ q̄
in quolibet vi.dierū nouā renouabant q̄ p̄cedebat de virtute hui⁹ naturē q̄ inueniuntur modo in
yniuerſitate creatōis.In die vero septimo pp̄tuauit yniuerſitatem & fecit cāſtare sicut mō est.

CQz in deo intellectus & intelligens & intellectū sunt idē. Capitulum LXVII.

Propter Am̄ scis verbum manifestū qđ philosophi dixerūt de Creatore, qđ ipse est intellectus & intelligens & intellectū: qđ ista tria sunt vni in Creatore: & nō est ibi multitudine. Nos aut̄ iā dixim⁹ in n̄a magna aggregatiōe qđ istud est principalitas legis nostrae: hoc est qđ est vnu solus & non adiungit ei aliud. i nihil est aternū p̄ḡer ipsum: & ideo dicimus viuus Dñs, non vita Dñi: quia vita eius nō est nisi sublētia ei⁹: sicut exposuitas in rememoratione agnominationum. Non est dubium qđ quicunque non considerat in libris de intellectu compositis: nec apprehendit quiditatem intellectus vel substantiam eius: nec intelligit de eo nisi sicut intelligit de albo & nigro: difficile est ei intelligere rationem istā. Cum aut̄ dicimus eī qđ Creator est intellectus & intelligens, & intellectū: vnde reputat, sicut si dicemus ei⁹ qđ albedo, & abfator, & albarum, sunt idē. Qđ multi insipientes conatur destruere verba nostra p̄silia lūm̄bi: qđ multi etiam qui fibi videntur sapientes. Difficilis est ista ratio ad intelligendū: & videt qđ sc̄erā veritatis huius rei longe est ab apphēnſōe cogitationis. Hec aut̄ ratio probat est vera probatio exanimata: sicut expouerunt philosophi sapientes. Volo aut̄ docere te illud sup quod induxeris probationē. Scias aut̄ qđ homo anteq̄ intelligat, est intelligens in potentia: cū aut̄ intellexerit aliquid sicut formā ligni spoliatā a materia quā ipse spoliavit: quia hoc est opus intellectus: cūc est intelligens actus qđ apphēndit in actu: est forma ligni quā spoliavit a materia: & est in alia simile & spoliata. Sic igit̄ pater tibi qđ res intellectus est forma ligni simplex: & hoc est intellectus ap̄phēndens actu. Neḡ duo sunt intellectus & forma ligni intellectus: quia intellectus in actu non est aliud nisi qđ intellectus res aut̄ qđ homo intellectus formā ligni & spoliavit qđ est intelligens ē intellectus apphēndens in actu sine dubio: oī enim intellectus sua operatio est sui substantiae: nec est intellectus in actu aliud, & aliud actus eius: quia veritas intellectus & eius substantia est apphēndens. Et nō potes qđ intellectus in actu est res separata ab apphēnſōe: & qđ apphēnſōe est aliud: sed debes credere qđ substantia intellectus & veritas eius est apphēnſōe: cū intellexerit qđ est intellectus in actu, hoc est apphēnſōe ei⁹ qđ intellectus. Hoc aut̄ notū est ei qui in talib⁹ laborauit. Ergo si patet qđ actus intellectus qđ est ei⁹ apphēnſōe est eius veritas & substantia. Qđ cū ita sic dicem⁹ qđ illud quo spoliasti formā ligni, & apphēndisti eā, ipsum est intellectus & intellectus p̄p̄ius, qđ ipse intellectus est qui spoliavit & apphēndit formā: & hoc est actus ei⁹ p̄p̄ter quā dicit intelligens, & eius operatio est ipsius substantia. Et ille intellectus in quo conuenit qđ est intellectus in actu nō habet nisi formā ligni: ergo probat qđ cū fuerit intellectus in actu, qđ ipse intellectus est res intellectus: & probat qđ cuiuslibet intellectus vel actus operatio qđ est eius intelligentia ipsa est eius substantia. Qđ cū ita sit igit̄ intellectus & intelligens & intellectū sunt idē in substantia semper in omni eo qđ intelligit actu. Si vero intellexeris de potentia, erunt duo necessaria: intellectus & intellectū in potentia, & intellectus in potentia: sicut si dices, iste intellectus Isaac est in potentia: & illud lignum est in potentia intellectus. Ecce duo sunt sine dubio. Cū autem exire in actu & forma ligni fuerit intellectus in actu, tunc critip̄la forma intellectus intellectus qui est intellectus in actu ipse est spoliatus & intellectus: quoniam omne qđ haber actum, est in actu. Omnis autem intellectus in potentia & intellectus in potentia sunt duo, omne autem qđ est in potentia necessario eḡt subiectum in quo sit illa potentia: sicut hōm̄ne parvō exēpli, & ita tria sunt hic homo: & item est intelligens in potentia, & ipsa potentia: & ipsa est intellectus in potentia: & res apta ut intelligatur: & ipsa intellectus in potentia: sicut homo & intellectus principalius & forma ligni: & sunt tria diuersa. Cum autem invenimus fuerit intellectus in actu tria sufficienter vnum: nec inuenimus intellectus & rem intellectum diuersa nisi cum fuerint in potentia. Cum autem verificatum fuerit probatio qđ Creator est intellectus in actu: & nihil est in actu in potentia vlo modo, sicut probatum est, non erit quandoḡ intelligens & quandoḡ non intelligens: sed semper est intelligens actu: & sequitur ut sit ipse & res apphēnſōe. Vnde & illud est sua substantia de actus apphēndiōis per se: propter quam dicitur intelligens ipsa substantia intelligentis & quiditas eius, & sic est intellectus, & intelligens, & intellectū semper. Similiter etiam probatur qđ non solum in Creatore verū est intellectus & intelligens & rem intellectum esse vnum numero: sed etiam in omni intelligentie & in nobis ista tria sunt vna cum fuerimus intelligentes in actu: veruntamen nō extimus de potentia ad actuū interpolate. Intellectus vero abstractus. Intelligentia aḡes cū ipedis ab aliquo ne p̄ficiat opus suū: liber nō sit impedimentū ex ipso sed ab extrinseco, conuenit aliquis mot⁹ ipsi intellectui: sed secundum accidē-

Rabbi Rossei Slegyptij: ductoris dubi.

Non est autem intentio mea explanare modo ratione istam: sed intentio mea est ostendere quod illud quod est in Creatore solo, est ut sit intellectus semper in actu: non enim habet prohibens quod retineat ipsum ab apprehensione suorum apphensorum: nec ex se nec ab extrinseco: ideoque sequitur de necessitate ut sit intellectus & intelligens: & intellectum semper per omnia secula: & sua substantia est intellectus: & ipsa est intellectus: & est intelligens: sicut contingit in omni intellectu in actu. Frequentiter repetitum ratione ista in hoc capitulo: quoniam sensus humani elongant a se multis cogitatione ista. Ego non video quod in te dubitatio nasceretur ex cogitatione intelligibili & cogitatione assimilativa. Et ideo nolo loqui super similitudinem sensati in potentia qua ascendit in cogitatione, quoniam iste liber non est compositus nisi illi qui profundavit in philosophia. Et scit quod probatur de substantia anima & viuenteratis potentiarum eius.

¶ Quod causa prima Deus. Capitulum LXVIII.

Hilosophi sicut fisi vocant Creatorem causam primam. Et isti & loquentes pariter suorum dixerint istud & vocant eum operatorem: & putant quod multa differt inter causam & operatorem. Dicunt enim quod si dixerimus quod Creator est causa, sequitur ut causatus sit: & hoc inducit antiquitatem mundi: & quod mundus est creatus necessario. Si autem dixerimus quod Creator est operatorem: non sequitur ex hoc ut sit opus semper cum eo: quoniam operatorem erit ante opus suum: & non auctor in corda hominum quomodo operatorem sit operatorem, nisi sit ante opus suum. Hoc autem verbum illius qui non distinguit iter illud quod est in potentia: & illud quod est in actu. Quod autem nec sarium est tibi sciens: est quod non est differentia inter causam & operationem secundum hunc modum: si enim intellexeris causam in potentia, similiter ipsa procedit causatum in tpe: & cum fuerit causa in actu, erit causatum sicut in actu. Similiter etiam cum inuenierimus Creatorem in actu sequitur necessarium sicut operatum ut sit adificator. Etenim antequam edificet non est adificator in actu sed in potentia. Cum autem adificator est edificator in actu: & sequitur tunc necessarium ut edificatus sit. Nulla vero utilitas sequatur si demissum omnium nominum operatorem super nomen cause, nostra vero intentio est in hoc loco ut adveniamus ista duobus nosa operatore & causam: igitur sicut vocamus ipsum operatorem: sicut operatum sit non ens: ex quo non habet impediens vel prohibens quando operatur illud cum voluerit: Similiter oportet ut vocetur causa secundum hunc modum: sicut creatum sit non ens. Quod autem philosophi vocant Creatorem causam & non operatorem, non est propter suam opinionem in antiquitate mundi: sed propter alias rationes quas aggregabo tibi in hoc loco. Probatur est iam in scientia naturali: quod omne creatum habet causam. Causae autem sunt quatuor, scilicet materia, forma, efficiens, & finis: & quodammodo est propinquum, & quodammodo remota. De credibilitate vero ipsorum et opinione cui ego non contradico, est: quia credunt quod creator est causa efficiens & forma finis: & ideo vocauerunt ipsum causam ut contingant in ipso tres causae: & sit ipso factor mundi & forma & finis. Intentio vero mea in hoc capitulo est explanare tibi quoniam Creatore dicimus factorem, & formam, & finem mundi. Tu autem in hoc loco ne dubites in hoc, utrum mundus sit nouus an quod sequatur de necessitate, ut sit de ipsis potentia secundum ipsorum opinionem, adhuc enim inducam multa verba in hac ratione. Sed intentio mea est nunc ut facias scire quod creator est factor singularium entium quae sunt in mundo: sicut est factor mundi in suo uniuerso. Et ideo dico quod si scitis est in scientia naturali quod sunt quatuor species causarum, oportet ut una habeat aliam causam: & erit tunc in quo Creatore ille quatuor causas propinquum ipsi: & ille quatuor causas habebit alias causas, & ille alias donec perueniantur ad causam primam. Sicut dicimus quod istud est factus: & factor eius sit eius cuius est alius factor & sic usque post aliud, donec perueniat ad primum motorem, scilicet utrum operatorem oīm mediorem. Cā enim a mouentibus a b, & b a c, & c a d, & d a e, & hoc non procedit in infinitum, statim ergo in e, & dicimus cā exēpli quod ipsum est finis: & non est dubium quod e mouet a & b, & c, & d. Et vere possumus dicere quod e est operatormotus. Secundum igitur hunc modum attribuerunt Creatori oīm operatorem: sicut opere illud quicunque operatorem propinquus. & ipso Creatore cā ultima oīm carum efficiens. Similiter in formis naturalibus generalibus & corruptibilibus cum disputauerimus inueniemus quoniamlibet illarum procedit alia forma quae preparat materiam ut recipiat illam formam: & secundum procedit alia: & sic deinceps donec perueniemus ad ultimam formam quae est necessaria ad hoc ut sint medicis formae que sunt causa propinquas formae de qua loquimur. forma vero ultima in uniuersitate entium Creatore est. Tu vero non putes cum dicimus quod Creatore est ultima forma totius mundi, quod sit illa forma de qua dicit Aristoteles in metaphysica quia nec est generalibilis nec corruptibilis: quia illa forma de qua sit ibi metrio, naturalis est: nec est intellectus separatus. Quod ergo dicimus de Creatore quod est ultima forma mundi non intendimus

Cause sunt
quatuor.

Quod in Deo
coniunguntur
tres causae.

Quod creator
est factor
singularium.

De recurso
formarum in
formam ultimam.

Quod Deus
non est for-
ma rerum
mentalium.

Lib.I. Fo.XXVIII.

dicere quod sit forma in materia; ut per hoc sit forma corporis; sicut materia; sed sicut omne quod est formatum non est substantia sua; nisi in forma sua qua corrupta corruptitur; & destruitur essentia; sic & Creator est ad omnia principia factorum eriam remota; quoniam in esse Creato-
ris est o*ne* quod est; & ipse iuuat ea secundum firmitatem per modum qui vocatur splendor; sicut expla-
natur in parte capitulo rum huius libri. Et si ascenderet in cor hominis; & Creator est non ens;
essent omnia non entia; & destruetur substantia cauilarum; quae sunt ab ipso remotae; et causa
victima; & omnia quae sunt in medio. Quod cum ita sit; dicere ergo quod sicut est; comparatio for-
mam ad rem cuius est forma; quoniam ex ipsa est id quod est; & per ipsam perficitur eius veritas
& substantia; sic est comparatio Creatoris ad mundum istum. Secundum igitur hunc modum
dicimus quod ipse vltima quae est forma formarum; hoc est quia ipse est essentia omnis
formae quae est in mundo; & decor eius ex ipso in ultimitate; & in ipso est decus eius; sicut for-
ma est decor rei formatae. Et idcirco vocatur in lingua nostra vita feculorum; hoc est vita mun-
di; & similitas eius; sicut postea explanabimur. Similiter enim est in omni fine; quoniam omnis
finis est aliud finis; sicut si dicatur causa exempli; quod materia fidelis est ligna; factor vero carpente-
rius; forma vero; quadratum; finis autem; sedere super ipsam. Cum autem que sit est aliquis
super sella; respodet vel eleut sedens super eam; & non sedeat in terra. Huius autem finis vel sic glorio-
sus in oculis videntium; culus finis est ut timeat ab his q*uod* videt ei; huius vero finis est ut obediatur
mandatis eius; cuius finis est ut arceant hostes ab iniuriis; ut sit ipsorum esse secundum ordinem recti. & sic
semper in omni fine contingit donec pertenerit ad simplicem voluntatem quae est voluntas crea-
toris; sicut ei vnum est secundum quod postea explanabitur. Erat autem vltima responso quia re-
spondebitur tibi; quia sic dispositus sapientia Creatoris; & idcirco reduetur ordo cuiuslibet fi-
nis ad voluntatem sapientiam Creatoris secundum illas opiniones; in quibus ostenditur secun-
dum nostrum intellectum quae sunt ipsius substantia; & quod est eius voluntas; & sapientia non est
aliud nisi eius substantia. Qd c*um* ita sit; ergo Creator est finis vltimum omnium rerum. Finis autem
intentionis vniuersorum est; ut assimiletur ipsius perfectioni inquantum est ei possibile. Et
hec est ratio voluntatis eius que est ipsius substantia; sicut postea explanabitur. Secundum hanc
igitur modum dicitur quod est operator & forma & finis. Ideoque vocaverunt nomen eius causan
non operatorem tantummodo. Scias autem quod quidam de magistris speculationis de nu-
mero istorum loquuntur aucti fuerunt; & induxit eos studia ipsorum & dixerunt quod si intel-
legemus priuationem Creatoris; non ideo sequeretur priuatione rerum quas creauit; & mundi;
quia non legiis destructione operis priuatione operatoris postquam operatus est opus illud. Q*uod* aus-
tum dixerunt verum est; si est tantummodo operator; & res operata eo non egredietur in perpetui-
tate firmatus su*us*; sicut si moreretur carpenterius non destrueretur idcirco arca quam fecit;
quia non iuuat eam in sua firma permanetia. Sed cum Creator sit forma mundi sicut exposui-
mus; si ita est; ipse est adiutor in firmitate & perpetuitate rei; nec potest esse ut pereat firmator
& remaneat firmatum; q*uod* non habet firmitatem nisi quantum iuuatur a firmatore. Hic autem
est finis eius q*uod* necessarium fuit ut diceretur in essendo ipsum operatorem tantummodo; nec
finem; nec formam formarum intelligibilium.

CAscendere est verbum aquiuocum. Capitulum. LXIX.

Ascendere est verbum aquiuocum: cuius prima ratio est alius super bellum super quā
confluit equitare: sicut dicitur, Nonne ego anima tua; & super me ascendisti? & ipse a-
scendens super animam suam. Postea vero accommodatum est ei qui dominatur super
aliqua re: quia dominatio ipsa est ascensio: sicut dicitur, Faciat eum ascendere super altitudinem
terrae. Et iterum, Faciam te ascendere super altitudinem terrae: id est, faciam te dominari. Et
iterum, Faciam Efraim ascendere: id est dominari. Secundum rationem dicitur de Crea-
tore, Ascendi coelos; & dominans super coelos. Et iterum, Si qui ascendit super coelum coeli; &
dominatur super ultimum coeli. Q*uod* dicitur in hebreico Arabo: q*uod* est coelum circundans ali-
os. Verba vero sapientum vbiq*ue* demonstrare septem esse coelos: & q*uod* Arabo est altissimum cir-
cundans alios. Et non mireris q*uod* dixerunt quae sunt septem: cum sint plures; sicut enim dicit vnus
l i*l* rotam: & tamē sunt plures; sicut notum est studentibus in hac scientia; & sicut ego expla-
bo; sed intentio mea in hoc loco est ut facias te scire q*uod* ipse semper dicunt in expositionib*us* suis; q*uod*
Arabo est sublimus alius; de quo dicit, Exaltare a*scendere* Arabo. & de eo dicitur, A*scendes* co-
elos in adiutorio tuo: & dixerunt sapientes, Arabo altus & excelsus habitat super ipsum: sicut dicitur
altitudo ascensoris Arabo. Et quā dī, A*scendes* coelos: p*ro* eo q*uod* dī, A*scendes* Arabo. l*at* q*uod* patet
d*iii*

Si ponat cā
prima nō ē
sequit nihil
est.

Forma ē cā
esse & veri-
tatis rei.

Quō Deus
dī esse for-
ta, De recula
ōm finium
in vltimā fi-
nē; q*uod* c*um* yo-
luntas Crea-
toris.

Quis finis
intentionis
vniuersorum
Opinio
quorūdam
terrena.

Ascendere
dicit egredie-
dominari.

Rabí Rossei Slegyptij: ducoris dubi.

Q tota sua intentio refertur ad vnam rotam, & ipsa est circundans emnia, sicut faciam te audire secreta rationis eius. Attende autem ad illud quod dixerunt. Habitans super ipsum: & non dixerunt habitans in ipso: quia si hoc dixerint, sequeretur ex hoc quod haberet locum, vel quod esset potentia in ipso: sicut purat genus Zabiorum: qui dicuntur Cardini: qui dicunt quod Creator est aia coeli & species eius. In eo vero quod dixerint sapientes habitas super ipsum, secerunt scire quod Creator est separatus a celo & non est potentia in ipso. Scias autem quod accommodauerunt ei verbū ascendē de vel equitandi celos secundum admirabile quod est: quia ascensio vel equitatio est honoratio quod ascensum vel equitatum. Et equitatio est motor bestiarum et ducit eam secundum suā voluntatem: et est ei ipsa tanquam instrumentum quo faciat quod opus est fieri: et est separatus ab ipso. & non venitur: sed est extra ipsum. Sic & Creator est motor altissimi celorum: in cuius motu mouentur omnia sunt in ipso: & ipso est separatus ab eo: nec est potentia in ipso. Dixerunt ergo sapientes in

expositione scripture quod dicit. Habitaculum deus ante: quia ipse est habitaculum mundi sui: non mundus habitaculum eius. Dixerunt ergo. Equus est sub potestate equitanus: & non conuerso. Hec sunt verba ipsorum. hec est expositor illius quod prophetas dixit. Cuiusmodi sunt equos tuos. Attende mundus habita cum igitur in hoc & intellige, quod expofuerunt coparationem Creatoris ad mundum: & quod est ei instrumentum quo disponit entia. Quicquid autem inuenierit dictum a sapientibus quod in tali coe- eius.

Qd deus est habitaculum aliae iustitiae, & iudicium, & arcana viri, & pacis, & benedictionis aliae iustitiae: & anime & spiritus, quae debent causari: & nos enim quod Creator visibilis mortuos. Manifestum est autem quod omnia quae hic posita sunt non habent naturam corporis ut locum repleant, nisi nos: quetiam non est ibi secundum suum planum. Intellige autem quod dixerunt de celo isto: quia sunt in eo. in Arachoth. Et non dixerint quod sunt super ipsum: sicut si dixerint, quod ista quae sunt in hoc mundo, non sunt ibi nisi a potentia venientibus ex Arachoth: quas Creator dedit ei primo: & fixas intra ipsum, de quarti universitate est deposita viri. & hec est veritas probata: quoniam omnis vita cuiuscumque viui prouenit ab istis viuis sicut postea explanabo. Attende etiam ad id quod dixerunt. Aie iustitia: & anime & spiritus quae sunt causandae. Quod honorabilis est ista scientia apud scientes eam: quam anima quae remanet post mortem, proposita non est illa substantia quod est in hunc tempore viri eius. Ita enim quae inueniuntur in hoc tempore vita eius, est potentia preparatoria tantummodo. Illa vero quod remaneat separata post mortem ab ipso, est res in actu: & alia creata non est ipse spiritus creatus. Et idcirco narrauerint in viuenter creaturam alias & spiritus: sed separatae sunt quiddam vivi. Nam explanamus equiuocationem spiritus: & exposuimus in fine libri Sapientie, equiuocationem quae inuenitur in istis nominibus. Tu vero diligenter intende istis rationibus misericordia & veris ad quas perueni confidatur: cuiuslibet philosophi: & quod sunt differentes in verbis sapientum: quibus cum intenderit sapiens, non concedit veritatem, deridet eas in principio considerationis: eo quod in pleno literarum sunt verba remota a veritate rerum. Cuius rei causa est: quia locuti sunt in parabolis profunditatem istarum rationum propter intellectum gentium: sicut sepe diximus. Nunc autem revertar ad perficiendum quod incepimus: & dicam quod sapientes accepterunt versus de scriptura: ut ostenderent esse ista quod dixerunt in Arachoth. Et dixerunt. Unde habemus quod est ibi iustitia & iudicium? Cuius questioni responderetur quod scriptura dicit. Iustitia & iudicium separatio sedis eius. Sic etiam induxerunt probationem super alia: de quibus fecerunt mentionem, quae attribuuntur Creatori: & sunt cum ipso. Intellige hoc in capitulis Rabbi Eliezer. Dixerunt Septem celos creavit Creatore: ex quibus omnibus non elegit sedem gloriae regni sui nisi Arachoth. sicut dictum est. Exaltate illum, sicut qui ascendit super Arachoth. Nam sunt verba ipsorum: & tu intellige ea. Scias autem quod omnes bestie equitare vocantur quadrigae: & huiusmodi multa: sicut dicitur. Aliigauit Joseph quadrigam suam quadrigam secundi quae ad ipsum. Et iterum. Quadrigae Pharaonis. Probatio vero quod hoc nomen cadit super plures bestias non super unam est illud quod scriptura dicit. Et ascendit et exiit quadriga de Aegypto. inde fons argenteis. Et haec est probatio quod quadriga dicitur de quaruor equis: & ideo dico quod cum dicimus quare dictum est quod thronum gloriae ferunt quatuor imagines, vocauerunt sapientes nomen eius mercenaria: quod interpretatur quadriga vel equitatio: ut assimiletur quadrigae: quae est in quatuor bestiis: & istud est finis illius quod consecuta sunt verba in hoc capitulo: & non potest esse quin sine illis rationes aliae expergescentes intellectum super huiusmodi ratione: sed intentio huius capitulo propter quam circumvici loquendo, est id quod dicitur. Ascendens celos in

adiutorio tuo, ratio sua est: quia ipse mouet celum altum circundans: & revoluit ipsum potentia sua & voluntate. Sic etiam quod dictum est in fine versus eiusdem, Et cum altitudine sua caelos eius. expositio est, q[uod] altitudine sua revoluit celos. Et dicit Araboth in verbo ascensionis caelos & nomine altitudinis: quoniam in motu, caeli alti. In motu diurno mouentur omnes caeli si cut mouetur pars in toto: & hoc est imperium sorte quod mouet omnia. Et ideo vocatur nomine eius altitudinem. Oportet autem ut ista ratio sit praefixa semper in corde tuo propter illa que tibi explanabo: quoniam haec est probatio maior omnibus aliis probationibus ad scientiam q[uod] creator est circuitio vel revolutione caeli, sicut explanatum est in probatione: & tu intende in hoc.

Cscientia apud Hebraeos esse desperdita: & non nihil de Talmud. Cap.LXX.

Scito q[uod] scientiae profundae que fuerunt in gente nostra in cognitione veritatis istarum rationum fuerunt deperdite in longitudine dierum: & in dominatione gentis insipientis super nos. Et quia non erat licet cuilibet homini scrire illa verba, sicut expressimus, nisi libros sanctitatis. Tu autem scis q[uod] liber Talmud receptus, nō erat scriptus in diebus primis, propter rationem que erat in ynu apud gentem nostram: que est, quia dicum est, Verba quea dixi tibi corde tenus, non potes ea dicere scripto. Et istud fuit finis sapientiae in lege nostra: quoniam vivabant illud in quod postea inciduntur, i. multitudinem scientiarum, & diversitatem opinionum: & divisionem credulitatum, & dubitationis: que incidentur in expositionibus scripturnarum: & rationem contrarietati inter homines: & facta sunt schismata: & accidit labor in illis. Diviserunt autem rationem in omnibus istis rebus cognitioni capituli, q[uod] vocatur Dominus magni iudicii, sicut expouimus in aggregatione nostra in Talmud: & secundum q[uod] versus in lege ostendit. Quod si sapientes de Talmud nolebant scribere in libro ut posset scriiri a qualibet, propter damnum q[uod] postea securum est: quanto magis nolebant scribere aliquid de auctoribus legis, yiceret cuilibet illud scriiri: sed singulare electi recipiebant ab ore singularium electorum, sicut explanaui tibi de verbis eorum, quibus dixerunt: Non dabunt arcana legis nisi consilio sapienti! Et haec est causa quare illae principialites magna perierunt de gente nostra: nec inueniuntur de eis nisi summa verbis ad expergescendum intelligibilem: & summae que sunt posita in Talmud, & in aliis locis. Et sunt duo vel tria genera, que sunt quasi corda super quibus sunt cortices multi: adeo q[uod] laborauerunt homines in corticibus illis: & putauerunt q[uod] non erat fructus inter illos villo modo. Illud autem modicum quod inuenies in verbis eorum in ratione unitatis: & q[uod] communica in hoc apud quoddam de sapientibus: & apud Menim, scilicet quadam Iudaorum: sunt verba quea receptorum a loquenteribus Mauris: & sunt paucissima respectu illorum quea Mauri compouerunt in hac ratione. Contigit q[uod] quando incepert Mauri viam istam: fuerunt quida q[uod] vocabantur Separati, a quibus receptorum faci nostri: & inceperunt per viam ipsorum. Post illud tempus fuerunt alii de Mauris, qui vocabantur Sentientes: & renouaverunt summae opinions quaedam, de quibus nihil inueniuntur apud socios nostros: quoniam ipsi praelegerunt primam super secundam. Cum autem contigit illis q[uod] reprobarentur opinionem primam, receptorum eam: putantes q[uod] erat probationibus roborata. Hispani vero de gente nostra omnes conueniunt in verbis philosophorum: & sequuntur eorum sensum, dum non destrunt radicem legis. Et non inuenies q[uod] ipsi aliquo modo incedant per aliquam viam loquenterum: & idcirco conueniunt in multis rationibus sensu nostro in hoc libro. Scis autem q[uod] ea quea dixerunt Mauri tam Separati q[uod] Sentientes in hac materia, omnes sunt opinions fundatae super antecedentibus sumptis de libris Graecorum: & Cacedini qui laborauerunt in corrediendo dictis opinionibus philosophorum, ut repellerent verba eorum. Cuius causa fuit, q[uod] cum regnum Christianorum diffusum fuit super regna eorum, & sensus philosophorum diffusus fuerunt in gentibus simul: & exiit ex ea propheta: & nati fuerunt reges ex ipsis, qui venerabant fidem istam: & sapientes Graecorum & Cacedini temporum illorum viderunt q[uod] istas credititates destruerant opinions philosophorum destructione vehementi: & fuit in eis scientia Dialectica: & coepserunt scribere antecedentia, que sunt verba credulitatis eorum: & responderunt illis opinionibus quea destruerunt fundamenta legis & fidei sua. Ex cum superuenit lex Maurorum, & trasulerunt in linguam suam libros philosophorum: transulerunt similliter in linguam suam responsiones illas, quas adiunxerunt libris prophetarum: & inueniuntur verba cuiusdam sapientias qui vocatur Lahye grammaticus: & quoniam aliorum, qui locuti sunt de hac materia: & roboraverunt illa: & coniciti sunt voluntatem grandem, secundum q[uod] estimabant. Elegent etiam de sensu

Rabi Rossei Aegyptij: ductoris dubi.

si philosophus antiquorum omnia quae sibi videbantur vtilia: quis ultimi philosophi induixerint probationes super destructione illius opinione in parte & in toto: & videbit qd omnia ista sunt aquiuicua verba & accedentia quae sunt necessaria cuilibet sciendi legi. Post hoc datur verba sua: & securi sunt vias altas mirabiles quae nunq[ue] fuerint scita a lapientibus gratorum loquuntur: nec etiam ab aliis: quoniam tempus illorum sapientum fuit vicinum temporis philosophorum. Post ista vero exierunt a gente Maurorum verba creditulatum separatarum ad opus legis suae: & necessarie sunt eis omnino ut roboretur illas: & fuit inter eos contentio orta in hac materia: & quilibet secunda ipsorum scriptis antecedentia vtilia sibi in assertione opinionis suae. Non est autem dubium qd quaedam sunt communia tribus gentibus, scilicet Christianis, Iudeis, & Mauris secundum fidem de creatione mundi, & nouitatem ipsius: quoniam in assertione huius firmatur signa de prodigia, & quaedam alia. Alio vero rationes in quibus laborauerunt istae duas gentes, ut in quirentur in eis: & effunderent se in illis: sicut inquisitio sapientum illorum in ratione trinitatis & inquisitio cuiusdam partis istarum vnitate, donec necesse fuit eis scribere antecedentia. Et assertur in illis quaedam quae multiplicata sunt ad inquirendum: & quae propria cuiuslibet generis illorum, quorum non est necesse facere mentionem. Generaliter autem dicimus qd omnes primi loquentes Graecorum qui receperunt legem Christianorum vel Maurorum: non fuerunt cōficiuti planum rationis in creatione in principio sacrum antecedentia: verum considerant quater oportet qd sit esse resu finiudi: qd per ipsum probetur veritas huius opinionei: vel qd non destruet eam. Cum autem firmatur & verificatur in eis ista cogitation: cōuenit qd esse rerum est secundum hanc formam: & coepit inducere rationes super assertione creditulatum suum, quae sumptuose sunt ab illis antecedentibus, per quae firmatur illorum opinio, vel non destrutur. Similiter fecerunt intelligentes qui secuti sunt istam consuetudinem, & scripserunt in illis & dicierunt, qd consideratio pura & munda induxit eos in hoc: non reverentia fidei aliquis, vel legis, vel sensuum antiquorum. Postiores vero qui inspicunt in libris illis, ignorante ista: & inveniunt in illis libris antiquis quādāgo probations validas, & labore difficultem in assertione vel destructione rei: vel putant qd ista ratio non est, necessaria vilo modo ad assertendum vel destruendum fundamenta legis: & qd non fecerunt hoc nisi vt ponenter difficultatem in sensu philosophorum, & vt ponenter dubitationes in eo quod credunt esse probationem. Isti vero qui talia dicunt, nec ferunt, nec scierunt qd res non est ita sicut ipsi putauerunt. Verum primi laborauerunt in assertione illius qd destruxerunt erat, de quo credebat qd erat destruxū opinionei quā volebat assertere & firmare: etiā postbenedictio. Et isti antiqui loquuntur originem damni. Generaliter autem dicunt tibi qd non est sic fuit dixi. Themistius. Ipse enim dixit quia esse rerum non sequitur rectas opiniones: sed opiniones recte sequuntur ipsum. Cum autem infexi diligenter in libris illorum loquentium, secundum qd potui, sicut inspexi in libris philosophorum, inueni omnes vias loquentium: vna in specie, sicut sint multa particulas. Quoniam radix omnium est qd non oportet ut probatio accipiatur ex vniuerso ente secundum qd est: quia tale est qd potest variari in intellectu. Ipsa etiā in pluribus locis sequuntur imaginacionem, & vocem ipsius intellectus. Et si praeferint antecedentia ista que dicunt tibi, praeterea iudicauerunt in probationibus suis: qd mundus est nouus: & cum hoc affirmitur, assertur etiam sine dubio qd factorem habet qui fecit ipsum de novo. Postea vero inducunt probationem qd ille factor est unus, ex assertione autem vnitatis alii resunt qd non est corpus. Haec via cuiuslibet loquentium Maurorum in qualibet istarum rationum. Similiter etiam illi de gente nostra qui similes fuerint eis, & ambulauerunt in viis eorum. Genera vero probationum suarum & antecedentiarum in assertione nouitatis mundi: & in destructione antiquitatis eius sunt diversa. Id autem in quo conueniunt omnes est assertio & renouatio mundi: & in renovatione ipsius auctructus qd creator est. Cum autem tenetur sum viam istam, longe recessit ab ea anima mea: & necesse est ut fugiatur ab ea: quoniam que dicunt esse probationes in nropitate mundi, accidente in eis dubitationes: & non etiam de noui est ipsa probatio demonstratio praeclarissima ei qui necesse differentiam inter demonstrationem & viate vel an: etiā dialecticē, & deceptionem sophistica. Scient enim ista, manifestum est hoc qd in omnibus tigratim illis probationibus sunt dubitationes: & conuerterunt in illis propter antecedentia quae non sunt di non perire probata. Finis autem potentiae assertionei apud me de tenentibus legem, est tollere probationes nisi hō p[ro]p[ter] philosophorum in antiquitate mundi. Qd gloriosum est istud qd quis posset hoc facere? Quilibet monstrans autem specularum mundus & verus qui non decipit animo suam: scit qd a scientia huius quae certam stionis de nouitate vel antiquitate mundi non pertinet homo: ne demonstrationem certa: sed

Sunt in hoc rationes intelligibiles: & adhuc loquemur de istis multa. Multa quidē habes de hū
iusti modi quæstione: quia philosophi diuersorum temporum fuerūt diuersi in assertione antiqui
tati mundi a tribus milibus annorum usq; ad tempus nostrum secundum illa quæ inuenimus
in libris & verbis ipsorum. Quod si ita est, quomodo faciemus hāc quæstionē antecedens ut super
ipsum adsciremus intentionē creatoris? Nonne vides, q; hoc est super rē dubiā nō certā, nisi sub
eo pacto quo fuerit mundus nouus, erit & creator: & si fuerit antiquus, nō erit creator: & omni
no vel erit istud, vel credemus per probationem nouitatem mundi: & pugnabimus super hoc om
nibus modis, donec dicamus, & afferamus q; scimus creatorē per probationem. Sed hec omnia
remota sunt a veritate. Ratio vero apud me vera, p;ta est via robore probatio, in qua nō est
dubitatio per quam aſtruum effientiam creatoris & unitatem eius: & remouemus ab eo cor
poreitatem per vias philosophorū, quæ sunt viæ fundatae super antiquitatē mundi: nō q; ego cre
dam antiquitatem mundi, vel conueniam cum eis in hoc: sed q; per vias illas aſtruit probatio
& veritas perfecta inuenitur in viis tribus, s; q; creator est, & q; est vnuſ, & q; non est corpus,
abſq; co q; iudicemus præcise an est mundus antiquus an nouus. Cum vero firmata ficeret ista
tres quæstiones honorabiles & difficiles, per veram probationem reuerteremus postea ad nouitas
tem mundi: & dicemus in ea quicquid rationis ratio[n]icatores inducent ad hoc, q; si fuerit de il
lis quibus suffici qd dixerim loquentes: & sciueris q; probatio firmata est super hoc q; mundus
est nouus, bene est. Si vero non aſtruere probatio: sed q; credas q; est nouus per id qd rece
pisti a prophetis, non est hoc malum: & nondicas quomodo firmabitur propheta si ficerit mun
dus antiquus, donec audias verba nostra in arcana prophetie in hoc libro, nec est int̄ēto nostra
loqui modo de hac materia. Q; autē necessariū est tibi scire q; antecedentia per quæ putauerūt
loquentes aſtruere nouitatem mundi, quia in ipsis est peruersio mundi, & variatio prioris dispo
sitionis, vel q; audies a me quia neceſſe habeo modis omnibus facere mēt̄onē antecedentium
iſlorum, & vias probationum fuari. Sed via mea per quā incedo est, q; narrabo tibi generaliter
& dicam tibi q; est impossibile quin mundus sit antiquus vel nouus, q; si est nouus, habet noua
torem & creatorem s;is dubio: & hoc est intelligible primū: q; renouat ſeipsum:
fed alius extra ipsum renouat ſipsum ex quo sic est: ergo renouator mundi est creator. Si vero
mundus est antiquus, sequitur de necessitate secundum viam probationem, & alterā q; aliquid
est prater omnia corpora mundi, qd nec est corpus, nec potentia in corpore: & est vnuſ tem
porum: nec habet causam, nec est mutabile: & hoc est creator: ergo iam patet tibi q; demonſtra
tiones effientē creatoris & unitatis ei⁹ q; nō est corpus, necesse est vt accipias n̄ a radice antiqui
tatis: & tunc probatio istorum inuenitur perfecta, siue mundus sit antiquus, siue nouus. Et id
circo vidēbis qd ego dico ſemper in omnibus quæ compofiti de libris de Talmud: non conuenit
mihi memoratio fundamentorum fidei: qui incipio aſtruere q; creator est per verba quæ con
ueniunt antiquitatem: non q; credam antiquitatem, fed volo aſtruere q; creator est: & firmare in
cordibus vefris per viam probationis, vt ifa opinio vera cuius comparatio est valde chara nō
fit ſuſtentata ſuper fundamentū qd quilibet homo poſſet mouere, & contendat eradicare. Alius
vero credit q; hoc fundamentum ſuſ fabricarum nedū vt ſint ipſa demonstrationes quæ fine
per viam prophetie quæ ſunt fundatae ſuper iſis tribus quæſtionib; accepit de natura entium
qd est nouum: nec habet contradicōrem, niſi ſecundum respectum aliarum intentioni. Demon
strationes vero loquentium accepta ſunt ab antecedentibus quæ contradicunt natura entium
qd est manifestum, donec oportuit eos afferere q; nihil habet naturā vnuſ modo. Separabo tibi
quoddam capitulum in hoc libro, loquar de nouitate mundi: & explanabo tibi in ipſa demon
strationem ſuper nouitatem mundi: & in ipſa demonstratione perueniam ad finem, ad quem per
uenit verbum cuiuslibet loquentis: abſq; eo q; non alſtrum naturam entium: nec contradicātū
Aristote, in aliquo ſuper quo induxit demonstrationem: quoniam demonstratio quā induxe
rūt quidam de loquentibus ſuper nouitatem mundi, eff fortissima omnium demonstrationum
carum, quæ non ſirmatur donec tollant naturam entium: & contradicant illis quæ philosophi
expofuerunt. Ego vero perueniam ad demonstrationē ſimilem illi: & non contradicat natura en
tium: nec erit opus mihi vt tollam ſenſibilitā. Viſum eft etiam mihi vt rememorarem tibi ante
cedentia loquentium communia per quæ aſtruant nouitatem mundi, & q; creator est, & unita
tem eius, & remotionem corporeitatis ab ipſo: & ostendam tibi viam per quam ambulant: & ex
planabo tibi quod ſequitur ex reſponſione ad quodlibet antecedentium iſlorum. Poſta vero p
ponā tibi antecedentia philosophorū quæ ſunt huic rationi propinquā: & ostendā tibi viā q; quā

Rabi Rossiæ Aegyptij: ducoris dubi.

ambulat. Tu vero ne quefieris a me in libro isto ut astruā vel verificē antecedētia philosophorū que rememorabo tibi: qm̄ hoc plus est d̄scientia naturali. Non exētes etiā ut in hoc libro narrem tibi rationes loquentium super firmitatem veritatis antecedētium suorum quoniam in hoc finiterum dies suos: & finientur dies eorum qui sequuntur ipsos: & multiplicati sunt libri eorum quoniam omnia antecedētia iplorum, p̄lūcū exceptis, defrui qd̄ sequitur de natura rerum. & renouant in eo dubitationes: & necesse habent congregare aggregations & libros ppter multitudinem rationum quibus indiget ad affrumentum illud antecedens: ad soluendum dubitationes que oriuntur in eo: & ad repellendum illud quod videtur destruere ipsum: cum non conueniat eis in hoc aliud consilium. Ita vero antecedētia philosophorum que scribam tibi, sunt ad probandum ista tria, s. q. creator est: & q. vnuus est: & q. remote est ab eo corporeitas. Plura vero illorum sunt antecedētia per quae nanciscens veritatem, cum primū audieris ea: & intellexeris rationem iplorum. Quidam vero illorum demonstrabūt tibi super locis probationis suarū in libris de natura, & de Metaphysica, & verificabis qd̄ oportet verificari & altrui. Iam feci te scire qd̄ non est nisi creator & vniuersum esse: & q. non est demonstratio super ipso, nisi a natura entis in suo vniuerso & in partibus eius, & sequitur necessario ut intendatur mente secundū qd̄ est: & accipiantur antecedētia de eo qd̄ nobis ostenditur de natura ipsius. Ideoq; necesse est vñclar ipsius forma & natura: & qd̄ de ipsa noūum est & manifestum: & tūc oportet accipere de ipso super eo demonstrationem qd̄ extra ipsum est. Idcirco vñsum est mihi qd̄ necesse habeo in priuis inducere cap̄ulum quoddam: & in eo faciam tibi mentionem vniuersitatis entium secundū modū narrationis in eo qd̄ probatum est: & roborta est firmitas in qua nō est dubitatio. Poterā vero inducam tibi alia capitula: & rememorabo in illis antecedētia loquentia: & explanabo tibi viam per quam ambulant, & per quam explanant quatuor quæstiones. Post hoc autem inducam alia capitula: & in illis ostendam tibi antecedētia philosophorum, & vias demonstracionum iplorum super quæstionibus eidem. Postmodum vero ostendam tibi viam in qua confidabo si eī feci te scire in illis quatuor quæstionibus.

Qz mundus est vnuus, & videtur quasi vnuus homo. Capitulum LXXI.

S Cito qd̄ mūndus iste qui inuenitus est, in vniuersitate sua est vnuum solum, scilicet sphæra celi alii cum omnibus que sunt infra ipsum: & videtur quasi vnuus homo sine duobus, sicut Ysaac, vel Iacob in potentia humana. Diversitas vero substantiarum praedicit: sphæra cum eis que sunt infra: sicut diversitas substantiarum membrorum hominis per viam similitudinis. Et sicut Ysaac (causa exempli) est vnuus homo cōpositus ex membris diversis, sicut ex carne, & ossibus, & humoribus diversis, & virtutibus variis: sic & illa sphæra in vniuerso suo componitur ex multis sphæris, & quatuor elementis: & ex illis que componuntur ex eis. & in eis nullus locus est vacuus omnino, nisi quia est vnuum & plenum: & centrum eius est pila terra quam circundant aque vndig, que circundatur ab aere circundato ab igne similierte: ignis vero circundatur a corpore quinto. Similiter sunt sphærae multæ vna inter alias, inter quas nihil est vacuum omnino: sed sunt dispositæ in circuitu suo ita qd̄ vna coniuncta alteri: omnesq; mouentur motu circulati æquali, in quo non est velocitas vno & tarditas alio modo. hoc est dicere qd̄ nulla sphæratum mouetur aliquādo tardius, aliquādo velocius: sed qualibet illarum est fixa in natura sua in vna velocitate & genere motuum. Istarum tamē sphærarum vna est velocior alii in motu suo. Velocissimum autem motu est motus prime sphærae circundantis omnia, que mouetur in motu diuino: & mouet omnes secum motu partis in toto, quoniam omnes sunt partes in illa. Centra vero istarū sphæratū sunt diversa, quarūdā nāq; est centrum mundi, quarūdā vero centrum est extra medium mundi: quedam etiam de illis mouentur semper motu proprio sibi, ab oriente in occidente: quedam vero ab occidente in orientem. Qualibet autem stellarum in sphæra istis est pars partium sphærae sua: nec mouetur de loco suo, nec habet alium motum proprium sibi, nisi motum sphærae sua: sed appetet qd̄ mouetur in motu corporis cuius est pars. Materia vero corporis huius est quintus vniuersaliter qd̄ mouet, in hoc motu circulati, non est materia quatuor elementorum que sunt infra ipsum. Numerus autem istarum sphæratum circundantium mundum, nullo modo potest esse minor qd̄. xviii. potest autem esse qd̄ plures sunt, & necessaria est in hoc consideratio. Intra vero sphæram propinquiorena nobis est materia separata a materia corporis quinti: & recipit quatuor pri-

De sphæris
& qd̄ nihil ē
vacū inter
eis.

Qz sunt di-
uerſa certa
sphæratū.

Nota qd̄ sibi
la vbi dicit
non habeat
motu alii

nisi motum

ppriæ sphæ-

re, in hoc

contradicit

Astrologis.

De nūctro

sphæratum

parui qui non circundant mundum: similiter in hoc necessaria est consideratio. Intra vero sphæram propinquiorena nobis est materia separata a materia corporis quinti: & recipit quatuor pri-

mas formas: & facta sunt inde quatuor corpora, scilicet terra, aer, aqua, ignis, quorum quolibet
habet locum naturalem sibi proprium: nec inuenitur extra ipsum: & ista sunt corpora mortua, nec est in eis spiritus virgineus, nec apprehensio intellectus, nec mouentur per se: sed sunt posita
in locis suis naturalibus. Si autem aliquod illorum expellitur violenter de loco suo naturali, sublata violentia mouetur ut revertatur in locum suum naturalem: quoniam in ipso
est virtus originalis per quam potest moueri in locum suum motu recto, nisi impediens pro
hibet: & non est de ipso impedimentum per quod quietat vel per quod mouatur nisi secun
dum lineam rectam. Motus autem recti qui inueniuntur in istis quatuor corporibus ad lo
ca sua sunt duo: motus versus cunctum circundans, qui est motus ignis & aeris: & motus versus
centrum medium, qui est motus aquae & terrae. Cum autem quolibet eorum pertenit ad lo
cum suum naturale, quietat. Corpora vero sphaerica supradicta sunt viuia: & habent animam
per quam mouentur: nec est in eis principis quietis vel modo: nec accidit eis variatio quin mo
ueatur motu circulati. Si vero quaelibet virtus habeat intellectum per quem intelligatur: istud viua,
non est apud nos secutum nisi post subtilem considerationem. Cum autem mouetur corpus quin
tum motu suo vniuersali, renouatur semper ex eo motus necessarius in elementis ultimis: & ideo
ex eundem locis suis, scilicet ignis & aeris: quoniam propelluntur ad aquam & intrant ipsam usq;
in profundum corporis terrae: & renouatur in istis elementis coniunctio: & milctetur unum eis
alio & cōponitur. Postea vero incipiunt moueri ut revertantur in loca sua: & propter hoc partes
partium terrae ex eundem locis suis: & continguntur eis aqua, & ignis, & aere, & ipsa omnia agit
in se inuenientur & patiuntur a se: & inueniuntur diuerteri in mixtione, donec ab ipsis primo proue
nit vapor & nubes secundum diuersitatem specierum suarum. Postea vero proueniunt ex eis liqua
bilia secundum diuersas species suas: & species omnium plantarum: & genera diuersa rerum vi
varum secundum quod exigit temperantia mixtionis. Omne vero generabile & corruptibile non
est factum nisi ex istis quatuor elementis: & in ipsa revertetur cum fuerit corruptum. Simili
ter etiam illa ultima nascuntur ex se inuenient & corruptuntur in se: quoniam materia ipsorum
omnium est eadem. Nec potest inueniri materia sine forma: neque forma naturalis sine
corruptibili sine materia. Erit igitur motus generationis & corruptionis eorum ex se inuenient
em: & generationis aliorum ex ipsis: & corruptionis eorum in ipsa: & reversionis eorum simila
lis creationi celi nisi motus istius materie format in variatione formarum in ipso: sicut mo
tus cali in revolutione dispositionum cuiuslibet partis. Et sicut sunt in corpore humano mem
bra dominicia, & membra seruientia quae indigent in sua firmitate regimine membrorum do
minantium quae regunt earum sunt in vniuersitate mundi partes dominantes quod est corpus
quintum circundans: & partes seruientes quae indigent rectore quae sunt elementa ultima,
& ex eis composta: sicut ergo membrum quod est de dominantibus, scilicet cor, mouetur semi
per: & est fons cuiuslibet motus qui est in corpore: & alia membra sequuntur ipsis: & ipsum
cor transmittit eis virtutes suas quibus agent in operationibus suis in motu suofac & cas
sum est rex omnium partium mundi suo motu: & transmittit omnigenabili virtutes quae in
veniuntur in ipso. Et principium cuiuslibet motus in motu est motus cali: & cuiuslibet anime
cuiuslibet animati principium, est anima celi. Scias autem quod omnes virtutes quae proueniente a
calo ad mundum istum secundum quod subest, sunt quartuor. Prima est aptatrix coniunctionis & co
positionis que sine dubio sufficit in compositione liquabilium. Secunda vero dat animam augme
tatiuum cuiuslibet augmentabili. Tertia tribuit animam viuam cuiuslibet viuo. Quarta vero dat ani
mam rationalem cuiuslibet loquenti. Hac autem omnia sunt mediante luce & tenebre quae sequi
tur propter lucem suam: & mediate circuitu circa terram. Et sicut si quiesceret cor a motu suo qua
si in i^{nt}er oculi, moteretur homo & destrueretur motus eius & virtutes: sic & si motus celi qui
sceret per punctum horae: periret mundus in vniuerso suo: & destruerentur omnia quae sunt in
ipso. Sicut etiam vita cuiuslibet animalis non est nisi in motu cordis sui: sicut in ipso animali sunt
membra quieta quae non sentiunt, sicut cartilagine, & quedam alia: sic vniuersum esse, est sicut
vnu homo viuus: & celum quod est in eo, sicut cor in homine: licet sint in eo corpora quieta mor
tua, sic ergo intelligere te oportet quod tota illa sphaera est vnum corpus viuus mobile habens ani
mam. Hac autem ratio necesse est ut intelligatur: & est valde utilis in probatione quod creatus est
vnu, sicut explanabo. Et per hunc intellectum ostenditur tibi quod vnu non creauit nisi vnu: & sic
non oportet ut inueniantur hominis membra separata, scilicet hepar separatis, vel cor, vel caro: De virtute
sic non oportet ut inueniantur partes mundi una sine altera in vniuerso sempiterno de quo lo colligatiu.

Of corpora
celestia sunt

Pulchri sibi
mille de mo
tu celi pris
mi & cordis
in animali.

Nota quad
tuor virtut
es pueris
tes a celo ad
mundum istam.
Nota si ge
seret motu
cali perire
mundus.

Rabi Rossei Aegyptij: duxoris dubi.

De virtute quimur, scilicet ut inuenias ignis sine terra, vel terra sine celo, vel ecouero. Et sicut virtus est colligativa, in homine colligativa membrorum, ynius eti alio, & regit ea, & dat cuilibet membro qd ei est necessarium, ut conseruat in eis dispositionem, & remouer ab eis documenta, & hac virtus est causa

Nota tota ius mentionem fecerunt philosophi: & vocauerunt eam virtutem corporis viui: & quandoq vo hanc simili cant eam naturam. Similiter in mundo est virtus qua ligat unam partem cum alia: & conseruat studinem. Nota diuina necesse est ut consideretur virtus illa virtus sit cum adiutorio caeli, an non. Sic etiam sunt in humine membra quae conseruant singulare in esse, sicut instrumenta nutriti. Et alia quorum intentio est conseruare speciem, sicut instrumenta spermatis. Alia vero sunt quorum intentio est ad explenda officia: & ad preparandum siue necessaria, sicut manus & oculi. Et sunt alia quae non intendunt hoc vel illud: sed sequuntur membrorum complexione, quae est propria illius formae secundum qd est, ut operetur predictas operationes: & sequuntur generationem suam que producit alia secundum necessitatē materie: sicut sunt capilli hoīi, & color eius. Et idcirco ista non se quontur hominem: & quandoq deficit in talibus pars aliqua: & inuenies in singularibus prementiam in ipsiis valde remotam: qd non contingit in membris. Non enim inuenies hominem decuplo grauiorem alio: inuenies autem hominem carentem barba vel capillis in locis corporis: vel habentem barbam decuplo multipliciorem alio: & multi sunt tales qui praeminent in colore, vel pilis, vel similibus. Similiter sunt in yniuersitate rerum species generabiles firmi: in quibus est ordinatio: nec est inter eas diversitas multa, sed pauca secundum antecedentia speciei in qualitatib⁹ & quantitatibus, sunt etiam species quae non sunt in ordine rerum, sed quasi sequuntur naturā communem generationis & corruptionis: sicut species vermum: qui nascitur ex stercore, vel in fructibus corruptis: vel in testinis, & confinilibus istis. Vniuersaliter autem videtur mihi qd quid non habet potentiam ut generet ex se fibi simile: de huiusmodi genere rerum: & idcirco non seruat ordinem: licet non possit esse ut non nascantur: sicut non potest esse ut non sint diversi colores in corpore: & non sint species diversae pilorum in singularibus hominum. Et sicut in homine sunt corpora, quorum singularia sunt firma, sicut principalia membra: & sunt in corpore permanenta in specie non in singulari sicut quartu humores: sic & in yniuersitate entium sunt corpora permanenta in singulari, sicut est corpus quantum cum omnibus partibus suis, & sunt corpora permanenta in specie sicut elementa, & ex eis composta. Et sicut virtutes hominis conseruant ipsum in esse suo & statu omni tempore vita sua: & ipsa laborat ad destructionē & perditionem ipsius: sic sunt causae generationis in hoc mundo generabili & corruptibili. Huius rei exemplum est: iste quartu virtutes que inueniuntur in omni corpore nutritibili, scilicet appetitiva, retentiva, digestiva, expulsiva: sive illa quidem essent sicut virtutes intelligibiles non operantes nisi qd effici conueniens & in hora competenti, & in mensura debita: euaderet homo multa genera documentorum & infinitatum. Sed quoniam non conuenit eis istud quoniam operantur naturaliter non cum cogitatione & probatione: nec intelligunt vel modo qd operatur: se quoniam ex hoc qd oriuntur infirmitates & plaga magna: quis ipsa sunt instrumenta in generatione cuiilibet viui: & firmitate omni tempore durationis sua. Huius rei explanatio est, qd si vitia attractiva non attraheret nisi vitia ex omni tempore: & secundum qd necesse esset, euaderet homo infirmitates magnas & plaga: sed quoniam istud non potest esse quia attractio quamlibet humiditatem que est attractabilis: licet illa declineret in sua qualitate vel quantitate a linea recta: tunc: sequitur ex hoc qd attrahat humorem calidorem vel frigidorem debito: vel gredior vel fabiliorem. Et propter hoc opilante vitia humorum: & prouenit putrefactio, & mutantur in contrarium quantitates & qualitates humorum: & ex hoc oriuntur infirmitates, sicut scabies, & pruriens, & vulnera magna: sicut in lepros: & hucus corrodens carnem, donec destruitur forma membrorum. Ile est ratio in illis quatuor virtutibus. Secundi eundem modū contingit in yniuersitate entium: quoniam illud quod generat generabilia, & inducit permanentiam sui esse in tempore definito: & haec est compositionis elementorum cum virtutibus caeli quae mouent ipsa, & defenduntur per ea: illud idem est causa in renovatione documentorum in modo sicut sunt tempestas & pluvia damna: sicut nix, & grādo, & turbines ventorum, & tonitrua, & cosculetides, & corruptio aeris: vel renovatione nocturna occasionis que dispersit hoīes ciuitati vel regiones multas: sicut submersio ciuitatum, & tempestates, & similia. Scias autem qd quacunq diximus de assimilatione mīdi & hominis, nō diximus ppter illa qd homo sit minor mīdius: qm illa similitudo est etiam ad omne viuum perfectum in membris. Et nullus antiquorum dixit

Adaptatio
ad yniuersitatem.

De quatuor
virtutib⁹ in
corpore nu
tribili.

De virtute
attractiva
& qd attrac
hit vitia
corpori &
inutilia.

q; asinus vel equus est immortalis. Itud autem dicitur de homine solo propter virtutem in Qd hō dicitur
qua separatur ab aliis: quae est virtus rationalis, i. intellectus qui est intellectus principalis: quoniam tunc minor
illa virtus in nulla specie rerum invenitur: nisi in homine solo. Huius rei explanatio est q; omne mundus pro
singulari virtuti non indiget in permanencia sui esse cogitatione, nec intellectu, nec regimine: sed propter ratione si
mouetur & querit necessaria secundum naturam suam: & comedit qd intenit: & in quo deles: ut intellectus
etatur: & quiescit secundum q; accedit ei: cotiam cum qualibet foecina sue speciei in hora de gaudiis regi
siderit sui: & firmatur in hoc corpus eius rato tempore per quod debet durare: & propagatus seipsum,
essentia eius speciei: nec indiget alio singulari sue speciei ut iuuet ipsum in permanencia sua. vt
faciat ei que libipi conferte non valet. Si autem alcederet in cor aliquis q; virtus solus esset: nec
haberet rectorem: sed esset sicut bestie: cito periret: nec duraret per diem nisi per accidens. ac si ac
cideret ei inueniret aliquid de quo palceret se: quoniam quae necessaria sunt ei ad permanentiam
sui esse: indigent multo opere: quod non perficitur nisi intellectus & cogitatione: & multis instru
mentis: & multis adiutoribus: quorum quilibet separatur ab aliis in aliquo illorum que sunt ne
cessaria: & ideo necessarius est hominibus qui exercit eos: & regat: & contingat: donec cord cō
iunctio sit ordinata & regatur ordine: vt alii iuuent alios. Similiter autem necessarium est ho
mini ut conferuerit se a calore: & frigore: & pluviis: & ventis: & necesse est ut appetitus multa ne
cessaria que non perficiuntur nisi per cogitationem & intellectum. & idcirco inuenta est in ho
mine ista virtus rationalis sapientia: qua cogitat: & probat: & operatur: & preparat diuersas
species ad ea quae sunt necessariae virtutui: & habitationi: & vestimenti: & per illam regit & preparat
necessaria omnia membrorum corporis: donec membrum dominans quod est in ipsius potestate qd de
bet operari: & regatur membrum seruans sicut debet regi. Ideoq; si poneres in corde tuo q; inue
niatur homo virtute illa: & mitteretur ad bestias: moretur. Hac autem virtus hono
rabilior est omnibus virtutibus viuorum: & est nimis occulta: nec intelligit homo virtutem
ipsius & secretum in principio cogitationis communis: sicut intelligit alias virtutes naturales.
Sic etiam est in effe mundi res quae regit viuenter entia & mouet: & haec est dominus primus:
qui dedit ei virtutem motuum per quam regeret alia prater se. Et si alcederet in cor ablatio
huius rei: non inueniretur orbis iste in viuenter suo: nec dominans: nec seruans. Secundum hanc
igitur rhodium astraruit inuenientis istius orbis: & cuiuslibet partis sua. Res autem illa quam di
ximus: est creator. Secundum igitur hanc rationem dicitur de homine q; est minor mundus: quia
est in eo virtus prima quae regit ipsius in sua viuenter. Et propter hanc rationem vocatur crea
tor in lingua nostra Vita seculorum: quia ipse est: vita mundi: sicut dicitur in libro Dan. Iurauit
in vita facili. Scias autem q; in illa similitudine in qua affiliamus mundum in viuenter suo ho
minis: non est inter ea diuersitas in omnibus de quibus mentionem fecimus: nisi in tribus: quorū
Primum est: q; membrum dominans cuiuslibet viuē: qd est cor: & sequitur utilitatem ex membris
seruientibus: in viuenter mundi tale qd nō est: sed qd largitur iuuamenti: vel conseruati
vitate: non prouenit ei aliqua utilitas a seruienti: sed donum eius est sicut donum beneficium: qui opera
tur bonum sponte sua propter nobilium naturam & largitatem animae quae est in ipso: non pro
pter aliquam spem vel retributionem: & totum hoc est ut assimiletur creatori. Secundum autē
est q; cor cuiuslibet viuē est intra ipsum: alia vero membra seruientia sunt extra: & circundant
ipsum: ut proueniat ex eis utilitas in custodia ipsius: & ut remoueat ab ipso omne nocuē
extremum. Contrario autem modo se habet res in viuenterate mundi: quoniam id quod nobis
est: circundat id qd viuē est: quia nobilis non habet cauam quare timeat ut accidat ei nos
cumentum ab extrinseco. Et licet posset recipere nocumentum: tamen non inuenitur aliud cor
pus extra ipsum qd agat in ipsum. ipsum vero largitur splendorē virtutis suis super ea quae
sunt infra ipsum: nec proueniat ad ipsum nocumentum aliquid vilo modo: nec violentia ab ali
quo corpore extrinseco. Est autem hic quedam similitudo: quia membrum dominans qd est in
quolibet viuo: quodcumque membrum distat ab eo: minorat in gradu suo: qd autem appropinquat
ei est honorabilius. Sic contingit in viuenterate mundi: quoniam omne corpus quanto propinquius
est centro terre: tanto erit densius & grossius: & motus eius erit gravior propter suā distantiam a
corpore nobiliori: lucido: claro: mobilis: subtilis: & simplici. scilicet quanto vero corpus propinquius
est ipso: consequitur aliquid de praemissis dispositionibus celi: secundum suam propinquitatem
& preeminebit ali qd est infra ipsum. Tertius vero est q; illa virtus rationalis est potentia in cor
pore: nec separata ab ipso. Creator vero non est potentia in corpore mundi: sed est abstractus ab
viuenteris partibus mundi: & regimen ipsius & cura configitur modo in suo viuenter continuo

Predicta fil
tudo vni
uersi ad ho
minē defi
git i tribus:

Rabí Rossi Egyptij: ducoris dubi.

Quod latet catione: cuius dispositio & veritas latet nos: & vires hominum deficit in eius apprehensione. Pro nos quomodo baro vero inuenit eft in illis quae significant regimēn ipius, & curam eius, & prouidentiam in creator eo. Vniuersis partibus mundicitiam in rebus vībūs laudetur qui potest super illum cum sua perficūtū mūctione. Scias autem p̄ decem erat ut affīmāremus comparationē creatoris ad mundū condo in suo re parationi intellectus adepti ad hominem qui non est virtus in corpore, sed eft abstractus a corpore abstractione vera: & effundit de splendore virtutis sua super ipsum. Similiter etiam erat conueniens affīmāre virtutem rationalem intellegūi celorum que inuenitur in corporibus, nisi quia maneris intellectus celorum, & essentia intellectus separati, & intelligere manerem intellectus adepti, q̄ similiter eft separatus super res quae indigent considerationē & iurisficationē, & demonstrationes ipforum sunt valde profundae: licet sine vera, & oriuntur in eis multæ dubitationes: & rationinatione multa opus eft ei, qui vult in talibus laborare. Nos autem elegimus in primis ut intelligas vniuersum eft in forma manifesta, cui non potest contradic̄ secundum omnia quæ narramus narratione simplici, nisi ab altero duorum: vel a stulto qui etiā ignorat manifesta: sicut ignorans Arithmeticę contradic̄ quod uisq̄a qua demonstrata sunt: vel ab alio q̄ elegerit roborare consilium antiquorum, & deceperit animam suam. Qui vero voluerit considerare, consideratione vera exercet animam suam in adiūcōdo, donec proberet ei veritas omnium quæ diximus. Et necessarium eft forte q̄ illa eft forma huius modi firmi in suo viuacrio sine dubio & mendacio. Et si voluerit ista recipere quæ probata sunt recipiat ea: & ediscat super illis suas opiniones & demonstrationes: quia si voluerit recipere illa principia, & studuerit in talibus: rūc probabit ei q̄ res ita se habet. Ecce inquisimus ita, & ita eft: pot̄ illud vero stramentū q̄ ordinauimus, incipiēmus, & narrabimus quod promissimus nos narraturos.

Cuestiones quatuor complectentes duodecim narranda. Capitulum. LXXII.

Sicut antecedentia cōmūnia quæ fundauerūt loquētes secundum varietatem opiniorum illarum, & multitudinem viarum suarum: & quae sunt ei necessaria in affluens do illa quæ volante astruere in quatuor quæstionib⁹, sunt duodecim, quæ narrabo tibi. Postea vero explanabo tibi rationem quatuor illorum, quod sequitur ex eo. Primum eft similitus substantiae separatae. Secundū eft essentia vacui. Tertium eft, q̄ tempus componitur ex instantiis. Quartum eft, q̄ substantia accidit multa accidentia. Quintum eft, q̄ in substantia singulari contingantur accidentia que narrabo, nec eft sine ipsi. Sextum eft, q̄ accidens non datur in duobus infinitib⁹. Septimum eft, q̄ idem eft fiducia in dispositiōib⁹ & eorum priuationib⁹: & utrāq; sunt accidentia, & indigent operatore. Octauum eft, q̄ in viuestate rerum id est in omnibus creatis, non eft nisi substantia vel accidens: & q̄ formæ naturales sunt accidentia. Nonum eft, q̄ accidens non eft subiectum accidentis. Decimum eft, q̄ id qd possibile eft esse non prolatum ex eo qd conuenit de illa essentia illi cogitationi. Undecimum eft, q̄ non differt in remotione infiniti, sive in actu, sive in potentia, vel secundum accidens. Duodecimum eft, q̄ sensus errant: & non eft credendum in dicto eorum: nec accipienda sunt ab eis principia demonstrationum. Pot̄ enumerationem igitur predictorum incipiam exponere rationes illorum, ut explarem qd sequitur ex qualibet illarum. **C**ratio, qif P̄imi eft: Dixerūt siquidē q̄ mūndus vniuersitatis, solitert omne corpus qd eft in eo, & compositum ex partibus valde paruis, quæ nō habent partes p̄ se nimia sui paruitate: & nulla illarum particularum habeat quantitatem vlo modo: & cum via coniuncta fuerit ali⁹, compositū ex eis habebit quantitatē: & rūce erit corpus: & si cōtungerentur duæ de particulis illis, tunc utrāq; pars eft corpus, & sicut duo corpora secidit quodam illorum. Omnes autem illæ particulae sunt similes, similiu[m]em: & nulla diuersitas eft inter illas: & dixerunt q̄ nullum corpus potest esse, nisi compositum ex illis particulis similibus positione & loco, & secundum eos generatio eft congregatio: & corruptio segregatio: nec nominat corruptionē, & generationē: sed segregatio, & congregatio, motū, & quietē. Dixerūt etiā q̄ illæ particulae non communicant in esse, sicut credit Epicurus: & ali⁹, qui ponunt atomos: sed creant semper substantias illas quādō vult. Qd si ita eft, possibile dicemus ut deficit, & adhuc dicam tibi opinionem illorū in priuatione substantie. Secundū antecedens, dientes locum esse vacuum, credunt q̄ eft aliquid vel aliquod spatium, in quo nihil eft omnino: qd eft priuatū omni corpore & substantia: & hoc antecedens eft eis necessarium: quia credunt primum. Nam si mūndus fuerit plenus dictis particulis, quomodo mouebitur mobile: nec alcedit in cor, q̄ vnum corpus ineret in aliud: nec coiunguntur atomi, nec segregantur nisi per motū. Qd si ita eft, necesse

Primum.

Secundū.

est omnino ut locus alius sit vacuus, in quo possint atomi congregari & segregari: & contingit motus rei mobilis in loco vacuo, in quo nulla est substans. Tertium antecedens est, qd tempus co- Tertium, ponit ex instabilitate: & sic erit tempora multa idiosyncrasia pre sui paritate: & istud antecedens est eis valde necessarium ppter primum: qd ipsi viderunt demonstrationes Aristoteles pluit qd mag- nitudine, & tempus, & motus localis sunt equalia in esse. i. qd una est coparatio unius partis ad Opinio de aliam: & sicut unum diuidit, ita & aliud. Et scimus etiam veritatem qd si tempus fuerit continuus, & recte tempore, perit divisione in infinitum, sequitur necesse ut diuidat pars eius, indivisibilis secundum ipsum. idem contingit in magnitudine continua, s. ut diuidat pars quam ipsi posuerit indivisibile, sicut expla- navit Aristoteles in auditu naturali: & ideo conuenienter in hoc qd magnitudo non est continua: sed cōponit ex partibus indivisibilibus. Simile accidit in tempore, s. qd habet partes indivisibilis. Verbi gratia: Hora quida habet. Ix. momenta: momentū. ix. secunda: qdlibet secundū. Ix. tertia: & sic omni bus modis secundū ipsum peruenit ad partes multas que non dividuntur: nec recipiunt divisionē sicut & spatii. Tempus autem habet positionē & ordinē: & ignorat veritatem substans temporis oīno. Postq enī subtilis phantasias dicitur de natura temporis, quā quād eorum non intellexerit donec Galenus dixit, qd est res spiritualis: nec est apprehensib[us] veritas ipsius, quād magis ignorat ipsum. xit qd tempus isti qui non apponunt animis cogitatione rerum super naturā suā. Facia te scire ad qd credendū est res spir- ducti fuerunt, secundū predicta tria antecedētia. Dixerunt qd motus est militatio substantia se- tualis, parat de numero atomorum unius scilicet singularis substantie ad aliam substantiam propinquā: & ex hoc sequitur qd est unus moē: velocior alio: Et secundū hāc positionē dixerunt, qd videlicet duo mobilia peruenit ad duos terminos diuersos in remotione, in eodem tempore, est quia unus motus sit velocior altero: sed causa eius est quia mobile cuius motus dicitur tardior, habet plus quietes in spacio suo, qd illud quod dicitur velocius. Et ideo dixerunt in sagitta fortiter ab arcu emissa qd sunt quietes in spacio motus ipsius. Quod autem credit moueri motu continuo aliquid, hoc contingit ex errore sensuum, & breuitate in apprehensione: multa enim sensata ve- apprehenduntur a sensibus, secundū qd dixerunt in positione duodecima, ab ipsis quæstū est de circuitu perfecto mole in hunc modum: Pars exterior ultima circidat in eodem tempore totum spatium circuli maioris, in quo pars propinquā centro circundat minus spatium secundū paritatem circuli: ergo motus pars ultime exterioris est velocior motu interioris partis propinquā centro. Nec possunt dicere qd illa pars interior habet plures quietes in spacio suō, quoniam totale corpus est continuū, s. mola. Ad hoc autem respōderet dicentes, qd in tempore circuitus particule illius partis interioris designantur: & quietes que sunt in spatiis partis interioris sunt plures qd quietes que sunt in spatiis partis exterioris a centro remotae. Sed obiectū est eis, qd mola sit unū corpus continuū qd vix frangitur malloquo qd non mouetur circulariter, designatur: & qd quiete sit, it, cōiunguntur particule ipsius, que sic dispartiuntur. Ad hoc respōdet qd est in duodecima positione, s. qm apprehēsio sensuū non probat aliquid: sed dat testimonium ineligibili, & non pu- tes qd istud qd dixi est maius inconveniens qd sequit ex tribus positionib[us]. Qd enī sequit ex opiniōne essentiae vacui, qd magis mirū: nec istud qd predixi est magis mirum qd qd diametra qua- drati sit aequalis lateri hanc opinionē, donec quida dixerunt qd quadratum non est: & vniuersaliter secundū primā positionē iterunt p[ro]batōres Aristotelic[us]: & dupliciter loquuntur de hoc, vel qd illa oīa vana sint, sicut species cogitationū vanarū: vel erit demonstrationē nō si- nitia nec certa: sicut si dicemus, volumus fecare lineā in duas partes ei⁹ substantias: si fuerint imparates, s. diuidif in duo equalia secundū suā positionē. Et scilicet qd filii? Sequitur Mauri habet li- brū de ingenis, qd est scitus: & sunt in eo plura qd cōficiūt ingenia probata, & exierunt in actu. Si autem esset in creaturis locus vacuus: nullus illorū altrueret: & plura opera i ductu aquā peri- rent. Finierunt autem dies suos & amos, in ducento rationes ad alfridiū predictas positiones, & illis similia. Reuertar autem nunc ad explanandū rationes positionum premisiā. Quarā Quartā, positio sue antecedens est, qd accidentia sunt: & sunt res additae sup substantiam: & nulla corpus est sine aliquo illorū. Hac autem positio vera quidem esset & manifesta: si sufficeret qd secun- dum hunc modum: sed dixerunt qd omnis substantia in qua non est accidentes virtutē, non potest esse qd sicut in ea accidit mortis: quoniam omnia diuī contrariaū necesse est ut alterū insit suo susceptibili: & sic erit in illo color, & sapor: motus, vel quietes: cōgregatio, vel segregatio: qd si fuerit in eo accidentis virtus, non potest esse quoniam sunt in eo alia accidentia: sicut latitudo, & levitatis, & volū- tas vel ei⁹ contraria, & potēria vel debilitas: vel appetitio, vel cōtraria ei⁹. Et vniuersaliter qd conuenit viuo, s. in ipso, vel ipsum, vel conterarium eius. Positio quinta est, qd dixerunt qd in Quintū,

De motu
continuo
molarum.tarichmo-
ticas.

Quarta

Rabbi Rossei Slegyptij: ductoris dubi.

substantia separata firmans: nec potest euadere ab ipsis. Huius autem positionis expoitio est, quod qualiter substantiarum separatarum quas creator creat, habet in se accidentia, sicut colorem, odorrem, motum, quietem, sed non quantitatem, quia nulla ipsarum habet quantitatem. Quantitas enim secundum ipsum non dicitur accidentis. Secundum hanc igitur positionem opinantur ipsi quod omnia accidentia quae inueniuntur in quoctunc corpore corporum, non sunt in ipsose secundum suum vniuersum: sed tale accidentis, secundum ipsum, inuenitur in qualibet atomorum ex quibus componitur illud corpus. Verbi gratia, Albedo partis nivis non inuenitur in suo vniuerso solidando: sed in qualibet substantiarum illius nivis est albedo: & idcirco inuenitur albedo in compagno ex illis, idcirco dixerit in corpore mobili, quod qualiter substantiarum suarum separatarum mouetur: & idcirco tortum invenitur. Similiter secundum ipsum vita inuenitur in qua libet atomorum: sic & sensus inuenitur in qualibet substantia separata sentientis: quia vita, & intellectus, & sensus secundum ipsum sunt accidentia: sicut albedo, & nigredo: sicut explanamus in eorum opinionibus: sed objectum fuit eis in anima. Convenienter autem in hoc quod est accidentis inuenientur in una substantia separata de vniuersitate substantiarum, ex quibus coponit hoc: & illa vniuersitas dicis habere aliamq[ue] substantiam separata et intra ipsa vniuersitatem. Quidam autem eorum dicunt quod anima coponitur ex atomis: quae sine dubio conuenient in accidente, per quod sunt anima: & quidam dixerit quod ipsa virtutes & ipsa substantia coniunguntur cum substantiis corporeis: & non evadent quin rationem animae ponant accidentis. Sed in intellectu vidi quod conuenientem est accidentis in substantia separata de vniuersitate intelligentis. In scientia vero dubitamus multum vtrum sit accidentis inuenientur in qualibet substantiarum de vniuersitate scientis, vel si est in una substantia tantummodo. Secundum utramque istarum se quinunt multae diuerditates. Objectum est autem eis in eo quod inuenimus in metallis, & lapidis. Quaedam illorum sunt viridis coloris: & ex eis fit terra alba: per quod probat quod istud accidentis inueni in cōposito: non in qualibet particulari illarum, hoc etiam manifestius apparet quod partes a viuo decisi non sunt viue, & hoc est signum quod illa res format in vniuerso non in qualibet particulari. Ad hoc autem dixerit quod istud accidentis non habet firmitatem, sed creat semper, sicut explanabit consilium eorum in positione quod sequitur post istam. Sexta positione. Dixerunt quod accidentis non durat per duo instantias. Huius autem ratio est, quod si creator creavit substantiam: & creavit in ea accidentem qualibet: & ab eo creatur pariter: quia non potest contingere ut creator creat substantiam sine accidente, hoc est quod impossibile, ut ratio autem accidentis & eius ratio, est quod non durat, nec firmat duobus instantiis: sed si creator accidens istud preterit, non remanet accidentis cuiuscumque speciei: quod etiam periret: & postea crearet iterum: & sic semper est dum creator vult quod permaneat illud accidentis: quod si creator veleret creare speciem alia accidentis in eadem substantia, crearet illam: quod si cessaret a creatione accidentis, contingere priuatum substantiae. Hec est ratio plurimi illorum: & illae sunt creationes accidentium, secundum istos. Quidam vero illorum qui dicunt societas separata, dicit: per quod accidentia remanent in eis: alia vero non: & in hoc non habet ratione propter quam dicit quod istud accidentis remanet, & illud non. Quod autem induxit eos in hac sententiam, est ut non dicant quod natura est aliquo modo: & quod natura huic corporis facit ut accidentia talia remaneant in ipso: sed dicunt quod creator creavit illa accidentia ab aliis medio quoctunc. Et cum hoc dixerint, segni de necessitate secundum sententiam eorum, ut non remaneant illud accidentis. Si enim dixeris, durabit quod dura tempore, & postea deficeret: quereret que fuit causa quare deficit. & si dixeris quod creator fecit ut deficeret cum vult, hoc non potest asseri secundum opinionem illorum: quoniam operator non operatur priuationem: quia priuatione non operatur: sed cum cessat operator ab operatione, contingit priuationis illius operis. & hoc est verum secundum partem illorum. Et ideo peruenient ad hoc ut dicentes quod non est natura quae faciat rem esse, & priuationem eius. Dicunt enim quod accidentia creant vnu post aliud: & cum creator voluerit perdere substantiam, non creabit accidentis in ea: & coeteretur in priuationem. Haec est ratio cuiusdam partis illorum. Sunt autem alii qui dicunt quod cum voluerit perdere mundum creabit accidentis finis, & corruptum: & finis ille reficit factura mundi, & proutlibet ei. Secundum hanc positionem, siue antecedens, dixerit quod pannus tintetur rubrum, secundum quod nos credimus, nos non tingimus: quod creator innovauit ruborem in panno cum adiuncta fuerit tintura rubra: & sicut nos credimus, ab illa tintura tintetur est pannus, ipsi vero dicunt, non est ita: sed creator fecit ut consuetudo currat sicut solet, ut tintura nigra non inuenatur in tintore exempli caula, donec pannus coniungatur nigro tinctori: nec remanet nigredo quam creator creavit in coniunctione tinctoris & tintorii: sed illa transfit statim & creat post illam aliam nigredinem: & sic fecit creator consuetudinem currere ut non crea-

Sextum.

Lib.I. Fo.XXXIII.

ret post defectiōē nigredinis ruborē vel pallorē sed nigredinē simile priori. Sequitur etiā secūdū hāc positionē q̄ nō habem⁹ hodie sc̄ierias quas heri habuim⁹ sed peccat⁹ illis creatæ sunt alie similes eis; q̄ sc̄ieria est accidēs. Similiter sequit⁹ q̄ multe aliae creāturæ in singulis hominib⁹ in aliis secūdū illos q̄ credit aīam esse accidēs. tēpus enī secūdū ip̄os cōponit ex instātibus. Dixerunt etiā secūdū hāc positionē q̄ cū penna mouet, nō mouet cā hō; sed motus eius est accidēs creāti in ipsa. Similiter motus manus mouet, nēam est accidēs creāti in manu. Sed creator fecit currere cōsternatiōē vt adiungat manus motui penne, nō q̄ aliquam pēminētiā sit in manu quantū ad hoc, vel q̄ sit causa motus pēne; qm̄ accidēs nō trahit in aliud. Et cōveniēt oīs ī hoc q̄ pānū abus mīflis ī vas nō debet tingi niger; ip̄e se tinxit; q̄ nō tinxit cū rūnētūa nigra; q̄ nigredo est accidēs in corpore nigrō, qd dicit tingēs; nec trahit ab ip̄o ad aliud. Et nullū corpus operat aliqđ vīlē mōēd operator vltimus ip̄e est creator q̄ renouavit nigredinē in corpore pāni; qm̄ cōtūchi fuit ei corpus tingēs nigrū. Sic enī fecit currere conēta. Nota p̄ totū sc̄ieratiōē. Vniuersaliter aut̄ nō dicit q̄ est causa illius aliquo mō; & h̄c est opiniō gētis sue, etiā istud casū Quidā autē ipsorū crediderūt in causis, & cōtradicūt aliis. In actionib⁹ aut̄ hominum diūlū pīrūlī mis̄tib⁹ abūfōnes.

Quidā autē ipsorū separata dicit q̄ operat cum potentia q̄a est crea in ipso. Secundū p̄ totū motus. Quartū vero, motus pēne. Dicitur enī q̄ cū hō vult aliqđ facere & facit illud sicut cogitauit; crea est in ipso volūtā & potētia ut faceret qd voluit; & crea est ei operator; quia nō operatur cum potentia crea in ipso; nec ip̄o potētia p̄eminentiam habet in opere. Societas vero separata dicit q̄ operator cum potentia quia est crea in ipso. Quidam autē de societate sententiarū dicunt q̄ potentia crea aliquam p̄eminentiam habet in operator, & adharet ei. Alii vero negauerunt istud. Secundū sententiam aūrem opiniorū, voluntas illa crea & potentia & operator crea sunt accidentia; nec habet firmatē; sed creator creat in penna motu post motu; & sic semper est dum penna mouetur, non quiescit etiā donec crea-
tur quies in ip̄o; nec est prohibitum ut creetur in ip̄o quies post quietem dum penna quiescit. In singulis instantib⁹ Deus creat accidēta in omni genere tenū ab angelo vīg ad celiū & in aliis que sunt praezē ipsa. Et dicit q̄ illa fides est p̄aelecta; quia creator est operator; qui vero non credit q̄ creator ita operatur. Secundū eos negat q̄ creator est operator. In hūiūlmodi autēm opiniorib⁹ necessariū est in oculis meis, & in oculis cuiuslibet intelligentis dicere sicut derideris hominē, derideris ipsum; haec est ratio derisionis vēltra. Septimū antecedēs, Credunt ipsi in priuationes dispoſitionē q̄ sunt res existentes in corpore; & additē ipsius substantiaz; & sunt accidentia crea ta semper vnum post aliud. Huius rei expoſitio est. Non vī-
dem ipsi q̄ quies est priuationis morus; & mors est priuationis vita, vel occīta priuationis vīsus; & si-
milia illis quā sunt priuationes dispoſitionē. Iudicium vero quies & mors apud eos est
sicut iudicium caliditatis & frigiditatis. Sicut ergo calor & frigus sunt accidentia quo: ita
mortus omnis est accidēs creatūm in immobili; & quies accidēs quod creauit Deus in quiete
nec durat duobus instantib⁹, sicut p̄emissimus in positione precedente istam; & secundū
ipsorum sententiam creauit Deus quietem in qualibet parte particularum corporis quieti;
& cum definit esse vna quies, crea tur alia cum corpus quiescit. Eandem positionem tenet in
sc̄ientia & ignorātia; quia ignorātia est aliqđ, sc̄ilicet accidēs; & semp deficiēt vna crea-
tur alia, dū ignorās ignorātia. Idē sententia de vita & morte, quā ambo sunt accidentia; & credit
quia trahit vna vita, & crea alia dū vivit vivit. Cum vero creator vel ip̄um mori crea-
t in eo accidēs mortis; ut accidēns succedat accidēti; qm̄ trahit accidēs vita qd nō durat duobus
instantib⁹; & hoc omnes credunt. Et sequitur necessario secūdū hanc sententiam q̄ accidēs
mortis qd creator creat, deficit statim, & crea tur alia mors; & nisi sic esset, mors nō esset; sed si
cūt creat vitam post aliam vitam; se & mortem post aliam mortem. Vellem sc̄ire quanto tē-
pore creator creat in mortuo vnam mortem post aliam: vtrum dum figura eius durat: &
& substātia substātiarū ipsius, qm̄ secūdū ip̄os creator creat accidēs mortis in qualibet substā-
tia separata illas, substātias. Nos aut̄ inueniūt mortuos post mille annos, nec creator destru-
xit illam substātiā & crea tur in oīb⁹ istis accidēs mortis in illo mortuo, qd enī transit mors
creat aliam; haec est sententia vniuersitatis illorū. Quidā illorū de sc̄ēta separata, dicit q̄ queā
priuationes dispoſitionē nō sunt res entes; sed dicunt q̄ debilitas est priuatione fortitudinis, &
ignorātia sc̄ientie. Nec dicit idē in omni priuatione; nec dicit q̄ obscuritas est priuatione lucis.

Septimū.

Rabi Rossei slegyptij: ductoris dubi.

nec quies priuatio motus. Ponit autem qualia priuationes esse, & quasdam solum esse priuationes secundum quod fibi videatur in opinione sua: sicut dixerunt in permanetia accidentium quod quedam durant tempore longo: alia vero non durant quibus instantibus. Intentio autem illorum in omnibus est

Octauum. ut ex cogitatione efficiatur res: quarti natura coeniat suo sensui, & opinioni. **C**ontra haec positio est, quod dixerunt quod non est nisi substantia & accidentes: quoniam formae naturales sunt accidentia. **H**uius autem exppositio est, quod omnia corpora secundum ipsorum sententias, sunt composta ex substantiis similibus: sicut exposuitur in antecedentibus primis: sed bene differt ab alio in accidentibus tammodo. Et erat secundum ipsos virtus vita, & virtus sensibilis, & virtus rationalis: accidentes, sicut albedo, & nigredo, & dulcedo, & amaritudo, doherit differentia singularis ad singulare alterius speciei: sicut est differentia vniuersitatis aliud eiusdem speciei: & corpus celi. Secundum ipsorum sententias, & corpus angelorum, & corpus throni glorie, sicut aliquid in cor: & corpus cuiuscumque corporis in terra, vel cuiuscumque planetae, omnia sunt una substantia: & differunt tantummodo in accidentibus: & substance omnia sunt substantiae separatae. **C**ontra antecedentes est, quod dixerunt quod pars accidentum non sustinet aliam: & non dicunt quod hoc accidentes ferunt ab alio accidenti: & illud aliud a substantia: sed omnia accidentia fundantur in substantia principaliter & aequaliter. Ideo autem fugitur hoc: quia sequitur quod secundum accidentem non est in substantia nisi post positionem accidentis primi: ipsi autem voluntate in parte accidentium: & voluntate oportet ut sit pars accidentium in quilibet substantia: ita quod non terminetur per aliud accidentem: sicut videtur quod omnia accidentia sunt terminata. Est etiam alia ratio, quia fundamentum super quod eriguntur que debent erigi, necesse est ut vniuersaliter sit firmum aliquo tempore. **C**um vero accidentes secundum ipsos non durent duobus instantibus, quod potest secundum hunc modum ferre aliud preper se. **C**ontra haec positio est. Transitus ille cuius faciunt mentionem: & hec est columnam scientie verbi. Audi ergo rationes ipsorum. Scias quod ipsi videantur quod quicquid ascendet in cor, erat versus intellectus: sicut si pila terrena conuerteretur in cedum circumdans: & cedum in pilam terrenam. Erat transitus quod cedum cadit in inquisitionem intellectus: & si moueretur ignis versus centrū terrae: & pila terrena versus circumdans. Et dicunt quod locus ille non est magis coenientis huic corpori quam aliis locis: secundum quod caput intellectus. Similiter in aliis rebus oportet ut sint maiores quam sunt, vel minores, vel alter quod sunt in loco, vel figura. Verbi gratia: Ut sit hoc sicut mors magnus, & habet capita multa, & volat in aere: vel quod sit elephas parvus sicut alia minima, vel minima sicut elephas: sicut secundum ipsos transitus in intellectus: & dicunt quod secundum hanc viam transitus & regis & trahit mundum: sicut autem quod sic habent, quod possibile est ut sic sit: neque ratiocinatio magis est coenientis, quam si esset ab eo quod non apparet cor in eo quod coenienter rebus secundum oportet: quod renuntiatur dicunt quod habet formas notas, & maturas scias, & dispositiones coenienter que non variant, nec mutantur: sic steni est consequitur regis quod non transire per plateas coenienter nisi eques: nec ostendit se nisi sic: nec tamen est impossibile apud intellectum ut incedat pedes per viam: immo est possibile, & intelligibile est ut ita sit. Sic etiam dixerunt quod terra moueri versus centrū, & ignis sursum, vel esse ignem coenientem, vel aquas refrigerandam, est collaudatio, & non est impossibile in intellectu mutari cibos in ista. Vt etiam ignis refrigeret & moueat deorum dum est ignis: & quod aqua coibatur, & moueat sursum dum est aqua: & sup hoc: fabricauit omnia ratione ipsi enim coenienter in hoc modo coenienter duorum contrarium in eodem subiecto, & in eadem parte est impossibile: & intellectus ut caput istud. Sic etiam dicunt quod corum quod substantia est omnia sine accidente: ut accidentes sine substantia: nec istud transitus intellectus, sic etiam dicunt quod non potest coenire substantia in accidente: vel coenire: & quod corpus non intrat in corpus: sed accedit illa esse possibilia ex parte intellectus. Oea enim quod dixerunt impossibile ha non accedit in cor vel in mundo. Quod autem vocauerunt possibilia accedit in cor propter ipsum. Tamen dicunt istud quod dicuntur possibilia: quod non accedit in cor: & hoc possibile secundum nos est, quod est possibile in eo quod accedit in cor nisi versus intellectus. Ipsius vero in hac positione insuperatur, necessarium transibile non est. Quodque sunt in cogitatione assimilativa: & quodque in intellectu: & quodque in principio cogitationis principibili: sicut dixit Albuscetus: Maurus lapidés in loquendo de eo quod loqueres vocabat se loquacem. Ibi patet secundum eos, quod id quod accedit in cogitatione est possibile, siue prineat ad vniuersitatem res: non. Quicquid vero non accedit in cor est impossibile. Hac autem positio non firmatur nisi per novas antecedentias quae proceduntur, & idcirco necesse fuit ut premiterentur.

Nonum. **D**icitur secundum ipsos virtus vita, & virtus sensibilis, & virtus rationalis: accidentes, sicut albedo, & nigredo, & dulcedo, & amaritudo, doherit differentia singularis ad singulare alterius speciei: sicut est differentia vniuersitatis aliud eiusdem speciei: & corpus celi. Secundum ipsorum sententias, & corpus angelorum, & corpus throni glorie, sicut aliquid in cor: & corpus cuiuscumque corporis corporis in terra, vel cuiuscumque planetae, omnia sunt una substantia: & differunt tantummodo in accidentibus: & substance omnia sunt substantiae separatae. **C**ontra antecedentes est, quod dixerunt quod pars accidentum non sustinet aliam: & non dicunt quod hoc accidentes ferunt ab alio accidenti: & illud aliud a substantia: sed omnia accidentia fundantur in substantia principaliter & aequaliter. Ideo autem fugitur hoc: quia sequitur quod secundum accidentem non est in substantia nisi post positionem accidentis primi: ipsi autem voluntate in parte accidentium: & voluntate oportet ut sit pars accidentium in quilibet substantia: ita quod non terminetur per aliud accidentem: sicut videtur quod omnia accidentia sunt terminata. Est etiam alia ratio, quia fundamentum super quod eriguntur que debent erigi, necesse est ut vniuersaliter sit firmum aliquo tempore. **C**um vero accidentes secundum ipsos non durent duobus instantibus, quod potest secundum hunc modum ferre aliud preper se. **C**ontra haec positio est. Transitus ille cuius faciunt mentionem: & hec est columnam scientie verbi. Audi ergo rationes ipsorum. Scias quod ipsi videantur quod quicquid ascendet in cor, erat versus intellectus: sicut si pila terrena conuerteretur in cedum circumdans: & cedum in pilam terrenam. Erat transitus quod cedum cadit in inquisitionem intellectus: & si moueretur ignis versus centrū terrae: & pila terrena versus circumdans. Et dicunt quod locus ille non est magis coenientis huic corpori quam aliis locis: secundum quod caput intellectus. Similiter in aliis rebus oportet ut sint maiores quam sunt, vel minores, vel alter quod sunt in loco, vel figura. Verbi gratia: Ut sit hoc sicut mors magnus, & habet capita multa, & volat in aere: vel quod sit elephas parvus sicut alia minima, vel minima sicut elephas: sicut secundum ipsos transitus in intellectus: & dicunt quod secundum hanc viam transitus & regis & trahit mundum: sicut autem quod sic habent, quod possibile est ut sic sit: neque ratiocinatio magis est coenientis, quam si esset ab eo quod non apparet cor in eo quod coenienter rebus secundum oportet: quod renuntiatur dicunt quod habet formas notas, & maturas scias, & dispositiones coenienter que non variant, nec mutantur: sic steni est consequitur regis quod non transire per plateas coenienter nisi eques: nec ostendit se nisi sic: nec tamen est impossibile apud intellectum ut incedat pedes per viam: immo est possibile, & intelligibile est ut ita sit. Sic etiam dixerunt quod terra moueri versus centrū, & ignis sursum, vel esse ignem coenientem, vel aquas refrigerandam, est collaudatio, & non est impossibile in intellectu mutari cibos in ista. Vt etiam ignis refrigeret & moueat deorum dum est ignis: & quod aqua coibatur, & moueat sursum dum est aqua: & sup hoc: fabricauit omnia ratione ipsi enim coenienter in hoc modo coenienter duorum contrarium in eodem subiecto, & in eadem parte est impossibile: & intellectus ut caput istud. Sic etiam dicunt quod corum quod substantia est omnia sine accidente: ut accidentes sine substantia: nec istud transitus intellectus, sic etiam dicunt quod non potest coenire substantia in accidente: vel coenire: & quod corpus non intrat in corpus: sed accedit illa esse possibilia ex parte intellectus. Oea enim quod dixerunt impossibile ha non accedit in cor vel in mundo. Quod autem vocauerunt possibilia accedit in cor propter ipsum. Tamen dicunt istud quod dicuntur possibilia: quod non accedit in cor: & hoc possibile secundum nos est, quod est possibile in eo quod accedit in cor nisi versus intellectus. Ipsius vero in hac positione insuperatur, necessarium transibile non est. Quodque sunt in cogitatione assimilativa: & quodque in intellectu: & quodque in principio cogitationis principibili: sicut dixit Albuscetus: Maurus lapidés in loquendo de eo quod loqueres vocabat se loquacem. Ibi patet secundum eos, quod id quod accedit in cogitatione est possibile, siue prineat ad vniuersitatem res: non. Quicquid vero non accedit in cor est impossibile. Hac autem positio non firmatur nisi per novas antecedentias quae proceduntur, & idcirco necesse fuit ut premiterentur.

Decimum. **D**icitur secundum ipsos virtus vita, & virtus sensibilis, & virtus rationalis: accidentes, sicut albedo, & nigredo, & dulcedo, & amaritudo, doherit differentia singularis ad singulare alterius speciei: sicut est differentia vniuersitatis aliud eiusdem speciei: & corpus celi. Secundum ipsorum sententias, & corpus angelorum, & corpus throni glorie, sicut aliquid in cor: & corpus cuiuscumque corporis corporis in terra, vel cuiuscumque planetae, omnia sunt una substantia: & differunt tantummodo in accidentibus: & substance omnia sunt substantiae separatae. **C**ontra antecedentes est, quod dixerunt quod pars accidentum non sustinet aliam: & non dicunt quod hoc accidentes ferunt ab alio accidenti: & illud aliud a substantia: sed omnia accidentia fundantur in substantia principaliter & aequaliter. Ideo autem fugitur hoc: quia sequitur quod secundum accidentem non est in substantia nisi post positionem accidentis primi: ipsi autem voluntate in parte accidentium: & voluntate oportet ut sit pars accidentium in quilibet substantia: ita quod non terminetur per aliud accidentem: sicut videtur quod omnia accidentia sunt terminata. Est etiam alia ratio, quia fundamentum super quod eriguntur que debent erigi, necesse est ut vniuersaliter sit firmum aliquo tempore. **C**um vero accidentes secundum ipsos non durent duobus instantibus, quod potest secundum hunc modum ferre aliud preper se. **C**ontra haec positio est. Transitus ille cuius faciunt mentionem: & hec est columnam scientie verbi. Audi ergo rationes ipsorum. Scias quod ipsi videantur quod quicquid ascendet in cor, erat versus intellectus: sicut si pila terrena conuerteretur in cedum circumdans: & cedum in pilam terrenam. Erat transitus quod cedum cadit in inquisitionem intellectus: & si moueretur ignis versus centrū terrae: & pila terrena versus circumdans. Et dicunt quod locus ille non est magis coenientis huic corpori quam aliis locis: secundum quod caput intellectus. Similiter in aliis rebus oportet ut sint maiores quam sunt, vel minores, vel alter quod sunt in loco, vel figura. Verbi gratia: Ut sit hoc sicut mors magnus, & habet capita multa, & volat in aere: vel quod sit elephas parvus sicut alia minima, vel minima sicut elephas: sicut secundum ipsos transitus in intellectus: & dicunt quod secundum hanc viam transitus & regis & trahit mundum: sicut autem quod sic habent, quod possibile est ut sic sit: neque ratiocinatio magis est coenientis, quam si esset ab eo quod non apparet cor in eo quod coenienter rebus secundum oportet: quod renuntiatur dicunt quod habet formas notas, & maturas scias, & dispositiones coenienter que non variant, nec mutantur: sic steni est consequitur regis quod non transire per plateas coenienter nisi eques: nec ostendit se nisi sic: nec tamen est impossibile apud intellectum ut incedat pedes per viam: immo est possibile, & intelligibile est ut ita sit. Sic etiam dixerunt quod terra moueri versus centrū, & ignis sursum, vel esse ignem coenientem, vel aquas refrigerandam, est collaudatio, & non est impossibile in intellectu mutari cibos in ista. Vt etiam ignis refrigeret & moueat deorum dum est ignis: & quod aqua coibatur, & moueat sursum dum est aqua: & sup hoc: fabricauit omnia ratione ipsi enim coenienter in hoc modo coenienter duorum contrarium in eodem subiecto, & in eadem parte est impossibile: & intellectus ut caput istud. Sic etiam dicunt quod corum quod substantia est omnia sine accidente: ut accidentes sine substantia: nec istud transitus intellectus, sic etiam dicunt quod non potest coenire substantia in accidente: vel coenire: & quod corpus non intrat in corpus: sed accedit illa esse possibilia ex parte intellectus. Oea enim quod dixerunt impossibile ha non accedit in cor vel in mundo. Quod autem vocauerunt possibilia accedit in cor propter ipsum. Tamen dicunt istud quod dicuntur possibilia: quod non accedit in cor: & hoc possibile secundum nos est, quod est possibile in eo quod accedit in cor nisi versus intellectus. Ipsius vero in hac positione insuperatur, necessarium transibile non est. Quodque sunt in cogitatione assimilativa: & quodque in intellectu: & quodque in principio cogitationis principibili: sicut dixit Albuscetus: Maurus lapidés in loquendo de eo quod loqueres vocabat se loquacem. Ibi patet secundum eos, quod id quod accedit in cogitatione est possibile, siue prineat ad vniuersitatem res: non. Quicquid vero non accedit in cor est impossibile. Hac autem positio non firmatur nisi per novas antecedentias quae proceduntur, & idcirco necesse fuit ut premiterentur.

Dialogus q. **E**xpositio vero huius est secundum quod narrabo ribi: & deregat tibi arcana illarum rerum secundum loquacem & ordinem alterationis: quae est inter philosophum & loquacem. Loquens dixit philosophus, philosophi. **C**ur inveniuntur corpus ferri in fine duritiae & fortitudinis: & est nigrum: corpus autem buryri

in fine teneritudinis & debilitatis: & est albū. Respōdit philosophus dicens, Omne corpus na Respōdio φ
turale habet duo g̃ia accidētiū. Quedā enim sunt in eo ex parte materię, sicut finit̃ & cōgr̃ in omni cor
tudo in hōe. Alia vero accidētiā prouenit ex parte forme, sicut timor, & risus in hōe. Māte pōre natu
rię vero corporū quę sunt cōposita cōpositione ṽrima, sunt valde diuersē secūdū formis ap̃ rali sunt duo
proprietas ipsiſ materiai, donec substāria ferri fuit cōtraria substāria buryi: & cōsequunt̃ illa g̃ia accidē
varia accidētiā: sicut vides fortitudinē in uno & debilitatē in alio, secūdū accidētiā q̃ sequunt̃ iūm,
diuersitatē formarū. Nigredo vero & albedo sunt accidētiā que sequunt̃ diuersitatē materiae
propinquę. Loquēs vero destruit istā respōsionē cū iſis positionib⁹ suis, sicut dīc tibi. Dic̃
cū, nulla forma est omnino sicut tu putas, q̃ disponat substātiā ut fiat substāntia diuersa: sed
oia sunt accidētiā sicut ostēdūs ex verbis ip̃orū in oēua positione: sicut dīc q̃ nō est dif
fētia inter substātiā ferri & substātiā buryi: ga oia sunt cōposita ex substātis separatis sibi si
mīlibus: sicut oīdimus in positione prima: ex qua sequit̃ necēssario secūdū & tertiā sicut expo
sūm⁹: & similiiter positione duodecima est necēssaria in firmitate substātiā separate. Nō atrū
ctā apud loquēt̃ q̃ sunt aliqua accidētiā in substātiā donec sit in eis sp̃rituō p̃rō ad reū
piendū accidētiā secūdū: qm̃ secūdū ip̃m, accidēs nō est subiectū accidētiā sicut exposūm⁹ in
positione nona: & accidēs nō habet firmitatē, sicut dīximus in positione sexta. Cū ergo p̃ba
loquēt̃ q̃cqd vult secūdū suas positiones, sequit̃ ex hoc q̃ substātiā ferri & buryi sunt substātię
similes. Et cōparatio cuiuslibet substātiā ad quodlibet accidētiā est vna: nec illa substātiā est ma
gis cōueniens huic accidētiā q̃ alia: & sicut mōrus i hac substātiā cōpata nō est magis cōueniens q̃
quies: sic nulla illarū substātiarū est magis cōueniens q̃ alia recipere accidētiā ṽitę, vel accidēns
intellectus, vel sensus. Et multitudi substātiarū, vel paucitas nihil addit̃ in hoc, qm̃ accidētiā
sunt in qualibet illarū substātiarū, sicut explanatiū in verbis corū in positione q̃ta. Sequit̃
ig̃e ex oībus positionib⁹ istis q̃ hō est aptior ad intelligendū q̃ serp̃s: & sequit̃ qd dīxerit
de trāfītu in illa positione. Propter hanc ig̃e positione fuit oīs labor: qm̃ est finis rōnis in alter
tōe cuiuslibet rei, q̃a vult astruere. Nū ergo in cīpī instruire qd necēss̃ est ut atrū, sicut
explanab̃. Scias q̃cqd in p̃incipiis librū istū, q̃ si sc̃ueris naturā aīc, & virtutes ei⁹: & si sc̃ue
ris q̃ veritas cuiuslibet rei est secūdū suā existētiā: Iā feci te sc̃ire, q̃ cogitatio virtutis imágina Cogitatio
tūe intenit̃ in pluribus reū viuariū, vel alia. Vītū enī od et p̃fectū. Chabēs cor, p̃bat in eī
sentia illius virtutis imaginatio. Hoc vero nō cognoscit̃ p̃ illa virtute: nec est op̃ario illius vir
tutis, sicut operatio intellectus: sed est alio modo: quoniam intellectus q̃ dissoluit̃ cōposita, & co
gnoscit̃ partes illorū, & intelligit̃ illas, & spoliat̃ in veritate sua, & in causa suis: apprehendet̃
ex vna re multas, inter quas est diffētia in intellectu: sicut dīximus in positione duorum singulāriū
hominum in existentiā quantum ad p̃dictām virtutē. Intellectu ṽero cognoscit̃ vñtū
falia, in quibus commenit̃ singulāria: neq̃ verificatur demonstratio, nisi in vñuersalib⁹. In
tellectu vero cognoscit̃ substantia & accidētale. Virtus ṽero supradicta nō habet aliquam
istarū opinionē: qm̃ ip̃a nō apprehēdit̃ nisi singulare cōcretū: sicut apprehēdit̃ a sensib⁹, vel
cōiungit̃ diuersa in essentia: cōponit̃ vñā partē cū alia: vel in corpore quoq̃cqd: vel in virtu
tib⁹ corporalib⁹: sicut si imaginatur hominē cum capire equi: & q̃ habeat alas
& familiā istis: & illa vocat̃ cogitatio falsa: ga nulo modo conuenit̃ essentia rei: & talis cogit
tor nullo modo potest recedere a materia in apprehensione sua: licet spoliat̃ formā quaciq̃ in
fine spoliationis: & ideo dēmonstratio nō est in cogitatiōe. Audi nūc qd vobis p̃bat̃ ei in sc̃i
tis disciplinalib⁹: & q̃ honorabilis res est, quā addīcim⁹ in ipsiſ. Scias q̃ quedā sunt q̃ cū
probentur in cogitatione, nō apphēdūñ vlo modo: sed inuenit̃ impossibilitas in ip̃oī infor
matiōe, sicut ip̃oī libras in cōnūctiōe duorū cōtrariorū. Pōferet̃ vero p̃bat̃ dēmonstratio eī
tia illarū, quas fuit ip̃ossible trāsire in illa cogitatione & cē pduxit ad veritatē, sicut dīc tibi.
Si cogitaueris in aītus sph̃era magnā, sicut tibi plauerit, etiā secūdū quātitatē vñtū cō
circūdātis oīa: & cogitaueris diametrū trāctūtē p̃ cērtū sph̃ere: & posueris in cogitatione tua
quāfĩ sint duo hominēs in extremitatibus linea peranteuntis ruborem terre: secundū rectam
opinionē, scias q̃ effugier: qm̃ illa linea sit equalis in extremitatibus sph̃ere, vel inqualis,
q̃ si fuerit equalis, cadet ambo. Si vero fuerit inqualis, cadet inferior: & aliud stabit. Itud est
igit̃ qd apprehēdit̃ cogitatio: probat̃ eff aīt q̃ terra est sph̃erica. Et ex vñtrā parte ip̃ius
secūdū opinionē est habitata: & vñtrūq̃ habitātis in extremitatib⁹ caput est versus cōlō, & p̃c
des ip̃ius vñtrū p̃des alterius sibi oppofiti, neuerit tñ cadet, nec tranſit in cogitatione calos
ciua. Nō enim alter vñtrū est infra, & alter supra: sed vñtrū est infra & supra cū fuerit relatus

Rabbi Rossei de Egyptij: ducoris dubi.

Mathema ad alterum. Demōstrati est etiā in secunda parte de mensis indisciplinabilibus, & duę lineę sunt tunc disci in principio suo aliquātū diffātis: & quanto magis protrahant diminuit diffāria, & appropinquit sibi, & triū nūq̄ cōcurrēt līcer prioritātē in infinitū, & vtrāq; appropinqueret alteri. Istud vero nō cadit in illa cogitatione, & illarū diuinā linearū altera est recta: altera vero curva, sicut ibi explanabit. Iam enī demōstrati est aliquid esse qd nō apprehendit ab ipsa cogitatione: immo est ipsoſiſe quātū ad ipsam: sic etiā demōstrati est impossibile esse aliquid qd cogitatio aſſerit: ſicut hoc q; creator eſt corpus, vel virtus in corpore: quoquā fecundū illā cogitationē nihil eſt nisi corpus, vel qd eſt in corpore. Cū autē probat q; aliud eſt intelligere neceſſariū, & trāſible, & impossibile: & quid eſt cogitatio? O q; bona eſt illa ratio, & magna eſt eius utilitas, volēti curari ab illa morte. Ne trahat poſt cogitationē ſe ne pures q; loquētes ignorat istud: immo ſciunt & cognoscunt. Vacant autem quicquid cadit in cogitatione & eſt impossibile, ſicut creator eſt corpus primū: & ſe vocat hoc cogitationes fallax: ideoq; neceſſe fuerūt eis nouem positiones quas praemisimus, donec per illas firmaturum decimam positionem, qua eſt facere tranſire: quia voluerunt ut tranſiret in cogitationibus: quia ſubſtantiae ſunt affini lararū: & accidēta variantur: ſicut explanauimus. Appone ergo cor tuum tu ſpeculator: & via de qualiter valcitur ex hac via confideratio profunda: quoniam aliquis dicit informationes itaſtā eē intellectus: alius vero q; ſunt informationes cogitationis. Volumus autē inuenire modum q; diſcernat in intelligibilia a cogitabilibus. Qz si dixerit philophorus: qd ipsa res eſt reſtis ſicut ipſe dicit: & in ipſa probabimur neceſſariū, & trāſible, & impossibile: Dicet ei loquens qui eſt ei contrarius: Dico ergo q; res ita eſt operata cum voluntate, nō q; hoc fuit neceſſe. Et cū operator operatus eſt hoc modo, oportebit uti operatorē alio mō: non q; informatio intelligibilis p̄cife iudicet: qd nō debet aliter eē ſicut tu putas. Hęc autē eſt porta trāſis aduersus me in verbis q; audies ī q̄būdā locis hui⁹ libri: nec oportet ut verbū ſtud vniuerſaliter repellat. ¶ Vnde decimū aſſerit ſue poſitio eſt: qd dixerūt qd vacū & inane eſt ponere ei infinitū quo cūq; nō. Hui⁹ autē expoſitio eſt: ſicut ſtud ſtatione ipſiſe eſt magnitudine eſt infinitū: vel multa eſt numero infinita, licet ſint finita magnitudine: ita q; ipſa infinita ſunt eodē ſtatione. Similiter variū eſt ponere cauſas eſte infinitas. Cum vnum ſit cauſa alterius, & aliud cauſa ilius: & ſic in infinitū: vt ſint infinita multitudine exiſtēria in actu, ſue ſint corpora, ſue abtracta a corporibus: ita q; vnum ſit cauſa alterius. & ſic eſt ordo naturalis ſubſtantialis in quo probat impossibilitas infiniti: enī vero infinitū poterit, vel ſecundū accidens probat q; ſit ſicut diuino magnitudinis in partes infinitas poterit, & diuino ſtationis in infinitū. In gaudiā autē neceſſaria eſt confideratio in his que ſunt infinita paccidē: qd vnum ſuccedit alio ſublato. Vna res ſuccedat poſt alterius priuationē: & alia poſt priuationē illi⁹: & ſic in infinitū: & in hoc eſt confideratio profunda. Quicq; vero dicit q; probata eſt antiquitas mūdi, dicit ſtupis nō habere finē: nec ex hoc ſequit̄ ei vauitas: quoniam cū inuenimus partē ſtationis definēt, ſcimus q; eſt alia pars ibi. Similiter in ſuccessione viñus accidentis poſt aliud in materia in infinitū: nec ſequitur ex hoc vanitas: quia non inueniuntur omnia ſimili: ſed vnum ſequitur poſt aliud: nec probatur hoc eſte impossibile. Apud loquentes vero non refert ſiuſ dicas q; magnitudine eſt infinita, ſue dicas q; corpus & tempus diuiduntur in infinitū: nec refert apud eos ſue ſint res infinitę numero ſimili ordinatae: ſue dices de singularibus hominī qui modo ſunt, ſue dices q; reſtunt infinitę ſtatio: ſic defert prius ſic dices, Jacob filius Iſac: Iſac filius Abraham: & ſic vñp; in infinitū. Illae autē quartor partes infiniti ſecundū eos ſunt ſequales. Quicq; autē illorum ſuper illa vltima parte infiniti conant alſuere impossibilitatem eius per vñq; quā offendat tibi in hoc libro. Alii vero dicit q; eſt intelligibile per ſe & ſciri primū: nec eget p̄latione. Qz ſi fuerit maniſta vanitas vt ſint infinita ſecundū modū ſuccessionis viñus poſt aliud: dicet enī modo ſint finita: iam deſtruitur antiquitas mūdi in principio, nec eget alio accidēti vlo modo: ſed nō eſt ille locus inquisitoris ſup illa ratione. ¶ Postio duodecima eſt. Dicit q; ſenſus nō apprehendunt veritatem. Huius autē ratio eſt q; loquētes habet ſuſpe: etiā apprehensionē ſenſuum duabus de cauſis. Vna eſt, q; plura de ſenſatis ſunt ſubterfugiant eos vel propter breuitatē corporis apprehēbilis, ſicut dixerūt in ſubſtantia ſeparata: vel ppter remotionē & diſtanciā ſenſari a ſentiente. Vnde homo non videt, nec audit, nec odorat mul- tū remota, nec ab eo mox ſeſtorū apprehēdit. Altera vero eſt, q; ſenſus extrat in apprehensione ſenſatorū: res enim magna videtur parua, ſi remota fuerit: & parua videt magnū in aqua: & aliqui recti videt curvū ſi ſit vna pars in aqua, & alia extra. patiēti etiā quādā egritudinē que-

Duodeci-
mum.
Nota de ap-
prehētione
ſenſuum.

nota est omnia vident pallida alii; secundū etiā quandā dispositionē dūl; iā vident amara, & multa talia numerauerunt; & ideo dixerunt q̄ non debet quis confidere eis ut ponat ipsos principia demonstrationū. Non pures q̄ loquētes litigauerūt sup hac positione inuanū; sicut plures de posterioribus putant: dicentes, q̄ antiqui conati sunt oībus modis affructare atomos, qd nō erat eis necesse. Oīa vero que premissū de verbis ipsorum necessaria sunt. Et si fuerit de strūtū vni antecedentū, tota intencio tollit. Ista vero positiō vltima ēst valde necessaria: qm̄ cū apprehendimus sensib⁹ nostris aliqua qua destruunt ea quā ipsi dixerunt: dicens tūc, nō adhibemus fidē sensib⁹; qm̄ probatū ēst iam aliquid, ut ipsi putar, qd testimoniū intellect⁹ de mōtrat; sicut dicit q̄ in motu cōtinuo ēst q̄s iter spatio ipsi⁹; & sicut designatō in circuitu molarū; & sicut dicit q̄ abelio pāni deficit, & alia sequit̄ post istā, hec autē contraria sit̄ eis q̄ vi dent. Multa etiā sequunt̄ ex effervescē vacui, qb⁹ ob⁹ sensus contradicit. In ob⁹ autē istis erit r̄n̄ sio illorū; qm̄ illa subterfugiūt sensus, in eo qd cōuenit illis; q̄ eff error de vniuersitate errorū sensus ī eo q̄ cōuenit illi. Tu vero scis q̄ oīs ille opinōes sunt antiqui, q̄s sophistē fecerūt alios hereditare, sicut dicit Galen⁹ lib. su⁹ de virtutib⁹ naturalib⁹, cōtra illos q̄ contradiobat sensi⁹. Pōt̄ ergo pīmū p̄positiones istas, incipiā explanare vias illorū in istis quartuō p̄ditionib⁹.

CProbationes, q̄ mundus ēst de nouo creatus. Capitulū. LXXXIII.

Choc capitulo cōmunicabo probationes loquentiū super hoc, q̄ mundus ēst de nouo creāt⁹. Nec queras a me vt nārē tibi hoc secūdū prolixitatē verbōrum ipsoī: fed faciā te scire mentē cūiūlibet illorū in yīs probationis sūe sup assertiōne nouatris mudi: vel remotione antiquitatis ciūtis; & instruā te breviter sup positionib⁹ quas posuit qui tenet viā illā. Cū vero legeris in libris eorum prolixis, & in aggregationib⁹ eorum noris, nihil inuenies in plationib⁹ eorum additū sup ea quā intelliges ex verbis meis in illa materia. Inuenies autem verba magis ornata, & rationes dulces, & desiderabiles: & potest continere q̄ ponent illas in pneumaticis suis organis: & eliger verba clara, & potest contingere q̄ profundabunt expositionem, & intērio ipsoīum eff, ut deterreant audītorem, & stupefāciant inspectorem. Et inuenies in aggregationib⁹ eorum rationes ancipites: & dubitationes quas soluunt, secundū suam affirmationē, & ordinant rationes multas adiectus contradicēt. **C**Via prima. Quidam eorum dicunt q̄ ex renouatione viuis accipimus demonstratiōnē de hoc q̄ mundus ēst nouus. Verbi gratia. Si dices q̄ corpus Iaac quod fuit sperm̄, potest mutarū ēst ex vna dispositione in aliam donec adeptum ēst perfectionē. Vnū ēst credere q̄ ipsum posset seipsum mutare de vna dispositione in aliam, sed habet motorem, qui ēst extra ipsum, & iam pater q̄ egēt artificē, qui p̄paret fabricā corporis sui: & qui moueat ipsum de vna dispositione in aliam. Eadem opinō ēst in arbore. Dixerunt ergo q̄ idem ēst in mundo in suo viuero. Vides igitur q̄ ille credit q̄ quicq̄ inuenitur in vno corpore, sequit̄ ut idem iudicetur in qualibet corpore. **C**Via secunda. Dixerūt q̄ ex creatione ciuilli **Via secunda** ber singularis seminari sumitur probario q̄ mundus in suo viuero ēst creatus: cū p̄positio nē eff, q̄ Iacob fuit postq̄ primo nō fuit. Qd si est, non ēst nisi de Iiac patre suo, & si ita eff, pater eius ēst creatus, & non nisi ex Iiac, qui nō ēst nisi de Abraham. & sic dicemus q̄ Abram̄ creatus ēst donec procedit in infinitū. Pōxere autē infinitū dixerūt vanū esse: sicut exposūt⁹ in positionē vndēcima capitulū pīximo. Et licet causa expīi p̄ueniēt vñq̄ ad Adā q̄ fuit primus; nec hal uīt patrē: sequit̄ queſtio de quo fuit Adā: dices de pulucre: queſt̄ de pulucre de quo fuit: dicit̄ de aqua: & q̄tio de quo fuit aqua: dicerēt q̄ nō pōt̄ p̄cedi i infinitū: q̄a hoc ēst vanū, & si p̄ueniēt fuit ad existētiā renū post p̄iuatiōnē p̄fectā: hoc ēst veritas: & in hoc suffit: q̄stiones tamē adducunt̄, & dixerūt q̄ hec est p̄larīo q̄ mundus ēst creatus post p̄iuatiōnē p̄fectā & verā. **C**Via terciā. Dixerūt q̄ subtilit̄ vel sunt cōiūcti, vñq̄ diuise: & manifistū ēst valde q̄ cū interplexim⁹ sū: sūtā carū, nō cōuenit ei solimō, vñq̄ unctio, ac diuiso tātūmō: Quonā si natura ipsarū & quiditas eff, & solimō vt essent sū: gregari, nūq̄ cōiungerent: q̄ si natura ipsarū & subtilit̄ eff, vt essent tantūmō cōiuncti: nūq̄ segregari. Ex quo sic est, nō ēst cōgregatio magis necessaria ī eis q̄ segregatio: nec ecōuerſio: ipsas ergo ēst q̄q̄ segregatas, & qnq̄ cōgregatas: & qualitā eoru ēst dueris modis: eff p̄larīo q̄ ille egēt aggredatore qui cōiungat eas in composito: & segregatore qui segreget eas in diuiso. Et dixerunt quia hec ēst probatio q̄ mundus ēst creatus de nouo. Lam patet tibi q̄ qui tenet hanc viam, induxit in verōis

Rabí Rossei Aegyptij: ducoris dubi.

Via quarta suis primam positionum suarum, & quicquid sequitur ex ea. C Via quarta. Dixerunt q̄ totus mundus est compositus ex substantia & accidente: & nulla substantiarū est sine accidente vel accidentibus: & omnia accidentia sunt noua: & sequitur q̄ substantia tēpori subiecta sit. s. noua. Quicquid enī cōtingit cū innouatis nō euader ipsū quā innouet. Qd si ita est, mūdus in vniuerso suo est nouus. Qz si forte dixerit aliquis, substantia nō est noua: sed accidentia reno uantur vnum post aliud in infinitum: sequeretur ex hoc secundū ipsos, q̄ sunt renouationes infinita: & iam dixerunt q̄ hoc est vanitas. Ista via secundū ipsos est magis electa, & magis exanimata, adeo q̄ multi reputaverunt ipsam esse demōstrationem. In hac aīa via tres sunt positiones quae sunt necessariae ad illud, quod nō later speculatorē. Prima est, q̄ infinitū secundū successionē ponere vanū & inane est. Secunda est, q̄ omne accidēt est nouū. Aduersarius vero noster q̄ dixit mūdū esse antiquū, & eradicat nobis in aliquo accidēt. Dixit enī Arisfor, q̄ motus circularis nec est generabilis, nec corruptibilis: & idcirco mobile est in quo motus iste secundū ipsum: nec est grānabile, nec corruptibile. Qd si ita est, nulla virilitas est nobis i affertiōe renouationis aliorū accidētū, cui renouationi noster aduersarius nō cōrradicat: & dicit q̄ vnu nō succedit aliū, in eo qd nō renouat circulariter: & ita dicit i illo accidētē solūmō qd est motus circularis. I motus cali, qd nō est nouū: & nō est de genere accidētū renouatorū: & illud accidēt singulare necesse est vt fiat inq̄stio de ipso, & demonstretur q̄ est nouū. Positio tercia. Qui tener hāc viā inuenit q̄ nō est sensu nisi substantia, & accidēt. Substantia separata, & accidēt q̄ sunt in ipsa: sed si corpus fuerit cōpositū ex materia & forma, sicut dicit aduersari⁹ noster, necesse erit inducere p̄batōne, q̄ materia prima & forma prima sunt grānabiles & corruptibiles: & rūc firmabiles, p̄batō sup nouitate mūdi. C Via quinta, est via separata quā mīti eli gūit. Cui⁹ rō reducit ad illud qd explanat tibi in positione decima: qm̄ ille rōcinator cōsidērat in cogitatione sua mūdū in suo vniuerso, vel qualibet p̄tū ei⁹. & dicit q̄ hoc est cōueniēt ut sit sicut figura & mētura: & sicut accidētū q̄ inueniuntur in eo in tpe & in loco in quo inueniuntur: & posset esse maius, vel minus: & alterius figure: vel in aliis accidētib⁹, vel q̄ fuisse anteq̄ fuit, vel postq̄ fuit, vel in alio loco. Determinatio ergo sua in aliqua figura, vel in mētura, vel in loco, vel in aliquo accidētū, vel in tpe determinato, sicut & transire in diuersitate omnium istarum, est p̄batō sup determinatore electore, qui voluit vnum s̄torum transiūtum: & mūdū in suo vniuerso, & in partibus suis eger determinatore. & p̄ hoc ḡbat q̄ est nouus, & nō refert, sicut dicas determinatorem vel operatōrem, vel factorem, vel renouatorem, vel aptatōrem: quoniam omnia ista in idem redeunt. Hanc igitur viā diuiserūt in multas partes communes, & singulares, adeo q̄ dicunt: q̄ non est magis necessariū terrā esse sub aqua, q̄ super aquā. Quod sita est, q̄s determinauit ei hunc locū? Neq̄ magis cōueniēt est solē esse rotundū q̄ qua drātū, vel triangularē: quoniam omniū figurātū cōparatio ad corpora figurata, est eadē. Qd si ita est, quis determinauit in sole istū figurā rotundā? Et ita probat partes mūdi in sua vniueritate, donec in floribus quos vidēt in colore diuersos mirantur, & corroborat in eis ista probatio. Dicunt enim, terra est vna, & aqua similiter. Cur ergo flos vnu pallescit, alter rubet? Nō pōt̄ hoc esse nisi p̄ discretōrem, & illi discretōrem est creator. Qd cū ita est, ergo torus mūdus eger discretōrem qui distinguat ipsum torus, & qualibet p̄tū eius: sicut singula. Hoc autē torū sequit̄ ex positione decima. Et quidā ille sit de creditib⁹ antiquitate mūdi, nō cōtra dicit nobis in determinatōe, sicut exponit. Et vniuersaliter via ista est melior alii viis in o: uis meis: & faciat te scire in illa sensum meū. C Via sexta. Vnu de posteriorib⁹ dixit, q̄ inuenit viā op̄imā, meliorē oībus iupradictis: & est, vt ponat p̄minentia sup priuationē: & dixit q̄ mundus possibilis est, in esse apud qualibet sensuū. q̄ si esset necesse esse, esset ipse creator. nos autē nō loquimur cū eo nisi q̄ afferit creatorē esse, & credit mūdū antiquū. Possibilitas autē est in eo qd potest esse, vel nō esse: neq̄ propinquius est ei esse, q̄ sua priuatione. Qz si ita sit, ergo mūdū istū esse: quoniam possibilis est: cū iudiciū existentia & priuationis eius sit axiū, ip̄e probat per prep̄dationē q̄ posuit p̄minentia in esse suo sup sua priuatione. Hęc autē via sit multū sufficiens: & est ramus tamētū determinatōris que iā posita est: prēter quā ille posuit p̄pōderationē p̄ determinatōrem: & mutauit ḡia entū in existētā entis per se: & fecit nos errare, vel erat ipse in tatiōe verbī dicens q̄ mūdus est possibilis esse: qm̄ aduersarius noster q̄ credit an tiquitatē mūdi, inducit verbā possibilis, in dicendo q̄ mūdus est possibilis esse, sup̄ alia ratione q̄ inducit ille loquēs, sicut explanat̄imus. Dicere etiā q̄ mūdus eger p̄pōderatore, q̄ posuit p̄minentia existentia sua sup̄ sua priuatione, est causa magni erroris, qm̄ prepondera.

Via sexta,

Qz mūdus est possibilis esse, non nō esse, nō esse, nō esse. Qd si ita est, ergo torus mūdus eger discretōrem qui distinguat ipsum torus, & qualibet p̄tū eius: sicut singula. Hoc autē torū sequit̄ ex positione decima. Et quidā ille sit de creditib⁹ antiquitate mūdi, nō cōtra dicit nobis in determinatōe, sicut exponit. Et vniuersaliter via ista est melior alii viis in o: uis meis: & faciat te scire in illa sensum meū. C Via sexta. Vnu de posteriorib⁹ dixit, q̄ inuenit

rio & determinatio nō erit nisi in ente receptibili alicui⁹ variatiois vel alicui⁹ partis aequali se habentis: sicut si dicatur postq; inuenimus ipsum hoc modo & non alio modo: qd est pba-
tio super artifice cōpositore: sicut si dices q; istud es non est magis apud ut recipiat for-
mat paropadis q; formā lucernę. Et cū inuenimus ipsum in altera formā ipsari, tñmus ne
cessario q; cōpositore fecit vt effet vnum sutorum duorum transbiliū, quorū nomina rece-
pit: qua nō erant ante p̄p̄odērationē p̄p̄odēratoris. Q; autē sic se habet q; in eo q; cōtra
dictio: vtrū sic fuerit & non tolleret: vel si eius essentia est post priuationem; & nullus modo
trāscat ista ratio super cor: nec est dicendum: quis p̄p̄odērauit sui esse super sua priuatio-
ne: nisi postq; cōcessum fuerit qd est post priuationem: istud in quo est cōtradictio: q; si acce-
perimus eius essentiam vel priuationē secundū cogitationem: reuertemur ad positionē. xii.
& istud est probatio estimationis & cogitationis assimilatiuę: sed nō est probatio erratum nec
intelligibilis: quoniam aduersarius noſter qui credit antiquitatem mundi videt q; si posueri-
mus in corde priuationem ei⁹: est sicut si posuerimus in corde quicquid cadit in cogitatione
assimilatiuę. Nec est inēctio mea vt auferā verba ipforū: fed explanem tibi viam istam quā
credunt esse nouam: vt faciam te scire q; nō est vera: sed iudicium eius idem est cū proxima
p̄cedenti secundū mensurā illius transbiliū noſti. Cū via septima. Quidā de credentib; noui-
tatem mundi dixerunt q; astruitur nouitas mundi per ea q; dixerunt Philosophi de pma-
nentia & firmitate aſarum in hunc mundū: si mūndus est antiquus, mortui erunt infiniti: et
go & animę sum infinitę: & erit simul. hoc autem demonstrationē probatū est nō posse esse:
scilicet q; infinita numero finit. Sed via ista mirabilis est: que nescitur explanare ignoratū igno-
tius: & necesse est ponere hoc exemplum notum qd dixerunt sapientes. Fideiūlloſ tuus eget
fideiūlloſ. Et procedit siquidē iste homo sic ac si verificata esset ei p̄batio firma de permanē-
tia animarū: & sciter qualiter hęc firmatur & que est ista firmitas ex qua sumitur proba-
tio: fed si eius intentio est collere dubitationem aduersarii in antiquitate mundi cum credu-
lire ipsius de firmitate animarū: tunc est hoc cōueniens si aduersarius eius conueniat in
ipso in dubitatione que est de firmitate animarū. Poltremi vero Philosophori soluit ista
dubitationē, dicentes q; anima perpetue non sunt corpora que indigent locis: & impossibilis
est infinitas in essentia ipforū. Qd autem debes scire de rebus abstractis: que nec sunt corpo-
ra, nec virtutes in corporibus: fed sunt intellectus abstracti: est q; non oportet vt cogiteret
etiam multiplicatio vlo modo: nisi ea conditione: si vna sit causa alicuius: & tunc est inter
ipsa diuersitas & distinctione in existendo: cum sit vnum cauſa alterius: & alterum causatum.
perpetuum vero quod remanet de Simeone post mortem eius: nec est causa, nec causatum,
vntur perpetuo quod remanet de Iona. Et idcirco erunt vnum numero sicut explanauit
Albumazar Maurus, & quicq; alius locutus est in istis profunditatibus. Vniversali per aſi
dicimus q; ille rationes occulte in quarum apprehensione fatigantur animi, nō sunt idoneę
vt accipiantur quafi posiciones in explanatione aliarum rationū. Scias autem q; quicq; co-
natus fuerit astruere nouitatem mundi vel remotionē antiquitatis eius per via istam, quae
est via ratiocinationis: volummodo necesse habet vt vtarur vna istarū positionē vel vitragi.
decima positione. i. transitus cogitationis, donec affirmetur terminatum in vndeclima posicio-
ne, in qua collitur infinitum secundū (uccellionē). Hanc autē positionē affruiat multis modis:
prer̄ quod ponit intentionē suā qui querit hanc demonstrationē ad vna specieū cuius sin-
gulari sunt generabilia & corruptibilia: & cōſiderat tēpus qd pr̄terit: & inducitur in
creduilitatē antiquitatis: quoniam omne singulare huius speciei tēporis talis ad id qd p̄cessit ip-
sum vlo in sempiternū infinitū. Similiter etiam omni singulare etiudē speciei post illud
tempus mille annorū causa exempli ad id qd p̄cessit ipsum in sempiternū non habet fi-
nem. Iec autem vniuersitas ultima, est maior q; prima in numero eorum que nascuntur in
dictis mille annis. Et sequitur secundū suum estimacionem in ista probatione q; infinitum sit
minus infinito. Idem faciunt in circulationibus colorū: & sequitur secundi corū estimacio-
nen q; circulationes infinite sunt plures infinitis. Ipsi etiam cōparant circulationē vñ⁹ corū
, & circulationē alterius corū que est tardior illa: & neutra illarum peruenit ad finem. Idem
faciunt in quolibet accidentiū que renouantur: quoniam numerant sua singularia numerata,
& conuentur quā: si sint entia: vel sicut si adhucant initio. Postea vero adduſe vel minuit
de illa cogitatione que ascendi in cor. Hęc autē verba sunt cogitabila: & non sunt aliquid.
Maurus autē Albumazar abbreviavit positionē istam & detectis loca erroris: de ea cōtraria:

Via septima:
Argumentū
nouitatis
mundi
pp̄ter pma-
nentia aſarū

Rabi Rossei Aegyptij: ductoris dubi.

sicut inuenies manifeste cum inspexeris & intellexeris in libro eius de entibus transmutabilibus. Iste sunt credulitates de viis loquentium in assertione nouitatis mundi. Cum vero per probationes illas affirmatum est eis q̄ mundus est nouus. sequitur necessario q̄ habet artificem qui renovauit ipsum cum intentione & voluntate et electione postea explanauerunt per vias quas ostendam tibi in capitulo sequenti.

¶ Probationes de unitate Creatoris. Capitulum. LXXXIII.

N hoc autem capitulo explanabo tibi probationes unitatis scdm sc̄iā loquentiū. Dixerunt q̄ hoc quod demonstrat unitatem esse q̄ artifex est & est ens, est quidam ratio & mater viarū suarū. In assertione unitatis due sunt vis: via possibiliteris & via immutabilitatis. Prima via q̄ā dicit unitas. Omne nāq̄ corpus erit susceptibile alterius contrarium: vel erit corpus illud simul calidū & frigidū. Similiter si alter voluerit mouere corpus aliquod: alter faciet ipsum quietere: & sequitur q̄ non moueat nec geat: vel q̄ simul mouatur & quietat. Hoc autem ratio est de genere probationū, quē fundatur super substantia singulari que est principium positionum ipsorum sup propositione creationis accidentium: & super propositione quā dicit unitatione habitū esse rem que indiget operatore. Si enim aliquis dicere, q̄ in iherū inferior circa quam est generatio & corruptionē sicut lenteriam philosophorum est alia q̄ materia superioris, sc̄olorum: sicut probatum est: si ille inq̄ dicere, q̄ duo dī sunt quorū alter regit materia inferiorē: nec eius operatio cōiunctionē habet cum materia inferiori: sicut putauerunt qui duos deos posuerunt, tunc istam opinionē nullomo-
do sequet impossibilitas. Si vero dixerit aliquis q̄ hoc est indigentia in eo qd̄ cōuenit vtrīq; Deo ipso: & q̄ illa operatio qua nō coniungitur q̄ aliquomodo est impossibilior: nec est indigentia vel defectus in magistro in hoc qd̄ non potest super impossibile: sicut apud nos qui credimus vnū Deum, non est indigentia in eo q̄ non potest coniungere duo contraria simul: neq̄ potētia eius extenditur ad studiū: vel ad impossibilias consimilia. Cum ergo cognoverunt q̄ via illa debilis erat: licet necessitas compulerit eos ad hoc, reuersi sunt ad aliam viam q̄ eff secunda. Dixerunt siquidem si esset duo dī. Sequeretur vt esset aliud eis in quo cōicaret: & esset p̄terea aliud in vno qd̄ non esset in altero: qd̄ esset causa diueris in ter cos. Hac autē via est de viis philosophorum: & verificabitur per probationē cōdisputati fuit de ea: & explanatē fuit propositiones p̄mittendē: quas ego explanabo cū narrabo op̄tiōnē philosophorum in hac materia. Hac autē via non faciunt sensum cuiuslibet creditis etiā animonimatiōes: sed in antiquo secundū ipsū sunt dispositiones finitū numeratē: & sapientia scdm ipsū est p̄ter potentiam & p̄ter voluntatem: nec est impossibile cum hoc: q̄ vtrq̄ Deus habeat in se aliqua quorū quedam sunt in quibus cōmunicat cum altero, quē dā vero in quibus differt ab eccl. ¶ Via tercia est. Via tercia est: hac via est quā eger aliquis positionū illarū quas posuerunt qui tenuerunt hanc viam. Quidam enī ex eis antiquiores credunt q̄ Creator est volens voluntate quā nō est res addita super substantiā eius: sed est voluntas non in loco. Secundū igit̄ has propositiones quas praeceps intellige illa sicut viſum tibi fuerit. Dixerunt q̄ vna voluntas quae non est in loco vel subiecto non erit in duobus: quia non erit vna causā aptatrix diuarum dispositionum in duabus substantiis. Et hoc est sicut feci p̄ seire cum ignotum per ignoriam exponitur: quoniam voluntas quam ipsi dicunt, non ascendit in imaginacione & est scdm ipsos impossibile: & secundū illos qui hoc credunt oriuntur ex hōo dubitationes finitū numerabiles. Ipsī vero ponunt hic probationem in unitate Creatoris. ¶ Via quarta. Dixerunt q̄ essentia operis demonstrat operatore necessario non multos operatores nec differt in eis cū qui ponit duos deos: & cū qui ponit tres vel quatuor: vel in quocūq̄ numero: et hoc manifestū est. Si vero dixeris q̄ illa ratio nō destruit multitudinē in Cōtatore: sed demonstrat numerum non certum ita q̄ potest esse unus vel plures. Perfectio autē huius probationis est cū quē dicit q̄ est Creatoris nō est possibile: sed necessariū: & ideo voluit multitudi-

Prima via.

Via secunda

Via tercia

Via quarta

& hoc est error manifestus: quia essentia Creatoris est in qua non est possibilis: sed scita nra de ipso est in possibilitate: non enim possibile in scientia est possibile in essentia. Hoc autem non est exercitari cum habenti animam in scientia consequente conclusione ex proportionibus suis. **Via quinta.** Dixit vnu ex posterioribus qd inuenit viam probationis super vniuersitate: **Via quinta** & hoc est indigentia: cuius expositor est ita. Si entibus sufficeret operator vnu: sed id efficit superfluous: quia non in dixerit eo. Si enim vnuueritas rerum non perficietur nisi ex cōsideratione duorum, utrumq; illorum est insufficiens: unde indiget reliquo: nec est sufficiens in se. hoc autem non est nisi ramus impossibilitatis contradicatur autem huic probationi. Omnia enim qd operatur qd non est in eius natura: vt operetur illud, non dicitur deficiens. Non enim dicimus aliquem singularē hominē esse debili & deficiēt quia nō potest portare mille talenta plumbi. Nos etiam non attribuimus Creatori debilitatē vel impotentiam: quia nō potest seipsum facere corpus: vel quia non facit quadratum cuius diameter sit aequalis lateri. Similiter etiam non dicimus qd efficit debili vel deficiens: quia nō creat singulariter: quoniam necessitas sua essentia exigit ut sint duo: nec erit istud nisi de necessitate cuius coetariū est impossibile. sicut non dicimus qd Creator est deficiens: quia non potest facere corpus nisi de substantiis singularibus & cōiunctis cū accidētibus que creat in eis secundū naturam ipsorum. Nec dicimus qd hoc est indigentia vel debilitas: quia coetarium est impossibile. Ita ergo dicit participator qd impossibilis est qd vnu operetur solus: nec istud est debilitas vel indigentia: tunc qd cōvenit vnu liber illori: quia essentia sua exigit ut sint duo. Pars igitur cordi terrae non inuenit confilium donec dixerint qd vnuas recepta est per viā legis: & loquētes coetardizentur huic dicto & deriserunt dicentes. Mihī autem viderunt qd ille qui hoc dixit, est rectus in intellectu suo, multū remotus ab errore: cum enim non auiliat ex verbis eorū rationē que efficit probatio: nec anima sua trahatur post illud qd ipsi dicebat esse probationem. dicunt qd istud nō est recepturn nisi ex lege: quā predicti non reliquerunt nisi in vnuueritate rēti aliiquid firmā villo modo unde accipiatur demonstratio vera: nec reliquerunt in intellectu preparationem retinendam unde nascentur conclusiones verē. Hoc autem totū factū est ut exciperemus esse de quo accipiantur probationem super eo qd nō potest demonstrari: & istud exigit verabretemus & deficiamus in inducēdo probationem super illo qd probari potest. Et nos non cōquerimur de eis nisi Creator: & illis qui constitutur veritatem: quibus viget intellectus.

¶ Probationes quibus remouetur corporeitas a Creatore. Capitulū. LXXV.

Dicitur remotione corporeitatis scdm sententia loquentis, scito qd rationes cordis & angustamenta sunt debilita & démonstrations eorum super vnitatem. Remotion autem corporis reūtatis apud eos est sicut ramus adiunctus radici vnitatis: dixerit fidei qd corpus nō est vnu: remotion vero corporeitatis est ex cōpositione corporis ex materia & forma. Probatur et autem qd impossibilis est cōpositio in substantia Creatoris. Ille vero apud me nō est loquēs: & ilia demonstratio nō est fabricata super radice loquētū: sed est demonstratio vera fundata super crudilitate illius qui credit materialē & formam, & intelligit naturas ipsarum. & hac est sententia Philosophi. Et adhuc explanabo istud cum dicam démonstraciones Philosophorum super hanc rationē. Intentio vero mea in hoc capitulo est dicere probationes loquentium in defractione corporeitatis scdm suis propositiones & vias demonstrationis suarū. **Via prima.** Dixerunt si Creator est corpus, res illa spiritualis & veritas eius non effugier quia cōiungantur in eo substantia: multe corporales. s. singulares: vel qd sit in ea vna de substantiis corporalibus. Quia si fuerit in eo substantia vna: que vtilitas erit in residuis substantiis cū non sit in eo ratio corporis huius? Si vero fuerint particule multe in hoc corpore, erunt dii multi & nō vnu. consilium autem est ab eis qd vnu est. Si consideraueris diligenter illam probationem, inuenies ipsam fundatam super primā & quinā positionem ipsius. Fortassis autem dicereris eis qd corpus Creatoris non est cōpositum ex partibus diuilibus: sed est vnum corpus nō recipiens diuisionē nisi per viā imaginacionis. In imaginacionibus autem nō est demonstratio: enim imaginari est qd corpus colorū potest rupi vel distendi. Philosophus autem dicit qd hoc est opus imaginariū: & accipiemus sensum ex his que vident quae sunt corpora inuenient apud nos: ut iudicemus per hoc de his quae non videntur. **Via secunda** precūsa est apud eos, qd est impossibilitas similitudinis: quia Creator nulli creature filii est: si enim corpus haberet similitudinem corporibus. Multa vero dixerunt in hac ratione, dicentes si dixeris qd est corpus & nō.

Via prima.

Via secunda.

Rabbi Rosset Aegyptij: duxoris dubi.

sicut cetera corpora, tibi ipsi contradicis: quoniam omne corpus simile est cuiuslibet corpori ex parte corporeitatis. Differunt autem in aliis sicut in accidentibus: & sequitur secundum te quod circa ut simile sibi. Hac enim probatio corrupta est, dicitur uno modo quia contradictiones potest dicere: ego non conuenio in impossibilitate similitudinis: & que probatio firmabitur super hoc. sed quod non conueniat ut Creator sit similis creature in aliqua re nisi corroborauerimus hanc rationem cum verbis prophetarum, in remotione similitudinis: & tunc receptione corporeitatis erit recepta ex parte receptionis non intelligibilis. Quod si dixeris, si Creator est similis alicui creature: ergo creavit similem sibi. respondebit contradictionis quod est similis ei omnino. Ego vero non considero quin sit in Creatore aliqua finita: & quin habeat extremitates. Qui enim credit corporeitatem non fugit illa sed est pertinax & eius exposicio est quia notum est & firmatum apud illum qui profundatur in sapientia Phorum, quia corporis non dicitur de coelis & elementis nisi equivocatione magna, quia materia elementorum non est materia colorum: neque forma eorum est forma colorum, sed materia et forma dicuntur equivoce in elementis & in coelis. Et si coelum habet extremitatem, substantia extremitatum non est essentia corporis: sed corpus est illud quod est copositum ex materia & forma: igitur si hoc dicimus de coelis, quarto magis dicit hoc in Creatore qui ponit corporeitatem. Dicit enim quod corpus est habens extremitates: sed quod quidam ditas, & si substantia non est similis alicui corporum creatorum: sed ens dicitur de ipso & de creaturis sequiuoce solito modo secundum eos qui sustinent veritatem: nec conuenit etiam omnis qui credit corporeitatem in hoc quod omnia corpora sunt copposita ex particulis similiis: sed dicit quod Creatore creavit omnia corpora: & sunt diuersa in sua substantia & veritate sic. Si est corpus plantae non est corpus firmans, ita sic etiam dicit quod corpus gloriae creatus non est corpus colorum vel stellarum: sicut etiam corpus gloriae vel columnae nubis creatus non est secundum ipsum corpus Creatoris. Dicit autem quia hoc corpus est substantia creata gloriosa & perfecta in qua nunquam cadit compositione vel mutatio. sed si fuit essentia huius corporis necessario necessitare semperem: & ipsum operatur oia quia sunt propter ipsum secundum suum beneplacitum & voluntatem. Volemus scire quod distributum istam opinionem cum viis suis extraneis, quas feci te scire. C. Via tercia. Dixerunt: si Creator est corpus, haberer finem: & si hoc esset haberet numerum scitam & figuram notam & firmam: & hoc esset confitendum vero de quacunq; figura siue mensura. Dixerunt quod possibile est Ceterorum esse maiorem vel minorem vel alterius figurae ex eo quod est corporeus et est determinatio in mensura vel figura eget terminatore. Audi ergo quod probatio, quia dicunt valde nobilis, est debitor omnibus precedentibus. Fundatur enim super decimam positionem, & iam exposuimus multitudinem dubitationum quae sunt in ipsa: in eo quod conuenit aliis entibus: cum ea concurvauerimus secundum mutabilitatem suae naturae: ergo magis in eo quod conuenit Creatori, neque est differentiatione inter hoc & illud quod dixerunt in proportionatione essentiae mundi super sua priuatione. Illud enim demonstrat super operatorum qui perponderauit suam essentiam super ipsis priuationem: quia suum esse est possibile. Quod si dixerit, quare non dicimus idem in Creatore. Ivi dicamus quod ex quo est ens sequitur ut habeat preponeratorem sui esse super suam priuationem: tunc ergo reverteretur sine dubio: & dicet quod istud eget concatenatione entium: donec perueniatque omnibus modis ad necessitatem esse: in quo non est possibilis: nec eget aliquo qui facit ipsum esse. Hac autem cadet responsio debet dari in figura & mensura. Omnes namque figure & mensurae quarum essentia fuit possibilis, ita quod sunt positi non sunt, sunt etiammodi quod de eis dicitur quod possibile est esse maiores vel minores vel alterius figure & indigne terminatore de necessitate. De mensura vero Creatoris & figura dicit: qui credit corporeitatem, quod non est non ens & posse ens, ut eget terminatore: sed eius substantia & figura & mensura est uocifaria in esse. & idcirco non eget terminatore qui ponderet esse super priuationem: quia non est in ipso possibilis priuationis: ita etiam non eget determinatore figure & mensure: quia sic fuit necesse suum esse. Tu ergo considerator cor tuum si eligis inquirere veritatem: & protinus post ergum tuus cupiditatem & exceptionem non rectam: & non credes in omnibus in quibus fuisti exercitatus & non sophistices aiam tuam in rationibus istorum speculatorum: & in iis que sequuntur ex rationibus ipsorum: quoniam eris sicut qui fugit a pruniis ad canimini ardentes ipsi namque abstulerunt naturam entium: & mutauit ante creationem corporum & terrae. Opinari namque sunt quod per illas positiones probaretur nouitas mundi: sed non induxit probaciones super nouitatem mundi: & in certi ueritati prioriter essentiae Creatoris & virtutis eius & remotionis corporeitatis ipsius: quoniam probaciones per quas haec oia demonstratur,

Materia &
forma dici
tur equo
rum in elem
entis & in co
lis.

Via tercia.

non sunt accepte nisi de natura vniuersitatis entium firmè nocte coprahæsa. sensu & intellectu. Postq; ergo cōpleteimus verba ipsorum: incipiemus modo narrare propositiones Philosopho nū: quas induxerunt super essentia Creatoris & ipsi⁹ unitate & impossibilitate ipsum effendi corpus; quasi cōueniamus cū eis in hoc q; mīdū est antiquus licet hoc nō credamus. Postea vero ostendam tibi viam quam nos depurauimus scdm q; ostendit nobis consideratio recta & vera cū perfectione p̄bationis sup tribus questionibus premisiis. Deinde reuerat ad p̄fundandum in considerationem cum Philosophis in eodū dicitur de antiquitate mundi cum adiutorio Creatoris.

Incipit Secundus Liber.

Propositiones xxvi. de essentia Creatoris. Capitulum Primum.

Propositiones quae sunt necessariae in assertione essentiae Creatoris: & in p̄bationibus per quas demonstrabimus q; Creator non est corpus nec potentia in corpore, & q; est unus, fuit. xxv. quatum quidetur nullum haber dubitationē: de quibus disputauit Aristoteles & qui secuti sunt eum probando quālibet illarum. Est autē via. xxvi. I. propofitio in qua contineamus cū eis: quia per ipsam demonstratur quāfio nostra: sicut explanabo: & ipsa est antiquitas mundi. Propofitio prima. Ponere ens infinite quantitatē, est vanitas. Propofitio secunda. Ponere corpora certe quātitatis infinita numero in uno tempore vanum est. Propofitio tercia. Ponere causas & causata in finita licet non habeant magnitudinē, vanū est. verbis gratia: si dicat q; unus intellectus sit causa alteris: & alter sit causa illius: & sic in infinitum. Propofitio quarta. Quatuor sunt mutationes: scdm qualitatē alteratio: scdm locū loci mutatio. Quinta propofitio. Ois mot⁹ est mutationē. exitus de potēria ad actū. Sexta propofitio. Motuum aliis substancialis: aliis naturalis: aliis violentius. Itē motus qui est in tpe est species motus substancialis vel accidentalis. Substantialis fuit per se: sicut et corpus mouetur de uno loco ad alium. Accidentalis vero sicut nigredinis que est in corpore: qd mouetur de loco ad locum. Violentus sicut lapidis pieti sursum: parts vero sicut clavis in rute mota. Propofitio. vii. Omne mobile est p̄tibile & est corp⁹: & qd nō est diutinuū non est mobile: & idcirco non est corpus. Octaua propofitio. Omne qd mouetur scdm accidens: quiete aliquā dōc̄. Non mouetur ex se: & ideo nō potest esse vt semper moueat illo actū scdm accidens. Propofitio nona. Omne corpus qd mouet aliud corp⁹: nō mouet illud nisi ipsum moueat. Propofitio x. Omne qd est in corpore: vel est accidens vel eius forma substancialis: & dividitur scdm diuisionē corporis. Propofitio xi. Quae sunt in corpore: dividuntur secundū diuisionē corporis: sed per accidens: sicut colores & aliē dispositiones qd sunt in corporibus: sed intellectus nō dividuntur. Propofitio xii. Omnis potēria qd est in corpore: finita est: quia corpus est finitū. Propofitio xiii. Nulla species mutationum est cōtinua prater motum localem. Propofitio xiv. Motus localis est antiquior omni alia mutatione: & prior naturaliter. Nā generationem & corruptionē p̄cedit appropinquatio alterationis ad alteratū: augmentū vero & diminutio- nē p̄cedit generatio & corruptio. Propofitio xv. Tempus est accidens motus & comi- tatur ipsum: & neurrū eorum: inuenitur sine reliquo: nec intellectus apprehendit tempus sine motu: & qd nō mouetur non cadit sub tempore. Propofitio xvi. Omne qd non habet motus: nā non comprehenditur ab intellectu multiplicari numero, nisi sit potēria in corpore: tunc etenim singularia potēriarum possunt numerari secundū numerū materialis & subjectorum in quibus sunt: & idcirco separata quae non sunt corpora nec potentie in corporibus: non cō- apprehendunt ab intellectu multa: nisi fuerint causa & causata. Propofitio xvii. Omne motus habet motorē oībus modis: vel extra se: sicut lapis quae mouet manus: vel intra se: sicut alal qd cōponitur ex motorē & moto. Et idcirco cū defecrit motor. lata remanebit motum. s. cor pus sine motu: & quoniam motus later nec apprehenditur a sensu: putant homines qd alal mouetur sine motore. Qē autē motus qd habet intra se motorē: dicātur moueri per seipsum: quia

Prima propositio.

II.

III.

IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

IX.

X.

XI.

XII.

XIII.

XIV.

XV.

XVI.

XVII.

XVIII.

XIX.

XX.

XXI.

XXII.

XXIII.

XXIV.

XXV.

XXVI.

XXVII.

XXVIII.

XXIX.

XXX.

Rabí Rossei àegyptij: ducoris dubi.

- XVIII. virtus motiva in mobili per se est in omniis⁹ partibus eius. *Propositio. xviii.* Omne qd exire de potentia ad actum, exit per aliud qd est extra ipsum omnibus modis nam si esset intra ipsum & nō esset impediens non esset in potentia aliqua hora: sed effet semper in actu. qd si fuerit intra ipsum & habuerit impediens, sine dubio renoues impedimentū dicis extrahere illud de potentia ad actum. & tu intende ad hanc. *Propositio. xix.* Omne ens qd habet causam eius esse, est possibilis cū intelligimus eī substantiam: qd si cause ipsius fuerint & ipsum erit: & si nō fuerint vel defecerint, vel mutata fuerit ipsarū comparatio qua facit ipsum esse, illud non erit. *Propositio. xx.* Omne necesse esse in phatione nostra sua substantię non habet cām sui esse villo modo. *Propositio. xxi.* Omnis cōposito ex duobus sua cōpositio erit cā sua essentia scdm qd est de necessitate, qd si ita est, nō est necessarium in esse in sua substantia: quia sua essentia est in essentia partium suarū: & in earum positione. *Propositio. xxii.* Omne corpus est cōpositum duplicitate necessario: & cōtingunt in eo accidentia de necessitate. Duo aut̄ quae dant ei esse sunt materia & forma: Accidentia vero ipsius sunt sicut quātitas & figura & cōpositio. *Propositio. xxiii.* Omne quod est in potentia, & habet in sua substantia possibiliter aliquid, potest esse vt aliqua hora non sit actu. *Propositio. xxvii.* Omne quod est in potentia ad aliquid attinet materię aliquo modo: quia possibilitas semper inuenitur in materia. *Propositio. xxv.* Principia substantiae cōpositae singulari sunt materia & forma: et eger omnibus modis operatore. Si morore qui moueat materię, donec sit apta recipere formam: & iste est motor propinquus qui est preparator materię singulari. Et exigit hoc cōsiderationē circa motum, & motorem, & rem motū. Iam ergo monstrati ēt in omnibus istis qd erat necessarium demonstrari. Aristoteles aut̄ verba sunt qd materia non mouet seipsum. Hac aut̄ propositio est fortis quae inducit nos ad inquisitionē motoris primi. Itanū ergo xxv. propositionū quedā probatur: considerationē leviorē propositionib⁹ probabilib⁹ & intelligibilib⁹ primis: vel talib⁹ quae sunt propinqua illis, quādā vero egent phationib⁹, & propositionib⁹ multis. Omnes tamen iam probatae sunt propositionib⁹ in quibus nō est dubitatio: partim in libro de naturali auditu & suis expositionib⁹; patrum vero in metaphysica et ei⁹ expositione. Sed iam feci te scire qd non est intentio nostra in hoc libro transire verba Philosophorū: sed ostendere propositiones proprias & remotas. Equibus indigemus scdm intentionē ratiōis in qua sumus. Adiiciā aut̄ super similias propositiones vñā propositionē ex qua sequit antiquitas mudi: et argumenta quo credit qd est vera & qd necessaria est vt credatur. & nos conuenimus cā eo in illa donec perueniamus ad locum ubi exponemus sententiā nostrā. Et est hec propositio xxvi. Est aut̄ illud qd dicit Aristoteles: qd tēpus & motus sunt sempiterni, & semp in actu: & ideo sequitur necessario scdm sententiā eius, et scdm propositionē istam, qd si corpus mortu⁹ motu sempiterno: & sic aeternū semper in actu: et hoc est corpus quintū. Propter hoc etiam dicit qd ceci nō sunt gn̄abilis, vel corruptibiles: quia motus scdm ipsum non est generabilis vel corruptibilis. Dicit em̄ qd oīn motu p̄cedit necessario aliis motus suē vī alterius speciei Qd aut̄ p̄tamus in animalib⁹, qd meū localē non p̄cedit aliis motus nō est verū scdm ipsum: qm̄ eaū motus post priuationem est vel mutatio sui status qd inducit desiderium ad querendū sibi conueniens vel fugiendū ei⁹ cōtrarium: vel imaginatio possibilis: vel sensus renotatus in uno istorū trnū morui: vel quilibet istorū inducit alios moē. Sic etiā dicit qd in of quod mutatur, p̄cedit impossibilitas mutationē suā vel tēpus. et ex istis rationib⁹ sequitur assertio p̄dicit propositiōis eius. Et scdm istam propositionē erit mobile finitū qd mouetur in spatio finito vicibus infinitis in reversione sua super idem sparium: qd nō contingit nisi in motu circulari: sicut ostenditur per probationē xiii. istari propositiōnē, & secūdū illos sequitū cāndū Ra- bi ppōnes. Ut sunt infinita scdm successionē vñius post aliud, nō qd sunt simul. Hac autem propositio est quā nō tētū totis viribus affirmare semper et ostendere qd si vera. Quod aut̄ mihi viderit, est qd ipse non p̄ce iudicat qd propositiones sua in hoc sunt demonstrationes quae sunt conuidentes & certe scdm intellectū suū. Posteriorēs aut̄ & expōsitorēs librorū eius dixerunt corū super qd illa propositio est necessaria non possibilis: & qd probata est. Omnes autē loquētes laborante antiquitate & astruere qd est impossibilis. Dicunt enim: qd non ascēdit in cor quoniam renouentur res in etiā mundi finitae per successionem: & de virtute verborum suorum puenit qd est scdm ipso intelligere scdm Aristoteles. Qd autem mihi viderit de illa propositiōe, dico qd est possibilis non necessaria ut dixerunt expōsitorēs verborū Aristoteles: & non est impossibilis: sicut dixerunt loquētes. Non sunt certe. est autem intentio mea nunc exponere verba Aristoteles quae sunt dubia: nec ostendere meā

in nouitate mundi: sed intendo modo adunare ppositiones necessarias in istis tribus questio-
nibus. Post ergo primi predictas ppositiones & cōueni in illas: incipia exponere quod sequit ex illis.

CDe his quae sequuntur ex predictis ppositionibus. Capitulum II.

Secundum ppositione xxv. sequitur quod motor est qui mouet materiam generabilium & corruptibilium donec recipiat formam. Quia vero quiescerimus de isto motori pproprio qui mouerit ipsum, sequitur omnibus modis ut habeat motorem suum speciem vel alterius mutationem. Si quidem quartuor sunt genera: sicut premisum est in ppositione quarta: & hic non procedit in infinitu: sicut dicitur in ppositione tertia. Inuenimus autem omnes motus peruenient viae ad motum corporis quinti: & ibi statut nec poedit ultra. Ex illo motu puenit omne mobile: & ex eo pender omnis motor, & omnis compotor in mundo inferiori. Ceteri vero mouent motu locali qui est antiquus & primus: sicut diximus in ppositione. xiii. Sic etiam omnis motus localis peruenit viae ad motum coeli. verbi gratia. lapide motor mouit baculum mortis a manu: quia moveruntur chordae brachii: quas mouent nervi qui sunt in musculis: quos moverunt alii nervi moti a calore naturali quae mouent forma ipsius qui est motor primus. Motor autem istud vel mouet, induxit quia cōsilio aliquod. verbi gratia: si videret expedire ut applicaret lapidem illū in pulsione baculi ad senestram aliquā ut clauderet ipsum ne venitus intraret p eam. Motor autem gēter quod venti est creator motus eius est motus coeli. Et sic inuenies quod omnis causa generationis & corruptionis puenit viae ad motum coeli. Cā autem peruenient fuerit ad coelum quod mouetur, se gēter de motu quicquid que habeat motor, sicut dictum est in ppositione. xv. Motor autem ipsius vel est iuxta ipsum vel extra necessario. Quid si dixeris quod est extra: vel est corpus vel non corpus. quod non corpus, nō dicitur de eo quod est extra: sed dicitur quod est separatus. Si vero fuerit intra ipsum motor vel erit potentia diffusa p totū corpus partibilis scđm partitione ipsi: sicut calor ī igne: & hoc intelligi poterit. sed dicitur quod est separatus: & intellectus: sicut dictum est in ppositione. x. Si enim dixeris quod est corpus aliud extra ipsum, vanum est: quia cū sit corpus, necesse est ut moueat cū mouent aliud sicut dictum est in ppositione. nona. Cā ergo corpus iustum sexti motus fuerit a sepe: & sepe: septimum mouebit ab. viii. & sic in infinitu: & sequitur ex hoc ut sine corpora infinita. & hoc vanum est sicut dictum est in ppositione. scđa. Si vero motor coeli fuerit potentia diffusa p corpus eius: hoc etiam vanum est ut coeli sit corpus finitum: sicut dictum est in ppositione prima: & erit potentia eius infinita: sicut dicitur in ppositione. xi. quod dividit scđm eius divisionē: sicut dicitur in ppositione. xi. quod si ita est, nō est motus sempiternus infinitus: sicut postea est supra. Quid si dicatur quod motor coeli est potentia diffusa in ipso: sed imprimis sicut aia hois: & hoc est etiam vanum quod ille motor solus sit causa motus sempiterni: licet nō dividatur. Cuius exppositio est: si iste motor fuerit primus motor: cui idē mouet scđm accidentes sicut est in ppositione sexta. Adiūcā insuper ad hoc expositionē. Dicam ergo gratia exempli: quod cū homo mouerunt ab anima sua quae est eius forma ut ascendant in solū: corpus eius mouetur substantia: tamen: quā aia est motor primus & mouet scđm accidentes in corpore moto localiter: sicut habet ex ppositione sexta. Quid si quiescerit motor animae: quiesceret corpus motus ab eis: cū vero quiescerit corpus: cessabit motor animae: qui est scđm accidentes: sicut in qd mouetur per accidens: de necessitate quiesceret: sicut dicitur in ppositione. viii. & cū quiescerit: quiesceret motus ab ipsa: & sequitur quod talis primus motor habeat alia causam omnino prēter cōiunctū quod cōponitur ex motore & moto. Cū autem fuerit illa causa quae est principiu: motus: primus motor qui est in cōiunctō: mouebit motum quod est pars cōiuncti aut nō fuerit illa causa: quiesceret propter hoc ergo nō mouentur semper corpora materialia: quis in quolibet illorū sit primus motor: qui non dividatur: quod motor non est semper motor in substantia sua: nisi ppter causas quae accidentū ei ut moueat: quae sunt ex ea ipsum: vel ut querat cōuenientib: sibi: vel ut fugiat contrariū: vel secundū arbitriū cogitationis in eo qui virū intellectu: & tunc mouebitur: & cū mouetur est motus scđm accidentes: & omnino quiesceret sicut predixim? Si ergo motor coeli fuerit intra ipsum scđm modū: nō semper mouebit. Quid si motus coeli est sempiternus sicut dictum est supra: & hoc est possibile sicut dictum est in ppositione. xxiii. sequitur omnibus modis scđm istam sententiam: quod prima causa motus coeli sit scđm quod dictum est: & quod sit res separata a coelo: sicut dictum est in divisione prima. Si ergo demonstratum est quod primus motor coeli si motus eius futuris sempiternus, de necessitate nec est corpus nec potentia in corpore vel modo, nisi sit in eo motus substantialis, vel accidentalis: & ideo non est prūbilis vel mutabilis vel modo: sicut dictum est in ppositione.

Nota dili-
geter quod
hic intelli-
git de mo-
tore coeli.

Quid motor
coeli nō est

corpus ex-
tra ipsum.

Quid motor
coeli nō est

poterit dif-
fusa per cor-

pus eius si

cū calor ī

igne.

Quid motor
coeli nō est

poterit spē-

bilis: sicut

aia hois.

Abbrevia-

tio huius mō-

nis est hec:

Ois motor

q̄ non mo-

uerp cōmīs

suā nō mo-

uet motū

sempiternū

sed aia non

mouet pē-

cēnīa suā:

ergo ē mo-

uet motū

sempiternū.

Media pa-

ter: q̄ aia

sq̄ mouet,

Rabi Rossei Aegyptij: ductoris dubi.

quinta & septima. Hic aut̄ motor est Creator benedictus. s. causa prima motus cœli. Ex hoc Q; nō sint etiam colligitur q; non sint duo vel plures propter destructionē multiplicationis rēti abstra plures mo- etarū, quā non sunt corpora: nisi sit altera causa, & altera causatum: sicut et in propositione tores primi xvi. Oſtenſum eſt q̄am q; noui cadit ſub tpe ppter impossibilitatē motus in ipſo: ſicut dictū eſt in propositione xv. Hęc ergo conſideratio induxit nos per viā demonstrationis ad credēdū q; cœlum nō mouet ſeipſum motu ſempiterno: q; cā prima motus eius, nec eſt corpus nec potentia in corpore: ſed primus motor eſt vnuſ qui nō mutatur: qn̄ essentia eius non eſt in tpe. Iſte ſunt tres q̄tiones ſuper quas induxerunt pbatioes boni philosophi. CConſideratio ſedā apud illos. Propofuit aut̄ Aristoteles & ostendit q; cā aliquid cōponit ex duobus quorū alterū inueniſ separati, legi necessario q; & reliquū poſit inueniſ separati, qn̄ ſi cōponen- tū natura eſſet vt nō inueniſ separata materia & forma: neutruſ illorū inueniſtur ſe- parati vlo modo. ſic ergo eſſe vnuſ eorū separatum, erit ſignū ſuper priuatione cōiunctiōis. & ſi alterū eſt de neceſſitate, verbi gratia: qd̄ oxymel ſit cōpoſitum ex aceto & melle: & mel inueniſtur per ſe, ſequitur neceſſario vt acerū inueniſtatur per ſe. Poſtq; ergo expofui hanc pa- positionē: dixi q; non inueniſt reſ cōpoſita ex motor & moto. I. motor extinſeo. & hoc maniſtū eſt: & inueniſt motu qd̄ nullo modo mouet altitud: & illud eſt motu vtrīmū: & ſe- quitur neceſſario vt ſit motor qui nō moueat omnino: & ille eſt motor primus in quo nō pōt eſt motus. Vnde non diuidiſt nec eſt corpus nec cadit ſub rēpore: ſicut oſtem ſit in probatione quā p̄m̄iſiſ. CConſideratio tertia per viā philoſophie in illa materia eſt ſuma- pta de verbis Aristoteles licet induxerit eſt propter alia rōmē. Hoc aut̄ eſt d.ordo dicitur. Nō eſt dubiū quin entia ſunt & ſenuſ cōp̄rehēſibila: nec effugiunt quin cadat in aliquod mēbro diuisionem rū trimēbris diuisionis neceſſario oībus modis. hoc eſt q; qia nec ſunt generabila nec corru- entiū: & ha pribilia: vel oīa ſunt ḡnabilita & corrupibilis: vel qd̄ ſunt ḡnabilita & corrupibilis: qd̄ vco bēt in viii. nec ḡnabilita nec corrupibilis. Ecco prima pars vanitas ē maniſta. Nos aut̄ videmus multa Physicorū generari & corrupi. Itē pars ſecunda vanitas eſt: qn̄ ſi omne ens fuerit generabile & corrup- bili: dicimus qn̄ omnia ſunt poſſibilia corrupi: alioquin de neceſſitate erunt poſſibile autem in genere neceſſario eſt, ſicut ſciſ. & ſequitur neceſſario q; omnia ſunt corrupta. Quod ſi ita fuerit nihil remanebit: ergo nec dator eſt. & ſequitur q; nihil eſt oīno. Nos aut̄ videmus multa eſſe: & nos etiā ſumus. ſequitur ergo neceſſario ſedā illam conſiderationē q; ſi ſunt ali- qua generabila & corrupibilis, ſicut nos vdemus: q; ſit aliquid ens nō generabile nec cor- ruſible, in quo nō eſt poſſibilitas ad corruptionē omnino: ſed neceſſariū ē nō poſſibile eſſe. ſed ho: eſt ppter ſuā ſubſtantia: ut ppter neceſſitatē ſuā cauſa: ſi propter neceſſitatē ſuā cauſa eſſit ſuā eſſe in ſe, & neceſſariū ppter ſuā cauſam: eſt ergo cauſa neceſſario omnino. Dixit etiā q; ſuā eſſe nō effugit: cum intelleximus ſubſtantia ſuā: vel cū intelleximus? cām eſſentia ſuā & ſuā priuationis: poſſibile in pbatioe ſuā ſubſtantie: & neceſſariū in pbatioe ſuā cauſe: vel ſic: & erit cauſa ſuā propter neceſſe eſſe: ſit erit cā ſuā neceſſariū in eſſe: ſicut eſt dictū in ppositione xii. Iā ergo demōstratum eſt q; eſt oīno eis qd̄ eſt neceſſe eſſe in noſtra pbatioe. & ſi hoc nō eſt, omnino nihil eſt generabile & corrupibile: vel nō generabile & non corrupibile: niſi ſit aliquod ens, ſicut dixit Aristoteles. I. qd̄ nec eſt generabile nec corrupibile: quia eſt cauſatū cauſa neceſſariū in eſſe. Hęc autem eſt demōstratio que nō habeat re- pulſam vel contradictionē: niſi apud illū qui ignorat viā demonstrationis. Poſt hoc dicimus q; omne neceſſe eſſe in noſtra pbatioe ſuā ſubſtantie ſequitur oībus modis vt nō habeat cauſam ſuā eſſe: nec eſt in eo mulierito ſicut dictū eſt in ppositione xxi. Et ideo ſequitur q; nec eſt corpus nec potentia in corpore: ſicut dictū eſt in ppositione xxii. Iam ergo demōstratū eſt ſe- cundū conſiderationē iſtā q; ſit ens qd̄ eſt neceſſe eſſe oībus modis in ppositione noſtra ſuā ſub- ſtantie. ipſe aut̄ eſt cuius eſſe nō habeat cauſam: nec eſt in eo cōpoſitio. Et idcirco nec eſt cor- pus nec potentia in corpore qui eſt Creator benedictus. Sic ergo p̄latū eſt leui pbatioe q; ne- ceſſe eſſe in pbatioe noſtra ipsius ſubſtantie nō pōt eſſe in duobus: qn̄ erit ſpecies neceſſe eē reſ addita ſuā ſubſtantia veriuſq; & neuter eorū eſt neceſſe eſſe in ſuā ſubſtantia ſolimodo: ſed erit neceſſe eſſe in illa manerie que eſt ſpecies neceſſitatis eſſe que eſt in eo, & in alio ppter ipſum. Explaniſt eſt autem iam multipliciter q; neceſſe eſſe nō habeat ſequiſ: nec eſt idē nec diuerſum in potentia ſignificationis vlo modo: nec eſt in cōpoſitioe nec in diuerſitate. cauſa ait oīm iſtorū eſt ſimplicitas mera a qua nō puerit p ſuā largitatem ſibi ſimile: & priuatione cauſe in oī parte, qd̄ ſi ita eſt, nō eſt in eo pincipiatio vlo modo. CConſideratio quarta de philoſophia

Lib.II.

fo.XLI.

Notum est ipso nos videmus semper quædam quæ sunt in potentia & ex eis ad actum. quicquid autem ex de potentia ad actum eget extractore, sicut dictum est in propositione. xviii. Nam autem est ipso extractore ille fuit extractor in actu. Causa vero eius esse in potentia fuit propter aliquid impediens ex parte ipsius: vel propter aliquam comparationem deficientem ante hoc inter ipsum & illud quod extractit. Cum autem intenta fuit illa comparatio processit ad actum. Vtrumque autem istorum exigit omnibus modis extractorem vel remotorem impedimentum omnibus modis. Idem etiam dicendum est in extractore secundo vel remoto impedimenti. Hoc autem non procedit in infinitum: & non potest esse quin perueniat ad extractorem de potentia ad actum qui semper sit unus & eodem modo: & nullo modo sit potentia in eo. ut non sit aliquid in substantia eius in potentia quin fuerit in illius substantia. Possibilitas erit deficiens aliquip, sicut dictum est in propositione. xxii. Et vanitas est ut ille attrahat materię: sed est abstractus ut dictum est in propositione. xxiii. Abstractus vero in quo nulla est possibilis omnino: sed est ens in substantia sua, ipse est Crea- tor. Et demonstratum est ipso non est corpus, quod si ita est, unus est: sicut dictum est in propositione. xvi. Omnes autem illæ materiae sunt super quibus venit demonstratio super essentia Creatoris unius qui nec est corpus nec potentia in corpore: cum credulitate antiquitatis mundi. In hoc etiam est via probata super remotione corporis & assertione vniuersitatis. Si enim essent duo dii, sequeretur necessario quod haberent etiam alia propter quae sunt diversitatis & ita duo sunt: quoniam cum in utroque sit aliquid quod non est in altero: erit uterque eorum compositus ex duabus. Qd si ita est, neuter illorum est causa prima: ne necesse est in phantasia nostra sit substantia: sed uterque illorum habet causas, sicut ostendit in propositione. xix. Si vero causa diuer- sitatis fuerit in altero illorum: erit ille in quo sunt duo, non necesse est in substantia sua. ¶ Via altera in ratione vniuersitatis. Demonstratum est autem quod oia entia sunt quasi unum corpus cuius pars coniungitur altera: & quod virtus oculi diffunditur in materialium ultimam inferiorem: & aperte ei virtutes suas. Cui ergo hoc non potest affrui, quod unus Deus sit separatus in aliqua parte entium: & quod Deus secundus sit separatus in altera parte: quoniam una pars colligatur cum altera: quod si ita est non remanet in hac positione nisi ut unus sit operator in una hora: reliquias vero in altera: vel quod ambo operentur simul semper in eadem hora: ita quod nullum opus perficiatur nisi ab ambobus simul. Quod autem unus operatur in una hora, reliquias in altera: hoc est vanitas multis de causis. quoniam si tempus in quo unus operatur fuerit possibili- vitate alter operetur in ipso: quae est causa quare unus operatur & alter quiescit? Quod si fuerit impossibile ut alter operetur in tempore in quo reliquias operatur: erit alia causa quae facie alterum operari: & alter dat impossibilitatem operandi tunc. quoniam in tempore non est illa diuersitas, res etiam quae apte sunt ut operentur in illis, sunt colligatur inter se sicut expoficiuntur. Ut ergo etiam ipsorum erit sub tempore, quod est operatio adheret temporis. Præterea uterque illorum exhibet de potentia ad actum in hora in qua operatur, & indigebit aliquis qui extra- hat ipsum de potentia ad actum: et in substantia virtutis erit possibilis. Quod autem ambo sint operatores omnium eorum quae sunt, ita quod neuter sine reliquo operetur aliquid: hoc etiam est vanitas, sicut dicamus. quoniam generaliter nullum opus perficiatur nisi ex coniunctione amborum. quod si ita est, neuter eorum est operator cum intelleximus substantiam ipsius: & neuter eorum est causa prima illi operi: sed causa prima est coniunctio illorum. Demonstratum est autem iam quod necesse est, necessario non habet causam. Præterea coniunctio amborum ad unum opus, est proper aliam causam quae coniungit ambos: quae si fuerit talis finis quia non potest perfici, opus est unus. Et hoc est Creator sine dubio. Quod si fuerit alia coniunctio, causa illius coniunctionis est alius coniunctio, & ita necesse est omnibus modis ut perueniantur finaliter ad unum qui efficit causam est huius mundi qui est unus qualibet modo: sive in eo quod incepit esse postquam non fuit: sive ex pre necessitatibus quod vniuersitas ex aliis. Paret igit tibi per viam illam quod vniuersitas vniuersitatis demonstrat unitatem factoris sui. ¶ Via altera in remotione corpore- tatis. Oe corporeum est cōpositum sicut dictum est in prop. xxii. Et oē cōpositum habet operatorē alterū quod est cā extēre formē fugit in sua materia. Explorati est etiam bñ quod oē corpus est receivable diuisio- nis: & habet extēritates: & locus accidētū sine dubio. quod si ita est, corporeum non est vniū nec sedm partitione: neq; sedm cōpartio- nē. Et necessario est vniū & aliud. p̄bātiū est autem quod necesse est nullū habet cōponētū. Postquam autē p̄bātiōes illas summi incipiā depurare viā noltrā sedm quod prout,

Qd nō p̄tē
ē duo dii,
Via.i.

Via.ii.

Via.iii.

Rabí Rossei Aegypti: ducoris dubi.

Corpus quintum videlicet Cœlum, Vtrum sit generabile
et corruptibile, an non. Capitulum. III.

Gloria grāntū qd̄ est cœlū; necesse est vt vel sit generabile & corruptibile: & mortis ei⁹ grābilis & corruptibilis: vel vt sit nō grānible nec corruptibile: sicut dicit aduer- fari⁹ nf. Qd̄ si fuit cœlū & grānible & corruptibile: ergo factor ei⁹ postq̄ fuit nō ens ip̄e est Creator: qm̄ hoc est intelligibile primū: qd̄ id qd̄ est post priuationē: habet factorē necē- fario: & vanitas est vt ip̄m faciat seip̄m esse. Si vero cœlū nō defit, nec definet esse mobile mo- tu sempiterno: sicut scdm p̄pones quas p̄missim⁹ q̄ motor ei⁹ in hoc motu sempiterno sit nec corpus nec potētia in corpore: & ip̄e est Creator. Probatū est aut̄ tibi q̄ Creator est necesse esse qd̄ nō habet cām: nec est possibile esse cā intelligim⁹ substānā ei⁹. Et demonstratiōes certe & ve- re demōstrat⁹ sup̄ essentia ei⁹: sive mūdus sit nō esse: sive nō sit ita. Et sūl̄ demonstrat⁹ p̄batiōes q̄ est vñus & q̄ nō est corporis, sicut p̄missimus. Demonstratū nāq̄ est q̄ est vñus sine corpore, sive mūdus sit nouus post priuationē sive nō sit: sicut exposuim⁹ in tertia via philo- sophie: et sicut exposuim⁹ remotionē corporis: & firmitatē vnitatis in viii p̄fie. Videat aut̄ mihi rationabilē pficere finē hic: opinione philosophorū: & incipiā exponere demonstratio- nes ipsorū in esse intelligētū abstractarū. Offēdā enā qualiter cōuenit illa ratio principalio- ribus nostris legiſ. cōfessiōne angelorū. Cū aut̄ istud p̄fereo, reuertar postea ad id qd̄ p̄missi, ad inducētū p̄batiōne sup̄ nouitate mūdi: qm̄ demonstratiōne nūt sup̄ hoc nō firmarent nec p̄ba- rentur nisi post sc̄ientiā essentiā abstractarū: & quōd inducerū probatiōne su- per esse ipsarū. Necesse est aut̄ omnibus modis vt ante hac oīa p̄mittatur p̄positio qua- erit velut candela accēsa vñr ad p̄facienda arcana huius libri: rā in capitulis p̄missis: q̄ in sequentibus. Hoc aut̄ est qd̄ p̄mitti debet. Scias q̄ non est intentio mea in hoc libro aggre- gare aliqua de scientia naturali, nec depurare vel exponere rationes sapientie spiritualis sup̄ quibusdā opinionibus homin̄: vel probare quod p̄batiū est. Non etiā est intentio mea depurare vel afſtrare firmitatē colorū, vel narrare numerū eorū: quia libri de hoc cōpositi sufficiunt. & quis non sufficeret in aliquo, ratio non erit q̄ ego dicam certius q̄ sit id qd̄ alii dixerunt. Sed intentio mea in hoc libro est qd̄ feci te scire in principio ipsius. Exponere plures dubita- tiones legis: & p̄faciere arcana ipsius: qd̄ est aut̄ apprehendere per sc̄ientias gentiū. Igītur cum videris m̄: loquā in assertione intelligentiarū abstractarū & in numero earū: & in causis motuum ipsarū: vel exponere veritatem materiae & formae scdm largitatem splendoris spiritualis: & similia istis: non ascendat in cor tuū q̄ intentio mea sit exponere veritatem ratio- num ipsorum p̄ficarū folum: quoniam illa iam dicta sunt in libris multis: & plura ex illis de- monst̄ata sunt vera p̄batione. Intentio mea est dicere qd̄ inuenero in dubietatibus legis, intel- ligenti etiam multe contraria in scientia rationis illius quā depurabo. Tu autem scias ex prin- cípio istius libri mei q̄ eius collīna cīcundat super expositionē eorū quae exponenda sunt in op̄re de Beret & de Mercaua & examinatione dubitationē que dependent de prophētia: & in scientia Creatoris. In quoq̄ aut̄ capitulo videris me loqui in expositione eius qd̄ p̄batiū est in scientia naturali, & in scientia spirituali: vel in expositione eius qd̄ necesse est vt credas: vel eti⁹ qd̄ dependet ab iis quae demōstrant⁹ in mathematicali: Scias q̄ est clavis q̄ est valde ne- cessaria ad intelligendū ex ip̄sis verbis p̄phetiaſ. parabolās & secreta p̄phetarū. Et ppter hoc dixi & explanavi & feci ip̄m sciri, vt ratio ipsa sit nobis vñlis in sapientia op̄is de Mercaua: vel op̄is de Beret: vel ad demōstrādū radicē rōnis p̄phetie: vel ad credēdū sc̄ientiā verā de lege quā credimus. Postq̄ ergo ista p̄missi, reuertar vt perficiam qd̄ incepī.

De opinionibus Aristotelis. Capitulum. III.

Giro q̄ opiniones Aristotelis quas elegit in causis motū cœlōrum ex qd̄ p̄bas esse- ria intelligētū abstractarū: sicut non demonstrantur: sunt propinque veritati: & dubitationē: s in ip̄sib⁹ sunt pauciores q̄ in aliis opinionibus: & sunt magis ordinare sicut dicit Alexander in principio totius. Conveniunt etiam cum multis rationibus legis si- cui expositum est in locis similiter in quā sunt sciri: quas non est dubium sapientes ordi- nasci: sicut explanabimus postea. Proper hoc ergo inducam opiniones istius & demonstra- tiones eius vt colligam ex ip̄sib⁹ illud quod cum lege conuenerit & cum verbis sapientum.

Coelum habet animam. Capitulum V.

Cito q̄ coelum habet aliam. hoc autē cōprehenditur labore intellectus. auditor autē putat q̄ istud est longe a sc̄ientia. qm̄ ascendit in cor eius credēs q̄ habet animā. & q̄ illa alia est sicut hoīs. vel afīni. vel bōtūis. sed nō est illa ratio dicti. Est autē ratiō ei⁹ q̄ motus ipsius localis ostēdit q̄a est in ipso principium a quo mouet sine dubio. et illa virtus prima est anima fine dubio. Demonstratio vero hui⁹ est: quia vanum est vt si motus illius circularis sicut moē respectu lapidis deorsum. vel ignis sursum. cuī⁹ motus principiū est naru ra non alia. Quod enī mouet hoc motu naturali. nō mouet nisi a virtute que est in p̄fō: q̄ est principiū motus. cū est extra locū suū ut querat ipsum. cum autem perfūnerit ad locū suū. quiescit. Coelum vero mouetur in illo loco circulariter: nec est necesse ut sic moueat nō ex eo q̄ habet aliam. Quiquid enim non habet animā nō mouetur nisi natura vel imaginatio. scilicet virtute aīc: ut querat sibi conueniens & non fugiat contrariū. Et nō refert verū motus eius sit extrinsecus sicut motus animalis per calorē solis cum vadit ad aquas in tempore quo fit: vel q̄ sit motor eius imaginatio. cū enī imaginatus conueniens vel contrariū. rūcē mouetur animal. Coelum autem non mouetur ut querat conueniens: vel fugiat contrariū: t̄ quia si t̄ Alterius motus eius est propter illud. necesse est ut appropinq̄aret ad illud ad quod moēbarū. moē ei⁹ & quiesceret. Si enim dixerimus q̄ mouerit ut querat aliquid vel ut fugiat. t̄ non conuenient cuiuslibet ei motus sempiternus: & ipsum ponere est vanum. Cum autē motus ille circularis fuerit se: p̄tē i codē cundū imaginationē aliquius rei p̄ quā sic mouet. non erit illud imaginari nisi cum intellectu loco est ad ergo coelum habet intellectum. Nec tamē omne quod habet intellectum ad imaginandū aliē cūdē locū. quid & habet animā p̄ quā mouerit p̄t̄ cū imaginaturum fuerit aliquid sedm intellectum: qm̄ t̄ Alterius imaginario sola nō facit necessario moueri. hoc autē ḡbatū est in prima p̄fā. Palam autē est q̄ possibile est quādōq̄ imaginariū intellectus ruus multa: & poteris ad illa moueri: nec tamē mouebes ut aegrotis ad ea vīlo modo. donec nascarū desideriū ad illa q̄ imaginatus es: & tūc motibēris ad acē: vel fugias: quirendū quāe imaginatus es scdm intellectu. lam ergo probatis est q̄ anima quae est prīci⁹ moē ergo p̄um motus vel intellectus. per quā cōprehendis quicquid est cōprehensibile. nō est sufficiēs eius erit va caufā vīlī motus si talis donec adiungat ei desiderium & concupiscentia rei imaginare. Ex num. his ergo sequitur ut coelū habeat amōrē illiusqd̄ imaginatus est intellectus eius. Illud autē est amarum: & hoc est Creator. proper hoc dicit Aristoteles q̄ Creator habet coelum. L. quia coeli desiderat assimilari ei qd̄ apprehendit: & illud est qd̄ apprehendit intellectus eius q̄ est in fine simpliciteris: & in quo nō est mutatio vīlo mō: nec renouat in ipso aliquid. bonitas autē emanat ab ipso sempitertud autē nō conuenit coelo ex parte corporeitatis. nisi vbi sit actus eius motus circularis folūmodo: qm̄ hic est finis ei⁹ qd̄ p̄t̄ corpus habere. si firmet ei⁹ opatio sup ipso. & ipse est motus simplicissim⁹ motui corporis: nec est in ipsius subtilitate mutatione: nec in largitate honorū q̄ pueniunt ex motu ei⁹. Cū ergo p̄dicta oīa p̄buit Aristoteles esse vera. intellex & intenēt multitudinē colorū p̄ ḡbatione & motū vīlī diuersum a motu alterī in ve locitate & tarditate. licet cōueniat oīs in motu circulari. Sequit ergo scdm cōsiderationē na turale. vt credat q̄ imaginario q̄ facit coelū vīlī moueri motu velocī i vīa die. et alia ab ima ginario q̄ facit aliud coelū moueri motu sūlī in annis. xxx. Iudicavit ergo p̄cīle q̄ sunt intelligē abstracte scdm numerū colorū. quodlibet enī colorū amat & concupiscit isti veritatē intelligibilē q̄ est principiū eius. & motor ei⁹ qui est in ipso. Ille autē intellectus est motor ipsius coelū. Aristoteles autē non iudicavit p̄cīle. nec aliis ab ipso q̄ numerus intelligēriā. cit. x. vel quorū: sed dixit quia sunt scdm numerū colorū. In tpe vero ipsum putabat antiqui q̄ coeli erant quīnquaaginta. Dicit autē Aristoteles. Si numer⁹ colorū est quīnquaaginta. ergo totidē sunt intelligē abstracte qm̄ mathematicē parti virgebāt in tpe ipſī⁹. nec erat adhuc p̄cīle. Putabat etiā q̄ quilibet motus habebat pp̄tū coeli. Ignorabant autē q̄ vīlī coelū renouat mul totus motus visibiles: sicut si dices motus in longum. et motus ad delectationem. & motus qui appetit circa orbem extremitatis oīi scdm latum orientum & occidentum. non est au tem nostra intentio. Reuertemur ergo ad id in quo eram⁹. Postiores Philosophi dixerūt q̄ Numerus intelligentia abstracte sunt decem. numerū tunc sūlīdū sphaeras colorū in quibus sunt colorū. stellæ: & sphaera circūdantē alias: licet in illis sunt aliē multe sphaerae. Et coeli sunt nouē num ero. Primū qd̄ circūdāt omnia: & coeli stellarū fixarū: & coeli septē planetarū. intellectus autē. est intelligentia agens que demonstrat super exitu nostri intellectus de potentia ad actuū.

Rabí Rossi Eleyptij: ductoris dubi.

omne autem quod exire de potentia ad actum habet extractorem extra ipsum necessario, necesse est autem ut extractor sit eiudem generis cuius & extracti. Carpenterius namque non facit arcam, quia est artifex; sed quia forma arcae est in intellectu ipsius. ipsa vero forma arce que sicut est in intellectu eius: extractus arcana de potentia ad actum: & fecit ipsam ex lignis. Similiter dicimus quod datur forma est forma abstracta: et datus intellectus est intellectus: & ipsa est intelligentia agens: ita quod sit comparatio intelligentiae agentis ad ultima elementa: & ex eis composita sicut comparatio cuiuslibet intelligentiae abstractae quae est adunata in celo, ad ipsum celum. & comparatio intelligentiae abstractae quae est in nobis: & est in splendori intelligentiae agentis: cum quo etiam apprehendimus ipsam intelligentiam agentem: est sicut comparatio intelligentiae cuiuslibet coeli que est in eo: & est ex splendori intelligentiae abstractae: cum quo etiam apprehenditur quodlibet abstractus: & imaginatur illud in intellectu suo & cōcupiscit assimilari ei: & id circu mouetur & redit in ipsum. Ex his colligitur quod probatum est: quia Creato non opera tur absque medio: sed quod ignis ardor per medium: & ignis mouetur mediante coelo: & coelum mouetur mediante intelligentia abstracta. Et erunt ipsa intelligentiae abstractae angelii proprias quibus mediantibus mouentur coeli. Ex quoniam sunt intelligentiae abstractae, non conuenit eis numerus vel modo: quia non est mutatio in substantia ipsorum: non enim sunt corpora. Sequitur ergo ex his secundum sententiam ipsius sapientis quod Creator sit factor prima intelligentiae, quae mouet primum celum sicut exposuit. Intelligentia vero qua mouet celum secundum, non est causa vel principium nisi intelligentia prima: sicut erit donec intelligentia qua mouet celum nobis propinquum, erit causa intelligentiae agentis: & principium eius: & vis quod ad ipsum peruenit essentia intelligentiarum abstractarum: sicut & corpora incipiunt a loco altissimo & proueniunt usque ad elementum ultimum: & ex eis composita. Non oportet autem quod intelligentia qua mouet celum altissimum, sit necesse esse: quoniam comunicat cum aliis intelligentiis in aliquo quod est motus corporum: & quelibet differet ab alia in alia re: & ita quelibet illarum decem, habet in se duo. & necessaria est prima causa omnino omnibus rebus. Hec ergo sunt verba Aristoteles, et opinio et probatio ipsius super hoc quod praedictae res sunt similes secundum quod potest intelligi ex libris eorum qui secuti sunt ipsum. Erunt ergo finis verborum eius quod oes coeli sunt corpora via, habentes autem intelligibili: & imaginantur & apprehendunt Creatorem & principia sua: et quae sunt intelligentiae abstractae non in corporibus quae sunt a largitate Creatoris, & sunt medium inter ipsum & omnia corpora. Nunc autem ostendamus verba quae sunt in lege nostra, quae conuenient cum istis opinionibus, & quae sunt in lege nostra diuersa ab illis in capitulis quae inducamus.

Coeli sunt animalia rationalia. Capitulum VI.
Caque cre-
das,

Oci sunt animalia rationalia, & apprehendentes Creatorem. Hec autem est veritas plena etiam ex parte legis: & non sunt corpora mortua sicut ignis & terra, sicut putant insipientes: sed sunt sicut dixerunt philosophi animalia obedientia Creatori. Laudat ipsum & cantant ipsi caricii: & laudat sublimem sicut dicit David. Codi enarrat gloria dei, multi loqui est a veritate quod putat hoc esse dictum propter illud quod ex eis appareret: quoniam in lingua hebraica verbū narrari vel enunciandi non attribuiunt nisi rei habenti intellectum, platio autem vera est quod ipse narrat eorum dispositio in substantia ipsorum. scilicet celorum non illud quod intelligitur hoies in eis. Subiectum namque non sunt loquē negi sermones: & non audiunt voces eorum: sic ergo ostendit quod hoc de substantia ipsorum quod ipsi laudat Creatorem & enunciat mirabilis ipsi ab alijs sermoni labiō & lingue, & haec est veritas. Ois namque gloriantur sermones, non enunciare nisi quod imaginatur ei⁹ stelle⁹. qd dicitas vero laudes ipsi est ipsa laus. Verba vero quod ibi ponuntur, sicut ad hoc ut faciat sapientem vel ut ostendat de ipso quod ipse apprehendit: quod apprehendit, sicut dicit. Dicere in cordib⁹ vobis: & in cubilib⁹ vobis, et tacete sep: sicut explanatum⁹. Huius autem probatio quod sumus ex verbis Prophetarum, non contradicit nisi ita quod vel aduersari⁹ veritatis. Opinio vero sapientum in hoc non egit expostio & probatio. Considera qualiter ordinaverunt verba sua in benedictione huius in quoque loco orationis: & verba expositionis in his quae scriptura dicit. Virtus celorum tibi reflectitur, et iterum, Cui me laudarent simul affectu maturitatis: & hoc inuenitur frequenter in verbis eorum. Alibi etiam dixerunt in expositione scripturarum: quae dicit. Terra erat vacua, i desolata & angustiata super malitia suarum si terra dicaret. Ego & coeli creata sumus simul: superiora sunt via, & inferiora mortua. Et ostendit quod Coeli sunt corpora via, non mortua sicut elementum ultimum. Ostensum est ergo tibi quod

dixit Aristoteles q̄ cœlū ē apphēdēs & imaginās: sedm iſtellecū cōuenit cā dīctis apphētarū, & receptores noſtre legis vel ſcripteſ. Scias aut̄ q̄ oēs ph̄i cōueniunt in hoc q̄ regimē inferioris mūdi p̄ficit cā virū trubis que diſfundunt ſup ipſum ex parte cœlonū ſicut p̄alim⁹: & q̄ cœli apphēdūt oia que regunt & ſciunt ea: hoc aut̄ inueniunt in lege ſicut dīcte ſcriptura, Diuifit eos dñs Deus tuus oib⁹ populiſ: qđ eft dicere: Pofuit eos mediatores ad regendum cœlata, nō vt ſeruāt eis. Dixit nāq̄ velut expoſeo vt p̄int diei & nocti: & diuidat lucē a te nebris. Potefatis aut̄ & platiotis modus eft vt regat & p̄paret officia eius: & hec eft res addita ſup lucē & tenebras, que ſunt cauſa propinqua generationis & corruptionis: nā de diſpoſitione lucis & tenebrarum dictū eft. Et diuidant lucem a tenebris. Vanitas autem eft vt rector alius ignoret rem quā regit cum ſit veritatem regimū: & quibus cōueniat. Ad huc aut̄ ſternemus aliud verbū in hac materia.

Angelus eft ens, & quale ens, & de effectu eius. Capitulum VII.

Sicut q̄ angeli ſunt entes: ne iſtud indiget probatione legiſ qm̄ in multris locis reperitur. Scis aut̄ q̄ oīom eft verū iudicium: ſicut dñ. Vſq̄ ad iudicēs puenier rō amboū. Ideo vero accōmodatū eft hoc nomē angelis, & Creator: quia ipſe eft iudeſ ſup angelos ſicut dīcti ſcriptura. Dicit dñs Deus veſter: ipſe Deus deorum & Dñs Dñiorū. Cū enīgo dixit dñs Deus noſter: fermo ille eft ad ſpecie humana cōiter. Cū aut̄ ſubiecit Deus deoē hoc eft Deus angelorū: & qđ poſtea dixit, Dñs dñorū: hoc eft dicere Dñs cœlorū & ſtellarum, qui dominarū omnibus corporibus que ſunt preter illa. & haec dīctio eius, nō q̄ ſit Deus & dñs generis hominū trīmodo: quoniam gradus ipſorum eft diminutus in hoc & p̄fertrum in hoc q̄ dixit, Dñs De⁹ veſter, qđ cōiter cōp̄rehēdit oia genera hoīme & dños & ſeruos. Nec oporet q̄ inrēto ſit in hoc: q̄a Creator eft Dñs oīm rerū, qđ credit etiā blaſphemū: q̄a ē D⁹ ligni & lapidiſ, nō em ē honor Creatoris q̄ ſu dñs lapidiſ & lignoriſ, & ſculpiſ. ſed inrēto in hoc eft: q̄a Creator eft iudeſ ſup iudicēs: hoc eft ſup angelos, & dñs cœlorū. Nam vero p̄mīſimus in hoc libro capituli ad oſteſēdū q̄ non ſunt corpora, & hoc idē dixit Aristoteleſ: & eft differētia tantum in noſte: q̄a ipſe vocat eos intellectus abſtractos. Nos aut̄ nominamus iploſ angelos. Verba vero ipſiſ ſunt q̄ ſit intelligēre abſtracte ſunt medie inter Creatorem & alia entia: & eis intermediib⁹ mouentur: coeli quorū motus eft cauſa gñationis ois gñabilis: & hec ſur verba oīm libronū, nō em inuenies opus aliquod qđ Creator faciat nāq̄ p̄manū angelū: tu aut̄ iam ſcis q̄ angelus interpetari nūcū: quidq̄ aut̄ impler viſionē vocat angelus. Etia moē aliaſ irroñabilii dicit ſcriptura q̄ ſunt p̄ manū angelī: cū ille moē fuerit p̄pāt p̄ rē p̄piale: q̄ dedi ei potēria vt ſi moueret: ſicut dixit Daniel. Mifit dñs angelū ſuū: & coſtulit ora leonum: & nō me cōtaminauerūt. Mortuus etiā afina Balā oē ſuerit per manū angelī. Elemeſta etiā vltima vocant angelī: ſicut dixit David. Qui facit ágelos ſuos ipſiſ. Dñ etiā angelus num cius hoīis: ſicut dicit. Mifit Iacob angelos ideſt nūcios. Dicit etiam de pphēta: vt ibi, Et aſcēdit angelus dñi de Galgal'. Et iterū, Mifit angelum ſuū & eduxit nos de Aegyptō. hoc eft nūcū. Dicitur p̄retra de intelligentiis abſtractis que apparent pphētiſ in viſione pphētia. Dicitur inſuper de viribus rerū viuari ſicut explanab⁹ poſte. nūc autē nō loquimur nūi of ange lis qui ſunt intelligentia. Lex ſiquidem noſtra nō tollit q̄ Creator ſit rector huius viuueriftis per angelos intermedios. ſic em qđ dixerūt ſapiētes in eo qđ lex dixit, Faciamus hominē, &c. Venite & deſcendamus, quia hic eft fermo multorum: quiaſ non faciat Creator donec videat illud in coeli ſuperiori. & deſbes mirari in dīctis iſtis: ſed vide q̄ populo locuſ eft fili Dñs, q̄ Creator videt in ſeculo intelligibili: & eipſo pducta entia. Aliqui etiā dixerūt p̄cile q̄ Creator nihil facit donec coſiliū habeat cā coeli ſuperiori. Alii etiā dixerūt propter verbum qđ dixit Salomon: iam fuit dum eft hoc fecerūt, nō dicitur hoc fecit, ſed ſecerit: ac fi ipſe & capitulū eius cōuenērūt ſup quolibet mēbro qđ eft in te: & poſuerūt illud in ſua ſopōriſione ſicut ſcriptura dicit, Ipſe fecit & cōpoſuit te: & in alio loco dixerunt: vbi dicitur Dominus, eft ipſe & capitulū ei⁹. Nō eft in hoc inrēto ſicut ſtulti p̄uare q̄ Creator ſequit vel cogitat, vel videt, vel conſilatur, & habet adiutoriū aliorum extra ſe in coſiliis, quo nāq̄ queret coſiliū a creatura. Omniū iſtorū expoſitio eft q̄ ſingulāria entia & omnia mēbra animalia que creaturā ſdm q̄ ſunt: ſunt quidem medianib⁹ angelis: quoniam omnes virtutes vocantur angelī: quia implere viſionem. Qđ magnū malum eft cœcitas ſtultie & ignorantie & dannum qđ mente prouenit. Si enim diceret alicui illorum qui reputant ſe ſapiē-

Rabi Rossei aegypti: ducoris dubi.

tes in lege q̄ Creator mittit angelū qui intrat in vterū mulieris & disponit formā & figurā factus. videretur eñ rationabile: & recipere istud & putaret q̄ effet decor & gloria Creato-
ris: & sapientia ipsius. Credit nāq̄ angelus est corpus ignē splendens: & magnitudo cor-
poris eius sicut terra pars vniuersi mundi: sicut ostē tūta plana parabolari sapientū. & cre-
dit q̄ hec omnia sunt conuenientia Creatori. Si vero diceres eidē q̄ Creator dedit spermati-
virtutē informatiuam que operatur figura mēbrorum: & format ea: & hoc est angelus: vel q̄
omnes forme sunt ab intelligentia agente que est angelus, qui vocatur princeps mundi: qui
tamen ab alio habet: de quo sapientes semper faciunt mentionem: remoueret hoca se & non
crederet istud: quia non intelligeret ratio p̄ huius profunditatis & istius potentie verē quae
posuit virtutes istas actitas in singulis rebus quae non apprehenduntur sensu. Sapientes etiā
iam ostenderunt ei qui sapientē est: q̄ omnis virtus in corpore vocatur angelus: q̄to magis vir-
tutes in mundo diffusae: quilibet etiā virtus habet operationē sibi vna non duas. Nec autē dicta
sunt sapientib⁹ manifeste: vnu angelus nō nesciat duo: nec duo angeli nesciant vnu: & hec ea
dem ratio est in omnibus virtutib⁹. In pluribus etiā locis dicunt verba: quibus astruit q̄ vir-
tutes singulares naturales & aiales: vocatur angelus. Radix autē illorū verborū est: in quodā lo-
co: vbi dicit q̄ Creator creat singulis diebus centū angelorū: & dicunt corā eo cantici & rea-
cedunt. Cū vero cōtra dictū fuit verbis istis p̄ ea quae probant q̄ angelī sunt stabiles & eterni,
et hoc demonstrat effrēquent: responsum est q̄ angelorū qdā sunt stabiles & eterni: quia
dam vero percunt. Verū siquidē est q̄ ille virtutes singulares sunt generabiles & corruptibili-
les. Species vero ipsarū virtutū stabiles sunt & incorruptibles. Sic etiam dixerunt: de Iuda et
Thamar loquentes. Dixit Rabi Ohanna: vobis prēterite: & fecipit Creator angelō qui est po-
situs super cōcupiscentia & signari per hoc appetitū coitus que est in hoīe. Vides autē
q̄ nomen huius virtutis vocavit angelū: & sic inuenies semper q̄ ipsi dicunt: angelus qui est
positus super tali & tali re: quoniam omnis virtus quam dedit deus super quacunq; re: vo-
catur angelus missus super illa re. Dixerunt etiam alii: cum dormit homo: anima sua dicit ad
angelum: & angelus ad cherub. Ostenderunt etiā cuiilibet intelligenti q̄ virt⁹ que videt som-
nia: vocatur angelus. intellectus vero vocatur cherub. q̄ mirabilis est illa ratio scienti ea: & q̄
abominabilis est apud insipientes. Sed de forma in qua videtur angelus in visione prophetiē:
iam diximus in hoc q̄ inuenies plures prophetas qui viderunt angelos in forma humana: si-
cū legitur. Ecce homines tres fūnt iuxta ipsum. Quidā etiā videt angelū sicut si esset ho-
mo vnde terribilis: sicut dicitur. Vīlo eius sicut vīlo angeli dñi terribilis nimis. Quidā etiā
vident ipsum sicut visionē ignis: sicut dicitur. Apparuit ei angelus Dñi in flamma ignis. Et
dicitur ibi a sapientib⁹. Abrahā cuius virtus erat fortis: videt eos quasi hoīes. Loth vero cui⁹
virtus erat mala nisi fuerint quasi angelī. hoc est arcāli magnū de secretis prophetiē. Ad-
huc etiā addu: alia verba in rōne ppheteri: & sūlter ibi dicitur q̄ ante q̄ perficerent qd p̄ce-
ptū erat eis: dicti sūr hominēs. sed postq̄ fecerūt iussiōne: induerūt angelitatem. Pone ergo cor-
tuū & vide qualiter ex omni parte demōfūauerūt q̄ rō angelī est opus alicuius rei: & q̄ oīs
vīo angelī nō est nisi vīo ppheteri: & sedm apphensionē apphendēri. Postq̄ ergo hec ita se
habet in oībus que dixit Aristoteles in hac materia: nō est aliiquid cōtrariū legi nīc. Aliud ve-
ro qd est cōtrariū nobis: est ga ipse credit q̄ hec oīa sunt antiqua nō noua neg: creatā: & q̄ Crea-
tor creauit intelligentias separatas: & dedit poēfates oīis desiderādi illas: & ipse creauit in-
telligentias in celos: & posuit in eis virtutes regitūas. In hoc ergo folio cōtradicim⁹ ei. Ad-
huc etiā faciā te audire sententiā eius: & sententiā legis verē in nouitate mundi.

CQ Angelus est nomen aequiuocum. & de celis. Capitulum. VIII.
O Stendimus iam aquiuocationem huius nominis angelus: & q̄ conuenit communis
per intellectibus separatis & celis & elementis vltimis. Et quia quoddibet illorum
facit aliiquid: non pures q̄ celī vñinelectus: abstracti sunt sicut virtutes corpo-
rales quae sunt naturae & non apprehendunt operationes suas. Celī sūquidē et intel-
lectus abstracti apprehendunt operationes suas: et eligunt et dirigunt: sed non sicut nos eli-
gimus: qd rōtū sit cum renovatione rerum. Hoc enim dictū est in lege: scilicet rationes sunt
ibi quae percipiunt nos super hac re: sicut dixit angelus ad Loth. Non potero facere ali-
quid donec inuenias: et dixit vt faceret eum euadere. Ecce posui faciem tuam ad rem

istam & dixit. Audi vocem eius & nō refutas ei quia nō parcer errori nostro: qm̄ noui mei est infra ipsum. hec ait oīa demonstrat q̄ apprehendit operationes suas: & q̄ habet vplūtatem et electionem cum audacia & regimen q̄ data sunt cīsfigit nos habemus volūmentem in eo qd̄ datu est nobis: & habemus p̄fessarē fīg illud a principio ḡrationis. Actōes vero nostre sunt deficiētes: & hec est priuatio q̄ p̄cedit régime nostrū & operationē intellexit vero abstrā et celi non sunt sicut semper faciunt boni: & apud eos non est nisi boni: sicut explanabatur in capitulis sequentibus: & quicquid est apud eos, exīt in fine perfectionis et operationis sem p̄itez, ab hora suę essentie.

Sonitus seu sonos esse in celis. Capitulum IX.

Confiniones antiquorū & sequuntur ex opinione philosophorū & vniuersitas geniū afferunt. q̄ motus celorum faciunt sonos terribiles: & fortes induxerūt phariseos hoc modo. Corpora parta q̄ sunt apud nos cīi velociter mouent, faciunt soni grāde et terribile quāro magis corpora solis & lunę & stellarū cīi sunt tārē magnitudinis & velocitatis. Schola ergo Pythagore credit q̄ sunt ibi soni dulces & suaves ordinati scđm magnitudinē sua secūdū pa- portiones musicae. Sunt autē causae ḡbilēs ne audiam⁹ rā fortes & dulces sonos: & illa opinio fuit scita in ḡte nra. Nōne vides sapientes narrantes sonū solis i curlo suo cōtinuo: & idē seq̄ in oīi⁹ aliis. Aristoteles vero nō credit istud: & dicit q̄ non faciunt sonū sicut fuenies libro cīi q̄ dicunt celi & mundū: et inde intelliges. Tu autē non mireris si opinio Aristoteles diuina est ab aliis opinionib⁹ sapientiū in hoc. qm̄ illa opinio in sono cursus stellarū, fundat sup̄ hoc q̄ celi est fixi & stelle mouent. tu vero ita scis q̄ dederit p̄eminentiā sicut sapientiū: & preponderat illas in istis rationib⁹ firmamentis: & hoc est q̄ dixerūt manifeste. Vicerunt sapientes gentium mundū: & hoc est veritas. In rōnibus autē speculatoriū non est locutus ḡbler loquētiū nūi seculū dū q̄ direxit eū cōsideratio sua: & ideo credunt illud super quo firmata est demonstratio.

Numerus celorum & ordo planetarum. Capitulum X.

Am exposuimus q̄ numerus celorum nō fuit diligēter exq̄st⁹ tpe Aristoteles. illi em̄ q̄ numerus celerū cor rōpibus n̄is: & inueniuntur eos nouē. numerus uerū sphērā vna q̄ attinet multas spheras: sicut ostēlūm est cōsiderāt in spha. firmamentū. Ideoq̄ nō mireris in diversitate verbōt sapientiū, q̄ dixerūt q̄ duo celi: sicut dicit scripture. Ecce dñs deus tu⁹ possidet celos: & celos celorum. Ille nāq̄ qui hoc dixit, oīi spheras stellarū numerauit p̄ vna: sphērā vero circundatē alias in qua nō sunt stelle, numerauit pro alia: & idcirco dixit q̄ duo celi sunt. Ego autē p̄mitrā tibi ppōne quādā quae erit tibi necessaria ad illud qd̄ int̄edō in hoc capitulo. Scito ergo q̄ in spheras Veneris & Mercurii, dixerunt sibi primi homines q̄ stu debant in sc̄ieris mathematicis, utrū sunt supra sole, at sub sole: qm̄ nō est demonstratio q̄ p̄bet q̄ est ordo stellarū duarū spheras. Omnīū antiquorū opinio fuit q̄ iste duarū spheras. Veneris & mercurii sunt supra solem. Intende ergo in hoc & sc̄ito. vnde fecerunt ei postea Prolemens: & p̄p̄derant q̄ erat sub sole, dices. Cōuenientius est nature q̄ sol sit i medio planeta- rū: & tres sunt supra eū: & tres sub eo. Post ei fuerūt alii in Hispania valde subtile i mathe- maticis & expouerunt scđm ppōnes Ptolemei q̄ Venus & Mercurii sunt supra solem. De hac autē materia quēdam libri fecit Maurus qd̄ cuius nomē Euanaū de ciuitate H̄ipalensi: & ego vidi filiu⁹ ei⁹. Post istū vero studiū in hac materia plus bon⁹ Maurus qd̄. Alabacu⁹ & fui discipulus cuiusdam discipulorum ei⁹: & induxit demonstratiōes quas dicim⁹ in hōe ipsius: & dixit q̄ non oportet vt Venus & Mercurii sunt supra sole. Hac autē ratio quā dixit Ptolemei est pharao plixa rōtū: nō demonstratio ipsofūlūtatis. & vlt̄ sit ita sicut nō oīi sapientes primi ordiuerunt Venerē & Mercuriū supra Solē: & idcirco numerabat spheras duas, sphērā Lunę q̄ sine dubio pp̄inqua ē nobis: & sphērā Solis q̄ est supra Lunā necessario. Spheras autē quinq̄ stellarū p̄ vna reputabat: Sphērā fixari stellarū p̄ alia & coelum circūdās oīa in quo non sunt stelle. Qd̄ si ita est, dicim⁹ q̄ numerus stellarū in quibus sunt formē stellarū sic enim vocabent antiqui stellas. Sformas dicas sc̄itur ex libris eorum: quātūmarū ei⁹. Sphērā stellarū fixari, & sphērā v. planetarū, sphērā Solis, & sphērā Lunę: super omnes vero spheras quādā sphēra in qua nulla stella est. Ille vero numerus est apud me radix maxima ad ratio nem illam quā aſcendit in cor nostrum: quā non vidi in dictis aliquiū philosophi, sed verba sapientium percepimus me super illa ratione. Dicam autem illam in capitulo sequenti & ca- planabo rationem ipsius.

Nota de
sphērā Veneris &
Mercurii.

Opinio
Ptolemei
q̄ sol sit i
medio plan-
etarū.

De immo-
to sphē-
rum scđm
antiquos.

Rabi Rossei à Egyptij: ducoris dubi.

Cx mundus a celo regatur. Capitulum. XI.

Manifestum est in oībus libris philosophorū qui cō loquuntur de regimine mundi: dicunt q̄ regimē hui⁹ inferioris mūndi, generabilis & corruptibilis nō est nisi cū virtutib⁹ quās largiunt cœli. Huius aut̄ rei sc̄pe fecimus mēriton⁹. Inuenies etiā dictā a sapientib⁹ q̄ pō est aliqua planta inferioris quae non habeat stellā in celo quae percutit ipsam & dat ei crescere: sicut scriptura dicit: si noſti leges colorum: si poneres propositū in terris: inuenies etiam manifeste in principio cuiusdā libri sc̄ti apud nos: Stella quedā p̄ficit cursum suū in triginta diebus. Est aurēalia ſtella qua curſum ſuū p̄ficit in ſpatio trīginta annorum. Oſtenſum est aut̄ in his verbis q̄ quās in singularibus generandis ſint virtutes ſtararum cōiuncte: & licet virtutes ſint diſſuē in omnibus carib⁹: virtus tamē vnu⁹ ſtelle magis fixa ſt in quadā ſpecie erit: ſicut ſpecies virium corporis qđ eſt vnum. Vnuerſum nāq; eſt quāſi vnu⁹ homo ſicut p̄diximus. Sic dixerū philosophi q̄ luna habet virtutē additā cōiunctā cum fundamento aquæ: cuius rei ſignum eſt cremenatum fluminū & mariū in cremento lunæ: & diminutio ipſorum in decremēto lunæ. Diffunduntur ſiquidem maria in cremento lunæ: & in diminutione ipſius cohabitent. Si in aſcenſu & deſcenſu luna secundum quadras cœli: ſicut oſtenſum eſt manifeſte ſpecularib⁹ in huīusmodi. Splendorē vero ſolis eſt moriū fundamen̄tū ignis: hoc eſt manifeſtū ſicut vides q̄ calor diſſunditur omnibus enib⁹ cō ſole. Cū vero elōgatur ab illo loco vel occultatur: augmentatur frigus. Iſtud autem palam eſt: nec eſt neceſſe vni plurius verbis in hoc: cum ergo ſc̄ti hoc: aſcedit in cor noſtri q̄ quatuor ſphæræ prædictæ in quibus ſunt formæ ſtaralū: licet coniunctio ipſarū largiatur virtutes omnibus generalibus: & ipſa ſunt cauſa ipſorum: quālibet tamen ſphærarum habet aliquod quatuor elementorum: cuius virtutis ipſa ſphæra eſt principium: & ipſa eſt que mouet elementum ipsum mouet ſuo: mouet ſuā generationis. Quod ſi ita eſt: Dicemus ergo q̄ ſphæra luna mouet elementum aquæ: ſphæra ſolis: elementum ignis: ſphæra vero altarum quinque ſtaralum: mouet aera: mulierudo vero morutum ipſarum: & varietas morutum ipſarum in retrogradatione vel in progreſſione vel in ſtatione: eſt cauſa variationis aeris & mutationis eius: & q̄ velociter & frequenter diſſunduntur et conſtringuntur. Sphæra aut̄ ſtaralum fixarum immutat elementum terra: et poterit eſi q̄ ppter hoc morutus terra fuit grauis ad recipiendū virtutem operatam & mīſionem: & hoc prouenit ex tarditate ſtaralum fixarum in ſuo moro. Et tamē perceperant ſuper coniunctione ſtaralum fixarum cum terra in diſcendo q̄ numerus planetarum eſt ſecundum numerū ſingularium ſtaralium de vniuerſitate ipſarum. Sic ergo oportet ut ordo sit q̄ ſphæræ ſint quatuor: & q̄ elementa que mouentur ab eis ſint rotidē: & virtutes q̄ pueniunt ex largitate ipſarū ſi entib⁹, vniuerſaliter ſint quatuor ſicut expoſiimus. Siſter quatuor ſunt cauſe cuiuslibet mor⁹ ſphericis. ſi figura coeli. i. ſphericis ſunt cāq; cuſtas eius. & alia ipſius. & intellectus eius quo intelligit ſicut expoſiimus: & intellect⁹ ſeparat⁹ iuilibet mo qui eſt defiderat ipſius. Apone cor tuū ad iſta. Expofitio aut̄ eius eſt q̄ niſi figura ipſius e⁹ ſphericis. coeli talis eſſet: nullo modo moueretur morutus circulari continuo: quia nō eſt morutus in re fixa cōtinuus: ſed ſolus morutus circularis cōtinuus. Morutus aut̄ aequalis & direct⁹ nō reflectit ut fit cōtinuus. Mobile nāq; ſi reflectere multoc̄iens. Non eſſet morutus vnu⁹ continuus: quā in re omnes morutus duos contrarios eſt quies media: ſicut demonstratū eſt in loco ſuo. Scitum aut̄ eſt iam q̄ neceſſe eſt: & ſi morutus qui eſt reuerſoſis ſecundū eadē viā p ſe q̄ illud q̄ mouet eo, mouet circulariter: & non mouet ſi niſi qđ habeat animā. & hoc pbat effentiā animā oībus morutis per illud ex quo ſequitur morutus. & ho: eſt iſtagrati intellexus, & amor, & concupiſcēria imaginati rei: ſicut p̄diximus. Iſtud aut̄ nō eſit hic niſi intellectus. nō enim eſt acquisitione cōuenientiā vel fugā contrarii. & neceſſarii eſt oībus modis ut ſit ens qđ ſit imaginari i in intellectu coeli in quo eſt co: upiſcēria: ſicut expoſiimus. Cū ſit ergo iſtū: cauſe morutus coeli: & qua tur gna vniuerſalū q̄ pueniunt ex largitate ipſius ad nos. Vir⁹. ſ. genitioſis liquabilium. & virrus aie nutritiue: & vir⁹ aia ſenſibilis: & vir⁹ aie rōnalis: ſicut expoſiimus. Cū aut̄ intellectus in actiōib⁹ iſtū virruū, inuenies q̄ ſunt duo gna. Primū ſ. generatio cuiuslibet generalis: ſecundū vero cura ipſius gnaibilis. Cura ſuā ſpeciei ſemper: et cura ſuorum ſingularium in tempore definitio. Haec eſt expoſitio eius qđ dicitur q̄ non eſt ſapientia rector ſtudis ut faciat eſe afalia cū actiōe ſimaginabili artificiali inreclē in eorū cura et ſemper initate cū agitatione virtutū informatiuarū, quae ſunt cauſa effendi ea et cū virtutib⁹ regiminiſ ſuū ſunt

Lib.II. Fo.XLV.

cause vita ipsorum, & curē tēpore defūto. Conuenit autē q̄ sit mens spiritualis ex quā prō ueniunt illæ duæ res mediantē celo. Numerus autē ille, scilicet quaternarius, mirabilis est & intelligatur in ipso qd̄ in allegoria Rabii Talmūda dixerunt. Quatuor gradus erant in scala, & tertiā nūmerus mi-
cōctus angelorum: & istud frequenter iterauerunt. Quidam autem translatorum dixerunt q̄ se p̄p̄ gradus erant in scala: sed omnia translata in omnibus allegoriis conueniunt, q̄ angelī do-
mini ascendebant & descendebant: & erant quatuor solummodo, nō pauciores: duo ascendentes, & duo descendentes: & q̄ quatuor conueniunt in uno gradu scala: & sic fuerunt qua-
tuor in una regula, duo ascendentes, & duo descendentes: donec dīcerūt ex iis, q̄ latitudine sca-
la est mundus, & terra in visione prophetæ: quoniam latitudo viuitus angelī est in visione p-
ropheticæ sicut tertia mādi sicut dicitur: Et corpus eius sicut thaysis. Qd̄ si ita est, ergo latitu-
do quatuor erit mādius & tertia. In similitudinib⁹ aut̄ Zachariae, cui loquutus est de quatuor
quadrigis extunditib⁹ de medio duorum montium. Montes autem erāt apnei: & dīce in expo-
sitione huius loci. Ille sunt quatuor partes celorum quae egreduntur stare coram dominatore
vniuersitate terra, & haec est causa omnium quae renouantur in mundo: & pro certo fecit mērio
nem aris. Similiter etiam dixit in alio loco, es lucidum: quia in hoc verbo est aquificatio: &
ad huc faciam te audire in eo rationem quam percepit intellectus. Qd̄ autem dixerunt q̄ an-
gelus est terra mundi: sicut dixerunt sapientes, est valde manifestum. Istud vero iam exposui-
mus in aggregatione nostra magna ī Talmud. Et dixim⁹ q̄ entia diuiduntur tripartito. Prima Diuīsio en-
pars, intellectus separati, & ipsi sunt angelī. Secunda pars, corpora celorum. Tertia vero pars, tuū in etiā
materia prima, scilicet corpora variabilit̄ semper, quae sunt infra celos. Sic ergo intelliget qui
cūq̄ voluerit intelligere similitudines prophetæ, & expergeri de somno pigritia, & euade-
re a mari ignorantie sua, & ascēdere ad gradus sublimes. Cui autē placuerit in oculis suis sub-
mergi in mari ignorantie sua, & descendere inferius, non eger villo motu corporis vel animi,
qui ip̄e delcedet inferius de natura sua. Intellige ergo q̄ dixim⁹, & apponi mentē tuā ad illā.

C Rationes de numero Cęlorum. Capitulum XII.

Sicut rationes istæ, quæ inducuntur ī assertione Cęlorum, quæ dictæ sunt, cum
intellekerit eas aliquis studens ī mathematicis, putabit q̄ est demonstratio certa in
hoc. q̄ dispositio celorum & numerus eorum sic se habet: sed nō est ira: nec istud
est qd̄ queritur in scientia firmamenti. Sunt autem quadam quæ demonstrantur se
habere sic, sicut demonstratū est: q̄ via solis declinat ab æquinoctiali: & hoc non est dubium. Vt rū
autem círculus eius sit eccentricus: vel verum habeat spharam circularem: hoc nō est demo-
stratum, neq̄ curat de istis qui est artifex in scientia firmamenti, quoniam intentio huius scien-
tiae est ut excoigitetur firmamentum conueniens ad hoc, ut sit motus stellæ circularis: in quo nō
sit velocitas, vel tarditas, vel variatio: & q̄ illud qd̄ sequitur ex tali motu, conueniat cum eo
qd̄ appetit oculis. Ergo ponet mentem tuam ut diminuat numerum motuum, & numerum
celorum secundum q̄ poterit: quoniam si possemus gratia exempli, excoigitare firmamentū
per qd̄ affirmet qd̄ appetit oculis de motibus stellarū in trīl⁹ cadi: & alii moti in quo istud
affirmetur per se in quatuor cadi: conueniens est ut innitamus sup firmamento pauciorum
motuum: ideo prælogimus ī sole eccentricitatē plusq̄ spharam circularem: sicut dicit Pro-
lemeus. Secundum ergo hanc rationem cum apprehendimus motum omnium stellarū si
xarum, qui est motus invariabilis: nec dispositions ipsius variantur: conuenimus ī hoc q̄
omnes sunt ī eodem cado. Non est autem impossibile q̄ qualibet stellarum fixarum sit ī
cado suo proprio, & motus omnium ipsorum sit vires: & omnes spharae ipsarum reponuntur
super eodem polos. Tunc ergo erit intellectus abstracti secundum numerum stellarum: sicut
scriptura dicit. Si est numerus virtutum vel exercitū ipsius, hoc est dictum propter multi-
itudinem: quoniam intelligentia separata, & corpora cœlestia, & virtutes omnes, vocantur ex
excitus eius: & nō potest esse quin sit numerus communis ī genere illo. Et quis res ita se ha-
beat: nulla tamē sequitur confusio ī eo qd̄ ordinavimus ī ponendo numerum sphararum
stellarum fixarum viuūtatem, vnam spharam, sicut possumus quinq̄ cęlos planetarum cum
multitudine sphararum suarū viuātē quoniam intentionē noſtrā tam intellexisti quia
nos numeramus viuūtatem virtutum quas apprehendimus ī enībus apprehensione cō-
muni: non apponentes cor ī determinatione veritatis intellectuum abstractorū vel celorum.

Rabi Rossi elegyptij: ductoris dubi.

Sed tota intentio est q: omnia entia praeter creatorem trigerite dividuntur. Prima pars, intellectus separati. Secunda pars, corpora celorum, quorum formae sunt sempiternae: nec mutantur de loco in locum, nec variatur hoc fundamēnum in substantiis ipsorum. Tertia vero pars, corpora generabilia & corruptibilia, quoniam communem habent materiam. Virtus autem regimini diffunditur a creatore sicut intellectus separatis. Et similiter provenit ex latitate bonorum eis datorum, & ex splendore super corpora celorum. De cedis vero diffunduntur virtutes & bonitates super corpora generabilia & corruptibilia cum fortitudine eius qd adepte sunt ex potentia principii sui. Tu vero scito q: omnis largitatis bonum secundum ordinem istum non est intentio neq: finis eius, ut profit illi rei quae recipit commodum solum modo: quoniam sequeretur ex hoc vanitas completa: quia finis honorabilior est illis quae sunt proper finem: & sequeretur necessario ex hoc, ut sit ens superius & perfectum & honorable proper inferioris. Itud autem nullus intelligentis opinatur, sed in iis res se habet sic dicam, in quolibet siquidem perfecto quoctung genere perfectionis, potest esse perfectio in ipso ita q: perfectus eius sufficiat: & non procedit illa perfectio ad aliud extra ipsum. Potest autem esse perfectio ipsius huius q: largiatur de perfectione sua aliquid aliquando extra se. Verbi gratia. Quidam habet pecuniam qua sibi sufficiat ad ea quae sunt illi necessaria, & nihil remaneat ex illa vnde possit alii prodeesse. Est autem alius qui habet pecuniam de qua superat aliquid prater necessaria ad commodum multorum: ita q: potest alii dare vnde diues erit: & secundo remanebit prater necessaria, vnde ipse poterit tertium ducere. Eodem modo contingit in spiritu domini essentia a creatore diffusa facientis intellectus abstractos esse, ex quibus prouenient virtutes per quas quidam corum faciunt alios esse, donec perueniant ad intelligentiam agentem, & ibi finitur essentia separatorum. Quilibet autem intellectus separatus effundit ex se essentiam, donec perueniat ad celos, & ad caeli lumen: post ipsum vero corpus generabile & corruptibile, & quodlibet celum effundit ex se virtutes super elementa: donec illa largitas completa finem generationis & corruptionis. Exponentibus autem iam q: hac omnia non defraudeat ea quae dixerunt prophetae nostri: & receptores legis nostrae. Gens namq: nostra fuit perfecte sapientia, sicut dominus ait. Per manū illius dñi q: dedit nobis generatione ista, & dixit. Dicēt vbi populus sapiens & intelligens gens ista magna. Sed cū gentes ignorantes disperdidierunt decorem nostrum, & sapientiam, & philosophiam nostram: & distrinxerunt sapientes nostros: donec facti sumus impudentes & stultifici: nos fecit scire per manus prophetarū dominū. Perderunt sapientiam sapientem, & intelligentiam intelligentem abscondetur: cōmixti sumus inter gentes & adhaerent nobis sensus ipsorum: sicut & mores eorum & opera: sicut propheta dixit. Similes facti sumus illis, & cōmixti sunt inter gentes, & didicimus opera eorum: sicut erat dictum est in eo q: adhaerent nobis opinione genium stultitiae. In natis extraneis abundant, qd tristitia Ionathas. In ritu gentium ambulant. Cum vero crevit in nobis studium illarum sc̄iarum: fuerunt illae rationes prophetarū quasi electe extraneae a lege nostra, sicut sunt extraneae a sensibus gentium furuarum: & non est ita, postq: vero sape recensum mentionem plēdioris & largitatis: postmodum loquar de nouitate rāndi.

CQ: nouum habeat causam efficientem. Capitulum. XIII.

Param est q: omne nouum habet causam efficientem de necessitate que fecit ipsum esse postq: non fuit. Causa autem efficientis propinquia, vel est corpus, vel non est corpus. Omne enim corpus non agit nisi ex parte forme. Post hac autem loquar de hac materia. Factor autem propinquus, effector noui potest esse: vt & ipse sit nouus: & hoc non procedit in infinitum: sed necesse est q: aliiquid est nouum: vt perueniat ad renouatorē antiquū qui nō renouetur, & ipse renouatur ipsum. Restas autem querere quare renouavit modo & nō ante, postq: creator est ens: q: cum ita sit, necesse est ergo q: sit in potestate. & nō in actu illius operis noui ante renouationem eius, vel proper priuationem aliquius copartitionis inter operatorē & operatorū, si operator fuerit corpus: vel proper priuationem preparationis materiae, si operator fuerit non corpus. Hoc autem stramenum omnino est, secundum q: exigit consideratio naturalis. Non enim confidetamus virum mundus fit antiquus, an nouus: quoniam non est hoc intentio capituli. Demonstrant est iam in scientia naturali, q: omne corpus qd agit in aliud non agit in ipso: nisi cō obviatur ei: vel obviatur ei obtinatur ei: si fuerit agēs per media. Verbi gratia. Corpus quod modo calefactum est, nō est calefactum nisi quia obvia

uit ei corpus ignis: vel quia ignis calefacit aer: qui calefactus, calefecit corpus quod circuadat: & erit calefactor appropinquus corporis calefacti, de novo aer circundans ipsum. Similiter adamas qui attrahit ferrum, & non attrahit ipsum nisi per virutem quae diffundit ab ipso in terra quin obuiat ferro: & idcirco non attrahit a quanto liber remoto loco: sicut nec ignis calefacit quantumlibet remotum, secundum quod potest immutari aer medius inter re calefacientem & calefactum. Sed cum calefactio aeris ab igne substitetur: & non permutetur ad eam, non liquifiet eam. Eadem quoque ratio est in lapide attrahente. Hoc autem quod calefactum est, potest non erat calidum eger nec parvo calefactore novo, igne scilicet novo, vel qui erat longe ab ipso: & immutata est illa longioritas. Haec autem copiaratio quod non erat, & potest incepit esse, si etiam inuenimus causas omnia que sunt de novo in mundo: quorum renouationis causa est mixtio elementorum, quae sunt corpora agentia in inuicem, patierunt. Hoc est dicere, quod causa renouationis ipsorum, est appropinquatio corporis ad corpus: vel elongatio corporis a corpore. Renouationes vero inueniuntur que non sequuntur mixtionem. omnes formae, impossibile est ut non habeant operatorum, scilicet datorum formarum, qui non est corpus: quoniam operator est forma, non in materia: sicut explanatur est in locis suis. Nam vero perceptimus super demonstratione huius rei, in iis quae premisimus. De his autem quae offendunt tibi, est quod omnis mixtio recipit augmentum, & diminutionem, & renouatur. Formae vero non sunt sic: quia non renouant hoc modo: & ideo non est in eis motus sed renouatur vel deficiunt sine reporte: nec sunt ex opere mixtionis: sed mixtio preparat tantummodo materiam, ut recipiat formam. Operator vero formae, res est quae non recipit divisionem: quoniam sua operatione est sui generis: & idcirco probat quod operator formae, id est dator formae, est forma hec separata. Operator autem ille qui non est corpus, vanum est dicere ut sit largitus eius in aliqua copiaratione ad illud cui dat: quia non est corpus quod appropinquat, vel elongatur: vel quod appropinquat ei corpus, vel elongatur ab ipso: quoniam non est copiaratio distantie inter corpus & non corpus: & necesse est ut priuatio illius operis sit priuatio preparationis materie ad recipiendum actionem separati. Pater ergo iam quod actiones corporis secundum formas suas inuicem in se induunt apertiones in materia ad recipiendum id quod non est corpus, scilicet formam. Cui autem signa intelligentiae separatae fuerint ostendit & decreta in esse universitatibus que sunt: quia non omne quod renouatur, renouatur simpliciter ex quiditate mixtionis. Fuit scilicet necessario quod operator talis non operatur secundum obviationem, vel secundum elongationem: quia non est corpus: & idcirco nominant semper actionem separati in splendorib[us], per viam similitudinis forem aqua: ex quo vndeque largitus effunditur: & non manat ex una parte, sed vndeque fluit: & ex omnium parte satiat remota & propinquam temp[us]: sic est intellectus huius: non appropinquabit ei virtus ex aliqua parte secundum longinquitatem vel propinquitatem: neque virtus eius appropinquat aliis extra se secundum aliquam istorum modorum: vel in una hora, & non in alia: sed eius operatio semper est dum fuerit res apta ad recipiendum illa semperem, que nominatur largitus. Eodem modo cum probatum fuit quod creator non est corpus: & affirmatur quod vniuersum esse, est opus eius: & quod ipse est causa efficientis, sicut ostendimus, & ostendemus: Dicatur quod mundus est ex largitate creatoris: & quod ipse largitus est sup ipsum quicquid renouatur in ipso. Sic etiam dicimus quod ipse effundit sapientiam super prophetas. Finis autem omnium istorum est, quod huiusmodi omnia sunt opera, & non corpus: & hoc est quod largitus nominatur. Hoc autem nomine largitus lingua Hebraica attributum creatori quia simili est fonti aqua manantis, sicut praedictum: quoniam non inuenit nomē quod cōuenienter possit attribui actioni separati. Non enim possumus inuenire veritatem nomini quod conueniat veritati rei. Difficile nam est intellectum imaginari operationem separati. Sicut autem imaginatio non imaginatur ens nisi corpus, vel quod est in corpore: sic etiam non imaginari essentia actionis nisi per obviationem agentis, secundum renouationem vel appropinquationem: adeo quod apud quoddam affirmatur est quod cum creator non sit corpus, nec appropinquat ei in id quod agit, quod mandat angelis, & operator operationes suas per obviationem & appropinquationem corporis ad corpus: sicut & nos operamur: & assidem in corda eorum, quod angelii habent corpora. Quidam etiam credunt quod creator mandat cum sermone simili nostro, scilicet literaliter, vel vocali verbo: & est opus operari. Hoc autem tria contingunt: eisqua sequuntur imaginationem quae est creatura malorum. Omnis namque mos decaū patiens, qui est in sermone, vel in aliis operationibus corporis, est opus imaginationis, vel sequitur ipsam: sed non est hec intentio huius capituli: sed eius intentio est ostendere modum largitatis, secundum quod dicit de creatore: & secundum quod conuenit intelligentiis separatis, scilicet angelis, qui non sunt corpora.

Quod creator
poter largi-
tate suā hi-
mulus est rō
ti vndeque
manans,

Rabi Rossei aegyptij: ducoris dubi.

Dixerunt etiam in virtutibus caloris quod ex eis diffundit virtutes super entia, & vocant hoc largitatem caloris; licet illa proueniant a corpore. Et idcirco agunt stellae in res remotas ab eis secundum suam propinquitatem, vel distantiam ad ea quae sunt in terra; secundum copiaritione quaridam ad alias; sed ex hoc prouenient ad iudicium stellarum. Quod autem dixerunt quod libri prophetiae attribuerunt nomine largitatis operationi creatoris: hoc est quod scriptura dicit: Dereliquerunt me fontes aquarum viventium, largitatem vitae; ac si diceret quod vita sine dubio. Dicitur etiam alibi: Quoniam apud te est fons vite, largitas eius, & pfectus versus sic. In lumine tuo videbimus lumen, quod id est. Expositio est, quod in largitate intellectus qui pertinet a te, intelligemus, & ambulabimus in via recta.

Copiniones hominum de antiquitate & creatione Mundi. Capitulum XIII.

Prima opinio.

Opiniones hominum de antiquitate vel invenitatem mundi apud eos qui creditur quod deus est, sunt tres. Prima est sententia omnium qui tenet legem Moysi: & est quod vniuersum mundum. Omnia entia praeter creatorum fecit ipse esse post primituram veram & absolutam: & quod creator ipse fuit ens aeternus solus modo, & non fuit praeter ipsum nec angelus, nec ipsum causum, nec aliquid quod est infra caelum. Postea vero fecit esse omnia entia secundum quod sunt cum voluntate sua, & non de aliquo: & quod tempus per seipsum est de vniuersitate creatoris: quoniam tempus est adhuc mortui, qui est accidentis rei mobilis: ipsum vero mobile cuius mortui tempus coheret, est nouum & creatus: & est postquam non fuit. Quod autem dicitur quod illa propositio quae dicitur quod creator fuit ante creationem mundi, significat tempus suum, & similiiter quicquid sequitur cogitationem de qualitate sue essentiae ante creationem mundi, qualitate. Infinita: Hac quidem omnia sunt in estimatione vel imaginatione temporis, non in veritate temporis: quoniam tempus est accidentis sine dubio: & est secundum nos de vniuersitate accidentium creatorum sicut albedo, & nigredo, licet non sit de genere qualitatuum: sed vniuersaliter est accidentis mortui coherens, sicut manifestum est intelligentiis verba Aristotelis in expositione quiditatis temporis, & veritate essentiae sua. Nunc autem offendamus aliam rationem, licet non sit de iis in quibus nunc intendimus: sed re est difficultas ad ea: & ipsa est quia illud quod fecit natura temporis latere plures homines sapientum cognitione adeo quod terruit eos ratio ipsius: & necessitatem virtutis vere sit an non, sicut Galenus & alii sapientiis, est quia est accidentis in accidente. Accidentia namque sunt in corporibus primo, sicut coloris, est quia est accidentis in accidente. Accidentia vero sunt alia accidentia, sicut claritas in tinctura, & curvitas in linea: modus edificatio: ipsorum est nimis occurrit: quanto magis cum fuerit additum istis quod ceteris sunt accidentia quod est fundamentum, sicut non stabile sed sit in successione: tunc enim res magis latet. Occultus est motus: nec motus est sicut albedo & nigredo quod est genus quietum: sed veritas motus per se exigit ut non quietat villo modo, etiam in iecu oculi: hoc autem est quod facit araturam temporis latere. Intentio vero est, quod tempus secundum sententiam nostram est res creata, sicut & alia accidentia & substantiae, que deferunt illa accidentia: & idcirco creator facere mundum ipsum esse, non erit in intentione temporali: quia tempus est de vniuersitate creatoris. Ideoque pone certum, & intellige bene, ne obliges te ad dandum rationes in quibus non poteris evadere ab eo qui ignorat illa. Si enim posuerit esse temporis ante mundum, obligaberis ad credendum antiquitatem: quia tempus est accidentis: nec effugiet villo modo quin habeat referens: & erit necessario efficiencia alterius rei ante essentiam huius mundi qui nascit: hoc autem est quod non fugimus. Illa est una de tribus opinionibus: & est principitalis legis Moysi magistri nostri: & est secunda a radice vniuersitatis: & non ascendat in cor tuu nisi istud. Abraham pater nostrarum incepit facere scire hanc opinionem, ad quam induxit eum consideratio. Ex idcirco inuocauit nomine Dei mundi. Hanc ergo sententiam exposuit in dicto causa, celos & terram. Secunda opinio est sententia philosophorum, quorum sensum & verba vidimus, qui dicunt quod vanitas est quod creator faciat aliquid ex nihilo: sic etiam secundum eos non potest aliquid corrupti in nihilum, hoc est dicens quod non contineat vel habat aliquid ens ostensum ex materia & forma ex primituram simplici & absoluta illius materie, neque corrupti vel convertari in primituram illius materie simplicis & absolutas. Dixerunt etiam quod potentia creatoris in hoc est sicut eius poteris super coniunctione duorum contrariantium in eadem hora: vel quod causat similem fibi, vel quod faciat se corpus, vel quod creet quadratum, cuius diameter sit aequalis lateri, & impossibilia similia istis. Quod autem intelligit ex verbis philosophorum, est quod dicitur quia non est diminutio potentiae creatoris si non facit impossibilia esse. Omne

Secunda opinio.

Lib.II. Fo.XLVII.

Ita q̄ impossibile firmam habet naturā: quia nō est ex actione operis: unde nō potest variari. Similiter nō est abbreviatio potētis creatoris si nō potest facere aliquid de nihilo. Itūd enim est de vniuersitate impossibilium. Omnes aut̄ iti credunt: q̄ materia est antiqua; sicut & crea-
tor: nec ip̄e est sine ea: nec ipsa sine eo: nec credunt: q̄ est sic gradus eius in sua essentia: sed
ip̄e est causa essentiæ suæ: & ipsa est ei per viam similitudinis: sicut argilla figuratur & ferum fa-
bro: de quo facit qd̄ fibi placet: sic & creator creat quandoq; de materia illa cælos & terrā: &
quādōg; creat alia. Homines vero huius sententiae credit: q̄ celi sunt generabiles & corrupti-
biles: sed nō sunt generati de nihilo: nec corrumperat in nihilo: sed sicut singularia animalia
generantur ex materia ente: & corrumputur in materia ente: sic & celi generantur & corrumpen-
tuntur: & generatio & corruptio illorū est sicut generatio & corruptio ceterarū rerum. Illi
vero qui teneat hanc viam: diuiduntur in multis opiniones cōtrarias: quia nō est vnde nar-
rare in libro isto: quoniam iam dixi cōtrarietates illas per viam finalitatis. Platonis ita etiā est
sententia: & inuenies q̄ Aristoteles est locutus cōtra eum in libro de Auditu: & dixit q̄ Plato opinio est
credidit q̄ celi sunt generabiles & corruptibiles. Inuenies etiā sententia Platonis in libro qui
dicitur Timaeus: & illi nō credit sicut nos: sicut facit illi q̄ examinat opiniones. Nostra vero
fides nō credit qd̄ aſcedit in cor illi: q̄ nō examinat opiniones: nec disputat speculat: & aſce-
dit in cogitatione eius: q̄ sententia nostra & sua sunt aequales: sed non est ita: quoniam nos credi-
mus q̄ genitio calorum nō est de aliquo: sed est post priuationem absolutam. Ip̄e vero credit q̄
celi sunt genitri de aliquo. Et hec est secunda opinio. Tertia opinio: est sententia Aristoteles & se Tertia op-
eris quacum eius: & cōtra qui expoſuerūt libros ip̄fius. Ip̄e nāq̄ dixit sicut dixerūt illi quoniam p̄ me
misimus mentionē: q̄ nō erit cōſtā ex materia de nō materia omnino. Adiecit etiā sup hoc q̄
celi nō comunicant cū genitio & corruptione vlo mō. Depuratio vero huius sententiae est
q̄ dixit: quia vniuersum esse ſecundū q̄ est: nō defuit: nec definet: sicut ſicut est: & q̄ ſep̄us & mo-
rus ſunt ſempiterni: nec ſunt genitribus: nec corruptibilibus. Genitio nāq̄ & corruptibile qd̄
est ſub ſphera luna: nō deſtruitur quin ſit ſicut est: quia materia prima nō erit genita vel cor-
rupta in ſua essentia: ſed forme variam in ea. Spolarunt enī vna: & induit aliam. Addidit etiā
q̄ ordo ille ſuperior & inferior nō euelletur: nec tolleretur: nec renouabit in eo aliquid qd̄ non
est in ſui natura: nec addet illi additio aliquia: quia ſit extra ſenitum vlo modo. Itūd dixit Ari-
ſtoleſ, licet nō iſti verbi: qd̄ aut̄ intellegit ex ſententia ip̄fius est q̄ est impossibile apud ip̄m
vt mutetur in creatorē volitias: vt q̄ renouet in eo aliquis appetitus: & q̄ vniuersum ſe-
cundum q̄ est: ip̄e fecit eſe ſua voluntate: ſed nō eſt operator post priuationem. Et ſicut eſt im-
possible q̄ deficit eſe ip̄fius: vel ut mutetur ſubſtātia eius: ſic videtur eſt impossibile q̄ mu-
tetur in eo voluntas: vel renouet in eo appetitus: vt fit vniuerſum ſeſtū ſicut eſt modo: & ſicut
fuit ante: & ſicut erit poſt. Hec aut̄ nō eſt depuratio verborū eius in iſtis ſententias: & in veri-
tate ipſarum: & ſunt ſententie de eo quod probatum eſt apud ip̄fum in efficiencia creatoris ad
midum iſtum. Qui vero ignorat creatorē eſe: ſed putat quia res genitae & corruptibile
per viam congreſionis & legreſionis caſu: & q̄ non ordo nec rector in eſe: ip̄e eſt Epicu-
rus & ſequaces ip̄fius ſicut narrat Alexander. Ex nō habemus probationem in rememoracio-
ne congraditionum ſuorum: quoniam iam probat eſt creatorē eſe. Intitile aut̄ eſt narrare ſen-
tentias hominum: qui fundauerunt opiniones suas ſuper radice: cuius deſtructio demōſtratur.
Similiter inutile eſt laborare: aſtruerre verba hominum opinionis ſecundū ſicut dicentium q̄
los eſt genitribus & corruptibiles. Ip̄e nāq̄ credit antiquitatem mīdi: nihil aut̄ refert quādū ad
hoc inter credere q̄ celi ſunt genitri ex aliquo: & q̄ corruptibile & cōvertibile in aliqd: & credere
id qd̄ credit Anſtor. ſ. q̄ non ſunt genitribus vel corruptibiles. Intendo nāq̄ cuiuslungs qui cre-
dit legē Moysi & Abrahā patris noſtri, vel ambulat in viis p̄fōrū: credit & tenet ip̄ nūl eſt
antiquum ſicut creator: & q̄ non eſt impossibile apud ip̄fum: immo necessarium eſt ſicut: &
entia ſunt post priuationem: ſicut dicunt quidam de magistris ſpeculatoriis. Poſtq; autem fun-
dauit iſtas ſententias: incipit depurare & offendere demonſtrationes Aristotelis ſuper ſci-
entia ſua: & quid induxit eum ad credendum iſtud.

De rationibus Aristotelis super aeternitatem Mundi. Capitulum XV.

Non eſt neceſſe ve in quolibet capitulo deuertamur ad faciēdū te ſcire q̄ nō coſpo-
ſu librum iſtu tibi, nū ſcendo q̄ eſt in te: nec eſt neceſſe indicare verba philopho-
rum in quolibet loco: ſed ratioes ipſorum meo utrū p̄ſuſitatem veſtibū ſed p̄cipia-

Q̄ p̄dicta
Platonis,
Platonis,
Tertia opinio: eſt ſententia Aristoteles & ſe Tertia op-

Vniuersiſ
eſſe a deo fe
cundū Ariſtotelem.

De ſententia
Epicuri.

Rabí Rossei à Egyptis: ducoris dubi.

te de viis in quibus ponunt intentionem suam, sicut feci in opinionibus loquètum: & nō ponat anima meum ad aliquem illorum qui locuti sunt de talibus: nisi ad verba Aristotelis: quoniam sententiae ipsius sunt præcisæ congrue ad intelligendum. Si vero firmabitur respōsio super ipsum vel firmabitur q̄ sit dubitatio in verbis tuis: erit tūc aliud ab ipso de contradictionibus legis remotor. Dico nāq̄ q̄ Aristoteles dixit q̄ motus simpliciter nec est gñabilis nec corruptibilis. Dicit nāq̄ quia si motus fuerit renouatus, egebit renouatore, q̄ habeat motū ante ipsum. & hoc est ipsum exire ad actum: & incipere esse postq̄ non fuit. Et erit motus eius eius per quē motū est motus posterior, qd si ita est, ergo primus motus est eternus omnibus modis: vel p̄cedetur in infinitum. Secundum ergo hanc principilitatem dicit ip̄e q̄ tempus nec est gñabile nec corruptibile: cum tēp̄us comitteret motum, & ipsius sequatur necessario: negi motus est nisi in repose: neq̄ rēpus apprehenditur nisi in motu, sicut ip̄e probauit. Hac est vna via ex

Prima via Aristotelis in pharione aeternitatis. Dicit nāq̄ quia si motus fuerit renouatus, egebit renouatore, q̄ habeat motū ante ipsum. & hoc est ipsum exire ad actum: & incipere esse postq̄ non fuit. Et erit motus eius eius per quē motū est motus posterior, qd si ita est, ergo primus motus est eternus omnibus modis: vel p̄cedetur in infinitum. Secundum ergo hanc principilitatem dicit ip̄e q̄ tempus nec est gñabile nec corruptibile: cum tēp̄us comitteret motum, & ipsius sequatur necessario: negi motus est nisi in repose: neq̄ rēpus apprehenditur nisi in motu, sicut ip̄e probauit. Hac est vna via ex Secunda via qua sequitur secundum ipsum aeternitas mundi. ¶ Via secunda. Dicit q̄ materia prima cōmū est q̄ mare nūcibiles quatuor elemēta: nec est gñabilis nec corruptibilis: quia si esset gñabilis, haberet alia ria est inge materia de qua gñarietur: & sequentia ex hoc q̄ materia gñata haberet formā: quia hac est veri nita & sc̄otias gñatio. Nos autē cōuenimus in hoc: q̄ sit materia inferioris, qd cū ita sit, ergo materia illa ruptibilis: non est ex aliquo generata vlo modo, & est sempiterna: & non defrueretur. Ex hoc ergo sequit id dicī pri antiquitas mundi. ¶ Via tercia secundum ipsum. Dicit q̄ in materia cadi vniuersaliter nō est mo Phyti contrarietas: quoniam motus circularis non est variabilis vel diuersus, sicut demonstratū est: corum. sed diuersis est in motu recto, sicut probauit ell. Dicit enī q̄ causa corruptionis cuiuslibet corruptibilis est contrarietas. Postq̄ ergo nō est in celo contrarietas, nō est in eo corruptio: qd est q̄ in ma autē non corruptitur, nec gñatur. Et proponit propositiones vniueriales, & exponit eas, dicens tercia cadi q̄ omne gñabile est corruptibile: & omne corruptibile est gñabile: & quicquid non est generabile, nō est corruptibile, & conuerso. Hac autē via similiter inducit illud qd est inētio. Aristotelis scilicet antiquitatē mundi. ¶ Via quarta. Dicit q̄ in omni nouo possibilis est: aut eius Quarta via est in tēp̄o: & in omni mutabilī praecedit possibilis mutationē eius in tēp̄o. Ex hac autē propositione probauit firmatē motus circularis: & q̄ non habet initium neq̄ finē. Per hanc etiam probationē demonstrauit posteriores qui securi sunt eum, antiquitatē mundi: & dixit. Mādus anteq̄ fuit, vel eius nouitas fuit possibilis, vel necessaria, vel impossibilis. Si fuit necessaria, ergo nō potuit esse q̄ mundus non esset: q̄ si fuit impossibilis: ergo nāq̄ potuit esse. Si vero possibilis, in quo erat illa possibilis: erit necessariē fuit in alio in quo esset illa possibilis ex qua dicet illud esse possibile. Hec autē via est valde fortis in affirmatione antiquitatis mundi. Vnus autē de intelligentibus postremis loquenteribus dixit q̄ ip̄e soluerat hanc questionem, dicens q̄ ista possibilis erat in agente, sed non in operato, hoc autē nihil est: quia duplex est possibilis: quodlibet enī nouū præcedit sua possibilis, quae est ante ipsum. Similiter etiam fuit possibilis in eo qui fecit reū illam, ad renouandum illam anteq̄ renouaret cā, qd cū ita sistergo due sunt possibilites sine quib. Vnā est i materia vt sic sit. Altera in agente ad sic agendum. Ita sunt matres viarum quas accepit Aristoteles in afflictione antiquitatis mundi ex parte mundi per se. ¶ Est autē alia via cuius mentionē fecerunt qui securi sunt eum: & ex traxerunt cā de philosophia ipsius: & p̄ ex firmauerūt antiquitatē mundi ex parte creatoris. ¶ Vna via est. Dixerunt siquidē, si creator creauit mundū post priuationē: ergo fuit ante munū dū creationē operator in potētia: cū creauit ipsum, factus est operator in actu: qd si ita est, ergo creator exiuit de potētia ad actuū: & est in eo aliqua potētia: & eget omnibus modis extra cōtore qui extraxerunt ipsum de potētia ad actuū. Hoc autē est in quo considerare oportet qualibet intelligentē omnibus modis: & vt cognoscas hoc, & detegat secreta ipsi. ¶ Alia via. Dixerunt q̄ agens agit in vna hora: & non in alia: est secundum impediēria vel exergēticiā que renouant ipsū vel in ipso. Et impediēria inducunt ablationē operis qd intēdebat operari: exergēticiā vero faciunt ut velit qd prius non volebat. Postq̄ vero creator non habet exergēticiā que inducunt mutationē voluntatis ipsius, neg habet retardantia vel prohibitiua que renouentur, vel rollantur: ergo non potest ell ut operetur in vna hora: & non in alia: sed eius actio est aeterna, sicut ip̄e est aeternus, ens semper in actu. ¶ Est & alia via. Dicunt siquidē q̄ eius opera sunt valde perfecta: nec est ī eis defectus, nec excessus, nec est in eis frustra. ¶ Iuā autē rationis semper facit Aristoteles mentionē in dīcōlo q̄ natura est sapientia: & non operat frustra sed operatur omnia in fine perfectionis conuenientis rei quam operatur. Proper hoc ergo dixerūt q̄ hoc ens est p̄fectū in sua efficientia: & nō habet finē: & idcirco necesse est ut sit aeternū

Solutio huius quartae secundum

Rōnes probantes aeternitatem mundi.

Secunda.

Tertia.

Lib. II. Fo. XLVIII.

& eius sapientia est sicut eius substantia semp eterna sed ei⁹ substantia quae est eius sapientia, facit hanc unitatem. Quicquid autem inuenieris de rationibus creditum antiquitate miseri, nascitur de visu isti: sive ad aliquam illarum reducitur. Dicunt etiam quasi admirantes & argumentantes. Cur cessauit creator ab omni opere? & nihil ante mundum istum, & nihil nouum fecit: si eius essentia esset eterna, sine principio, & incepit hinc creare entia? Si enim dices quod creator creauit multos annos ante mundum istum secundum numerum granorum finapis que resplendit contraria eodi: & quod quilibet mundus duraret non nullis annis quod erat gravata illa esset comparatio istorum ad essentiam, quae nec habet principium nec finem, sic si diceres quod creator hinc creauit mundum. Cum enim firmauerimus incepit esse inueniri esse post primitiū, non refert si ponas hoc in multis nullis annorum, sive in paucis. Iste sunt rationes per quas contradicunt nouitati mundi, credentes antiquitatem ipsius. Per viam etiam probationis quae inducit, hoc manifestatur ex eo quod secundum est apud omnes gentes in praeteritis temporibus, quod essentia mundi naturalis est non contingens: & conuenit in hoc omnes sententiae. Dixit autem Aristoteles quod homines dicunt manifeste quod secundum sunt sempiterni & stabiles. Et cum inrelexerunt quod nec sunt gnabiles nec corruptibiles: dixerunt quod sunt locus habitationis creatoris & angelorum: & attribuerunt ei ad ostendendam firmitatem ipsorum. Induxit etiam in hac materia verba huiusmodi ad confirmationem opiniosissimam astruit speculatio rerum manifestarum secundum intellectum ipsius.

CQz omnes rationes Aristotelis probantes eternitatem mundi non sunt demonstrativa. Capitulum. XVI.

Aolo in hoc capitulo ostendere quod Aristoteles non inducit demonstrationem super antiquitatem mundi secundum sententiam ipsius: nec errat in hoc: quoniam ipse scit quod non habet demonstrationem in hoc. Rationes etiam & probations quas induxit, sunt opiniones quibus accedit alia plus quam aliis opinionibus: & sunt minoris dubitationis quam aliis opiniones, sicut dicit Alexander. Et non debet purare quod Aristoteles creditur rationes illas esse demonstrationes, docuit hoies vias demonstrationis, & leges, & conditiones earum. Quid autem induxit nos ad hoc quod de hoc, est quod sequaces Aristotelis purabat quod ipse induxit demonstrationes super antiquitatem mundi. Multi etiam qui opinantur se profundasse in sapientia philosophiae, recipient sententiam Aristotelis in hac questione: & purant quod illud quod dixit, est demonstratio certa in qua non est dubitatio, & apud eos inconveniens est contradicere illi, vel purare quod latuit eum aliquid secretum in hac materia, vel quod errauit in aliqua rationum illarum. Ideoque visum est querere mihi de ordinatione sententiae illorum: & ostendere illos quod Aristoteles non dicit quod in hac questione demonstratio est. Dicit enim in libro de Auditu, quod omnis qui praecellit nos peritus scientia naturali, credit quod motus nec est gnabilis, nec est corruptibilis: praeterea Platonem qui credit quod est gnabilis & corruptibilis. Similiter cum secundum ipsum sunt gnabiles & corruptibles. Iste sunt verae Aristotelis. Nam autem est quod si quicquid ista probata est demonstrationibus certissimum indicet Aristoteles eam corroborare quod hoc quod in naturalibus periti antiqui crediderunt. Hoc licet necesse esset ut diceret quae dixit in hoc loco ad culpandum omnem contradictionem sibi, vel repellet sententiam ipsius, quicquid enim probatur demonstrativa, non propagatur veritas eius: nec corroboratur in eo veritas propter quia in ipsius conscientiam ois homines: nec minoratur veritas eius, neque debilitatur si contradicetur ei ois qui sunt in mundo. Tu autem inuenis quod dicit Aristoteles in libro coeli & mundi, cum incepit ostendere quod coeli nec sunt gnabiles nec corruptibles, dicit. Volumus nesciis inquirere de coeli: & dicemus virum gnatio eorum sit ex aliquo, an ex nihilo: & si communiquerit in potestate corruptionis, non corruptiur omnino. Laborauit etiam postquam praemit illam questionem, rationes ponere dicentes coelos gnabiles & creatos: & induxit postea verba ista. Cum fecerimus istud, runc ratio nostra melius recipietur, & magis placet illis qui bene speculantur: & precipue cum prius audirent rationes contradictiones, acceptio nostrarum rationum debilitus erit in oculis auditorum: & quod debet iudicari in veritate ab eo qui voluerit iudicare qui non sit inimicus eius qui sibi contradicit: sed sustineat & iudicet de se: & faciat transire super alium de veritate rationum quod faciet transire super se. Ista sunt Aristotelis verba. Nunc ergo intelligentes intelligere & videre si possit praemissam propositionem remaneat culpa in Aristotele, vel si debet aliquam purare post verba ista de ipso quod inuenit demonstrationem in questione illa: vel si ascendet in cor alicuius, & precise Aristoteles, quod rei que probat

Rabí Rossei Elegyptij: ductoris dubi.

demonstratiue, receptio debilior erit si rationes contradicentium nō fuerint auditæ. Præterea in ponendo statim opinionē suā opinionē & q̄ probationes super hoc sunt rationes, erat insipiens Aristoteles, & ignorabat quae sit differentia inter rationes & demonstrationes, & inter opinibilia in quibus cogitato confortatur, vel debilitat, & inter demonstrabilia. Præterea verba illa quæ induxit secundum viam narrationis de eo qd̄ præmisit de sensu contradicentium, ut roboraret sententiam suam. Hęc inquam omnia non erant necessaria in demonstratione. Verum tota nostra int̄̄ctio est ostendere q̄ opinio ei⁹ est probabilior opinionibus contradicentū ipsi, dicētū q̄ consideratio Phica inducit ad credendum q̄ coeli communicant in gnātione & corrutione, vel nūnq̄ non fuerunt, vel q̄ fuerunt creati & non corripiuntur, & rationes aliarum opinionum quas ponit. Hoc autem verum est sicut dubio q̄ opinio eius propinquior est veritati, q̄ illorum opiniones secundū probationes que accepte sunt de natura vniuersitatis. Nos autē credimus, sicut explanabimus, q̄ creverunt cupiditates super omnes sectas, & etiam sup Philosophos. Et volunt aſterere q̄ Aristoteles induxit demonstrationē in hac quæſione: & fortassis secundum ipsorum sententiam induxit Aristoteles demonstrationē in hac quæſione: & non sensit se induxisse demonstrationē: illi qui seculi sumi eū reduerunt memorias. Apud me vero non est dubium q̄ opiniones illæ quas dixit Aristoteles in antiquitate mundi: & cauſa diuersitatis motuum coelorum, & ordine intelligētiarum separatarum, hęc quidem omnia non habent demonstrationem, nec vñq̄ errauit Aristoteles in putando q̄ rationes istæ sunt demonstrationes, sed sicut ipse dixit, via demonstrationum super istis rationibus sunt nobis clausæ, nec habemus principium unde sumamus demonstrationē ad illa: & hoc est planum verbum ipsius, sicut scis. Dicte enim in eo cuius nō habemus rationē, vel est difficile ostendere nobis. Scito q̄ si dixerimus cur ita fuit, defectus est sicut si dixerimus, est mundus antiquus, an nō. Hęc sunt verba ipsius. Tu vero scis expositionē Mauri Abimac in hac similitudine: & quo modo miratus es de hoc q̄ Aristoteles dubitaret in antiquitate mundi: & derider verba Galeni, & in fine derisionis, in dicēdo q̄ ista quaſio laboriosa est: & q̄ non est facta demonstratio super illa: & confiteretur Abimac q̄ istud est norum & manifestum: & probatur demonstratio ne q̄ coeli sunt sempiterni: & qd̄ est infra illos est gnātible & corruptibile. Vniuerſaliter autē nulla viarum quas præmisimus in hoc capitulo, affirmat aliquā opinionē vel detruit: vel ponit in ea dubitationē: sed adhuc præmisimus et quae præmissa sunt: quia scimus q̄ plures etrum qui se puram sapientē, & tamē nihil intelligunt de sciētis, dārū definiriū iudicium in antiquitate mundi per id quod receptorū ab hominibus: de quibus scimus est, q̄ credebat an equitatē mundi. Proiiciunt autē post tergum sūmū oī prophetas: quia verba ipsorum non procedunt per viam disciplinae: sed per viam narrationis super creatore. Hęc autē est via per quā nesciuerit ambulare nisi singulares, in quibus p̄ficit intellectus. Qd̄ autē nos laboram⁹ ostendere de ratione nouitatis mundi per sensum nostrę legis: dicam postea in capitulis q̄ inducā.

¶ De demonstratione vera: & q̄ antiquitas mundi non est demonstrata, nec impossibile est mundum esse nouum. Capitulum XVII.

N hoc capitulo volo ostendere sententiam meā & fidē in hac quæſione. Postea vero inducam probationes super eo qd̄ aſtruere volo, & dicā quia quicquid dicant loquentes qui purant q̄ inducerunt demonstratiōne super nouitatem, non dico illas demonstrationes: & non sophistico animam meā, vt vias eorum nominē demonstrationes. Cum vero faciatenit se homo q̄ inducat demonstrationē super aliqua quæſione, & errauerit, istud apud me non aſtruit veritatē illius quæſionis: sed debilitatur, & ponit viam ad ratiocinandum super illo. Cum enim oritur debilitas talii demonstrationum, debilitatur anima in credēdō ī illam super quam inducuntur demonstrationes, & remanebit res quae non demonstrat, in pleno sua quæſitionis: vel q̄ recipiatur in ea altera parrium deſtructiōne: & istud facilius continentur. Nam predixi tibi vias loquētū in alterius nouitatis mīdi. qd̄ percipi te de quinq̄ locis, respōderi potest & rationabiliter. Similiter etiam omnia quae dixit Aristoteles & sequaces eius in inductione demonstrationē in antiquitate mundi, non sunt apud me demonstrationes certae: sed sunt rationes in quibus incidit multa dubitationes & magna, sicut judices. Quod autē ostendere volo ego dicam, q̄ non est impossibile mundum esse nouum secundum sententiam nostrę legis quam iam ostēdi: & q̄ omnes probationes propheticas ex quibus apparet q̄ non est ita sicur prædictissimum: omnes inquam illę rationes deſtruantur per alia que tollit ne accipiat

ex illis demonstratio contra nos. Cum istud fuerit firmatum: & quæstio illa proposita fuerit quæ renouatio mundi vel eius antiquitas est possibilis: & ipsius nouitas recepta est apud nos ex parte prophetæ. quæ ostendit quedam que non sunt in potentia speculationis si pertinuerint ad ea sicut explanabimus: quia prophetæ non tollunt etiam secundum fementiam illorum qui credunt antiquitatem mundi. Et postq ostendero q ratio nostra est possibilis: incipiam ostendere præminentiam ipsius super alia opinionē: & q vincerit illam per viam speculations. Hoc est vt auctuar ut præminentia fidei nostræ in nouitate mundi super illos qui credunt ipsius antiquitatem mundi. Ostendam etiam q sicut videtur sequi opinionem nostram inconvenientes in hoc q credimus antiquitatem mundi: sic etiam sequitur eos maius inconveniens in hoc q ipsi conuenient & credunt antiquitatem mundi. Nunc autem incipiatur ostendere viam qua toller probatio cuiuscunq inducens demonstrationem super antiquitate mundi.

CQ^r notum omne est generatum.

Capitulum.XVIII.

Omne notum scito q est generatum postq non fuit: licet eius materia fuit ens: sed soliatur una forma, & induit aliam. Naturæ vero noui post nouitatem suum & perfectionem & quietem, est alia q natura ipsius que fuit in hora generationis & conceptionis ad existendum de potentia ad actum. Verbi gratia, Narura feminæ seminis dum est sanguis in matrice, est alia q ipsius conceptionis cum inservet cum fermento virili. Cum vero incepit moreri, est ipsius natura alia q natura animalis perfecti cum nascitur. Nullo autem modo debet sumi probatio de natura rei post esse suum perfectum in fine perfectionis dispositionum suarum ad eandem r.m in hora mortis ipsius super modum existentes anteq incipere moreri. Si autem erraueris & volueris accipere probationem de natura rei existentis in actu super eius naturam cum est in potentia, orientur tibi quatuor dubitationes, & auferrentur de sensu tuo quedam que necesse est esse: & consequenter quedam mitigatoria. Adhibe consilium in similitudine quam proponamus. Homo quidam valde perfectus in creatione, natus est, cuius mater mortua est postq facta cum per aliquos menses, Laborauerunt autem aliqui ut perficerent eius nutrituram in quadam insula, per quam nullus homo transibat: donec creverit, & intellexit, & sciuir. Ipse vero nunq vidit mulierem, nec aliam feminam cuiuscunq generis. Postea vero quiescebat a quadam de assistentibus sibi. Quomodo fuimus facti, & qualiter fuimus creati? Responsum est ei ab aliis sicut in hunc modum. Singularis homo fit in ventre alterius singularis nostre specie quod vocatur feminæ: & est talis & talis forma: & singularare dum est in ventre, parva quantitas est: & mouetur, & nutritur, & crescat paulatim, & vivit, donec perueniat ad terminum quantitatis definitæ: tunc autem aperitur porta in fine corporis, & exit inde, & crescit postea donec perficiatur sicut uides. Orphanus autem ille queret instance, sic: Istud singularis nostræ speciei, quando erat in ventre matris & viuens, & mouebatur, & crescebat: comedebat, & bibebat, & expirabat per os & per narcs, & egerebat? Respondebit ei. Non. Ipse vero festinans cōtradixit huic respondenti, inducens probationem super emittit ista quæ vera sunt, q fune impossibilitas accipiendo probationem suam de ente perfecto, & dixit. Video q omne singulare nostræ speciei cum non inspirat vel respirat, modo tempore morti: & defrumentum mortis eius. Quomodo ergo ascendit in cor alicius q homo singularis sit in vase vndiq clauso & duret ibi per aliquos menses viuens & mobile? Præterea si fortassis aliquis nostrum transglutinet pastorem viuum, moreretur ipse pastor statim cum interaret in stomachum: quanq magis in matrice, quæ est inferior. Item quilibet singularis homo si non comedet & bibet ore suo, in modo tempore moretur. Postq ergo ita est, quomodo durabit illud singularis animal multis mensibus, nec manducans nec bibens? Quilibet etiam singularis homo si cibetur & non egerebat, in parvo tempore moretur, in maleficis agitacionibus: Quomodo ergo viuus illud singularis ex multis mensibus, si non diuertitur ad requisita nature. Ita m. si perforeret venter alicius hominis, moreretur non in multis diebus. Quo ergo credit aliquis q symbilicus illius nati fuit apertus: quod etiam non aperit oculos suos & non expedit

Rabbi Rossei Slegyptij: ducoris dubi.

manus suas: & non extendit pedes in membris suis, omnibus existentibus laniis, sicut dicitur. Hæc ergo est opinio illius qui credit quod non contingit hominem creari secundum modum istum. Nunc ergo pone coet tuum ad similitudinem istam, & meditare in ea: & inuenies quod ratio nostra cum Aristotele eodem modo se habet: quoniam nos qui credimus Moysi magistro nostro, & Abrahæ patri nostro: credimus quod mundus creatus fuit secundum talen & talem formam: & quiddam fuit factum ex alio: & quod ex aliis creatum fuit alia. Aristoteles vero volens destruere fidem nostram, inducit probationes contra nos de natura entis perfecti in actu: de quo concedimus quod post statum suum atque perfectionem non assimilatur in aliquo ei quod erat in hora creationis: quia est post priuationem ab solutam. Quod autem ratio de viuenteritate rationum suarum firmabitur contra nos: illa vero sequentur concessenti, quod natura huius esse quod modo est, demonstrat super eis fuz renovationis. Nunc autem reuerterat, & dicam radicem viarum suarum, & offendam tibi qualiter non obligant nos in aliqua re in eo quod dicimus, quod mundus viuenterum creatus Deus post priuationem: & fecit ipsam donec perfectus esset, sicut vides. Dixit Aristoteles quod materia prima non est generabilis nec corruptibilis: & induxit probationes super hoc de rebus generabilibus & corruptibilibus: & ostendit impossibilitatem sua generationis earum: & hoc idem verum est. Non enim dicimus quod materia prima est facta sicut fit homo ex spermate: neque corruptitur sicut homo qui conuertitur in puluerem: sed dicimus quod Creator fecit esse de nihilo: & est sicut fecit eam esse: quoniam ex ipsa facta sunt omnia, & in eam corruptitur quicquid est generatum ex ipsa: nec inuenies eam nudam a forma, & velquod ad ipsam pertinet generatio & corruptio. ipsa vero non generatur sicut illud quod generatur ex ea: neque corruptitur sicut illud quod corruptitur in ipsam: sed est creata, & non de aliquo: & cum voluerit creator ipsius, faciat ipsam non esse priuatione perfecta & absoluta. Eodem modo dicimus de motu: quia ipse accipit probationem de natura motus, & nec est generabilis nec corruptibilis: quod quidem est verum. Nos vero dicimus quod postquam motus est ens huius naturae in qua est: non ascendit in eum quod sit generabilis & corruptibilis generationis & corruptionis viuenterali: sicut generatio motuum particularium, & corruptio ipsorum. & haec est opinio in omni eo quod sequitur naturam motus. Eodem modo se habet res in motu circulari qui non habet initium: & hoc est verum post esse corporis sphærici, quod mouetur circulariter: & non ascendit in eum quod in motu eius sit principium. Similiter dicimus in possibiliitate quæ debet procedere in omni generato quod non est adiuncta nisi in natura huius entis, in quo quid generatur: generatur ex aliquo ente. Quod autem creatur ex priuatione, non est aliquid nec in sensu, nec in intellectu propter quod sit aliqua possibilitas ante illud. Sic etiam dicimus in generatione coelorum, quod non est in eis contrarietas, & hoc est verum. Sed nos non credimus quod coeli facti sunt sicut homo & equus: & nos non credimus quod eorum compositionem se quatuor corruptio, sicut in planis & in animalibus propter contrarietatem quæ in ipsis est. Fundamentum autem rationis est quod dicimus quod motus existentia entis perfecti non demonstratur sicut modo existentia ipsius ante perfectionem eius. Nec est inconveniens aliquod secundum nos in eo quod dicitur quod coeli sicut facti ante terram: vel terra ante coeli: vel quod coeli fuerunt sine stellis: vel aliqua species animalium sine aliis speciebus: quoniam illa fuerunt in tempore generationis omnium istorum: sicut in omni animali prius generatur cor quod testi culi, sicut oculis contingit videre: & nervi generantur ante oculos: quibus post rota perfectionem non inueniuntur unum membrum sine aliis: sine quibz us hemo non debet esse. Hac omnia necessaria sunt cum accipitur scriptura secundum suum planum, quibus res non ita se habeat, sicut explanabo in agnominationibus. Est autem necessarium ut caueas tibi in hac ratione: quia murus fortis est quem addicimus circum circa legem, qui munit ipsam ut prohibeat damnum ab omni eo quod proiecitur lapidem ad illum. Si vero disputauerit contra nos Aristoteles ut sequatur sententiam ipsius, & dixerit ex quo non accipimus probationem ex hoc ente, quomodo scitis vos quod viuenterum ens est creatum & generatum: & quod est alia natura quam creatur ex ipsam? Dicimus, non obstatamus nos in hoc secundum nostram questionem: quia non querimus modo alterum quod mundus est nouus: sed quod quartus est possibilis inceptionis eius: & non tollitur illa ratio in eo quod accipimus probationem de natura entium: cui nos non contradicimus. Cum autem firmata fuerit possibilitas rationis, sicut ostendimus, restetrum posita ad ponendam præminentiam nouitatis mundi. Nihil autem remansit in hac opinione quæ inducit nobis dubitationem in possibiliitate nouitatis

mundi: & non est de natura entium, sed de eo quod exigit intellectus in eo quod continent **Creatori**. Ita tria sunt quae praemissimus: & quod ipsi inducunt probationem in antiquitate mundi, ex parte creatoris: sic autem ostendam tibi viam dubitationum quae venerunt super ipsos: donec nulla demonstrationum ipsarum firmerur villo modo in capitulo quod inducam.

CQ: Creator non exit de potentia ad actum.
Capitulum XIX.

Via prima, ex qua sequitur secundum affirmationem predicatorum ut dicatur **ut Creatio** ex parte creatoris exit de potentia ad actum, cum operatur in una hora, & non in alia. Ablatio autem huius dubitatiovis manifesta est. Multum enim hoc est necessarium in omni composito ex materia & forma attinente possibiliter. Ipsum namque cum agit per formam suam potius aeternum non agebat, scimus quod erat in eo aliquid in potentia: & exire in actum: & illud egreditur modis omnibus extractore. Huius enim propositionis non sunt probations nisi quantum ad monstrata in substantia vero eius quod non est corpus, nec habet materiam, non est possibilis villo modo sed quicquid habet, est in actu solummodo nec istud conuenit ei necessario, nec est impossibile ut agat in una hora & non in alia: nec istud est mutatio in eo quod conuenienter separatur: nec est exitus de potentia ad actum. Huius autem rei probatio, est intelligentia agens secundum sententiam Aristoteles & sequacium eius. Intelligentia namque agens est separata: & possibile est ut agat in una hora & non in alia: sicut ostendit Abbat in libro suo de Intellectu. Dixit enim, Scito quia quod appetit de intelligentia agens est: & non semper agit: sed agit aliquando, & quandoq[ue] non agit. Haec sunt verba illius. Et est veritas nota, quia hoc ita sit: non dicitur quod agens intelligentia mutetur: licet quod fuit agens in potentia, & exire in actum, eo quod agit in una hora quod non prius agebat. Nec est comparatio inter corpus & ille lumen quod non est corpus: neque similitudo villo modo: nec in hora actionis, nec in hora ablationis actionis. Actio vero formae quae est in materia, & actio separata, vocantur aquinoce nominis actionis. Ideo non sequitur quia separatur non agit in una hora, & agit postea in alia, ut putetur exire de potentia ad actum: sicut inuenimus in his quae sunt ex materia & forma. Si vero purauerit aliquis quod in his verbis est aliqua error: & putet quod intelligentia agens non agat in una hora, & agat in alia ex debito substantiae ipsius intelligentias, seu ex preparatione, seu compositione materialium: sed eius actio sempiterna est ad omne quod aptum est ut recipiat illum: & si est prolibens ne perficiatur actio: hoc est ex parte materie: non ex intellectu per se. Respondebimus ei qui hoc putat, quod non est intentio nostra ut faciamus scire causam propter quam Creator operatur in una hora, & non in alia: nec obligat nos ista familiaritudo, ut dicamus quod sicut intelligentia agens operatur in una hora, & non in alia: & est separata: quod ita sit Creator, non enim dicimus istud, nec sequitur ex dictis nostris. Nam si hoc dicieremus, error esset. Quod autem sequitur ex dictis nostris, est verum, videlicet quod intelligentia agens non est corpus nec potentia in corpore, quis agat in una hora & non in alia. Et quae cuncte sit causa huius rei, non dicitur propter hoc quod exiret de potentia ad actum: nec est possibilis in substantia ipsius: nec egreditur extractore qui extrahat ipsam de potentia ad actum: Quod si ita est, ablatio est ergo a nobis illa magna dubitatio quae induxit super nos credens antiquitatem Mundi: ex quo nos credimus quod Creator non est corpus, nec potentia in corpore. Vnde non adharet ei mutatio, quia agit cum prius non egreditur. **Via secunda**, ex qua sequitur secundum ipsos antiquitas Mundi: est additio expergescionum & renovationum, & impedientiarum illarum qui est benedictus. Haec aeternum dubitatio est multum difficultis, & valde subtilis: & intende nunc ad audiendum. Scito quod omnis operator per voluntatem & propter finem necesse est ut hoc quod operatur in via hora & non in alia, sit propter prohibitam, vel expergescientiam. Verbi gratia, Aliquis homo vult adficare domum & non adficabile propter impedientiam, scilicet cum materia domus non fuerit preparata: vel quod ipsa est preparata: sed non recipit formam propter defectum instrumentorum. Potest etiam contingere quod materia est preparata: & instrumenta sunt prædicta, nec tamen adficabilis domum: quia non vult: non enim indiget ea, sed cum fuerint renovationes secundum frigus, vel calorē, vel pluvia, inducetur ut querat habitationem: & tunc laborabis

Via secunda

Rabbi Rossi slegyptij: duxoris dubi.

ut adficerit. Apparet ergo q̄ renouationes immutant voluntates, & impedimenta refusant voluntati, vt agens non operetur quod vult. Hoc autem totum erit cum fuerint actiones propter aliquem finem vlo modo, nisi qd sequitur voluntatem ipsa voluntas non eget ex operatore. Ila autem volens sic, licet non habeat prohibentia, non sequitur ut semper operetur cum non fuerit finis extra ipsum proprium operetur: quoniam operatio in talibus sequitur simplicitatem voluntatis. Si autem dixerit alius, hoc totum verum est: fed quod est volens in una hora & non in alia: nonne haec mutatio est? Respondebimus ei, Non est ita: quoniam veritas voluntatis & substantia eius est vt vellet vel nolit. Si vero fuerit illa voluntas ad hanc materiam per quam volens querat aliquid in finem qui est extra ipsum: erit tunc illa voluntas mutabilis secundum impedimenta vel renouationes. Voluntas autem separata quae non est propter aliud vlo modo, non est variabilis: & cuius velle modo aliquid, & cras velle aliud, non dicitur variatio in eius substantia: nec ad istud trahit alia causa, sicut nec est variatio in eo q̄ est agens & non agens, sicut exposuimus. Ad hoc autem offendetur q̄ voluntas de nobis, & de separato dicitur aquivoce solummodo: nec est similitudo inter illas duas voluntates, iam ergo locutus sumus de hac contradictione: & ostendum est q̄ non sequitur bis & de se ex hac via ut dicamur credere vanitatem. hoc est quod querimus, vt tu scis. Via tertia est paratis dici per quam volunt probare antiquitatem mundi, scilicet: quia quoquid exigebat sapientia et equo. Dei ut extire, iam exit. Sapientia vero ipsius est coetera sua substantia: ergo quod sequitur ex illis, est aeternum. Haec autem consequtio est multum debilis. Sicut enim nos ignoramus arcana sapientiae ipsius, scilicet q̄ coeli sunt, & non plures, nec pauciores: & q̄ stellae sunt, nec plures, nec pauciores, nec maiores, nec minores: sicut ignoramus arcana sapientiae ipsius. Scilicet quare creavit omnia a tempore qd multo prius non fuit: sed hec omnia sequuntur sapientiam ipsius aeternam, in qua non est variatio. Nos autem sumus ignorantiae in fine ignorantiae, in intelligendo illud quod conuenit illi sapientiae, & debitur eius. Voluntas namq; secundum sensum nostrum sequitur sapientiam. Haec autem idem sunt, scilicet sua substantia, & sua sapientia. Nos enim non credimus in agnominationibus. Adhuc autem a diebus in hac materia multa verba, cum loquar de cura. Cum autem intellexeris ista, colleget insouenientia praenitium. Et quod dixit Aristoteles, q̄ omnes gentes conuenerunt in diebus prateritis: & generationes priores, q̄ Angeli habitant in celis: & q̄ Creator est in celis: & sic habent plena dictorum. Scito q̄ ista non demonstrant aeternitatem celorum, sicut vult ad ueriarum: sed ut doceant nos q̄ oceli demonstrant nobis super essentia intelligentiarum abstractarum quae sunt spiritus, & ipsa sunt angelii, ipsi etiam demonstrant nobis super essentia Creatoris, q̄ ipse est motor eorum & rex, sicut explanabimus. Ex faciemus scire q̄ non habemus probationem quae demonstraret nobis essentiam artificis secundum q̄ credimus tales, qualis est visio celorum: qui etiam secundum opinionem philosophorum demonstrant sicut praedictum, super essentiam sui motoris: & q̄ nec est corpus, nec potentia in corpore. Post q̄ autem ostendi tibi possibiliter rationis nostra: & q̄ non est impossibilis, sicut putant qui credunt antiquitatem mundi, reuertar ad ostendendum praeminentiam opinionis nostrae super opiniones aliorum, per vim speculationis: & deregat ea quae sequuntur opinionem istius hominis in capitulis sequentibus.

Aristotelis creditus circa Deum & uniuersum,

Capitulum. XX.

Aristoteles sententia Aristoteles, & omnium qui credunt antiquitatem mundi. Aristoteles quidē credit q̄ ho. uniuersum esse, maius a Creatore de necessitate: credit Deum esse & q̄ ipse est causa, & mundus causatum: & necesse fuit sic esse. Et sicut non oportet querere de ipso quare est, & quomodo est: quia necesse est hoc ita est, causum, & causatum, nec conuenit ei prius vlo modo, nec mutat ab eo qd est. Ex idcirco sequitur secundum hanc opinionem necessario esse rem uniuersitatem stabiliem in sua natura: & nihil variatur in natura quam habet vlo modo. Secundum hanc ergo sententiam impossibilis est variatio cuiuscumque entis super materiam suam. Quod si ita est, non erunt omnia ista secundum meditationem preparatoris, qui elegit & voluit ut ita essent: quoniam si sic fuissent per electionem vel voluntatem,

fuerunt non entia priusq; esset intentio. Sed secundum nostram opinionem ostensum est a nobis q; creata sunt per electionem, non ex necessitate essendi unum ex alio. Et posset esse q; immuraret ea adiutoriorum eorum: & intentionem suam poneret alio modo sed non quolibet modo, quoniam natura impossibilis firma est, & nullo modo potest tolli, sicut explanato. Intentio vero nostra in hoc capitulo est, ut ostendamus tibi per probatio[n]es quae sunt propriae demonstrationis: quod ita sic esse demonstratur: quia sunt per intentionem preparatoris necessario absq; eo q; non labore in iis in quibus laborant loquentes, scilicet destruere naturam entium: & credere atomos, & creationis accidentium, & omnia quae ostendi tibi de radicibus eorum, quas strauerunt ut facerent inuenientur terminacionem. Et non putas quia ipsi directum qd ego dico: & quas fuerunt qd ego quapro fine dubio: & posuerunt intentionem & voluntatem in terminacionem. Sed secundum opinionem ipsorum non est differentia inter terminacionem huius plantae in rubore sive albedine: & in dulcedine sive amaritudine: & inter terminacionem colorum secundum q; sunt forma rotunda sine quadrature & triangulatione: & firmantur terminacionem cum propositionibus suis, quas feci te scire. Ego vero aistro terminacionem per id per quod debet astrui cum propositionibus philosophorum sumptis de naturis entium. Hanc autem viam ostendam tibi postquam praeferim propositionem illam, quae est q; materia est communis in rebus mutabilibus ex parte mutationis. Necessaria vero est alia causa ex terra materiam illam communem, quae fecit quadam esse talis figura: & quedam alterius figura: vel alias causas secundum numerum mutationum. Omnes autem credentes antiquitatem mundi, conuenierunt in hac propositione cum creditibus nouitatem mundi. Post illam vero propositionem incipiam ostendere quod intendo, querendo, & respondendo finge opinione Aristotelis. Quasi si quis ab Aristotele diceres: Tu inducis probatio[n]es ad ostendend[um] q; vna materia communis est omnium quae sunt sub sphera Luna: qd si ita est, quae est causa diversitatis specierum entium, vel quae est causa diversitatis singularium cuiuslibet speciei? Respondit nobis: & dixit q; causa diversitatis est varietas mixtionis compositioni ipsius materie. Materia namq; illa communis recipit prius quartu[m] formas, quartu[m] qualibet comitantur duas qualitates per quas sunt elementa omnibus quae componuntur ex eis: quoniam primo miscetur per motum cycli: deinde sunt mixta & temperata: & tunc inueniuntur diversitas in mixtione que compo[n]untur ex eis secundum diuersas proportiones frigidi & calidi: & humidi & seci: & sunt ex eis composita diuersa secundum diuersas temperatas apta recipere formas diuersas. In ipsis vero formis similiiter sunt compositiones apta recipere alias formas: & sic semper proceditur. In materia vniuersi forma specialis inueniuntur latitudo magna secundum qualitatem & quantitatem: & secundum hanc latitudinem variauntur singularia speciei, sicut ostendunt est in scientia naturali. Hoc autem totum verum est volenti concedere verum, & non decipiendi anima suam. Postea vero quasi si quis ab Aristotele: si temperantia elementorum est causa eiusdem materialis aptas recipere formas diuersas, quae sunt causa quae fecit generationem primae materialis donec vna pars recipere formam ignis: altera formam terrae: & fecit ut media inter ista recipere formas aeris & aquae, cum sit materia vna communicabilis: & in quo sunt materia terae necessaria formas ipsius: & materia ignis necessaria forma ignis. Respondit Aristoteles & dicit. Diversitas locorum fecit hoc: quia ipsa loca dederunt materiali que est vna, dispositiones diuersas. & hec est expofitio. Quoniam qd est ex eis propinquius celo circumdanti, recipit ab ipso potentiam splendoris & sublimitatis, & velocitatem motus: & recipit compositionem a celo circundante. Versus centrum terrae densior & durior effecta est terra. Similis quoque causa est in aqua & aere. Hoc autem fuit necessarium, quia vanum esset q; ista materia esset sine loco: vel q; circumdans esset centrum, vel econverso. Hoc ergo dedit eis terminacionem in formis diuersis, scilicet aptitudinem recipiendi formas diuersas. Postea vero quasi si quis ab Aristotele. Dicit q; materia circumdantis & materia elementorum est vna? Respondit & dicit. Non: sed illa materia est alia: & illa forma sunt aliae. Ex corpus dicitur aequinoce de corporibus que apud nos sunt: & de corporibus colorum, sicut exposuimus. & induxit probatio[n]es super alios istos. Nunc ergo audi verbum nostrum tu qui intendis in libro meo. Jam tuis demonstrationes Aristotelis, q; ex diuersitate actionum demonstrantur diuersitates formatum. Cum ergo motus quatuor elementorum fuerit rectus: & motus colorum circularis: fuit scitur q; illa materia fuit alia q; ista: & hoc est veru[m] secundum speculationem naturale. Et cu[m] inueniuntur eff[ectu] q; motus colorum sunt recti in diuersis partibus. Quodam enim mouentur sursum, & quedam deorsum: &

Rabí Rossiī Slegyptij: ducorū dubi.

similiter quæ compoununtur ex eis: & mouentur in unam partem: quædam enim mouentur tardius & quadam velocius, scitur q̄ sunt diuersa in formis: & scis q̄ elementa sunt quatuor. Et ex hac demonstratione sequitur q̄ materia celorum sit una: quoniam omnes mouentur circulariter: & forma cuiuslibet coeli est diuersa a forma alterius: quoniam mot⁹ vnius est ab oriente in occidente: & motus alterius est ab occidente in orientem: motus etiam iporum sunt diuersi in velocitate & tarditate. Consequens etiam est si queratur ab eo & dicatur ei: Cū illa materia sit communis omnibus celis: & quodlibet eorum differet in forma ab alio: quis est terminator corum vel preparator ut recipiat formas diuersas: si est trans celum aliud aliud quod sit terminator & distracto præter creatorē: nunc ergo erudiāte super profunditatem cognitionum Arisotelis: & super admirationē apprehensionis ipsius: & quomodo anxia sit eum ista contradictione sine dubio: & laborare ut euaderet ab ipsa cum verbis in quibus nō iuvat eum natura entium: quis non fecerit mentionem huius contradictionis: sed q̄ appetet ex verbis eius q̄ ipse nititur totis viribus suis ut ordinet essentiam celorum: sic ut ordinavit essentiam eorum quæ sunt sub celo: nisi sunt omnia ex necessitate naturali non ex intentione elegantis & terminatione terminantis sic voluit. Voluntas autem istius hominis non fuit completa: nec vñq̄ complebitur: quoniam ipse laborat reddere causam quare mouentur celum ex parte orientis: & non ex parte occidentis: & quare quidam coeli veloces sunt in motu: alii vero tardi: & q̄ ita fuit necessarium secundum ordinem dispositionis coeli altissimi. Laborauit etiam reddere causam in eo q̄ quilibet planetarum habet celos multos: & iste numerus est magnus in uno celo. In omnibus istis laborauit reddere causas nobis: ut ordinet ista secundum ordinem naturalem & necessarium: sed nihil istorum perfectum est ab eo. Qd enim oftendit nobis de iis quæ sunt sub phaza Luna: et conuenientis entibus causa quā ostendit: & oportet dicere in hoc q̄ est ex necessitate quæ protinus ex motu celorum: & virtutibus eorum. In iis vero quæ dixit in ratione coeli: non assignauit causam notam: nec produxit rationem in illis secundum ordinem p̄ quē necessitas atrauit. Nos autem videmus quodlibet celorum esse veloces in motu: & sunt superioris alijs qui sunt tardioris motus: sunt & alii tardioris motus: & sunt superioris velociorib⁹ in motu: sunt & alii quorum motus sunt aequales quis eorum alii sunt superioris alijs. Sunt etiam quædam alia difficultas valde: quae necesse est ut intelligatur & videatur si sunt ex necessitate. Et adhuc appropriabo ei capitulo quod dam de capitulo huius libri. Generaliter autem dicam q̄ Arisoteles cum intellexit debitatem rationum suarum in assignatione causarum: in istis rebus præmisit ante inquisitionem & inceptionem verba ista: Volumus nunc inquirere de duabus quædationibus si necesse est nobis inquirere de eis: & loqui secundum apprehensionem intellectus nostri: & secundum opinionem nostram. Et non oportet q̄ aliquis credit nos facere istud ex inuercindia: vel ex audacia: sed oportet ut miretur super magno desiderio in eo quod laboramus in philosophia & amore vehemēti. Cum vero quaesuerimus quæstiones istas sublimes & honorabiles: & portuerimus eas soluere solutione aliqua cōuenienti in veritate Creatoris: necesse est ut auditor gaudeat multum in hoc. Hæc sunt verba Arisotelis. Ostensum est ergo tibi q̄ ipse cognoscit debitatem verborum suorum: quanto magis cum scientia mathematica in tempore suo non erat completa: nec fuit sc̄i in tempore suo de motibus celorum: qd nos scimus hodie. Qd autem mihi videtur: est quia quod dixit in Metaphysica imponendo intelligentiam separata cūlibet celori: nō est nisi proper hoc ut quodlibet coelū habeat terminatores & distractores in motu sibi proprio: & adhuc explanabitur q̄ nulla fuit ei utilitas in hoc. Ego vero offēdam tibi expositionem eorum quæ ipse dixit secundum apprehensionem intellectus mei: & secundum opinionem meam: neq̄ vidi hoc apud aliquem expositorum. In eo namq̄ q̄ dicit opinionem meam: scilicet opinionem necessitatem: quæ est ad credendum antiquitatem mundi. Qd autem dixit scientiam nostram: scilicet rationem manifestam: in quam consentiunt homines: quia quilibet illarum rerum causa habet: nec est aliqua species generata casu. Qd vero dixit intellectum nostrum: hoc est breuitatem potentie nostræ in expositione causalium omnium istorum secundum veritatem suam & suum finem. Dixit autem q̄ exponeret paucum de illis: quod & fecit. Quod enim dixit de velocitate motus communis: & tarditate coeli stellarum fixarum: quare est in diversitate partis: hoc est causa valde mirabilis: sic etiam dixit q̄ quodlibet coelum quanto magis elongatur: ab octavo coelo: erit velocius in motu suo. Hec autem non sequitur in omnibus quæ ostendi tibi. Quod etiam difficultus est: quia sunt caeli

qui mouentur ab oriente in occidente sub octavo celo; & esset necessarium ut essent velociores inferi; r. us se. q. similiter mouentur ab oriente in occidente. Et q. ille motus sit propinquus in velocitate sua; mortui nono; sed sicut feci te scire; scietia firmatam non erat scita in tempore suo si cur est hodie. Sciro autem q. hec omnia facilia sunt secundum fidem nostram qui credimus nouitatem mundi; procedunt illa secundum principaliatatem legis nostra; quoniam dicimus q. est terminator terminans quodlibet celorum; sicut ei placuit; in motu & in velocitate; sed arcu terminatur sapientia sua in facie domini mundum sic est; non fuit scitur. Quod si Aristoteles posset nos facere scire causam diuersitatis motuum celorum quae sit secundum ordinem positionis vires ad alium; sicut ipse credit; istud est mirabile; & tunc est causa terminatio in diuersitate motuum suorum; sicut causa diuersitatis elementorum in sua positione inter circulans & centrum. Sed non ita coherens rationes sicut ostendit tibi; & ostendat in inuestigatione terminacionis celi; cuius terminacionis causam non potest homo scire sine volutate volentis; & intentione preparantis; quia haec est essentia stellarum; quia coeli semper esse mobile; & stellas semper esse fixas; est probatio q. materia stellarum non est materia celorum; loc autem dixit Abimac in libro suo; & Argumentum dixit quidam super libro de auditu; quorum hoc est planum. Et dixit; differentia est inter stellas r. q. materie & celorum; q. celum est clarum & peritum visum; stelle autem non sunt peritum. Cuius rei causa est r. ria stellarum; quoniam duas materias & duas formae differunt; sed pars. Ego vero non dico pars; sed dico q. pars non est materia eius differunt. Non enim accipio demonstrationem ex paritate ipsorum; sed ex motibus; ideoq. ria celorum. ostendit q. triplex est materia; & triplex forma; & sunt in corporibus; quoniam quedam semper que De differentia sunt in suis suis stellarum corpora stellarum; quoniam vero tempus mobilis sunt; sicut corpora celorum; quoniam ria coeli & atq. mouentur; q. q. queficit; elemeta; s. vltima. Velle scire q. coniunctus istas duas materias stellarum. diuersitas; si est scire eas summa diuersitas secundum opinionem meam si est inter eas parua diuersitas. Triplex est r. r. s. factum op. i. v. Abimac sapientia. Quis est igitur factor huius coniunctionis adunare? Et vnde materia & u. risaliter que sunt corpora diuersa tantu in aliis; nec misere est; sed separata in quodam loco de triplex formulari fixo in eo sine intentione; apatoris. Iste est valde mirabilis. Est etiam maior admisit. ma. ria in hoc q. stella multe que sunt in octavo celo; & omnes sunt spharica; q. earum quaedam Natura de sunt parva; quaedam vero maiores; quedam eriguntur stella est in quadam loco; & aliis remota ab stellis octaua illa; p. cubitu. Vnde secundum q. apparet; e visu; sunt etiam decem vel plures stellae valde sibi propinquae. Est etiam pars magna coeli in qua nulla stella est. Quae est ergo causa que determinavit illum locum decem stellarum alium vero sine stellula? Pratice totum corpus coeli viam est & simplex in quo non est diuersitas. Propera quae igitur causam pars viae coeli fuit necessestaria stella posita in ea pluscum alia? Omnia ergo haec & similia sunt difficultia ad intelligendum; & sunt propria in impossibilitati; cum credimus q. oia illa prouenient ex necessitate; sicut dicit Aristoteles. Si vero credimus q. omnia ista prouenient ex voluntate agentis & ex intentione operantis qui sic operatus est; non erit admiratio vila in hac credulitate; nec erit remorum ab intellectu; nec remanebit locus inquisitionis; nisi cum quereris que est causa intentionis. Quod autem vniuersaliter locutus est q. omnia ista sunt propter causam quam ignoramus; hec sunt frustra neq. casu. Tu vero s. q. omnes venia in corporibus animalium non sunt creatae celum; neq. sunt via grossa; altera vero subtilis; absq. intentione apatoris. In meritis etiam est multa diuersitas; quia quidam sunt recti; quidam tortuosi; & omnia illa non accidunt casu; sed sunt propter utilitates multas ex necessitate operantis; & intentione corporis. Quod si ita est; quanto modo ascendit in cor intelligentis; q. posito stellarum & mensura & numerus eorum & motus diuersi celorum fuerint absq. ratione; casu. Non est autem dubium q. habent omnia illa rationes necessarias secundum intentionem factoris. Ordo vero in istis ex parte necessitatis; & q. non sit ex intentione; est res valde remota ab intellectu. Non est apud me demonstratio maior super hoc q. ipsa sunt ex intentione; q. diuersitas motuum celorum; & q. stelle fixe sunt in celis. Ideoq. inuenies q. omnes prophetae dederunt stellas & celos in signum super scientia Creatoris necessaria. Et accidit in Abraham cor suum in apponendo ad intelligentiam naturae stellarum; quod est scitur. Dicit etiam Elias per viam doctrine; & ut accepissent probationem ex ipsis celis. Leuate ad celos oculos vestros; & videte quis crevit eos. Similiter & Hieremias dixit; Creant celos. & Abraham dixit; Dominus Deus celorum. Dicit etiam dominus prophetarum; Ascendens celos; sicut exposuimus. Hac est probatio vera in qua non est dubitatio. Expositio vero omnium istorum est q. omnium diuersitatum que sunt sub celo; q. quis materia eoni sit yna ut exposuimus; poteris dicere q. ter

Rabí Rossei Slegyptij: ducoris dubi.

minator illarū sunt virtutes coelestes: & positiones materia sunt de celo, sicut Aristot. fecit nos scire. Diuersitatum vero quae inueniuntur in celis & in stellis, quis est terminator nisi Creator bñdictus! Si autem dixerit aliquis q̄ terminator sunt intelligētia separatæ, nihil vtrū eft in hoc. Probat̄ vero huius rei est q̄ intelligētia separatæ nō sunt corpora vt habeat aliquē certū locū in celo. Et si ita est, quare sphera vna mota est motu suo appetitivo ad intelligentiā separatā versus orientē: altera vero ad partē occidentis! Nunquid potest dicere q̄ quedā intelligētia est ī parte orientis: & altera ī pte occidentis: cur etiā sint vna sphera velocioris motus, & altera tardioris? Nec istud possit per viā elogationis ab una parte ad alterā, sicut scis. & necesse est dicere omnibus modis q̄ natura huius coeli, & substantia eius, est necessaria motu ad hāc partē, & in tali velocitate: & q̄ sit necessitas cōcupiscentie ipsius secundū istā rationē: & hoc dixit Aristoteles: & in hoc firmas affectio ipsius. Nam ergo reuertimur ad id in quo prius eramus. Ex quo sic est: dicem⁹ q̄ cū materia omniū fuit vna, quare terminabit vnu ī vna hora, alia ī natura alterius: & erit in eo amor & desiderium qd inducat in eo talē motum diuersus ab amore alterius coeli qui inducit in eo aliū motum: & necessarius est omnino terminator. Hæc autē consideratio inducit nos in inquisitionem diuarum rerum. Vna ī munitione nostra huius diuersitatis & inuenientiis, si est necesse q̄ istud perueniat ex intentione aptatoris ex necessitate: vel si non est necesse. Secunda si hæc omnia fuerint ex intentione aptatoris qui firmavit ea. Si sequitur q̄ mundus sit nouus post priuationem an non: sequitur q̄ creator eius non fuerit prohibitus sic esse. Hoc enim dixerunt quidam de credentibus antiquitatem mundi. Reuertar ad loquendum de istis dubiis vnius, & ostendam quod in cis est ostendendum in capitulis quæ inducam.

¶ Probatio Aristotelis q̄ naturalia nō sunt secundū accidens. Capitulū. XXI.

¶ Robuit Aristoteles q̄ omnia naturalia non fuerunt facta secundū accidens. Probatio vero hac est. Quæcumq; sunt præter intentionē aptatoris, nō sunt sempiterna nec frequenter. Omnia vero gñia rerū vñl sunt sempiterna vel frequenter. Cœli autē & quæ in eis sunt, vñl sempiterna ī dispositionibus immutabilibus, ī substâria, & in locis. Gñia vero tenui naturaliū quæ sunt sibi sphera lunæ, partim sunt sempiterna, & partim frequenter. Semperita ut calor ignis, & morus lapidis deorsum. In pluribus vero sicut formæ singulariū cuiuslibet speciei, & actiones eorū. Hæc autē omnia manifesta sunt. Si autē singularia corum non sunt secundū accidens neq; casu, qualiter erit genus eorū casu? Et hæc est probatio q̄ oia entia non sunt casu. Ita lu ut verba Aristoteles respondentis cuiuscq; antiquorum dicit, q̄ mundus iste fuit secundū accidens casu: & q̄ est ex se non ex causa. Dicit enī quidā: Quidā dixerūt q̄ cœli & vniuersus mundus fuerint ex se: & dixerunt q̄ circulatio & morus fuerint ex se: & ipse mundus se terminavit: & aptavit omnia secundū istam dispositionem. Hæc autem ratio mirabilis est valde, scilicet quia ipsi dicunt q̄ animalia & plantæ non sunt neq; renouantur secundū accidens neq; casu: sed habent causam. Causa vero vel est naturalis intellectus vel extra ipsa simile illis. Non enim quilibet nascitur ex quolibet, sed ex uno semine nascitur oīus, & ex tali spermate erit homo. De cœli vero & aliis corporibus existentibus intra ipsos dicit quorum stabilitas est manifesta: quæ sumunt se: & non habent causam omnino si. ut animalia & plantæ: hoc est planum verborum ipsius: & incepit ipse ostendere destructionem huius cogitationis simplicis. Iā pater tibi q̄ Aristoteles credit & probat, q̄ omnia entia non sunt casu. Illud autem per quod hoc ostenditur, scilicet q̄ eorum creator non est causa: sed ablatio eius qd dicunt q̄ sunt ex se. hoc est dicere q̄ habent causam quæ facit ea sic esse necessario. & propter causam illam fuerint sicut modo sunt: & non ex se. Hoc est probatum: & hoc credit Aristoteles: secundū qd sequatur quia non sunt ex se creata ut sunt ex intentione aptatoris, vel Aristotele voluntate volentes. Non apparet q̄ Aristoteles credit hoc. Facilius nāḡ est secundū sententiam coniungere entia de necessitate, & repugnare per intentionem & voluntatem, & necesse. Vtrumq; sit vna ratio, q̄ coniungere duo contraria. Ratio namq; necessitatis quam credit Aristoteles, est quoniam omne ens quod nō est ex artificio eget omnino causa aptatricē illius rei, quæ fecit ipsam esse sicut est: & ipsa causa eget alia causa. Et sic procedit: donec perueniatur quō nō sit ad primam causam, ex qua de necessitate sunt omnia. nec enim possunt illa cōatenari ut procedatur in infinitum. Sed Aristoteles non credit q̄ necessitas. est vniuersi mundi ex parte creatoris, scilicet primæ cause: sit sicut necessitas essendi ymbra a corpore: vel necessitas esse

lucis a Sole vel caloris ab Igne: sicut dicit qui nō intelligit verba eius: sed credit q̄ illa necessitas est sicut necessitas intellecta ab intellectu: quia intellectus est operator intellecti in quantum est in intellectu: quoniam ipse est causa prima. Et scdm eius sententia est intelligens in fine sublimis etus diligitatis in gradibus entium: & in fine perfectionis. & dicit etiā q̄ ipse diligit qđ est necessario ab re intellectu eo: & gaudet in eo: & illud placet ei: nec oportet ut volit intentione eius. Istud autem nō vo siue q̄ e a se cat intentionē: nec est in eo ratio intentionis. Homo aut vult habere oculos, manus, & gratulatur in eis: & non vult mutationē corū: nec tamen voluntur illa ex intentione vel terminatio ne sua, vel ex actione sua in talī forma, vel talib⁹ actionibus. Nō est autē modus intentionis vel terminationis nisi in non ente: & possibile esse scdm q̄ aptavit & terminavit & possibile est q̄ non sit ita. Et nescio si isti vltimi intellexerunt ex verbis Aristotelis q̄ illa indigent duas de causis. Namē intentionis & terminationis: & q̄ contradicat ei in hoc: vel dicitur ut credant intentionē & terminationē: & dicā q̄ illa nō tollat antiquitatem mundi. Potius ve ro ista exposuit: incipiam loqui de opinione istorum ultimorum.

COpinio dicentium mundū semper fuisse & tamen a Deo esse. Capitulū. XXII.

Sic Cito q̄ quidam philosophorum posteriorum credentium antiquitatem mundi, dicunt q̄ Creator est factor mundi: & elector esse ipsius, & aptator esse ipsius, & terminator ipsius scdm q̄ sit. sed vanitas est q̄ sit in via hora: & nō in alia: sed ita fuit & erit semper. Et dixerunt: quia qđ induxit nos ne puremus q̄ aliquis operatur aliquid nisi p̄cedat operator in tempore opus suum. quia istud sequitur apud nos in omnibus operibus nostris. Ois enim operator qui sic operatur, habet in se priuationē aliquā: & fuit operator in potentia ante opus suū. Postea vero cū ceperit operari: exit ad actū. Creator vero in quo non ē priuatione nec aliquid in potentia omnino, nō est ante opus suum in potentia: sed semper fuit in actu. Et sicut sua substantia est separata a substantia nostra in fine separationis: ita est coparatio sui operis ad ipsum separata a comparatione nostri operis ad nos. Hanc eandē opinionē dixerunt in terminacione & voluntate. Nihil enim differt siue dicas operator, vel voluntor, vel aptator, vel elector, vel terminator, in hoc loco. Similiter dixerunt q̄ vanitas est dicere q̄ mutetur eius actio vel voluntas, sicut exposuimus. Jam ergo apparet tibi consideranti in hoc libro q̄ nisi mutauerunt verbum necessitatis: sed fecerunt ut remaneret eius ratio ut forte fuit eorum intentio: ut remoueretur inconveniens. Eadem nāq̄ ratio est dicere vniuersum esse coniunctū esse causæ suę sempiternę in duratione sua: quę causa Creator est sicut dixit Aristoteles: & dicere q̄ mundus est opus Creatoris ex intentione sua vel voluntate & electione & terminacione: sed nunq̄ cessavit nec cessabit sic esse ascensio solis super horizontem est effectus diet sine dubio: licet neutrū procedat reliquum in rēpōre. Nō est autē hoc nostra intentione: sed intendimus & volumus dicere q̄ mundus nō penderet a creatore necessario sicut causatum a sua causa: & q̄ est ex eius actione vel terminacione. Nam ergo depuratum est verbū: & peruenit rationatio ad querendū de diversitate q̄ reperitur in celis: de qua probari est q̄ non potest effugere quin habeat causam. & si est illa causa huius diversitatis & pendente ex aliis necessariis: vel si est illa causa operator illi⁹ diversitatis & terminator scdm q̄ nos credim⁹ in lege Moy si magister nři: potest loquens de hoc cū p̄misserim⁹ p̄positionā ad ostendendū modū necessitatis que dixit Aristoteles donec intelligas illam: & tunc incipiā offendere p̄sonationem & p̄minēram⁹ fidē mēc in nouitate mundi, cū p̄bariob⁹ speculatiis & philosophiciis. Istud autē est qđ dixit: quia intelligentia prima puenit necessario a Creatore. secunda vero intelligentia a prima, & terria a secunda: & sic in aliis. Et credit q̄ coeli necessario fuerint ab intelligentiis separati. Explanatio vero istorū est q̄ ordinatio nota quā scis de locis suis: cuius etiam mētationē fecimus in his que p̄misimus, est q̄ non est etius intentionis in ipsa q̄ aliquid fuerit & ex eo posita renouari est aliud qđ ex ipso prouenit: quia ipse nō credit renovatione aliquis talium: sed intēdit dicere necessitatē causā: sicut si diceret. Intelligentia prima est causa existentiæ secundū intelligentiæ: secunda vero cā existentiæ terciæ intelligentiæ: & sic usq̄ ad finē sui. & eadē rō est & in celis: & in materia prima. & in oīb⁹ istis nihil possit aliud vel fuit sine aliis scdm ei⁹ opinione. Huius autē rei similitudo est sicut diceret homo q̄ ex primis qualitatib⁹ p-

Causa p̄ce
dit esse effe
ctū rēpōre
in his q̄ sūt
in potēta.

Quō mun
dus nō p̄
aliqua dispoſitionū eius. Cum igitur intellexeris intentionē per viā istā, scias q̄ vanitas est det necessaria

Prima intel
ligēria est a
Creatore.
& secunda
a prima. &
sic deinceps.

Rabi Rossei Aegyptij: ductoris dub.

Opinio
Anifotelis
in essentia
mundi.

uenit asperitas, & iquitas, durities, & molles, densitas, & raritas. Nec est dubium quin caliditas, & frigilitas, humiditas, & siccitas, sunt renouatrices asperitatis, & leuitatis, & aliorum praedictorum. Et ex primis quatuor qualitatibus sequuntur aliæ: quæ non posset inueniri corpus generabile sine primis qualitatibus, & quæ sit nudus ab aliis supradictis secundis qualitatibus. Scdm hanc ergo similitudinem dicit Aristoteles in essentia mundi scdm suu vni uestrum q[uod] vnū puenit ab alio donec perueniat ad primā cām: vel intelligentia prima quocūq[ue] nō nomines eā. Omnes enī ponimus intentionē nostrā ad vnu principiu: nō q[uod] ipse videat quia quicquid est extra ipsum sit ab eo, sicut dixit. Nos vero dicimus q[uod] ipse est operator om̄is cū intentione & voluntate in hoc esse posse non fuit, & est modo cū volitare Creatoris. Inciam autē modo dicere p̄bationes meas ad preponendū nouitatem mundi antiquitati ipsius scdm fidem nostram in capitulo qua inducam.

C Rationes & opiniones Philosophantū de diuersis. Capitulu. XXIII.

Ristoteles & oēs qui profundauerunt in philosophia cōuenerunt in hac p̄positiōe ex simplici q[uod] ex simplici non pot puenire nisi vnu simplex. Q[uod] si fuerit res cōposita puenit nō pot pue-
nire nisi ex ea rot quæ sunt simplicita ex quib[us] cōponitur, verbū gratia, cū ignis sit calidus & siccus, caliditate calefacit: & per siccitatem deficat. Eodem quoque modo si sit cōpositum ex materia & forma: quedā puenit ex parte materiae; quedā vero ex parte formae. Et si dpm hanc int̄er̄ionē dixit Aristoteles q[uod] a Creatore nō puenit puerū prima nisi vnu intellex⁹ simplex volumen. Cū prop̄positio secunda. Sicut nō prouenit quodlibet ex quolibet: sed inter cām & causā quodlibet sicut et aliquid cōparatio necessariū etiā in accidentib[us]: nō enim quilibet accidens puenit ex quolibet accidente: & sic nō puenit qualitas ex quantitate, nec ex cōuerto: ita nō puenit forma ex cōētate cū intentione & voluntate, & nō natura, pot agere multas & diuersas actiones. Cū prop̄positio quarta. Omne cōpositū ex substantiis diuersis positis voluntate iuxta se, et magis cōpositū q[uod] illud q[uod] cōponit ex substantiis diuersis iunctis p[ro] mixturem, pot agere, os, vel caro, vena, & nerui, sunt simplicita q[uod] manus vel pes q[uod] cōponunt ex nervis & ossibus & carne. Istud est manifestū nec egit multiplicacione verborū. Postq[ue] ista premiū De modo si: dicā quia q[uod] dixit Aristoteles q[uod] intelligentia prima est causa secundū, & secunda terciū: ut si que stūrū sic pœdā vñq[ue] ad huius, erit intelligentia vñrū illarū simplex sine dubio. Et ex quo ita intelligēre est, quod inuenita fuit cōpositio quæ repertor in tribus de necessitate sicut putat Aristoteles. Nos vero cōuenimus cū eo in oībus quæ dicit de intelligentiis separatis: q[uod] quanto magis elongātur a prima, tanto magis inuenitur in eis cōpositio dispositionis: quia intellectu ipsarū sunt multa. Et cū cōuenimus cū ipso in istis: q[uod] cōcedamus q[uod] ipse dicit: quare ab eo quod intelligentia cōdit non habet materiam omnino. Liceret etiā cōcedamus q[uod] cōtulibet coeli cā est intelligentia scdm formā quā pōdūmus: q[uod] in ipsa intelligentia est cōpositio: quia intelligit sustentiam suū: & quæ sit cōpositum de duabus rebus: vna intelligentia puenit inferior illaz altera itē puenit celū: queretur ergo quod puenit celū ab una illarū etiā simplici: cū celū sit cōpositum ex duab[us] materiis & duabus formis. Vna sequuntur materia & vna forma est celū: altera vero materia & forma sunt stelle fixas in celo. Q[uod] si res prouenient de necessitate, necessitate ut istud cōpositū habeat causam cōpositū: ex cuius vna parte puenit corpus celū: ex altera vero parte prouenit corpus stelle. Hoc autē pot cōtingere si materia stellarū oīm facit vna, & possibile est q[uod] stellarū illuminatrix stellarū lucidarū erit vna, & stellarū obscurarū erit alia. Scripti est autē iam q[uod] omne corpus est cōpositum ex materia & forma. Ostensum est tibi iam q[uod] oēs iste rationes pœdunt scdm necessitate quā dixit. In vniuersitate etiā motu celorū nō arredit ordinē regimini quorūdā sub aliis: & in hoc ratiocinarū modū necessitatis: ut ita p[ro]p[ter]e iuxtimus. Hac est etiā alia ratio q[uod] destruit & eradicat oīa q[uod] opinatus est: & super quib[us] fundatur in rebus naturalib[us] cā intellectus cōsistet in celo. Exp̄positio vero isteū est: q[uod] si fuerit materia oīm celorū vna, quare non sequitur ut euellatur forma huius celoī de materia sua ad materiā aliam: sicut cōtingit in iis quæ sunt sub sphera lune, ex parte apertūlūs materiæ ad illā: & quare figurat ista forma in ista materia temp[us]: cū materia oīm sit cōpis. nisi forte dicatur, q[uod] materia vnuis celoī nō est materia alterī. Q[uod] si ita fuerit: ergo forma mox nō demōstrabit sup materiā. Istud autē destruit oēs suas principalitates. Præterea si materia oīm stellarū est vna, in quo diuersificata sunt singularia illarū: vñrū in forma, an in accidentib[us]: & p[ro]pter

quē duorū modorū fuit necessariū eueli formas illas: vel illa accidentia: vel q̄ vnius succedat alteri ut nō tollat illa potentia necessaria. Ex his ostēditur: quia cū dicimūs materia celorū & stellarum, nō cōicat illa materia cū materia generabiliti: sed aquitoce dicitur nomine mate Materia ejus de vtrīq. Omne etiā corpus coeleste habet essentiā separatā in qua nō cōicat aliud. Qd si uoce dicif ita est: in quo fuit cōicatio in motu celorū circulari: vel in statu circulari vel in statu stellā: de materia rum. Certe cum crediderimus q̄ oīa ista fuerunt ex intēione aptatoris qui fecit ea & termini celorū & nauit, sicut exigit sapientia sua incōprehēibilis: nō incidentur in aliquā starū questioni: fed de materia incidente in illis quāq. dixerit q̄ hoc vniuersum esse ē ex p̄ necessitatib; nō ex parte voluntatis ḡnabiliti & Creatoris. Et hēc opinio, cui⁹ rōnes nō sunt scđm ordinē vniuerſi esse nec et in ea cūla vel corruptibili ratio que sufficiat auditori. Prater hoc sequuntur ipsam & incōuenientia multa: quorum lūm. vñi eff. Quia cū sit Creator scđm assertiōnē oīm perfectissimus, nō p̄t mutare aliquid in oī Incōuenientibus entibus: nec etiā aliam rūm̄ca vel pedē, si vult, mutare nō posse. Sed Aristoteles dicit q̄ qd sequit nō est illa voluntas sua: est vanitas scđm opinionem eius vt sit sua voluntas alia q̄ ista. Istud ad opiniōnē vero nō est de his q̄ addidit in cōplémento: & fortassis est defectus in intellectu rōnis. Nec au nō p̄dicta, tem tu scias q̄ multi multorū imponēt mīhi alterū duon: vel defectus intellectus mei in verbis Aristoteles: vel q̄ scienter deui ad cīstrū dico q̄ scđm breuitate intellectus tātū.

CQuicq dixit Aristoteles in oīb⁹ entib⁹ q̄ sunt a sphera Luna usq; ad cērū terrę: verū et si Quiq dīne dubio, nec repellit illud, nec deviat ab eo: nisi q̄ nō intelligit: vel q̄ cōsecut⁹ est aliquas op̄ xit Aristōnēs quis vult defendere: vel ille op̄inōes erāunt ei⁹, ut neget ea quā apparent. Quicq teles in enā vero locurus est Aristoteles de his q̄ sunt a sphæra Luna superioris, est verisimile p̄ter quēdā tib⁹ a sphæ & p̄serrim q̄ dixit in ordine intelligentiarū separatarū & in parte retū spūlū. scđm q̄ ra Luna usq; ipse credit: & sunt in eis deceptions multa: & dānum manifestū cuncis gentibus: & multi q̄ ad cērū plicantur cōtraria: nec est inducta demonstratio sup illis. Ne despicias ergo cōsiliū: quia ligā terre est veui dubitationes istas necessarias in opinione ipsius. Et ne dicas quō tolitur credulitas per du rum. bitablia: vel firmatur eius cōtrariū: nō est ita. Nos autē cōuenimus cū isto philosopho in illis. Que dixit in q̄bus voluit nos cōuenire cū ipso. Et hoc est qd dixit Alexāder: Quoniam necesse est ut confi de lis q̄ sūt deremus duas partes contradictionis in omni eo quod non demonstratur: & videamus quid supra sphæ sequit ex vtrāq; parte: & credamus illud qd habet pauciores dubitationes. Et dixit Alexāder rā Luna sūt q̄ ita p̄cedit ratio in oībus q̄ dixit Aristoteles de verbis spūlīb⁹ super quib⁹ nō habet demō verisimilitudinē. Oēs erū qui secuti sunt post Aristoteles dixerūt q̄ verba q̄ dixit Aristoteles in credū p̄ter qdām, litate retū spūlū sunt minoris dubitationis q̄ oīa alia q̄ possibile est de ipsis credi. Sic & nos Optimum dīfecimus in questione ista p̄posita. Vtrū coeli generati sunt an sempiterni: cuius q̄stionis neu etiā Alexātra pars habet demonstratiōnē. & iam offendimus dubitationes q̄ sequunt vtrāq; opinōē dī.

& ostēdimus q̄ opinōē antiquitatis mundi comitantur plures dubitationes dānoē quātū Plura inō ad ea que necesse est credi de his quae non conueniunt Creatori, p̄serrim etiam cū nouitas uenientia se mundi sit fides Abrahā patris nostri, & Moysi propheta nostri. Postq̄ ergo diximus dubitatiōnes quātū ad rationes in ihsis opinōib⁹, videtur mihi ut ostēdā tibi rationes in hoc.

CDe varietate & inēqualitate dubitationum: & q̄ abiūienda est
vetus opinio volenti proficere. Capitulum. XXXIII.

Sic Cito q̄ prop̄rio dubitationū que sequuntur vñā credulitatē: & dubitationū que sequit ei⁹ cōtrariā: & p̄pōderatio fidei q̄ min⁹ habet dubitatiois, nō cōsūltēt q̄ p̄ba cōtrario in multitudine dubitationū: sed in magnitudine cōuenientis qd sequit: vel inōcuenientis qd seqit. Pōt enim cōtingere q̄ vna dubitatio est maior mille dubitationib⁹. Ifud autē non appetit nisi ei cui duas partes cōtradictionis in sensu suo sunt æquaes. Qui autē elegit alteram diuaram opinōnū: vel quia nutritus est in ea: vel ppter aliquā vñitatem: non videbit viam rectā. Illud nāq̄ qd probatum est non potest sustinere cupidus contrarii: quia eius anima cōtradicit. Oportet autē in talibus multa inquirere. Et oportebit te si volueris a te repellere cupiditatē & prolixiē post tergum tuum: illud in quo consueuisti esse: & inniti super consideratiōnē simplici & p̄pōderare q̄ ponderata sunt multis cōsiderationib⁹. Primo ut sci as mensuram bonitatis intellectus tui & p̄fēctionē cōplexionis tue. Hoc autē demonstrabitur tibi cū multo studio in scientiis mathematicis & in adaptatiōnē intellectus tui in legib⁹ dia lecticē. Secundo q̄ nō intelligas scientias naturales scđm veritatē suā nisi intelligas dubitatiōnes naturā. Tertio ut cōpositos habeas mores. Notii etenim est q̄ cum aliquis anima inter-

positionem
externitatis
mūdi q̄ no
uitatis.

Necesse est
p̄cere cu
piditatē &
cōsuetudi
nem volē
adipisci ve
ritatē: & sci
re mēlūrā
intellectus
fui: & hic
cōpositos
mores.

Rabi Rossei Aegyptij: ductoris dub.

dit concupiscentiis & virtutis: siue sit hoc ex complexione, siue ex acquisitione: & cū obedit motibus istis: semper errabit, & evagabat opiniones querendo quę iuuent eū ad id in quod natura sua tēdit. Idcirco p̄monui atq̄ te sup̄ hoc, ne decipias animā tuā: vel ne fortassis alijs decipiatur te in aliquo dubitatione quia tibi p̄phonet super antiquitatem mundi: & p̄parabit acquiescere illi. Vniuersaliter etenim opinio illa habet in se destructionem fundamenti legis nostre: & cōmenta eorū quae non cōuenient Creatori. Talibus ergo dubitationibus non acquiescat intellectus tuuus recipiat dicta prophetarū, quae sunt firmamētū cōpositionis speciei hominū in operationibus suis. Nō recedas ergo ab opinione nouitatis mundi nisi propter demonstratio nem: sed talis demonstratio nō est in natura. Qui autē cōsiderat in hoc libro, non reprehendat me super ornata verborū istorū ad mītēdū super illis in nouitate mundi. Princeps nāq̄ ph̄ilosophorū Aristoteles īdixit in libris suis verbis sūta illis ad inuitādū sup̄ illis in opinione sua in antiquitate mundi. Et p̄propter hoc vere dicat qđ sapientes dixerunt. Nūquid lex nostra pfecta nō erit sicut verborū eorū irane? Si ergo ipse corroborat opinionē suā cū errorib⁹ genitū mundi: quarenos nō corroborabim⁹ nostrā opinionē cū verbis Moysi & Abrahæ: & cū cōbus q̄ sequuntur ex dictis ipsorum? Iam promisi tibi qđ īducā capituloū ī quo ponā dubitationes fortes quae sequuntur illi qui putant q̄ homo apprehendit per sensum suum omnes motus coeli: & q̄ sunt res naturales & p̄cedunt sedm suā cōfuetudinem necessitatis manifeste in ordine & dispositione: & nunc ostendam tibi hoc.

De Epicyclis & Eccentris. Capitulum. XXV.

¶ Am scis de rationibus firmamentū qđ corā me didicisti & intellexisti ex his q̄ cōicantur in libro Almagesti. Tu enim scis qđ quicquid est in dispositione motuum: & in cursu stellarū sedm q̄ appetit nobis, fundat super duabus principalitatibus, scilicet epicyclo, vel eccētrico circulo, vel vtragi. Volo autē docere qđ utrāq̄ istarū principalitatū est extra sensum. Et vniuersaliter est contraria ei qđ ostenditur in natura. Principiū istorum est firmitas sph̄ere circundantis super alia sph̄era, etius circularis non erit circa centrum illius sph̄erae deferentis eam sicut cōuenimus in hoc in Luna & quinq̄ aliis planetis. Ex hoc aut̄ sequit nec fario reuelatio: hoc est qđ sit sph̄era circulans, reuelans se, & mutans locū suum. Hanc vanitatem effugit Ptolemaeus: immo Aristoteles. qđ sit ibi aliquid quod mutet locū suum. Et id circo Meabatre Maurus dixit in his quae dixit de scientia firmamentis: qđ esse epicyclum est vanum: & dixit postea quae vanitas sequitur ex hoc: essentia epicycli. Et sequuntur, etiam ex hoc aliae vanitates quas offendā tibi. Vna est: qđ sit circularis, & non circa centrū mundi. Fundamētū vero huius medi est: qđ motus sunt tres: motus a medio, & motus ad medium, & motus circa medium. Si vero fuerit epicyclus, motus eius est non a medio, nec ad medium nec circa medium. Praterea stamentum Aristotelis in scientia naturali est: qđ necessaria est res stabilis & firma ut circa eam sit motus. Et idcirco neceſſe est ut terra sit stabilis. Si vero epicyclus fuerit, dicemus qđ motus circularis est non circa rem firmā. Audiui etiā qđ p̄dictus sapiens Meabatre dixit qđ inuenierat firmamentū ī quo non erat epicyclus: sed sph̄era eccentrica solimodo. Hoc autem non audiui, idcū p̄dictus ipsius. sed si etiā firmet, istud non ē ei multū vtile. Egressio nāq̄ a cōtro deuult a principaliatē quam fundavit Aristoteles. Istud etiā ego percepī, qđ in egressione a centro similiter reperitur motus circularis coelestis nō circa mediu: sed circa centrū imaginable qđ egreditur a centro mundi. & est motus non circa rem firmā. Si vero dixerit aliquis qui non habet scientiam firmamenti, qđ egressio centri cū ipsa centra fuerint inter sph̄eram Lunæ, sicut apparet in principio imaginationis: ipse motus erit circa mediū: & nos conueniemus cū eo in hoc, ut sit circa cōtrū in igne vel in aere, q̄ius non sit ille motus tūc circa firmamentū. & nos ostendemus ei qđ demonstrat̄ sunt quantitates egressionum cōtrorum in libro Almagesti. Pōteriores etiā induxerūt demonstrationē ī qua non est dubitatio super quantitate egressionum ipsorum cōtrorum ī medio diametri secantis terrā: sedm qđ demonstrauerunt elongationes & quantitates colorum. Et ostēsum est qđ centrum egreditur a centro mundi, circa qđ mouetur Sol, egreditur ab inferiori coeli Luna de necessitate: & sub declinatione coeli Mercurii. Similiter centrum circa qđ mouetur sph̄era Martis, egreditur ab inferiori coeli Mercurii & sub declinatione sph̄erae Veneris. Centrum etiam sph̄erae Louis est ī eadem elongatione, ī inter sph̄erā Mercurii, & Veneris. Centru: ve ro sph̄erae Saturni cadit īter sph̄erā Veneris & Martis. Nunc ergo vide qđ loqe sunt verba

Opinio de
eternitate
mundi de
tructu fun
damēta le
gis.
Argumen
tu contra
Aristotele.

Cōtra pol
ferentem de
tionem de
Epicyclis.

illa a consideratione naturali. Hec autem oia ostendit tibi quod consideraueris elongationes, & quadrates cuiuslibet coeli & stellae. Proprio istorum est in diametro transire p[ro]medium, donec sicut oia scdm veram mensuratio[n]em: non q[uod] super qualibet sphaera sumat propria probatio. Inconveniens autem maius isto & maior error, q[uod] si duo coeli sint vna intra aliud: & vnde co[m]functum ei: centra vero ipsorum sunt diversa: potest contingere q[uod] minus coelum mouetur in terra maius permanente maiori immoto. Nec oportet te maius moueat super quicunque linea: & q[uod] non moueat minus: nisi cu[m] motum fuerit maius: & tunc mouebitur minus de necessitate, nisi fuerit motus sive chordam que transit per duo certa. Scdm hanc ergo propositionem & probationem & scdm q[uod] est demonstrati q[uod] vacui non existit: & scdm q[uod] est fundari de egressione ne centrorum: sequitur q[uod] cum moueat maius mouebitur illud q[uod] est sub eo. & circa certum sumum, sed non est ita: quia inuenimus q[uod] virtus eius circumdat & circundat non mouetur in motu alterius, nec sive centrum ipsum: nec super polos eius: sed virtus habet motu suum proprium, & ideo compulit necessitas credere, q[uod] sunt ibi alia corpora celorum inter quolibet duos coelos. Quidam multe sunt dubitationes in istis virtutibus se habeant: & q[uod] imaginatur centro illorum corporum que sunt inter quolibet duos coelos: & q[uod] illi sphaerae habent motus suos proprios. Et iam ostendit hoc sapiens qui vocatur Tebe in libro suo: & induxit demonstrationes super hos q[uod] dicimus, q[uod] necesse est omnibus modis ut sint corpora sphaerica inter quas liber duas sphaeras. Celorum. Nihil autem istorum demonstravit tibi cum ad discores certe me ne confundem q[uod] intendebam tunc docere rationem autem declinationis & egressionis latitudine Veneris & Mercurii, iam explanauit tibi ore ad os. Et ostendit tibi q[uod] est impossibile ascendere in cor: q[uod] talia sunt in corporibus. Ptolemaeus vero dixit q[uod] non est in homine ut apprehendat illa sicut vidisti: cuius verba sunt ita. Non poterit aliquis q[uod] principalitates sunt illae: & similia istis sunt difficultas ad comprehendend[re] q[uod] ponat considerationem suam in his que diximus: sicut considerationem suam in rebus inuenitis per instrumenta & per tubularum artificiorum: quoniam non oportet imaginari sive spiritualibus res humanas. Hec sunt verba ipsius sicut tu scis. Iam ostendit tibi loca in quibus stabitis super veritatem eorum que dixi tibi ut arredas ad centra ista que sunt centra celorum egreditur nisi cadunt: quia nulli vidi qui apponere cor suum ad ista. Et explanabitur istud si scieris quadratam diametri cuiuslibet coeli: & quatum distat duo centra in medio diametri terrae: scdm q[uod] demonstrat Maturus q[uod] cognominatur Alcabitius in libro elongationum. Cum vero intellexeris elongationes stabitis super veritate illorum de quibus docet te. Pone igitur animum tuum in hoc labore magno quadratum potes. Quicquid enim dixit Aristoteles in scientia naturali, illud est vera: q[uod] si ita est, non est aliqua sphaera circumdata eccetera: & oes sphaerae revoluuntur circa centrum terre. Quod si ita est quod sunt in stellis isti mox diverbi! Vel si est modus aliquis qui conveniat motui circulari: ut sit aequalis & per se: & appareat in ipso ea que non apparet nisi per altera duam principaliatibus: vel illud q[uod] sequitur ex eis: quarto magis ut sit quod dixit Ptolemaeus de sphaera Lune, & declinatio ne ipsius verius partem centri egreditur extra centrum mundi: & centrum suum quod egreditur: & erit quod putabis scdm istas principaliatibus: non remanebit pars aliqua de gradibus stellarum. Et testificatur super veritate istorum veritas eclipsis: cuius copuratio est temp[us] scdm illas principaliatibus: numerus horarum et tempus obscurationis: & quomodo ascendet super eam retrogradatio stellae: cum aliis motibus suis, nisi cu[m] epicyclo. quomodo etiam ascendet super eam revolutione sive motus circa centrum non firmum. Iac est vera dubitatio, cuius ostendit tibi veritatem: quia ad omnia ista non tenerit magister scientiae firmamenti: quia non est eius intentione ut faciat nos sciare modum celorum essentiae: quomodo est: sed eius intentio est ut excogiter firmamentum cui conveniat ut sine in eo motus circulares & aquales & conuentes illis quae apprehenduntur oculis sive sit sive non sit ita. Tu autem scis q[uod] Abimacer dubitat de verbis Aristoteles in naturalibus, & eius dubitatio est: Utrum scierit Aristoteles egressionem centri sphaerae Solis: & tacuit in illo: & laborauit in his quae necessaria erant in declinatione: quia opus egressionis centri non separatur ab operi: declinationis: vel forte non apprehendit illud vere, vel non scitur, vel non audiuit, quoniam scientia mathematica non fuerunt perfecte in tempore illi? & si audiuerit, contradicet omnibus modis. Quidam si forte probarerit ei quia verius esset: nunc esset anceps & dubius in omnibus quos coperuit de hac materia magna dubitatio. Repetam autem quod ante dixi: quia quicquid dixit Aristoteles in omnibus que sunt sub sphera Lune, procedit scdm ordinem sensus. Ex verba ipsius scitur ex ratione & causa: & collig

Rabí Rossié aegyptij: duxoris dub.

gantur inter se: et loca sapientiae demonstrantur in eis: & cura naturalis est manifesta in eis. Quicquid autem est in cœlis non est homo consecutus ut sciret ea quæ ibi sunt, nisi sedm hunc modi disciplinalem modicū: & tu vides hoc. Ego vero dico qd dixit David, Cœli cœli dñs: terrā autem dedit filius hominum qd est dicere, qd Creator solus scit veritatem cœlorum: & naturam, & substantiam, & formam ipsorum, & motus, & causas ipsorum in fine perfectionis. Super his vero quæ sunt sub cœlo, dedit potestatem homini ut sciret ea: quia illi est mundus hominis, & habitat eius in quo nutritus est: & pars illius, & hec est veritas. Quoniam causa ex qd accipiantur demonstrationes super cœlos, sunt impossibilis nobis: & cœli distant multū a nobis: & locus ipsorum, & gradus est remotus a nobis. Demonstratio etiam cōsideris que est ex ipsis super motore suo, est res ad quā non pertinet intellectus scientias humanae. Labor etiam cogitationum in illis qui non possunt apprehendere, nec habent arma per quæ consequarū illa, est defectus naturæ, & species ignorantie, & labor intellectus: sed expedit nobis ut sumus contenti mensura qd data est nobis: & consentimus in illis quæ non possimus apprehendere per industriam nostrā, qd data sunt isti super quem diffusa est potentia spiritualis magna a Deo: ga d ipso dictū est. Ora ad os locutus sum ei. Hic est ergo finis sensus mei in ista questione: fortassis vero scit alius homo demonstrationē per quā declaratur veritas eius qd est mihi laboriosum. Ex magno etiā amore meo reuelauī & feci scire dubitationē meā: & breuitate intellecūs mei in rationibus istis: & qd audiūt demonstrationē: nec scio eam super istis rebus.

¶ Qd nō tm̄ propter legē creditur mundus creatus. Capitulū. XXVI.

Sicut qd non fugimus credere antiquitatem mundi proper illa que reperimus in legendis, qd mundus est creatus. Versus etenim qui demonstrant creationē mundi & eius nouitatem non sunt plures illis versibus qui demonstrant qd Creator est corpus: neq; porte opinionis sunt clausæ coram nobis, nec a nobis prohibita in ratione antiquitatis mīdi: sed possemus arbitrari aliquid in hoc, sicut fecimus in remotione corporeitatis a Creatore: & forte levius effet istud. Habetus potentiā magnā ad exponentiā versus istos: & ad confirmādam credulitatem in antiquitate mundi: sicut expouimus alios versus: & remouimus a Creatore corporeitatem: sed due causa prohibuerunt nos facere istud, & credere hoc. Quartū vna ē qd Creator non est corpus: & hoc demonstratum est. Et sequitur de necessitate ut cogitem⁹ cogitatione & opinione recta super omnibus quorū plantum est cōtrarium prædictę demonstrationē: et ut sciamus qd indigne expositionis omnibus modis. Super antiquitatem vero mundi, non fuit inuenta demonstratio: & idcirco non est necesse ut versus in quibus de hoc fit mentio trahatur ad illam opinionem: nec arbitrari in illis preponderationē opinionis: cuius contraria possibile est preponderare illi per modos preponderationis. & hanc est vna causa. Causa vero Secunda est: qd cum crediderimus qd Creator nō est corpus, illa fides non destruit aliquam de principalitatibus legis: nec contradicit verbis aliiū prophetarū: nec est in hoc ali quod inconveniens: nisi qd dicunt insipientes qd est contrarium scripture. Sed non est ita: immo est conueniens scripture, sicut offendimus. Credulitas autem antiquitatis mundi sedm sententiam Aristotelis: quæ est per viam necessitatis, & qd eius natura non mutat omnino: nec aliquid recedit a cōsuetudine sua: ista inquit opinio defluit fundamēta legis: & negat oia signa & miracula: & contradicit eis, & tollit oia quæ p̄misit lex, vel a quibus phibuit: nisi forte excogitauerunt opiniones super signis & miraculis, sicut fecerunt quidam de sapientibus Matorū: & tunc pertulerūt ad aliquā stularū viam. Si vero creditur in antiquitate mundi sedm sententia secundū quā expouimus, sicut sententiam Platonis, qui dicit qd cœli sunt generables, & corruptibles: ista opinio non destruit fundamēta legis: nec procedit ex ea negatio signorum & miraculorum: & cōuenit ut exponantur versus sedm hoc. Et iā inuenies multa cōuenientia illis in versibus legis: & in aliis locis quæ dependent ex ea: sed accipient probations ex illis, quis nulla necessitas cōpellat nos ad istud, nisi demonstrata esset illa sententia. Sed cum sit probata per viam demonstrationis, non sequitur istam sententiam: nec ponemus cot ad ipsam: sed expouimus versus sedm sui planum. Et dicit qd lex fecit nos scire quadam quæ nō possunt cōprehendere vites nostræ. Signa vero & miracula testificantur veritate nostrę rationis: quia si credimus nouitatem mundi, signa & miracula oia erit possibilia: & lex erit possibilia. Tollerūt etiā omnis quæstio que solet in hunc modū proponi: quare locutus est Deus cōsideris dñs: & nō cum hominē isto: et quare dedit legem nostrā genti separate, et non dedit eam aliis gentibus: figurates, et quare dedit eā in illo tempore: et nō in alio: nec ante, nec post: et quare p̄cepit ista et phibuit

C. p̄mio
Aristotelis
de cœnitate
et miraculis
racula.
Opinio Pla-
tonis neu-
erum de-
struit.
Credere no-
uitatē mū-

Lib. II. Fo. LVI.

illa; & quare separant prophetā vni in talibus signis & mirabilib⁹ que scripta sunt: & nō furent alia prater illa: & qua fuit intentio Creatoris in pœptis illis: & quare non posuit in potentiā naturę nostrę pœpta & prohibitions, si fuit haec voluntas eius? Relponio vero super omnibus huiusmodi questionibus est: quia sic ipse Creator voluit: vel sic ordinavit eius sapientia, scdm q̄ mundus factus est voltatit in ista forma: neq; scimus voluntatē eius in via illa: nec debitū sapientia ipsius in terminatione formarum suarum & temporis fui. Ex eodem modo necimus voluntatē eius & debitū sapientia in terminatione omnium istarum questionis. Si vero dixerit aliquis q̄ necesse fuit mundi istum sic esse ex parte necessitatibus: tunc necessarie erunt oēs p̄dīcte questiones: nec posset quisq; evadere ab illis nisi cum responsoriis malis, & defotribus ex quibus sequerentur contradic̄tio & deſtructio om̄m planorū legi: in quibus vero nō est dubitatio apud om̄ne intelligentem: q̄ ratio sic est sicut plāna dictum. Ex idcirco fingimus illam opinionem. Sapientes vero finierunt dies suos: & alii adhuc finient super inquisitione questionis illius. Si enim probaretur nouitas mundi, etiam scdm sententia Platonis: repelles renū & deſciceris oēs rationes Philosopherū. Si vero probaretur antiquitas mundi scdm sententia Aristoteles: lex vniuersaliter tolleretur, & procederetur ad opinions extarreas. Iā ostendi tibi q̄ omnes rationes dependent ab ista questione. Tu vero intellige istud bene.

CQz cœli sunt de luce vestimenti dei: & terra de niue
throni eius. Capitulum. XXVII.

Muldi verba rabbi Eliezer maioris in capitulis que dicuntur ipsius & nāq; vidi verba aliæ cuius credentium, l. g. Moyſi adeo mirabilia. Dicit enim q̄ cœli creari sunt de luce vestimenti eius. accepit Creator & extendit sicut pannū, & protrahebantur & expandebantur, sicut dixit Dauid, Amictus lumine sicut vestimenti: & excedens celum sicut pellem. Dixit etiā vnde creatura fuit terra, s. de niue q̄ est sub throno glorie. Accepit & expandit super faciem aquarum, et facta est terra, sicut scripture dicit. Nūc dicit, s. de terra, hoc est planum verborum eius. Vellem scire que fuit opinio illius sapientis. Verū crederet q̄ nihil potest esse de nihilo: & q̄ necesse est materiam esse modis omnibus: de qua facta sunt omnia & sunt: & idcirco quasvis de cœlis, & de terra, vnde creata fuerunt. Et quid veſtitatis attulit nobis in hoc? & non est cōsequens ut dicatur ei lux indumenti eius vnde cauata est: & nix q̄ est sub throno glorie sua, vnde creata est: ipsa etiam sedes gloriae vnde creata est. Vtrum ne sententia ipsius est dicere q̄ lumen indumenti eius est res non creata: & q̄ sedes gloriae est res non creata. Ista est cauillatio magna & mala in antiquitate mundi: sed conuenit sicut Platonis. Sed sedem gloriae esse rem creatram, sciturum est: quia sapientes dicunt in hoc ratione mirabile. Dixerunt nāq; q̄ creatura fuit ante mundū. Verum verius scripture non dixerunt in hoc rationem creationis vlo modo, nisi q̄ dixit Dauid, Dominus in celo patitur sedem suam et verbum istud caput & suffinet expositionē illam. Sed corroboratio illius in hoc: quia scripture dicit, Et tu dominus in eternū permanēs: sedes tua in seculū seculi. Qz si rabbi Eliezer credit q̄ est sedes eterna, erit tūc agnominatio Creatoris non corruptibilis creati. Major est autem admiratio in eo qd dicit, Lumen indumenti eius. Et generaliter verbum istud facit labores sensu credentis legē: & confundit etiā credulitatem sapientis. Mihi autem nō appetit adhuc opinio sufficiens: sed feci mentionē ipsius ne erreret in collatione. In hoc tamen fuit nobis vtilitas magna: quia fecit scire q̄ materia colorum non est materia terra: & q̄ sunt duas materias inter quas est magna differentia: & q̄ una est attributa Creatori propter suā sublimitatem & pulchritudinem: et quia est de lumine vestimenti ei⁹: altera vero longe est a gloria ipsius: sc̄ est materia inferior: & dicit q̄ est de niue que est sub throno glorie ei⁹. hoc autem est qd docuit me expōne illud qd dicit in lege, Sub pedibus eius quasi opus splendoris hyacinthi. Quia seniores apprehenderunt in visione prophetarū veritatem materie prime. Angelos nāq; expōsunt id qd dicitur. Sub pedibus eius: vt r. f. ratur ad sedem, sicut offēti tibilib⁹ vero fecit scire q̄ alii qd est sub sede, est materia terra. Et rabbi Eliezer sepe dicit istud & fecit sciri q̄ duas materias sunt, superior & inferior: & q̄ non est materia omnium vñ. Istud est secretum magi sunt. Super stri: nec reputes modicū q̄ fecerunt sciri de hoc maiores sapientum Israēl: quia est secretum de secretis vniuersitatis entium & arcanum arcanorum legis. In quadam libro dixit. Rabi Eliezer dixit. Quaeq; sunt in coelis, sunt creaturæ coloris: et quicquid est in terra, est creatura terrenæ. Appone igitur cor tuum: et vide quomodo reuelauit tibi lapides iste q̄ materia eoru-

Nota mirabile dicti
cuiuslib⁹ sa
piētis in le
ge Moyſi.

Due matie
rū sunt. S. sup
erior et inse
rior.

Rabbi Rossei Aegyptij: duxoris dub.

que sunt in terra. et omnia eorum que sunt sub sphera Luna, est una pars eis. Et dixit quod materia celorum & omnia que sunt in eis, est alia materia que non est sicut illa, et ostendit in capitali sublimitate illius materiae, & appropinquatione ipsius ad illum; & defectu illius modi & inferioritate loci eius, intellige ergo istud,

Con mundum debere corrupti non habet ex lege. Capitulum. XXVIII.

Am ostendi tibi quod fides de nouitate mundi est principalitas totius legis sine dubio: sed credere corrupti mundi per se fuit nouus, non est principalitas legis vello modo: **N**on tollitur aliquid de fide nostra si crediderimus quod mundus manebit stabilis in eternum. Si vero dixeris: nonne probatum est quod omnis creatura & generatum est corruptibile; et si mundus est generatus est corruptibilis? Cetero quod si mundus non sequitur secundum nos. Non enim dicimus quod mundus fuerit factus sicut naturalia quae sunt debita esse secundum ordinem naturale. Generabile namque quantum quod procedit secundum ordinem naturalem, sequitur ipsum corruptio necessario secundum legem naturae; quia sicut eius natura fecit ut esset postea non erat: sic & exigit nec clario ut non sit tempore. Finitimur est autem iam quod ipsa generatione mundi non est debita esse semper secundum suam naturam: sed secundum voluntatem Creatoris non ex parte necessitatis. Et secundum hanc credibilitatem non obligamus ad dicendum quod cetero fecerit esse quod prius non erat, sequatur ipsum corruptum omnibus modis. sed hoc penderet ex voluntate ipsius. Si enim voluerit, corruptum illud: & faciet ipsum si voluerit in eternum permanere, vel secundum quod exigerit sapientia ipsius: & firmabit ipsum in sua stabilitate: sicut scis quod fides gloriae quae dixerunt lapientes quod cetero non dixerunt de ea quod deficiet vobis: nec inueniuntur in dictis prophetarum vel sapientium quod fides gloriae corruptetur: sed permanet in eternum. Similiter etiam animae iustorum secundum fidem nostram creatae sunt & non peribunt. Sit etiam quidam de credibilibus verbis sapientum: & credit quod corpora ipsorum deliciis affluent & reuirescunt in secula. sicut credunt illi quorū fides nota est in ratione paradisi. Et vniuersaliter ostendit speculator de necessitate quod non est necessarium mundi corruptio: nec est necessarium ipsum permanere in eternum: nisi propter verba sapientum & prophetarum qui dixerunt quod mundus iste peribit omnino. Plures enim de gente nostra credunt quod dicitur est nobis in scriptura: quod totus iste mundus peribit: sed adhuc ostendam tibi quod non est ita. Multi namque versus ostendunt quod semper durabit. Ratio vero omnium planorum scripturarum ex quibus videtur ostendit quod mundus corruptetur, manifesta est: quia similitudo est sicut explanabo. Quod si aliquis de credentibus plena scriptura voluerit istud, & dixerit quod necesse est modis omnibus ut crederetur quod mundus peribit: nos prohibemus istud: sed oportet scire quod est destruatio seu corruptio non est necessaria: quia omne nouum est corruibile: sed credat istud secundum quod sibi videntur quod verificet illum qui dixit similitudinem illam quā ipse intellexit secundum suum planum. Sit vero non destruit aliquid eorum que sunt in lege aliquo modo.

Con quidam putauerunt Salomonem credidisse aeternitatem mundi. Capitulum. XXIX.

Multo hominum qui tenent legem nostram putant quod Salomon credit antiquitatem mundi. Hoc autem est mirabile quomodo putant de aliquo tenente legem Moysi magistris nostri quod credit antiquitatem mundi. Et si accidisset hoc in cor illius hominis qui non crederet opiniones legis non esset mirabile: sed noluit deus quoniam omnes prophete & sapientes recepterunt verba ipsius: sed non contradixerunt eis: neque post mortem eius dixerunt in hoc aliquid turpe de ipso: sicut inuenimus in quibusdam mulieribus extraneis: & in quibusdam aliis rebus. Quod autem induxit homines ad purandum istud quod induxerunt lapientes: quia volunt abcondere librum Cohdei. s. Ecclesiasten: quia verba illius attinent verbis minimis: & ita est sine dubio: quia in plane illius libri sunt verba quae videntur attinere opinionibus extra dictum Ecclesiasten.

De libro qd. Ecclesiasten: quia verba illius attinent verbis minimis: & ita est sine dubio: quia in plane illius libri sunt verba quae videntur attinere opinionibus extra dictum Ecclesiasten.

Sed non est remoris a credulitate legis: & indigent opinione ordinante illa. Non est autem scriptura quae demonstrat quod ipse credit antiquitatem mundi: nec inueniatur vello modo versus simplex ad antiquitatem mundi: sed est versus inter verba ipsius qui ostendit quod mundus non peribit: sed durabit in eternum: & hoc est verum. Cum autem viderunt quod erant versus qui demonstrabant super firmitate mundi: putauerunt quod ipse credebat quod mundus non erat nouus: sed non terra vero est ita. Versus autem qui loquitur de duratione mundi est iste. Terra vero in secula stat: donec in eternum stat nec omnis qui non intellexit secretum istud necesse habuit dicere quod expositio illius partcula: scilicet in eternum: & in tempore definito illi. Sed vellem scire quid dicunt in eo quod

dixit David, Fundauit super terram stabilitatem suam: non inclinabitur in secula securus Fundauit locum. Si vero dixeris quod id quod dixit in seculum seculi, non demonstrat super duratione ipsius terra super suis aeterna sed super tempore definito eius: dicens in hoc quod Creator habet tempus definitus stabilitatem suam. quia scriptura dicit, Dominus regnauit in secula seculorum. Tu vero scis quod hoc suam, nemus secula non significat si mitat in sempiternam: nisi cum adiungitur huic nomini secula seculorum. Salomon autem minus dixit in eo quod supra diximus, quod dicit David: id est non inclinabitur in seculum seculi. David autem ostendit & fecit sciens quod coeli & omnia quae in eis sunt durabunt in sempiternum: & non mutabuntur: in eo quod dixit, Laudes Domini de cœlis: vñq; ibi, Quia ipse mandauit & creata sunt, statuit in secula seculorum. Preceptum posuit quod non preteribit, hoc est dicere, quia præcepta quae dedit non mutabuntur. Verum enim præcepta significat præcepta coelorum & terræ illa scilicet quæ precedunt ante hoc. Fecit autem nos sciens quod creata sunt in eo quod dixit, Ipse mandauit & creata sunt. Dicit etiam Hieronimus, Creans Solum in lucem diei: præcepit Luna & stellarum in vicem noctis. Dicit dominus, si leges iste fuerint ablatæ de coram me: si membra Israël rollentur, ne sit gens. In hoc autem fecit sciens quod præcepit illa non tolluntur: licet fuerint causata. Cum autem disputaueris de istis, inuenies etiam in aliis præterea in verbis Salomonis. Dicit etiam Salomon quod omnia que fecit Deus: scilicet mundus & oia que in eo sunt, sunt stabili secundum naturam suam: quia omnia sunt creata. Et propter hoc dixit, Omnia que fecit Deus erunt in aeternum: non si addatur vel diminuatur aliquid ex eis. In hoc autem ostendit quod mundus est opus Dei: & quod assignavit rationem durationis ipsius in aeternum, in eo quod dicit, non si addatur vel minuatur aliquid ex eo. Hoc autem est ratio durationis ipsius: sicut si diceret, Omne quod mutatur non mutatur nisi propter defectum qui est in eo & indiget perfectione: vel quia est superabundantia in ipso quia non indiget: & oportet ut experatur. Sed cum opera Creatoris sunt in fine perfectionis: nec paret additio vel diminutio fieri in illis: durabunt sicut sunt de necessitate: quia non est aliquid quod inducat mutationem mundi. Et quasi vellet definire super illis quae mutantur: dixit in fine verbi. Dominus fecit ut rimante coram eo, sicut renovationem signorum & mirabilium. Et quod dixit postea: Quid factum est ipsum permanet, quae fuerint sunt: iam fuerint & Deus instaurat quod abut: hoc est dicere: quod Creator vult quod sempiternum sit uniuersum: etc. & quod succedat via pars alteri. Quid autem dictum est quia in perfectione operi Creatoris non est ad dare vel diminuere, hoc fecit sicut Deo sapientum in eo quod dixit. Creatoris perfectum est opus: hoc est dicere, quod omnes creature Dei sunt in fine perfectionis: & nullus defectus est in eis aliquo modo, nec additione: nisi quod est eis necessarium. Similiter etiam quicquid renovatur in creaturis ex eis iustitia pura est, & trahitur post debitum sapientie sicut explanabitur in quibusdam capitulis huius libri.

C De obscuritate quæ est in dictis prophetarum: & quilibet propheta habet proprium modum loquendi.

Capitulum. XXX.

S Ciro qui non intelligit lingua alterius & sermonem eius, scit sine dubio quod loquitur sed non intelligit metem: & quod etiam fortius est: quia potest contingere quod audierit aliqua verba ex ore loquenteris: & significabunt aliquid secundum metem: & eadē verba significant contrarium in lingua auditoris: & id est purabit quod verbū illud est in intērio loquenteris sicut in mente ipsius auditoris. verbi gratia: Si Maurus aliquis audiret Hebreū dicente abe, putaret quod diceret de aliquo: quia nollet hoc vel illud. quoniam abe in Arabica lingua, significat nolentem: in Hebreica vero lingua significat contrarium. sicut volentem. Eodem modo contingit genitum in verbis prophetarum: quodā enim verborū ipsorum non intellexerat villo modo: sicut propheta dixit. Et erunt vobis verba prophetarum sicut verba libri signari. In quibusdam vero locis in verbis prophetarum intelligunt contrarium eorum quæ dicuntur: sicut ut dicitum est, Perueritas verba Dei viuunt. Scito etiam quod quilibet propheta habet proprium modum loquendi sicut si esset idem ipsius apud intelligere. De modo tem eum. Post hanc autem propositionem quæ premisimus scito quod Esaias in plurimis suis verbis in Esaias, proficit secundum ordinem illum: et in verbis etiam aliorum idem contrigit sed in paucis locis. Cum enim narrat eradicationem regni alicuius: vel magnam perditionem gentis alicuius:

Rabi Rossei aegyptij: ducoris dubi.

inducit verba sua scdm hunc modum loquendi q̄ stellæ occiderunt & coeli deserti sunt: et Sol obscuratus est: & terra deserta est: et tempestare percutit: & similia istis. Hæc etiam si multitudine inuenitur in lingua Arabica. Cum enim accidit tribulatio magna dicitur q̄ occiderunt coeli super terram eius. Sicut etiam propheta, cum loquerentur de renovatione regni & bonitate mundi attribuit additionem luci Solis vel Luna, & renovationi colorum & terræ: similibus istorum. Similiter cum narrante mortem aliquius hominis, vel gentis, vel ciuitatis, exprimunt modos ire & indignationis magna: Creatoris aduersus eos. Cum vero narrant renovationem regni & gentis, attribuunt Creatoris modos laetitia. In modis autem ire dicunt influit super eos: & descendit, & ingemuit, & intonuit: & dedit vocem suam et multa similia istis. & dicunt mandauit, & dixit, & operatus est: & fecit. & similia istis, sicut narrabo. Sic cum propheta fecit mentionem perditionis hominum de loco suo, dixit q̄ manes hominum mutaretur de loco suo: & tota species, sicut dixit Elaias. Remouebit Deus hominem, vult dicere, perditionem Irael. Et dixit Sophonias. Previdam hominem de super faciem terræ: et extendam potentiam meam super Iudam. & attende isti. Postq̄ vero exposui tibi modum istum loquendi generaliter, ostendam tibi modo probationem super hoc. Dixit Elaias quando praetulit in spiritu prophetia: deletionem regni Babylonis & perditionem Sennacherib & Nabuchodonosor qui surrexit post eum, cuius regnum contractum est, incepit narrare contentiones quæ venturæ erant in fine mundi regni eorum: & confractio quæ ventura erat super ipsos: quæ supuertura erant ipsi de cœteriis quæ contingunt cuiuscumque inimicis suis vel gladium. Dicit ergo sic. Stellæ coeli non dabunt lumen suum. Obscuratus est Sol in ortu suo: & Luna non dabit lumen suum. Dicit etiam in eadē ratione. Conmouebō celos: & terra cōmouebit tempestate de loco suo. Ego vero non puto q̄ ascendat in cor etiam hominis qui est in fine ignorantia & cœcitatibus pfecte: & sequentis planæ eorum quæ solent attribui per accommodationem: & sequentis verba parabolariam, q̄ stellæ colorū & lumen Solis & Luna immutata fuerint in destructione regni Babylonis: & q̄ terra declinauerat a centro suo, sicut dixit. Hac autem omnia sunt narratio dispositionum populi contriti coram inimicis suis, qui fini dubio lux hominis obscuratur in oculis eius: & omnis dulcedo apparebat amara palato ipsi: et putat q̄ latitudo terræ coarctat sibi: & q̄ celi cadunt super ipsum. Similiter cum copia narrare quod peruenit ad ipsum de humiliatio & contritione Israel in offi diebus Sennacherib: cum ipse cepit oī ciuitates Iudeæ munitas: & contriti sunt coram eo: & multitudinem angustiarum quæ cohtigerunt eis ab ipso: & perditionem terræ Israel sub manu ipsius, incepit & dixit. Pavor & fouea & laqueus super habitatores terræ: & erit qui fugerit a voce pavoris, cadet in foveam: & qui ascenderit de fovea, capietur in laço. Quoniā cataractæ coeli apertæ sunt: et elementa terræ conturbata sunt: contrita contritio ne est terra: agitatione agitata est terra: commotione commota est terra, sicut ebrios. In fine vero verborum istorum cum copia narrare quæ inducturus era Dominus super Sennacherib: & perditionem fortitudinis regni eius super Hierusalem: & ignominiam & verecundiam quam inducturus erat super eum: dixit per viam similitudinis: Occultabitur Luna, & Sol erubescet. Sed Jonathas transtulit in hoc versu expositionem bonam, & dixit. Cum contrigerit Sennacherib qd contingat et super Hierusalē: tunc scient illi qui seruunt stellis, q̄ istud est opus Domini: & idcirco erubescet. In cuius expositione dixit, Erubescit qui seruunt Lunam: & conterentur qui seruunt Soli: quoniam manifestabitur potentia Creatoris. Cum autem incepit narrare quietem Israel: et salutem post perditionem Sennacherib: et q̄ terra eorum habitaretur & abundaret delitio: et reparationem regni eorum per manum Ezechiae: dixit per viam similitudinis, q̄ lumen Solis & Luna augmentaretur: contrarium eius quod dixerat super victor, scilicet q̄ lumen Solis et Luna obfuscaretur in oculis eius. Et sicut obfuscatio crescit victo: similiter lux eorum augmentatur in oculis et victoris & potenteris. Sic etiam inuenies semper q̄ cum accidit horum subito tribulatio magna, obnubilantur oculi oculi, & q̄ eius: & videre non posset: quia turbatur virtus visibilis a fumo superiorum qui ascendit ad caput: et propter debilitatem visus præ fortitudine angustie: et propter retractionem vero eorum partium animæ ad interiora. Cuius rei contrarium accidit in tempore letitiae. Quoniam partes animæ diffunduntur ad exteriora: et spiritus visibilis est clarus et lim-

Cz in tribulatione
subiecta ob-
temperante
oculi, & q̄ eius:
et in letitia
partium animæ ad interiora.
Cuius rei contrarium
accidit in tempore letitiae. Quoniam
partes animæ diffunduntur ad exteriora:
et spiritus visibilis est clarus et lim-

pidus: et putat homo q[uod] lux augmentata est plus q[uod] erat: sicut dictum est. Erat populus in Sion: et in Hierusalem plorans non plorabit. Et finis huius rationis. Erat Lux luna sicut lux Solis: & lux Solis erit septempliciter sicut lux septem dierum quando sanauerit Dominus contritionem populi sui: & curabit vulnus parti percussioneis eius qd est dicere: quia letabite ruinam eorum de manu Sennacherib. Qd autem dixit, sicut lux septem dierum: dixerunt expositores q[uod] eius expositio est multitudine: quia in lingua hebraica solet ponere preterius pro Nota q[uod] in multitudine. Videb[us] aut mihi q[uod] istud signat sepe dies dedicacionis domini Dni, in diebus Sa[ul] hebraico so[lo]monis: quoniam Israe[n] nunq[ue] habuerunt dies honoris & leticie similes illis. & dixit q[uod] gloria leti ponit se & letitia eorum erit sicut fuit in illis septem diebus. Cum vero fecit mentionem caelis Ed[om], preterius qui affligebat Israe[n], dixit. Interfecti eius proiiciuntur, & acoender feror de cadaveribus: & i[ps]i multitudine quecent montes a sanguine ipsorum: & celebatur omnis militia celorum: & cœli complicitate dñe buntur sicut charta: et omnis virtus eorum caderet sicut folia vitis, & ficas. Et dixit: quia gloriatus meus saturabitur in celis: & dixit, summa eius mutabuntur in pitem: & puluis eius in sulphur. Nunc ergo attendite viri differenti si est aliquid in verbis istis q[uod] faciat aliquid est rare: vel faciat in cor aliquius ascendere q[uod] narrantur hic ea quae continguntur scilicet q[uod] commouerent celos. Nonne videtur q[uod] istud totum est similitudo in perdicionis regali ipsorum: & q[uod] umbra Creatoris recederet ab eis: & q[uod] deficeret stella eorum & humiliatio altitudinis honorabilium ipsorum in parvo tempore. Sicut si dicaret, q[uod] illi homines qui erant sicut stelle in fortitudine sua: & in sublimitate gradus sui: qui longe erant a mutatione et damnatione cadent in una hora: sicut cadunt folia vitis. Hoc autem totum manifestum est: nec oportet ut multum immoremur in hoc: sed necessitas compulit ad hoc, quia vniuersus populus et etiam illi qui se reputant intelligentes ex his verbis inducunt probationem super corruptio[n]em mundi: sed non attendunt ad ea quae procedunt & ad ea quae sequuntur: nec attendunt ex qua causa dicta sunt: sed putant q[uod] sunt in verbis prophetarum rationes quae offendunt finem celorum: sicut inuenimus verba quae testificantur super eorum duracione. Et cum incepit Elias annunciat populo Israe[n] mortem Sennacherib: & omnium populorum et regum qui cum eo erant: sicut scitur est q[uod] liberaret eos in gloriatura Creatoris: dicit per viam similitudinis, Apicite & videte quonodo perierunt celo[n] & terra deserta est: & mortui sunt o[mn]es habitatores eius: & vos salvi estis. Qd est dicere, q[uod] illi populi qui repletuerunt terram, & putabant q[uod] stabilitas eorum esset sicut firmitas celorum: perierunt in una hora: & euanderunt sicut fumus: & signa eorum firma sicut firmitas terre perierunt sicut pannus qui veterascit. In principio vero rationis huius titulit, quoniam confortabit Dominus Sion: & omnia deserta eius. Et dixit. Audit me populi mei, propinqua est iustitia mea: & egressa est iustitia mea. Et dixit. Letate ad celos oculos vestros: et apicite terram deorsum: quoniam celo[n] sicut fumus delebuntur: et terra sicut pannus veterascet: et habitatores eius similiter morientur: et iustitiam mea erit in secula: et iustitia mea non confringetur. Et dixit in reductione regni Israe[n]: q[uod] efficit stabile et q[uod] Creator renouaret celos atq[ue] terram. Confutatio enim ipse affimare regnum regis sicut si efficit m[od]estus unus per se scilicet celum & terram: & cum incepit confortator vester, dicit. Ego confortator vester. Et in aliis loco coniuncto ei dixit, Postea verba mea in ore tuo: et in umbra potentiae meae protexi te, ut plantarem celos, et fundarem terram, & dicerem Sion populus meus es tu, et dixit: In stabilitate regni Israe[n]: & in tristitia regni gentium fortium, montes auferentur et colles fugient et faltatio mea non auferetur a te. Dixit in stabilitate regni Israe[n], Non occidet vita Sol ruitus, et Luna tua non minuerit. Post hec autem induxit Elias verba sua que sunt vñitata apud intelligentes modum loquendi: et narravit capitularum genera: & postea narravit reparacionem regni: et q[uod] deterentur omnes angustiae: & dicit per viam similitudinis: Quia ecce ego creans novos celos & terram nouam, hoc est alios celos & aliam terram, et non erunt in memoria priora: et debentur signa eorum. Deinde incepit exponere illud secundum ordinem verborum suis: non separando verbum unum ab alio, & dixit. Hoc qui dico q[uod] ego creans ideo dabo vobis letitiam sempiternam & gaudium loco anxietatum, priores angustiae non erunt in memoria. Nunc igitur audi ordinem istarum rationum, & colligatione verborum: quoniam in principio rationis apparuit, & dixit, Beneficiorum Domini recordabor: et laudes eius nabo. Postea vero recordans beneficiorum, dixit: Adducere et eleuabit eos omnibus diebus

Rabi Rossei Egyptij: ducoris dubi.

mundi & ea quae sequuntur ista. Postea vero narravit peccata nostra, dicens: Ipsi rebellaverunt & contrariauerunt spiritum sanctum eius, usq; ad finem hui⁹ roris. Deinde narravit post statem inimicorum super nos & dixit, Inimici nostri conculeauerunt sanctuarium nrum. Postea oravit pro nobis & dixit, Ne irafaris Domine nimis: nec in perpetuum peccati reminiscens & consequentia ista. Deinde vero dixit q; debito eramus omnium tribulationum quae venerunt super nos: quia vocauit nos ad veritatem: & non respondimus: & dixit, Apparuit eis qui non quererant me: & inueniens sum ab eis qui non quaduerunt me. Postea dedit fide diciam in misericordia & pietate: & dicit: ita dicit Dominus: sicut mustum inuenitur in rameo, usq; ad finem rationis. Demum vero deterruit inimicos qui nobis nocuerunt: & dixit, Ecce seru mei comedent: et vos esuriatis. Postea vero induxit in fine istorum q; fides istius gentis probabitur: et erit benedictio in terra: & omnes angustie priores non recordabuntur, & dixit seru suis, Vocabitur nomen aliud, et qui benediceretur in terra: benedicitur in Deo, amen. Et qui iurabit in terra: iurabit in Deo, amers quoniam non sunt in memoria priores angustie: quoniam absconditae sunt ab oculis: quia ecce ego creans nouos caelos & nouam terram: & non erunt in memoria priores: nec ascendunt super cor. Letamini ergo & gaudete semper quia ego faciens: quia ecce ego creans Hierusalem letitiam, & populo suo gaudium: & letabor cum Hierusalem: & gaudebo cum populo meo. Nam ergo manifestabitur tibi ratio tua: quia cum dixit, Ecce ego creans caelos nouos: & terram nouam: conuersus ex posuit hoc, & dixit, Ecce ego creans Hierusalem letitiam: & populo suo gaudium. Et postquam premisit istud, dixit, q; genus fidelis & genera letitiarum quas promisi ut crearem, sunt firma & stabilia: sicut illa: quia fides est in Deo, benedictio et letitiae est in fide. & sunt duo genera quae nunq; auferuntur neq; mutant ab eo: & sicut meminist: et dixit, quia secundum modum fidei & letitiae quam promisi q; replebitur ipsa terra semp: & sunt stabilia: sic permanebit semen nostrum & nomen. Et hoc est qd postea dixit, Quia sicut caeli sunt noui & terra noua q; feci stabilia cora me dicit Dominus: sic planebat semine vestrum & nomine vestrum. Propter enim contingere q; remaneat semen & non nomen: sicut inuenimus sine dubio in multis gentibus, scilicet Perisis, & Gracis, sed non cognoscuntur nomine noto: quoniam cõmixte sunt cum aliis gentib;. Itud etiam in oculis meis est signatio super firmitate legis: quia per ipsam habemus nomen cognitionis in mundo. Et quoniam multa talia per accommodationem dicta inueniuntur in Elia: idcirco posui ornata supradicta. Inuenimus etiam similia istis in verbis aliorum. Hieremias enim dicit in desertione Hierusalim, Vidi terram: & ecce vacua & deserta. Ezechiel dixit in perditione regni Aegyptiorum & Pharaonis per manus Nabuchodonosor, Ex cooperiam caelos & denique stellas eorum. Solem operiam nubilo: et Luna non dabit lumen suum. Omnia lumina caelorum denigrabo super te, et obscuritatem dabo super terram tuam, lohel autem dixit de multitudo locutae quae venit in diebus ipsius coram ipso, Conturbavit terram & conturbari sunt caeli. Sol & Luna denigrati sunt: & stellae collegerunt lumen suum. Amos dixit in deserto Samaria, Faciam Solem occidere in meridie: & obtenebras terram in die lucis. Micheas dixit in perditione Samarie, Ecce Deus egredieretur de loco suo: et descendet et concubatur super altitudinem terrae: et delebuntur montes coram eo. Aggeus dixit in ruina regni Perilarum, & Medorum, Ego conturbans caelum, & terram, & mare: & conturbabo gentes omnes. Et in pugna loab contra Aram: cum incepit David narrare paupertatem populi Israel: et humilationem eius in initio suo: & q; fuerunt conserti & oppresuerunt oratione pro saluacione popolorum: dixit, Commouisti terram et conturbasti eam: lana constrictiones eius quia moea es. Dixit etiam in eadem ratione q; nos non timeremus cum gentes perirent: quia nos innitebamur super saluacione Creatoris: non in viribus nostris: sicut dixit, Israel saluatur in Domino: et propter hoc non timemus dum conturbatur terra: & transstrebant montes in cor maris. Dixit etiam cum loqueretur de Aegyptiis, Viderunt te aquae, & timuerunt, et turbata sunt abyssi. Vox tonitrui tui in celo: commota est & contremuit terra. Dixit Abacuc, Nunguid iratus est Deus in fluminibus! Et dixit David, Defecide fons in naribus eius. Delbora dixit in Cantico suo: Conturbata est terra, & multa similia istis inueniuntur. Quae autem non diximus exponi possunt secundum ea quae praemissimus. Verba vero lohelis sunt ista, Dabo prodigia in celo sursum: et in terra deorum sanguinem: anteq; veniat dies Domini

Hucusque
fuerunt ver-
ta Esaia.
Princeps
verba alio-
rum propheta-
tarum.

magnus & terribilis. Et erit omnis quicunq; intioauerit nomen Domini salutis: quia in mō te Sion & Hierusalem erit saluatio. Expositio autem vera scdm me est: q; ipse narrat mortem super Hierusalē. Q; si tibi nō placuerit istud, erit eius expositio de morte Gog, & Magog super Hierusalem: quis non fiat mentio de eo in principio sermonis: sed de multitudine cędis, & combustionē ignis, & denigrationis Solis, & Luna. Q; si quefueris quare vocatur dies Domini magnus & terribilis, dies mortis Sennacherib: debes scire q; omnes dies salutis magna; vel tribulationis magna; vocātur dies Domini magnus & terribilis. Ioh n̄c dixit de die quā locuta venit super eos. Magnus dies Domini & terribilis valde, quis sustinebit? Ostendit autem qd nos volebamus ostendere: scilicet q; erit corruptio mōdi et eius mutatio ab eo qd est: vel mutatio aliquius: nec q; remaneat in ipsa mutatione. Ita quidem nō inueniuntur in dictis prophetarum, nec in dictis sapientum. Qd enim dictum est q; sex millibus annorum erit mundus & vno defertus, nō significat hoc priuationem vniuersi esse omnino. In hoc enim q; dicitur in uno defertus ostenditur q; tempus remanebit. Praeterea verba ista vnius foliū sunt, et super ratione speciali. Qd autem inuenies apud omnes sapientes semper: & hoc est principalius quā inducunt omnes sapientes de Misna: & de Talmud: est illud qd dixerūt: qd nihil noui sub Sole: & qd nulla renovatione est aliquis rei vlo modov: vel ex aliqua causa scdm sapientiam iſhius: & etiam illius qui credit q; coeli noui erunt & terra noua: quomodo ascendi in cor eius, ipsem dixit. Cœli & terra qui debent creari iam sunt creati & stantes. Quomodo ergo dixit propheta, Stantes coram me, & non stabant, sed stantes. Et induxit probationē in eo qd dixit, qd nihil nouum. Non pures q; verbum istud destruit ille: lud quod ego exposui: sed oportet q; sint rationes: quas promisi ipsa est natura qua: eis necessaria: scilicet sex primorum dierum. & ipsa natura est creata: & hoc est verum. Qd autē dixi q; nulla res mutabitur a natura sua: & q; remaneat in ipsa mutatione: dixi hoc habito respectu ad signa qua: facta fuerint miraculose: quia licet baculus conuersus est in columbum: et aqua in sanginem: & manus sancta dealbata est ab aliq; causa necessaria ad illa: omnia ista et similia iſhis non durauerunt, neq; mutata est natura in aliam nataram nisi sicut dixerunt sapientes. Mundus procedit scdm consuetudinem suam: Hęc est fides nostra & opinio: & hoc est necessarium ut credat: licet sapientes dixerint de signis miraculosis factis verbū quoddā mirabile: qd inuenies in duobus locis. Ipsi quidem credunt q; signa sunt in natura sedna alium modum quem dixerunt. Quoniam Creator quādō creavit esse vniuersura & terminauit ipsum in eternis iſtis, dedit potestatem naturis ad renouandum in illis omnia signa qua: fecit in hora renovationis sue. Signum ergo propheta est q; Creator fecit ipsum scire horam in qua petet qd vellat petere, & fieret illud sicut posuit ei in natura in principio instituti. Licer autem ratio ista: sicut tu vides sit ostensiva utilitatis eius qui dixit: & q; sit scdm ipsum difficultate valde, q; natura quaecunq; mutetur post opera sex dierum: vel q; natura voluntatis mutetur postq; ita fuerint firmata: sicut si diceret exempli causa q; Creator fecit naturam aque currere & descendere semper ad inferius: nisi in hora in qua submersi sunt Aegyptii in mari: & illa sola aqua est diuisa. Et iam docui te super veritate huius dixi: & ille qui dixit hoc: idcirco dixit ut fugeret non credere renovationem cuiuscunq; naturae post creationem mundi. Et idcirco dixerunt: quia dixit Iona thas Creator pepigit feedus cum mari vt: diuidaret se filii Israei. Et hoc est qd scriptura dixit, Reversum est mare in hora maratina ad pacum suum. Dixit etiam alius sapiens, Creator non tantummodo pactum inim: sed etiam cum omnibus qua: creatura in primis sex diebus: & hoc est qd propheta dixit, Ego & manus meæ extenderunt cœlos: & populi militia eorum: id est potentia mea extendit cœlos: & mandauit omni exercitu eorum. Precepit mari vt diuidaret se, igni vt non cobureret Ananiam, Misalem, & Azariam. Et leonibus mandauit ne devorarent Danielem: & pidi vt expuleret loranum in siccum. Eadem est opinio in omnibus aliis signis factis miraculoso. Clam ostendit est tibi q; nos conuenimus cū Aristotele in mediate opinionis eius. Credimus enim q; hoc vniuersum esse: durabit in sempiternū in natura quā dedit ei Creator: & nō mutabit aliquid ex ea vlo mō: nisi in aliqua pricula ipsius rōmē miraculū: hoc Creator posuit oīa mutare vel facere vniuersum esse priuationē: vel quacunq; naturā facere purā priuationē: sed in principio nihil erat nisi Creator & eius sapientia quę fecit creata esse: cū fecit ipsa, licet mundus sit non deficiet: qui fecit esse: nec mutabit in ipso vla natura, nisi cū ipse voluerit in aliqua partium

De signis
miraculoso:
factis & q;
in ipsi non
traferre res
a sua natura.

Rabí Rossei Elegypti: ducoris dubi.

cius in his quae scimus: & in his quae ignoramus. Hæc est fides nostra & principalitas legis nostræ. Aristoteles vero credit quod mundus est sicut semper fuit: & sic semper erit: & non est creatus. Nam vero diximus: & id non potest dici: nisi ex ratione necessitatibus unius rei ex alia: & in necessitate est abnegatio in veritate Creatoris: sicut ostendimus. Postquam autem inquisitio pertinet ad hoc, inducimus capitulum et dicemus in eo quædam quæ testificantur super verbis dictis in opere de Beresit. Quoniam prima intentio in hoc libro fuit expōnere quæ possumus de opere de Beresit: & de opere de Mercaua, cū p̄misimus duas propositiones vniuersales: quarum una est illa. ¶ Propositione prima. Scito quod non omnia quæ dicuntur in lege in opere de Beresit, intelliguntur secundum suum planum, sicut populus putat: quoniam si ita esset, doctores sapientie non prohiberent ea populo, neque sapientes cauerent ut abscondent ea & non prohiberent ne de eis loqueretur aliquis populo: quia illa plana vel inducunt in aliquam pessimam cogitationem, & in credulitatem malam in veritate creatoris: vel in omnimodam ablationem & negationem principialitatis legis. & quod efficiariunt monere ne intendatur in eis secundum planum imaginationis ut sapere non confundatur: sicut faciunt expōtores insipientes qui purant quod in scientia expositionis verborum sapientie: & quod in multitudine verborum est additamentum intellectus apud nos: sed necesse est ut probatio rationum sit cum intellectu vero postquam fuerit perfectus in scientia probabilibus: & sciuerit arcana prophetie. Et necessarium est cuiuslibet scientie aliquid de his quod non reuelat populo: sicut exposuimus. Sapientes vero dixerunt a principio libri utrum hoc Gloria Domini celare verbum: hoc autem dixerunt in fine illorum quæ dicta sunt in die, ut id ostendunt est quod diximus. Sed quoniam manieries specialis necessaria est omnibus modis illi qui consecutus est perfectionem aliquam ad largendum alii extra se: sicut exponemus in capitulis quæ inducimus in ratione propria: necessarium fuit cuiuslibet sapienti qui adeptus est intellectum alicuius secreti de secretis istis: vel propria consideratione: vel ex doctrina alterius: vel diceret aliquid de his quod intellexit: de cetero vero prohibetur est. Et idcirco necessarium est summarium tangere aliqua: summa vero huiusmodi absconditis dico semper verbum quod: nam quod est quasi centrum totius rationis. Alia vero relinquo illis qui sunt idonei quod illa. ¶ Propositione secunda est quod propheta sicut prædictum venit verbis aquitatiocis in omnibus in quibus non est intentio quæ prima facie apparet: sed ponit verbum illud: quia decifrum est ab alio verbo habente similitudinem cum eo: si: ut dicit Hieremias Baculum amygdalium, ad inducendum probationem ex eo super illud quod dicit, quia vigilabo super verbo meo: sicut explanabitur in capitulis prophetie. Secundum etiam rationem dictum est in Mercaua electrum: sicut exposuimus: & similiter post intul. Et si cur color eris splendens: & similia istis: sic etiam illud quod dicit Zacharias. Et montes aenei & similia istis. ¶ Post premissas autem duas propositiones ponam capitulum quod promisi. Dixi trālator, Necessarium est nobis omnibus modis præmittere propositionem quandam a qua non possumus deuiare: quæ est ista. Omnia nomina aquitatiocia quæ inveniuntur in lingua hebraica tā dicta quod dicenda, indigena expositione lata & profunda: & depurata per viam linguae hebraicæ. Nec omnes magistri lingue istius sunt apprehensores veritatis huius rationis praeter singulares & electos quos excitauit intellectus suis ad querendum alium gradum: quoniam per scientiam istarum rationum intelligunt arcana multa communia operi de Beresit, & operi de Mercaua: et verbis prophetarum omnium. Ista est clavis scientie huius libri. Vnde sum est autem mihi quod si vellem exponere modicum sensum meum super quolibet verbo communis in loco in quo ponitur: fieret prolixitas magna: & fortassis prolixitas verborum meorum confundenderet rationes capituli cum vellem exponere verba illa: & confundenderet verba alta: quæ sunt adiunctorum colligata sicut flamma ignis cum pruna per potentiam sapientis compotitoris libri. Similiter etiam plures istarum rationum sunt prohibite ne ostendatur populo, & contra secreta & arcana legis. Et idcirco etiam non fui auctor ad hoc extendere manum: sufficiat nobis dicere quæ est via per quam ingrediendum est ad arcana illa. Qui vero fuerit intelligens quæ est cam: donec ingrediarum per eam.

¶ Differentia inter primum et principium.
Capitulum. XXXI.

Scio quod differentia est inter primum & principium, quoniam principium est res in eo cuius est principium vel cum eo, licet non praecedit ipsum in tempore, sed in qualitate. Quod cor est principium vita animalium, & vniuersaliter elementum quod est commune quatuor elementis est principium eius cuius est elementum, hoc etiam potest dici primum. Primum vero dicitur de eo quod est antiquius in tempore, licet illud antiquum non sit causa eius quod est posterius ipsius, sicut si diceretur, primum qui habitavit in tali domo fuit Noe: & post eum in Qualitate illud verbum a quo incipit liber Genesios, quod est sumptum a verbo capituli quod est principium in principio corporis cuiuslibet animalis secundum positionem suam. Modus autem non fuit creatus cipio Gene in principio temporali: sicut exposuimus: quia tempus est de vniuersitate creaturarum. Ex his positio autem illius versus secundum veritatem suam sic est: principium creationis Dei superius & inferiorum, & hec est positio quae conuenit nouitati mundi. Quod autem intuentes scriptum quod tempus erat ante creationem mundi: est labor magnum in fide nostra: quia est opinio Aristotelis qui assertus sic usus dixi tibi quod non habet initium: et hoc est inconveniens magnum: & quod induxit sapientes ad dicendum hoc: est quia inueniunt scripsit. Dies primus: & dies secundus, & intellexerunt hoc verbum plane & dixerunt. Ex quo non erat coelum circumdans neque Sol quem cognoscimus: in qua remensurabimus diem primum, & secundum, & tertium! Dicit Rab Iuda, in hoc quod scriptura dicit dieum primum & secundum videmus quod ordo temporis fuit antiquus. Dicit aliud sapient. Ex hoc videamus quod Creator crebat mundo, & destruxerat eos. Hac autem opinio dexteris est quod prima. Tu ergo vides quod difficile erat eis intelligere tempus ante Solis essentiam. Adhuc autem loquar de hac dubitatione que fecit laborare sensum ipsorum duorum: nisi forte fuerit intentio eorum dicere quod sine dubio tempus ordo antiquus fuit. Quod si ita esset, iam credentie antiquitatē mundi: & pascuerit Deus omnem tenetrem legem ab hac credulitate. Vniuersaliter autem dico ne apponas cor tuum in hoc loco ad verba cuiuslibet loquentis, lam enim feci te scire principalitates legis: quia Creator fecit mundum esse, & non de aliquo & sine principio temporali: sed in tempore creato quod est coniunctum cum morte coeli, & cum vero creatum est. Quod autem debes scire est quod illud quod dicitur, celos & terram, sapientes dixerunt multis locis quod eius positio est cum celis & cum terra, hoc est quod Creator creavit cum celis quicquid est in celis: et cum terra quicquid est in terra. Tu vero scis quod dixerunt quod coeli & terra simul sunt creati: eo quod propheta dixit. Ego vocans eos stantes simul. Omnia vero simul creata sunt: & omnia primo aperte sunt. Et assimilauerunt hanc rationem agriculti, feminanti diuersa genera feminum simul in terra. Pars autem oritur post unum diem: alia vero pars post duos dies: alia post tres dies: sed omnia semina proiecta fuerunt in una hora. Secundum igitur hanc opinionem fine dabo poterit solui dubitatio illa quae induxit sapientem supradictum ad dicendum illud quod dicit: cui difficile fuit intelligere, quomodo fuerit dies primus, & secundus, & tertius. Manifeste vero dixerunt sapientes de ratione lucis de qua facta est mentio in lege quia fuit creata in prima die: ipse ipfa sunt lumina quae fuerunt creatae in prima die, sed non ostendit ea Deus vobis ad quartum fuisse creata. Est autem necessarium tibi scire quod terra multipliciter dicitur. Dicitur enim communiter & singulariter. Communiter autem pro omnibus quae sunt sub sphera Lune, & quartu die, fuerunt elementis, singulariter vero pro ultimo elementorum, terra. Demonstrar autem hec scriputura quod dicit. Terra autem erat inanis & vacua: & tenebre erant super faciem abyssus spiritus. Terra nullitus Domini flans super faciem aquarum, et haec omnia vocavit terram. Postea vero dicit, tripliciter dicit. Vocavit Deus aridam terram, & istud est secretum magni. Vbi ergo enim inuenies quod vocavit Terra Ponit Dominus aliquid sic, vel sic, non est hoc nisi ad distinguendum ipsum ab aliis cum quibus erat ei nomine tur quod quod. Et idcirco exposui tibi versum istum in principio creationis superiorum & inferiorum, tuor elementis & terra que possunt significari quatuor inferiora, scilicet elementa. Quod autem dixit, Vocavit terra, Deus aridam terram: haec est vera terra. Debes etiam scire quod quatuor elementa fuerint nota: tanta post celos: quia diximus quod nomine terra significat illa quatuor nomina: liquidem spiritum, & aquam, & terram, & tenebras, per quas inedilitur ignis primus. Et quod est vniuersaliter elementorum, non pures alii nisi huc. Scriptura nam dicit, Verba eius audistis de igne, & subdidit posse. Audiuisti vocem eius de obscuritate, & in lobis, Omnis obscuritas &c. Ignis vero primus vocatus est illo nomine: quia non est lucidus, sed est perius visus: neque corpore hendarit ab eo: quia si ignis ille lucidus esset, videremus totum aerum de nocte quasi ignem.

Rabi Rossi Elegyptij: ductoris dubi.

Nominata etiam fuerunt elementa secundum ordinem positionis sua naturalis: quoniam primo posuit terram & super eam aquam, super quam est aer, cui supra minet ignis. In eo enim quod aer determinatur super faciem aquae, erunt tenebre que sunt super facie abyssi super spiritum fine dubio. Ideo autem dictum est veritas spissus dominii: quia fecit ipsum mobilem, scilicet flantem, motus aures venti semper attribuitur Creatori: sicut scripture dicit, *Ventus motus est a facie Domini. Ex iterum, flatus cum spiritu tuo. Cōmōvit Dominus ventum ab occidente, & hoc est manifestum. Ex quādam tenebre que primo nominatae sunt, significant ignē: sunt aliae quod*

*Quod intelleximus. Incepit distingui Dominus, Et tenebras appellavit noctem. Debet ligurit, Diu etiam scire quod quia dictum est, Diu nisi aquas, non est diu nō locutus: ut alię sint superius: alię vero inferius: eo quod natura earum sit via. Sed eius expositor est quod diu nisi eas diu nō ratione: et partē illius quod vocavit aquam, prius fecit quod dā quod veliuit forma naturali. aliam vero partem vestiuit alia forma naturali: & ipsa est aqua, & idcirco subdidit: congregatio nis aquarum appellavit maria. Et iam fecit nos scire manifeste quod aqua prima, de quibus dictum est Super faciem aquarum: non sunt aquae que dicuntur maria: sed via pars fuit separata in via forma super aera: & altera pars sunt aquae iste. Quod autem dixit, Diu nisi aquas que erant super firmamentum ab iis que erant sub firmamento, simile est ei quod dictum est, *Dicit Deus lucem & tenebras. & hanc est diu nō secundum formam materialē & firmamentū ipsum ex aquis factum, sicut sapientes dixerunt. Congelata est gutta media. Quod vero dictum est, v. oculū. Dicit firmamentū cœli, sicut expolitus ad demoni frandam aqua iuocationē non minus. Et quod nomen colorum quod prius posuit, cum dixit creavit cœlos & terram, non significat cœlos dictos in hoc loco, & corroborat hanc rationem quod dictum est sub firmamento cœlid ad ostendendum quod aliud est firmamentum quod cœlum. Et propter hanc aqua iuocationem huius nominis vocari sunt cœli v. r. firmamentū: sicut & firmamentum verum vocatum est cœli. & hoc est quod dixit, Posuit ei in firmamento cœli. Ex his etiam patet quod probatum est quod omnes stellæ & planetæ sunt in cœlo: quia nullus locus vacuus est: et non posite sup cœli superficie si ut populus credit: quia dictum est in firmamento cœli: & non super. Nam igitur patet quod illa materia communis vocata fuit aqua: et postea diu nisi est in tres formas. Vna materialium. Secunda firmamentum. Tertia super firmamentum: et hoc caula. Prater terram accedit etiam aliam viam in alia ratione in profunditate secreti secundum quod dixerunt sapientes. Quod enim super firmamentum est & vocatum aqua, ei soli nomen aquae conuenit: non quod sit sicut ista aqua spiritalis. Sapientes siquidem posuerunt in dictis suis. Quartuor intrauerunt in defensam. Dixit rabbi Aquina discipulis suis, Cum appropinquaueritis ad lapidem marmoris mundi, ne dicatis aqua, aqua, quia scriptum est, Loquens mendacium non statibz coram me. Tu ergo si de intelligentibus es appone cor tuum & vide quantum significauerit in verbis istis: et quomodo reuelauit secretum. Et cum in hoc intendis intelliges omnia quae probata sunt ex illis in quibus conuenimus: & videbis quod locuti sunt homines in qualibet illarum rationum. Debes etiam scire, & docere te super hoc, scilicet quare in secunda die non fuit dictum, *Vidit Deus quod esset bonum. Tu autem scis verba sapientum quae dixerunt: quod nondum erat completa operatio aquarum. Ex ratio ista est apud me valde manifesta: & hoc est, quia in omnibus entibus nouis inuincit in nomine sempiterno: dicit quod bonum: sed firmamentum & illud quod est sup firmamentum quod vocatur aqua res nimis occulta, sicut tu vides: quia cum inquis sit: fuerit res illa de plano cum consideratione grossa videretur esse omnino: quoniam aliud corpus non est inter nos & cœlos qui sunt propinquui nobis nisi elementa: nec aqua est super aeras medium si ascendat in cor hominis: vt super firmamentum sunt aquae: hoc idem est si impossibilis & remotus ab intellectu. Et si intelligerent hoc secundum rationem latenter in eo: & secundum intentionem quae fuit in hoc, esset tunc occultus: quoniam est de secretis oculis quod populus scire non debet. De te igitur que sic est, quod diceret quod bonum non est ratio videretur quia boni in re nisi cuius veritas hominibus est manifesta: & eius apparitia in uniuersitate mundi huius: & eius sempiternis. sed que veritas est hominibus in re, cuius ratio et essentia latens est nisi dicatur de ea quia bonum? Addā praterea aliam rationem scilicet quod licet sit quedam pars magna entium non est finis intentionis ad durandum inuincitatem de eo quia bonum: sed in necessitate apparitionis terra dixit necessario quia bonum. Intellige istu[m] praterea te scire quod sapientes docuerunt: quod plantæ & arbores quas Creator fecit terram germinare, non fuerunt ortæ anteq[ue] plueret: & quod dixit, Nubes eleuabantur de***

Lib. II. Fo. LXI.

terra non est nisi expositio rationis prime quae praesertim illud quod dictum est. Germineat terra &c. Propter hoc trahit Angelos. Nubes accedebat de terra. Et omnium est hoc ex scriptura qd dicit. Omne virgultum agri anteq; oriret in terra. Ollulum est eti; & tu speculator sis qd principium causarum generationis & corruptionis post virtutes caelites est lux & tenebrae. propter calorem & frigiditatem quae proueniunt ex ipsis. In motu autem colorum miscentur elementa & in luce & tenebra variatur ipsorum temperantia. In principio vero temporum partantur ipsorum sive mixtionis renouantur vapores qui sunt principium omnium causarum quae sunt in sublimi ex quibus prouenit pluvia. Ipsi etiam vapores sunt causa metallorum: & post hoc compositione planetarum: deinde sunt aialia: ultima vero compositione hominis. Tenebra vero est natura ens in toto mundo inferiori. Lux vero est res quae renouat super ipsum. Nonne vides qd in priuatione lucis remanet status durabilis? Sic etiam procedit hoc in plano scripturae in opere de Beresit secundum hunc ordinem. De istis ergo nihil remanet expoundendum. Necessarium est etiam tibi scire illud quod dixerunt sapientes qd omnia opera de Beresit creata fuerint in statu suo & in pulchritudine sua. Hoc est dicere: quia quicquid creatum fuit in specie perfecta & forma & in electione accidentium. Intellige igitur simpliciter quia est principia talia magna iam firmata ostensa. Debes etiam scire: & intellige bene creationem hominis in primis sex diebus. Dicit enim Masculus & foeminae creavit eos. Sigillauit etiam totam creationem & dixit. Perfecti sunt cœli & terra & omnis ornatus eorum. Alio etiam modo fecit mentionem creationis Adæ & Eue de Adæ, & fecit mentionem arboris vitaes & arboris scientie & serpentis: & dixit qd hoc totum fuit postq; Adam fuit introductus in ortu paradisi. Omnes vero sapientes scit qd hoc totum fuit in die seprimo: & qd nihil immutatum est a natura post primos septem dies. Ideo ne mireris de verbis istis: quia vñq; ad diem istum non fuit intenta natura stabilis. Cum igitur etiam dixerunt sapientes quadam quae dicā tibi: quæ collecta sunt de locis suis. & docebo te in rationibus eorum: sicut sapientes docuerunt nos. Scito etiam qd alia quæ dicam tibi de dictis sapientum: sive verba in fine perfectionis: & expositio ipsorum ostenditur illi per quem dicta sunt: & sunt multum sanitatis: ideoq; non disputabo nec profundabo in expositione verborum: nec exponam planum ipsorum in quantum reuelaretur factum ipso sum: sed dicam tibi secundum ordinem solummodo: & docebo te super rationes ipsorum qd sufficiat tibi ad intelligendum eas. Starum vero rationum una est quam dixerunt: quia Adæ & Eua fuerunt creari simul: & coniuncti in vnum: & separati sunt ab iniunctis: & accepti creator partem vñq; que est Eua: ex ea formauit ipsum. Quod autem dixit. Vñq; ex lateribus eius: vult ostendere qd fuit istud vnum: & afflumperunt demonstrationem de latere tabernaculi: quia est translatio eius: latus tabernaculi: & sic translatum est in hoc loco de lateribus eius. Intellige igitur quod sit hoc qd fuit duo secundum vnum modum: & sunt vnum sicut scriptura dicit. Os de offibus mis: & caro de carne mea. Addidit etiam robur ad hoc in decendo p nomē coniuncti amboibus: & est vnum: sicut dictum est. Ita vocabitur virago: quia de viro sumpta est. Corroboratione autem ipsorum adiunctionis & coniunctionis: est illud quod dictum est. Adheret vxori sua: & erit duo in carne vna. Qd magna est ignoratio illius qui non intelligit qd totum hoc dictum est propter rationem necessariam: & hoc etiam ostensum est. Debes etiam scire qd expolius qd coluber fuit equitatus: & eius quantitas sicut camelus: & qd equitatus eius fuit ille qui decepit Euan: & qd ipse fuit Zamael. Hoc autem nomen dicitur praesertim de diabolo. Inuenies etiam dictum in plur. Ius locis. Quia ipse velut fugare Abrahā patre nostrum ne immolarent filium suum Isaac: & sibi voluerunt fugare Isaac ne obediret p̄f suo. Dicit ergo in hac rōne. Quia venit Zamael ob iūia Abrahā & dixit ei. Quare venisti ad locum istum: vñq; ad finē rōnis. Et si omnium ēq; Zamael est diabolus: & nomē istud est p̄pter occultationem: sicut nomē Nah vel colubris: & est p̄pter occultationem. Dixerunt etiam cum veniret ad decipiedum Euan. Et erat Zamael equinus super ipsum. Creator vero ridebat de camelo & ascensore illius. Quod debes etiam scire: & docebo te super hoc: ist qd serpens non venit ad Adā primo vlo modo: nec locutus est cū eo: sed ordinatio verborū ēq; fuit cū Eua: & ei mediate dāmū puerit ad Adā: & interficiat ei coluber. Inimicitia vero p̄fecta nō est: nisi iter colubris & Eua: & semē vñq; semē alperi. Et nō ē dubium qd semen Eua: idem est & semen Adā: & qd mirabilius est: respectus colubris ad Euan: idest semen ad semen: caput ad caudam. Hoc est quod dictum est. Ipsa conteret caput tuum: & tu infidiaberis calcaneo illius. Et hoc etiam ostendit est de verbis etiā sapientiā: in quoniam plane apparet esse turpitudinē qd dixerunt. Ex quo serpens venit ad Euan: proiecit humores in ipsam: qui

Principiū generatōis & corruptiōis
nisi post virtutes cœlestes est lux

Rabbi Rossei Aegyptij: ductoris dub.

sterunt super montem Sinai, praecidetur humor eorum: qui vero non stererunt ibi, non praeciditur humor eorum. Cum igitur intellexeris capitula huius libri in veritate sua, miraberis de sapientia huius similitudinis: & videbis quemodo conuenit cui essentia eorum, adhibe cogitationes tuas ad istud. Debet etiam scire quod dixerunt sapientes, Arbor virtutum quinque in annorum: & omnes species prima distinguitur sub ipsa, & ostenderunt in hoc quod mentura illa est profunditas statura sua, non capitis sui, nec latitudinis ramorum: & hoc etiam demonstratum est. Debet etiam scire quod dixerunt sapientes, quia arborem scientia deus nec reuelavit, nec reuelabit aliqui homini: & hoc est verum: quoniam natura essendi exigit hoc. Scire etiam te oportet quod scriptura dicit quod assumpsit Dominus Adam, exaltavit eum, & dereliquit eum in horre Paradisi. hoc non intelligitur de locali exaltatione & positione in loco: sed de exaltatione honoris & gradus super omnia entia generabilita & corruptibilita: & dedit ei premientiam super omnes mores aliorum. Debet etiam scire, & docere te super eo quod fuit secretus sapientie ubi vocarentur filii Adae Caim & Abel: & quod Caim esset inferior Abel in campo: & quod ambo perficerunt: quod quis intercedens prolixior fuisse vita: & quod non fuit firmatum esse hominem nisi in Seth, sicut scriptura dicit. Postea tamen dominus semen aliud, & hoc oftensum est. Scire te contineat, & docere te super hoc, quia scriptura dicit, Vocavit Adam nomina: in quo fecit nos scire quia idiomata sua, expositio & conuenientia, non sunt naturalia. Intellegit istud. Iste vero cum aliis quod praemissimus: & cum illis quae inducimus in eadem ratione sufficiunt quantum ad librum istum: & secundum intellectum insipientis in ipso,

De causa observationis sabbati, Capitulum. XXXII.

Sorte offensis est tibi ratio in confirmatione praecepti diei sabbati, & quod transgressor debet lapidari: & Dominus prophetarum praecepit occidi propter hoc: & est iterum praeceptum ab essentia Creatoris: & a remotione credendi duos: quoniam prohibitio in decem praeceptis ne seruitur alii nisi ipsi, non est nisi ut credatur unitas. Tu autem iam scis ex verbis meis, quod nisi opera fuisse praecepta ad corroborandum & firmandum creditates in populis, ipsae creditates non firmarentur: & idcirco praeceptum fuit nobis ut honestus dicam sabbati, ut roboretur radix unitatis mundi: & quod sciretur ab omnibus cum quie fecerit omnis populus una die: & quereretur quare cessant ab operibus: & erit responsio, Quoniam in sex diebus perficit Deus celum & terram: & in die septimo requieuit. In hoc autem praecepto duas rationes ostendit diuersas ab iniunctis, quae sunt causae duorum creatorum diuinorum. Dicit enim in primis decem praeceptis in veneratione sabbati quia sex diebus fecit celum Deus & terram. In ultimis vero dixit, Et memor eris quia seruus fuisti in terra Aegypti: & liberauit te Dominus Deus tuus. Et idcirco praecepit tibi Dominus diei sabbati. Et ista ratio vera est, quia in eo quod primi dictum est, ostenditur honor & laus Dei. Sicut dixit: & idcirco benedixit Dominus diei sabbati, & faciebat illum: hoc autem est causatum ceterum etiam causa: quia dixit, sex diebus fecit Dominus celos & terram. Quid autem iussi sumus obseruare diem illum, hoc est causati huius cause, Quid seruimus in Aegyptio, non faciebamus voluntatem nostram: nec in hora in qua volebamus, nec portuimus custodiare diem sabbati: & idcirco iussi sumus quiescere & pauplare, nisi aduenimus duas rationes. Una est, ut credamus creditatem veram, scilicet nouitatem mundi, quae demonstrat Creatorem esse in principio imaginacionis & in consideratione facilis. Secunda est, ut reminiscamur beneficiorum Dei, in eo quod fecit nos quiescere a laboribus Aegypti, sicut si vnus & ideo communiter firmaret scientiam speculatorium, & compositionem corporalium dispositionum.

De tribus opinionibus circa prophetiam, Capitulum. XXXIII.

Opiniones hominum circa prophetiam sunt sicut opinione eorum in antiquitate & noveitate mundi apud eos qui credunt Creatorem esse sicut ostendimus, sicut tripartito & dividuntur opiniones secundum prophetam. Ego vero nihil dicam in sententia Episcopi, qui non credit prophetam. Sed intentio nostra est ponere opiniones illorum qui credunt in creatorem. Prima opinio est insipientium, qui credunt prophetam, & quorundam de populo nostro qui credunt quod creator deus quoniam singularem hominem: & fecit eum nuncium suum: ne: refert apud istos utrum homo sit sapiens, an insipientis, senex, an puer. sed necesse est ut sit in ipso bonitas & compositione morum. Quoniam omnes dixerunt quod prophetia non quiescit super hominem prauum & incompitum: si creator conuerterit ipsum primo conuersione

Prima opinio.
Nota.

Lib. II.

Fo. LXII.

perfecta secundum istam opinionem. Secunda opinio, ipsa est sententia philosophorum, scilicet quod philosophia est una perfectionum in natura humana. Hac autem perfectio non inuenitur in qualibet hominum, sed qui exercet animam suam ut exeat id quod est in potentia in specie philosophorum. Secunda opinio, et est in qualibet perfectione que reperiri debet in aliqua specie: quia illa perfectio invenitur in fine debito in qualibet singulari illius specie: sed in aliquo de necessitate. Et si fuerit illa perfectio quae necesse habeat ut sit extractor de potentia ad actum, habebit illum & sine illo non exhibet. Secundum hanc ergo sententiam non oportet quod prophetizet insipiens vel fatuus. Nec est conueniens ut incipiat in nocte dormire, & furgat mane prophetas: sicut qui inueniunt subito aliquid aliud: sed erit sicut ego dicam quod homo bonus perfectus in suis viribus animalibus, & in suis moribus corporalibus, cum virtus eius imaginari uero sit in fine sua perfectio: & acciderit ei quod adhuc dicatur prophetabit omnino: quia illa perfectio nobis est in nostra natura. Et secundum hanc opinionem non potest homo esse talis quin prophetizet, nisi si cu[m] potest contingere quod homo sicut comedit cibum bonum, & tamen non generetur ex eo sanguis bonus, & similia illis. Opinio tertia, est sententia legis nostra, & principalitas fidei nostra: & est sicut sententia philosophorum supradictarum in hoc differt, ipso non credimus quod ille qui apertus est ad prophetiam, & preparat animam ad illam, potest contingere quod non prophetizat nisi cum voluntate Creatoris. Et istud est in oculis meis in signis miraculorum factis: & comunicat eiis: quoniam res naturalis exigit ut omnis qui apertus est ad prophetiam secundum suam compositionem & naturam: & exercitauerit animam secundum suam nutrituram & disciplinam, prophetizet. Et si fuerit aliis, & non prophetizauerit, prohibetur ab eo prophetia sicut prohibitus fuit motus manus in Hieroboam, vel sicut prohibitus visus sicut contingit in exercitu regis Araria circa Helisepi. Principalitas vero nostra est perfectio & aptitudo: hoc est ut sit homo perfectus in moribus suis animalibus & corporalibus: & hoc est quod dixerit sapientes. Non requiesceret propheta nisi super virum sapientem. Et dividere istud tam ostendimus in expositione de Mithra, & in nostra aggregatione magna: & diximus quod discipuli prophetarum labores rauerunt semper appare animam suam ad prophetiam. Prohibito autem prophetia in eo quod preparat animam suam, & non potest hoc habere in Baruc filio Neri, qui fuit discipulus Hieronimi: quoniam exercitauit & docuit, & ipse captauit animam suam, & spirabat prophetizare: & tamen prohibitus est prophetizare, sicut dixit Laboravi in sulcipio meo, requieci non in ueni, & respesi est ei per manu Hieronimi. Hoc dicit Dominus: Sic dices ei: Regni quod ego construxi, destruam: & quod ego planuai, cradicabo: & tu peris tibi magnaz non petas. Potius ergo dicere quod istud est reuelatum de ratione prophetie in eo quod conueniebat Baruc, erat magna. Sic etiam possumus dicere in eo quod scriptura dicit, Prophet sui non inuenierunt prophetiam Domini: quia hoc fuit eo quod erant in captiuitate, sicut explanabimus. Postea autem inuenimus plures versus in verbis scriptura, & in verbis sapientum: & omnes procedunt secundum principaliatem quae dicitur: quia: Creator breviter effudit spiritum prophetie super quemque vult: sed istud contingit perfecto viro & sapienti. Et secundum sententiam nostram non est conueniens ut insipientes prophetizent, nisi sicut contingit ubi prophetizet auctor vel ratio: & hec est principialitas nostra: quia necesse est homini modis omnibus ut exerceat animam suam in fine exercitii & perfectio: & tunc conueniens erit ut contingatur ei potentia specialis. Nec te descipiat quod dictum est de Hieronimia, Antecep formarem te in utero, noui te: & antecep eccliesis de vulva, sanctificauit te: & prophetam in genibus dedi te quoniam istud est in qualibet propria, quod non potest esse quin habeat in principio creationis suae naturam aptam & paratam ad prophetiam, sicut explanabimus postea. Quod autem ipse dixit, Nescio loqui, quod puer ego sum. Tu scis quod Ioseph erat etatis trigesima annorum, & vocatus est puer. Moyses autem magister noster erat tunc octoginta et annorum: & viuenteras annorum: et fuit etatis annorum: et vivit post Moysen, xiii. annis. Et sic apparet quod Ioseph etiam erat etatis annorum: ad minus, & dictus est puer. Non te faciat errare quod dictum est per prophetam, Effundam spiritum meum super omniem carnem: & prophetabunt filii vestri & filiae vestre, quia statim exposuit hoc: & often dit cuiusmodi est illa prophetia in eo quod dixit, Seres vestri somnia somnabunt: & iuuenes vestri visiones videbunt. Omnis namque qui facit fore divinationes per artem magica[m] vel per aliquid ceterum, prophetas nominatur: & idcirco prophetae sunt vocati idolorum prophetae. Nonne vides quod scriptura dicit, Cum surrexerit in te propheta vel somniorum conciliator eius est prophetia.

Q[uod] diuinum
sommium verum prophetas nominatur: & idcirco prophetae sunt vocati idolorum prophetae.

Rabi Rossei Aegyptij: ductoris dub.

mōtis Sinai: licet omnes viderunt ignem magnū, & audierunt voces fortes, & coruscationes magnas: per viam miraculi non ascenderant ad gradum prophetiae, nisi ille qui fuit aptus ad hoc: & secundum differētiā graduum in vineisque. Nonne vides q̄ dictum est Moysi, Alce de ad Dominū tu & Aaron, Nadab, & Abin. Moyses vero fuit in gradu altiori, sicut scriptura dicit de ipso. Moyses solus ascendit ad Dominum, Aaron autem fuit in gradu secundo, Nadab & Abin sub Aaron. Separaginta vero seniores sub Nadab & Abin. Populus autem remā fit sub iis: quilibet autem secundum perfectionem suam. Sic etiam dixerunt sapientes. Partes per se, & Aaron per se. Postq̄ vero praemissus de concilio mōtis Sinai, loquemur super omnibus quae apparent ex scriptura secundum intellectum rectum, & ex verbis sapientum in expositione illius status, sicut fuit in capitulo separato.

Cōz Moyses solus audiebat verba Domini. Capitulum. XXXIII.

Muler mihi q̄ in statu montis Sinai verba que perueriebant ad Moysen, non perueriebant ad omnem Israel: sed sermo fiebat ad Moysen solummodo. Et idcirco locutio omnium decem verborum dicta fuit ad unum rātummodo: & Moyses stabat ad pedem montis: & loquebatur ad populi qd audiebat de verbis legis, sicut scriptura dicit. Ego stans inter vos & Dominum, & dicit alibi. Moyses loquebatur, & Dominus respondebat ei in voce. Ex maniſte dixerunt sapientes q̄ Moyses loquebatur ad eos vniuersa verba sicut audiebat. Dicitur etiam in lege, Ve audiat populus qua loquor tecū. Istud autem ostēdit q̄ sermo fuit ad Moysen: & populus audiebat vocem solummodo: & non intelligebant verba, & idcirco dictum est. Sicut vos audieritis voces, & iterū, Vocem verborū vos audientes: & nō dixit verba vos audientes. Et in omnibus que referuntur ad auditum verborum, non est intētio in eis nisi auditus vocis solummodo. Moyses aut̄ audiebat verba, & narrabat eis. Istud est quod apparet de plano legis: & de pluribus verbis sapientum. Inuenitur etiam apud sapientes verbum quoddam scriptum in pluribus locis. Dixerunt siquidem. Ego Dominus Deus tuus: & nō sit tibi Deus alijs: de ore Domini audierunt. Hoc est dicere q̄ peruererunt ad illos secundum q̄ peruererant ad Moysen: & non perduxit ista Moyses ad eos: quia illa due principates, scilicet q̄ creator est, & q̄ est unus, non apprehendunt nisi per considerationem in intellectus humani. In omnibus autem quae sciuntur per demonstrationem, idem est iudicium prophetiae, & cuiuscunq; alterius scientis illud: & neuter prefertur alteri. Illa vero duæ præstationes non fuerunt scitae solummodo ex parte prophetiae: quia dictum est in lege, Tu fuisti ostēnitus, ve scitur q̄ Dominus ipse est Deus. Alia vero verba sunt de genere præceptōrum demonstrata & recepta, non de genere intelligibilium. Verba scripture & verba sapientiū qui locuti sunt de hoc, conuentur ad hoc q̄ totus populus Israelicus in concilio illo non audiuit nisi verbum vniū in una vice: & hoc fuit verbum illud quod audiuit Moyses: & oīs populus cum eo, scilicet Ego Dominus Deus tuus: & non sit tibi Deus alijs. Er Moyses narravit eis hoc in sermone suo, secundum modum quo ipse audierat. Hanc autem rationem sapientes tra- xerunt ad id quod David dixit. Semel locutus est Deus, duo audiui. Exposuerunt etiā in alio loco q̄ non audierant aliud verbum a cœatore. Lex etiam dicit, Vox vellemus, & non ceſſabat: & postq̄ audierunt verbum illud, fuit quod dictum est de magno metu ipsorum in statu illo, scit Moyses postea dixit eis, dices: Dilexit is, ecce Dominus Deus noster ostēdit nobis gloriam suam & magnitudinem: quare moriemur. Accede tu ad Dominū, & audi: & sic vñq; ad finem rationis accedis. Ergo Moyses solummodo in quo melior apparuit omnibus hominibus in secunda vice, & recepit alia verba vnum post vnum: & descendit ad pedem montis, & fecit ut audiueretur in illo magno concilio. Ipsi vero videbant ignem & coruscationes, & audibant voces sicut vocem tonitrii & vocem tubæ. Quicquid autem inuenieris de auditu multarum vocum, sicut dictum est. Omnis populus audiebat voces, nō fuit hoc nisi vox tubæ & vox tonitrii, & his similius. Vox autem Creatoris, vox creatæ, ex qua componitur verbum, nō fuit ab eis audita nisi semel solummodo, sicut dictum est in lege: & sicut exposuerunt sapientes in loco quem ego docui. Verbum autem illud fuit ad quod exit anima illorum quando audiuerunt: & conuenerunt in illo duo prima verba. Scio etiam q̄ licet omnes audierunt primum verbum, non tamen omnes fuerunt sequales in gradu Moysi magistro nostro quantum ad verbum illud. Ego autem reuelabo tibi secretum istud: & faciam te scire quiddam quod est visitatum apud sapientes in gente nostra, p̄ vbiq; inuenieris. Locus est Dominus ad Moysen, Angelos

Nota de
gradibus p

†Vnum:

Lib. II. Fo. LXIII.

transfultur illud secundum suum planum, sicut locutus est Dominus. Enim similiter quod scriptum est, Locutus est Dominus omnia verba haec: transfultur, Locutus est Dominus. Quod autem dixit populus Israël ad Moysen, Nō loquar nobis Dominus: transfult ipse. Non loquar nobis cum verbo quod est corā Domino. Iam vides ergo quid ostēderit tibi vniuersitas eorum que nos exposuimus. Rationes autem istas mirabiles tu scis q̄ Angelos narrabat eas, & recipiebat eas de ore Rabi Ezez, & Rabi Iosua, qui fuerū sapientes in Israël praefice. Scito etiam istud & intende in hoc quia non oportet defructare seipsum, neq; loqui in segeris statis montis Sinai, nisi secundū modi istū quē ipsi dixerūt. Hoc etenim est de arcana legis, & veritas illius comprehensionis, & quomodo fuit, rotū est occultum: quia non fuit ei similis ante eū, nec post eū.

De eo quod Icriptum est. Ecce ego mittō angelum meū. Capitulum XXXV.

Ccriptum est in lege. Ecce ego mittō angelum meū ante te. Ratio vero huius scripturae est quod expositum est in Deuteronomio. Quia Dominus dixit ad Moysen: Propheta m̄ fuscitabo eis, qd ostēdirit ex eo qd dictum est de angelo isto. Observa te coram ipso, & audi vocem eius, & non contradicas ei, & non est dubium q̄ istud praeceptum est vniuerso populo. Tu vero scis q̄ angelus nō confundit se ostendere populo, nec decere eos, nec reddere eos cautos ubi non contradicāt ei. Sed ratio huius dicti est, quia Creato fecit eos scire q̄ ad prophetam ipſorum vētūrus esset angelus, & locuturus cum eo, & praeceperitus & prohibitus eis: & praecepit nobis Creator q̄ non rebellaremus contra angelum illum, cuius nunciū p̄pheta annūciant nobis, & narrabit nobis verba ipsius, sicut expositum est in Deuteronomio: & dixit, Ipsiū audieris, & erit. Qis q̄ nō audierit verba eius quā locutus fuerit in nomine meo, ego requirā ab eo. Et istud est expositio eius qd dixit. Ex nomine meū in ipso. Istud autem totum fuit ut faceret eos scire q̄ ille magnus status montis Sinai quem vidistis, non remanebit semper nobiscum, nec erit de cetero similis illis, nec habebit semper ignem, neq; nubē, nec erit semper fūcū modo est super tabernaculum: sed subiicit vobis terras, & faciet vos habere super eas: & faciet vos scire quae facere debetis. Angelus quem mittam ad prophetā meū ad docendum vos qd fuerit faciendum, & remouendum a vobis quod fuerit remouendum. In hoc autem ostendit principalitatem quā ego semper soleo exponere, scilicet q̄ omnis propheta prater Moysen, propheta est angelo mediante.

Qz propheta Moysi sit excellentissima. Capitulum XXXVI.

Am ostendi genti quatuor differentias, in quibus differt propheta Moysi a propheta omnium aliorum prophetarum: & induxi super hoc positionē, & expositū hoc in expositione de Misra: & in aggregatione mea magna: & nō est necesse nisi repetatur nec est de ratioē istius libri. Qd autem oportet te scire, hoc est, q̄ quicquid dicitur de ratione prophetarū in capitulis huius libri: non est intelligendum nisi in ratione omnium prophetarū qui praeceperunt Moysen, & secuti sunt eum. Ad prophetiam vero Moysi non extendam namum meam in capitulis istis, nec palam, nec in occulto: quoniam nomen prophetarū fūciū mihi viderit, dicitur de Moysi, & aliis prophetis aquivoce. Et sic est diueritas apud me in signis eius, & in signis aliorum prophetarum: quia signa eius nō sunt eius speciei, cuius sunt signa aliorum prophetarum. Probatio vero legis q̄ magna est differentia inter eū prophetā & prophetā omnium aliorum, est illud quod scriptura dicit. Ostendi me Abraham, Isaac, & Jacob, & nomen meum Adonai: non me indicam eis. Per hoc facit nos scire q̄ apprehensio Moysi non fuit fūcū apprehensio patriarcharum: sed est fortior & nobilior, quanto magis apprehensione aliorum antiquorum. Eius autem praeminentia super omnes prophetas qui secuti sunt post eū, est in hoc qd historia dicit. Non surrexit propheta in Israël fūciū Moysi: quoniam nouit dominum facie ad faciē. Ex quo fecit sciri q̄ eū apprehensio fuit separata ab apprehensione omnium qui secuti sunt post eū in Israël. Excellētia vero signorum eius super signa omnium prophetarum, est in hoc q̄ omnia signa & miracula quae operari sunt prophetā narrauerunt cuidam hominum: sicut signa Heliz & Helispi. Nonne scis q̄ rex Israël q̄ fūciū a Giezī de signis Helispi: & dixit ei, Narra mihi omnia miracula quae fecit Helispi, quia cum narraret, quadam mulier conquesta est regi, & dixit Giezī, Domine mi rex, hac eū mulier, & ille est filius eius, quem fūciū Helispi: & sic fuerū signa cuiuslibet prophetæ præter Moysum. Propter hoc ergo dicit scriptura, Qz nō surget propheta de cetero q̄ faciat signa manifesta in conceptu omnium qui conuerterebant cum eo: & eorum qui contradicebant ei si cur fecit Moyses in omnibus signis & portentis ad quae misit Dominus eum, ut faciat ea in

Nonne pro
phētē dicē
sequore de
Moysi &
aliis prophē
tis.

Rabi Rossei Aegyptij: ductoris dub.

terra Aegypti in Pharaone,& in omnibus seruis eius:& in tota terra ipsius in manu fortis & in more horribiliqua fecit Moyses coram Israele. Colligavit ergo duas rationes in unum, Quid non surgeret propheta qui apprehenderet apprehensione consummata nec qui saceret famula operibus suis. Postea vero fecit sciri quod figura illa fuerunt facta in Pharaone,& in omnibus seruis eius,& in virtutaria terra ipsius qui contradicebat ei.& fuerunt in conspectu totius populi Israele qui consentiebant ei. hoc autem non fuit intentum in aliquo propheta post eum. Sic ergo verificatur enim verbum quod praecellit: quia non est alius propheta sicut ipse. Nec te decipias quod accidit in statione solis in diebus solis in horis noctis, quia dictum est coram Israele; sed non dixit coram omni Israele, sicut dictum est de Moysi. Eodem modo in facto Hesiae in monte Carmelo, pauci homines interfuerunt. In hoc autem loco feci mentionem de horis quibus fuit Sol, quia videretur mihi hoc quod scriptura dicit. Sicut dies completa: hoc est sicut dies longa completa: verbi liquidum completionis est, sicut si diceret. Dies illa fuit eis ad Gabaon, sicut solebat ibi esse dies astuta longa. Postquam separauerunt in corde tuo prophetiam Moysi & signa eius, & intellexeris quod excellenter illius apprehensionis sicut excellenter illorum operum: & credideris quod nos non apprehendimus gradum illum secundum veritatem suam: & negligimus ipsum exponere. Audies verbum in omnibus istis capitulis in prophetia & in gradibus omnium prophetarum, excepto gradu istius prophetarum. Hoc est intentio huius capituli.

¶ Quid sit realiter propheta. Capitulum XXXVII.

Sicut et veritas prophetiae & subtilitas sua est largitas a Creatore effusa mediante intelligentia agente super potentiam animae rationalis primo, denum super imaginariam virtutem. & ille est finis gradus hominis & finis perfectionis quae inueniuntur potest in eius specie: & hoc est finis perfectionis virtutis imaginativa. Hoc autem conuenit, sed non cuilibet homini: & non est res ad quam pertinet quod aliquam perfectionem quam habeat per scientiam speculativam: nec per compositionem quomodo. Igitur hoc omnium effera in fine compositionis & excellencia: nisi coniungatur cum ihsu perfectio virtutis imaginativa in radice eius creationis in fine eius quod couerit ei. Tu vero scis quod perfectio virtutum corporalium de qua virtutum corporum virtutis imaginativa, per bonitatem compositionis illius membrorum in quo est poralium de virtute: & quod sit membrum perfecte maturatum, & habeat materiam mundam & claram. In hoc autem potest esse ut acquiratur quod deficit per studium aliquod vel modo. Quodlibet namque membrum malitiam habens ex compositione quae est in eo ex radice compositionis, scito quod finis sua dispositionis & sui regimini, & quod potest bene disponi, & ut sit in quaunque sanitate: non ut reducatur ad bonitatem compositionis. Sed si deficit vel malitia quae est in eo, scilicet in membra vel in positione vel in scientia, scilicet ex parte materiae de qua factum est membrum, fuerit siquid mebrum nullo cofilio vel arte bene potest disponi. Et hoc totum tu scis, nec est veile prolongare expositionem in hoc. Similiter etiam tu scis actions virtutis imaginativa et bonitatem sensuum, & compositionis eorum, & potentiarum quae sunt in natura ipsorum, & virtutis immaterialis nobilium operationum ipsius imaginativa non erit nisi in tempore quietis sensuum, generis: quod est. Tunc enim diffundetur super illam largitas illa secundum suam dispositionem & preparatio est ea somnia. Hac autem est causa somniiorum verorum, & eadem est causa prophetiae: sed est differentia in ratio et multo & paucis. Tu vero scis quod dixerunt sapientes quia somnum est viri de Deo, gaudiis prophetiae. Non est autem conuenienter proportionis inter res differentes in specie. Non enim oportet non est con dicere quod hominis perfectio est tanta vel maior equi perfectione. Dicit etiam in eadem ratione uenies pro casu prophetiae somnum est. Hac autem similitudo mirabilis est: quia illud quod cadit, ipsum portio sicut est fractus per se sed cadit ante perfectionem & maturitatem suam. Sic est virtus imaginativa res differens tempore somni: quia ipsa est actio tempore prophetiae: sed est in ea breviatione: & non peruenit res specie. ad finem somni: quia docendo te istud ex verbis eorum: & omnitem versus legis in qua dictum somni est est. Si fuerit prophetas: videretur dominus in visione, notum me facio ipso, & in somno loquar ei. species prolam fecit nos scire creator veritatem prophetiae & subtilitatem eius: & fecit nos scire quod est perfectio eius quae accidit in somnis, vel in visione. Vnde vero dicitur a videndo, cuius exposicio Quid sit vi est quod in virtute imaginativa inuenietur perfectio actionis etatis quod videbit rem acsi esset extra sese & vnde res ipsa comprehensa sicut si ventre ad imaginarium per viam sensuum ab exteriori dicatur bus. In his autem duobus generibus communicant omnes gradus prophetarum, scilicet in visione & somnio. Notum est autem quod virtus imaginativa temporis somni laborat in illis in quibus

homo dum vigilat laborat, & studet cum largitas intellectus diffunditur super ipsum secundum suam preparationem. Exempla vero & multa verba in talibus sunt additio alia, virilitate, & loco crevimi ostensum est, & notum omni homini perfecto in sua creatione: & contra. Post ista De preparacione quam praevisi, scito quod cum fuerit aliquis homo singularis, cuius cerebri substantia fuerit in ratione hominis die sua creationis in fine debito in materia clara & in reperientia appropriata cuiuslibet partis ad actum suorum in sua mensura & positione: & non prohibuerint ipsum impedimenta ex parte prophetica complexioris alterius membrorum: & homo ille studierit in disciplina & scientia donec exeat de potentia ad actum: & intellectus humanus fuerit inuenitus in eo perfectus in fine perfectionis: & mores eius fuerint mundi, & omnia desideria eius fuerint ut sciat secreta vniuersitatis: & causas omnium quae sunt in mundo: & cogitationes amauerit & intenderit rationibus nobilibus, & studium eius fuerit in scientia Creatoris, & intellectu operum ipsius: & in his quae oportet credi de ipso: & elongauerit a se cōcupiscentias & desideria voluptatum bestialium, scilicet cibi & potus, et coit: quorū subiectū comune est membrum sive sensus gustus, & tactus, ad quem referunt corpus. De quo dixit Aristoteles quod membrum istud est malum: bene dixit in hoc ex parte qua viuimus solummodo sicut & cetera animalia non considerato aliquo eorum quae sunt in homine. Alia vero delectationes sensibiles, scilicet que sunt secundum sensus: licet sint corporales, potest contingere quod inueniāt in eis delectatio quādōcim. Huiusmodi inquātiū est homosicūs dicit Aristoteles. Multitudine verborum deduxit nos ad id quod non erat de proposito nostro: sed necessarium est quod multa cogitationes sapientium laborent in delectationibus huius sensus. Et omnis amor plurius est ad illum. Mirantur etiam plurimi quare non prephetat: sed propheta est in natura hominis. Necessarium etiā est isti homini quod eius cogitatio & amor recedat a sensibus non veris: & desiderium eius elongetur ab ambitione & amore potestie: & ab appetitu inanis gloria: & commodi temporalis, & obedientiae hominum. Et etiā ei necessarium ut cognoscat homines secundum suas diversitates: secundum quas ipsi sunt sine dubio: ga cupidas etiā est sicut bestia mala, vel serpēs, cui cōsideratur vir boni, non cogitat nisi qualiter evadere possit a malitia ipsius: nisi forte velit aliquam utilitatem consequi ab ipsa in aliqua suā necessitate. Homo igitur cuius fuerint mores & dispositiones predictae, non est dubium quod cum virtus eius imaginativa quae est in fine perfectionis, laborauerit & intellectus fuerit effusus super eum secundum perfectionem speculationis suae, apprehendet rationes spiritualia valde mirabiles: & non videbit nisi Creatorem & angelos eius: & non considerabit nisi sententias rectas, & regimini communia hominibus inter se. Scitum est autem quod ista etiā quae adiuuimus, sunt perfectio virtutis rationalis in disciplina & pietate virtutis imaginativa in natura creationis: & perfectio morum in remouendo cogitatione ab omnibus delectationibus corporalibus: & in elongando desiderium inanis gloriae. In perfectis autem magnis distinguitur etiā alterum in predictis. Secundum vero differentiationem & preminentiam in quolibet praedictorum trium sunt preminentiae graduum omnium prophetarum. Tu etiā flos quod omnis virtus corporalis debilitatus & confunditur quandoque: virtus autem imaginativa corporalis est sine dubio. Et propter hoc contingit quod prophetia auferatur a propheta in tempore iracundiae & angustiae, sicut dixerit sapientes. Non requiecerit propheta super pulchrum, nec super tristem. Jacob etiā non prophetauit omnibus diebus doloris sui: quia virtus eius imaginativa laborabat circa lucum Ioseph. Prophetia etiam quae requiecat super Meyen post exploratores non fuit sicut erat prius: donec consumpta est omnis illa generatione in deferto: quia doluit super malitia ipsorum: licet virtus imaginativa non praelateret in pto: sed largitas intellectus effundebatur super eum illa non mandante, sicut expouimus. Non enim prophetabat per similitudinem: sicut & ceteri prophetæ. Hoc etiā expouimus adhuc: quia non est de intentione huius capituli. Similiter etiam iuuenies quod quidam prophete prophetauerit diebus aliquor, & postea recessit ab eis propheta. Istud vero non fuit factū secundū accidens, ista etiam est causa propinquior, si ut mihi videtur, in recessu prophete repente capiuitatis, scilicet tristitia, & pigritia, in quam incidit homo ex causa multiplici, præcipue dum est scrutus opprimitus, & tristis scrutans: nec est sue portafaris. Et hoc est quod dictum est per prophetam, Disperguntur ut querant velut um domini, nec inuenient. Et iterum. Rex eius et principes in gentibus, non iuxta, nec etiam prophetæ sui inuenientur prophetiam Domini, et hoc est verum. Et ostensa est causa quare cassit, & prophetia in diebus istis.

De splendore intellectus qui effunditur super intellectum hominum: & de dif-

De diffinitiā
vnūs pro-
phetæ ad
alterum.
Oīs pphe-
tia anterī a
propheta.

De cōfessa-
tionis pro-
phetia.

Rabi Rossei Aegyptij: ducoris dub.

ferentia effusionis. Capitulum. XXXVIII.

Necesse est ut crudias intellectum tuum in natura essentia: huius splendoris specias, lis qui pertinet ad nos, per quem intelligimus in quo pars nostra excellit alios. Potest enim contingere quod illo perueniet aliquid ad aliquem hominem ex quo ipse perfectus erit in se solummodo. Potest etiam contingere quod illo perueniet aliquid amplius ad alium unde ipse perfectus erit, & poterit alium perficere, sicut solet contingere in omnibus entibus. Quaedam etenim entium consequuntur de perfectione tantum quod potuerunt alia regere: quae danni vero tantum consequuntur quod sufficit regimini suo, sed non aliorum. Post ista fecit quod iste intellectus splendoris qui effunditur super virtutem rationalem: & non ex ea effunditur super virutem imaginativam, est vel proper paucitatem largitatis effuse, vel proper defectum qui est in virtute imaginativa ex radice creationis: unde non potest recipere splendorem intellectus. Iste tales sunt sapientes inquiringe & speculando. Si vero fuerit iste splendor sufficiens utriusque virtuti, scilicet rationali, & imaginativa, in fine perfectionis sue in creatione, isti tales dicuntur prophetae. Si autem splendor effunditur super virutem imaginativam solummodo, est defectus in rationali vel ex radice creationis, vel proper modicum exercitium in scientiis: & isti tales sunt rectores ciuitatum: inuentores legum: & prophetizantes de corde suo: & qui diuinantur, & qui magici sunt utrue attributi, & qui vident somnia vera, & qui sciunt facta mirabilia: cum intentionibus profundis & artificiis occultere. Et licet non sint sapientes, eis tamen isti sunt de tertio genere. Oportet etiam te credere quod in quibusdam de isto tertio generi renouantur phantasie inutiles & somnia: & quod cum experientia fuerint, putant se prophetas esse: & anima ipsorum est valde nobilis in oculis eorum, propter illa quae apprehendunt de vanitatibus illis: & opinantur quod apprehenderent scientias absque doctrina. Immetitur etiam difficultates magnas in scientiis speculatiis difficultibus: & confunduntur in eis verba veritatis cum verbis vanitatum confusione magna. Hac autem omnia proueniunt ex fortitudine virtutis imaginativa, & debilitate virtutis rationalis: quae non appetit, non exit ad actum. Palam est autem quod in quolibet sive in triu generi quaedam singularia excellunt alia praeclerentia magna. Vtraq vero species hominum de duobus primis generibus, dividitur, sicut exposuimus, quoniam splendor qui perueniet ad tertius illorum generum, vel erit tantus quod sibi sufficiat, vel tantus quod sibi sufficiat & aliis. Prima pars est sapientum in quibus effusus dicitur tantus splendor super virtute rationali, ut erupiantur ab eo ad quarendum sapientiam & intelligentiam & cognoscendum & sciendum: & non erudiantur ab ipso ut doceant alium: nec ut componant libros, nec cooccupent istud, nec habebut potentiam super hoc. Potest etiam contingere ut quod effusum est super aliquem de predictis, sit tantum quod erudiantur ad componendum libros, & ad instruendum alios. Similis quoque ratio potest esse in secundo genere. Potest namque contingere quod perueniat ad aliquem talium de virtute prophetarum tantum quod ipse propheta erit sufficiens in se solummodo. Et potest etiam contingere quod ad aliquem alium tantum perueniat quod de necessitate cogatur docere alios: ut effundatur super eos de perfectione sua. Often sum est tibi iam quod nisi esset ista perfectio cum additamento, scientie non essent aggregatae in libris: nec prophetae docerent homines scire veritatem. Sapientis namque non componit sibi librum ut addiscat quae prius didicuntur: sed natura istius intellectus est quod illa semper diffundatur ab uno recipiente in alium, donec perueniarur ad aliquem qui non potest diffundere splendore in alium: sed est sibi solum sufficiens sicut exposuimus in quibusdam capitulis huius libri. Naturaliter etiam rationis huius cogit illum qui consequetur mensuram tam splendoris additionis, ut instruat alios sive recipiat et sive non, sicut dampnum infra virte sue. Invenimus namque prophetas quosdam qui corripuerunt homines donec interficerent eos: quoniam splendor specialis excitabat eos: & non permettebat illos quiete vel modo: quibus essent expofiti periculo cuiusdam. Proper hoc intuens quod cu Hieremias abstinuerit opprobria & iniurias a perfidis & rebibus qui erant in diebus illis: noluit scribere prophetias suas, ita quod non prophetaret eis neque redderet eos cauros: sed non poruit, sicut ipse dixit. Jam dixi Non dico neque loquar amplius in nomine eius: & fuit in corde meo sicut ignis ardens retinetur in omnibus meis: & fatigatus sum fustineus: & non porui. Proper hoc etiam dixit alius propheta. Dominus Deus locus est, quis non prophetabit?

CDe audacia hominis. Capitulum. XXXIX.

Quidam propter copiam splendoris co-gunt alios instruunt & prophetizantur.

Circa q̄ in quolibet homine est potentia audacie de necessitate, quia poterit nisi sit, eius imaginatio non intendere repellere nocium. Hęc autem poterit secundum intellectum nostrum et in potentia animalibus, sicut virtus expulsa in variis tibus naturalibus. Item ista virtus variatur & in fortitudine & debilitate, sicut & alia potentia, donec inuenies aliquem hominem qui non cederet leoni: & inuenies alium qui fugiet taurum. Inuenies etiam aliquem qui ponat anima suam in manus suis coram aliquo exercitu, & pugnabit cum eo. Alius iterum erit quem si terroruerit mulier, conseruare omnia membra eius. Non est autem dubium q̄ est temperantia composita in radios creationis, & augementatur, & extrahit qd̄ habet in potentia in actu: secundum imaginationem renataam. Csi maliter etiam diminuetur & deficit in paucitate vias, & secundum hoc in anima adolescentia ostendetur sibi in pueris fortitude vel debilitate talium potentiarum. Similiter etiam potentia sentiendi rationes & mensurandi eas inuenientur in quolibet homine: & variatur in magnitudine & paucitate: & praeclara in illis in quibus multum laborat homo: & mille operum datur, & in quibus diffundit cogitatio, donec inuenies in anima tua q̄ talis vel ratiō diceret ut vidi sic, vel operabitur sic vel sic: & prouenter res sicut tu sentiasti. Inuenies enim hominem cuius adī maria & imaginatio est fortissima: adeo q̄ illud qd̄ cogitauerit in corde suo, prouenter ex aucto vel pro maiori parte sicut praecogitatur. Causa vero istarum rerum fuit in multis diuersis firmis de coniunctis, priores & posteriores. Dicam autem q̄ virtus imaginativa transfundit affectionem & praedictam potentiam sentiendi & omnia praemissi: & faciet ex eis in modico tempore multa, adeo q̄ credit illud esse factū sine reporte: & per hanc potentiam reddit cautos quodam hominum: & prophetizant in renovationibus magnarū diuinationum. Velle est autem istas duas virtutes esse fortissimas in prophetis, & virtutem aggrediendo aliquid: & virtutem diuinandi astimatiū. Cum vero intellectus effunditur super ipsos: confortantur ille duas potentias multa donec erit finis illud quod scis. qd̄ qd̄ hō solus venit ei virgo sua ad quædam regē poterit & eriperit de potestate eius quādā gētē: & nō expauit neq̄ timuit qd̄ creator dixit ei, Ego ero tecum. Hęc autem ratio variatur etiam in ipsis: sed nec sibi ut est omnibus modis ut dictū fuit Hieremias, Ne timeas a facie cordi, & iterū. Ecce dedi te hodie in crux et meū. Dicitū est etiā Ezechiel, Ne timeas neq̄ formidas a facie eorum. Sic ergo inuenies q̄ oēs ppheras habet audaciam cordis: & tamen fortitudine virtutis. Astimatiū q̄ viget in eis, horruebit in una hora quae ventura sunt. Illud vero variatur in ipsis sicut scis. Sciro etiam q̄ prophetas veri habent apprehensiones speculatorias quartam causam, sive quibus pphuerit scitum illud: nō potest homo apprehendere simplici cōsideratione. Verbi gratia, ipsi scitū rationes quas nō vallet homo per planū sua: astimatiois vel cōsiderationis cōmuni facere ipsa sciri. Quoniam spēdor ille qui effusus est super virtutem imaginativā donec perficit ipsam: & adepta est de operi suo tantū q̄ pphuerit disuinationes sic sicut fuissent sensibus comprehensa: & percutiunt sent ex parte ipsorum ad virtutē ipsam imaginativā: ipse spēdor sensibus pphicit operationes virtutis rationalis donec apprehendit de operatione sui scientiā rationi veritatis: & apprehendit hoc sicut si apprehendit per propositiones speculatorias. Hęc igitur est veritas cui debet credere quicquid sequitur veritatem. Hęc enim omnia sic se habent q̄ pars vta testificatur super aliā partē. Et oportet q̄ illud sit in virtute rationali: quia veritas istius intelligentiae agens est super ipsam: & extrahit eā ad actū. De virtute vero rationali pertinet spēdor ad imaginativā: quia si te est, quādā apprehendit misera illa a pfectione imaginativā: apprehendit nō puenit ad ipsam a sensibus: sed similiiter nō puenit ad rationale: & hęc est apprehensionis quā nō apprehendit ex propositionibus prioribus: nec ex his quae nascuntur ex imaginatione. Hęc est autem veritas rationis prophetis & sententiariis quas appropriantur scientie prophetie. Intēlio vero mea in dicendo vero ppheras veros fuit euadere a certa tertie specie: quia non habent potestātē rationalis: neq̄ scientiā nisi planū astimatioi quae ascendunt in corde: & cogitationib⁹ variarum. Fortassis autem illa que apprehendunt tales, non fuit nisi in ea que habuerunt annū. Et signa eorum remanserunt fixa in cogitationibus suis cum omnibus quae sunt in virtute imaginativa. Cum vero recesserūt ab eis cogitationes multa, remanserunt signa illorū praecogniti & termini eorum: & visum est eis quasi noui aliqd deforis aduenire: cuī rei similitudo apud me est: sicut si quidam homo haberet in domo sua mille milia singulartū animalium: & obitis extinctis remanserit vni solim: & visum est domino domus q̄ de novo intraverit: sed non est ita: quia non exiit. Ille igitur est vnu locus erroris qui faciunt homines perire. Multa autem

Causa at
dacię est tē
perantia cō
plexionis,

Nota de
fortitudine
imaginatio
nis.

Duas viru
tes oportet
esse fortissi
mas in pro
phetis.

Rabi Roffei Aegyptij: duxoris dubi.

corum qui nitabantur apprehendere veritatem rerum, perierunt. Vnde inuenies multos homines qui firmauerunt credulitatem suam in somniis quae videntur: & purat q. illud qd videtur in somniis, alii aliud q. illud qd sciuerunt vel audierunt vigilantes. Propter hoc igitur oportet q. non apponamus animum ad illum certus virtus rationalis non est perfecta: nec pertinet ad finem perfectionis speculationis: quoniam inuenius pfectus in speculacione ipse est q. est idoneus apprehendere scita alia de spacio intelligenter spousalis q. est sup ipsum: & iste est propheta vere. Istud etiam David dixit manifeste: propheta cor sapientie, hoc autem est de his quae necessaria sunt tibi vel scias.

Quare lex Moy si praefertur aliis legibus. Capitulum XL.

Dicitus locuri sicutus de subtilitate & veritate prophetiae: & offidimus q. prophetia Moy si nostri magistri fuit separata ab aliis prophetiis: dicimus q. propter illam apprehensionem volummodo secura est preeminentia in lege nostra. Quoniam nulli anterius quorum ab Adam usq; ad Moy sen accidit qd ipsi Moy si accidit, nec post ipsum Moy sen contigit aliqui prophetari qd ipsi Moy si contigit. & ita est in principaliitate legis nostre q. nulla lex erit post istam in sempiternum. Cuius rei expofitio est q. dictum est & inuenitum est in libris prophetie: & receptum est q. omnes prophetae qui fuerunt ante Moy sen magistrum nostrum sicut sunt patriarchae, ut Sem, & Heber, & Noe, & Marualem, & Enoch, nullus eorum dixit hominibus, Dominus misit me ad vos: & praecepit ut dicerem vobis ista: & prohibet vobis talia facere: & praecepit ut talia faciatis. & verbum istud non inuenitur in lege, nec receptum est pro vero. Sed prophetia super predictos requiecerat ex parte Creatoris, sicut expofitum: super quem vero effulus est splendor magnus, sicut super Abraham: aduocauit gentes per viam doctrinae & offensionis veritatis quam apprehenderat: & docebat eos per probationes speculativas q. iste mundus habet unum Creatorem: q. ipse creavit omnia praeter se: & q. non erat opus apponere animum ad imagines quas celebat: & nec ad aliquam creaturam: & reddebat homines cautos super istis: & trahebat animos eorum reponens blandis praeponendo beneficis: sed non dicebat, Creator misit me ad vos: & praecepit ut cautos vos redderem: sicut etiam praeceptum receptum super circumcisione & leipsum circumcidit, & filios suos, & eos qui erant in domo sua: nec vocauit eos quasi ex parte prophetie. Non vides qd scriptura dicit, Qui vi deo qd precipiet filii suis & generationi sua post ipsum: & custodient viam domini! Nam igitur pater q. per viam praecepit operabat omnia opera sua. Eodem modo Isaac, & Iacob, & Levi, & Ca hac, & Abraham per huiusmodi viam conuocabat homines: sicut etiam inuenies plures sapientes dicentes de prophetis qui fuerunt ante istos, Schola iudicii Heber, Schola iudicii Malaalem. Omnes illi faciebant homines scire, & reddebat homines cautos per viam inquisitionis & disciplinae, non q. dicerat. Dixit dñs, loquere ad istos vel ad illos talia, sic fuit consuetudo semper ante tempus Moy si magistri nostri. Tu vero iam scis qd dixit populus ad Moy sen, In die ista vidimus q. dominus loquitur cum homine & vivit. Rationes etiam omnium prophetarum qui secuti sunt post Moy sen: tu scis q. corripiebant homines & predicabant eis ut sequerentur legem Moy si: & promitterebat beatitudinem omni tenetori legi, & sequenti praecepta ei: & cedula Christi terrebant transgressorum legis. Et credimus q. sic erit in secula sicut scriptura dicit, Non in seculis est & ceterum. Vobis & filiis vestris in secula seculorum. Oportet autem ut ita sit Perfecti in quoniam omni perfectio in fine perfectionis debita: sive speciei non oportet ut inueniatur aliud fine pfectio praecepit ipsum in specie sua: nisi diminutum ad illam perfectionem: vel in excessu debiti, vel in nisi in nulla defectu, quoniam si recederet a rectitudine linea erit in eo defectus vel recessus. Ita ergo se ha specie oportet res in lege ista sicut scribi q. est recta: sicut scriptura dicit, Præcepta & iudicia iusta, i. ter esse nisi recta, quia exposicio iusti est rectum: est neq; seruitum in quo non est labor, neq; recessus a ligno. nea rectitudinis: sed omnia sunt secundum ordinem, nec est in eis decertatio qua inducat cō. Quod lex de cupido etiam vel voluntatem ut diminuatur perfectio hominis in moribus suis, vel in speciatur recta, ratione sua. Quid vero loquemur in libro isto in rōnibus pceptori depurabilis tibi rectitudo q. est in eis, & sapientia secundum q. opportunum erit ut offendatur. Propter hoc dixi David, Lex dei seruitus domini perfecta. Quicquid vero loquitur q. seruitum eius graue est & durus & laboriosum valde: toti istud error est apud intelligentem. Ostendā vero posita q. leue est apud pfectos. Vnde Moyses, Quid requirit a te dominus deus tuus nisi ut timeas dominum? Istud torum non fuit dictum nisi bonis. Homines vero mali & superbi atq; violenti: scis tu q. maximum malum quod possit eis cœnare cum præponunt sibi iudices & præpositos qui prohibeant eis ne malefa-

clant. Similiter luxuriosis grande malum videatur cum prohibetur eis fornicatio: vel cum puniuntur pro suis malis operibus: sicut etiam valde graue est homini minus intelligenti cum prohibetur ei quod ipse eligit secundum nequitiam morum suorum. Nos vero non debemus pondere leuitatem vel onus preceptorum secundum concupiscentiam hominum malorum de scientiam in bonis moribus: sed oportet ponderare & probare perfectionem secundum perfectum hominem: quoniam intentio legis istius est ut omnes homines sint ille homo. Hac autem lex sola est quae vocatur dominus: quae autem sunt praece illam in regimine & legibus ciuitatum, omnia sunt opera hominum rectorum & catalogatorum non prophetarum sicut prediximus,

Quod consuetudo sit potentissima. Capitulum. XLII.

Stensum est iam in fine demonstrationis quod natura hominis trahitur post consuetudinem ciuitatis: quia natura ipsius inducit eum ut conueniat cum aliis hominibus propter necessitates suas. Non est autem homo sicut & cetera animalia quorum compositione non est propter necessitates suas. Propter compositionem vero quae fuit in hac specie virtutem composita: sicut scis, fuit magna diuersitas inter eius singularia: adeo quod non inuenies duos homines omnino coidentes in moribus: sicut si essent duarum specierum: ita quod fortitudine vniuersitatis: huic autem rei causa est diuersitas comixtionis. Idcirco variantur accidentia que sequuntur formam: quoniaque qualibet forma naturalis habet propria se comitantia praececcidentia que materiam comitantur. Non inuenietur autem ista diuersitas magna quod est in hominibus in aliqua specie animalium irrationalium: sed diuersitas quae est in singularibus cuiuscunq; alterius speciei animalium est vicina fibi: praececcidentia in specie hominum: adeo quod inuenies duos homines differentes in moribus: sicut si essent duarum specierum: ita quod fortitudine vniuersitatis induceret ipsum ad tollendum filium proprium in hora iracundiae suae. Altius vero timebit occidere aliquem serpente: & debilitatur anima eius in hoc: hoc idem contingit in pluribus accidentiis. Quia vero stat in natura hominis de necessitate necessaria coniunctio: non fuit possibilis illo modo ut perficiat hominem coniunctio & coenientia nisi per rectorem qui concordet & ordinaret opa eorum: & supplet defecitus: & diminuat excessus: & imponat leges operibus & moribus: ut ea oculi operent semper eadem via: donec occulat diuersitas magna naturalis sub dispositio ne ordinata: & tunc varietates omnia erit ordinata. Ideo dico quod lex licet non sit naturalis: sed municit tam in legibus naturae: & est ex sapientia Dei ad firmandam speciem istam secundum quod placuit ei efficiens ipsius: & dedit in naturae iustis ut habeat in singularibus suis potestiam regiminis: quorum quoddam mitterit a Creatore cum regimine illo: & ipse est propheta qui fundat mores & leges. Est etiam aliqd eorum quod habet potentiam copiellendi homines ad faciendum quod propheta praecepit: & vt sequatur verba eius: & operetur secundum ipsum. Et iste est rex qui credit leges illas: qui vero credit se esse prophetam: & credit in legem alterius prophetarum totam vel in partem eius demonstrabit partem illarum legum: Alteram vero partem dimittet: vel quod hoc erit ei leue: vel ostenderet quod verbi istud puerit ad ipsum in prophetam: & in ipso non sequitur aliud per viam inuidie & iactantie. Est enim alius homo cui placet aliqua pietatis & dilectionis ipsam: & voleat ut putent homines quod in ipso est illa pietatis: ita ipse faciat quia non est in ipso: si cur videbis multos qui iactant se esse inuenientes cantilenari: & hereditatem carmina aliorum: hoc ipsum factum est in parte aggregatiis scientiarum & in singularibus scientiarum quodam venient in manus aliquius inuidi: & videt ea quae alius de novo intinet per se: & dicit quod ipsam inueniet. Similiter igitur contigit in pietate prophetarum: quae inuenimus quodam quod iactantur se esse prophetas: & dixerunt quod nunc locus est Deus: sicut Sedecharius: & inuenimus alios qui dicunt se esse prophetas: & dicunt quod locutus est Deus: sicut Ananias filius Azur: & hereditauerit illa: & per ea cōfideretur mores hominum. Scientia vero istorum omnium nota est. Ego autem addam tibi hoc ut non labores in aliquo: & habebis discretionem per quam disceres inter regimen legum factarum: & regimen earum que mittuntur verbis prophetarum: & credit in eis: & hereditatem illa. Non est autem necessaria demonstratio in legibus quas fecerunt sciendi doctores sui: quas inuenierunt de corde suo: quoniam coenientia aduersario non idigemur: tene. Facias vero scire regimina de quibus dixerunt quod sunt prophetarum veri spes: quoniam etiam quodam sunt quasi leges: quodam vero sunt hereditates & ab aliis accepte. Cum autem quoniam quod sit finis earum & interior rectoris ipsarum quod ordinavit opera earum: inuenimus quod est dispositio ciuitatis & negotiorum ipsorum ut tollat superbia & dānia: & quod non sit in eis cōfideratio verborum speculatoris: nec ut apponam in eis mēre ad pietatem ne virtutem rōnalis: nec credulitatem virū sint verē vel dubitabiles: sed isteō ē ordiare diuersos

Natura hominis trahi tur post cōsuetudinem ciuitatis.
Diversitas in compositione est causa diuersitatis in mortibus.

Quelibet forma naturae habet propria se cōcomitantia. Ad coniunctionem hominum invenit se est cōaliqua quae rectorem.

Qd lex non est naturalis. De pietatis De origine regni.

Finis legi ciuitatis est dispositio ciuitatis.

Rabí Rossei slegyptij: ductoris dubi.

mores hominū quoq; modo melius hoc possit fieri:& q; cōsequatur cōmodū aliqd de conilio rectoris illius.Qd si ita est, scies q; lex illa cōstruita est,q; fundauit eam,sicut prædictimus est de societate terræ speciei, s; de perfectis in virtute imaginatiua solummodo.Cū aut inuenit legem & intellexeris omnia quæ cōtineuntur in ea intende quid continetur in ea de dispositiōne corporalium morū,& de dispositiōne fidei:& si est eius intentio fides Creatoris in principio & sc̄iētia angelorum:& si intentio eius est docere homines,& facere illos sc̄ire & docere corda eorum,donec sc̄iat vniuersum esse in veritatis forma.Tūc ergo sc̄ies q; regimē illud est a creator: & q; illa lex est sp̄ialis.Restat etiā ut sc̄ias vtrum ille qui talia loquitur cui sic locutus est Deus,vel si facit se heredem bonorum alterius.Via vero probationis huius rei est intelligere perfectionem talis hominis:& diligenter inquirere opera ipsius,& attēdere ad mortes.Signa vero certiora qua demonstrant ipsū,sunt elongatio corporalium voluptarum,& q; non apponat cor suum in illis:quoniam ille est primus graduum hominum sapientum:& praeferit prophetarum.Praetera sensualitas nostra qua est nequitia nostra,sicut dixit Aristoteles,& præcipue iniquitatio fornicationis.Et idcirco reuelauit creator malitiam omnium qui se constituebant heredes propheti: non suæ vt manifestaretur veritas credib;:neq; inducerent homines in errorē,nec deciperent alios.Nōne vides quomodo Sedechias & Achaz se constituerunt heredes propheti:& traxerunt homines ad se,& prophetauerunt prophetiā qua facta fuit ad alios,non ad ipso:& scelus grande quod cōmiserūt cū vxoribus alienis,donec creator detexit eos,sicut & quosdā alios:& cōbusit eos rex Babylonis,sicut offēdit Hic remias,dicens:Fornicati sunt cum vxoribus proximorum suorum:Intellige ergo istud.

C De statu prophetiā in actu prophetandi.Capitulum.XLII.

Non est necessarium ostendere que sit ratio somni:visio vero est,sicut scriptura dicit,In visione me notum facio illi.Ex ista visio prophetia vocatur etiam manus domini,idei spiritus domini,vel potentia domini:& iste status terribilis qui contingit propheta cum vigilar,sicut manifestum est in Daniele,cum dixit: Vidi visionē magnam,& non remansit in me virtus,& dixit.Obdormiui ego super faciem meam:& facies mea in terra.Sed collocurio angelū cum eo quando ipsum erexit,tota fuit in visione prophetia.In huius vero statu quietus status ab operationibus suis:& descendit splendor prophetiā super virtutem rationalem:exinde diffunditur super virtutem imaginatiuam donec perficiat & operatur operationes suas.Principium vero prophetia erit in visione: potesta vero augmentabitur timor & pavor qui sequitur perfectionem operationis virtutis imaginatiua:rūc autem veniet prophetia sicut venit ad Abraham:qua in principio prophetia dixit, Verbum domini factū est ad Abrahā i visione.In fine vero dicit,Sopor irruit sup Abrahā.Dēidē segt.Dixit Abrahā,Cscito q; prophetarum qui dicuntur prophetasse,quidā dicitur locutus cum angelo,alii vero dicunt locutus fuisse Deus,licet omnia fuerint facta mediantebus angelis.Dixerunt siquidē sapientes,qua qd dictum est dixit dominus ad talem vel talē,hoc fuit per manum angelī.Sci to autem q; vicinq; legitur in scriptura q; locutus est angelus cum aliquo:vel q; factum est verbum domini ad aliquem:hoc nullo modo fuit in somnio vel visione prophetie.Inuenimus autem q; sermo qui prouenit ad prophetas,sicut dicitur in verbis prophetie quadripertito diuiditur.C Prima via est cum propheta dicit q; sermo talis peruenit ad ipsum ab angelo in somnio vel visione.C Secunda via,cum narrat angeli verba solummodo,neq; exprimit q; istud fuerit in somnio vel in visione:qua invenitur super eo qd somnium:qua nō venit propheta nisi in somnio vel visione:vel mediante angelo.C secundum viam primam est illud quod scrip̄tum est,Angelus domini dixit ad me in somnio Iacob,& item,Dixit angelus ad Balaam,Secundū viam secundā est illud qd dictū est,Dixit angelus ad Iacob, Surge & ascēde in Berel,Secundū tertiā viā,& dixit ad eū dñs nomē tuū Iacob:& dixit dñs ad Noe,Vocavit angelus domini Abraham in visione.Secundum viam quartam est illud quod scrip̄tum est,Dixit dominus ad Abraham,Dixit dominus ad Iacob:reuertere ad tertiam partem tuorum,& dixit

Dominus ad Iosue: & dixit dominus ad Gedeonem, plures autem eorum ira loquuntur. Dixit dominus ad me, Factum est verbum domini ad me, Spiritus domini fuit super me, & multa talia. Omnia vero quae veniunt secundum aliquam predictam, tu quartuor viarum prophetae: & quod talia dicunt prophetae nuncupantur. Qd autem dicitur, Dominus venit ad illum in somnio noctis, non est propheta illo modo: nec ille homo propheta est: sed venit ad ipsum aliquam caetela a Deo: & fecit factum quod illa caetela fuit in somnio: quoniam sicut Creator facit monum vniuersi hominis ut aliud eius dat vel moriat: ita est causa renovationis aliquam rerum quas voluit Creator renovare in visione somni. Non est enim dubium apud nos quod Laban malus erat in fine malitia: & idolastrorum: & Abimelech similiter, licet bonum se ostenderet. Abraham siquidem pater noster dixit de hominibus regni eius, Timor domini non est in loco isto. De illis vero dictum est, Venit dominus ad Laban Acantham in somno noctis. Intellige igitur nunc praeminentiam que est inter somniis noctis, & visionem noctis. De Jacob enim legitur, Dixit dominus Iacob in visione noctis. Ad Laban vero & Abimelech legitur, In somnio noctis. Et idcirco expovertur Angelos. Venit munda cum coram domino: & non dixit reuelatum est coram domino. Potest autem inueniri scriptum, Dixit dominus ad talen: ne loquitur cum ipso: nec tamen vniuersi peruenit ad ipsum propheta: sed dictum ad ipsum per prophetam sicut dictum est: ut ut quereret dominum: quod est dicere, iustus ut quereret scholam Heber: & respousum est ei. Vnde & dictum est, Dicitur dominus ad illam: licet dictum sit in alio loco. Dixit dominus ad illam primam angelum. Et erit expostio huius loci quod Heber ipse est angelus: quia propheta vocatur angelus: sicut explantabitur postea. Vnde inniteret in hoc quod angelus venit ad Heber cum ista propria: vel erit istud ut faciat sciri quod vobis ergo sermo attributus est CREATORE praefecit: hoc sit angelo mediante: sicut & in aliis prophetis.

Quod propheta
vocatur an
gelus.

De prophetia per similitudinem. Capitulum XLIII.

Am ostendimus quod vobis fit mentio de visione angelorum, vel de ipsius locutione, non enim est nisi visio prophetarum vel somniis sicut in ipsa scriptura, sive non sicut praemissum. & intellige istud bene, nec refert sive dicit primo quod videtur angelum, sive plenum vestitorum sit in principio quod reputatur ipsum hominem: & postea sicut quod dicit angelus. Ex quo igitur inuenies quod ille qui apparuit & locutus est cum illo fuit angelus classis quod a principio rationis sive in propria: tia vel signum prophetarum: quoniam in visione prophetarum vel somnio prophetarum videbit prophetarum Creatorem aut acsi videtur Creatore: & loquitur in eo, sicut ostenditur. Et potest esse quod videbit angelum quod loquitur cum ipso: vel audierit vocem loquenter: & postea fieri manifestum quod ille qui loquenter erat angelus. Et secundum ista & ipsius simili in rationibus prophetarum dicit quod videtur hominem loquenter & facientem vel ut facientem: & postea sciens quod erat angelus. Ad hanc ergo principalemte magna fuit mens sapientiae: & honorabilior honoratus inter ipsos. Iste est Rabbi Ioseph maior in eo quod dicitur. Apparuit dominus ad moysi Mambre: quia cui posuit rationem communem quod Creator apparuit ei, incepit ostendere quod fuit reuelatio gloria: id dicit quod primo vidit tres homines: & occurrit eis: & locuti sunt ei: & ipse respondit eis. Dixit autem ille homo qui excoigitavit hanc opinionem: quod illud quod dixit Abraham, Adonai si inueni gratiam coram oculis tuis: non per terrenas ferias tuis: quia hoc est variatio eius quod dicit in visione prophetarum: & vni illorum: & maiori inter illos dixit. Tu autem intellige rationem istam: quia est secreta secretorum. Eodem modo dico in Iacob in eo quod dicitur, Luctatus est vir cuius quia istud fuit in visione prophetarum: sicut ostensum est in fine quod angelus fuit. Est autem sicut & ratio de Abraham: quia premisit scriptura verba certa, ut ostendere qualiter acciderit. Similiter etiam in Iacob dixit, Obuiauerunt ei angeli domini: & postea dicit quis afferderit primo donec obuiauerunt ei: & dixit, misit nuncios & fecit sic & sic: & remansit Iacob solus: & luctatus est vir cuius est. Ibi sunt angeli domini de qibz dictum est primo. Obuiauerunt ei angeli domini: & ista colloquio & luctatio cuius est, istud fuit in visione prophetarum. Eodem modo quoque ratio omnis verborum Balaa et verba aliae caula ista fuerint in visione prophetarum: sicut fuit in fine quod angelus locutus est cum coleem dico in Iosue, Letauit oculos suos et vidit: et ecce vitans circa eum: quia hoc fuit in visione prophetarum: sicut dicit in fine rationis, Ego princeps exercitus domini. Quod autem dictum est, Aferedit angelus domini de Galgal: et fuit ac si loqueretur angelus domini verba ista ad omnes filios Israel. Dixerunt sapientes quod ille angelus fuit Phinees: de quo dicitur quod quando gloria et spiritus sanctus quiefecerat super eum videbatur angelus domini. Et iam ostendimus quod nomine angelorum equiuoxum est: et quod propheta vocat angelus: sicut scriptura dicit, Misit angelum et eduxit vos de Aegypto: sicut dicit Aggæus,

Rabí Rossei Aegyptij: duxoris dub.

angelus dñi p nuncio dñi: & ite, illud debat angelis dñi. i. nesciis. Dixit etiā Daniel ut Gabriel, Quē vidi primo in visione, totū istud fuit in visione prophetie: & non ascēdat in cor tuū q̄ sit angelus sic vel auditus verbi angeli, nisi in visione vel somniō prophetie, sicut fundatum est in scriptura. In visione ostendo me illi, & in somnio loquor ei. Deīs aut̄ quae dixi potes intelligere illa quā nō dixi. De his aut̄ quae præmissim⁹ in ratione illorū quae necessaria sunt ad prophetā, & de equiuocatiōe huius noīs angelus scire poteris q̄ Agar Aegyptia nō fuit prop̄ta, nec Menach, nec vxor eius, sed verbū quod audierunt vel intravit imaginationē ipsorum siue filia vocis, de qua mētione faciunt sapientēs. & eff̄ res quae contingit homini qui non est preparatus ad prophetiam, sed in hoc inducit errorē aquiuocatiō nominis. Hęc autem est principalitas, quae remouet plures dubitationum quę sunt in lege. Attende vero ad illud qđ scriptura dicit, Inuenit eam angelus domini super purem aqua, sicut dictum est in Ioseph, Inuenit eum vir arantem in agro, & dictum est a sapientibus q̄ fuit angelus.

¶ De similitudinib⁹ & speciebus pphetai in visione vel in somnio. Ca. XLIII.

Onus sum est iam in libro nostro q̄ pphetai ppheticant per viā similitudinis: qui vidēt rem similitudinari, & exponit eis ratio similitudinis in ipsa visione pphetai: si cur qui videt somnium, & videat sibi q̄ expergesiat, & narrat somniū ali⁹ qui interpreta tur ei somniū. Sunt etiā quædam somnia quorū est signatio scientiæ postq̄ somniis fuerit exper gesi⁹tus. Similiter se habet similitudines pphetai: quia pōt̄ esse q̄ exponent ipsarū rationes in visione pphetai, sicut oftensum est in Zachi, dicitur, Post similitudines suas reuersus est angelus qui loquebat in me, & docuit me sicut illū q̄ euigilat a somno suo: & dixit mihi, Quid tu vides? & postea expofit similitudine: sicut etiā oftensum est in Daniele: & diceret Daniel Videl somniū & visiones capitis sui super lectū suū. Postea dixit expofit: onē omniū similitudi nū, postea narravit magnā tristitia suā, quia neclivit expositionē ipsarū & interpretationē ea rū donec rogauit angelū & fecit enūciare signacionē earū in eadē visione. & hoc est qđ dixit, Accessi ad unū de statib⁹, & quæsi⁹ ab eo veritate super his oībus, & respōdit mihi, & fecit me scire interpretationē verbōrū: & vocavit nōmē illi⁹ rōnis pphetai postq̄ ppheterat se vidis se somniū. Et exposuit ei angelus sicut dixit in somno prophetie, hoc est etiā qđ dixit postea, Apparuit mihi Danieli propheta post illud qđ primo apparuit mihi, & ostēdit q̄ ambe visiones sunt una ratio. Nam vero diximus q̄ non est via terria præter duas vias de quibus lex locuta est. In visione ostēdo mihi: & i somnio loquor illi. Sed pphateria gradus habet sicut postea ostēderemus. Sunt etiā similitudines multe ppheterarū, quarū ratio nō exponit in visione prophetie: sed cū expergesiat, cit propheta quae fuit mens, sicut virga quas vidit Zacharias in visione pphetai. Scito etiā q̄ sicut vident pphetae quædā res, & sunt similitudines, sicut cande labra Zachariae, & equi, & mōt̄es, & volumē libri Ezechielis: & murus plumbeus quem vidit Amos, & bestiæ quas vidit Daniel, & oīla fortius quam vidit Hieremias, & similia istis in quibus omnibus est mens, scilicet similitudo, non alia res: ita etiam vident res in quibus est intentio illud quod signat nōmē Dei in ex parte decisio[n]is nominis qđ sumptū est ab alio, vel aquiuocatiō nominis. Et videtur q̄ operatio virtutis imaginativa est reuelatio nominis aquiuoci: & accipit probationem ex una ratione fūtarum super alia ratione. Hęc est etiam una de speciebus similitudinib⁹, sicut Hieremias dixit: Virgam amygdalinā ego video, & fuit intentione eius ostēdere aquiuocatiō faq̄ed. I amygdali, & dixit, Quia vigilabo ego super verbo meo ut scia illud. Istud aut̄ nō est de ratione virga, neq̄ de ratione amygdali, sic etiam vidit Amos fructuum calathum, fructuum estiūorum, ut acciperet probationem ex hoc super tenoris complemento: & dixit in expositione sua, Finita appropinquit. Accidit etiam qđ magis mirabile est q̄ predicta, quod est immutatio secreti in nomine: literæ aut̄ ipsius nominis sunt literæ alterius nominis in permutatione ordinis, sive licet unum nomen sit decisiū ab altero: nec est inter ea ratio aliqua participatiois, sicut inuentis in similitudinib⁹ Zacharie, cū accipere duos baculos ad pacendū oīes in visione prophetie: & vocavit nōmē viñus pulchritudo Naan, & nōmē alterius Oslui: & fuit mens huius similitudinis q̄ gen⁹ illa in principio suo fuit pulchra corā domino: & Creator fuit dux eius, & ordinator corū que ad ipsam spectabant: & ipsa lētabatur in scrutio eius, & placebat Creatori, & diligebat eum, sicut scriptura dicit, Ad Dominum erexi te hodie. Et iterum. Dominus erexit te hodie. Tunc etiam Moyses erat dux eius & doctor ipse: & secuti sunt eum. Postea vero mutari sunt mores eius,

Lib.II. Fo.LXVIII.

& abominatum est seruitum creatoris: & ipse abominatus est eam: & erat dux eius obliuui, sicut Roboam & Manassen. Obliuui autem est verbum dictum a demolienti postea vero induxit probationem de verbo obliuui, dicens quod abominari sunt legem domini: & dominus eos. Hec autem ratio non est decisio de obliuui nisi cum permutatione ordinis trum literarum. Dicit autem in ratione abominationis, Anxiata est alia mea in illis: & alia eorum abominata est mihi: & conuerit lisas de ballo: & fecit ex ipso habal. Secundum ergo hanc viam inueniuntur verba mirabilia valde: & sunt secreta similia verbis quae inueniuntur in mercava Ezechielis, & in quibusdam aliis locis. Cum autem inquisieris diligenter super illis, declarabuntur tibi ex virtute huius verbi postquam docui te. Citoque quod proprietate erit in visione vel in somnio, sicut ostendimus, non oportet ut tempore petamus, sed modo dicimus quod cum propheta proponatur, potest quod videbit similiter deum, sicut ostendimus: sicut potest etiam esse quod videbit gloriam dei in visione prophetiae: & loquetur cum eo, sicut dixit Elias. Audiu vocem domini dicentem, Quem misericordiam, & quod ibit vobis? Potest etiam esse quod audiet angelum quod loqueretur cum eo, & multi sunt tales, sicut dictum est. Et dixit mihi angelus domini, & dixit ad me, Ignoras quod sunt isti? & respondi ei quod loquereretur cum me: & audiui quod sanctorum loquuntur, & loguntur etiam enumerare tales. Potest etiam esse quod propheta videbit hominem loquenter secum, sicut dixit Ezechiel. Et ecce vir cuius aspectus sicut eris: & locutus est ad me vir. Postquam aperuit verbum, fuit super me propria deum. Potest etiam contingere quod propheta non videbit formam: sed audierit vocem loquentem libi in visione prophetiae: & vocantem ipsum, sicut Daniel. Audiu vocem hominis, lob, Sulfurum & vocem audiuit. Et sic dixit Ezechiel, Audiu illi qui loquebatur ad me. Illa enim ratio quam consecutus est in visione prophetiae, non est illud quod locutus est cum eo sed separavit illa ratione mirabilem & profundam quam fecit scripsi quod consecutus est: & incipit in ratione prophetiae: & dixit, Audi uero illi qui loquebatur ad me. Postquam vero premisi distinctionem illa sua quae testificat scriptura: dicam quod verba illa quae audit propheta in visione prophetiae, putat quod est sonus magnus valde, sicut qui sonnatur quod audit tonitrua magna, vel grandine magna: potest autem esse quod audit in visione prophetiae: sicut audit verba confusa & nota. Et hoc manifestum est tibi ex ratione Samuelis, sicut propheta: quia cum vocauit eum Deus per viam prophetiae, putauit quod Heli sacerdos vocabat eum: & istud fuit usque tertio. Postea vero scriptura exposuit rationem in hoc: & dixit quia cum induxerit eum ut paret quod Heli vocauerat ipsum, fuit quia non erat consuetum ut sic fieret ad prophetas neque se crederet istud fuerat scitum. Et propter hoc dixit Samuel ante quod sciret dominum & antequam revealatum esset ei verbum domini: quod est dicere quod ipse nesciebat, neque reuelatum fuerat ei secreta istud, quod hoc modo posset esse verbum domini: quod autem dicitur est ante quod sciret dominum, hoc est dicere quod ipse non habuerat ante prophetiam: quoniam de illo quod debebat prophetizare dictum est. In visione me ostendit illi, & erit expositus versus secundum suum rationem, sicut erit genus prophetiae secundum hismodi modum.

De prophetiae gradibus. Capitulum XLV.

Sicut praemissum expositione veritatis prophetiae secundi quod exigit speculatio cum eo quod ostendit in lege nostra, necesse habemus dicere gradus prophetiae secundi istas duas principalitates. Sicut autem quod non omnis apertus est ad aliquem istorum graduum quod dicuntur gradus prophetie, est propheta, qui enim puerit ad gradum primum vel secundum inter gradus prophetie, nec numerat inter prophetas, nec est de vniuersitate prophetarum, de quibus verbis premissis: sicut aliquis talis vocatus sit propheta: hoc enim de eo contacteretur, quod est propinquus prophetie. Non te decipiatur gradus isti: quia inuenies in libris prophetie: quia prophetia euenerit alicui prophete secundum aliquem istorum graduum: & potest esse quod intellegit in se propheta quod illi prophetia euenerit ei secundum modum alterius gradus: quia potest contingere quod prophetia unius prophetae euenerit secundum modum graduum quos subiungam, & euenerit eidem alia prophetia secundum modum gradus minoris gradus prime prophetie. Prophetia nam non semper prophetizat: sed quandoque prophetizat, non potest in ipso prophetia. Similiter quandoque prophetizat in forma gradus excelsi: postea vero prophetizat alia vice in gradu inferiori illo. Potest etiam contingere quod in omnibus annis vita suauissima perueniat ad illum gradum sublimem nisi sensim: & postea phibebit ab eo, & remanebit in illo gradu inferiori: semper aufer donec auferetur ab eo prophetia: quoniam non potest esse quin prophetia auferatur a proprie tute ante mortem suam: vel prope vel longe, sicut ostendit est in Hieremia cum dicitur, Quoniam profeta ante finitum est verbum domini de ore Hieremias, & sicut inueniuntur in David ubi dicitur, Ista sunt verba domini nouissima, eadem ratio est in orbis. Postquam vero finiuit ista, accipit dico te gradus quos debeo auferre. Primus gradus ipse est principium graduum prophetiae, verbi gratia, si sit alius homo qui habeat animus & gradus.

Rabi Rossei Aegyptij: duxoris dub.

audaciam specialem quæ moueat & doceat ipsum ad aliquid faciendum quod sit rectum & honorabile: sicut et ut euadant boni homines de manibus impiorum, vel ut euadat bonus homo honoratus, vel ad inducendum bonum super multos: & inueniet in anima sua preceptorum qui reddat eum cautum ad istud faciendum: & hic vocatur spiritus domini. Ille vero cui euenit istud, dicitur de eo q̄ prophetizat super eum spiritus domini, vel induit eum spiritus dñi, vel requieuit super eum spiritus domini, vel dominus fuit cum eo, & istis similia. Iste autem fuit gradus iudicium Israël, de quibus vniuersaliter dictum est. Suscitauit eis dominus iudices: & fuit dominus cū ipsis iudicibus: & saluauit eos de manibus inimicorum. Hic etiam fuit gradus omnium principum honorum in Israël. Istud autem offensum est proprie in quibusdam iudicibus & regibus: sicut dictū est. Spiritus domini descendit super Esdra. Et de Sampson dictū est. Profecit super eum spiritus domini, & de Saulo dictū est. Profecit spiritus domini super Saul cum audiuit verba illa. Sic etiam dictū est de Amaza, cum venit ut saluaret David. Spiritus induit Amaza. Scito etiam q̄ huiusmodi potentia nunc recessit a Moysi magistro nostro a tempore iuuenturis sue. Et idcirco interfecit Aegyptium. De magnitudine vero huius potentiae que fuit in ipso, & in hora metus fui & fugax: cum perueniat ad terram Madian ipse solus & timens, cum vidi quiddam superbe fieri, nō potuit sustinere: & fuit inuitus ut tolleret sicut dictum est. Surrexit Moyses & saluauit eum. Similiter illa potentia fuit in David a tempore quo vnetus est oleo vnetionis: sicut scriptura dicit. Profecit spiritus domini in David a die illo deinceps: & ideo confortatus est cor eius v̄t interficeret leonem & virsum & Phylistēum. Hęc potentia, que vocatur spiritus domini, non docuit aliquem istorum ut loqueretur verba propheticā: sed f. n̄is huius potentiae fuit instruere aliquę ad aliquod opus: sed nō ad quodlibet opus sed ad saluandū opprēsum vel iniuriam: vel aliquem honoratum: vel vniuerſitatem aliorum us gentium: vel aliquid ex quo ista proueniāt. Sicut ergo non enim qui videt seminū verū, est profeta: similiter non diceret de quoq; qui habuit auxilium istud ad quodcumq; opus, sicut ad acquirendum diuinias, vel aliqua alia necessaria: q̄ fuit spiritus domini cū eo: vel q̄ operatus est opus suum cum spiritu suo. hoc autem dicitur de illo qui fecerit alioq; aliquod bonum praecepit vnde reddi debent multa gratia: vel aliquid vnde proueniāt illud. Sicut fecit Ioseph in domo Aegypti: q̄ fuit causa principii ad multa magna & sublimia: que post ea acciderunt, sicut notū est. Secundus gradus est q̄ inueniet homo aliquid quod intrat in cor eius: & potentiam aliam præter potentiam naturalem quæ descendit super ipsum: & doceat eum ad loquendū, & loquuntur in scientiis, vel laudibus Dei, vel in verbis vritatis, vel in rationibus compositionis morum, vel in rationibus spiritualibus. Et rotum istud erit in vigilando sensibus exercitibus operationes suas, sicut solent: & ille est de quo dicit q̄ loquitur cū spiritu sancto. Cū isto ergo spiritu & cū fīli simili cōfōlūt David Psalterū, & Salomon cōfōlūt Parabolās, & Ecclesiastē & Canticā cāticorū. Sicut quoq; Daniel, & Iob, & liber Paralipomenon, & alia scripta quā cōcīt cū ihsis, oīa fuerūt cōposita cū hmōi spiritu sc̄t. & ideo vocata sunt scripturae sancte, id est scripta per spiritū sanctū. Palā vero dixerūt sapientes q̄ charta Hefer scripta fuit cū sp̄i sancto. De tali autē spiritū sancto dixit David. Sp̄s dñi locūs est in me: & verbi eius in ore meo. Hoc est dicere. Dicit me vt loquerer verba ista. De tali ergo societate fuerūt. LXX. senes de gibus dicitur est. Quia requieuit sup eos sp̄s, prophētant, & nō cessarūt. Similiter Eldat & Meldat, & oīs sacerdos maior q̄ portabit purim, & tunīm, fuit de coru isto, hoc est dicere, sicut sacerdos sapientes. Gloria fecerat in eo, & loquebat cū sp̄i sc̄t. De istis erā fuit Iachariel, de quo dictū est in Paralipomeno. Fuit sup cū sp̄is dñi in p̄plo: & dixit Audite oīs Iuda & Hierusalē hoc verbū dicit dñs. De talib⁹ erā fuit Zacharias fil⁹ Ioiade, sicut dictū est de eo. Sp̄s dñi induit Zachariā filū Ioiade sacerdotis: & sterit i populo, & dixit ei. Hæc dicit dñs. Similiter & Zacharias de quo dictū est. Sup Azaria filū Adet fuit spirit⁹ dñi: & sterit corā Azā: & oīs alijs de quo dictū sunt similia ihsis. Scito etiā q̄ Balaā de talibus fuit dum bonus erat: & dictum est. Posuit Dominus verbum suum in ore Balaā: idem est ac si diceret q̄ loquebar cum spiritu Domini. Et secundum hunc modum est quod ipse dixit de se audiens verba domini. Q; autem necessarium est vt percipias & scias quia David & Daniel de coru istorum fuerunt: & non de coru Esaīa, & Hieremīa, & Nathan prophētae, nec Aīz Silonis, nec aliorum similiū ipsiis: quoniam David, & Salomon, & Daniel non dixerūt nisi cum spiritu sancto. Quod autem David dixit, Deus Israël dixit mihi. locutus est fortis Israël. Hoc vult dicere q̄ per manū prophetæ vel Nathan vel alterius confortauit

Lib. II.   fo. LXIX.

cum sicut inuenimus de Rebecca. Dixit Dominus ad illam. Et sicut dictum est. Dixit Dominus ad Salomonem. Quare fecisti hoc. & non custodisti pactum meum? Istud enim sine dubio fuit per manum prophetæ Aie Silonitis. vel alterius. Similiter quod dictum est. In Gabaō apparet Dñs Salomon in somnio noctis. Istud siquidem non fuit propheta pura. nec sicut illud quod dictum est. Verbum Domini fuit ad Abraham in visione. nec sicut illud quod dictum est. Dixit Dominus ad Israhel in visionibus noctis. Nec sicut propheta Esaiæ. vel Hieremij. quoniam quis liber istorum. licet etenim ei propheta: fecit ei scire quod propheta erat. & quod erat a Cœatore. In eo enim quod dictum est de Salomone dicitur in fine. Euigilauit Salomon. & ecce somnium. Similiter etiam in ratione secunda dixit. Apparuit Dominus Salomon secundo: sicut apparuit et in Gabaō: de quo manifestum est quia somnium fuit. Iste vero gradus minor est illo gradu de quo dictum est. In somnio locutus est ei. Qui prophetizat in somnio non vocat ipsum somnum aliquo modo postquam propheta peruerit ad eos in somnio: sed p̄scite dicunt quod illud est propheta: sicut Jacob fecit: qui cum euigilasset de somnio propheticè non dixit quod esset somnii: sed præcisè dixit. Vere Dominus est in loco isto. Et dixit. Potens sufficiens apparuit mihi in luce. & testificatus est quod fuit propheta. Sed in Salomone dictum est. Euigilauit Salomon. & ecce somnium. Similiter etiam Daniel p̄scite dixit. quod ea que videras fuerit somnia: & ipse videbar angelus & audiebar verba eius: & vocabat nomē illius rei somniū. Postquam vero sciuit de illis illud quod sicut rūc dixit. In visione noctis revelauit somnium. Et dixit. Vidi in visio ne mea in nocte. & dixit. Visiones capitis mei terruerunt me. & dixit. Obscupu supervisio. Non est autē dubium quod minor est iste gradus quā ille: de quo dictum est. In somnio locutus est ei. Et idcirco geno nostra elegit ordinare librum Danielis: & ponere inter scripturas. non inter prophetias. Proper hoc ergo docui te quod illa ratio propheticæ que conuenit Danieli. & Salomonis: licet viderint in ea in somnio angelū: non tam inuenierunt quod esset propheta mera: sed somnium. quod fecit sicut rationē veritatis: & est de illis qui loquuntur cō spiritu sancto. Et ille est gradus secundus. In ordinatione etiam scripturarū sanctarū assignauerunt differentiam inter Parabolās & Ecclesiastē. Dani. & P̄faterū: & chartā Ruth: & chartā Hefter. Et dixerunt quod omnia ista scripta fuerunt per Spiritum sanctū. Licet autē istud ita sit. generaliter triū isti vocati sunt prophetæ. **C**Tertius gradus ipse est principiū gradus secundū quos dicitur Verbum Domini fuit in me & similia. Et secundū hoc est quod propheta videbit similitudinē in somnio: & secundū conditions quā p̄missimus in veritate propheticæ: & in eodem somnio propheticæ manifestabitur ei ratio ipsius similitudinis. scilicet que fuerit mēs eius: sicut in plurib⁹ similitudinib⁹ Zacharie. **C**Quartus gradus. Audierit verba in somnio propheticæ manifesta: & nota: sed non videtur dicentem. sicut contigit Samuell: cum primo venit ad eum propheta: sicut offendim⁹ cum de hoc loqueremur. **C**Quintus gradus est cum loquatur ei homo in somnis sicut dictum est in quadam parte Ezechielis. Locutus est ad me. **C**Sextus gradus. cū loqueat̄ ei angelus in somnis. Et iste modus accidit plurib⁹ prophetis: sicut Jacob dixit. Angelus Domini dixit ad me in somno. **C**Septimus gradus. cum videbit in somno propheticæ: quod Creator loquatur ad eum. sicut Elias dixit. Vidi Dominum. & dixit. Audiui vocē Domini dicentis. quem mittam. & sicut verba Michæl quod dixit. Vidi Dominum. **C**Octauus gradus est. Cū veniet ad ipsum verbū Domini in visione prophetæ: & videbit similitudinem sicut Abraham inter diuinōes. quoniam illę similitudines fuerunt in die in visione. sicut ostensum est in loco suo. **C**Non gradus. Autem dicit verba prophetice in visione sicut dictum est ad Abraham. Ecce verbum Domini ad ipsum dices. Nō succederet ipse tibi sicut heres: sed qui egredierit de lumbis tuis ipse erit heres tuus. **C**Decimus gradus. Videbit hominē loquentem fecur in visione propheticæ: sicut Abraham ad montem mābrę. & sicut Iosue in Hiericho. **C**Gradus undecimus. Videbit angelū sibi loquentem in visione: sicut Abraham cum voluit offerre filium suum. Iste vero gradus in oculis meis maior est omnibus gradibus prophetarū super quibus testificari sunt libri post illa quae necessaria sunt premitri in perfectione anima rationalis in homine secundū quod exigit spectaculo. De conditione extraximus Moysen magistrū nostrū. Si quis fueris virtus potest videre prophetā in visionibus propheticis quād Creator loqueretur in eo. istud est longe remotū quādū ad me: & virtus imaginaria per se non venit ad istud. Hanc autem rationem non inuenimus in aliis prophetis. Et idcirco propalauit in lege: & dixit. In visione facio me scire illi: & in somno loquor illi. Posuit autem loqui in somno solummodo: visioni vero dedit conjunctionem intellecūs. & splendorem potentie suæ. Et hoc est quod dixit. Illi facio me scire. & nō dixit quod visio ita

Nota de li
bro Danielis.

Tertius

Quartus

Octauus

Nonus

Septimus

Decimus

Undecimus

Rabbi Rossei à Egyptis: ducoris dubi.

Et audita ex verbo Creatoris. Cum autem inueni plures scripturarum testificantes qd audierat propheta verbum: & ostendit qd hoc fuit in visione: dixi per viam opinionis, oportet qd iste fermo quem audiuit sit in somnio: & non erit in tali visione. Et hoc est qd ostendit ei Creator quasi cum loqueretur cum eo. Istud autem totum est secundum planum scripture. Postea vero aliquis dicere qd omnis visio que est cum audiitu verbi, principium eius erit visio: postea vero anima fixa in re illa. & fieri somnum sicut ostendit nobis: cum dixit: Sopor irruit in Abram. Ex dixerunt fratres qd iste sopor fuit ad prophetiam: & erit omnis somno auditus quo cito modo, vel in somnio sicut dixit. In somnio locutus est ei, vel in visione prophetie, vel non apprehendet in eo nisi similitudines, vel intelligibilia aliqua adiuncta per quas comprehenderet modos scientiarum: sicut apprehendit per visionem oculi: sicut ostendimus. Ecce qd dixit in visione facio me illum scire, sed ultimam expositionem erunt prophetie gradus octo. Excellet autem omnibus illis & perfectior est qd prophetat in visione gloriliter: licet loquatur in eo homo: sicut predictum est. Si autem obicerit mihi dicens: In gradibus prophetie dixisti qd propheta audierat Creatoris verba qui loquitur in ipso: sicut Elias & Micheas: & quomodo erit istud ei principalitas fidei nostrae testificetur qd ois propheta audierat verbi angelico mediante preter Moysen, de quo dictum est. Ore ad os locutus est Dominus cum eo: Scito qd ita se habet res: & meditatio in isto loco est virtus imaginativa per quam audit qd Creator loquitur in eo, in somnio prophetie. Moyses vero audiebat desuper propitiatorium inter duos cherubim non exercete operationem suam in ea virtute imaginativa. Jam vero ostendimus in aggregatione nostra magna istius prophetie gradus: et expofimus illud qd dictum est. Ore ad os: & qd dictum est. Sicut loquit homo cum amico suo: & similia istis. Tu vero intende in illis que ibi dicta sunt, non enim expedit ut repetantur haec quae dicta sunt.

Multa que dicuntur in prophetis fuerunt tria in visione & non
in re. Capitulum XLVI.

Ex uno singulari solet accipi probatio super vniuersitatem singularium cuiuscumque speciei, & scitur qd illud est forma cuiuslibet singularis. Intentio vero mea in hoc verbo est qd de una forma formari comprehensionis prophetarum acceptetur probatio super oib[us] comprehensionibus speciei illius. Post hoc autem stramentum scito qd sicut homo videt in somnis quia proficitur peregre in terra longinquâ: & ibi ducit uxore & moratur diebus multis & fulcitur filii talis vel tales: ita se habent similitudines prophetie visae, vel factæ in visione prophetie. Quicquid autem exigit ipsa similitudo in dicto vel facto qd propheta facit, vel reponit distincta que sunt inter unum opus & aliud per viam similitudinis: vel motio a loco ad locum, totum hoc non est nisi in visione prophetie: non qd sunt opera inuenta sensibus manifesta. Re membratio vero istorum inueniuntur in parte librorum prophetarum in verbo proprio. Cum enim scirum est qd totum hoc fuit in visione prophetie: non fuit necessarium ut repeteret in qualib[et] parte similitudinis: nec qd dicatur quia fuit in visione prophetie, sicut propheta dixit. Dixit Dominus ad me: nec vt ostendatur quia istud fuit in somnio. Homines vero purant qd opera illa & motiones & quietiones & repotiones qd oia fuerunt in comprehensione sensuum: non in visione prophetie. Sed ego dicam tibi in hoc qd nullus dubitabit: & inducatur posita partem quandam eorum quae sunt huius generis, de quibus accipies probationem super illis que non dicam. Scito qd de manifestis de quibus nulla est dubitatio est verbum Ezechiel: qd dixit. Cui sedere in domo mea & seniores Iuda coram me: susulit me vetus inter celum & terram: & adduxit me in Hierusalem in visionibus Domini. Simile est illud qd dixit. Surrexi & exiui in campum. Omnia illa fuerunt in visionibus Domini: sicut dictum est de Abraham. Et duxit eum fortas, & hoc fuit in visione. Similiter & illud. Posuit me in medio campo: et fuit in visionibus Domini. Et Ezechiel dixit in illa visione in qua fuit adductus ad hierusalem, ecce foramen vnu in pariete: & dixit mihi. Fili hominis fide parietem: & sicut vidit in visionibus Domini qd precepit ei ut foderet parietem, & qd intraret per eum ut videret qd intus faciebat: & intravit per portam, & vidit illud qd videt: & totum istud fuit in visione prophetie. Simili modo fuit qd dixit. Sume tibi laterem & dormi super latus sinistrum: & sume tibi triticum & hordeum. Similiter etiam qd dixit. Accipe nouaculam & fac eam transire super caput & super barbam tuam. & totum istud fuit in visione prophetie: sed videbatur sicut si faceret opera illa. Non oportet autem credere de Createore qd ponet prophetas suos in opprobrium & derisionem honunibus

& leuius & indiscretis: vel praeiperet eis ut facerent opera stultorum: præterim qd essent ibi aliqua in quibus esset transversio legis: sed oia fuerit in visione prophetie. Similiter qd dictum est sicut fuit Esaias, Seruus meus nudus & discalciatus, totum istud fuit in visionibus Domini: sed homines imperfecti sensus errant in istis q prophetæ narrat: precepit ei Dñs ut faceret sic vel sic: & fecit. Similiter in eo qd narrat prophetæ: quia pœpit ei Dominus ut soderet parietem sanctuarii: & ipse erat in Babylone: & dixit quia fodit. Et istud manifestum est quia fuit in visionibus Domini. Similiter in eo qd dicit est de Abraham: factum est verbū dñi ad Abraham in visione: & dictum est in visione eiusdem prophetie. Edixit eum foras: & dixit ei, Sulpice coelum. & manifestum est q visionem est ei quasi educeret eum de loco in quo erat donec videret celos. & dictum est ei, Numerā stellas: & procedit narratio scire tu vises. Idem dico in eo quod dictum est Hieremie: ut abscondet lumbarē in flumine Euphrate. Et post aliquos dies iuit ut videret illud: & inuenit q putruerat. Ita similitudines omnes fuerunt in visione prophetie: non q exierit Hieremias de terra Israël ut iter in Babylonem: nec vidit flumen illud. Sicut etiam dictum est Osee. Accipe tibi vxorem fornaciticem: & filios ex fornicationibus. Et omnia ista & nomina qua: impositi filii sic natu fuerunt in visione prophetie. Postq manifestum est q illa fuerunt similitudines, non remanet ibi aliquid quod inducat dubitationem: vel inducit hominem ad dicendum q illa fuerunt in veritate: nisi sicut prophetæ dixit. Erit vobis prophetia omnis sicut verba libri signati. Simile etiam videretur mihi illud qd dictum est de Gedeone in tonsione eius: q fuit in visione: sed nō in visione prophetie p̄ se. quoniam ipse non peruenit ad gradum prophetarum, sedū ad gradū faciendi signa. Huius autem gradus eius fuit q numeratus est inter iudices Israël. Sapientes autem numerauerunt eum inter homines leuiores qui erāt in mundo: sed totum istud fuit in somnio: sicut somnum Abimelech: sicut prædiximus, sic etiam verbum Zacharie: qd dixit, Pau! ouies occisionis: & q quefuit mercedem cum debilitate sensus. & q accepti Denarios & proiecit in domum figuli. Omnia ista fuerunt in visione prophetie, quia p̄cepit ei, ut faciat, & in somnio prophetie, & in hoc nulla est dubitatio. In hac autē cōsideratione non decipitur, nisi illi cui cōmiseretur possibilia cō impossibilibus. De his autem qua dixi, accipies probacionem in illis que nō recigi. Omnia quidem sunt per viam viam: & cādēm specie in visione prophetie. Et quicquid dicitur in ipsa visione, s. quia operatus est, vel audiuit, vel exiuit, vel locuti sunt ad eum, vel surrexit, vel seddit, vel ascendit, vel descendit, vel morit, vel quefuit, vel queſiūt est ab eo: Omnia inquā fuerunt in visione prophetie. Licit autem multi plauderint verba in illis quæ prædiximus & descripserint tempora, & exprefſerint hominū aliquorum hominū: & in locis notis, ex quo apparuerit tibi q illa fuerint similitudo, scito in veritate qd hoc fuit in visione.

¶ De prophetiis per metaphoras. Capitulum. XLVII.

Non est dubium qd iam manifestū est q plus de prophetia prophetarū est in similitudīnibus: quoniam illa sunt armi virtutis imaginatiue. Similiter etiam oportet scire modum verborum tranſumptorum & extansorum. Ia quibusdam enim verba prophetie intelliguntur scdm illum modū: & nescitur q sint scdm illum modū: vel intelliguntur scdm planum scripture, iuxta positam rationem suam: et ignoratur q sint accommodata & nasciuntur ex hoc inconvenientia magna. Et proper hoc dixerunt aliqui, locuta est lex verba inutilia: & inducerunt ex hoc: probacionē ex eo qd dictum est. Cūiitates magis & mīstātē in cœlis. Et scdm hūc modū est illud. Aues coeli portabunt illu. i. & scdm hoc dictum est. Sublimitas eius sicut aleiūtū coeli. Ita vero inueniuntur frequenter in verbis prophetarum omnium hoc est dicere verba quæ dicta sunt per viam extansam non per viam propheticas et determinatis. Non est autē scdm hūmī modū quod lex dicit de Og. Ecce lectus eius letus fortissimè est lectus hominis scdm mensuram statutæ ipsius: quia nō est sicut vestimentū qd induit: sed lectus est major homine qui iacet in eo scdm oblongū manifestum. Lectus erit major quantitate Domini fere in terrā parte: ita si lectus fuerit. scdm cubitorum. Et iacentis in eo scdm confertū. Iacet scdm cubitorum vel pauciorum. Et qd dictum est ad cubitū vtrū ei⁹ expositiō est hominis de numero aliorū non scdm cubitū Og: quia istud impelliatur scdm qd est in pluribus: & scdm hanc rationem. Et qd longitudo Og erat sicut longitudo aliquius alterius hominis vel maior, sine dubio: tamen ille fuit quasi singularis inter singula-

Rabí Rossi Aegypti: ducoris dubi.

ria huius speciei. Quid autem lex dixit. In longitudine dierum vite antiquorum: scito quod ego dico quia illi anni non fuerunt inuenient nisi in his hominibus de quibus lex fecit mentionem. Alii vero homines vixerunt vitam suam naturalem sicut confuerunt est. Illa vero nouitas que fuit in illo homine de quo lex fecit mentionem, sicut proper multas causas in regime suo: vel per viam mataculi. nec et opus: ut loquarum in hoc placit locuti sumus. Necesarium est ergo tibi ut intelligas verba quae dicta sunt per te accommodationem seu transumptionem. quedam enim illorum manifesta sunt sine dubio: sicut illud quod dictum est. Cantabant corde deo laudem: & omnia ligna sylvarum plaustra manibus: quia illud manifeste similitudo est. Similiter & illud quod dictum est. Arboribus libani accesserunt ad te, & transtulit Iona thas poeta res adheserunt tibi pingues diuties: & posuit hoc similitudinari sedm illud. Buryrum de armario & lac de oibus. Huiusmodi vero accommodaciones vel transumptiones sunt multae in libris prophetarum: de quorū quibusdam sciunt homines quod sunt elegancia verborum: de quibusdā vero ignorat. Nulli etenim dubium est quia illud quod dictum est. Aperiat tibi Dominus celariū suū: & quod similitudo est: & quod Creator non habet celariū ad pluviam reponendam. Similiter illud quod dictum est. Aperit Dominus portas coeli. Nō enim credimus quod in celo sunt portae vel ostia, nisi similitudinariā dicā: & est de genere urbanitatis verborum: si cur etiam oportet te intelligere quod dictum est. Aperiuntur portae coeli. Similiter & illud. Dele me de libro tuo: & illud. Delebo illum de libro meo: & illud. Deleantrur de libro viventium. Omnia illa sunt ut dicta sunt per viam similitudinis: vel quod dictum est per viam proprietatis: vel quod dictum est secundum quod ostendit. Prima ratio expositionis verbi cum disputatione & inquisitione. Et tunc sunt tibi modi omnium prophetarum: & fundabantur in corde tuo opiniones intellegibiles dispositae secundum ordinem accepte Creatori: quia non placet ei nisi veritas: & non offendit eum nisi falsitas. Sensus etiam tui & cogitationes non laborabunt in credendo opiniones non rectas & a veritate remotas: de quibus creditur quod sunt precepta: sed preceptum non est nisi veritas electa cum intelligitur sicut intelligi debet. Sicut dictum est. Iustitia testimonia tua in secula. & iterum. Ego Dominus loquens iustitiam. Per hanc igitur viam effigies ne ascendant in cor tuum quod Creator nullam fecit de opinionibus ineptis: quorum quaedam inducit hos ad blasphemandū Creatorem: quaedam vero diminuit honorē Creatoris in his quod pertinet ad corporeitatem: & in nobis & in virtutibus operatis: sic ut offendimus. vel pulsabimur quod ipsa verba proprieτate sunt vanæ. Illud autem ex quo ista accidunt est cum postpositis considerare illa de quibus docuimus te. Ita vero rationes sunt de arcana legis. Licit autem verba nostra generaliter loquantur: ut tamē poteris ea specificare de facili post illa que pīmīsumus.

CQ: omne nouum habet causam. Capitulum. XLVIII.

Manifestum est valde quod omne nouum oportet habere causam propinquam quae fecit ipsum esse de novo: & causa ipsa habet aliam causam: & ita procedit donec perveniat ad causam primam. Et ipsa est voluntas Creatoris benedicta. Et idcirco prophetet quantum possunt cauſas ipsas medias: & attributum opus ipsum singulare nouū Creatori: & dicunt quod ipse fecit illud: & istud est opus istud nocturnum est. Nos autem & alii credentia disputeremus locuti sumus tam in hoc: & istud est opinio hominum nostrarum legis generaliter. Post illud autem quod pīmī audi quid dicam in hoc capitulo: & appone cor tuū ad illud: et intellige in eo intellectum separarum plus quam in illis in quibus intendit in aliis capitulis huius libri. Scito quod omnes causae propinquae de quibus renouatur omne nouum, non refert sive sunt ipsa cauſas substantiales sive naturales vel accidentiales vel in electione electoris secundum quod accidit, vel quod est dicere sicut in electione hominis super renouatione cuiuscunq; rei sive fuerit ipsa voluntas cuiuslibet alterius animalis. Omnia vero talia attribuuntur Creatori in libris prophetarum: & dicitur de ipso opere proprie quod Creator illud fecit, vel precepit vel dixit. Et in oibus huiusmodi iuuenit verbum dicendi, vel mandandi, vel vocandi, vel mittendi. & istud est super quo volui te docere in isto capitulo. Quoniam Creatore benedictus secundum quod ipse disponit, est suscipitor illius voluntatis animalis irrationalis. Et similiter ille est qui induxit electionem homini: & ipse est quod naturales res regit & dicit, secundum cōsuetudinem suam: & ei que eveniuntur accidentaliter. sed quasi pars manerie naturalis. & plura ex eis sunt in natura et electione & voluntate. Et secundum illa omnia inducuntur ad dicendi de illis oibus quae leguntur ex causis predictis, quod Creator mādauit ut ita sufficiat facta: vel dixit quod ita essent. Ego vero induca tibi exempla sup-

itatis. Et de his quae dicuntur, sumes iudicium super illa quae non dicuntur. Dixit scriptura in eo quod consuetum est semper secundum causas naturales: sicut inueni caro liquefieri per calorem aeris, & aquas maris moueri per ventos. Misit verbum suum & liquefecit eam: & fecit stare venatum te prestatum: & suscitauit vandas suas. Dixit etiam in stringendo pluiam. Mandabo nubibus ne pluant. Dixit etiam in his quae sunt electionis hominum: sicut in bello aliquius genitus contra aliam, quod suscitauit eam Deus super illam: vel quod instituit unum hominem ad faciendum: damnatum ali licet illi meruerit. Dixit iterum in adducendo Nabuchodonosor & exercitus eius super Hierusalem. Ego mandavi eis cum quibus fidebus pepigim: & item. Vocavi seruos meos in ira mea: & dixit ad gentem stabilem mittam illum. Dixit etiam David de Semet, quem de honesta uite illum: Dominus dixit ei, Maledic David. Dicitur est autem in exitu Ioseph de carcere, Misit Rex & solui cum. Item dixit cui debent preualere Madian, & parat super ea Zedon. Mittam in Babylonem dispensatores & diffipabunt. Legitur etiam de Helia dictum. Mandauit mulieris viduę ut pascat te. Ioseph vero dixit fratribus suis: Non vos misericordis me sed Dominus misericordia mea. Dicitur est iterum in his quorum causa est voluntas animalis: & in illis in quibus instruit se animal de suis virtutibus animalibus. Dixit Dominus Cete, hoc est dicere Creator suscitans in ipso pice voluntatem: non quod locutus fuerit ei & fecerit ipsum prophetam. Sic etiam dixit de locufa que venit in diebus lohelis, multus est nimis exercitus eius: quia multi sunt qui faciunt verbum ipsius. Sic etiam dixit in expansione bestiarum super terram Edom in ipsis desolatione in diebus Sennacherib, Ipse dedit eis illam in sortem: & manus eius distribuit eam in funiculo: licet non fecerit ibi mentionem dicti vel mandati, vel iussionis. Sed ista ratio est de qua potest accipi in intellectu ad omnia similia. Dixit in rebus quae eveniuntur per accidentem in ratione Rebecas. Sit uxor filio Domini tui: sicut locutus est Dominus. & Ioseph dixit, Dominus misit me ante vos. Nam igitur ostendit et tibi quod non est differentia in compositione causarum siue sint substantiales vel accidentales, vel in electione vel in voluntate: & nominant eas ipsis quinq[ue] modis: hoc est mandat, dicit, loquitur, mitit, vocat. Hoc ergo scito & intellige in omni loco: et recedente a te incognitientia multa. Et manifestabitur tibi veritas rerum in ipsis que faciunt multos errare & elegant eos a veritate. Haec igitur sunt verba mea in ratione prophetie & similitudinibus eius & expositionibus. Et hoc est generaliter quod debui tibi dicere de ratione illa in hoc libro. Incipiemus autem loqui de aliis rationibus cum auxilio Creatoris benedicti.

Explicit pars secunda. Incipit tercia.

Quod sapientes prohibuerunt patens facere arcana legis.

Capitulum. I.

Am ostendit est in aliis locis quod maior intentio in hoc libro est ostendere quod debet ostendendi in ratione de Berefit & de Mercava secundum illud propter quod cōposui librum istum. Ostendit etiam quod verba illa sunt de vniuersitate arcanorum legis. Tu vero scis quod sapientes prohibuerunt & culpauerunt omnem hominem qui patens faceret arcana legis. Exponit etiam quod mores illius qui celat arcana legis, est magna nimis: iocare manifesta & ostendere a magistris speculatorum. Hanc autem expositionem attribuunt verbis scripture, sicut poteris intelligere ex ratione. vide ubi ipsi dixerunt istud. Nam etiam ostendimus profunditatem rationis de Mercava: & quod mirabilis est & sublimis a scientia populi. Ostendit etiam quia illa mensura de tali scientia quae manifesta est illi cui aperta est porta per scientiam suam, cautus est in lege ut non doceat aliquem: neque faciat aliquem intelligere nisi ore ad os: & unum in quo sunt mores de quibus prediximus. & quod non dicat ei nisi capita rationum solum modo. Hoc autem est causa faciens ut sapientia illa praeconditatur de gente nostra adeo quod nihil inuenitur de illa omnino. Et sic necessitas est esse quod ex tunc usque modo non ostendatur recipi ore ad os: & insculpi ex corde in cor: nec unde fuit scripta sapientia illa in libro. Post ergo res ita se habet, inde habeo confitum ut erudiam te ad illud quod apparuit & ostendit est nahi. Et est

Rabí Rossiæ Aegyptij: ducoris dubi.

mīhi scitum sine dubio illud qđ intellexi de hoc: qđ si dixerō nīsi dimitrā illud: vel qđ mīhi scribam de eo qđ mīhi apparuit ut pereat me pereunte, videretur mīhi qđ faciem fraudē tibi & omni intelligēti fine dubio in rationibus legis. Et videre: qđ quasi collē veritatē ab eo cui conuenit vel inuidēt ēi fūget hereditate tua. Illa vero duo vitia turpissima sunt. Iam vero p̄misimus qđ accidit de cautela & prohibitiōe sapientium legis in reuelatione secreti huius. Et adiungitur illud qđ prudentia requirit. & similiter addicetur huic qđ ego fui mensurator & collector ei⁹ qđ intellexi de hoc: qđ neqđ Sp̄ritus factus venit in me ut faceret me scire qđ res illa esset in veritate: neccepit ex ore magistrī qđ cogitauit in hoc: sed ostendunt mīhi versus super eo quos inueni in libris prophetar̄ & verba sapientium cum illis quae ego sciebam de propositionib⁹ speculatiuīs qđ res illa est in veritate. P̄ceptit etiam esse qđ diuersum vel cōtrarium est: & erit intentio res alia. Iam vero mox cogitationem rectam & auxiliū spirituale in quadā ratione quā narrabo tibi: quia ego puto qđ exponā tibi illud qđ dixit Ezechiel p̄pheta expositione quā quicqđ audierit reputabit qđ non dixi verbum amplius qđ scriptura demonstrat: sed quasi transferrim verba de lingua mea in aliam: vel si loquerer ad depurandū rationem plani verborum. Cum vero posuerit cor suum ad illud ille cui cōposui librum istū & intellexerit omnia ei⁹ capitula: licet per se consideratione perfecta & intellectu recto patēbit: et tota ratio quē est explanata in ipso: et sciatur secretum eius donec mīhi latebit ipsum. Ipse aut̄ est finis potentiæ in esse contingere communis qđ afferam vel adducā omni homini & prohibitionis expositionis arcanorum legis in doctrina partis istius rationis. Postqđ igit̄ tur p̄missa ista appone cor tuum ad intellectum ad capitula quē inducam super hac ratione honorabili magna & difficili que est Tholus & firmamentum de quo pendent omnia & cōlumna super quam omnia sustentantur.

De diuersitate facierum. & qđ homines nominantur aliquando nominib⁹ animaliū quibus assimilantur, vt Ezech.i.

Capitulum.II.

[¶] Orum est qđ sunt quidam homines diuersarū facierum, quorum imagines sunt similes bestiis agri vel alii aīibus. p̄q videbis aliquem hominem cuius facies videatur facies leonis; alterius vero facies est similiſ ſicut facies bouis: & ſimilia istis. Secundum iſtas ergo figurās que appetant formis facierum bestiarū, vocantur homines ſic. Et propter hoc dictum est facies leonis, & facies bouis, & facies aquile. Omnes namque ſunt facies hominū ſed comparantur formis dictarū ſpecietū. Super hoc aut̄ due ſunt probations. ¶ Vna eft quod dictum eft de imaginib⁹ vniuersaliter: & hic aspectus eorum ſimilitudo hominī in eis. Et poft dixit qđ vnaque illarū imaginū habebat faciem hominis, & faciem aquile, & faciem leonis, & faciem bouis. ¶ Secunda vero probatio eft illud quod expoſuit in ſecunda Mercaua: quam induxit ad exponendum rationes qua erant clauſa in Mercaua. Prima quatuor facies animaliū habebat: facies vna cherub, facies ſecunda facies hominī, & in tertio facies leonis, & in quarto facies aquile. Iā ergo fecit ſcri quia illud Cherub eft qđ dixit facies bouis eft facies cherub: et cherub eft puer parvulus: idē eft ſenſus in reliquis duobus: ſed omifit dicere facies bouis, vt doceret te ſuper ratione decisionis nominis ſicut etigimus in hoc. Et non oportet dicere qđ forte comprehendet & viderit alias formas: qđ ipse dicit in ratione ſecundarū formarū. Ista eft imago quam videram iuxta fluuiū Tobar. Oſtentum eft igit̄ quod incepit oſtendere.

De viſione Ezechieliſ. Capitulum.III.

[¶] Igit̄ Ezechiel qđ vidit quatuor imagines: & vnaque eft habebat quatuor facies & quatuor alas & manus: & forma cōmuniſ vniuersaliter illarū imaginū eft in forma hominī. Notum ſiquidem eft qđ manus hominī non fuerunt ſic creare nīſi ut facient opa artificialia ſine dubio. Poſtea dixit qđ pedes illarū ſunt recti: qđ eft dicere qđ ī eis nō ſunt iuncture, & hec eft cauſa eius qđ dicit Pedes recti ſecundū planti verbū. Sic etiā dixit ſapiētes in eo qđ dixit Ezechiel pedes ſui pedes recti, ſtēdit qđ nō eft ſartū ſellio, idēt ſed pedes recti. quies, intellige iſtud. Deinde dixit qđ velocitas pedū qđ ſunt iſtrumenta motus, non ſunt ſicut pedes hominī: ſed manus ſunt ſicut manus hominī & pedes rotundi ſicut planta viruli.

Qualiter intelligit pedes card

Deinde subiunxit q̄ inter quatuor imagines nō erat vacuus nec latitudo: sed vnaquæc̄ erat iuncta in sociâ sua sicut dixit. Iuncte erant vna ad alteram. Postea subiecit q̄ licet ipse iuncte sint, facies tamē ipsarum & s̄ sunt disiuncte, sicut dixit. Et facies & ale ipsarum disiuncte de super. Et intellige quare dixit defuper. Deinde dixit q̄ erant splendentes & coruscantes, sicut affectus artis canderentur. & dixit q̄ erant sicut ignis dicens. Aspectus earum quasi carboni nati ignis ardenter. Nec est vniuersitas eorum quoq̄ dicta sunt de forma imaginum, sicut figura ipsarum & substauria, & facie, & manibus, & alis, & pedibus. Deinde vero incepit narrare motum imaginum qualiter est & dixit de eis illud quod audies. Dixit ergo q̄ motus imaginum non declinabat in aliquam partem, nec recurrabatur: nec statim in rotunditas: sed vnuus erat motus sicut dixit: nec reuertebantur cum incidere. Deinde subiuncto Qualiter q̄ vnaquæc̄ imago gradiebatur ante faciem suam. Nam ergo palam est q̄ vnaquæc̄ imago intelligitur vadi in partem facierum suarum: velle autē scire quare et hocquaq̄ ipse habent multas haec vniuersitatem. Sed generaliter ostendit q̄ intellectus omnisi quatuor nō est vnuus vnuus parvus: quod ante faciem si ita esset non dixerit cuiuslibet per se, sicut dixit vnuusquæc̄ ad partem facierum suarum motus suus gradiebat. Subiecit deinde q̄ motus istarum imaginum erat in curvâ: & q̄ reuertebantur retro curvâ batur. do. Et hoc est qd dixit: Imagines currerunt & reuertebantur: & nō dixit q̄ in se & venirent: sed dixit q̄ motus est cursus & redditus tempore retrocursum & ostendit hoc in filiâ dicens. Sicut visio fulguris coruscantis: idest sicut similitudo fulguris cuius motus velocior est omni alio motu: & est sicut si se expandere vno loco, & postea quasi recolligatur & redditus in locum unde fuit principium motus fui: in eadem velocitate cõcîngit vnuum post aliud. Iohannes vero transfluit verbâ illud qd dicit currerant & reuertebantur dicens. Mundum circulebunt & reuertentur: & visio eorum sicut aspectus lampadarum. Deinde subiuncto q̄ pars a qua mouetur imago illa motus cursus & redditus non est motus ex se sed ab alio. hoc est dicere voluntas spiritualis. Et dixit q̄ pars ad quam voluntas spiritualis vult ut imago mouetur ad eandem, mouetur motu veloci qui est cursus & redditus: & hoc est qd dixit: In imaginibus nō erat ventus: illuc gradiebatur nec reuertebatur cum ambularet. Venitus aut qui ponitur hic, nō dicitur de vento qui flat: sed eius expeditio est voluntas, sicut exposuimus in expiatioine huius nonninius ventus. Ipse vero dicit ut voluntas imaginis est ut vadat in illam partem ad quam partem voluntas spiritualis vult ut vadat. Secundum hunc etiā modū offendit Iohannes. Et ḡ dixit, ubi fuerit imperius sp̄s gradiebantur: ostendit planis verbore q̄ q̄q̄ Creator vult in his que futura sunt ut eae in vna partem: & imago vadat in aliâ partem: et quandoq; vult q̄ vadat in aliâ partem differat a prima: & ibit. Et proper hanc dubitationem tollendū incepit offendere: & fecit nos scire q̄ non ita se habet res. Prima expeditio verbi quo dicitur erit vel fuit, est sicut si dicere fuerit, & multa talia sunt in Hebreo. Pars autē illa ad quā Creator vult q̄ imago iret iam propria nominata est: & q̄ vadat in illam partem ad quā Creator vult ipsam ire: & voluntas firma & pterua est in illâ partē: & dixit in expeditio ratio isti: & cōpletur verbi de hoc illo versu, dices p eo qd ibi est voluntas ad gradiebant gradinatur, & voluntas est ad gradiebant. Nāc intellige rationē isti mirabilē: hoc ergo est qd dixit de forma motus quatuor imaginum postq̄ dixerat filiūdine illarum facierum vnuus sine forma hols an alteri? alii. Sed dixit q̄ sunt formæ magnæ terribiles: et nulo modo exp̄lit figuram. Et dixit q̄ clà corpora illa sunt colores, & illa corpora sunt que vocantur rote, sicut dixit. Cum aspicemus imagines, apparuit rota vna in terra iuxta alia habens quatuor facies. Et fecit scire q̄ istud ē corp̄. Vnde & quedam pars eius iuxta imagines: & altera pars in terra. Et rota illa quatuor habet facies: & dixit. Aspectus rotari & opus earum quasi color tarsis. Et vna similitudo ipsarum quatuor, & postq̄ dixit rota, dixit q̄ & quatuor. Et fecit sciri q̄ quatuor facies quas habet rota, sunt quatuor rote. Postea dixit q̄ quatuor rote sunt vna figura: & hoc est qd dixit vna similitudo ipsarum quatuor. Ostendit postea in rotis istis q̄ sunt cōpositæ quedam in aliis dicens: & aspectus eari & opera quasi si sit rota intra rotam. Iſtud autem verbum non fuit dictum in imaginibus: sed infra. sed dixit q̄ quedam coniuncte erant aliis. sed de rotis dixit q̄ quedam sunt cōpositæ sicut in aliis est: rota intra rotam. & totū corpus rotari plenum oculis. Porro autē esse q̄ viderit q̄ erant plena oculis vel fuerunt plena tincturis vel coloribus multis suis scriptura dicitur. Et oculus eius sicut oculus crystalli. hoc est color eius sicut color crystalli. Oportet autem ut quedam sint similitudines aliorum: sicut dicitur seniores gnari idioma lia fuisse. Sicur oculus quem futurus est: sicut oculus quā abstrahit, cuius expeditio est quādmodū plena oculis.

t. i. color
oculii.

Quod pot
exponi aia
liam fuisse.

Rabí Rossei à Egyptis: ducoris dubi.

abstulit ita restierat: vel fuerant varietates sicut dixit David. Fortassis videbit Dñs in oculo meo. in modulo meo. hoc est ergo quod dixit de forma rotarum. De motu vero rotari dictum est quod non est in eo declinatio: nec reflexio nec tortuositas in aliquā partē sed: motus recti qui variatur. & hoc est quod dixit per quartuor partes finas: ibant euntes & non reverberant cum ambularent. Subiunxit postea quod motus istarū quartuor rotarū non est ex se vlo modo sicut motus imaginis ex motu alterū qui mouetur ipsius: & reperit istam sententiam & robustam: cā multo eius: & posuit imagines motores rotari donec p viā familiitudinis erit ratiō rotarū eum imaginis: sicut si colligatur corpus mortuum cū manibus virtu & cū pedibus eius: tunc etenim motu vito mouetur & aliud corpus quod est colligatum cum eo. & hoc est quod dixit. Omnes ambularent imagines: ambulabant pariter & rote juxta eas: et cā elevarentur imagines de terra: elevabantur simul & rote. Et dixit. Ex rote pariter elevabitur versus eas. Huius autem reddit rationem dicens. Spiritus imaginis in rotis. Ex ratione istam iteravit sepius ad nos hominum cā intelligere: & dixit. Cū cunctis ibant: & cā stanchib⁹ stabant. Et cā elevantur a terra: pariter elevabantur sequentes eas: quia spiritus imaginis erat in rotis. Erat figuratus ordo sutorum motu: sic vix in quācī partem fuerit voluntas spiritualis: ut mouerentur imagines: in illam partem fuit motus earū. In motu autē imaginis mouebantur rote: quia sequuntur eas. In colligatione qua colligantur eis: non quod rote moueantur ex se versus imagines. In vniuerso autē huius ordinis dicitur est: quocūq; ibant sp̄s: illuc ibant & rote: elevabantur sequentes eas: quia spiritus imaginis in rotis. Iam vero feci te scire quomodo transitulit Iona th̄as: qui dixit: ad locū ad quem fuit voluntas eius vadit. Postq; vero coepit narrare formas imaginis: & motus earū subiunxit de rotis que sunt sub imaginib⁹: & sicut colligantur cā ipsis & moueantur in motu earū: incepit in apprehensione tertia quā apprehendit. & hoc fuit quod erat sicut per imagines. & dixit quod super quartuor imagines firmamentū: & super firmamentū similitudo throni: super thronū vero similitudo quasi aspectus hominis. Hic ergo sunt vniuersitates eorum quae narrat Ezechiel in apprehensione quā primo apprehendit iuxta fluuium Tobar.

Expositio eiusdem de Mercava. Capitulum. III.

Gloria dicitur Ezechiel de rōne de Mercava illud quod dixit in principio libri reuersa est ad ipsum eadem apprehensio sed quod levauerunt eum in visione prophetice in Hierusalem. & ostendit verba quæque nō fuerunt ostensa in principio: quia mutauit verbum imaginum in verbum Cherubim. & fecit nō scire quod imagines quas dixerat in principio: ipse sunt angelii. hoc est cherubim. & dixit. Cūq; ambularet Cherubim: ibant rote iuxta eam: et cā elevaret cherubim alas suas ve exaltarent de terra non revertuntur rote: sed ipsa iuxta eā. Roborauit etiam coniunctionē duorum motuum: sicut postea dixit: ipsa est imago quā videt subter deum Israel iuxta fluuium Tobar. Et intellexi quia cherubim essent. Reperi etiam mentionem formarum per se, & motuū per se. Et ostendit quod imagines ipse sunt Cherubim: ipsi sunt imagines. Ostendit etiam in secunda narratione: aliam narrationem: scilicet quia rotarū ipse sunt Galgalim: cum dixit. Et rotas istas vocavit Galgalim in auribus: subitum deinde rationem in rotis: & dixit ad locū quod respiciebat quod erat sequuntur post ipsam: nec reverberant cā incederet. Fecit ergo sciri quod motus rotarū necessari⁹: legit ad locū quē caput respicit: quia iam ostendit quia hoc est quod dixit: quocūq; fuit voluntas eundi: ibant. Addidit post ea rationem quartam in rotis & dixit. Et rote plene oculis in circuitu quartuor rotarū. Istud autem non dixit in principio. Postea dixit in rotis in apprehensione illa ultima: et caro earū & latera: & manus: & ala. In principio vero non attribuit rotis carnē: neq; manus: neq; alas: sed corpus tantummodo: sed in ultima dixit quod habebat carnē: & alas: & manus: sed formā nullo modo attribuit eis. Ostendit postea in apprehensione ista ultima quod quelibet rota adhærebat Cherub dicens. Rota una iuxta Cherub vni: & rota alia iuxta Cherub vni. Docuit autem postea quod iste quartuor imagines sunt imagina proprie coniunctionem vniuersitatis partis cū alia. Et dixit: ipsa est imago quā vidi subter Deum Israel: iuxta fluuium Tobar. De rotis vero dixit similitudo: rota una in terra hoc fuit quartuor proprie coniunctionem vniuersitatis ad alia: & quod sit similitudo vna illarum quartuor. Hoc ergo est quod adiecit ostendere in forma imaginis in hac apprehensione secunda.

Cōtote quas vidit Ezechiel sunt coelū: vbi: & Ionathē expositio.
Capitulum. V.

Gpus est ut doceā te sup rōne mētis Ionathē q̄ quod vidit fecit scire cū diceret. Rōtas ipas vocat Galgal: in aurib⁹ meis diffiniū dicēs. Rōte ipse sunt coeli & trāstulit rotam Galgal: & rotas Calgalim. Cettū est apud me q̄ confirmant hāc opinionē illud qd̄ dixit Ezechiel de rotis q̄ erat sicut color tharsis. Ille aut̄ color attribuit celo scdm q̄ apparet & inueniūt in plane lscripturē. Ecce rota vna in terra ostēdit sine dubio q̄ rōte erat i terra. fuit verbū valde difficile in mēte ei⁹ secundum illā opinionē: & deteligit opinionē suā q̄ terra est rōs coiliqđ est q̄si terra cū cōparti fuerit ad ea q̄ sunt sup firmamentū: & trāstulit rota vna in terra: hoc ē sub altitudine coelog. Intellige igit̄ q̄ sit ei⁹ opinio. Quod agi mihi videſ q̄ induxit cū ad hāc expositionē est q̄ ipse putauit q̄ Galgal ppter vnu est coelog. mihi autē videtur q̄ nō ē itai q̄ Galgal sumptū est a rōne revolutiōis: sicut dixit. Volutā re de rupib⁹: & iterū. Revoluta lapidē. Et idcirco dicēt est sicut rota ante turbinē. ppter hoc in os capitū vocat gulgoler: quia est rotundū. Et ga omne rotundū aptū est ut revoluſiō vocat Galgal: & propter hoc vocantur coeli Galgalim: q̄a rōnū sunt: & vocat Galgal illud qd̄ revoluntur. Et propter eandem rationē vocant illud instrumentū super qd̄ revoluit sunis Galgal. Postq̄ ergo istud ita est: qd̄ dixit de rotis q̄a ipsas vocat Galgal: i aurib⁹ meis est ut faciat scī figurā ipatū: qñ nulla mētia facta fuit de figura vñ forma earū nisi q̄ dicunt Galgalim. Qd̄ aut̄ dixit de eis: sicut tharsis: expoluit hoc in secundā narratione. Et dixit de rotis: vñficio rotañ q̄si vñficio lapidis tharsis: & transtulit ionathas sicut color lapidis boni. Tu vero scis q̄ eo de verbo trāstulit Anq̄los sicut op̄ lapidis hyacinthi. Et dixit sicut op̄us lapidis boni. Nec ē dictū in hoc sicut color lapidis hyacinthi. Intellige itud: ut nō mireris q̄ posui opinionē Ionathē. Ego vero habuerā opinionē q̄ sic inuenies in plib⁹ lapiētē & expositoꝝ q̄ varijs sūt eo rū opiniones & diuersit̄ in pte verbos & in multis rōnib⁹ & dictis pphētariꝫ: quāto magis in istis pfundiratib⁹. Ego tñ nulli opinioni pjudicio. sed tu pone cor tuū ad intelligādū tota opinione ipi⁹ sicut docui te: & intellige meā. Creator vero licet que illarū est recta.

Cur dixerit visiones Dei & non visionem. Capitulum. VI.

God aut̄ necesse ut sp̄ares alii tuū ad illud: qd̄ dixit visionē Dei. & nō dixit singulāriter visionē Dei. Ex hoc em̄ ostēdit q̄ fuerit ap̄phētōes multe diuersē in specie sua: hoc est tres ap̄phētōes. Ap̄phētōs imaginū. ap̄phētōs rotarū. ap̄phētōs hois q̄ est sup imagines. De q̄libet aut̄ ap̄phētōe dixit vidi. In ap̄phētōe nāq̄ imaginē dictū est. vidi: ecce vñtū turbinis. In ap̄phētōe vero rotarū dixit. Vidi imagines & ecce rota vna in terra. In ap̄phētōe aut̄ hois q̄ erat sup imagines in altitudine gradus. dixit. Vidi quasi specie electri: & nō repetit verbū vñdē vlo mō i narratione de Mercaua: mñ i trib⁹ p̄dictis locis. Sapiens de Mūsa fecerūt iā scī rationē istā: & ipī docerūt me ad ea. ipī nāq̄ dixerūt q̄ duas primas ap̄phētōes. Iapp̄hētōne imaginū & app̄hētōne rotarū solimō lictū ē docere. ap̄phētōne vero terrā q̄ est electri cū illis q̄ cōtūgunt ei nō docebit de ipsa nūlī capita rationum. Rabī Iudanasci credit q̄ cēs tres ap̄phētōes vocant op̄ de Mercaua: & nō ē lictū docere de ipsa nūlī capita rōnū. Et istud est planū verborū eius in illa rōne vñfī dū durat op̄us de Mercaua. Rabī Meu vero dixit vñfī ad vidi ultimū. Rabī Isaac dixit vñfī ad electrum. De vidi vñfī ad electrum docebimus capita rationū. Quidam vero dixit: de vidi vñfī ad electrum docebimus capita rationū. Exinde vero inantea si fuerit lapiēt̄ intelligens per sensum suū sit: sū aīcē nō. Patet igit̄ ribi iā ex verbis ipsorum q̄ sunt ap̄phētōes diuersē & signatio sup hoc: & vidi q̄ sunt gradus: & qd̄ ultima app̄hētōne dictū est: vidi q̄li speciem electri. vñlī dicere formā hois diuersit̄ de quo dictū est de visionē verbos ei⁹ defup: & de visionē liboꝫ ei⁹ deforū: & hec est cōsumatio ap̄phētōnū: & sublimior alius. Contradicō vero inter lapiēt̄ est vñtū sit lictū sumare in illo: hoc est dare capita rationum: q̄ aut̄ fuerit lapiēt̄ & intelligē p̄ sepm̄ stelligē. Silit etiā est cōrtarieras inter lapiēt̄ in primū dualib⁹ ap̄phētōnib⁹. Imaginū & rotarū vñtū lictū sit docere rōnes illas palā: an nō ē lictū nūlī sumatim: & i enigmatib⁹ & i capiti⁹ nō nū. Necesse est etiā ut doceas te in ordine dictarū ap̄phētōnū: q̄a p̄solutū app̄hētōne imaginē q̄ p̄ponunt̄ in pulchritudine gradus sui. sicut dixit. Q uia sp̄is imaginē i notis: & i alio verbo sit. post rotas aut̄ posuit app̄hētōne terrā quā est gradus altior q̄ imagines sicut ostendit̄ sū est: q̄ duo necessario p̄mittēdū sit in scīa terciā ap̄phētōis: & abo illa demōstrāt̄ de tertio.

De ratione difficulti in Mercaua in motu prophetiae.

Capitulum. VII.

Rabí Rossei Slegyptij: ductoris dubi.

Cito q̄ ratio ista grādis & difficilis quā Ezechiel incepit nos docere de rōne Mercaua in motu pphēria q̄ mouit ipm vt faceret nos istud scire: ipsa edēē rō quā Ela. sic cit scire ḡnūlter, nō defēcē ad sp̄ialia. & hoc est qd̄ dixit, Vidi Dñm sedēē sup foliū excellum: & ea q̄ sub ipo erat replebat palariū. Seraphim st̄bat sup illud. Sapientes autē polo cœrūt nos istud: & docuerūt nos sup hac ratioe, dicētes q̄ apphēdit. Super hoc autē in dñeē fīlītudinē de duob⁹ hoib⁹ qui viderūt Rēgē equitante, vnu era ciuīs: alter vero rusticus. Ciuis sciebat q̄ oēs vicini sui sciebat cōsuetudinē Regis, nō expōfuit eis modū q̄ in equitando sed dixit solimodo: vidi Rēgē equitante. Alter vero qui voluit docere vicinos suos morē Regis quē ignorabat, necesse habuit ipis expōne modū equitariois ei⁹ & exercitus fui: & eorū q̄ s̄tā corā ipso: & implēt mādatū ei⁹. In hoc autē qd̄ dixit sunt cōmoda multa: & hoc est qd̄ dixerūt sapientes, qd̄ vidi Ezechiel, illud vidi Elaias. sed Elaias fili⁹ est ciui⁹ q̄ vidit Rēgē. Ezechiel autē fili⁹ est rusticus qui vidit Rēgē. Oportet ergo vt intelligas q̄ primo dictū est hoc q̄a hoīes q̄ erat tpe Elaias: nō idigebat vt exponerent eis talia: sed sufficit dicere illis, vidi Dñm. Hoīes vero q̄ erat i capitūtate, indigebat ista expositio. Pōr tñ effe q̄ ille q̄ hoc dixit scierit q̄ Elaias fuit p̄fēctio Ezechiele: & q̄ apphēsio ista de qua terrā iſt Ezechiel & expauit, fuit apud Elaias scītia certa, vnde nō fuit necesse vt exprimeret: quia tūc nō erat istud p̄fēctis.

¶ De inquirēndis in de Mercaua. Capitulū. VIII.

E vniuersitate illorū de quib⁹ oportet ut inq̄rere est rō apphēsio de Mercaua: quia scripsit annū in quo apparuit et mente & dīcte significauerit locū. In his ergo necesse est scire ut inquirat ratio: neq̄ putēs q̄ ifa nō habēat rationē: qd̄ oportet etiā ut scire. Et est clavis oīm qd̄ dixit, Aperi sunt coeli, & multa talia suēniunt in dictis pphētarū. S̄t̄na⁹ verborū in ratioe op̄atiois. In ap̄io portarū dictū est, Aperite portas & ingredietur ḡes iusta, & ierū, Portas coeli aperuit, et iterū, Eleuamini portū mūdi. Aperite mihi portas iustitiae: et multa talia. Necesse est etiā ut intelligas: q̄a licet tota narratio fuerit in visio pphētie, fine dubio siue dixit fuit sup eū ibi pphēria Dñi cū variata fuit narratio multa variatio. neq̄m cū loq̄ef de q̄tuor imaginib⁹ dixit: S̄lītudo q̄tuor imaginū et n̄ dixit q̄tuor imagines. Dixit et q̄si aspect⁹ lapidis Sapphyri fīlītudinē throni. Sicut et dixit S̄lītudo sup caput aīalū firmamēti. Sic etiā dixit, S̄lītudo q̄si aspect⁹ hoīis, & in oīb⁹ istis fīlītudinē. De rotis vero loquēs nullo mō dixit fīlītudo rotē, nec fīlītudo rotas: fed dixit p̄fīlē q̄ hīt formā entē sicut ē. Nec errate te faciat q̄ dixit: et via fīlītudo ipsarū quatvor: q̄i istud nō cōuenit cū illis de q̄b⁹ mō logm̄. In apphēsio vero vītrīnē in fine rōnis: locus est de firmamēto p̄fīlē: q̄a s̄capat loq̄e de eo et ostēdere p̄fīlē eiūset dixit, Vidi et ecce in firmamēto qd̄ erat sup caput eorū. Che rubim sicut lapis hyacintihi: q̄si aspect⁹ fīlītudis throni apparuit sup illa. Hoc p̄fīlē dixit firmaniētū: & nō dixit fīlītudine firmamēti sicut dictū est in cōlūctō ipi⁹ cū capitib⁹ fīlītudinē imaginū. In throno vero dixit, S̄lītudo throni apparuit sup illa. ex hoc autē ostēdere q̄ apphēsio firmamenti p̄fīlēt. & postea apparuit sup illo fīlītudo throni. Appone ergo cor tuū ad istud. Oportet etiā ut intelligere: q̄a dixit in primā apphēsio: q̄ imagines habebat alas & manus hoīis simili. In apphēsio vero secundā in qua ostēdet q̄ imagines sunt Cherubim, primo apphēdit alas trīmō: & postea apparuit manus hoīis in apphēsio secunda. Dixit, et apparuit in Cherubim figura man⁹ hoīis subter alas eorū. Et qd̄ dixit figura, id est qd̄ fīlītudo: & q̄ fuit subter alas. Intellige istud. Attēde etiā q̄lē ostēde cū diceret rotas sc̄ntes eas, licet nō expōferit formā earū. dixit. Prima velut aspect⁹ arcus cū fuerit i nube in die pluviis sic est species splendoris in circuitu. Hęc est visio fīlītudinis gloriū Dñi fīlītūtā arcus: et veritas eius sc̄ra est, et hoc ē finis ei⁹ qd̄ pōr ēē in admiratio fīlītudinis. Et istud sine dubio fuit ex vi pphētis. Intellige istud. Oportet etiā ut apponas cor tuū ad hoc q̄ p̄fīlēs est fīlītudinē hoīis q̄ erat sup thronū: qd̄ erat desup, quasi visio electri; qd̄ autē decors, q̄si species ignis. Vertū autē Almal dixit q̄ erat cōpositū ex duob⁹ s̄. velocitate; qd̄ ē expōsatio de as: & declaratio ē expōsatio de mal, et mens est cōiunctiō duarum retiū dīversariū intelligētō duo capita superius et inferius per viam similitudinē. Docuerunt etiam nos aliter super hoc et dixerunt, q̄p̄q̄ tacēt: q̄p̄q̄ loquuntur: vt docerent nos de duobus in loqūa sua voce. Non est autē mō dubium q̄ quia dixerunt quandoq̄ tacēt: q̄p̄q̄ loquuntur, istud non est in re cōtata. Nūc ergo vide qualiter ostēderūt nobis q̄ illa fīlītudo hoīis distincti sup thronū nō ē fīlītudo Creatoris q̄ rōmor⁹ ē ab oī cōpositōe: sed istud est fīlītudo rei creat̄e, sicut pphēta dixit. I hęc visio fīlītudis gloriū Domini, gloria vero Dñi nō ē nisi res creata sicut sepius exposuit⁹. Omnes autem ista

apprehensiones nō sunt nisi gla Dñi. Mercaua, nō ascētoris: quia Creator nulli rei assimilatus. Intellige istud, iā dedim⁹ in hoc capitulo tibi verba capitū rōmī, q̄ si cōiūteris: cōiungent ex eis cōes vtilitatem in hmōi rōne. Et cō intelleceris ea q̄ dixim⁹ in capitulis huius libri vīc⁹ ad hoc capitulū, p̄alabīs tibi in hac ratōe vel totū vel maior p̄pter pauca sp̄aulia; & fortassis si diligēter intēderis detegē tibi & nihil latebit te: & nō aſcedat in cor tuū nec expectes audi te a me pōt⁹ iſtud capitulū nec etiā verba vñā in hmōi ratione nec manifesto nec occulto, lá em locuti sumus in iſta re q̄ dici poterant: & dedi anxietatē magnā aīc met; Nunc autē inciam loqui de aliis rebus de quibus pp̄sui loqui in hoc libro.

CQz nō cōtingit corruptiō nīf ex parte materiæ. Capitulum.IX.
O Muib⁹ corporib⁹ gn̄abilib⁹ & corruptibilib⁹ nō cōuenit corruptiō nīf ex parte mate
 trie q̄ā h̄it: sed nō ex parte formæ. In phatione nāḡ m̄a fuḡ sublāria forme nō in
 citit corruptiō: sed est p̄petua. Nōne vides q̄ oī forma sp̄atalis est sempiterna: sed cō
 tingit forme corruptiō p̄ acc̄dens. Quia est cōiuncta materiæ. Natura vero materiæ & veri
 tas eius p̄ nunq̄ nisi cōiuncta p̄tritioni: & idcirco nō durat in ea forma: sed exiit vnam
 formā: & induit alia temp̄. CQz dicitur sūm̄ verba Salomonis in sapientia sua cū cōparat & affi
 milat materiā mulierī vaḡe & cōjugate: quia nō intenſi materiā nīf cū forma vlo mō. Qd
 si ita est, temp̄ est vox aliquius viri: nec intenſi sola. Licer aut̄ ē vox viri, nō abstiner quin q̄
 rat alium virū. Eodē modo se habet materia: quia quecūq̄ forma est in ea, ipsa forma p̄parat
 materiam ad recipiēndi alia formā: nec prohibet se quin exiut formam in ea existente & que
 rat alia. Eadem est ratio in forma succedēti. Ex quibus offeditur q̄ oīs corruptiō, vel amissio,
 vel imperfēctio, non et nīf p̄petrare materiam. Expofitio vero huius rei patet in hoc cauſa exē
 pli: quoniā variatio creationis forma sua & exitus membrorū suorum affuetudine naturæ,
 & defectus oīm operationū eius, vel defectus earū, vel labor: nō refert vtrū hec oīa sint in ra
 dice creationis: vel q̄ renouērū in ipso: quia oīa sequuntur materiā corruptibile, non formā.
 Eodē modo cē aīl non moritur, nec infirmatur: nīf p̄petrare materiā quā habet: nō p̄petrare for
 mā suā. Oīa etiā p̄cēta hoīs cōsequuntur materiā suā non formā: mores autē eius honesti
 & bonitates eius sequuntur formā ipsius. hui⁹ rei exēplū est: quia apprehensiō Creatoris & intel
 lectus oīs intelligibilis: & cōpēcere frenū cōcupiētis suas: & ire, & cogitationē in his in q̄b⁹
 necesse est vt p̄ualeat: & remouere a se q̄d necesse ē remoueri: omnia inquā illa in hoī sequuntur
 materiā & formā cī: comedere vero & bibere, & hmōi, & cōcupiēre talia, & irasci, & cē virtūs sue oīs
 deformitas q̄ iūnēt̄ i hole, oīa inquā illa cōmitant materiā ei⁹. Ex quo ergo patet q̄ res ita se
 habet: nō est possibile sedm sp̄atērī sp̄atēl, vt iūnēt̄ materia sine forma: vel forma aliq̄ de for
 mis iſtis sine matia. Et necessariū fuit iſtā potētā hūanā honorab̄e valde: quā expofitum⁹ ē
 formā Dñi: & eius imaginē colligari cū iſta materia terrena & turbulēta q̄ inducit ei oēn de
 fedū & ornā corruptione. Humanæ vero forma data fuit potestis & imperiū quē et in eo:
 & vt reducat iſm ad illud q̄d cōueniens est. Propter hoc igitur distinſiū fuit gradus hoīm
 illorū, qui iūnēt̄ temp̄ quārū posſunt querere honestatē & vitā sempiterna sequiū q̄ exigit
 honorabilis forma sua: & nō cogitāt nīf vt intelligat intelligibilia: & acquirat sc̄ētias rectas
 in genere terreni: & vt separant ab aliis intellectu sp̄atēl qui effulsi est fuḡ eos, a quo eff
 illa forma. Cum vero tales trahuntur ab infigitoribus qui sunt in materia ad immunditiam
 eorū qua manifesta est, angustiantur propter illud in quo vagantur, & erubescunt proper
 vulnus inflictum fibi: & laborat talis homo quantum potest diminuere de moru illo illicito:
 & vt abſtineat ab illo modis omnib⁹. Sicut homo cui rex iratus est & p̄cipit ei vt porret fet
 cus & fōrdes alias de vni loco ad alium: vt reddat eum contemptibilem in oculis eorum qui
 viderunt: & vt faciat ei contrameliam. Ipse vero cui hoc onus imponsum est laborabit quārū
 tum poterit: vt auferat & calet ignominiam illam: & portabit patalearū de stercore illo ad
 locum propinquum: sic vt non inquiet manus suas & vēstimenta sua: & laborabit vt non
 videantur ab aliquo. Similiter se habet res in viris nobilibus & honestis. Servus autem exultat
 in talibus: & ostendit q̄ talia non sunt ei, honori: nec labor fuit ei & inuoluit rotum corpus
 suum in foribus: & inquietat faciem suam in oculis omnium qui vident. Ipse vero ridet &
 latatur & plaudit manibus. Sic se habent diuersa genera hominum. Etenim quidam sunt fi
 cur praevidimus apud quos omnia quē prouenient ex parte materiæ sunt immunditia, &
 macula, & defectus coniuncta in eis de necessitate. p̄fertim vero membrum Alhar qd et in
 nobis signum: solum sicut dixit Aristoteles, per qd p̄ſideramus comedere & bibere & cōdu
 k ii

De causa
 corruptiōis
 nīf q̄ est cā
 materiæ

Vide quā
 & bonitates eius sequuntur formā ipsius. hui⁹ rei exēplū est: quia apprehensiō Creatoris & intel
 lectus oīs intelligibilis: & cōpēcere frenū cōcupiētis suas: & ire, & cogitationē in his in q̄b⁹
 necesse est vt p̄ualeat: & remouere a se q̄d necesse ē remoueri: omnia inquā illa in hoī sequuntur
 materiā & formā cī: comedere vero & bibere, & hmōi, & cōcupiēre talia, & irasci, & cē virtūs sue oīs
 boni mores
 sequuntur
 formam.

Nō et iſe
 nire mate
 riā fine for
 ma: nec for
 mā de iſtis
 sine matia.

Nota puls
 chri filie de
 holb⁹ hone
 stis & inho
 nestis.

Rabí Rossei slegyptij: ductoris dubi.

Scrii mulierib⁹. Est autem necessarium intelligēti ut intēdat ī rōnē istā: & ut dimittat oīa ista iuxta posse suū: & cēlet qdā & ut anxiet in talib⁹ & ut nō loq̄ de talib⁹, nec vtae eis. Et oportet ut p̄ualeat sup̄ oīa talia: & diminuat ea q̄t̄ poterit: & nō intrōmitat ſe de talib⁹ nīi quātū neceſſitas exegerit. Fine vero ſuū ponat illua qd̄ debet eſſe finis hoīis inquātū eft hō. Ut intelligat intelligibilia ſolummodo: & eligat ex eis honorabiliorib⁹ & magis eligēda: & haec eſt scientia Creatoris & angelorū: & alioq̄ operū ei⁹ ſecūdū poſſe ſuū. Iſti vero tales vidēt faciē Dei nīi ſemp, & nō recordūt de corā eo. De ipis autē dictū eft. Angelī vos et filii excelsi omnes. Iſtud autē eft qd̄ regif̄ ab hoſe & hoc eft finis ei⁹ ad eft illa fuit intēto in ipi⁹ creatiōe. Alii vero q nō vidēt faciē Creatoris ccc⁹ inſip̄teri ſunt diuersi a p̄dictis: q̄ remouerūt a ſe oīem honeftā cogitationē & freleſtū oīi intelligibilis: & poſuerūt ſini ſuū in virtute p̄dicti ſenſus q eft in immitia nīa, nec cogitāt nec intelligit nīi comedere & ſecularia ſolum: ſicut dictū eft de ta libis pp̄i magni iploꝝ luxurī & ſup̄fluatē in comedēdo & bibēdo: & ſilbus. Ecce iſti erra uerū in viño. Ex ideo qm̄ oīis mēa repleta eft ſordib⁹: & dixit. Mulieres noſarē ſūt ex hoc autē diuerſum eft ab illo qd̄ ſegur ab eo: et dixit narrando magnā cōcupiſcentiā ipoꝝ. Vnūſiſp̄ ad vxorē proximiſ ſui accedit. & dixit q̄ oīes fornicatores ſuū. Haec autē oīa dixit Salomō vti phiberet a fornicatiōe & a poru inebriati: ga in his duob⁹ eft ruina illorū ḡlōge ſunt a Deo. et pphera dixit eis. Nō ad Dñm ipi⁹ erit dixit. Emittere eos atē me & exēt. Qz autē dixit Salomon. Mulierē bonā q̄ ſuuenient. Maniſtha eft parabola in hoc q̄ cū accidit hoīi mulier bona q̄ nō dānēt ordinē corporis, donū Dei ē. Qualiter autē facile eft frangere materiā aptā ad hoc ſicur p̄dixim⁹. Si vero talis nō fuerit nō ſit moleſtū exercentia aliam ſuū ut preparet ipſam materiā & moueat ſicut viderit expedire. Et p̄pter hoc Salomō dedit p̄dicti p̄cepta & ali p̄pter eū. P̄cepta vero legis & phibitōis ei⁹ ſunt ad frangendū oīes vires iſtī materiē. Necelle eft ergo ut oīis q voluerit eē hoīi in veritate nō beſta ḡſtā ſiguram hoīis ut laboret ſcdm oīe poſſe ſuū diuincere vires oīes hoc modo in comedēdo & bibēdoer in coitu, et in ira, et in oīibus alius yritis q̄ ſequunt ex cōcupiſcēria et iſtā: et ut verecundē in illis et ponat illis gradus alia ſua. In his autē q̄ neceſſaria ſunt ei adeo q̄ ſine illis viueret nō p̄t ſicut in cibo et potu ſufficiat illi qd̄ ei fuerte utile et neceſſarii ad viētū nō ſeſcūdū delēctionē. Raro etiā et paucis verbis loquat̄ de talib⁹: nō cōiungat ſe ſociis in talib⁹ ſicut tu ſcīs q̄ ſapiētes dānāt comedentes cū illis: vel illa q̄ nō ſunt ſecūdū mādārī legis. Hoīis autē ſancti Pinhas fili⁹ lait nunq̄ co medit apud aliquē. Si iudiciū eft in potu: quia oportet ut mēſurare ſumaf et ordinate. Se qui vero coēt ad inebriāti ſit oculis tuis in homogla et malitia magna: ſicut li cōtingeret hoīes palā ad exēcēdā libidinē vel alia rē turpē. Hui⁹ autē rei rō eft: q̄ opari qd̄ neceſſariū eft erpuidere ſalutē ſuę opus neceſſariū eft nec pōt hoīi ſtud phibere. Ebrietas vero opus malitiē eft qd̄ opaf hoīi volēs. malitia etiā detegēd̄ ea q̄ debet eſſe occulta, nota eft: nō intelligibilis ſo lūnō: et nocet intellectui et corpori: neceſſiē ut remoueaf a ſenſu. p̄pter hoc igit̄ q voluerit eē hoīi, neceſſe eft ut elōger iſtud: et q̄ nō loq̄uf de hoc. Nō oportet etiā loq̄ de cōcupiſcēria mulieri ap̄i⁹ q̄ dixim⁹ alibi ſcdm q̄ cōtinet; in lege ſapiēte et muīda a malitia hmoī: et in phibitō loq̄ndū de hoc: et q̄ nullū mō loq̄ hō de talib⁹. Tu vero ſcīs q̄ dixit ſapiētes q̄ Heliſe⁹ nō fuīt vocat⁹ ſetus nīi q̄ elōgabat de cōde ſuo cogitationē talē. Scis et q̄ dixit q̄ de Jacob nō ē egreflū ſerne atē Rūbē. Oīa verba illa ſūt recepta i gētā nīa ad docēdū eos ornati morū hoīis. Scis et q̄ dixit ſapiētes: cogitationē trāſgrefliōis legi diuiores ſūt ipa trāſgrefliōe. Ego etiā ſuū ſeſcūdū mādārī expoñō, ho nāq̄ cū facī trāſgrefliōis nō peccat̄ i hoc, illi ex pē acci diōgauit q̄ materiā comitanſ: ſicut offēdū, hoc ē dicere q̄ pētū ipſi⁹ puenit a potēria ſua beſtialī. Cogitario vero ē de potētis hoīis q̄ ſequunt, formā ei⁹. Cū ergo popl̄ cogitationē ſuā tōtib⁹ car ad op̄ trāſgrefliōis iā peccat̄ cū muliere de potētis ſuis, nō ē vero rātū pētū ei q̄ ſeruitū recipit a ſeruo ſtulto: ſicut ei q̄ recipit ſeruitū ab ſgēo honorato, qm̄ forma huāna et oīes po tētē ſuū ſeſcūdū ex ea nō ē ſouueniēs vi. I eis ſit aliud miuſteriū nīi ſi eo qd̄ ē illi neceſſariū ut ſouueſt ſi ſublimib⁹: nō ut deſcēdat ad cōp̄rehēdēdū qd̄ ē inferi⁹. Tu etiā ſcīs phibitionē ſeri prūp̄ cōtra prauā lo: uotionē q̄ qd̄ phibitio neceſſaria ē: qm̄ loq̄la ligū bōtis ē quā cōceſſie nobis Creator i p̄feminentia: q̄ p̄i ſam ſcīs bōtia Creator: ſicut dictū ē. Qui poſuit os hoīi. et itē. Dīs dedit mihi lingūa eruditā. Nō expedie autē ut do bono qd̄ datū eft nobis ad p̄fectionē abutamur i reb⁹ illictis et i dono malo, ut dicam⁹ ea q̄ gētē ſtulq̄ di: ut i cātēlenis ſuis et rōnib⁹ q̄ ſouuenit ſtulris nō illis de qb⁹ dictū eft. Vos erit̄ mihi regnū et ſacerdotiū. Quicq̄ vero utiſ cogitatiōe ſua vel loquela in viribus q̄ ſunt nobis prauq̄, adeo q̄ cogitat de cibo, vel poru, vel coitu, plus q̄ neceſſe eft: vel de talib⁹ cōponat carmina: iam deſecit

bonitatem Creatoris quam dederat ei in p[re]minetia & abutit ea contra illum q[ui] beneficit ei: & trasgre-
dit voluntate ei[us] sic p[ro]p[ter]a dixit de ipsis, Argentum & aurum multiplicauit eis: & ex eis coha-
runt idolum. Ego vero habeo rationem quare loqua nostra fuit loqua sanctitatis. Istud autem non pu-
tunt idolum. De lingue
tes q[uod] fuerit p[ro]pter electionem nostram: nec p[ro]pter errorē nō: sed recte vocari est hoc linguaq[ue] Iudeorum,
sanctū, in ipso h[ab]et nō inuenies verū nomē & p[ro]pt[er]a fornicationem: nec inuenies nomen ipsius castitate,
aliqui mēbro qd turpe nō ostendere: sed lognum de ipsis p[er] verba transumpta & accommodata & innu-
do. Fuit autē stetio in hoc q[uod] talia nō oportet ut no[n]t: nō sponant eis ipsa p[ro]pria: sed expre-
dit ut taceant. Cū vero necessitas exigit ut de ipsis fiat mētria, verba infertur & res exprimuntur
p[er] alia verba occulta. Sunt cū necessitas postulat ut exercat talia opa, op[er]ates debet celerare & abs-
cōdere se q[ui]turq[ue] p[ro]p[ter]a. In maiori p[er] huius capituli digressi sumus p[ro]posito libri ad rōnes
mortuū & legui. Littera autem nō sum illa de ratiōne libri: colligatio tamē verbos induxit ad hoc.

C De difficultate intelligendi Creatorem. Capitulum. X.

M Ateria paries magnus est aī nos: nō nō apphēdīm[us] intelligētiā separātā secūdū q[uod] est
q[uod] quis sit materia nobilis & limpida. Liceat sit materia cœloq[ue] q[uod]to magis illa materia
turbida & infima & obscura q[uod] in nobis ē: & hoc est corpus. Propter hoc igit[ur] cū nō in
telest[er] nō apphēdēre Creatore v[er]ū aliquā de intelligētiā separatis, inuenit pariter illū magnū
diuidēt inter ipm[us] & illa intelligibilia. Hoc autē innuit in plurib[us] libris p[ro]phetarū: q[uod] nos sumus. De difficul-
tate in apphēdōe Creatoris. Ipse vero abscōditus est a nobis in nube & caligine & desūtate ratiōne intelligētiā
& filiū: q[uod] poterit nra breuis ē in apphēdēdo ipm[us] p[ro]pter materiā q[uod] in nobis ē: & hoc ē intēgredētiā Creato-
rio cū qd dicitur ē. Nubes & caligo in circuitu eius. Dicit q[uod] phibes ē obscuritas materiæ ac itel totē.
ligerie nra: nō q[uod] Creator habeat corpus q[uod] densitas circūdat vel nubes q[uod] phibeat ipm[us] videri
sicut ostēdit plantū verborū & h[ab]et fulitudinē posuerit dicētes. Posuit tenebras latibulā suā.
Sicut etiā reuelatio gl[ori]e ipsius ē in nube, & tenebra i[nt]erstitiā: hoc autē totū est ad intelligēdū qd
diximus: q[uod] q[ui]d apphēdēt visiōne p[ro]phetae nō ē nisi silūtudo rōnis scire. Illa vero definitio ma-
gna licet maior fuerit of visiōne p[ro]phetae: & trāscēdat apphēsiōne oīs lensis: tñ nō fuit dictum
istud absq[ue] rōne. manifestatio gl[ori]e sue ī defītate nubis: sed ad ostēdēdū q[uod] apphēsiōne virritus
sue sp[irit]us ē nobis p[ro]pter materiā obscurā q[uod] nō circūdat: sed nō ipm[us]: q[uod] ipm[us] nō ē corp[us]. No-
tū ē autē apud oīs gētes q[uod] dies stat[us] mōris Sinai fuit dies nubis, & defūtatis, & paucæ plu-
rie, sicut p[ro]pheta dixit. Dñe cū exires desertū, & trāstres p[er] capū Edō terra mōca est, & cœli di-
stillerunt. Erit igit[ur] intentio in dicendo tenebras, & nubē, & densitatē: non q[uod] lumen cir-
cunder obsecritas: quia non est apud ipsum obsecritas, sed lux clara: sicut dictum ē in sumi-
litudinibus prophetæ. Terra illuminata est a gloria eius.

C De priuatione quæ ascēdit in cor loquentium. Capitulum. XL

Sic cur faci te scire nō ascendit in cor loquētū priuatione: nisi priuario pura & p[er]fīcta: sed
priuationē dispositiōnū nō reputat priuationē: putant autē q[uod] oīs priuationis & habi-
tus seu dispositiōniis sui iudiciū est sicut iudiciū duotorū contrariōs: sicut cœcitas & vi-
sus: mortis, & vita. Et illa sunt secundū eos in gradu frigiditatis, & caliditatis: & propter
hoc p[er]tinet priuario non egit operatore modis omnibus. Et hoc verum est secundū
q[uod] scitur. Licet autē dicant q[uod] priuario non indiget operatore: dicunt tamen in suis principiis
q[uod] Creator excēbat videntes: & loquentem tacere facit: et rem motam quiescere: quoniam
ille priuationes secundū sententiā ipsorum habent existētiā. Oportet autē ut nos faciamus scī
nostrā opinionē in hoc qd exigit speculatio prophetæ. Hoc est igit[ur], tu quidem scis, q[uod] qui
autē phibitiones ipse est motor ex altera parte: sicut illi qui subfringit sustentantē trāsis:
quo suū lato cadit ipsa p[ro]pter materiā grauitatis sue. Vñ dico ego: qui subfraxit colūna ipse
mouet trāsem. Istud vero iam dictum ē in libro de auditu. Secundū hunc ergo modum dic-
imus q[uod] ille qui abstulit aliquam dispositiōnem vel habitum operatus est in priuationem.
Licet autem priuario non sit ens: sicut dicimus de illo qui extinguit candelam de nocte q[uod] ipse
induxit tenebras: ita dicimus de illo qui destruxit oculum q[uod] induxit cœcitatē: q[uod] cœcitas
& tenebra sunt priuationes: nec sunt opera operatoris. Secundū hanc igit[ur] opinionem intel-
liges qd dixit Elātias. Formās luce et creas tenebras: facies pacē & creas mali. tenebra fūgē &
mali sunt priuationes. Et attēde quare nō dixit facies tenebras, et facies mali: q[uod] nō sit entia
v[er]a factura referat ad eas. Sed dicti est de ipsis creas q[uod] verbū creandi dependet a priuatione
in hebreo: sicut scriptura dixit, In principio creauit Deus coelū &c. et istud ē de rōne priua-

Rabi Rossei Aegyptij: duxoris dubi.

tios. Illud autem ppter quod priuatio refert & attribuit opatori est illud quod pditionis: & secundum hunc modum intelliges quod dictum est: quod posuit os ho, vel quod posuit mutu, vel furd, vel videtur, vel cecut. Oportet etiam ut in hoc excoigitur alia opinione quam dicimus: quod creavit hoenam locutum vel desiceret in loqua cuius expositor est par materiam non receptuam talis dispositiois vel cuiuscumque alterius quam dicimus de illo quod par materiam cuiuscumque dispositiois non receptibile. quod est ipse opator priuatiois sicut dicit de illo quod poterit eripe aliquem de morte & non eripit eum, quod ipse interfecit eum. Ia igitur patet tibi quod secundum nullam opinionem priuatio est opus opatoris: sed dicit aliquis opari priuationem & hoc per accidens: sicut ostendimus. quod autem opator opat per se, est enim necessario quodcumque sit illud opus: vel dependet ab ente. Post hoc autem stranetur disces quod platus est quod malitia vocant cum eparauimus eas ad aliquam rem: & quod ois malitia in eo quod contumeliam est alicui entium ipsorum quod est malum est priuatio alterius rei salicium dispositiois conuenientis. Et ppter hoc dicitur pfecte quod oia mala sunt priuatioes verbi gratiae. Hoc cuius est mors mala: & est priuatio: ois infirmitas sua & paupertas: & oia mala quod accidit ipsi sicut priuatioes dispositiois acquisibilis. Cum vero disperaduimus quod si ueris singularia istorum inuenies quod non metunt nisi secundum illud quod nescit discernere inter priuationem & habitum: & inter duo contraria: vel quod nescit naturas terrenas: sicut ille qui ignorat quod sanitas corporis generaliter est rectitudine tequantur quartus humorum, et quod talia sunt de gnie relationum: et quod priuatio talis relationis est virtus egreditur. mors autem est priuatio forma in omni animali. eodem modo omnis corruptibilis corruptio non est nisi priuatio forma eius. Post ista igitur oia que premissimus fecit quod Creator non dicit pfecte quod ipse faciat malum. i. quod ipse habeat primam intentionem faciendo malum: sed oia opera eius sunt pura bonitas: quod non opat nisi entia & oia quod bona sunt. Oia vero mala sunt priuatioes: nec opatio refert ad ipsa nisi sicut ostendimus: in eo s. quod materia facit huius naturae cuius est: & hec est sua coiunctio & sua ppartio cui priuatio semper sicut scitur est. Et ppter hoc istud est quod ois corruptiois & malicie. Ideoque est illud cui creator non dedit talis materia non est corruptibile: neque mala comitant ipsorum. quod si ita est, veritas ois operis Creatoreis bona est: quod est ens. vnde & lex dixit quod illuminauit tenebras misericordia. Videlicet Deus cuncta quod fecerat & ecce oia bona valde. Etiam existentia huius materie inferioris secundum rationem & modum suum existere & coiunctiois cui priuatio ex quo sequitur mors & oia alia mala: totum istud bonum est in sempiternitate genitiois & permanenter entium cui variatione accidentium ppter hoc exposuit Rabi Mautz. Ecce oia bona valde. & dixit. Ecce mors bona secundum modum quem pditionis. Comenda memoria que dixi in hoc capitulo: & intellige: et manifestabuntur tibi oia que dixerunt prophetae & sapientes: quod oia bona sunt opera creatoris: & dixerunt. Non descendit malum defursum.

Contrarietas opinionum ex priuatione. i. ignorantia puenit. Capitulum. XII.
Contraria fortia in quibus hoies sibi contradicunt inuicem secundum exercitia sua & defideria suis & opiniones suas & credulitates oia puenit ex priuatio. Ignorantia quod est contraria scie, sicut cactus ex priuatio sui vifus vagabundus & ledif: quia non est quod ostendit ei via. Sicut contingit in diuersitatibus hominum: quod singularis de numero illorum secundum qualitatem ignorantie opat in alia sua multa vita & in aliis extra se. in singularibus speciebus. Si autem habet scientiam cuius copatio ad formam humana est sicut copatio virtutis visibilis ad oculum, declinaret multa dama sua propria & aliog: quoniam in scientia veritatis tollit inimicitia & oditum hominum inter se. Hoc autem primit scia theologica dices. Habitabit lupus cum agno: & dixit, yacca & virfus palcent simul, & leo qualis bos comedet pales. Et affiguntur soni in his oib: & dixit quod causa tollens inimicitias & dama, est scire hoies veritatem Creatoreis: & dixit. Non malignabunt non occubent vel danabunt in omni monte sancto meo: qui repleta est terra sapientia Domini.

CMalum quare eueniunt. Capitulum. XIII.
Scito quod ascendit in cor gentium quod malum plura sunt quam bona. adeo quod in plurimo carilenis gentium, & in camminibus earum inducit quod dignum est admiratio. quod inuenit in tpe aliquod bonum: sed mala sunt multa & pterquam error ille est tunc gentium: sed inuenit in his etiam quod se reputat sapientes. Maurus siquidem cuius nomine est Razi coposuit librum quoddam de hominibus, & scripsit in eo multa inepta & stulta. & derisione plena. vlt autem dixit quod malum quod fuerit in hoc mundo propter quod est bonum. Cum enim gentes hoies proprias & delectatiois suarum comparauerit angustias & doloribus fortibus, et casibus & infirmitatibus et impedimentis, videbis quod esse hoies est vicio et magni malum quod accidit ei. Et incepit ostendere quod opinio illa vera est enumerans oes aduersitates istas ut per eas resistat hominibus veritatis amatoribus dicentibus quod Creator bonus est et beneficus: et bonitas eius manifesta est super hominibus: et quod ipse est pura bonitas: et quod omnia que prouenient ab ipso

LIB. III. FO. LXXVI.

Prima caus
a quare ali
bus mala
cōtingunt.
Nota.

© Galena

四

Rabí Rossei slegyptijs: ductoris dubi.

Salomon

aūt mala plura sunt q̄ mala secundē specieī. De his aūt malis conq̄runt plures hoīes fere, nec enim inuenies aliquē hoīem paucis exceptis q̄ nō inducat ista fibi. Et idcirco cōueniens est vt culperit ille cui accidit occasio: quia ipse est causa illius sicut propheta dixit: De manu vefra contigit iſtud vobis. Et ppter hoc dicitū est. Dāmās aliam suā ipse facit hoc, lā ostēdīm⁹ q̄ ma-
la illa sunt opera hoīis fibi operata. sicut dixit Salomō, Fecit D⁹ hominē rectū: & ipse se immi-
scuit infinitis questionibus cogitationeis autē eortū induxerūt eis ista mala, vñ & diacū est. Nō
ēgredieſ p̄ pauorem iuſtitia: neq; de terra fuligis getminabit. Et ostendit q̄ hō ipse est Crea-
tor istoḡ malorū: cū dicit: Homo nascitur ad labore. Species aūt illa coheret oībus malis mo-
ribus. L̄ mulre cōcupiſcēt cibi & portū & aliorum similiū. Et vt sumat de illis plus q̄ ne-
cessari est: vel ppter transgressionē ordinis cōsiderudim⁹ sūg: vel ppter malitiae qualitatis viet⁹
nō carēt omniū vexatiōe: adeo q̄ erit caula oīm egritudinē & malorū corporaliū & aia
liū. Aegritudines vero corporis nor̄ sunt: egritudines aut̄ aīc q̄ puenūt ex malitia huius ordi-
nis, cōtingunt dupl. Vna mō īmutatio aīc accidit ei necessario ppter mutationē corporis
ex parte potētē corporalī. sicut dixerūt q̄ mores aīc sequunt̄ cōplexionē corporis. Secid⁹ mod⁹
est exercitū aīa in reb⁹ nō necessariis: & festinas adipisci lucru p̄ cupiditatē suā eius rei que
non est ei necessaria, nec in permanentia singularis, nec in permanentia speciei. Hac autem
cupiditas non habet finem: sed q̄ necessaria sunt, habent finem & terminata sunt. Addita-
mentum vero non habet finē: sicut cū infirmatur cupiditas tua: vt omnia vasa tua sint argē-
ta: que si essent aurea, meliora effent. Alii vero facient illa de lapidibus preciosis: Alii vero fa-
cient ea de lapidibus magis preciosis secundum q̄ poterunt inueniri. Non phibet se stultus
quilibet implici⁹ hmōi cogitationib⁹ quin sit suspiris plen⁹ & anxi⁹: qui nō puenit ad hoc
vt posit facere qd̄ aliis facit. De predictis additamentis nō necessariis: & propter multa talia
cōmitit alam suā periculis magnis, transfrādo, regibus feruendo. Fons autem omnī isto-
rum est vt cōsequarur superflua p̄dicta, & pluribus illorū non indiget. Cum vero acciderit
et occasio vel impedimentū aliquod in via p̄ quā graditū clamat & cōquerit de iniuria quā
definiuit sup eī Creator: & cōqueritur de tpe: & mirat̄ de malitia fortunę sūg quia non iu-
uet ipsum vt cōgreget pecunia multā: & vt acquirat vītū multū, vt inebrieſ eo semper, &
vt acquirat cōcubinas multas indutias vestibus sericis & deauratis, & ornatias margaritis, vt
inducatur ad vrendum illis plusq; potest vt delectetur secundū corpus, quā finis esse ipsius
non sit nisi proper delectatione iſtā vilen. Solummodo vñq; ad ista peruenit error gentis: do-
nec damnauerūt Creatorē in hoc est: q̄ fecit vt eset in hac natura inducent illa mala gra-
via secundū suā opinionē. Angulfianē etiam quia natura nō iuuat oculi illi qui sectatur ma-
litiām vt cōplet̄ desiderium illūcītū animē sūg deficiens in bono: & cōsequatur finem volun-
tatis sūg, que nō habet finem sicut ostendimus. Perfecti vero sapientes cōfuerunt sapientiam
Creatoris in vniuerso esse: & intellexerunt sicut dicit David, Vniversa vī Domini, miseri-
cordia & veritas cōfidentibus testamenū eius & testimonia ipsius. Dicit q̄ illi homines q̄
cōsiderāt naturā & sūceprā vniuersa legis: & scītū finē erit, cognoscūt vīā misericordię & veri-
tatis in omnībus creatis: & ppter hoc poluerunt finē suū illud proper qd̄ facti sunt hoīes. s.
apprehensionem in intellectu, proper necessitates vero corporis necesse habuerūt querere pa-
net ad comedendū, & pannos ad induendū: sicut q̄sūt̄ Iacob non querēs supflua. Istud autē
inueniū facile est, & acquiri potest cū modico labore cū sufficit homini qd̄ necessarium est ei:
quæcūq; vera difficultas tibi videtur ad acquirēdū: hoc est ppter supflua q̄ querimus. Quāto
ēm cupiditates dependēt a supfluis maioribus, tanto difficultus acquirunt, & deficiunt vires
nec cōsequuntur qd̄ necessariū. Oportet autē vt intelligamus istud secundū vniuersitatē esse
tertū, quāto ēm res aliqua magis necessaria est aīalibus, rāto facilis inuenit & maius de eo. Res
nanḡ magis necessaria hoī, exempli caula, est aer & aqua, & victus: sed aer magis necessarius
est q̄ aqua: quia si deficeret aer vel vna hora, periret homo: sine aqua vero posset durare per
vñi vel per duos dies. Aer autem inueniūt̄ p̄st̄, & facilius acquiritur sine dubio. Aqua
vero magis necessaria est q̄ cibis: qui si biberit homo, licet non comedat, poterit viuere vel
quatuor vel quinq; dies amplius q̄ viueret cum cibo. Et idcirco inuenies aquam vbiq; &
finē p̄cio magis q̄ cibum. Similiter cōtingit in his que spectant ad cibū. Illa nāq; que ne-
cessaria sunt inueniuntur vbiq; citius q̄ illa que nō sunt adeo necessaria. Rofarum vero
& gemmarum vīs nō videtur mihi q̄ apud hominem perfecti sensus sit multū necessarius:
& sine ipſis sufficiunt sibi homines: & in loco ipſarū po-

nunt hæbas boni odoris. Istud autem est de beneficis Creatoris: & bonitas eius etiam in eo quod conuenit animali debili. Iustitia vero Dei & aquitas eius inter ipsa est manifesta Valde: quia in generatione & corruptione non preminent quedam aliis: ita ut singulare aliquod non separatur ab aliis in aliqua potentia sibi appropriata, vel in membro superaddito super aliud singulare suarum specierum. Sed oes poteris naturales alas & vitales: & medita inuenientur in uno singulari, eadem inuenientur in alio singulari substantia liter. Quod si defectus fuerit in eo, istud contigit per accidens proper nouitatē quia non est in natura: istud autem ratiū est. Non est differentia penitus inter singularia quae prouenient secundum naturam, nisi quod inducit necessitas ex parte diuersitatis compositionis materialium quod est res necessaria in natura materie illius speciei sicut fuit opus cuiuslibet singularium. Si autem inuenierimus aliquem hominem qui multum balsami depositum habet, & vestes magni precii: aliis vero est cui defuncta supposita in hoc quod nullum suppositum, nulla intulititia est. Ille namque acquisitum praedita additamenta non acquisitum aliud additamentum in substantia sua: sed acquisitum vanam quadam & superflua. Illi vero cui talia defuncta non reputatur hoc ad defectum. Hoc autem videtur simile verbo scriptura dicentis de manna, Non superabundavit ei qui plus collegit: nec defecit ei qui minus collegit: quilibet enim secundum quod fuit sibi necessarium collegit. Istud frequentius concregit in omni tempore & in omni loco. Non apponit autem cum tuum ad vnum inter multos sicut ostendimus. Secundum istas duas probationes intelliges misericordiam Creatoris super creatura sua in eo quod exhibet rem necessariam: & in ordine suo inter singularia speciei in creatione sua. Secundum hanc inquisitionem tacita dixit dominus sapienter, vniuersa via eius iudicia. & David dixit, Vniuersa via domini mia & veritas: & dixit bonus dominus omnibus: & misericordia eius super omnia opera eius: quia esse nostrum ipsum est magnum bonum praeservare, & creature potentias regentis animalia & ex pietate ipsius super ipsa sicut ostendimus.

Causa vniuersalis essentiae. Capitulum XIII.

Multum titubant sensus hominum perfectorum querendo causam vniuersi esse. Ego vero ostendam tibi ablationem istius questionis ex omni parte. Dicam igitur quod omnis operator per intentionem necessitate habet ut opus quod operatur, finem habeat propter quem fit: & hoc est manifestum: nec egere probatum secundum considerationem proprieatis. Similiter manifestum est, quia illud quod factum est cum intentione nouum est postquam non fuit. Est etiam manifestum, & conuenienter in hoc hominum sententia: quod id quod est necesse esse nūc fuit non ens: nec vniūc erit non ens: nec egere operatore: & hoc iam probauimus. Et quoniam non est factus remouentur ab ipso questiones finis: & propter hoc non possumus querere quae est causa esse creatoris: quia non est res creata. Secundum illa ergo que præmisimus sciri est quod finis queritur in qualibet re noua operata cum intentione intelligentis. In omni re cuius principium est intellectuum, & sequitur necessario quartus super causa finis quod super eo vero quod non est nouum non debet queri ratio, sicut iam diximus. Post hoc vero stramemus scito quod non est via ad querendum causam finis vniuersi esse: nec secundum opinionem Aristoteles queretur postremum in aliqua partium mundi: nec oportet querere secundum suam sententiam que sit ratio esse colorum: vel quare sunt huiusmodi mensuræ vel numeri. Nec est querendum quare materia sic est, nec quare sit ratio esse talis speciei animalium vel plantarum quia omnia secundum sententiam ipsius sunt ex parte debiti semper quod nunquid deficit nec vniūc deficiet: licet sapientia intelligibilis inquirit super finem cuiuslibet entis naturalis: sed non est vltimum finis de quo loquimur in hoc capitulo. Probatum sequendum est in scientia naturali quod omne naturale est egere omnino aliquo fine. Ita vero causa finalis est honorabilior inter duas causas que inueniuntur in pluribus specierum. Aristoteles autem ostendit semper quod licet natura non operetur per intentionem, tamen omne opus naturale necessario finem aliquam habet: & obseruit Aristoteles quod planta creata est propter animalia. Et similiter ostendit in parte entium quod vnum est propter aliud: & idem ostendit separatum in membris animalium. Scitur præterea quod esse finis huius in rebus naturalibus cogit philosophos ut crederet aliud principium prater naturam. Et hoc est quod vocat Aristoteles principium intelligibile vel spirituale: & quod operatur istud istud ex parte intellectus. Scito etiam quod vna de probationibus materialibus super nouitatem mundi concedenti veritatem est illud super quo firmatur probatio in entibus naturalibus: quia quolibet eorum habet aliquem finem. Et quod istud est propter istud:

Rabbi Rossei Aegyptij: ductoris dubi.

hoc enī est probatio super intentione factoris vel aptatoris: vel ascendit in cor intentio cum qua nō sit renouatio renouatoris. Reuertar ad rationē capituli: & dicam qđ iam p̄buit Aristoteles qđ in rebus naturalibus operat & forma & finis sunt vauum in specie. Verbi gratia, Forma Iacob est opera forma Iudas filius eius: & hoc est quod fecit: quia dedit formam suę speciei materię Iudeę. Finis vero Iudeę est vt in eo forma humana: sic est secundum opinionem Aristotelis qđ in omni singulari speciei naturalis qđ habet virtutem generatiū tres causae in eo sunt eiusdem speciei: hoc autem totum est finis primus. Omnis vero qui locutus est de natura dixit qđ essentia finis postremi cuiuslibet speciei sic est qđ nihil potest esse sine ipso: sed eius cognitio est nimis occulta quāto magis finis vniuersi esse. Qđ autē mihi videtur de verbis Aristotelis est quia finis postremus secundum opinionem suam in istis speciebus sempiter nitas est generalibus & corruptibilium: que non potest esse sine illo in illa materia: quia singularia nō possunt permanere, & vt fiat ex eo finis eius qđ possibile est fieri. i. vt sit perfectum secundum qđ oportet esse: quia mens vtrina est peruenire ad perfectionem. Ostensum est autē qđ quod perfectus est in tibis in hac materia est homo: & qđ ipse est finis & cōlūmnum istarum compositionum: & est perfectio cōstis. Licit autē dicatur qđ omnia entia quae sunt sub sphæra Lune sunt proper ipsum: verum est secundum hunc modum. Vt sit motus variatus propter necessitatem generationis vt inueniatur perfectum secundum qđ possibile est esse. Nec debet queri ab Aristotele secundum opinionem suam in antiquitate mundi quis est finis esse hoīs: quia primus finis secundū ipsum cuiuslibet singularis noui est p̄ficio ipsum formae specialis. In quo: cuncta vero singularia curia perfecte sunt operationes necessariae ipsi formae, inuentus est finis eius in omni perfectione sua. Vt invenimus vero finis speciei est permanenter semperita ipsius forma per sempiternitatem generationis & corruptionis: adeo qđ non deficit generatio in qua requiratur: qđ conuenit complemento. Oferat ergo ratio secundum opinionem antiquitatis: ablata est quēlo finis vltimi vniuersi esse. Secundū vero fidē nostrā & opinionem in mundi nouitate secundum vniuersum esse post priuationem ascendit in cor qđ finis vniuersi esse est esse speciei hominis solummodo vt seruat Creatori. Et quid fecit Creator facit propter hominem: adeo qđ coeli sunt circulæ propter ipsum vtilitatem, vt præparent ei necessaria. Quadam vero verba prophetarum secundum planum suum iuvant cogitationem istam, sicut dictum est: Non frustra creauit oīa: & dixit. Extendit ipsos sicut tentorium ad habitandum. Si autem coeli sunt propter hominem quāto magis animalium species & plantarum? Cum autem disputationis de hac opinione secundum qđ sapientes debent disputatione de opinionibus manifestabuntur dubitationes quae illam consequuntur. Potest enī queri ab illo qui credit istum finem, scilicet quia est homo, utrum posset creator hominem fecisse sine istis creatis: an non oportet ipsum esse nisi post esse illorum. Qđ si dixerit qđ posset Creator hominem facere sine coeli causa exempli: tunc dicetur qđ si ita est: igitur quae utilitas est in istis entibus creatis quae non sunt finis: sed sunt illud cuius esse possibile est vt sit sine illis: Qđ si etiam vniuersa sunt propter hominem: finis hominis est levare creatori: refat etiā quae sibi qua queri potest quis est finis Creatori vt seruant ei homines: ipsi namq; nihil adiucitur: licet seruant ei omnes creature, & apprehendant ipsum vera apprehensione: neq; defectus alii quis est in eo si nihil penitus est. Si vero resonum fuerit: istud non est propter ipsum cōplementum: sed propter nostram perfectionem: quia istud est bonum & p̄ficiō nostra: sequitur etiam adhuc consimilis queffio qua possumus querere: quia est finis nostri esse in hac perfectione. Necesse est ergo qđ finis sit: ga ita voluit Creator: & sic exigit ipsi sapientia: & hoc est conueniens. Inuenimus autem sapientes Israēl qui ordinaverunt in ordinationibus suis dicentes. Tu fecisti hoīem primo: & meliorasti eī ut staret corā te. Quis enī dicit tibi qđ facis: & si iustus fuerit qđ dabit tibi: & offendit qđ nō est finis iūsi voluntas simplex. Qđ si res ita se haberet: cū eo qđ credimus nouitatem mundi: necesse habemus dicere qđ possibile est mundum esse alterū qđ est: scilicet caelū & sua cūlata. Et ex hoc sequitur inconveniens magnum in esse vniuersitatis, excepto homine: quia esse eius est sine fine omnino: quia finis unus propter quem sunt omnia ipse est homo: & eius esse potest esse sine omnibus istis. Proper hoc igitur apud me recta est opinio secundum credulitatem legis: & conuenit cum scientiis speculatoriis: vt nos credamus neq; dicamus qđ omnia creata sunt propter hominis esse: sed vnuinq;odq; est propter substantiam suam, non propter aliud. Et tollitur quod si finis in omnibus speciebus entium: licet secundum fidem nostram in nouitate iūsi dicamus qđ vniuersa entia fecerit esse propter

suam voluntatem in quibus est intentio propter suam substantiam suam: in aliis vero propter aliud. Illud autem aliud est intentio creationis sue propter suum substantiam: si ut autem voluit quod species hominis esset ens; ita voluit quod cœli & stellæ ipsorum essent entia: & sic voluit quod angelii essent. In omni vero ente intentio propter eius substantiam ipsius entis: cuius autem esse non oportet ut sit nisi propter aliud quod precedit: primus inuenietur procedere in sensu locutionis. Hec autem opinio intenetur in libris prophetarum cum dicitur, Vniuersa operatus est Dominus propter se, relatio fiet ad opera. Quod si referatur ad Creatorem, erit eius expositio, propter substantiam Creatoris: propter eius voluntatem qua est eius substantia, sicut exposuit in hoc libro. Diximus etiam iam quod substantia eius vocatur gloria eius, sicut dixit Moyses, Ostende mihi gloriam tuam. Et illud quod dicitur, Vniuersa operatus est Dominus propter se, erit simile illi quod dicitur, Omnia quae inuocant nomen meum, propter gloriam meam creauit: & dixit, Omne cuius operatio adhaeret mihi, seci propter voluntatem meam tantummodo. Quod autem dixit, Forma ui & seci illud, est illud quod iam exposuit: quia sunt entia quædam quorum esse non formatur nisi post esse alterius rei. Et propterea dixit, Ego creavi primum quod procedit: sicut materia causa exempli ad omnia materia: & seci in re illa priore: & in his que sequuntur post ipsam que fuit intentio sui esse: nec est ibi nisi voluntas simplex. Cum autem in pœnitentia diligenter liberum legis qui ostendit omni homini viam rectam, vnde & vocatur tora, id est monstratio: tunc intelliges hanc rationem de qua pendet verba principis operis de Beresif vñq ad finem: quia non oportet datur aliquo modo quod ibi sit aliquid factum propter aliud: sed unaquaque partium mundi dicit quod ipsa est ens illic est secundum quod conuenit intentioni nostræ. Hæc autem est ratio propter quam dixit, Vedit Deus quod esset bonum: tu enim iam scis quod dixerunt sapientes locuti, lex est lingua hominum: verbum autem domini eius expositio est, secundum quod conuenit menti nostræ: & dixit super vniuersitate, Vedit Deus cuncta quæ fecerat: & omnia erant valde bona. Dicit quod creauit omnia secundum quod conuenit intentioni: & hoc est quod dixit valde. Posset enim esse quod esset bonum & conuenienter intentioni & parvo tempore: & possea corruperetur in eo voluntas. Et propter hoc dixit quod omnia creata fuerunt secundum quod conuenienter intentioni sua & voluntatis: nec cessant in regimine, secundum quod intentio eius fuit in illis. Non te faciat errare quod dictum est de stellis, ut lucerent super terra: & item, ut præcessent diei & nocti: nisi putes quod ideo creauit eas ut istud operarentur: sed fecit sciri naturam ipsarum in hoc quod voluit creare illas lucentes & regentes, sicut dicit de hominibus, ut præsentis pescibus maris, & volatilibus cœli. Non enim est ratio sic intelligenda quod creauit homines propter hoc: sed narravit naturam eorum quæ habent potentiam ut possint eis preceſſe. Quod autem dictum est de plantis quod dedit eas ypsi hominum: & aliorum hominum & aliorum animalium: istud iam ostendit Aristoteles & alii prater ipsum: & manifestum est quod plantæ sunt propter necessitatem animalium, ut sint eis in cibum. Stellæ enim non sunt ita: non enim creata sunt propter bonum quod ex eis prouenit nobis. Quod autem dixit, Ut lucerent & præcessent, fecit sciri commodum quod prouenit ex eis habitatoribus huius inferioris mundi, sicut exposuit de natura largitatis boni: semper, quod ex via re prouenit ad alia. Tale vero bonum quod ex uno prouenit in aliud quantum ad illud ad quod prouenit, est sicut si illud a quo prouenit fuisset finaliter propter illum aliud ad quod trahimisisti boni suum. Sicut si putaret quis aliquis cuiusvis regis est ut custodias dominum illius a latronibus in nocte: & hoc verum est quodammodo: quia cum custodita fuerit domus illius, & prouenieret illi velitas illa ex parte regis est idem sicut si finis regis est ut custodias domum illius. Secundum igitur hunc modum oportet ut exponas quae libet scriptura cuius planum ostendit quod nobilissimum creatum est propter ignobilissimum. Necesse autem habemus credere quod vniuersum esse est propter intentionem Creatoris secundum voluntatem suam, neque queritur us aliam rationem in finem in hoc modo: sicut nec queremus si ueni fui esse: ita non queremus finem voluntatis suæ ex qua renouata sunt omnia noua secundum quod sunt. Non decipias animam tuam ut putes quod cœli & angelii non fuerunt entes nisi propter nos. Nam enim fecerunt nos scire comparationem nostri gradus: sicut dicitur est. Ecce gentes sicut stilla fistula. Cum vero consideraueris substantiam eius & substantiam cœlorum: & stellarum & intelligentiarum abstractarum: tunc intelliges veritatem: & scis quod homo est perfectior & nobilior omnibus quæ possint inueniri in hac materia. Sed cum eius esse comparauimus esse cœlorum quanto magis est intelligentiarum separatarum, erit vñlissimum omnino sicut scriptura duxit, Ecce qui scrutant ei non sunt stabiles: & in angelis suis reperiunt prauitas

Rabbi Rossei Aegyptij: duxoris dubi.

tem: quanto magis in his qui habitant domos luteas: & terrenum habent fundamentum? Sciro q serui ei? de quibus fit hic mentio: non sunt eiusdem speciei cum hominibus: cuius de monstratio est illud quod sequitur: quanto magis &c. Sed serui ei? de quibus facta est mentio in hoc versu: sunt angeli. Angeli vero de quibus fit mentio: sunt coeli sunt dubio. Hoc autem probatur est: & cōterrit verba Helipha: alio modo: & dicit: Ecce in sanctis suis non credit. Et cœli non sunt mundi in oculis eius: quanto magis abominabilis & inutilis homo bibens quasi aquam iniquitatem. Nam patet q sancti eius sunt serui eius: & q non sunt de genere hominum: & angeli ei? sunt coeli. Expositio vero præstatutis est illud qd dixit: Non sunt mundi in cōspicitu erus: scilicet quia sunt materiali: licet enim materia illa est munda: & clara: & lucida: tamen cum comparaueris ipsos coclos intelligentis separatis: erunt turbidi & obscuri: non manifesti vel clari. Quod autem dixit: Ecce in sanctis suis non credit: significat q noui habent stabiliter esse secundum opinionem nostram: secundum vero opinionem illius qui credit antiquitatem mundi: sunt catastri: & radix eorum in eis non est fortis nec firma: cum cōparauerimus ipsos Creatori suo: qui est necesse esse præcisus. Quod autem dixit: Quanto magis abominabilis & inutilis idem est ei quod dixit: Qui habitant domos luteas. Abominabilis autem & inutilis ipse est homo in quo commixta est iniquitas: & diffundit super omnes partes corporis ei? hoc est dicens q est coniunctus cum priuatione. Oportet ergo credere q homo cum scierit animam suam: & non erraverit in ea: & non intell. exerit vniuersum esse secundum q est: qui silent & non laborabant cogitationes eius ut quartae finem aliquem alicuius rei qua non habet illam finem: vel ut querat finem alicuius rei que non habet finem nisi suum esse: quod dependet de voluntate Creatoris. Et si volueris dic in sapientia spirituali.

¶ De mensuris cœlorum & stellarum: & de distantiis eorum a nobis.

Capitulum XV.

Eiis quæ necessaria sunt homini ut intelligat ea donec sciat mensuram animæ sua: & non erret: est illud qd probatur de mensuris colorum & stellarum: & mensuris distantiarum inter nos & ipsos. Cum enim dominus illustrat mensuræ omnem longitudinem: dum comparantur medietati diametri tri secentis terram: & quantitas lineæ circumdantis terram est nota: ergo erit medietas diametri secundis ipsam nota: & distantie omnes erunt nota: ut probatum est q longitudine distantia centri terra ab altitudine coeli Saturni: est tunc octo milium annorum & trecentorum fere: ita q quilibet annus: sit trecentorum sexagintaquinq[ue] dierum. Iter vero cuiuslibet diei continetur quadragesima milia de illis de quibus lex loquitur: & dicit q quilibet milie coniunct duo milia cubitorum ad mensuram cubiti quo vrebantur. Intellige distantiam istam magnam que terret animas: sicut scriptura dicit: Nonne Deus in altitudine colorum: & vider extra eam stellarum excellarum! Offendit et hoc q sumimus probacionem de altitudine colorum super elongationem nostram ab apprehensione Creatoris. Cum enim distinctione predicti corporis tanta fuerit: & ipsum corpus est tam remotum a nobis in loco suo: & eius substantia est occulta: & radix ipsius apud intellectum nostrum: & magnitudo operationum ipsius: quanto magis ut apprehendatur factor ipsius: qui non est corpus: Iac autem in longitudine distantiae que probata est iam: est secunda: tum breuitatem & minoritatem que ibi est: quoniam nullo modo potest contingere ut minor sit distantia inter centrum terra & altitudinem stellarum: qd illa quam diximus: & fortassis multo maior est: quia profunditas colorum non est probata: nisi secundum q minor potest esse: sicut probatum est in libris distantiarum colorum: & similiter corporum qua sunt inter cœlum & cœlum: secundum q exigua estimatio sensus: sicut dixit Thebit. Non potest apprehendi vere quanta est profunditas: quia non sunt ibi stellæ de quibus possit accipi probatio. Profunditas vero coeli stellarum fixarum est iter quartus annorum ad minus. Scitum est autem ex quantitate cursus stellarum q corpus cuiuslibet illarum stellarum est matus: pila terre centies nonages: & fortassis maior est p funditas corporis illius coeli non qd revoluit omnes motu diurno: & non est nota quantitas in illo: quia non sunt in eo stellaræ: nec habemus viam ad sciendam magnitudinem ipsius. Considera ergo entia ista corporalia q magna est quantitas ipsorum: & q multus est numerus ipsorum. Quo scito: materia non haber proportionem ad cœlum stellarum: qua potest esse proportionem hanc: q sunt instrumenta ministrativa ipsi. hec autem est comparatio in mensuris corporum. Sed

quid erit cu[m] intellexeris esse intelligentia abstractarum? Potest autem induci dubitatio a nobis super sententia philosophorum in hac ratione. Dicit ergo aliquis: si dixerimus q[uod] finis coegerit p[ro]pter regimen viuis singularis hominis; vel mulierum hominum; exempli causa est hoc vanitas secundum considerationem prophetarum. Si vero dixerimus q[uod] finis e[st] p[ro]pter regim[en] humanae speciei; nō est remotus ut illa corpora magna faciat hoc; ut finis sit eorum esse singularium specierum: que secundum opinionem nostram non erunt finita numero. Itud autem videtur esse sicurum si artifex aliquis faceret instrumenta magni ponderis. s. Calibratur; ut cum eis faciat acum nimis p[ot]eris viuis grani; q[uod] scilicet factum effet propter viam acutam solitudo[n]e; effet destru[ctio] confuetudinis secundum nostram considerationem: sed non erit destru[ctio] confuetudinis p[re]cisae si instrumentis praeditis ponderosus fecerit acum post acutam v[er]g[em] in infinitum: & tunc erunt illa instrumenta sciencia. Eodem modo potest effici finis celorum perpetuare generationem & corruptionem: finis vero generationis & corruptionis est esse speciei hominum; sicut dictum est: & inuenimus verba & veritus que iuuat istam cogitationem. Sed philosophus tam soluit istam dubitationem dicimus: si non effert diueritas inter corpora celorum & singularia specie rum generabilita & corruptibilita; nisi in paruitate & magnitudine; poterat istud dici. Sed propter differenciam q[uod] inter ea est in nobilitate & sublimitate subtilitate & radicis; valde remotum est ut nobilis sit instrumentum vilioris. Vniuersaliter autem illa dubitatio iuuat opinionem nostram in nouitate mundi. Plus intentionis meae in hoc capitulo fuit ista ratio quam audiuimus: propter quam didicimus aliquid de scientia firmamentorum. Et mirabar super eo quod dixerunt sapientes de quantitate distantiarum: quia ipsi manifeste dixerunt q[uod] profunditas vniuersitatis celorum est iter duorum annorum: Inter celum vero & aliud celum duorum annorum. Sunt enim septem cœli: & distantia septimi cœli a centro terra est iter septem milium annorum. Audiēti autem istud videtur admiratio magna: & q[uod] distantia non potest esse tanta. Q[uod] autem probatum est in distantiis ostenderet ribi q[uod] distantia centri terra a loco Saturni; qui est septimum celum; est iter septem milia & vigintiquatuor annorum fere. Longitudo vero distantias de qua fecimus mentionem; quae est iter octo milium & ducentorum annorum; est v[er]g[em] ad profunditatem octauum cœli: hoc est: quod ipsi dicunt q[uod] inter unum celum & aliud est tanta distantia: eius exposicio est p[ro]funditas corporis quod est inter celos: non q[uod] sit ibi locus nativus. Nō queras a me q[uod] omnia quae dixerunt in rationibus firmamentorum; sint convenientia secundum q[uod] ratio pura se habet: quia niam scientia Mathematica defectum patiebantur: & non erant complete in reperiendo. Neglixi locuri fuerunt in hoc quando reperirent ea quae dixerant a prophetis: sed quia fuerunt sapientes in temporibus suis. Proper hoc autem non negamus q[uod] verba que congruit veritati: nō sunt vera: vel q[uod] congruit ei per accidens: sed quicquid ipsi dixerit q[uod] conuenit viuero eo q[uod] probatum est: illud est recta veritas apud perfectos in natura qui concedunt veritates.

Contrum secundum potentiam diuinam contraria possint esse in eodem. Cap. XVI.

Mpossibile naturam habet firmam: cuius semper est firmitas: nec est ex opere facta: nec variari potest: & proper hoc non conuenit dicere de Creatore: q[uod] potest factum impossibile. Huic rationi nullus de magistris speculationis contradicit: nec contrarius est nisi qui non intelligit intelligibilia. Locus vero contrarietas inter magistrorum speculationis est in quibusdam cogitationibus quae ascendunt super cor. Quidam ilorum dicunt q[uod] istud est de impossibilibus: de quo non debet dici: quia creator potest illud immutare. Alii vero dicunt q[uod] est de possibilibus: q[uod] Creator potest facere ut si secundum suam voluntatem. Verbi gratia: Coniunctio duorum contrariorum in eodem subiecto: & coniunctio substantiae in accidentis: & accidentis in substantiam: vel esse substantia corpore posse inueniri sine accidenti. H[oc] quidem omnia sunt impossibilia secundum sententiam omnium magistrorum speculationis. Similiter potentia creatoris ut inueniatur ei similius: vel ut destrueretur eius substantia ut faciat se corpus: vel ut mutet se h[oc] omnia sunt impossibilia: nec est dicendum de Create[re] q[uod] possit facere aliquod istorum. Vtrum vero possit inueniri aliquod accidentis per se non in substantia: quidam de magistris supradictis scilicet separati puraerunt hoc: & dixerunt q[uod] est possibile: sed alii dicunt q[uod] est impossibile. Sed in esse accidentis q[uod] non est in loco: non induxit eos ad dicendum istud consideratio vera: sed obedientius mandatorum legis: & consideratio vexavit eum qui dixit anxietate magna: & voluit evadere per hanc viam: Eodem modo contigit in esse rei corpore de non corpore: quia est apud nos de vniuersitate possibili: sed apud

Rabbi Rossei Aegyptij: ducoris dubi.

philosophos est de genere impossibiliū. Similiter dicunt philosophi q̄ inueniri quadratum cuius diameter sit aequalis lateri: vel angulum solidum quem coſtituant quatuor anguli ſimplices ſtantes: & ita ſimilia ſunt de genere impossibiliū. Quidam vero de illis qui ignorant viam diſcipulinabilium, nec intelligunt de illis niſi verba ſimplicia, nec intelligunt rationem cū dicunt q̄ ſunt poſſibilia. Velle autem ſcire vrum fit porta illa aperta licita: & quilibet poſteſt ratiocinari in quaclig ratione qua ascendit in cor eius. Alius vero dicit q̄ eſt imposſibile ſecundum naturam rei. An eft aliquid qd claudat portam iſam, ve poſſim hoſe perciptere: quia iſtud eft imposſibile in ſui natura: & vtrū inquisitio & probatio huius rei eft in potentia imaginativa an intellectu: vel per quid diſcernit homo inter imaginabile & intelligibile, quoniā quondam contradicit aliquis alii, vel ſibi ipſi in eo quod eft poſſibile ſecundum q̄ ei videtur. Et dicit q̄ eft poſſibile in ſui natura. Aduersarii vero contradicit ei, dicens. Iſtud poſſibile eft de opere imaginationis, non de intellectu probacione et aliiquid: ergo quo poſsumus diſcernere inter virtutem imaginativam & intellectum, vtrum ne etiam eft illud aliud ab illis duobus: an per intellectu poterit quis diſcernere inter intelligibile & imaginabile? Iſte enim locus egit inquifitione: & multum diſputatur de eo: sed non eft illa intentione huius capituli, lam patet q̄ ſecundum omnem opinionem & ſententiam nostram quædam ſunt imposſibilia: nec eft dicendum de Creatore q̄ habet potentiam ſuper illa: nec eft iſtud defectus eius qd ei conuenit, nec diminutio potentiæ ſuæ quia non fecerit ve eſſent. Sunt igitur in imaginatione & ſequuntur eam: ſed non ſunt ex parte operatoris. Lam ergo patet q̄ locus contrarietas inquiendo eft, vtrū ſunt de gne poſſibiliū, an impossibiliū: & iſtud adhuc explanabitur,

C De scientia Dei respectu singularitatis. Capitulum XVII.

Dilecti locuri ſunt contentionē in ſcientia Creatoris quantum ad alia extra ſe: & euagari ſunt in euagatione in qua nō poeſt eis ſuccederē: nec aliis q̄ ſecuti ſunt eos in illa ſcientia. Adhuc autem faciam te audire dubitaciones qua induxerunt eos in hunc errorem: & faciam te audire opinione noſtræ legi in hoc: & q̄ nos contradicimus eis in eorū prauis opinionibus: qua longe diſtant a ſcientia Creatoris. Quod ait fecit eos euagari, & induxit eos in hoc: primo eft illud qd apparet in principio cogitationis de malitia ordinis diuerſitatum hominum: & q̄ quidam hominum ſancti ſediciunt ſunt in afflictione: quidam vero malorum diuertit vitam in delectatione. Hoc igitur induxit eos ad diuertiſtendum, ſicut modo audies. Dicit enim, neceſſe eft alterum diuertiſtum eſſe: Vel q̄ creator ignorat diuertiſtates hominum: nec apprehendit eas: Vel quia ſcit & apprehendit eas, hec autem diuifio neceſſaria eft. Deinde proceſſerunt, ſi ſcit & apprehendit illas, neceſſe eft ergo ve ordinare & regat illos ſecondum ordinem rectū & valde perfectum: vel q̄ non poeſt eos ordinare, vel q̄ poeſt & ſicit recte eos ordinare, ſed non vult: ſed poſponit eos & derelinquit eos ſecundum ſuum eſſe: & q̄ ſunt contempni coram eo propter zelum & inuidiam, ſicut inueniuntur in hominibus aliquis q̄ poeſt alii benefacere, & ſci quia ille indiget ut ei benefaciat: ſed ppter malitiæ nature ſuæ & inuidiam nō vult ei benefacere. Hac autē diuiniſio neceſſaria eft, ſcilicet q̄ omnis qui ſcit rei ſtatut, nō effugiet alterum diuorum: vel ve apponat cuſtomiam & curam in eo qd ſcit: vel ve poſponat: ſicut poſponit homo in domo ſua curam catorum, vel aliarum rerum vilium. Qui autem cura habet rei, fortassis habet impediens: licet cura rei ſit ei cordi: poſtq̄ vero praefuerunt praedictas diſtinctions, dixerunt q̄ due de praedictis diſtinctions quæ ſunt neceſſaria apud omnem ſupientem, ſunt impossibiliū: in eo quod conuenit creatori, ſcilicet vel q̄ non poeſt: vel q̄ poeſt, & non facit: haec enim duo turpia ſunt: vel abbreviatio potentia, & quibus Creator lōge diſtar. De diuiniſione vero ſupradicta nō remanet niſi q̄ ignorat diuerſitatem hominam omnino: & idcirco non ordinat eos ſecundum ordinem rectum. Et nos inueniuntur inordinati, & non coniuncti cum via ſenſu: nec procedimus ſecundum q̄ conuenit. Iſtud eft probatio q̄ nullo modo iſi hoc: & hoc eft qd primo modo induxit eos in hunc errorem magnum. Tu autem cognoscēs quae unq̄ offendit tibi de contradictione iſorum: & intelleges q̄ hic eft locus erroris eorum manifeſte, qui explanant eft in libro Alexandri de regimine. Nunc ergo vide & mirare quomodo incidentur in illud malum quod fugiebant: & qualiter inueniunt ſignata rationis: & imposuerunt nobis ſemper inconveniens. Causa autem illorum qd fugiebant in malū, eft qd iſi fugiebant attribuere Creatori, ſcilicet q̄ poſponeret, & attribuerent ei præcie ignorantiam, & q̄ nesciit: & q̄ omnia quæ ſunt in hoc mundo inſ-

riori latent ipsum: nec apprehendit ea. Furtitas autem eorum & stultitia eorum est in eo super quo docuerunt nos quod ipsi probant secretum esse diuersitarum & negotiorum humanorum: quod mala ipsorum sunt ex leipsis: vel ex necessitate nostrae materie, sicut ipsi semper dicunt. Nos vero iam offendimus in istis quod oportebat offendii. Cum autem fundauerit istam radicem quae defruuit omne firmamentum rectum: & immutat splendor pulchritudinis ois verę credulitatis: inciperunt postea removere malitiam inconvenientis secundum dicentes. Scientia istarum rerum impossibilis est in Creatore, multis de causis. Vna est, quod singularia comprehenduntur sensibus non intellectu. Creator autem nihil apprehendit sensu. Secunda est, quod singularia sunt infinita. Scientia vero coniungit res in communi. Eorum vero quae infinita sunt scientia non est coniuncta. Tertia vero est, quod scientia eorum quae renouatur que sunt singularia, sine dubio exigit ut in Creatore sit mutatio, quia renouatur in eo scientia post scientiam. Et secundum ratio nem nostram qui tenemus legem & dicimus quod ipse fecit res anteq̄ sunt: proponunt contra nos duo inconvenientia. Quorum unum est, dependere scientiam a priuatione pura. Secundum est quod scientia entis in potentia sit idem cum scientia ipsius entis iam in actu. Coangustata cogitationes in hoc: & anxiari sunt adeo quod quidam iſorum dixerunt quod Creator sit species tantummodo, non singularia. Alii vero dixerunt quod nihil sit aliquo modo praeter substantiam suam, ne sit in eo multitudo scientiarum secundum cogitationem suam. Quidam vero philosophorum creditur in hoc idem quod nos credimus, quod Creator sit omnia, & nihil latet ipsum omnino. Et multi tales fuerunt ante Aristotelem longo tempore: & Alexander fecit mentionem de ipsis in libro suo: sed non recipie opinionem iſorum. Et dixit quod maior deſtructio opinionis ipsorum fuit mala quae contingunt bonis hominibus: & bona quae contingunt malis. Generaliter autem iam ostendi tibi quod non inueniuntur diuersitates hominum ordinatas, secundum quod apparet gentibus: vel si est ordo in ipsis, non pervenitur ad considerationem istam, nec extenderit manum suam ad hoc. Quod primo autem induxit eos in hanc considerationem quam ipsi intelligunt, est diuersitas hominum, scilicet iuventus, & prauitas, & secundum earum cogitationem non omnia sunt ordinata, sicut dixerunt insipientes nostri & stulti. Non est aqua via domini. Postquam ergo offendit quod loqui de scientia Creatoris & cura ipsius sunt inuicem colligata: incipiam narrare opiniones eorum qui speculantur secreta curæ Creatoris. Deinde vero soluam dubitantes quas singularia rerum induxerunt in scientiam Creatoris.

De providentia Dei opinione quinq. Capitulum. XVIII.

On piniones hominum circa curam Dei sunt quinq. & oes sunt antiquæ, scilicet a tempo prophetae & legi quæ illuminant omnes tenebras istas. Opinio prima est illius qui putat quod cura non est omnino in aliquo parte vniuersi esse: & quoquid est in mundo a summo celo: vel ad terram, sicut cau: nec est ibi ordinator nec rector: nec qui cura habet in viuens rebus. Hac autem est opinio Epicuri, & idem credit atomos esse, dicens quod miscentur cau: & quod ex eis quoquid accidet cau. Hanc opinionem renuerunt blasphemii de populo Israel, de quibus dictum est. Negauerunt dominum, & dixerunt quia non est. Aristoteles autem probauit destructionem huius opinionis: & quod non oportet quod omnia eveniant per accidentem: sed habent ordinatorem & rectorem. Nam secimus mentionem de parte istius rationis in his quae præmissimus. Opinio secunda est illius qui credit quod quadam res habent curam, & sunt in regime rectoris, & in ordine ordinatoris. Alio vero res sunt derelictæ secundum quod sunt in regime rectoris, & in ordine ordinatoris. Accidit eis. Hac autem est opinio Aristotelis: ego offendam tibi opinionem ipsius in cura. Dicit Aristoteles quod Creator curat diuersitates celorum, & coru quae sunt in illis: & idcirco ipsorum singularia permanent sicut sunt. Alexander autem dixit quia opinio Aristotelis est quod cura Dei peruenit usque ad coelum Lunæ. Et hoc est ramus radicus eius in antiquitate mudi, quia ipse credit quod cura est secundum naturam esse rerum. Cooi vero & omnia quae in eis sunt quorum singularia sunt sempiterna: ratio curæ ipsorum est permanenta eorum in compositione sua: & quod non mutantur. Sicut autem secundum est necessario esse terum aliarum ex esse ipsorum: quarum rerum singularia non sunt stabilis esse: sed ipsa species, ita prouenit ex largitate ipsius curæ: quod facit permanentiam specierum & perpetuatem ipsarum: & non possunt singularia esse ipsorum stabilis esse: neq; cuiuslibet speciei singularia derelicta sunt omnino: sed quicquid factum est ex ipsa materia limpida & clarum, proper quod recipit formam crescendi, haber in se potentiam quae conferuat ipsum tempore definito secundum quod conuenit ei, &

Prima opinio
nico.

Secunda
opinio.

Rabbi Rossei aegyptij: ductoris dubi.

remouet ab eo nocuum & inutile. Quod autem fuit clarus est praemissum, quod recipit formam sentiendi, data sunt ei aliae potentiae ad conferendum ipsum: & ad remouendum nocuum ab eo: & collata est ei alia potentia super materia ut moueat ad contenientis sibi, & ut fugiat corporium: & deducat cuiuslibet specie ea quibus agebat illa species. Quod vero fuit ex mundiori & clariori materia adeo quod recipit formam intellectus, concessa fuit ei alia potentia qua se regeret, & cogitaret & intelligeret illud per quod potest firmari substantia eius & cura speciei secundum perfectionem ipsius singularis. Alii vero morus qui sunt in singularibus speciei, sunt casu: & secundum quod accidit, & secundum opinionem Aristotelis non sunt ex regimine rectoris, nec ex ordine ordinatoris. Exempli causa, Ventus turbinis fluit, vel sine turbine proiecit partem arboris, & frangere ramos alterius arboris, & provocat lapidem de pariete super aliquam haeretam, & inducit tempestatem in mari donec frangatur nauis, & mortentur qui fuerint in ea. Et secundum Aristotelem non est differentia inter casum foliorum, & lapidis, & submersio nem suorum qui erant in naui. Et eodem modo, non est differentia inter casum lapidis fugagmen formicarum que mortua sunt, & subuersione domus que cedidit super sanctos qui orabant in eadem domo, & mortui sunt. Secundum eundem etiam non est differentia inter catum qui murem, & araneam quae muscam rapuit, & leonem qui occurrit propheta & rapuit illum. Vniuersaliter autem quoniam radix opinio eius est, quod quicquid regitur regimine recto non corrumperit, & eius confutudo non variatur: sicut sunt diversitates celorum, vel quod percedit secundum ordinem, et non regreditur super terminos suos nisi propter magnam renovationem, sicut res naturales: Dicit quod cura specialis conferatur illa, quicquid autem videret quod non procedit per viam sensus, non custodit ordinem in diversitatibus singularium cuiuscumque speciei plantarum, et animalium, et hominum, dicit quod casu accidit, et non provenit ex regimine rectoris, id est non sustentat ipsum cura specialis: quia videtur ei quod auxilium curae in his rebus est impossibile. Ita autem sequitur opinionem eius in antiquitate mundi: et quod est contrarium huic rationi, est impossibile. Qui vero de gente nostra rebellis crediderunt in ista opinionem, sunt illi qui dicebant, Dereliquerat Dominus terram. Opinio tertia est contraria opinioni secunde. Et est opinio illius qui credit quod in uniuerso esse nihil contingit per accidens vel modo, nec in singularibus, nec in vniuersalibus: sed omnia sunt ex voluntate et intentione et regimine. Palam autem est quod omnis rex cuiuscumque rei facit illam. Hec autem est opinio scientium Maurorum. Hanc opinionem sequitur inconveniens fortia, et ipsi recipiunt ea. Concedit enim quod dixit Aristoteles quod non est differentia inter calum foliorum, et mortem hominis: et dicunt quod ita est. Sed ventus non fluit casu, immo creator mouit ipsum: nec ventus proicit folia, immo quolibet folium occidit iudicio Dei, et definitione ipsius: et ipse est qui deo cit ea modo: et in hoc loco non conuenit ut tardaret tempus casus ipsius, nec quod procederet, nec conueniebat ut caderet in alio loco: sed omnia definita fuerint, neque prohibita sunt sic esse. Secundum hanc opinionem sequitur quod omnes motus et quietes animalium sunt definiti a Creatore: nec est in potestate hominis vel modo ut faciat aliquid, vel non faciat illud. Et sequitur etiam secundum hanc opinionem ut tollatur natura possibilis: et quod omnia sunt vel necessaria vel impossibilia: et recuperatur ista et dixerunt quia istud quod dicimus possibile, sicut stare Iacob et venire Iudea, est possibile relatum ad nos: sed relatum ad Creatorem, non est sic: et apud eos non est possibilis, sed necessaria. Sequitur etiam necessario secundum hanc opinionem quod rationes praecipitorum sunt inutiles: quia homo cui data sunt pracepta, non habet potestatem in manu sua ut faciat quod praecpta sunt ei: vel ut recedat ab illis quae prohibita sunt ei: immo faciet sicut definitum est a Deo. Hac autem sententia dicit quod Creator sic voluit mittere iusticos, et praecipere, et prohibere, et tergere, et promittere: sicut nos nullam potentiam habemus in hoc: et necesse habemus facere quod praecipi est: et quod incidamus in poenam: et quod acquiramus primum bonum. Et secundum hanc opinionem sequitur quod opera Creatoris sunt sine fine. Ipsa vero recuperant onus omnium istorum inconvenientium, ut firmaret in eis ista ratio et opinio ideo quod si viderimus aliquem naum cæcum vel leprosum de quo non conuenit dicere quod peccauit ante hoc, nisi poena ista infligeretur ei. Dicunt quod ita voluit. Eodem modo cum viderimus iustum seruientem Creatori qui interficit diuersis generibus poenarum: dicunt quod ita voluit, nec est in hoc iniuriosa: quoniam secundum ipsos licitum est Creatori punire non peccatum: et dare premium bonum peccati. Verba vero ipsorum in hac ratio scita sunt. Opinio quarta est illius qui credit quod homo habet potestatem: et idcirco procedit ordinare in eo quod conuenit legi

Tertia.

Quarta.

in prohibitione in regimine & in praemio & in poena secundum sententiam eorum. Et isti credunt quod omnia opera Creatoris sequuntur sapientiam ipsius, & quod iniustitia in eo non est, & quod non puni bonos. Separati etiam credunt in hanc opinionem: quia potestia hominis non definita sit super opera quae facit secundum sententiam ipsorum. Et ipsi credit quod fecit casum hominum, & iter formicarum: & cura sua fixa est in omnibus ipsis. Et idcirco sequuntur ex hac opinione inconvenientia que se inueniunt destruunt. Inconveniens autem hoc est: quia quidam hominum nascuntur aliter quam exigit eorum natura: ipsi vero non peccauerunt: & dicunt quia istud sequitur sapientiam Creatoris: & quod melius est illi qui sic nascitur quam si esset perfectus & sanus. Nos autem non intelligimus bonum istud. Dicunt etiam quod istud non est ei pro persona sime propter praeminentem beneficium. De morte vero iusti predicti responsio coram est, ut multiplicetur eius premium in seculo venturo. Nos autem querimus ab eis quare iustitia & iudicium sunt super homines, & non super res alias. Item propter quod peccata bestiarum fuit decollata: & dixerunt quod istud melius est ei, quia creator dabit ei premium bonum in seculo venturo. Sequitur etiam secundum ipsorum opinionem ut interficio pulicis & pediculi sit ut habeat premium a Creatori. Similiter & de mure qui non peccauit, quem rapuit catus, dicit quia sic exigit dei sapientia in eo quod conuenit muri, & remunerabit eum propter damnum quod suscepit in seculo venturo. Nullus autem sustinetum aliquam istorum triplex opinione necesse habet recipere curam: quia quilibet illorum induxit ad hoc magna necessitas propter illud quod dixit Aristoteles: & sequitur est illud quod apparet de natura vniuersali est. Secta vero Sententia effugit imponere Creatori ignoritiam aliquas rei, nec oportet dicere quod scit illud singulare, & ignorat aliud. Ex hoc autem sequuntur inconvenientia & receperunt illa. Separati vero fugerunt attribuire Creatori iniustitiam & supeditiam, nec via detur eis conueniens contradicere Creatori, donec dicunt quod poena non peccantis non est iniusta. Secundum sententiam vero ipsorum non est iniusta. Secundum sententiam vero ipsorum non oportet ut prophetas annunciente, nec oportet ut lex detur propter rationem non intelligibilem: & receperant inconvenientia quae sequebantur. Et secundum eos sequitur destruacio & ablacio: quia credunt quod creator fecit omnia, & quod homo habet patrem, & quod est apator istorum quod apparet cum modica consideratione ne quodam pars rationis destruerit aliam. Quina opinio ipsa est sententia creditum legem nostram, aut faciam te scire illud quod dixerunt in hoc libro prophetarum nostrorum: & quod credunt vniuersaliter sapientes nostri. Postea narrabo tibi quod crediderit quidam de vitim genitum nostrum. Similiter ego te faciam scire quod credo in hoc. Scito quod principalis legis Moysi magistri nostri, & omnium credentium illam, est quod homo habet potentiam definitam, id est ipse de natura sua & voluntate operatur quoquid homo habet operari, absq; eo quod remouerit aliquod nouum aliquo modo. Eodem modo species omnium animalium mouentur propria voluntate: & ita voluit Creator, scilicet quod sua voluntas prima fuerit quod omne animal moueatur secundum propriam suam voluntatem: & quod habeat homo potestatem super eo quod voluerit, & electionem super eo quod potest. Numquid fuit auditus quod aliquis de lego nostra contradicterit isti principaliat, Dico gratias. De vniuersitate etiam principaliat legis est quod iniustitia nullo modo cadit in creatorum: & quod accidit hoc de angustis vel de bonis sive unius sive pluribus, totu; est ex pte debiti cui iudicio iustitiae in quo nulla est iniugatio. Et si coetererit hoc ut aliqua spuria irrerit in manu eius, & statim removere ea, dicemus quod istud datum est ei in poena. Quia si aliqd boni contigerit ei dicimus quod istud datum est ei in puni. Hec autem oia sunt secundum quod oportet, & iusta sunt. Istud vero est quod lex dicit, Vniuersitatem vero iudiciorum non potest quia causa illud est conuenies, la orbi tibi opiniones istas. Aristoteles autem credit quod quod videt in diversitatibus hominum mutari, quod tamen est purum & accidentem. Series vero credit quod oia sequuntur voluntate simplicem Creatoris. Separati vero creditur quod oia sequuntur definitionem iudicii eius. Nos autem credimus quod ista sunt quatuor debiti operum hominum. Propter hoc ergo dicit Sententia quod conuenies est ut Creator puniat multum in hoc seculo, & quod ipsum puniet in inferno in seculo venturo semper: & dicunt quod ita voluit. Separati vero creditur quod istud est iniustitia: sed quod ille puniet in hoc mundo: & quod formica habet prius sicut punit, ut prius oportet: non istud sequitur sapientiam eius, quia nos nec sumus. Nos autem credimus quod oia illa quae iure misericordie in hoc mundi sit secundum quod debet esse: & Creator loquitur ab iniustitia: nec puniit aliquac nescium, nisi illud quod est debitor poenae. Istud vero est de quo locuta est lex quod oia talia sequuntur debitu homini. Super haec opinione locuti sunt illi sapientes nostri: quoniam ipsis dicit manifeste quod nulla mors est sine peccato, neque poena si ne delicto: & dixerunt, laus quam magna facit hunc remitteret ei, hoc est planum. Orderatur et vice quod

Rabbi Rossei Aegyptij: duxoris dubi.

Iustitia necessaria est Creatori, & qdabit premium boni, propter iustitiam quā operatus est, licet propheta non praecepit istud ei. Puniet autem hominem pro omni peccato & malitia quam operabitur: licet non fuerit prohibitum ei per manūm propheta. Ipse namq; prohibitus est naturaliter ut non faciat superbiam, vel aliquid mali, & propter hoc dictum est. Non retinet Creator mercedem alicuius creature. Dixerunt etiam: quicunq; dixit qd Creator est largus, nummi eius largiuntur: sed prolongat iram suam: & colligit quod suum est. & dixerunt ille cui praeceptum est aliquid, & facit illud, non est similis ei qui non iussus facit. Ostenderunt etiam qd licet non sit iussus, sicut datur ei premium. Secundum hunc modum, inueniuntur plura verba ipsorum. Inuenitur autem additamentum quoddam in verbis sapientum quod non inuenitur in lege scriptum, & hoc est quod quidam eorum dixerunt, Flagella amoris. Et secundum hanc opinionem fortassis venient super aliquem tribulationes, non propter peccatum quod perpetravit: sed ut multiplicetur premium ipsius. Hac autem est opinio Separatorum: sed illa ratio non firmatur per legem, nec te decipient rationes tentationis, sicut dictum est: Tentauit Deus Abraham, & iterum, Feci te comedere manna quod ignorabas, & parres tu: vt tentarem te, et adhuc audies rationem in hoc. Lex autem nostra nō fuit locuta nisi super statu hominum. Ratio vero remuneracionis bestiarum non fuit audit a gente nostra, nec ante, nec post, nec aliquis sapientum dixit hoc: nisi quidam de ultimis qui aderunt a coetu Separatorum, & visum fuisse consuens: & propterea crediderunt. Quod autem ego credo in hac principilitate, item in cura speciali, est illud quod narrabo tibi. Ego vero non innitor in hac ratione super eo quod ostendit mihi, quod est mens legis creatoris, & librorum prophetarum. Huius autē opinionis quā ego credo, dubitationes sunt pauciores & inconvenientia similiter, qd opinione quas premisimus. Est etiam propinquior intellectui & hēc est eius explanatio. Ego credo qd cura specialis est in hoc mundo inferiori, qd est sub sphera Luna: & est coniuncta in singularibus speciebus hominum tantummodo. Species autē illa, scilicet hominum, ita se habet qd omnes diueritas singularium suorum & ea quae accidit ipsi siue bona, siue mala, sequuntur debitum, sicut scriptura dicit, Vniuersa via Domini iudicia, Alia vero animalia quāto magis & plantæ opinio mea in illis est sicut opinio Aristotelis. Non credo villo modo qd folium aliquod occidit propter curā que est in ipso: nec aranea rapuit musca iudicio Dei & voluntate ipsius: nec filia quā proiecit Iacob & cecidit super parvā muscam in loco noto, & interfecit eam: non dico qd istud provenit ex definitione iudicii: neq; pīscis qui rapuit verminum super aquam: hoc fecit de voluntate speciali qua coniuncta fuit in quolibet singulari: immo totum istud secundum opinionem meam fuit per accidentis purg, si cut dixit Aristoteles. Sed cura specialis apud me in eo quod Creator vult, sequitur splendor rem specialem: & speciem in qua coniungitur splendor specialis, donec sit intelligēs, & reuelatur ei quod reuelatur cuiuslibet intelligenti: quem sufficiat cura specialis: & omnia opera eius sunt ad peccatum, vel ad premium. Submetio vero natus & omnis quia in ea sunt: et ruina pīretis super homines qui erant in domo: ego credo qd ingressus florum in naevum, et aliorum introitus in domum non fuit per accidentem secundum opinionem nostram, immo ex voluntate speciali secundum qd exigunt eius iudicia: quorum vias non apprehendit intellectus noster. Quod autē induxit me in istā credulitatem, est quia nūq; inueni versum in libris prophetarū qd Creator cura habet super aliquo singulari a filiis, nisi super hoī singulare: ga homo res vīlis est respectu tantæ rei, nedum vbi sit in singularibus animalium aliorum, sicut dixit David. Quid est homo qd memor es eius &c. Inuenimus etiam versus manifestos qd cura Dei infixa est in omnibus singularibus hominum ad visitandum omnia opera ipsorum, sicut dixit, Ipse creas corda eorum singulariter, & intelligens omnia opera eorum. Et dixit, Oculi tui aperti super vniuerelas vias filiorum hominum: vt reddas homini iuxta viam suam, et fructum operū suorum: et dixit, Oculi eius super vias viri. Lex etiam fecit sciiri in cura singularium hominum et in consideratione operū suorum, dicens, In die visitacionis meę visitabo super eos peccata ipsorum: et dixit, Si quis peccaverit mihi, delebo eum de libro meo: et dixit, Perdam animam illā: et dixit, Dabo iram meam in hominem illum, et multa talia. Quicquid etiā legitur de Abram, Isac, et Iacob, est probatio pura qd cura fixa est in quolibet singulari hominum: Sed in aliis animalibus opinio mea est sicut opinio Aristotelis sine dubio. Et propter hoc decollatio ipsorum fuit licita. Sed praeceps fuit nobis qualiter debemus illam facere: et qd verecentur illis ad commodum nostrum iuxta voluntatem nostram. Cuius rei probatio, s. qd

alia aialia non habent cura Creatoris, sicut dixit Aristoteles, est verbi prophetæ qui cū vidit poteriam Nabuchodonosor: & imperii ipsius qd dominabatur creaturis, & interficiebat mul-
tos, dixit. Vidi domine omnes derelictos & dimissos sine rectore, sicut serpentes terræ & pisces.
Colligitur ex hoc verbo q serpentes & pisces non habent creatorē, sicut dixit: Facit homines
sicut pisces maris, sicut serpens non est in eo dominatio. Poffet vero expoſit⁹ prophetæ q non
habet se res ita in omnibus, non sunt dimissi a cura nisi ad modum poena. Hoc autem est in
hominibus illis qui se confiſtuerunt debitores mali quod accidit eis, sicut scriptura dixit: Do-
mine posuisti quasi iudicium forte ad impropterum fundati. Nō putes q illa opinio tollit illa
lud quod dicitur est. Qui dat iumentis elcam pforum, & iterum. Carui leonum rugientes ve-
rapiant & querat &c. & iterum. Aperiente te manum tuam omnia animalia laturabuntur. Ver-
bum autem sapientum est. Seder & regit omnia que in mundo sunt: maiora, & minora, & mul-
ta talia. In omnibus autem illis nihil est qd defructat opinionem meam: quoniam in omnibus
talibus mentio fit de cura speciei, non de cura singularium. Itud autem est sicut si narraret ma-
gnitudinem munificencie sua in componendo motum cuiuslibet speciei & sustentamentū per
manentia suæ: hoc autem manifestum est & probatum. Ex ita credit Aristoteles q illa cura est
necessaria: & est inuenit in omnibus, de qua etiam locutus est Alexander super Aristotelem,
scilicet q creator aptauit viciū cuiuslibet speciei qd sua singularia omnia. Si vero non effet
ita prouisum, periret species sine dubio, hoc autem patet cum modica consideratione. Quod
autem dixerunt sapientes, p animalium poena prohibita est in lege, quia dixit, Quare percus-
isti animam tuam, scito q istud dicitur est proper perfectionem nostram. Scilicet ne afflue-
mus virtus superbia, nec ledamus aliquid frustra sine commodo: sed sit intentio nostra in mo-
ribus pietatis circa quolibet aial cuius non opus fuerit, sicut scriptura dicit, Cum defidera
uerit anima tua comedere carnes, non vt decollemus ex superbia, vel ut ledamus in eis. Secū-
dum hanc autem opinionem non timeo q queratur a me, quare cura est in singularibus ho-
minum: & non est cura similiis in singularibus aliorum animalium: quia confundis quæſio-
poteſt proponi sic. Quare datus est intellectus homini: & non aliis animalibus. Huius autem
quæſionis vltimè erit responsio, ita voluit, vel ita exigit Dei sapientia: vel hoc est debitum na-
turae. Secundum tres primas opiniones confundis responsio potest dari ad primam quæſio-
nem: & firmabitur opinio nostra tota. Ego namq non credo q aliquid latet Creatorem: nec
atribuo ei breuitatem potentie: quia cura nō erit nisi in eo qui habuerit intellectum. Quod
autem habet intellectum, est perfectum secundum modum perfectionis pofit⁹ non est perfec-
tio. Quicquid habet in ſe aliquid splendoris ſecundum q peruenieret ad ipsum de intellectu:
perueniet ad ipsum de cura. Opinio illa conuenit cum intellectu, & cum veribus legis. Opinio-
nes vero quas præmisimus, vel excedunt illud quod rectum est, vel deficitur ab eo. Excede-
sus autem inducit confusione magnam in abnegatione intelligibili: & ad defraudentem fen-
sus. Defectus vero & diminutio inducunt opiniones pefimas in eo quod conuenit Creatori:
& corruptionem esse hominis, & destructionem p̄eminentiae quam habet in morib⁹ suis
& in anima sua: & hęc est opinio illius qui ponit & aſtruit aqualitatem inter homines & alia
animalia.

CQz species & ceteræ ſecundæ intentiones ſint in intellectu. Capitulum. XIX.

Sed q præmis in ratione cura q est fixa in ſpecie hominum ſolummodo inter omnes
species animalia, dicā quod ſciuum eſt, p species nō eſt extra intellectum: ſed species
et alia vniuersalia ſunt rea communica re in intellectu: et omne eis quod eſt extra in-
tellectum eſt ſingularē: igitur cum hoc fuerit ſciū, ſciri eſt q splendor ſpecialis non eſt nisi qd
quod inuenimus in moneta hominum, quod eſt dicere q intellectus humanus non eſt nisi qd
quod inuenimus de ſcientiis singularibus: et illud eſt quod eſt ſolum eſt ſuper Ifaz et Iacob et alios.
Pofit⁹ ergo ita ſe habet reſequitur ſecundū illud quod diximus in cap. p̄immo, q quolibet
singularē de numero homin qd adcepit fuerit de ſplendore p̄dicto maiore partē ſecundū copioſi-
tionem ſua materię et exercitum animę ſuę, erit in eo cura magis fixa modis omnibus: ſi cu-
ra trahit pofit⁹ intellectu ſicut predixi. Tunc ergo cura ſpecialis in omnibus singularibus ſpe-
ciē hominī non eſt ſequalis, ſed eſt in eis p̄eminentia cura, ſicut eſt ibi p̄eminentia intel-
lectus humani. Secundū hęc igif confederatione ſequit neceſſario vt cura Creatoris ſit in pro-
phetis multo maior ſecundū gradū corū in prophetia: et itidem in sanctis et iustis ſecundū eſt

Rabí Rossei Slegyptij: ducoris dubi.

sanctitatem et iustitiam, quoniam mensura splendoris intellectus spiritualis ipsa est qua dedit prophetiam prophetis, & iustitiam iustis, & complebit sapientiam sanctorum in eo qd sciunt. Sculti vero & insipientes malo secundum qd sunt diminuti ab illo splendore minoratur eorum gradus, & caueat in ordine cu singularibus aliorum animalium, sicut David dixit: Homo cu in honore est non intellexit, coparatus est insipientibus, & similis factus est illis, & co muniter cori interio leuis est eti utilitas prouenias ex hoc. Itud autem est principalitas principaliatum nostra legis, & super ipsa est fudamentum eius. s. qd cura qua fixa fuerit in singularibus hominum erit secundum qd conuenient eis. Tu vero appone cor tuum, & vide qualiter locutus est super cura in singularibus patriarcharum & in negotiis ipsorum, & quomodo promittit eis quo cura est fixa in eis, sicut dixit Abraham: Ego dñe pater tibi, & dixit ad Isaac: Ego tecum & benedic tibi, & dixit ad Iacob: Ego tecum & custodi te ubiqueq; ambulatoris, & dixit ad dominum prophetarum: Ego tecum, & hoc tibi signum, & dixit ad Iosuam discipulum illius, Sicut fui cum Moyse, sic ero tecum. Hoc autem manifestum est, & probatum qd cura fuit fixa in eis secundum suam perfectionem. Scriptura vero dicit: In custodia sanctorum & in perdizione impiorum pedes sanctorum suorum seruabit, & impiorum in tenebris continecent, quia non in fortitudine sua roborabit vir. Ita ratio dicit qd falsus querundam homini & saluatio ab accidentibus, & aliorum ruinarum in ipsis accidentibus, non est secundum fortitudinem corporum suorum: & secundum aptitudinem naturalis, & hoc est qd dicit: Quia non in fortitudine roborabit vir: sed hoc est secundum perfectionem & imperfectionem, id est secundum appropinquationem ad Creatorem, vel elongationem ab eo. Et propter hoc illi qui propinquaverunt ei fuerunt in fine cura, sicut dicit est: Pedes sanctorum suorum seruabit. Qui vero longe sunt ab eo, sive presto accidentibus & calamis: nec habet qui faciat eos vitare clamor, sicut ille qui ambulat in tenebris, & paratus est ut cadat ubiq; Dicit etiam in cura iustorum: Custodit Dominus omnia ola eorum, & iterum: Custodit domini super iustos, & dicit: Vocabit me & respondere ei. Et versus inueniuntur multi in hac ratione, scilicet in cura qua fixa est in singularibus hominum secundum suam perfectionem & gradum. Philosophi etiam locuti sunt de hoc, & dicit Abanazarim in principio expositionis sua: super quedam librum Aristotheles, qui dicitur Necromagia. Homines qui potentiam habent mouendi animas suas ab uno moe animalium ipsi sunt de quibus Plato dicit qd cura Dei magis fixa est in illis. Attende igit qualiter inquisitio ista deduxit nos ad opinionem quam dixerunt omnes prophetae, qd cura humana est fixa in quolibet singulari secundum suam perfectionem, & gradum. Philosophi etiam locuti sunt de hoc, & dicitur: si fuerit cura errata post intellectum sicut praediximus. Non oportet ve dicamus qd cura est specialis non singularis: sicut definitur qui tenet opinionem philosophorum, qd non est ens extra intellectum, nisi singularia, & in illis fixus est intellectus specialis: ergo cura creatoris est in singularibus hominum. Intellige istud caputulum secundum qd intelligi debet: & corroborabuntur in eo omnes principiarites legis. Conuenient etiam opinionibus philosophorum, & tolluntur inconvenientia: & manifesta erit tibi forma cura quomodo est. Postq; igitur mentionem fecimus magistrorum speculationis in cura & regimine Creatoris in mundo, ostendat tibi opinionem hominum gentis nostrae in scientia Creatoris, & illud quod ego dixi in hoc.

CQz genera omnium perfectionum sint in creatore. Capitulum. XX.

Non est dubium quia de primis intelligibiliis est qd in Creatore sint omnia genera perfectionum: & qd omnes imperfectiones longe sunt ab eo: & sive erit intelligibilia prima: quoniam ignorancia imperfectionis est in quaquam re inveniatur: Creator autem nihil ignorat. Quare autem dixerunt quidam de viris speculatoriis, sicut pradixi, qui dicunt qd quedam fecit, & quedam ignorat, est illud quod ascendit in cor de defectu ordinis in diversitatibus hominum. Plures enim diuersitates non sunt naturales solummodo, sed sequuntur intellectum hominis & potentiam. Propheta vero dixerunt qd probatio stultorum super scientia Creatoris que sumpta est ab operibus nostris, non est nisi qd videt malos in delictis: et istud inducit ad putandum de iusto cuius mens est beneficere, qd labor quem proper hoc sustinet inuris est ei. David vero cuius cogitationes in hoc erant, locutus est donec ostendit illis qd illa sciuntur in nouissimiis eorum, non in principio: et illa sunt ipsius verba in omnibus istis rationibus. Dixerunt quoq; quomodo sit Deus, eti est scientia in excelso. Ecce ipsi peccatores perfici in mundo obtinuerunt diuinas: et dixi, frustra mundauit cor meum, et laui munditum

Lib. III. Fo. LXXXIII.

mantis theas, in fine vero rationis dicit, Exstinxit ut cognosceret, hic labor est in oculis meis donec inerem in sanctuarium Dei, & intelligam in nouissimis eorum. Eisdem rationes omnes dixit propheta. Confirmata sunt verba vestra super me dicit Dominus: & dixisti, vanum est ferire Creatorem: & quae utilitas ut custodiamus maledicta eius: & dixit, Nos laudamus superbiis, & dixit, Tunc locuti sunt fibi timores domini virtusquis ad proximum suum, & dixit in fine rationis, Reuerterintur, & videbitis quid sit inter iusti & impii. Similiter & David dixit quod ita opinio etat diffusa in tempore suo: & quod cum inducet malitia hominum & superbia eorum, quoniam in aliis: & incipit disputare & defruiere opinionem illam: & offendere quod creator fecit oculata: & dixit, Vidi uam & aduenam interfecerunt & papilos occiderunt: & diuerunt. Non via debet Dis: nec intelligere Deus Iacob. Intelligere insipientes in populo, & stulti aliquando sapientes, qui plantauit auren non audierunt qui finis oculum non considerant. Ego autem ostendam tibi rationem istius dicti, postquam dico ratione illorū qui extundunt manus ad verbū prophetarum in hac ratione a multis annis elapsis retro. Dixerunt mihi quidā intelligentes de gēte nostra philosophi quia admirantes de verbis David secundum opinionem istius versus qui dicit, Qui finxit oculum non considerat: sequitur ut dicas qui fecit os non considerat: & qui finxit pulmōnē non vocerat: & similiter in aliis membris. Tu autem inspecto libri mei atteris q̄ longe sum a via recta: & in eo qd̄ intellexerunt in verbis istis: & audi expositionem eū manifestam. Non enim qd̄ omnis operator alius instrumenti non posset facere instrumenta illud nisi opus qd̄ sit illi instrumentum sc̄feratur ab eo. Verbi gratia, Nisi faber sc̄feret opus futurū & intelligentem illud, non faceret acutum, sine qua futura non posset consummari. Idē contingit in aliis instrumentis. Quoniam vero philosophus aliquis dixit quod creator non apprehendit sensibilia, quia apprehenduntur sensibilia ipsi vero non apprehendit sensu, sed apprehensione intellectus: neccesse habuit David disputare contra eos cū esse sensuum, & dixit, Si apprehensio viro lateret Creatorem, quomodo operetur illud instrumentum per qd̄ exercetur vius: & istud instrumentum est oculus, de quo non conuenit dicere quod casu accidit quod inuenientur in eo humilitas clara & tripla, & lūbris eam aliud humor, post quē & tunica. Quod erit casu accidit quod illi fuit foramen, & in directo illius foraminis tunica clara & dura: & vniuersaliter humores & tunicae oculi: q̄ sive in fine artificii & preparationis: & hoc est vius. Posset ne contingere quod pater sapiens & intelligens qd̄ illud accidit casu: nō est ita: sed totū fuit ex intentione naturae: neccellarioscit omnino physicus & philosophus demonstrat: natura tamē nō est intelligēs nec recordat: istud cōcedit philosophi. Sed ille processus ordinatus qui est in operationibus, protinus secundum opinionem philosophorum a principio intellectus: & est ex opere intelligentia secundam nostram opinionem: & ipse est qui naturauit omnes istas potentias in omni eo quidē habet potentiam naturalem. Si ergo ille intellector non apprehendit rem istam, negat eam: quomodo fecit v̄ effet, vel quomodo prouenit ab ea secundū opinionē ista natura fecidit intentionē ista in qua non est scientia? Vere igitur vocavit eos insipientes et stultos, ipso vero incipit offendere quod illud est defectus in intellectu nostro: & creator dedit nobis intellectum per quem quoniam appetenderemus: et proper breuitatem eius in apprehensione veritatis creator contingit nobis labor iste magnus. Creator autem sc̄it breuitatem potentiae nostrae: et quod illa cognitio gentis non apponit cor ad perfidiam quam loquitur super Creatorem, sicut David dixit in hac eadem ratione, qui docet hominem scientiam, et dixit, Dominus sc̄it cogitationes ha- minum quoniam vanæ sunt. Inten̄tio mea tota est in hoc capitulo offendere, & illa opinio est antiqua nimis sc̄ilicet quod putant stulti de defectu scientie Creatoris: quia, vidente diuerfitates hominum quae sunt possibles in natura sua, non ordinatas. Et proper hoc dixit propheta, Quæsientur filii Israel quod non est sic super Dominum Deum suum. In verbis etiam sapientia inueniuntur parabolice dictum. Dixerunt stulti: columnā illa non vident, nec audit, nec loquuntur: hoc est dicere, quia putant quod creator non apprehendit talia: nec ab ipso venit praeceptum, ne quod prohibitor ad prophetas. Causa vero omnium illorum est & probatio corī secundum ipsos quod genera singularium hominum non diriguntur secundum quod videntur calibet illorum, sicut debent esse. Cum ergo vident quod non procedunt illa diuerfitates sicut ipsa volume: dicitur quod propheta dixit de eis qui dicit in corde suo, nō benefacit dominus negi malefacto. Quod autem oportet dici de scientia Creatoris super omnes res, adhuc dicam tibi opinionem meam in hoc: postquam fecero te fore illud in quo conuenientias omnes: cui nullus intelligens debet contradicere.

Rabí Rossei aegypti: ducoris dubi.

CQz scientia Dei non innoietur. Capitulum. XXI.

GOnuimus omnes in hoc q; in Creatore non renouatur scientia. scilicet vt dicas q; scit modo q; prius neciuit: neq; oporet ut si in eo multæ scientie numero, q; secundum opinionem eius qui credit agnominationes. Cum igitur istud sit probas cum non tenetur lege, dicemus q; vna scientia sciuntur multæ: nec variantur scientie secundum q; et conueniens Creatori in variatione scitorum, sicut contingit in contentient nobis. Similiter dicimus q; illa que sunt noua scit ipse anteç sunt: & idcirco non renouatur in eo scientia vlo modo. Cum enim scit q; aliquis est modo non ens, & idem erit in tali tempore: & dubitare per tantum tempus: & posse erit non ens: & ille fuerit sicut Deus ante praesciuit: non ad datur in eo scientia, neq; renouatio quo non fuit scita: sed illud renouatum est de quo ipse praesciuit q; de novo inciperet esse secundum q; eff. Sequitur autem secundum istam credulitate q; scientia pendeat de priuatione: & sit circa infinita: & proper hoc crediderunt corda nostra in hoc: & dicimus q; priuari quam scit ante esse ex qua facit ens, non est impossibile q; scientia ipsius pendaet ex illa. Quod aut nullo modo est vel erit ens: hoc est priuatio praesae, de qua non penderet eius scientias: sicut nec nostra scientia penderet in his quæ intenuntur apud nos. In apprehensione vero scientia ipsius circa infinita: labor est ibi: & quidam de viris speculatoriis dixerunt q; ipsius scientia peder de specie: & diffunditur super singularia speciei aliquo modo. Haec autem est opinio cuiuslibet qui credit legem: quia necessitas speculationis inducit eum ad hoc. Philosophi vero dixerunt praesae q; eius scientia non dependet de priuatione, nec apprehendit infinita: nec renouatur in eo scientia: & vanitas est dicere q; sciat aliquid nouum: ergo non scit nisi firma in esse quæ non variantur. Apud quosdam autem illorum orta sunt quedam dubitationes: & illi dixerunt, Si scit res permanentes in esse, multæ sunt in eo scientie: quia in multitudo scitorum multiplicantur scientie: quia respectus cuiuslibet sciti est alia quæ scientia propria: igitur non scit nisi substantia sua. Ego vero dico q; causa quæ fecit eos in talibus vagari: & quia posuerunt comparationem inter scientiam nostram & scientiam Creatoris: & quia eliber illarum lectorum necesse habet opinari q; illa quæ sunt impossibilia in scientia nostra, sunt necessaria in eius scientia, vel multum laborabunt in alia ratione. Nobis autem necesse est contendere cum philosophis in illa questione plusq; contra alios homines. Ipsius nam probauerunt q; in scientia Creatoris non est multiplicitas aliquo modo: nec agnominario præter substantiam ipsius: sed eius scientia est sua substantia: & sua substantia sua sapientia. Quidam etiam ex eis probauerunt q; scientia nostra brevis est in apprehendendo veritatem substantiaz ipsius secundum q; est sicut offidimus. Quod si ita est, quomodo putant q; apprehendunt scientiam eius: cum sua scientia non sit nisi sua substantia? Sed abbreviatio scientie nostra in apprehendendo substantiam eius, eadem est in apprehensione scire eius res, scilicet qualiter est: & illa scientia non est de genere scientie nostræ, vt de scientia nostra opinionem concipiamus super ipsius sapientia: fed illa est res separata & valde remota. Et sicut habet substantiam quæ necesse est: & ex ipsa præquent ex debito omne esse secundum suam opinionem: vel ipsa est operatrix omnium post priuationem secundum opinionem nostram: ita dicemus q; substantia eius apprehendit per suam sapientiam quicquid est extra ipsum. Nihil lateri ipsum ex omnibus entibus aliquo modo: & non communicat scientia nostra & scientia ipsius, scilicet & nostra substantia non communicat cum eis substantia. In hoc autem loco errare fecerit homines communio scientie. Communio namq; in folio nomine est, & differencia in sua veritate. Proper hoc ergo sequitur inconvenientia: q; puerat q; ea quæ sequitur nostram scientiam, & sequitur etiam scientiam ei. Quod autem offidum est mihi ex verbis legis q; scire Creatore o genera entium, est possibile: videt dicendum in scientia Creatoris q; modus vniuersi est est possibilis. Istud autem non egreditur a natura possibilis vlo modo: sed natura possibilis remanet cu eo. Scientia etiam in eo qd renouat de possibilite, non facit vt alteru duoru impossibili sit de necessitate. Hac est principalitas vna de principalioribus legis: & in illa non est dubitatio, neq; vanitas: & nisi hoc esset, lex non precepisset. Facies muri in domo tua per circuitu, & illud qd dixit. Forte morietur in bello: & sic in tuta lega præceptum & prohibiti reducitur ad istam principalitatem. & hoc est q; scientia Creatoris in his quæ futura sunt non auferre ipsi possibili naturam suam. Ille vero labor est in apprehensione brevium scientiarum nostrarum. Nunc igitur vide q; multipliciter scientia nostra differt a scientia ipsius secundum opinionem cuiuslibet credentis in

Lib. III. Fo. LXXXIII.

legem nostram. Vetus modus est q. via scientia cōuenit cū scitis multis diuersis specie. Secundus modus est in eo q. pender de illo quod non est. Tertius modus est quia peder de infinito. Quartus modus est in eo q. sua scientia non variatur in suo apprehendere renouata. Mibi autem viderunt q. scientia tēl que futura est, non est eadem cum scientia eiusdem rei quando est; sed hanc est additio aliquā: & hoc est quia qd fuit in potentia, est in actu. Quintus modus secundum diuersitatem nostre legis, est in eo q. Creatoris scientia non elegit separare alterum de duobus possibilibus quis scientia similitudinem alterius illorum in veritate sua. Velle te in quo affinatatur scientia nostra scientie Creatoris secundum opinionem illius qui credit q. scientia est agnominiatio addita super substantiam ipsius. Ita participatio apud nos est in nomine substantiōis. Sed secundum nostram opinionem: qui dicimus q. sapientia eius non est res addita super substantiam ipsius naturae, obligati sumus ad offendendam differentiam scientie ipsius & scientie nostrae: differentiam veram feliciter & substantialiē: sicut differet substantia celorum a substantia terra. Istud enim dixerunt prophetae. Nō enī cogitationes meæ cogitationes veritatis. Et dixerunt. Quō exaltant cœli a terra, si exaltata sunt viae meæ a viis vestris: & cogitationes meæ a cogitationib⁹ vestris. Vnueraltiter aut̄ dicā & depurabo ea scire. nō apprehendit inus veritatē substantię ipsi⁹, ita nō apprehendim⁹ veritatem scientie eius. Scimus tñ q. esse sūi est esse pfectū, nec est in defectu, nec variatio, nec est factus vlo mō. Similiter licet nō sciamus veritatem scientie ipsius, quia eius veritas est eius substantia. Scimus tñ q. non apprehendit vna substantiam ita ut ignoret alteram, hoc est dicere quia non renouatur in eo scientia vlo modo: nec reuerterit postq. perire, nec habet finem, & nihil de entibus latet ipsum: & scientia eius nō auferre et naturam suam: fed possibilis firmum est in natura possibilis. Quicquid collegi ex omnibus verbis contradicitorum, est secundum inquisitionē scientie nostrę q. ipsa nō cōscit tē scientia Creatoris, nisi in noī solūm. Eodē mō intentione quae nobis attribuit, & intentione quā attribuimus Creatori, est in participatione noīs. Sicut cura qua nos dicimus curare, & cura qua ipsi curat, cōuenit in noī solūm participatione. Scim⁹ ergo q. ratio scientie & ratio intentionis & ratio cure quae nobis attribuiunt, nō sunt illę q. attribuunt Creatori. Qū vero communicaentes duas citras, vel duas scientias, vel duas intentiones, ut in uno aliquo communicent, superuenient labores, & multiplicabuntur dubitationes quae prædictae sunt. Cum autem fortunatuerit quia quicquid attribuitur ei, separatum est ab eo qd nobis cōuenit, patet veritas. Propheta etiam ostendit hanc differentiam, dicens: Non enim via vestra, via mea.

De differentia inter scientiam propriam & alienam. Capitulum. XXII.

Differencia magna est inter scientiam artificis eius rei quam operatur, & scientiam alterius de eadem re. Opus enim illud cum sit ex intentione factoris, est opus secundum intentionem scientiam. Alius vero qui considerauit illud iam factum, & scierit illud: scientia eius sequitur ipsum factum. Verbi gratia, Artifex qui operatur arcā in qua sunt vasa de quibus exit aqua ad secundum quod horē noctis præterierit vel diei: vbi sunt funes, & lapides, & alia necessaria: omnia quidem sunt apprehensa & scita ab artifice, nec scientia mortuum illorum est ex eo qd intelligit in ipsi mortibus qui modo nō sunt: immo contraria est verum: q. mortus isti noui non sunt, nisi ex intentione scientie illius artificis. Sed non ita cōtingit in alio qui considerat vasa illa: quia cum vident aliquem illorum mortuum, innovabitur in eo scientia, nec cessabit considerare & addiscere aliquā. Scientia sua paulatim, donec apprehendat vnitatem illa. Qd si imaginatus fuerit quia mortus illorum videntur est infinitus, considerator ille nō cōsequetur scientiam eorum, nec oportet ut considerator ille sciat qualibet illorum mortuum anteq̄ sit, sed scit ex eo qd renouatur. Similis ratio est in vniuerso esse, cum comparauerintus ipsum scientiam Creatoris & scientię nostrę. Nos etenī scimus quā intelligimus in entibus: & propter hoc scientia nostra nō depēdet de eo q. futura est: nec de infinitis. Nostra vero scientia rehōbit multipliciter secundū res de gbus addicim⁹ scientię. Creator vero nō ita se habet: qd nō scit res ex carū potētia, ut multiplicet ipsius scientia vel renouet: fed oīa sequuntur sua sapientia: quia ipsi prior est & mēsuratrix earū secundi q. sunt: siue sit esse separata siue singulare esse adhaerens materię stabilis eff.: siu: adhaerens materię stabili in singularibus suis. Vnuersum quidē ordine regitur, non dissolutur nec variatur: & idcirco non est in Creadore multitudine scientiarum: nec est in eo renouatio in scientie variatio: cū sit veritatē substantię suę quę nō mūatur, scit quicquid prouenit & sequitur ex omnibus operibus suis. Laborat aut̄ noster in intelligendo quō est illud: talis est sicut si laborarem⁹ ut essem⁹ tales qualis ipse est: & q. apprehensione nō

Rabí Rossei Aegypti: ductoris dubi.

fit talis qualis apprehensio ipsius. Necessarium vero est inquisitori veritatis & cōcedenti eam, ut credat q̄ Creatore nihil latet omnino. sed omnia nota sunt sapientia eius, quae est ipsius substantia: & q̄ impossibile est nos apprehendere illā apprehensionem. Si autem sciremus quomodo istud esset habendum illum intellectum per quem apprehenditur illa apprehensio: & essemus sic ut ipse est. Istud vero non est in vniuerso esse, nisi in Creatore: & hoc est substantia ipsius. Intellige hoc quod tibi dico, quia valde mirabile est: & est opinio recta & vera. Et cū de ea disputationerimus, nihil erroris in ea inuenietur. Hac autem rationem nō sequitur inconvenientia, nec per eam defectus aliquis potest attribui Creatori: quoniam in istis rationibus magnis & diffi-
cilibus & honorabilibus nō potest inueniri demonstratio vlo modo: nec secundum opinionem nostram qui creditur legem: nec secundum opinionem philosophorum, propter rationē suorū cōtrariorum. In hac autem questione & in omnibus aliis questionibus quae nō possunt demonstrari, necesse est ut disputeretur de eis: & procedatur de eis talibus viis quales est ista quam discutimus in illa questione, scilicet in sc̄ientia Creatoris, quātū ad oīa quae sunt extra ipsum.

De Job, vtrum fuerit ens verum, an similitudinarium. Capitulum. XXIII.

Ratiōmirabilis de Job attinet rationi in qua sumus. Scilicet q̄ est parabola, ad ostendendū op̄iones hominum in cura. Illa vero sc̄is q̄ dixerunt quidam de sapientib⁹ q̄ Job non fuit ens, sed fuit exemplum illi vero qui cedererit q̄ fuit creatura, nesciēt nū quo tempore fuit. Quidam autem illorum dixerūt q̄ fuit in diebus patriarcharum. Alii vero dixerūt q̄ fuit répō Moysi. Alii q̄ tempore Dáuid. Alii vero dixerūt q̄ fuit in sapientibus Babylonis. Istud aut̄ corroborabat verba dicens q̄ nō fuit creatura. Generaliter, siue fuit, siue nō fuit in ratione sua que inuenitur: semper titubant omnes qui intelligunt vel intendunt in scientia Creatoris & cura eius, secundum q̄ anteā dixi. Scilicet q̄ sit homo iustus, perfectus, intelligens, in omnibus operibus suis times Creatorem suum: & cōtingit et multe tribulatio-
nes & aduersitates in his quae possidet, & in filiis suis, & in corpore suo, nō pro peccato quod fecerit. Et propter duas opiniones, scilicet siue fuit, siue non fuit, verbum qd est principiū libri: & ipsa sunt verba Sathan, & verba Creatoris ad ipsum: & quomodo tradidit in manus eius ipsum Job: tuū est similitudo sine dubio apud quilibet intelligēt: sed nō sicut quilibet si militudo, sed talis de qua pendent mirabilia: & quædā quæ misericordia premūt, & nascuntur dubitationes multæ: & per ea sc̄iuntur multæ veritates, post quas nō est finis alius. Præmissi mo-
do quo præmitreda erat, & narrabo tibi verba sapienti, de quibus intellexi id qd intellectu similitudine illa nobilis. Principiū illorū quæ debemus exponere illud est qd dicitur erat, Vir erat in ter-
ra Hus, hoc aut̄ nōmē commune: & hoc fuit nōmē cuiuslibet hominis, sic ut scriptura dixit, vel primogenitus eius. Est etiam præceptū super consilio vel cogitatione, sicut dicitur et Hircuesa cuius interpretatio est, consilium in consilio, & est idem ac si diceretur. Converte cor tuum ad ista similitudinē: & ini consilii cum ea cōi cogitationibus tuis: & intellige intentionē ipsius & vide quæ sunt cogitationes recte. Postea dixit q̄ Venerū filii angelorū vt assisterent coram domino: & venit Sathan cū vniuersitate populi eorum: & nō dixit, Venerū filii angelorū & Sa-
than vt assisterent: tunc enim esset omniū illū in via cōparatione: sed dixit, Venerū filii an-
gelorum vt staret corā Domino. Et venit erā Sathan inter eos, hoc autem nō est ita, dicitur, nisi quia venit ex intentione sua substantiæ: nec requisitus propter animā suam: sed quia fuit
ens propter intentionē effendi tantummodo venit ille cōmuniter cū Venerib⁹. Deinde dixit q̄ iste Sathan diffundebat se super latitudinē terre, nec est aliqua cōparatio inter ipsum & ex celos vlo mō. Ibi enī nō est ambulatio, & hoc est qd dixit. Diffundebat se super terrā, & am-
bulabat in ea: quia ei⁹ ambulatio erat in terra solūhodo. Postea dixit q̄ ille iustus, rectus, & p-
fectus fuit traditus in manus Sathan. Omnū vero quæ continguntur ei in diuinis suis, & in fi-
liis, & in corpore, causa fuit Sathan. Postq̄ vero dixit hoc, coepit fundare verba sp̄culatiōis in
hac ratione: & posuit quādā opinionem in nōmē Job: & alias opiniones in nominibus amico-
rum eius: & ad hōz faciam te sc̄ire hoc palam, scilicet opiniones illas quibus adhaeserunt co-
gitationes: & omnīi cauī fuit Sathan. Et opinari sum Job & socii ei⁹ q̄ Creator operatus est
ista cum substantia sua, & nō mediante Sathan. Quod aut̄ magis mirum est in hac ratione qd
non dixit de Job q̄ erat vir sapientia & intelligens: sed commēdauit eum scriptura in bonis mo-
rī: & in operibus rectis. Et si fuit sapientia nō fuit est eius ratio dubia, sicut offēdem⁹ postea.
Post hoc aut̄ dixit, cogitationes ei⁹ secundū cōparationē cōteriorū homī. Quidā enī hōles sunt q̄

non turbantur in amissione diutiarum suarum: sed turbatur in morte filiorum & angustiaetur propter eos. Sunt alii qui consolantur in morte filiorum: sed non posse sustinere dolores & aggritudines corporis sui. Vniuersitas vero gentis honorat Creatorem lingua sua. Et aliquis de eo quod est iustus & misericors in tempore prosperitatis & salutis suae: & etiam in tempore aduersitatis Iuc quā valēt sustinere. Sed cū acciderint aduersitates quales venerunt super Iob: quidā eorum blasphemant super Creatorem suum: & credunt impfectionem ordinis in eis vniuerso. Et amiserint diutias suas. Quidā autē eorum credunt iustitiam Creatoris & regiminiis ordine. Non enim dāmni rerum patiantur: sed si accideret mors filiorū non possent tolerare. Quidam autē etiā morte filiorū sufficiuntur: sed male proprie corporis neque tollere. sed cōqueruntur de fugiō, vel lingua, vel corde. Qd agit dixit de filiis angelorum ut scaret corā Dño: stud fuit vice prima & secunda. Sed Sathan quis venerit inter eos primo & secundo: non tñ dicitur eft de eo prima vice: ut scaret corā Dño. sed I fecit dīctū eft ut scaret corā Dño. Et intellige q̄ mirabilis eft ista rō. Et vide quō aperiunt mihi ratiōes iste que sunt quasi p̄pherie. Qd eñ dicitur scare corā Domino, hoc præfato eft & subiectum precepto ipius. Istud autem scies ex verbis Zachariae in quatuor quadrigis que exierunt de medio duorum monitionis: de quibus dixit. Ille sunt quartio parts caelorum q̄ egreditur vniuersitas & stet coram dominatore retrō. Ostendit ergo q̄ cōparatio filiorū angelorum & Sathan in eis non est vna. Filii siquidē angelorum sunt stabiles & perpetui: p̄le vero cōcīat in eis sine illis. De mirabilibus vero similitudinib⁹ huius est q̄ fecit mentions de ambulatione Sathan in terra solimodo: & in faciendo istud offendit q̄ impossibile eft ut dominetur animalibus. Et dedit ei potestate super terram: & potuit differentiā inter ipsum & animā: & dixit. Animā eius serua. In principio vero libri exposui aquiuocationē huius nominis anima in lingua nostra: qd uno modo dicitur de illo qd remanet de homine post mortē eius: & hoc eft fūger quod Sathan non habet potestatem. Post hac autē quae dixi audi verbū illud utile qd dixerunt sapientes: quia verbum hoc soluit oēs dubitationes: & reuelat omnia occulta, & demonstrat plura de absconditis legiis. & hoc eft qd dixerit in Tal mur. Dixit Rabi Symeon, Sathan. diabolus ipse eft creatura mala: & ipse eft angelus mortis. & exposuit quicquid p̄dictimus expositione, de qua nullus intellectus dubitabit: offendit eñ q̄ vna & eadē res nominatur istis tribus nominib⁹: et q̄ oīa opera q̄ attribuunt alicui istorum sunt opera vnius & eiusdem rei. Sic dixerunt sapientes de Misera ratione similes istis. Offensum eft tibi iam quia q̄ vidit David in visione prophetia angelum tenetē gladii eius gignatum in manu sua extensa super Hierusalē. q̄ offensum eft ei hoc vt doceret cum sup hac eadē ratione. Proper hoc etiā dīctū eft super peccatis filiorū Iesu magni facerdotis. Sathan stabat a dextris eius ut aduersaretur ei. & postea exposuit verbum istud, dicens. Incréper in te Dominus Sathan. Hoc eft etiā qd vidit Balaam in visione prophetie in via cui dixit. Ecce ego egriflus sum in aduersarium. Scito q̄ aduersarius dicitur a verbo aduersando a via recta q̄ ipse eft q̄ retrahit hominem & separat hominem a via recta sine dubio: & facit eū vagari p̄ viā erroris. Et propter hoc scriptura dixit. Creatio cordis hominis mala ab adoleſcentia sua. Tu vero scis q̄ ratio illa scita eft & manifesta in lege nostra. s. q̄ eft creatura bona: & creatura mala. Et propter hoc dixerunt sapientes cū duabus creaturis tuis in expofitione verbi qd inueniūt scriptū. Diliges Dñm deum tuū ex toto corde tuo. & dixerum q̄ creatura mala innovat in homine in hora nūtarūrū suis, sicut scriptura dixit. In foribus peccatum. Prediximus etiam q̄ lex dicit: creatura cordis humani mala ab infante sua. Creatura vero bona fuerit in homine post perfectionem intellectus sui. & proper hoc creatura mala vocata eft rex magnus: & creatura bona vir pauper & sapiens. Illa vero similitudo dicta fuit super corpore hominis, & pmulariōe viri sui sicut dicitur. Crux parva & holes in ea pauci. In oīib⁹ istis verbis locuti sunt sapientes. Et angelus malus eft sine dubio. Sathan vocat angelus: quia venit cōpter cum filiis angelorum. Oportet etiā ut Creatura bona sit angelus vere. Scimus eft etiam ex verbis sapientiū qui dixerunt q̄ cuiilibet homini continguntur duo angelū: vñus a dextris, al. Angelū a sinistris: & isti sunt creatura bona & creatura mala. Palam etiam dixerunt in alio loco duo hominē de istis duobus angelis. vñus bonus & alter malus. vide igitur q̄ mirabilia reuelauit versus nisi datū. Iustus istud: & q̄ cogitationes rectas non abstulit. Videtur autē nihil qd offendit iam in hoc q̄ sufficit: & exposuit rationem Iob vñq ad finem eius & cōsummationem. Nunc autē volo ostendere opinionēm quae dicitur in nomine Iob: & opinionē quae colligitur in nomine cuiilibet amicorum eius cum p̄bationibus quas collegi tibi de verbis cuiilibet illorum. Tu vero non

Rabbi Rossei degyptis: duxoris dubi.

Apponas cor ad omnia alia verba quae sequuntur ex colligatione rationum, sicut ostendi tibi
in principio huius libri.

De Iob, utrum mala eius fuerunt scita & inducta a Deo. Capituli. XXIII.

Cum ratio de Iob fuerit scita primo in modo coenerunt ipsi, y. Job. l. & amici sui in hoc qd quoquid aduersitatis accidit Iob, scirum fuit a Creatore; & qd ipse induxit su per Iob malam illam. Et omnes coenerunt in hoc qd superbus non inueniuntur in Creatore nec iniquitas est in operibus eius. Et intenies illa in multis verbis Iob. Cum autem inspexeris verba illorum, v. in ordine contentionis sua inuenies fere qd ratio quia unus dicit omnes alii dicunt; & coedet illam unus post aliud. Et in verbis cuiuslibet illorum inveniuntur certe verbalia Iob: & narratio multitudinis dolorum eius & angustiarum ipsius ei multitudine rechristudis mis & iustitiae suae; & cum bonitate mortuorum suorum & pulchritudine operu suorum, sic etiam in verbis sociorum suorum intentius verba patientie & consolacionis. Et qd oportet ut sustinet tentationem Domini sui; & qd non reticat frenum de verbis suis sicut qui contendit de socio suo: sed tecipiat iudicium creatoris & tarder. Ipse vero dicebat eis qd multitudine dolorum suorum auferre bat ei patientiam & restitudinem: & fecerunt eum loqui qd non expediebat. Omnes autem sicut ei coenerunt in hoc: qd quicunque beneficeret habebit premium boni: quicunque vero maleficeret, suffinebit poenam. Et cum vides malum florem scito qd in nouissimis suis permurabitur status eius: & super ipsum & familiam suam requiescent angustie. Cum vero videris iustum angustianti & coactari, scito qd finis eius erit aq bonum. Inuenies autem rationem istam iterata & crebrius in verbis Eliphath, & Baldath, & Sopher, & isti tres coenerunt in una opinione: sed non est ita in errore ronis huic: sed intentio est ostendere in quo quilibet eorum separat ab alio: & vt sciarur consilium cuiuslibet: et eius opinio in hac ratione: & qd veniunt aduersitates fortes et magne fuper aliquem hominem qui est bonus & rectus: in qua quidem re fuit opinio Iob: qd illa ratio est demonstratio sup' equalitate iusti & mali apud Creatorem proper virtutem & coparationis hos: & quia nihil est in conspectu Domini. Et hoc: est qd dixit gnaliter in sermonibz suis. Vnum est qd locutus sum: innocentem & impium ipse consumet. & dixit. Si flagellans occidat semel: & non de petra innocentem rideat. Deinde locutus est in eadem ratione dicens. Ite moritur robustus, & fanus diues, et felix alius vero moritur in amaritudine anima: & non comedat in bonitate: et tamen simul in puluere dormient: et vermes operient eos. Itē incepit postea inducere probationem de successu impiorum et prosperitate fortunae ipsorum: et multiplicauit in hac ratione verba dices. Quando recordatus fuero pertimēsc: & cōcutiet tremor carnem meā. Quare ergo impi vivunt sublimati sunt, confortatiq dūitūs. Semper eori pma net corā eis, ppinqut turba nō potest in conspectu eori. Postq narravit successum istum impiorum dixit illis cōtra quos disputabat. Si res ita se haberet qd filii peccatoris cui bene succedit in vita moriuntur post ipsum & petit memoria eorum quia ad eū pertinet de domo eius post eum: et si numerus mensuī dimidicatur. Deinde incepit ostendere qd non est spes post mortem: et procedit de verbis eius qd istud est Creatorem postponere talia: et coepit obstupescere quodquidem quomodo decet artificem qui compōnit corpus humanū in creatione sua qd possit ponit in cura eius et dixit. Nōne sicut lac multissimi me: & sicut caseum me coagulasti. Hęc est vna de opinionibz quae credunt curas Creatore. Tu vero scis qd illa credulitas Iob, est in fīng malitia: & dixerunt. Cetera in ore Iob. Et dixerunt, lob voluit subverttere scutellam superiorem ad inservit. Et dixerunt, lob abnegauit resurrectionem mortuorum. Cum autem Creator dixit ad Eliphath. Non fuistis locuti rectum coram me, sicut seruus meus lob. Dixerunt sapientes vt mandarent eum a peccato isto: quia non debet homo capi in talibus in periculo suo: scilicet quia non culpabatur propter multitudinem dolorum qui superuenierunt ei. Ratio vero istorum verborum non est de intentione istatum similitudinum: sed ratio istorum est qd nunc ostendam tibi. s. q. Iob refutus est ab ista opinione quia est in fine erroris: et probatus est error eius in aqua istud fuit in principio cogitationis: et preseverat in illo cui accidetane aduersitates: et ipse sciebat qd eius anima munda erat. Non est aliquis qui contradicat in hoc: et propterea hoc attribuerunt opinionem istam Iob: quia dixit ea quae sic dixit cui non haberet scientiam: nec sciebat Creatorem nisi ex receptione, sicut fuit vniuersitas populi profectus li credentis legem. Cum vero sciuiri Creatorem scientia vera, concessit ipse profectus ver, quae est scientia Creatoris, est praeceps scienti ei: et nulla ratio de istis ob⁹ praeceperet sensu ei⁹. lob

autem cogitabat in principio quod isti successus & prosperitates imaginabiles erant finis qui requiriatur ab homine, sicut sanitas & divinitas: & ita cui cognoscet & sciebat Creatorem, quod via narrationis cognovit: non per viam considerationis & speculationis: & ideo trahabat in hanc quod accidebat: & dixit verba illa: & hoc est ratio eius quod dixit. Auditus autem auditi te: & nunc oculi mei vide te: & idcirco reprehendi me: & consolatus sum in puluere & cinere. Sententia assertorum veritatum est secundum rationem in qua dicitur. Idcirco abominatus sum quod defidescerant: ipsi metu consolatus sum cum federe in puluere. Secundum quod erat sensus eius in cincis: cum dixit ipse fedens in cinere. Propterea hoc igitur ultimi verbis quod significat apphensionem ipsius veram, dictum est de ipso post predicta. Non fuit locutus tecum cor meum sicut seruus meus Iob. Opinio vero Eliphaz in hac tenetatione est via de opinionibus quod dicitur sum incusa Creatori: quia ipse dixit quod quicquid accidit Iob, contritum secundum debitu: quia in eo erant peccata quibus debetur illi poena: sicut ipse dixit ad Iob: & non propter malitiam tuam magnam, & iniurias iniquitas tuas, & postea dixit: Quia iniurias tuas propter retributio operum tuis quod recte perfecisti: non sequitur ex hoc quod sis perfectus apud Deum: & quod non sustinas poenam. & dixit ei: Ecce non credit in seruus tuus: & in angelis suis ponet maculam: quanto magis hi qui habent domos latareas! Nec cessauit Eliphaz veritas circa rationem istam: scilicet quod homo debitor est secundum quod ipse putat omnia que accidunt ei: & defectus noster quo debetur nobis poena latet scientia nostram: & via debiti poene quod debetur latet nos. Opinio vero Baldach in hac questione est quod credit in remuneratione. Dicit enim ad Iob. Omnes contentiones magne que tribi contingunt si tu mundus es & in te non est pecuniarum inuenies pro eis premium magnum: & omnia tibi credentia ad bonum ad multiplicandum tibi in nouissimis eius: & hoc est quod dixit ad Iob. Si mundus & rectus tu: statim euigilabit ad te: & peccatum rediter habitaculi iustitiae tue intellevt ut priora tua fuerint parua: & nouissima turmam multiplicentur nimis. Tu autem scis quod opinio ista nota est: cui liber homo in ratione curat: & tam offendimus eam. Sed opinio Sopher est opinio illius: credit quod omnia sequuntur voluntate simplicem: nec debemus querere causam aliquo modo in operibus eius: nec debemus dicere: cur operatus est illud & non aliud? quia qui querit hoc, non querit viam iustitie: nec debitur sapientie, in omnibus que operatur Deus quia fortitudine eius & veritas eius exigunt ut operetur quicquid voluerit. Nostra vero scientia & versus est ad appetendum occulta sapientie sue. Ex qua sequitur necessario ut operetur quicquid voluerit non propter aliam causam: & hoc est quod dixit ad Iob. Vnde Deus loqueretur tecum: & aperiret labia sua tibi: & ostenderet tibi secretum sapientie: quia multiplex est philosophia, fortitan vestigia dei comprehendens: & usque ad finem sufficienter perueniens. Nunc igitur vidi & intellige rationem istam quae terruit cogitationes suas: & induxit necessario opiniones quas premissimus & earum expositionem in cura Creatoris in creaturis. Et praedictum illud in quod ducitur fuit ex breuitate apphensionis. Hanc autem rationem attribuerunt vii de maioribus illius reportis scienti & iusto. Siue autem illud fuerit parabolam siue veritas: scito quod opinio quod attributur ipso Iob: similis est opinioni Ariisetoris. Opinio autem Eliphaz similis est opinione nostre. Opinio vero Baldach, similis est opinione separatorum. Opinio autem Sopher, similis est opinione sententiæ illite autem fuerunt opiniones antiquæ in cura Creatoris. Post istas autem renouas alla opinio. scilicet illa que attributur Heliu: et idcirco fuit honorata apud eos. Et dixit quod erat minor illis astare: & major in scientia: & coepit contendere cum Iob: & dispartare de ignorantia & stoliditia ipsius: quia mirabatur quod acciderat ei aduersitatis cui ipse esset iustus: & quod factabar se nimis de opibus suis: & fecit mentionem similiter de opinionib[us] tripli sociorum suorum: & dixit mirabilia in parabolis: quas cuiuslibet lectori putabat quod non addidit aliquid super illa quod dixerunt super Eliphaz, et Baldach: & Sopher: sed repertis rōnes illorum sub aliis verbis & adiectis in exppositio sua quae impugnat Iob & narravit retributio terroris & mirabilia eius in yniuerso. Et quod Creatore non egit seruitio boni: nec nocet ei malitia praua. Hac autem dixerunt foci ei. Sed cui diligenter inplexeris rationem illius, videbis rationem supradictam quae fuit interiore illius, sed nullus aliorum tergit illam. Postea vero dixit quicquid dixit, sicut si Iob & tres socii eius dixissent. Et qui liber illorum iterat rationem quae dixit focus suus: hoc autem est ut celeriter vel lateat ratio propria quae est in opinione cuiuslibet illorum: ut populus sciat quod manifestum est in illis quod opiniones omnis sunt opinio vera, & cōveniunt. sed non est ita. illud autem quod addidit Heliu de quo nullus alius fecit mentionem, est quod affirmulatur mediatorum angelorum: & dixit. Nostrum est quod homo infirmatur, & appropinquat portas mortis: & certi sunt de eore si habuit angelum quicunque mediatores,

Rabí Rossei à Egyptij: ductoris dubi.

recipietur oratio eius, & ruina eius alieniabitur, & evaderet, & reverteretur ad bonitatem mortis suorum, sed illud non semper contingens, recipietur oratio semp: sed diutibus vicibus vel tribus sicut dixit. Si fuerit pro eo angelus mediator virtus de milibus ut annunciet hos equitatem, miserebitur eis, liberat eum ut non descendat in foveam, inuenient in quo ei proprieetur. Cū autem descripsit statum eius qui sanatur, & letitiam ipsius in eo quod reverteritur ad salutem, dixit. Ecce haec omnia operatur Deus, diutibus vicibus per singulos. In hac autem ratione separauit se Heliu in expositione sua: & addidit etiam narrare qualitates prophetarum, dicens, Solum loquitur Deus per somnum in visione nocturna, quando irruit sopor super homines. Postea vero roboratur opinionem istam, & ostendit rationes suas in expositione rerum naturalium multo tripliciter, in tonitruo, in coruscatione, in pluvia, in vento. Communicatur etiam in hoc rationes generum animalium secundum aduentum mortis subito, sicut dixit. Subito moriuntur: & in media nocte curabuntur populi: & transibunt prelia duras, sicut dixit. Ceteret multos sine infestatione: & stare faciet alios in loco eorum: & malta talia. Similiter inuenies prophetiam quod vere super ipsum lobum, in qua ostensus est ei error suus in oibus que putabat nec egreditus est in ea demonstratione rerum naturalium vel elementorum, vel signorum que sunt in sublimi; vel speciem animalium vel aliarum rerum. Quod autem dixit ei de Luna & stellis, hoc fecit propter rationem signorum suorum: & eorum que ab ipsis ostenduntur in aere. Omnia vero verba eius in quibus docuit eum Deus, fuerunt de his que sunt sub celo. Luna. Similiter & Heliu induxit probationes de speciebus animalium: & dixit. Docet nos de iumentis terra, & de volubilibus coelis erudit nos. Proterhes autem protractit sermonem in hac ratione loquendo de Leuitate quod dicitur de vniuersitate virorum corporalium quae dividuntur in omni animali ambulante, serpente, natante in aqua, & volante in aere. Intentio vero in omnibus istis est quod genera ista rerum naturalium que inueniuntur in hoc mundo generationis & corruptionis, scientiae nostrae non attingant ad comprehendendum qualitates & modos sue narrationis: nec ad intelligendam ea esse potentias naturalis quomodo est initium suum: nec ista sunt similia operibus nostris, qualiter ergo laborabimus ut regimenterum & cura sit similia regimini nostro & cura? Quod autem est necessarium ut stenus iuxta iudicium ipsius & mensuram, & credamus quod nihil later ipsum, sicut dixit Heliu. Oculi eius super vias hominis. Et omnes gressus eius considerat, & dicit. Non sunt tepebre & non est umbra mortis ut abscondantur ibi qui operantur iniquitatem. Cura vero illius non est sicut nostra: & modus regimini eius in creaturis: non est sicut modus nostri regimini in iis quae regimus: neque in una definitione comunicant sicut pueri stultus quicquid: neque colunt nisi in nomine etiatis nec opera nostra similia sunt operibus eius in eis. Et sicut differunt opera naturalia ab artificiis: sic est differentia inter regimem spuale, & cura, & intentionem spatilem, & nostrum regimem & curam & intentionem nostram humanam ad ea quae regimus & curamus: & ad ea quae intendimus. Haec igitur fuit intentio libri iob: generaliter nobis dare hanc principalitatem in fide nostra, & docere iugis istis probationibus quod rebus naturalibus ve non erres & queras in cogitatione tua ut sit eius sapientia sicut sapientia nostra: vel eius intentio et ei cura & ei regimem: sicut in intentio nostra & cura nostra & regimem nostrum. Cū vero istud scierit homo, omnis aduersitas sit ei leuis: & occasio que accidere non adiicit quartu[m] aduersus Creatorem, vtrum sciat an non sciat: & vtrum regat an postponat: sed adiicit amorem in ipm sicut dixit in roboratione huius prophetarum, idcirco abominatus sum & confortatus sum in pulvere & cunere. & sicut dixerunt sapientes. Faciunt ex amore, & letantur in flagellis. Cum vero tu intellexeris omnia quod praedicti sicut debet intelligi liber iste et consideraveris in libro iob: manifestabatur tibi ratio in eo: & inuenies rationes rationes ipsius: & nihil reliqui est ex eis nisi illud quod est collegio verborum et ornatus parabolatum sicut exposuit in hoc libro.

De tentatione, & sex locis legis in quibus fit mentio eius. Capit. XXV.

Cito quod tentatio est labor magnus de maioribus laboribus legis: & fit mentio de ipsa in lege in sex locis: sicut ostendam in hoc capitulo. Quod autem scripti est apud homines de ratione temptationis, est quod inducit Deus periculum super hominem absque eo quod non peccat ut multiplicetur premium eius. Hec autem principalitas non fuit dicta in legi in aliquo versu manifeste: nec inveniatur in lege planam scriptura quod faciat nos dubitare in hoc nisi unius de sex locis. Et alhuc ostendam tibi rationem huius rei. Principalitas vero legis est contrarium huius opinionis: et hoc est quod dixit Deus veritatis absque iniquitate & ininceritas sapientum.

Lib. III. Fo. LXXXVII.

Nec credit opinione istam quā populus credit. Quia dixerunt, nō est mors absq; pectorum nec flagellū ab ipso delicto. Hæc est opinio quā necesse habet credere quilibet tenens legem qui habet intellectum, q; non attribuat Creatori superbiam vel iniuriam ut credat, q; homo est perfectus et mundus a peccato: & q; nō est debitor poenit; sed plane tentatioē de quibus sit mentio in lege, in locis predictis euenerunt p; viam probationis ut cōfimeretur credulitas ipsius hominis vel gérū. Et illa ratio est labor magnus: quanto magis ligatio Iacob quam nullus sciuī nisi Creator et ipsi ambo: & dictum fuit de ipso Abraham. Nunc scio q; times dominū Deum tuum, & similiiter quod dictū est, Tentat vos dominus Deus vester ut sciat si diligitis dominū Deū vestrū. Ego vero solū tibi oēs istas dubitationes. Scito ergo q; omnis tentatio que reperitur in lege non est eius ratio nisi ut doceantur homines qd; necessariū est eos facere vel perficere. Fuit autē ratio tentationis facere opus cū nō est intentio subtilitatis ipsius operis: sed intentio est ut sit exemplum per qd; addiscatur & ambulet eadē via, sicut dixit ut feci. Nec est expositiō ei⁹ ut sciat Creator: quia iam sciuī: & hoc est scire illud qd; dixit. Ut sciant quia ego Dominus sanctificans vos, hoc est ut sciant gentes. Similiter dixit, q; cū surgeret ppheta & veller decipere homines. Scito quia voluit dominus ut horam faceret gentibus cōparationē p̄fimientriæ legis: & scientiam eius per viam veritatis: et q; non estis decepti ad persuasōnem suggestoris: & non ledatur credulitas nostra in Creadore: & q; innatur super hoc quilibet querens veritatem. Et querat de credulitatibus illis in quib; firmata fuerit ista firmitudo: cū quia nō debet apponere cor ad aliquē deceptoriē quis veniat cū signo: q; vocat homines ad credendū impossibile. Sed persuasio cū signis debet recipi a propheta q; prophetizauit possibile fūctū in aggregatiōe nostra magna. Postq; agitur offensum est quia expositiō eius qd; dicitur ut sciat, est ut faciat homines scire: sic est illud qd; dixit de manna ut puniret te & tentaret te ut cōsciret qd; habebas in corde tuo si custodieris pœpa ei⁹ an non. Cuius expositiō est ut faceret scire populos: & q; exiret sonus in omnem terram: quia omnis qui separauerit se ad seruitium ipsius dabit ei victū: & ipse nefas ut venias: et propter hoc dictum est de manna in principio desensus sui ut tentem eum utrū ambulet in legē nostra an non: id est ut sciat quilibet intelligens, & experias si cōferte homini seruire Creatori: & si est in eo sufficiencia necessariū an nō. Qd; autem dixit de manna in tertia vice, q; dedit manna ad comedendū in deferto qd; ignorauerunt patres tuū: ut puniret & tentaret te benefacere tibi in nouissimis tuis: Istud est qd; facit hominē dubitate quia Creador puniit hominem ut multiplicet p̄fimium eius. sed non est ita. Verbum autē illud diobus modis exposiū potest. Vno modo, sicut dixim⁹ in manna: in primo & secundo verbo: & hoc ut sciat utrū qui recedisset ab omni alio officio ut seruiat creatori dabit ei victimū ad sufficiētiā: & faciet iūm requiescere a labore suo an nō. Vel erit ratio verbū qd; dicit ut rētez te: id est ut exerceat te sicut illud qd; dicitur. Nō tērauit ambulare super terrā: id est nō exercit. & istud est scire si diceret q; Creador exerceat nos in labore in deferto, ut multiplicaret bona vestra cū intrētis terram. Et istud verum est q; exitus de labore ad quietem est maior defectio qd; continuo quiescere. Scitur etiam q; nūi p̄cessifet labor & poena in deferto, nō opprimenter gētes neq; scirent pugnare. lex nāq; dicit, quare penitet populus in eo q; videt bella & reterritur in Aegyptum: Et dixit, Circūdixit domin⁹ populum per viam deferto: quia delitie austēritatē robur, & fortitudinem: & istud est bonum qd; accidit illis in nouissimis suis. Qd; autem dixit in cōclilio montis Sina, ne timeras: quia ut tentaret vos, venit dominus Deus vester. Idipsum est qd; dictum est in Deuteronomio, de eo qui prophetizaret in nomine idolorum: quia tentat vos dominus Deus vester: curus iam exposuit rationem. In eoden quaq; cōclilio dixit eis Moyses, Ne timeras: quia status ille magnus quem vidistis fuit ut apprehenderetis veritatem per vosipios: ut cum tentauerit vos dominus Deus vester cum propheta falso qui valeat destruere quæ auditis auribus, nō receder gressus vester a via veritatis. Et si veneris nūctis dicens contrariū eius qd; dixit mihi Deus nō audietis eum: quia fortassis ascendet in cor vestrū q; verum est qd; dixerit aliud propheta prēter me cū venerit ad defruendū qd; ego dixi vobis nisi vos ipsi vidistis. Qd; autem dictum est in Abraham de ligacione Iacob: Duo quidem magna cōiunguntur in hac questione quæ sunt de principaliorib; legis. unde est ut sciamus finē amoris in Creadorem, & metū eius: & ad quārum bonū pertinet: & ratio illa offendit q; habet cōparationem vel in dono diuinitarum vel in dono anime: sed istud est finis ill⁹ qd; potest inveniri in hoc mundo: & istud est qd; non ascēdit in cor hominis: & q; natura hoī

Rabí Rossei Aegyptij: Ductoris dubi.

nunq̄ cōsentiret in hoc. s. q̄ esset hō solus in fine desiderii habendi prolē: & dñs multarū diuinariū: & in magno gradu: et cupiēs q̄ de semine suo nasceretur ei filius: cui nasceretur filius in fenečture sua. Vide quārū est amor eius erga filium: sed timor Domini & dilectio ad implēdum mandatū eius & voluntate contēpſit in oculis suis filium istū desiderabilem: & dēpexit quicquid sperabat se adepturū per illum: & festinavit decollare ipsum post iter aliquo dierū: quoniam si fecisset istud subito cī precepitū fuit ei, fecisset istud ex terrore absq; intelligentia & inquisitione: sed quoniam fecit istud post aliquo dies: fecit illud qđ fecit, ex deliberatione & intelligentia recta: in intelligēs. s. q̄ cōuenientia hominē est in precepto Creatoris, & amore, & tia more ipsius. In hoc autē non possum alia dicere. s. q̄ istud fuit ex preualentia virtutis opera tē in illo vīlo modo. Qā Abraham non festinavit occidere filium suum timendo q̄ interficeret ipm Creator, nisi faceret istud, vel q̄ auferat ei diuinias suas: sed simpliciter propter rectitudinem quae necessaria est super quālibet hominē diligere Creatorem & timere ipsum non spe pramii, nec meru poenae: runc autē dixit ei angelus, Nūc scio quia tu times Dominum, qđ est dicere: quia propter nomē huius operis qđ de te exiuit in vniuersum mundum, scient omnes homines finem timoris Creatoris quis est. Hac autē ratio cōfirmata est in lege in qua dictum est q̄ filius totius legis in omnibus quae continentur in eai. preceptis & prohibitionibus & promissionibus oēs fuit ad idē. ad timendū Creatorē sicut dixit: Si non custodieris ut facias omnia verba legis quae scripta sunt in hoc libro vt times nomen honorabile, & timēdū domini Dei tuū. Ista fuit vna de duabus rationibus propter quas fuit ligatio Isaac. Secunda vero ratio fuit ut faceret nos scire q̄ propter muleum credunt in hisq; perueniunt ad eos ex parte Creatoris in prophetia: & ut non pater cogitar quia istud non fuit in somnio: vel in visione, sicut predictum: vel mediante virtute imaginativa: q̄ pōt esse vt non sit verū q̄ fecerunt ei: vel qđ ostensum est ei in similitudine: vel q̄ misceſ in eo dubitatio. Et idcirco voluit facere nos scire quia quicquid vider prophetia in visione prophetiae: verum est apud prophetam: nec est in eo dubitatio aliqua vīlo modo: & iudicium ipsius rei est apud ipsum: sicut iudicium om̄is eorum q̄ apphenduntur sensibus vel intellectu. Huius rei probatio est q̄ festinavit Abraham occidere filium suum vñicum quem diligebat sicut ei precipiebatur: licet illud fuerit in somnio, vel visione: quia si apud prophetas sicut prophetiae cōfunderetur ut propter alia somnia, vel habebat aliquid dubitatiois apphensionis prophetia quā apphendebat ī visione, p̄pheticā vel in suis studiis, nō festinarent credere istud quod abominatur: nec anima iplorum traheretur facere rem tam magnam super re dubia. Bene autē prouisum fuit ut ratio ista cōtingeret in manu Abraham: & in tali qualis erat Isaac, quoniam Abraham pater noſter fuit primus qui incepit docere vnitatem Creatoris & aſtrare prophetiam & robore credulitatem istam: & ut traherent omnes homines ad illam sicut dictū est: Quia scio q̄ mādabit filius suis & posteritati sue ut custodiāt viam Domini. Sic ut homines adhēserūt credulitati corū quā ipse docuit: & secūrū fuit ea rectā & vīlē: sic & debē sequi ea quā sumpta sum de operibus illius & p̄cipue opus illud in quo confirmauit principialitatem veritatis prophetie: & fecit nos scire in hoc finem timoris Creatoris: & quousq; pertingit amor ipsius. Sic igitur debes intelligere rationem tentationum: nō q̄ ipse velit facere qđ prius nesciuit Creator: sed vult phare & tentare donec sciat hoc qđ prius nesciābat ex parte Creatoris benedicti & excelsi sup cogitationes stulebꝝ & insipientiū in malitia cogitationum suarum.

Cvtrum Deo conueniat agere propter finē. Capitulum. XXVI.
O Ad ripertio diuiduntur opera respectu habitu ad finem iplorum. Operū nāg que dam fuit pro nihilo: quedā cauſa ludi fuit: quedā vero sunt frustra, quedā vero recta. Opus qđ dicitur vanum vel frustra fieri, est illud in quo intentio operatoris est ppter aliquē finem: sed non sequitur ipsum propter aliquā impedimenta quae prohibent multos. Mulos nāg videbis dicentes, laboravi frustra, cum querit aliquem & nō inuenit, vel laborat in itineri mercator: & nihil lucrat. Dicunt etiam medici, Labor noster in ergo to vanus fuit cum non curatur, et similiter in omnibus operibus in quibus queritur finis aliquis, & operator nō consequitur illum. Opus autem pro nihilo est illud in quo nō est intentio propter finem aliquē omnino: sicut qui ludit cum manu sua cī cogitat aliud: & sicut opera demēnū vel cuius animus versatur circa alia, & ignorat quid faciat. Opus vero qđ fit cauſa ludi est illud in quo est intentio propter finem diminutum: quia operator ponit intentiōne suā ad rē nō necessariā, nec vīlē: sicut ille qui saltat, nec eius intentio est vt exercitat

Lib. III. Fo. LXXXVIII.

animā suam v'l faciat aliqua quoru finis est vt risus moueat ex eis. Et dicit q' tale opus est ludus sine dubio. Istud aut̄ variat secundū intēriō operatorū & secundū perfectionē ipsorū. Multa sunt siquidē quae sunt necessaria gaudiā vel fuit utilia gaudiā: aliis vero nō sunt necessaria: sicut labor corporis secundū diuersitatē sp̄cierum suarum quae sunt necessaria in cōseruacione sanitatis. sicut palam est omni perito in arte medicinæ & scriptura, cuius utilitas magna est apud sapientes. Quia autem exercet laboriosum aliquod opus vt per ipsum confeatur sanitatē, sicut qui ludit ad pilam, & luctatur: & qui reuinet anhelitū. Similiter in operibus in quibus est intentio proper scripturā sicut parare pēnam, & preparari pergamenū q' secundū stultos sunt ludus: sed apud sapientes non sunt ludus. Opus vero rectum & idoneum est illud qd facit operator ex intentione finis aliquius honorabilis. Necessest̄ vel utilis & consequitur finem illum. videtur autem mihi q' nō possit in hōe contradicere. Quicunq; nāq' opera aliquid opus: vel erit mēs in illo ad cōsequendū aliquē finē vel nō erit intērio sic. Finis autē q' est in intentione vel erit honorabilis: vel erit deficiens: & vel acq̄ef ille finis vel nō acquiretur. Hoc autē est q' inducit distinctionem & diuersitatem. Postq' autē istud ostendit q' non oportet intelligentem dicere q' opera Creatoris vel aliquod de operibus est frustra vel ludus vel pro nihilo: sed secundū nostrā opinionem & omnis qui credit legem Moysi omnē opus Creatoris est bonum & rectum valde: sicut dictū est. Videlicet cuncta que fecerat &c. Quicquid etiam fecit ppter aliud: illud primū erit necessariū in esse alterius ppter qd est intentio quā voluit Creator, vel erit vtile, verbi gratia: Virtus animalium est necessariū in stabilitate & permanētia esse illius generis valde: nec fuit intentio in vīctu: nisi ut viuant aīal ex eo aliquo tempore. nec fuit intentio in sensibus: nisi ppter vīlētates que pueniunt aīalib⁹ ex eorū apphēfione. Sic etiā est in sapientia prophētia. Et opinio philosophorum est q' in rebus naturalibus non est aliquid qd sit pro nihilo: quia omnia opera q' non sunt ex artificiis homin⁹ in ipsis est intentio proper aliquē finem sive sit notus illi finis: sive non sit notus. Secta vero magistrorū speculatoriorū, qui dicunt q' Creator non facit vnu proper aliud: neq' sunt in eo cauē vel cauāta: sed etiam opera Creatoris sunt secundū voluntatem ipsius. nec est querendus finis in eis: nec est dicendū cur hoc fecit: sed facit qd vult: & q' ista non sequuntur sapientiam ipsius. Ergo secundū sententia istori erunt opera Creatoris in ea parte qua dicta est p' nihilo: qm̄ qui facit qd est pro nihilo: non est eius intentio ad aliquem finem: nec apponit animū ad illud qd facit. Creator vero secundū sententiam istorum fecit qd facit: & habet intentionem in illo: & non proper finem aliquo modo: nec proper aliquam utilitatem. Qz autem aliquod opus Creatoris sit per viam ludi: illud est repulsum manifeste in principio cogitationis. Non apponit animū ad ridiculum illius qui dixit q' Creator creauit simili ut homo rideret cū ipsa. Qd autē induxit eos ad hoc est eorū ignorantia magna in natura generationis & corruptionis: & q' postposuerunt radicem: que est q' tota intentione Creatoris fuit facere esse quicquid possibile est sicut nos videmus: sed contrarium istius nullo modo requiriuit eius sapientia. Et est impossibile apud intellectū q' res procedunt nisi ex debito sapientiae sua. Illios vero qui dicunt q' in omnibus operibus Creatoris non fuit intentio aliquius finis: induxit in hoc necessitas quedam. S'q' intenderunt in viuērō esse secundū sensum suū. Et dicunt quis est finis viuērī mundi in esse suo: & coguntur de necessitate dicere illud quod dicit q' credit nouitatem mūdi. q' ita voluit: non proper aliam causam. Post hec autē cōsiderat inferiorū in singularib⁹ mundi viuērīlātē donec non concedunt q' pupilla nigra que est in medio oculi et claritas tunicē que est sup ipsam sive ppter aīē visum ut apprehendat quod apprehendit: nec ponit istas cauās visionis vlo modo: nec perforata est vna tunica oculi: & altera que superē fuit clara & peruvia visus ut inspiciat & videat: sed ita voluit Creator. Et licet ipse videat possibile est q' accideret contrariū h̄ic. In lēge vero nā sunt quidā versus q' inducit dubitacionē secundū suū planū in principio cōsiderationis: sicut dicitur est. Oia qācīg voluit Dñs fecit. & iterū. Aiuā sua cōcupiuit & fecit. & iterū. Quis dicer ei quid facit. Ratio vero istori veritum & similiū est quia q'ūq' vult Creator statim sunt facta de necessitate: nec aliquid pot̄ impeditre quin impleat volūras eius: quia nō est illi⁹ volūtas nisi in eo qd est possibile esse: nec est possibile nisi qd ipsius sapientia exigit ut sit: & erit quicquid facere voluerit: nec potest aliquid ponere impedimentum inter ipsum & opus. Hac autē est opinio cuiuslibet credentis legē: & opinio phorū & etiā nřa: quia credimus q' mūdus est nouus. Sapientes vero nā nō credit q' suū ppter volūtātē simplicē solum: et dicunt q' sapientia Creatoris quā nō ap-

Rabí Rossei Aegyptij: ducoris dubi.

prehēdimus, fecit debere esse mūdū istū de necessitate in suo esse vniuerso sicut est: & q̄ ipsa eadem sapientia quæ non mutatur fecit debere esse priuationem ante mundi esse, & istud inuenies in verbis sapientum in expositione libri Ecclesiastici, vbi dixit: Omnis pulchra fecit in tempore suo. Hoc autem totum est ut fugiat illud qd necessarium est fugere. s. vt operē operator opus in qua non habeat intentionem propter aliquē finē: & ita credit vniuersitas sapientum legis nostra. Istud etiam fecerunt nos scire prophetæ q̄ partes operum naturalium omnes sunt dispositæ, & ordinatae, & colligatæ inīcæ: & omnes sunt causa & causata: & non est in eis res aliqua pro nihilo: neq̄ ludi causa neḡ frustra: sed opera sapientia vera: sicut dictum est, Q̄ magnificata sunt opera tua Domine omnia in sapientia fecisti. & dixit, Omnia opera eius in veritate, & iterum, Deus sapientia fundavit terrā, et stud inuenitur in pluribus locis, nec est credendum aliud nisi istud. Confidratio etiam philosophi exigit necessarium q̄ nulla res est pro nihilo vel causa ludi, vel frustra in omnibus operatiōibus naturæ. Quanto magis in natura cœlorum quæ est nobilior, & melius cōposita secundū p̄minentiam naturæ quæ ibi est. Scio autem q̄ plures errorum qui sunt ad querendū finem esse mundi in vniuerso suo: vñ finem partium, sunt propter errorem quē in se habet homo. Et quia putat q̄ vniuersum esse creatum est propter hominem tanquammodo: & propter ignorantiam suam circa maneriem huius materię inferioris & de intentione prima q̄ est ut faciat esse quicquid possibile est esse. nāq̄ vniuersum bonum est sine dubio: sed ppter predicta ignorauerunt & errauerūt. In istis autē duabus rōntibus renouant dubitationes et errores donec quqd opera Creatoris numerata fuerūt sicut facta fuerunt p nihilo: & alia opa causa luditalia vero frustra. Sciro q̄ ipsi re ceperunt incouenientia illa adeo q̄ opera Creatoris apud ipsos fuerūt posita quasi opa p nihilo, quia in eis nō fuit intentio propter aliquę finem. Effugerunt enim ponere ipsa tracta post sapientiam: ne ratio illa duceret eos ad credendum antiquitatem mundi: & propter hoc clauferunt portam istam. Nam vero feci te scire opinionem nostrę legis in hoc: & quia illud est qd oportet credere: quia nullū incoueniens sequitur nos cum dixerimus q̄ in omnibus istis operib⁹ suis esse, & sua priuatione trahunt post sapientia ipsi: & q̄ nos non scimus multitudinem modonū sapientie qui sunt in operibus eius. Super hac autem opinione fundata est lex rotæ: quia in principio suo dixit, Vedit Deus cuncta quæ fecerat &c. & in consummatione sua: dixit, Ipse fortis & opus suum perfectum. Cum vero disputaueris super hac opinione: et infra x̄x diligenter omnia capitula Aristotelis quæ præmissim⁹ in ista ratione: nō inuenies in eis contrarium aliquod vlo modo in aliquā partium omnium vniuersi esse: nec inuenies contra dictiōnem nisi in eius opinione in antiquitate mundi: & in nā opinione in eius nouitate.

Vtrum Deus agat propter finem. Capitulum. XXVII.

Sicut magistri speculations tenentes legem cōtradixerunt sibi in hoc, Vtrum Creatoris opera sequuntur sapientia eius vel voluntate, vel non, inquirendo finē: similiter contradixerunt in præceptis q̄ dæca fuerunt nobis. Sunt etenim quidam qui non querunt causam vel rationē in hoc omnino: et dicunt q̄ omnia precepta sequuntur voluntatē simplicē Creatoris. Sunt autem alii qui dicunt q̄ oia p̄cepta & p̄hibitiones trahuntur post sapientiam, et est eis intentio propter finem. Et q̄ omnia p̄cepta rationē habent: & ppter utilitatē fuerunt nobis data: sed credim⁹ q̄ oia rationē habet & causas, sed quorūdā rationē ignoram⁹ nec scimus viā sapientie quæ in eis est. Hac autē est opinio vniuersitatis & singulorum: & verba legis in hoc sunt manifesta sicut dictum est. P̄cepta & iudicia iusta. Et item, iudicia Domini vera iustificata in vnum. Illa sunt quæ vocantur ceremonias sicut mixtura lini, & lanae, & caro cui laetet: et sicut hinc⁹ emissari⁹, de qd⁹ dixerint sapientes, P̄cepta seu ceremonias quæ dedi tibi, nō potes ea mutare vlo modo. Et Sarath⁹ est accusator sup illis: & ḡteris mūdi cōtradicit illis. Vniuersitas vero sapientū nō credit q̄ ista p̄cepta nō habent rōnē & intentionē ppter suis finēque: istud exigeret q̄ esset opus p nihilo: sicut prædictum⁹: sed credūt q̄ habent rationē. s. finē vtrile oīno. sed latet nos, vel ppter breuitatē sciēt nostrę: vel ppter defectū: vel q̄ sit ratio in p̄ceptis in faciendo, vel nō faciendo: idest vtrilis finis. Sunt autē quorūdā utilitas nota est nobis: sicut p̄hibitio homicidii & furti. Quodā vero sunt quorū utilitas via: nescit: sicut p̄hibitio eius fructus arboris de nouo plantat in tribus annis primis: & matio vineæ. Illa vero quorū utilitas sicut a populo vocantur iudicia: sed illa quorū utilitas ignoratur vo catur ceremonia. Gnāliter tamē scriptura ostendit q̄ nō est nihil in nobis: quia illud est vita nostra: qd est dicere q̄ illę ceremonia nō sunt sine utilitate vel sine vtrili. Qd si forte nobis v-

detur de aliquo illo q; non sit utilitas in eo: deficitus est in nobis & in intellectu nostro. Tu vero scis qd apud nos notum est s;ga Salomonem sciuit rones omni pceptori excepto illo de virtula ruffa. Sapientes etiam dixerunt q; Creator abscondit rones pceptos ne cointerferent a nobis sicut co-
rigit Salomon in tribus pceptis. Sup hac autem principalitate & scdm ea procedunt plura verba ipsorum: & etiam verba scripturarum demonstrant illud. Inuenies autem in aliquo loco verbis quod
dam sapientia qd videtur in principio cogitationis innuere q; quedam pars pceptorum non habet ratione nisi iustificationem Creatoris: nec alium finem, nec aliquam utilitatem, & illud est qd dixerunt. Quid noceat Creatori q; decollat in certu vel in gurgite? Fortassis dices: non fuerunt data pcepta nisi ut examinaretur in eis hoies. sicut David dixit. Eloquia Domini, eloquia examinata. Licit autem
verbis illud sit valde mirabile: nec habet copiationem cuilis verbis cordi: faciat te audire opinio-
nem meam & expositionem ipsius ut non egrediamur de termino omniis verborum ipsius: nec recedamus
a radice in qua conuenimus: q; est, q; oia pcepta utile sunt habent in esse sicut dictum est: quia non est
aliquid pro nihil. & prophetas dixit. Non dixi semini Iacob frustra: querite me. Ego Dominus loquens
iustitiam & annuntians equitatem. Qd autem necessarium est cuiuslibet perfecte intelligenti ut crea-
dat in hac ratione est illud qd dictum est q; vniuersitas pceptorum omnium habet causam & ratio-
nem de necessitate: et propter utilitatem fuerunt nobis data. Singulare vero ipsorum sunt de gaudiis
dixerunt q; sunt similes ppter iustificationem: sicut decollatio bestiarum que decollari debent ppter
necessitate vietus: quorum causa & utilitas manifesta est sicut postea demonstrabimus. Ratio ve-
ro huius q; bestia debet decollari & non lanceari: & hoc in loco certo: ut postea in gurgite debet
fieri: hec omnia sunt ut examinarentur in eis homines. Et hoc etiam patet tibi ex verbis ipsius
scitur dixerit. Qui decollatur in gurgite vel certu. Illud autem exempli induxi propter rationem
qua inueniuntur in verbis ipsorum. Sed cu quefuerimus de hoc diligenter, erit ratio q; cu necessi-
tatis exigetur ut bestie comedenter fuit intentio ut occiderentur morte leui & opere leui.
Non enim oportet caput amputari: nisi eni vel aliquo simili. Occiso vero potest fieri mul-
talis instrumentis: & ut leuior esset mors intenderunt acuere cultellum. Qd vero affluit
latus istis de circumstantiis particularium est afflato: quoniam ratio applicationis in assario
te habet utilitatem magnam sicut postea ostendemus. Q; autem applicatio illa sit aries
vel vertex: & numerus sit talis vel talis: illud quidem non habet causam vel rationem nec unq
inueniuntur. Quicunq vero laborat querere causam in huiusmodi particularibus ambulat in
tenebris: nec receder ab eo inveniens: immo aderit super se inconvenientia. Et quicunq pue-
rat q; inuenier in his causam & rationem: tantum longe est a vero genere & illi qui dicunt q;
vniuersitas pceptorum non est propter utilitatem. Scito etiam q; sapientia exigit & necessi-
tas inducit ut sine particularia quorum causa non inueniatur: sicut si esset impossibile in his
que ad legem pertinent tale aliquid inueniri. Via vero propter quam est impossibile, est quia
si dixeris quare fuerit aries & non vertex, eadē quod remanet si vertex positus esset vbi po-
situs est aries. & aliqua species debet esse de necessitate. Similiter si queratur quare fuerunt
septem arietes & non octo: similis quod remanet si dixisset octo vel decem, vel virginem, na-
turus vero alijs necessarius est omnino. Illud autem videt simili nature potestatis vbi necesse
sit ut alterum possibilium sit, nec esset finis questionis quare fuit illud possi-
ble & non alerum. Quoniam eadem quod fieret si alterum duorum possibilium esset, &
non illud qd est. Scito ergo rationem istam & intellige illam. Qd autem dicitur semper q; oia
pcepta causam habent & rationem, non dicis ut dispergatur de particularibus ipsarum.
Pote igitur res ita se habet videtur mihi ut dividam sexcenta & tredecim pcepta in aliis
qua coequentia certa: quoniam quodlibet aggregabit pcepta numerata qua sunt variis spe-
ciis: vel prope in rationibus suis. Narrabo etiam tibi causam & rationem cuiuslibet communis
nominis illorum: & faciat te scire utilitatem que est in eis: in quo non est dubitatio vel repulsa.
Postea vero reuertar ad quodlibet pceptorum qua sunt sub illo communis: et ostendam tibi
rationes illorum donec non remanebunt: nisi rationes paucorum pceptorum quorum causa
est rationem non scui usq modo. Scui etiam partem quandam particularium in pcep-
tis & conditiones quorundam ex eis: quorum rationes scripsi oportet: & adhuc audies hac
omnia. Itas autem rationes et causas non est mihi conuenient ut demonstrem tibi nisi post
primero capitula multa & proposuero in ipsis propositiones utiles ut sine stramenum ad illa:
& hoc est quod modo dicam.

Rabbi Rossei de Egyptij: ducoris dubi.

De ratione præceptorum. Capitulu. XXVIII.

Rnis præceptorum intentio duplex est: bona dispositio animæ et bona dispositio corporis. Ad animam siquidem pertinet ut vniuersitas populi habeat credulitatem rebus secundum posse suum. Et idcirco quedam illarum debent esse manifesta; alias vero in parabolis; quia non est in natura populi vniuersi ut apprehendant per virtutes suas scientiam istius rationis secundum quod est. Ad corpus vero pertinet preparatio virtutis necessaria ita; quod fieri adiutorio mutuo inter se. Istud autem potest perfici duobus modis. Vno siquidem modo ut tollatur superbia & violentia: hoc est ut non sit quilibet singularis solitus facere voluntatem suam secundum posse suum: sed laboret pro posse suo & studeat in aliqua re unde proueniat vtilitas alii. Secundus modus est docere quilibet hominum bonos mores vtiles societati ut ciuitas sit ordinata & bene disposita. Scito quod duarum intentioni predicatorum una sine dubio est prior dignitate & gradu: & ipsa est compositione animæ: scilicet habere credulitas rectas. Secunda vero est prior naturæ & tempore: icilicet compositione corporis: & hoc est regimen ciuitatis et dispositio diuersitatibus habitatorum secundum posse. Super hac autem secunda & posteriore & super partibus eius multiplices sunt prohibitions & cauteles: quoniam prima intentione non potest acquiri nisi post acquisitionem secundæ. Probatum eternum est quod homo duas habet perfectiones. Prima siquidem est perfectio corporalium virtutum. Secunda vero perfectio animæ. Prima perfectio est ut sit manus in optimâ dispositione viri naturali: quod non potest contingere nisi cum inuenit necessaria quando ea requiritur. s. viatum & alia corpori necessaria vel utilia sicut Balneū. Istud autem non potest perfici ab uno homine solo: sed a conuentu habitatorum in eadem villa. Scitur siquidem est quod homo naturaliter habet ut regatur secundum cōsuetudinem societatis hominum vnius villa. Ultima vero perfectio hominis est ut fiat rationale actus. s. ut habeat intellectum in actu: & hoc est ut sciat quicquid in pœnitentia est homini sciare de vniuersitate entium secundum perfectionem suam ultimam. Et manifestum est quod in hac ultima perfectione non sunt opera nec compositione morum: sed sunt credulitatem in quas inducit eum speculatorio & diligens inquisitio. Manifestum est etiam quod illa ultima perfectio nobilis non potest acquiri nisi post primam perfectiōnem: homo namque non potest apprehendere intelligibilem etiam si doceatur, nēdum per se inueniat, nisi illud dum effurit vel sicut, vel frigus, vel calorem patitur. sed post acquisitionem prima perfectiōnis oportet ut acquiratur ultima quae dignior est sine dubio: & hoc est causa permanētæ sempiternæ non alia preter ipsam. Lex igitur vera de qua predictam quod una sola est lata sive data nisi ut ostenderet nobis duas perfectiones in genere suo. scilicet bonam dispositionem homini interfessando superbiam & informando bonos moras & honorabiles, ut homines ciuitatis vivant et conuerterentur & permaneant secundum ordinem rectum: ut quilibet eorum possit acquirere suam primam perfectiōnem & bonam dispositionem sensu: & ut dicunt bone opinione & recte: per quas possit acquiri ultima perfectio. Lex autem fecit mentionem de vitris dicens quod finis præceptorum est acquisitione duarum perfectiōnium sicut dictum est. Precepit nobis Dominus facere omnes illas ceremonias ut pimeamus dominum Deum nostrum ut bene sit nobis omnibus diebus: & ut viuiscaret nos sicut in die ista. Præmisit hanc ultimam perfectiōnem secundum gradum suum & præminentiam: quia ipsa est finis ultimus. Et proper hoc dictum est in alio loco. Ut benefaciat tibi & plōges dies. Tu vero scis illud quod dixerūt sapientes in huiusmodi expositione: ut bene sit tibi in seculo quod totū bonum est: & plōges dies in seculo quod est totū longum. Sic etiam intelligendum est quod dictum est. Ut bene sit vobis oībus diebus. Eadem autem in hoc est intentione: scilicet acquirere seculum quod est totū bonum, & diuturnum: & haec est præminentia sempiterna. Quod autem dixit ut viuiscaret nos sicut in die ista, istud pertinet ad perfectionem corporis primam ut elongetur dies: quia non potest perfici ut dispositionis eius nisi cum societate et conuenientia hominum ciuitatis sicut ostendimus.

Legis finis qualis est tollere de mētibus hominum superbiam.

Capitulum: XXIX.

Scire debes & intelligere quod lex de opinionib⁹ rectis per quas acquiritur ultima perfectio non dedit nisi finē carum: & fecit ut crederet hoīes in cōe illarū quod est essentia Creatoris & eius unitas & sapientia & potētia voluntas & aeternitas. hoc est cā finis ultimi, q̄ nō potest demonstrari divisione vel definitione nisi post apprehensionē multarū opinionū.

Lib. III.

Fo. XC.

Eodem modo lex induxit opiniones quae sunt necessariae in dispositione regiminis ciuitatis: si cur hoc q̄ credimus quia creator irascitur super peccatores, & ideo necesse est ut timetur ut quilibet caecat sibi ab errore & peccato. Alias vero sc̄tias rectas de vniuerso esse quae dicuntur speculatiue in multitudine diversitatis generum suorum per quas firmantur opinio-nes iste quae sunt ultimum finis licet lex non induxit eas manifeste sicut alias: tamen induxit eas generaliter: & hoc est qd̄ dixit ut amerit Dominus. Tu vero sc̄is qd̄ electum est generali ter in amore ubi dictum est. Ex toto corde tuo & ex tota anima tua & ex omnib⁹ viribus tuis. Nos vero iam offendimus in congregatiōe nostra magna q̄ amor iste nō exprimit nisi in aprehensione recte vniuersi esse sicut est, & intelligendo sapientiam eius in illo. Similiter etiā ibi dem offendimus qd̄ docuerunt sapientes de hac ratiōe. Qd autem sequitur generaliter ex oī bus quae mō̄ p̄missimus in hac ratione est q̄ omne preceptū sue prohibitiōe est ut tollatur superbia vel fortiorum hominēs in dispositione morum qui sunt idonei ad bonā societatem: vel ad inducendū recte opinionē in qua necesse est ut credatur vel propter dignitatem ipsius vel quia est necessaria ad superbiam tollendā vel ad docendū bonos mores. De talibus p̄ceptis dicimus q̄ sunt manifesta & eorum causa & ratio sicut & utilitas nota est: & de talibus nō fit quæstio: quia ratio humana nunq̄ laborauit ut quereret quare dictum est in lege q̄. Creator est virus: vel quare prohibuit nobis homicidium vñp̄tū vel vñtione inimici: & ne retineremus odium: vel quare p̄cepit nobis ut quilibet diligenter proximū suum. Illa vero p̄cepta in q̄bus laborant intellectus & surgunt contrarietates donec qd̄ dicunt q̄ in eis nō est utilitas nisi q̄ sunt p̄cepta: Alii vero dicunt q̄ in eis est utilitas sed latet nos: illa inquit fuit ex quo rū piano non oritur utilitas in aliqua triū rationū quas p̄missimus. s. q̄ nō dant opinionē rectam: neq̄ docent mores bonos neq̄ tollunt superbiam. Ista nāq̄ p̄cepta nō spectant ad bonā dispositionem aīa: vt dent credulitatē aliquā: nec ad bonā dispositionē corporis ut dent leges vtriles in regi-mine ciuitatis vel domus: sicut p̄hibitio mixtiōis lini vel lane: & mixtio diuerſorū feminū & caro cū lacte: & operire sanguine, & vitulę deceruicata: & redēptio primogeniti aſini & filia. Adhuc autem sc̄it te faciam expōitionē meā in oībus: & affigabo ratioēs veras eōs, q̄ sūt probare, pr̄ter q̄ in quibusdā illarū sicut pr̄dicti: & offēdā q̄ causa ista & illis filiā fuit oīno necessaria ut p̄mitteat ad aliquā p̄dictiōni triū rationū: vel ad firmandū credulitatē vel ad dispositionē officiorū ciuitatis q̄ p̄ficitur duob⁹ tollendo superbiam & informando in bonis mo-ribus. Colligitur ergo in summa ex his quas pr̄dictiōnē incredulitatē q̄ p̄cepit dat credulitatē rectā: & ip̄a est intentio fidei sicut fides de vnitate & ceteritate Creatoris: & q̄ non est corpus. In quibusdā autē erit credulitas illa valde necessaria in tollendo superbiam & in instruendo in bonis moribus: sicut credimus q̄ ira Creatoris augmentatur super illum qui facit su- perbiā & iniquitatem: sicut dixit. Credo: ira mea, & sic credimus q̄ audit clamorem ope- prefisi statim: sicut dixit. Audiam quia plus ego.

CDe credulitate erronea p̄genitorū Abrahē & fide ipsius Abrahē. Cap. XXX.
¶ Crūm est q̄ Abrahā nat⁹ est in gēte q̄ seruiebat Ignī, & ī incredulitate illorū quā credebāt q̄ nō erat Deus alius nisi Iste. Cū vero fecerit te sc̄ire in hoc capitulo libros eorum q̄ nō inueniuntur apud nos trāslati ad Arabicā lingū in narratiōe ipsoꝝ in antiquis cōrētionib⁹, & fecero te sc̄ire opinōes ipsoꝝ & rōnes eorum. offēdā tibi credulitas in fidelis q̄ sunt Dii: & q̄ Sol est maior inter Deos. & dixerūt q̄ reliqui planetae sunt Dii: sed Sol & Luna sunt maximi Deos. Inuenies etiā q̄ manifistē dicit q̄ sol regit mundū supiore & inferio- rē: & inuenies istud in libris eorū: & narrante statu Abrahē: et dixerūt hēc eadē verba: q̄ Abra-hā fuit nat⁹ & educat⁹ in terra seruientū igni: q̄n cōtradixit opinōis gētis illi⁹: dices q̄ alius Noe de operator erat p̄ter Solē: & inducerūt cōtra eū rōnes suas: inter q̄s fecerūt mētōne de op̄ib⁹ Abrahā. Solis q̄ manifistē sunt & apparet vñlū in vniuerso esse. Et dixerūt quia dixit eis Abrahā. Ve secundum rā sunt quae dicitis, quia Sol est sicut securis in manu carpentarii: & posuerunt posita pau- gentiles, cas de rōnib⁹ suis. In fine vero rōnis isti⁹ dixit q̄ Rex mūr Abrahā ī carcere: & remāḡ mul-tis dieb⁹ in cōrētōe quā habebat aduerſus illos dū efficit in carcere. Post hoc autē rex tñntūt q̄ nōc̄rē regno suo & retraheret hoīes a credulitate sua: & extimantur ei vñq̄ ad extremā terrę Chanāā pos̄t sp̄lauerat eū oīb⁹ bonis suis. Ita dixerūt isti⁹ et iuenies hoc manifistē i li-bro de agricultura Argyp̄torū. Sed nō fecerūt mētōne de signis veri ipsi⁹: neq̄ de eo qd̄ cue-nit ei in vñlōe ꝑ p̄fici: qm̄ ip̄i cōtradicēbat ei: q̄a cōtrari⁹ erat opinōib⁹ eorum corruptiō: nō

Rabi Rossei slegyptij: duxoris dubi.

est autem dubium apud me, qd cum contradicbat sententia hominum illius temporis, ipsi contemnabant eum & dehonestabant eum homines illi prau. Et quia sustinuit omnia ista pro veritate Creatoris dicti est ad eum Benedicat benedictibus te: & maledicat maledictibus te. Finis vero facti ipsi fuit qd nos hodie videmus, quia maior pars hominum qui sunt in mundo conuenti in hoc ut honoretur ipsum & ut benedicatur in nomine ipsius, & etiam in eo cui nomen eius attribuitur in generatione sua: nec est qui contradicat in hoc: vel qui diminuat eadum dignitatem eius: praeterea reliquias gentium quae dicitur remansisse in extremis terrarum: sicut Parthi qui remanserunt in sinistra parte: & gentes Indi in extremo parti dexterae. Iste siquidem sunt reliquiae gentium qui vocantur Zaberi: quia gessis ista repleuit terram. Finis autem & perfectio illius qui profundavit in prophetia in temporibus illis fuit: quia prout qd Creator est spiritus coeli, & stellae sunt corpora: & Creator est spiritus eorum. Hoc etiam dixit Maturus Abubac in expositione libri de auditu. Propter hoc autem credit tota gens ista mundi antiquitatem quam cœlum est Deus secundum opinionem illorum. Et dicunt qd Adam primus natus ex masculo & femina sicut & alii homines: sed honorabant eum multum: & dicebant qd fuit propheta Luna: & qd predicatorum gentium fuit ut seruient Lunam: & qd cōposuit libros de cultu terrarum. Similiter dicunt qd Noe fuit agricola: & qd non credebat in seruicio idolorum: et qd gens illa Zaborum vilipendebat eum: & dehonestabat: & decibebat de ipso qd nunquam seruiebat Idolis: & narrauerunt in libris suis qd punierunt illum: & posuerunt in carcere: quia seruiebat Creatori. Dixerunt etiam Seth qd contradixit opinioni primi Adae in seruicio Lunae: et finixerunt mendacia quae inducunt risum legimus ea: quia ostendunt maximū defectum intellectus: et qd longe nimis fuerunt a prophetia: & qd fuerunt in fine stultitia. Narraverunt etiam de Adam, qd quando egredens est de terra promissionis que est versus partes Indi: et incepit intrare terminos Babylonis, tulit secum mirabilia multa: scilicet arborum quae creaserant cum ramis & foliis: & arborum lapidum & folia cuiusdam arboris viridis quae non cobrebantur ab igne: & dixit qd sub umbra illius arboris protegebantur decem milia hominum. Et altitudo ipsius erat sicut statuta hominis. Attulit secum etiam duas folia quorum virtus duos homines cooperiebat. De talibus ergo ridiculos multa mirabilia narrauerunt. Propter hoc ergo mirari debes de hominibus, quodrum opinio est quia mundus est antiquus: & tamē credunt esse talia quae impossibile est in natura esse apud omnem scientem speculationem naturalem. Intentio vero ipsorum in loquendo de Adam primo & de omnibus que attribuunt ei fuit robore credulitatem suam in antiquitate mundi. Et qd prouenit de istis rationibus fuit qd coeli & astra sunt Dei. Cum autem natus fuit Abraham qui fuit columna mundi, & in rellexit qd Creator erat separatus neq; corpus neq; virtus in corpore: & qd omnes stellæ & cœli sunt opera illius: et cognovit mundana & ludibria in quibus fuit educatus: incepit destruere opinionem illorum: & falsificare credulitatem illorum: & detegere malitiam eorum. Et inuocauit nomen domini Dei mundi. & hec fuit inuocatio qd inuenient esse Creatoris, & nouitatem mundi ex parte Creatoris. Secundum has opiniones quas habebat gens Zaborum fecerit effigies stellarum de auro. Soli: & diuiserunt metallo in terminos stellas dicentes. Illius termini Deus est stellæ talis: & adsciscuerunt palatia, & posuerunt in eis imagines: & dixerunt qd splendor potentiarum stellarum diffundebatur super illas imagines: & loquebantur cum hominibus: & annunciantur eis verita. Idem dixerunt in arboribus quae sunt in parte illarum stellarum: qd cum aliqua arbor est appropriata vni stellæ: & seruatur ei in talibus r. bus, & in tali modo, est underetur quoddam spicile ab illa stella super ipsam arborem: & loquitur ai hominibus in somnio. Hec oīa inuenientur in libris illorū de quib; docuit te. Iste ergo fuit pphete idolorum: & pphete arboris: de quibus dicti est qd firmata sunt homini opiniones in eis donec dereliquerunt Creatorē & clamauerunt ad idola. Idoli responde nobis. Hec oīa contingunt ex effusione istarū opinioni et ex stultitia magna & ludibris hominum huius mundi in hominum vanitate cogitationū. Tunc etiā ortae sunt opiniones & sententiae & inuenient sunt ex eis augures & magi et diuinatores, et fortislegi, et inquirentes lob & Ideom et requirentes mortuos. Nos autem tam offendimus in aggregatiō nostra magna incantat qd Abraham fuit primus qui copit destruere istas opiniones cum omnibus istis et cuī predicatione blanda hoīb; blādiēdo & corrāhēdo iplos verbis suauib; ad seruiciū Creatoris donec pphetezauit Dñs ppheterū, & cōpleuit rationem: et præcepit tales homines interfici et delete nomen illorum et eradicare illos. sicut dixit. Atas corū destruetis, et phibuit ambulare in cōsuetudinib; eō.

De Adam

De Noe

De Seth

De Adam

De Abram
ham

sicut dixit. Non ambulabis in via gentium. Tu vero scis ex verbis legis in pluribus locis q̄ prima intentio legis tota est ad disperendum seruitū idolorū: & ad delendū nomen eorū et quicqđ pendet ex eis: & etiā memoriam ipsorum: & quicqđ inducit ad aliquid opus cortiſcū ob Ideon, & traducere filios per ignem & magum & augurem & diuinū & requirentē mortuos: & prohibuit generaliter affimilari operibus eorum in aliquo quāto magis ambulare! Postea probatum est in lege q̄ quicquid repurant seruitū effe idolorum voblationem eorum est abominationis creatori sicut dictum est. Omne quod abominatur est Dominus exhibuit idolis suis. Tu autem inuenies quia dicunt in libris suis qđ ego narrabo tibi, quia offere bane Deo suo maiori vni scarabees & septem mures & septem volatilia. Ita vero fatis fute derisione plena & abominatione secundum naturam humanam. Omnia igitur praecepta que data sunt ad prohibendum seruitū supradictum & omnia que pendent ex eo vel inducunt ad ipsum: & adherente ei aliquo modo: omnia inquit furunt ad curandum opiniones illas q̄ sunt impedimento illis que sunt vtilia: in duobus seculis inquit impedimento cum derisionibus & ludibriis in quibus educati fuerunt parentes nostri sicut dictum est. Ex parte fluminis federunt parentes nostri: Thare pater Abraham & Nachor seruerunt idolis. Itud etiam est quod dixerunt prophetae veri. Ambulauerunt post inutilia. Q̄z preciosa est igitur vtilitas cu*t* iustilibet praecepit quod defendit nos ab errore & ab hac abominatione: & reducit nos ad crudelitatem rectam: ad credendum scilicet q̄ Creator est qui creavit omnia: cui seruire debet qui est diligendus & timendus: & non est seruendum idolis qui putauerunt esse Deos: & q̄ non est necessarius labor magnus ad appropinquandū Deo nostro nisi amor ipsius: & timor eius tantummodo. Et ista sunt finis seruitū sicut scriptura dicit. Nū ergo Israel iudi quid Dominus Deus requirit a te: nisi vt timeas Dominum! Hanc autē ratione postea p̄ficiemus: nūc autē reuertar ad rōnē mean: & dicam q̄ plurimum peccatorum cavales & rationes fecit me scire qđ sciuī de confuetudinibus gentium qui dicuntur Zabii & de opinionebus & de operibus et seruitū iporum sicut audies cum expoero rationes illas praeceptorum de quibus ascendit in cor q̄ non habent rationem: et faciam etiam mentionem tibi de libris ex quibus infelices qđ ego cognoui de sententiis Zabiorū, & etiam de opinionebus eorum donec scies vere fine dubio qđ ego dicam in rationibus praeceptorum talium. Maximus istorum librorum est liber de seruitū Aegyptiaco quem trāstulit Maurus qui vocabatur Enennazia. Adhuc etiam narrabo tibi quare gens ista posuit confuetudines suas coniunctas cum terra cultura: & liber ille est plenus ludibriis & derisionibus idololatrarum: & illis que sequebantur hominēs: & ad quae ponebant animos suos: scilicet fabricando effigies & participationē spialium & diabolorum: et magicas incantationes: et collecte sunt in libro illo multæ derisiones ex quibus mouentur ad risum homines intelligentes: et dicunt q̄ cōviciantur cum illis dicentes turpia super signis que sunt manifesta: per quae sciunt homines mundi q̄ Creator ē Dominator in viuenter terra: sicut dictum est ut scias q̄ Dominus habet terra: et iterum. *Nota fabula lam*

Ego Dominus in terra. Dixerunt autem de Adam primo q̄ ipse dixerat in libro suo qđā arbor est in lidae decuius ramis si prouiciatur aliquid in terram ambulat & mouetur sicut serpentes. Et q̄ est ibi arbor alia cuius radix est sicut effigies hominis: et audies vocem eius sicut soni vehementis differentia a ferme. Et q̄ est herba quadam cuius folia si quis ligauerit in veste sua non videtur ab hominibus intrando vel excundo: de quibus etiam si tieret subfumigatum sub celo audirent homines in aere sonitus magnus & rourrua fortia dum fumus ille ascenderet: et mulea talia derisoria que ponunt in narrationibus suis de virtutibus plantarum et instrumentis et modis cultus terra: donec cōtendunt et cōtradicunt signis que miraculose acciderunt: et inducunt in cogitationem que fuerunt ingeniose facta. *De fabula de arbo*

Ille autem derisoris que continentur in illo libro est q̄ quedā arbor: illarum quibus seruabantur sicut feci te scire: dixerunt q̄ arbor illa fecit moram in Ninive duodecim annis: et q̄ in fabula de xata est Mandragoris que volebant occupare locum eius et gradum: et q̄ homo ille qui s̄o arbore lebat propheticare cum spiriti prædictæ arboris qui super ipsam quieciebat cessabat prophecticare longe tempore. Post multis vero dies allocuta est eum arbor, dicens q̄ fuit occupata in rixa quam habuerat contra Mandragoras et mandauit q̄ scriberet chartam spia libis q̄ iudicarent inter illas et disernerent que arbor apud ipsos esset honorior vtrū Mādragora an illa alia arbor. Derisores autem similes istis sunt multæ: de quibus accipies

Rabī Rossei Slegyptij: ductoris dubi.

probationem super defectum sapientiae hominum illius temporis. Iste vero fuerunt sapientes Babylonis famosi in diebus illis. Ille siquidem erant leges eorum in quibus nutriti fuerunt: & nisi fuisset bonitas ista quae reuelata est tam gentibus in cognitione essentię Creatoris, elente dies nostri nunc magis obscuri q̄ dies illi, alii tamen modis reuertar ad propositū. Cln p̄dico libro narratur de quodam propheta idolorum qui dictus est Tamut, qui cum prædicta et cūdā regi ve seruaret se p̄st stellis, & signis duodecim: p̄cepit Rex eū interfici graui morte. Nocte vero morris ipsius conuenerant omnes imagines ab extremis terrarum in palatio Babylonis ad imaginē aurea magnā: quae f. erat imago Solis, & p̄debat inter coeli & terrā & prostrauit se in medio palarii, & oēs imagines circuq̄as: & narravit eis quicq̄d cōrigere Tamut. Imagines vero s̄ebat & lamentabantur per totā noctē, mane autē factō euolauerunt oēs imagines ad palatio sua vñq̄ ad extremū terrarum. Et cōsuetū est in anno semper in principio diei mensis Tamut lamētari & flere sup Tamut. Nunq̄ ergo appone cor tuum & vide cuius intellectus erant homines in tempore illo. Hac autem narratio de Tamut est antiqua nimis in gente Zabiorum. De libro p̄dicto cognoscetis plures derisiones ipsorum & opera & fēta eorum. In ratiōne vero quam dicunt in Adam, & serpente, & arbore scientie, boni & mali: & in vestimento cuius vñs non fuerat prius habitus: caue tibi ne confundat intellectum tuum, nec ascendas in cor tuum: q̄ verum fuit qd dixerunt: vel ita contigit Adē primo: vel ali⁹ ab ipso: quia non fuit illud omnino. Modica vero consideratio patebit tibi falsitas eorum et mendacium in omnibus que dixerunt: & detergetur tibi q̄ istam rationem finixerunt post legem datam iam scitam: et cum audierunt planū operum de Bresit: et intellexerunt omnia secundum planū suum: & ordinauerunt rationes illas vt audiret eas insipies: & decipeat cor suū in illis: & opinetur q̄ mundus erat antiquus. & q̄ ratio quae narratur in lege sic fuit sicut ipsi dixerunt. Quid autem non expedit te docere in istis: quia sunt apud te scientie q̄ prohibebunt intellectum tuū adhibere iudib⁹ Zabiorū & mēdaciis Cacēdin & Caldin qui sunt remoti & vacui ab omni scientia que vocatur vera sapientia. Sup hoc autem docui ut custos diuinū alios a te: quia sepe populus sequitur mendacia. De libris autem illis est liber Deizame chameche: qui ascribitur Aristoteli, sed nōl̄t Deus q̄ ipse vñq̄ operatus sit tale opus. Et simili liber imaginum: de quibus est liber Reitar: & liber candelarum & liber graduum coeli: & formarū quae ascendunt cū quolibet gradu: & ali⁹ liber quē attribuerunt Aristoteli: & ali⁹ liber qui attribuerunt Aformor: & liber vñus Isaac: & ali⁹ in contradictione & disputacione contra genē Zabiorum. Et liber quidā magnus in libris eorum & definitionibus legis eos & fūtorum ipsorum & oblationis & orationis ipsorum & multorum pertinentiū ad legē eorum. Oēs autē libri quos p̄dixi sunt de seruitu idolorū: & translati fuerunt in legē Arabicā: nec est dubium q̄ sunt pauci de multititudine residuorū qui nō sunt sciiti: sed perierunt in longitudine annorum. Iste vero qui inueniuntur hodie apud nos continent generaliter omnes opiniones gentis Zabie, & seruitia ipsius gentis: quorum quedā sciantur hodie in hoc mundo. sedificia palatiōrum & imagines lapideę vel metallice: & constructiones aīrū et applicationes super illas: et sacrificiorū et diuersa genēa ciborum & leges festorum & applicationes ad orandum et genera seruitionis in eisdē palariis vbi ponit loca honorabilita valde. Et vocant nomina ipsorum palatia formarum intelligibilis: et statuunt effigies super montes excelsos: et honorat ipsas arbores: et alia multa q̄ potes intelligere de libris illis de quibus docui te. Scientia vero illarum opinioniū et operū illorū sunt porta magna p̄ quā poterū extrahi rationes et causas p̄ceptorum: qm̄ rōtus legis nostrae fundamentum et colūna super quā innititur est delere opiniones illas de cordibus hominū sicut dictū est. Nō decipiatur cor vestrum. et iterū. Cor suū cantans hodie. et ve exterminetur de mundo sicut dictū est. Aras eorum subuerteris: et arbores igni cōbureris: et delebitis nomen eorum: et istas rationes repetiū in plurib⁹ locis. Ista fuit igit̄ prima intentio eōis toti legi: sicut docuerunt nos sapientes in expositōe suā recepta in eo qd̄ scriptura dixit in omnibus que p̄cepit nobis Dominus per manū Moysi: et dixerunt: intelligas hoc q̄ quicunq̄ concedit seruitorum idolorum abnegat totam legē: et qui negat seruitorum idolorum concedit totam legē. Intellige istud.

¶ De opinionibus antiquorum quae sunt debiles & erronee.
Capitulum XXXI.

GVm intellexeris opiniones istas debiles antiquas apparebit tibi quia q̄ notū fuit hominibus in diebus antiquis, hoc fuit q̄ propter seruitum stellarū multiplicarentur habitatores in terra: & fructus & sapientes corū. Et qui propinquiores erant inter eos idolis predicabant hominibus & docebant eos: quia cultus terra in quo est permanētia esse hoīm, non potest perfici iuxta voluntatē Deorū: nisi seruant Soli & stellarū. q̄ si offendenter eas diminuerent fructus, & terrę fient deserte. Dixerunt etiam in predictis libris suis q̄ stellā la qua dicitur Luppiter irata fuit super deserta & arida loca: & ideo defecerunt in eis aquæ: & arbores: & ambulat̄ in eis diaboli. Honorabant etiā agricolas & alios qui colebant terrā: q̄ laborabant ut populareretur terra: & in seruitio suo quia hoc est volitā stellarū. Causa autē ppter quā honorar̄ seruitores stellarū vacas & boues, erat quia viles sunt in cultura terra: donec dicebant q̄ nō debet occidit: quia ex ipsi⁹ pueniebat vires q̄ contingebat homini ex voluntate illius idoli in cultura terra. Et idcirco fuerunt subiecta homini. Cum vero opiniōnes iste fuerunt multi sc̄ript̄ scriplerunt & rationes idolatrie cū cultura terra: q̄m agricultura est officium necessariū duriorū & pluriū generū animalium. Pontifices autē idolorum predicabant hominibus q̄m cōueniebant in rēpli⁹ illorū: & infigebat cordib⁹ corū q̄ propter illa seruitia defecderunt pluiae & multiplicarentur fructus: & populareretur terra. Attēde ad ea quæ dixerunt in libro de seruitio agyptiaco in illis q̄ locuti sunt de vinea: & hoc est planum verborum genit⁹ Zabiorū. Dixerunt sapientes eorum & omnes antiqui & prophete, ipsoī mandauerunt cārārī instrumētis in fētis corā idolis: & dicebant q̄ verba corū sunt verta: & dicebant q̄ illa talia placebant idolis: et q̄ bene remunerarent eos quia talia faciābāt: et multiplicauerunt terrorē in hīmō opere: & pm̄tebāt longitudinē dierum vitę & salutis. Et q̄ propter illa remouerent dama & multiplicarentur fructus & arbores, vñq̄ ad hunc locū sicut verba Zabiorū. Cū aut̄ illi fuerunt sc̄ra & diffusa p̄ vniuersum mundū adeo q̄ repurabāt verā & placuit Creatoris pietati remouere de cordibus nostris errorem istum: & austere labore istū de aiabus nostris collēdo seruitia illa laboria & inutilia. Et dedit nobis legem suā p̄ manū Moysi magistri nostri: in qua ostendit nobis q̄ si seruitemus stellarū & corporibus effici seruitū ipsarū caula retentionis pluviarū: & q̄ terra nō daret fructū suū: et q̄ cadere fructū arborū. Et q̄ multiplicarent generā inōmodicātū sup̄ diuersis generib⁹ hoīm: et q̄ multiplicarentur accidētia mala corporū: & breuiarētū vīte hoīm. Iste sunt rationes verborū fēdēris q̄ pepigit Dominus. Tu vero intenies rationē istam repetitā in omni lege. s. q̄ euenit ex seruitio stellarū retēto pluviarū: & terra sit deserta & res corrumputur & accidunt aggrātū dīnes corporū & breuiat̄ annos. Si vero cōuerat hō a seruitio stellarū ad seruitū Creatōris multiplicabuntur pluiae: & terra dabit fructum suū: & prosperabuntur omnia: & salus corporis prolongabitur contraria illis que p̄dīcabant hominibus cultores idolorū: vt seruit̄ eis. q̄m principalitas legis est tollere opinionē istam & delere iudicia eius.

CQz inquisitio legis grauis sit quibuldā: & q̄ lex vñlīs. Capitulū. XXXII.

SVnt quidā holes quibus graue est querere cām vel rationē in quoq̄ p̄ceptū: & reputāt̄ sibi inōveniēt̄ vt nō intelligit̄ nec apponat̄ aim ad p̄ceptū vel phibitionē curiūsc̄ rōmis. Qd aut̄ induxit eos ad hoc est: quia iugenerū in aiab⁹ suis infirmata ce quā nō p̄t exprimere vel ppalare. Ipsi nāq̄ putat̄ q̄ cū p̄cepta sint vñlia i vñuerso esse: & q̄ ppter talē & talē rationē fuerint nobis iñuicta: igit q̄tioē puenēt̄ ex cogitatio & intellectu hominis ad intelligendū. Cū vero nullā causā vel rationē intelligēre in p̄cepto nec aliquā vñlitate sc̄iunt̄ absq̄ dubio q̄ proueniunt ex Creatore: quia non consequitur hominū cogitatio aliqd̄ istorum. Iſti autem homines debilis scientia offendunt q̄ sedm̄ eos homo perfectior est Creatore suo: quia homo dicit & operatur aliqd̄ propter finem. Creator vero nō operatur ita sed p̄cipit verbū vt faciamus: quod nō est vñle nobis: & plibet ne faciamus quod non noceret si faceremus. Absit eorum hoc a Creatore: sed contrarium est: quia intentio p̄cepti est vt comproberet nos: sicut dixit, Audient omnes leges istas: & dicent, Populus sapiens & intelligens & ḡs ista magna. & ex hoc ostenditur q̄ omnes leges & omnia p̄cepta demonstrant̄ omnibus genitrib⁹ q̄ sunt sapientia & intelligentia. Si vero p̄ceptum fuerit sine rationē: neq̄ attulerit aliquam vñlitudinem: neq̄ remouerit datumnum: quare gentes dicunt de nobis Populus sapiens & intelligens et ḡs magna: & quid est quare debeat mirari? Sed res se habet sicut p̄dīximus sine dubio: quodlibet istorum fecientorū

Rabí Rossei de Egyptij: ductoris dubi.

& tredecim preceptorum est causa vera: vel ad tollendum opinionem prauam: vel ad dampnum praecepta iusta: vel ad tollendum superbiam: vel ad informandum in bonis morib⁹: vel ad recendendum a virtutis: & omnia pendent a tribus: scilicet credulitatibus: moribus: & operibus rectis. Qd autem induxit nos ad hoc ne numerentur oia verba: est qd verba quae precepit lex vel phisib⁹: quodam fuit de diversitate operum ciuitatis: quedam vero dant opiniones veras: quedam autem fuit ppter bonos mores: & idcirco possumus sufficientiam nostram in istis tribus rationibus cum dixerimus causam cuiuslibet precepti.

C. naturalia ostendunt pietatem Dei. Capitulum XXXIII.

Cum intellexeris opera naturalia manifestabitur tibi ex ipsis pietas rectoris: et eius sapientia in creatione animalium: & in motu membrorum in colligatione vnius partis cum alia. Similiter cognoscere sapientiam eius: & pietatem in generibus homini. Hui⁹ autem rei exempli est in exercitio mortui & colligatione membrorum adiuvicem: sicut vides in medulla capitis: scilicet pars anterior est mollior: posterior vero durior est: medulla spine dorſi multo durior: & quanto magis prorenditur tanto durior inuenitur. Nervi autem sunt instrumenta sensus & motorum. Nervi qui sunt necessarii in apprehensione sensuum tammodo: vel in paucis motu: sicut in motu maxille: nascuntur de cerebri medulla. Nervi vero qd debet movere aliqua membra: nascuntur de Micha. Et qd nervus talis sit tener: non potest mouere membrum: puidet ita Creator qd circa nervi revolutor carnē: & factus est nervus grossus: postea vena quæ dā pedit ab illo termino: & est dura: & contingunt ei rami sucture: & sic chorda quæ peruenit usq; ad membrum: & colliguntur ei. Sic bene potest mouere membrum. Hoc exemplum induxit: quia ē vnum de mirabilibus quæ inueniuntur in membrorum virilitatibus: quæ sunt manifesta et nota illis qui talia considerant intellexū claro. Similiter puidet pietas Creatoris in quolibet singulari genere animalium qd necesse habet nutriti latē: quia ipse in ortu suo tenellus est foetus: nec potest viri solido cibo ut vivat: & capsula sua vbera ad opus lactis vt ex eis procederet: ve si nutritum humidum: & suenient temperantia membrorum illius: donec deficeretur humiditas eius: & indurescant membra paulatim. Et secundum regimē illud ex parte rectoris eiusdem prouenerunt multa in lego nostra: quia non potest aliquid trahire de vna dispositione in eius contraria subito: et idcirco non potest homo secundum naturam suam relinquere subito ea in quibus vivere conuenit. Cum ergo misit Creator Moysem vt pones: ret nos regnum & sacerdotium et gentem sanctam: cum sciremus ipsum sicut ostendit Dominus. Scies hodie: & reverteris ad cor tuum: & dixit. Tu fuisti doctus ut scires: ut separares nos ad seruitum suum: sicut dixit ut seruirem illi: ex toto corde nostro: et dixit. Seruieris domino Deo vestro: & dixit illi: seruieris. Confuetudo vero quæ tunc obseruerat in vniuerso mundo: & seruitum gentis in qua nutriti fuerant: erat applicatio quorundam generum animalium in palatiis in quibus erant imagines: inclinari coram eis: & suffumigia & seruita. Tūc erat populus sequestratus ad seruitum illorum palatiorum quæ constructa erant ad honorem idolorum: sicut ostendimus. Non exigebat hoc sapientia Creatoris nego bonitas regiminis ipsius: qd notum est in omnibus creaturis eius: ut daret nobis legem quæ desiceret omnia genera predicatorum seruitiorum: & annihilarer omnino: quando non posset id capere intellectus humanae naturæ: que semper sequitur confusa. Ex eis simile illud sicut si veniret propheta temporibus istis: & prediceret hominibus seruitum Creatoris: dicens. Precepit vobis Creator vt non oreteris ipsum: neq; ieiuneras: neq; requiraris tum in tempore aduersitatis: sed seruitū vestrū sit cognitio abq; opere oīno. Propterea ergo puidit Creator vt remanenter genera illorum seruitiorum: & conuerteret ea a creaturis & rebus cogitabilib⁹: qd nō sunt in veritate ad nomē suū. Et pcepit nobis vt exhiberem⁹ ei seruitia: & vt adificemus ei palarium: sicut dixit. Aedificabis mihi sanctuarium: & qd altare fiat in nomine ipsius. sicut dixit. Altare de terra facietis mihi: ut applicario fiat ei. sicut dixit. Cum aliquis ex verbis apostolici applicationem Domino: et coram eo humilietur homines: & incurvantur ante ipsum: & prohibuit ne aliquid de eis omnibus exhiberetur aliis nisi ipsi. sicut dixit. Qui immolauerit idolis: interficiatur: & iterum: non intrauerit coram alio Deo. Separauit etiam sacerdotes in seruitum sanctuarium: & dixit. Nimirum traduc mihi: & precepit statim dare eis sufficiētē qui intendebant seruitio sanctuariorū: & in applicationibus: & hęc erat dona qd dabatur leuisiris & sacerdotib⁹. Ex hoc cōfilio igitur speciali pueris in summa dilectione seruitii idolorū

& fundata est & roburata principalitas magna & vera in cordibus nostris, scilicet esse Creato-
ris & unitas eius. Et anima non timuerunt nec obfupuerunt in oblatione seruitorum illorum in
quibus fuerant exercitatae, neque scierant alia seruirla praeter ista. Ego vero scio quod anima tua
non acquisiceret huius rationis principio cogitationis: sed erit tibi gracie, & triflabitur cor tuum
& dices mihi praecepta & prohibitions & opera nobilia & bene ordinata & perfecta quomodo
erit quod intentio non sit in eis proper suam substantiam, sed proper aliud. Videtur autem illud
instrumentum & machinamentum quod prouidit Creator super nos ad consequendum primam
intencionem, & quod impossibile est apud Creatorem praecepere nobis sicut intentione prima & de
te nobis potestatem recipiendo hoc est quod non est utilitas in rebus istis de quibus dixisti quod sunt pro
pter intentionem secundam. Nunc igitur audi rationem que tolleret infirmitatem istam de cor
de tuo, & reuelabit veritatem de qua docui te. Scriptum est in lege super consimili ratione, vbi
dixit, Non deduxit eos dominus per viam terrae Phylissim, quae propinqua erat, quod dixit do
minus, Ne forte peccaret populus videendo bella, & reuertatur in Aegyptum. & dixit, Circum
duxit dominus populum per viam deferrit. Sicut ergo fecit eos declinare a via recta ad quam
erat prima intentione: quia corpora ipsorum non poterant secundum naturam sustinere quae acci
debat: & deduxit eos per aliam viam ut firmaretur intentionis primaria dedit nobis praecepta
ista: quia non poterant animae nostrae recipere secundum naturam ea per qua perficeretur in
tentio prima: quae erat apprehensio veritatis Creatoris: & elongatio ab idolatria: quoniam
sicut non est in natura hominis in labore lutu & lateris, & similium hortum, ut laet manus
sue & subito exeat ad predium contra gigantes: ita non est in natura nutrita multis generi
bus seruitorum, & operum, & confusorūdium quae fixa erant apud ipsos quasi prima intelligentia
gibilia ut reliquerent omnia, & ut spoliarentur ab omnibus subito, & ut conuerterentur ad
contrarium. Sic ergo prouidit Creator & mouit eos per defertum, donec confortata sunt
corda eorum ratione viis & exercitiis in laboribus magis, & in paucitate balneorum, & aliarum de
lectationum. Hoc enim inducit robur animo & dat audaciam: contrarium vero debilitationem
& molitatem. Propter hoc ergo suscepimus filios qui non fuerunt confusi neque nutriti in ser
vicio illo. Hac autem omnia fuerunt praecepta specialia per manum Moysi, sicut dictum est,
Ad mandatum domini quiescebarit: & ad mandatum eius mouebantur: signum domini cu
stodiebant ad verbum domini per manum Moysi. Eodem quoque modo prouenit praeceptum
illud de confilio speciali ut remaneat in specie seruitorum primi: & firmetur credulitas quae est in
tentio prima. Quod autem inquisiusti, quid impeditur Creatorem ne studiret nos de sua pri
ma intentione, & ne daret nobis potestatem faciendo illam? Tu quoque obligaberis in hac qua
stione secunda: & dicetur tibi, Quid impeditur creatorem ne deducere populum suum per
viam terra Phylissinorum: & ne daret eis potentiam & audaciam vincendi prælia? hec erat ne
cessaria illa circuictio & collina nubis pro die, & collina ignis pro nocte. Es similiter obligaberis
in alia questione tertia in causa pruisionis & minarum super tota legem: & dicetur tibi quod intentio
& voluntas Creatoris fuit ut crederes in legem, et faceres opera ipsius: quia non dedit tibi pot
estate ut recuperes ea temp & faceres, et non guideret cosilia et instrumenta ad dandum nobis spem
in bono si fecerimus: vel poenam si transgredi fuerimus ea: ita quod in faciendo omnia bona ista
promitteret: & eni non faciendo, omnes poenas. Similiter et instrumentum et consilium quod
prouidet nobis ut coequatur in nobis primam suam intentionem: vel quod prohibuit ipsum quod
non dedit nobis facere praecepta quae dilexit, et dereliquit prohibiciones quas odiuit, de natu
ra nostra in nobis. Reponio vero super ista questione tertia, et super omnibus similibus et vna
responso communis, scilicet quod signa quae facta sunt miraculose, non fuerint contraria natu
rae existentes in singularibus entium: dicemus quod naturam singularium hominum non mutat
Creator vel modo per miraculum. Et propter hanc principalitatem magnum dico et, utrum
hoc effet in corde eorum. Propter hoc etiam datum fuit præceptum, et factum est prohibitiō. Hic
autem principalitatem iam ostendimus cum probationibus in pluribus locis aggregationis
nostræ. Iftad vero non dicimus quali credentes quod mirari naturam singularium hominum sit
difficilis apud deum: immo illud est possibile, et cadit in eius potestiam: sed noluit vniq[ue] facere,
neque vniq[ue] voleret secundum principalitatem legis. Si autem voluntas eius esset mutare naturam
hominum ad ea quae ipse veleret in illo singulari, cefaret annuntiatio prophetarum et rollerentur
præcepta. Reuertar igitur ad propositum: et dicam quod ratio seruiri applicationum fuit propter
intentionem secundam et orationes, et alia quae pertinent ad opera seruitorum: quia fuerunt

Rabí Rossei Aegyptij: duxoris dubi.

propinquiora intentione prime, & necessaria in eius esse fuit posita differētia magna inter duo genera: quia illud genus seruitii, applicatio applicandorum, sicut fiat ad honorem Creatoris non praecepit nobis facere sicut p̄trus faciebat ut applicaremus in omni loco: & in omni horā: vel q̄ edificaremus palarium in quolibet loco, nec vt sit applicator quicunq; voluerit, sicut dictum est, quicunq; volebat completere ordinem suū erat sacerdos non Deo. Hac autē omnia prohibuit nobis, & praecepit vt adificaremus domum vñā, sicut dictum est, in loco quem elegerat dominus, non debemus applicare in alio loco nisi in illo loco, sicut dictum est. Cae ne imia moles holocausta tua in omni loco. Nō et etiam sacerdos nisi de tribu Separata, hoc etiam totum factum est ad minuendum ista genera seruitiorum: sicut non sit de genere illo nisi istud qd nō exigit eius sapientia vt relinqueretur omnino. Preces autem & orationes sunt in omni loco secundū q̄ acciderit. Ex similitudine simbrii & mezuzae & thephilii & alia seruitia istis similiis. Proper hanc autē rationē quā reuelauit tibi multiplicauerit prophetæ verba hoīes cor: ḡa dosquia purabant gratiosi esse proper applicationes: & offenduntur eis q̄ non sunt intentio firma in sua substantia: & q̄ non sunt ita necessaria Creatori sicut dixit Samuel. Si voluntas domini est in holocausti & sacrificiis, nunc audite vocem domini: ecce obedientia melior q̄ victimas. Esa. autem dixit, vt quid mihi victimarum multititudinem vestrari dicit dominus. & Hieremias dixit, Non fui locutus patribus vestris, nec praecepi eis in die in qua eduxi eos de terra Aegypti super holocaustis & sacrificiis: quia non nisi hoc mandauit eis, audire vocem meam: & ero vobis in deum: & eritis mihi in populum. De hoc autem verbo dubitaverunt omnes quorum verba audiui vel vidi. Dixitne enim: quomodo dixit Hieremias de Create, q̄ non praecepit eis de holocaustis & sacrificiis: cum maior pars præceptorum non sit nisi si de hoc Sed intentio verbū est, sicut ostendit tibi: quia prima intentio non est nisi vt sciatis me: & q̄ non seruatius alii nisi mihi: & ero vobis in Deum: & vos eritis mihi in populum. Præcepta vero quā data fuerunt super applicationibus, & vt veniretis ad dominum meam, sunt ad roborandum istam principaliatatem. & idcirco convertit seruitia ad dominum meam, vt deterret nomen idolatriæ, & firmaretur principaliatā vnitatis meæ: vos autem abstulisse finem meum & studiūtis in eo quod fuit proper illum: quia negatist essentiam meam, si cur dictum est, Negauerunt dominum, & dixerunt nō est, & seruitiūtis iolidis, sicut dictum est, Offerte thura ioldis, & ambulate post Deos alienos. Nunc autem apponitis mentem vestram ad palatum domini, & applicatis applicationes in quibus non fuit intentio prima. In opinionē autem huius versus & expositione eius est aliud modus qui nos induxit ad hanc cædationem quam modo dicam. Offensum est enim in scriptura, & etiam receptum est, in principio holocausta non fuerunt, nec sacrificia vlo modo: nec oportet vt laboret in electus tuus in decollatione agni paschalis in Aegyptio, quia illud fuit proper rationem & causam misericordiam & scitam, sicut ostendemus, & haec sunt in terra Aegypti. Præcepta vero de quibus prædictis verius facit mentionem fuerunt data post exitum de Aegypto: quia principiū præceptorum post exitum de Aegypto fuit illud quod præceptum est in Mara, & dixit, Si audies vocem domini Dei tui: & dixit, Impofui eis præcepta & iudicium, & receptum est receptione vera: & ceremoniæ quæ inueni in hoc verbi fuit sabbatum & iudicium: & ipsa fuerunt iudicia ad tollendam superbiaim: & Hæc est intentio prima, sicut iam ostendimus, scilicet credulitas opinionum rectarum, scilicet nouitatis mundi. Tu vero scis q̄ radix præcepti fuit obseruantia sabbati est ad firmandum principaliatatem iustum, sicut ostendimus in hoc libro. Et intentio est q̄ cum veritate opinionis debet auferri superbia de hominib⁹. Nam igitur offensum est tibi q̄ in primis præceptis non fuerunt holocausta vel sacrificia quæ sunt proper intentionem secundam, sicut prædictum. Istud vero quod dixit Hieremias est quod dictum est in psalterio, cum argueretur populus proper ignorantiam qua laborabant circa priam intentionem: nec distinguerebant inter ipsam & secundam: & dixit, Audi populus meus & loquar tibi & contestabor te: dominus Deus tuus ego sum. Non in sacrificiis tuis arguamus te: nec holocausta tua coram me sunt. Non accipias de domo tua tauri: nec de gregibus artes. Vbiq; fit mentio de hac ratione haec est intentio ipsius: tu vero intellige illud bene.

Q̄ concupiscentia lege collatur. Capitulum. XXXIII.
¶ Nueratque de intentionibus perfectæ legis est exterminare concupiscentias & committere illas secundum potestatem: & q̄ nō requiratur de ipsis nisi quod necessarium est. Tu vero scis q̄ maior pars cōcupiscentiarum genitū est in cibo & potu & in am-

plexu mulierum: & ista sunt quae auferunt animas ultimam perfectionem: ad quam perducit prima perfectio. Hac etiam sunt quae corruptunt genera hominum in ciuitatibus & regimenter: & mulierum: quia persecutio concupiscentiae sicut stulti facit, destruit leges speculatoris, & sanctitatis: & corruptit corpus, & inducit mortem ante finem naturalem: & multiplicat angustias & anxietates & zelum & inimicitias, et alia sibi contraria. Istud autem accidit quia stultus ponit voluntatem suam solummodo finem quefirsi propter se. Et idcirco prouidit pater Creator ut daret nobis praecepta que tollerent finem istum, ut remouerent cogitationes circa talia omnibus modis: et ut prohiberetur omnia quae possent inducere vel suscitare concupiscentiam vel voluntatem, et ista intentio est magna sicut vna de intentionibus legis. Nonne vides quod lex iubet illum interfici de quo scitur quod multipliciter querit defecationes in cibo et portu: et ipse est filius rebellis de quo dictum est: gulosus et ebriosus, et praecepit talem lapidariet ut tolleretur de mundo antequa cresceret malitia eius et contaminaret multos, et corruptar mores iustorum in multitudine concupiscentiae sua. Eodem modo de viuenteritate intentionis legis est ut sit homo manfuerit et placeat hominibus, et non sit fortis animi et dura ceruicis: sed sit obediens, et sequatur omne quod est honestum: sicut scis quia praeceptum domini est. Circuncidite præputia cordium vestrorum: ne indurientur ceruices vestrae, et iterum. Aulcula et audi Iisrael, et Elias dixit. Si volueritis et audieritis. In lege autem dictum est ex parte ppri quasi vellere obedire: pceptis eius. Audiemus et faciemus, et ppiter hoc dixit Salomon parabolice. Trahe me post te: et curremus post te. Quid de intentionibus legis sancte et pectore est elongare se ab amplexibus mulierum pro posse suo, sic ostendam: quia præcepit dominus in sanctificatione populi ad recipiendum legem, et dixit. Non accedatis ad mulieres: et ostendit quod sanctificatio erat in elongatione ab illo actu, sicut etiam ostendit quod elongatio a portu viuente sanctitas, quia dixit de tali, sanctus erit. Dixerunt autem sapientes in scriptura quae dixit Sanctificabimini et sancti eritis, haec est sanctitas præcepti. Sicut etiam vocat executionem preceptorum sanctitatem et munditiam: ita vocavit perpetrationem prohibitionum et transgressionem præceptorum, pollutionem, sicut postea exponam. Sed ablurio vestrum et lauatio corporum, et munditia cordium est similiter de intentionibus legis: sed hæc omnia sunt necessaria post munditiam operum et cordis et opinionum pollutarum, et vitiorum polluerunt. Studere autem in munditia corporis exterioris et concupiscentia incensa voluptatum et effrenatio ne in cibis et in fornicationibus: illud est in fine turpitudinis morum, et de talibus dicit Elias. Qui sanctificant et mundificant se in horris et in locis patetibus et manifestis. Deinde in thalamis et in cubiculis abscondunt se ut faciant quae prohibita sunt, comedendo prohibita. Ex his autem verbis colligitur qui extra sunt mundi, et intrus sunt polluti in concupiscentia suis et voluptatibus corporalibus, et non est istud intentio legis: sed intentio prima est di minuere concupiscentiam, et mundare corpus extra postquam fuerit homo mundus intus. Similiter dixit Salomon de illo qui nititur super munditia corporis sui et ablurione vestrum, et eius opera sunt polluta et mœrs immundi. Generatio munda in oculis suis: et non fuit a cordibus suis mundata. Cum igitur intellexisti intentiones istas quas prædictimus in hoc capitulo: parabunt tibi rationes et causa multorum præceptorum quae non scientur nisi per scientiam istarum intentionum, sicut postea exponam.

Quid Lex extraneam rationem non considerat. Capitulum XXXV.

Sic debes quod lex non considerat rationem extraneam, nec sequitur illud quod raro vel in priuioribus accidit: sed in omnibus quae intendit: siue si opinio recta, vel mores boni, vel opus virile, procedit ut in pluribus: nec considerat quod raro, nec quod damnum evenerit alicui ex illo præcepto, vel ex regime tali: quoniam lex est ratio specialis quae probari potest in rebus naturalibus: quia ex utilitatibus communibus proutenunt damna singularium, sicut patet ex verbis nostris & aliorum. Secundum igitur huc intellectum non mireris si legis intentio non perficitur in qualibet singularitate: sed sunt singularia quod de necessitate non perficit regimen istorum præceptorum. Forma namque naturalis et specialis non considerat quicquid est in qualibet singulari. Omnia namque sunt ex uno creatore, et eodem operatore: et omnia fuerunt data ab eodem pastore, et contrarium huic est impossibile. Nos autem iam ostendimus quod impossibile naturam habet firmam et stabilem quae non mutatur. Et scilicet dum hanc inquisitionem præcepta non possunt esse utilia secundum diversitatem variationis

Rabí Rossei Aegyptijs: duxoris dubi.

hominum & temporum: sicut peritus qui preparat medicinā secundum q̄ est opus vnicuiq̄ singulari secundum dispositionem suā complexionis in statu quem habet: Sed necessarium est ut regimen preceptorum sit definitum communis tortus genit⁹: licet sit quibusdam conueniens, quibusdam vero nequaq̄ quoniam si rationem omnium singularium attenderet: omnia corrupta essent, propter hoc igitur non oportet ut ea de quibus lex facit mentionem, determinetur in loco vel tempore, sed sint iudicia communia, sicut scriptura dicit. Synagoga vnum praecepit nobis. Oportet igitur considerare & procedere in istis magnis utilitatibus secundum plus, sicut offendit, postq̄ vero premisi propositiones istas, incipiā exponere quod intendo exponere.

Qz præcepta diuisa sint in quatuordecim partes. Capitulum. XXXVL

- Prīma. **Q**uia pars est q̄e continet præcepta q̄e sunt credulitates recte & principales, de qua parte est cōuersio ad deum & ieiunia, sicut exponam: nec oportet dicere cum dixerimus opiniones rectas & vriles in credulitate legis: q̄ue sit vrilitas eartum, sicut ostendimus.
- Secunda. **C**Secunda pars est q̄e cōmunitate continet præcepta q̄e dependent de prohibitione idolatrie, & scito q̄ mixta pānoni mixtura vñce sunt de parte ista. Hui⁹ aut secunda pars fuit et causa & ratio: q̄ue est ad firmandas opiniones veras: & vt sint stabiles & sempiterne in p̄plo.
- Tertia. **C**Tertia pars continet præcepta q̄e dependent de compositione morum. Notum est autem q̄ in bonitate mori perficitur societas humanae vitæ & cōuenientia hominū, que est necessaria ad compositionem morum. **Q**uartā pars continet præcepta q̄a pertinet ad opus elemosynę & murui: & q̄ quilibet iuget proximum suum: & similia istis, sicut precia rerum, & q̄ue tibi anathematizant & iudicant murui & seruorum, & omnia alia præcepta istis similia. Causa vero istorum manifesta est, quia vrilitas eorum cuilibet conuenit. Qui enim hodie abundat ipse vel filii eius erunt pruperes. **Q**uinta pars continet præcepta q̄a tollunt superbiam & damna, & vrilitas in istis manifesta est. **S**exta pars continet præcepta de pecuniis pecuniaris, sicut iudicium furri & rapinae & restum falsorum, & vrilitas in istis manifesta est. **Q**uoniam si qui dannum dederit, non puniatur p̄ p̄ pecuniaria, damna multiplicabuntur: & qui cōcerperit malum in corde, nec phibetur compellere, sicut vanitas quadam dicit q̄ remittete multum est opus pietatis: immo est finis superbiae ab alijs misericordia, & destrucciónis ordinis ciuitatis. Sed pietas est in hoc qd̄ præcepit Creator. Iudices & propoſitos habebis in singulis ciuitatibus tuis. **S**eptima pars continet iudicia in cōtractibus societatis humanae in dando & recipiendo, sicut sunt muruum, & locatio, & conductio, & depositum, & emprio, & venditio, & his similia, & hereditates patrimoniales spectant ad istam partem: cuius partis vrilitas eius dens est: quoniam omnia iste sunt necessaria in quilibet ciuitate. Ex idcirco necesse est ut consificantur leges iusta in omnibus prædictis. **O**ctava pars continet præcepta Sabbati & festorum: lex autem causam cuilibet illorum ostendit: quia sunt ad dandum opinionem rectam vel ad quietē corporis: vel ppter vtriusq; sicut postea offendimus. **N**ona pars cōriner præcepta aliorum servitorum communium, sicut orationis, locutionis, versuum, per quos firmat vñitas, & omnia q̄e continentur in haoparte, sunt istius generis præter circumcisionē. Huius autem partis vrilitas manifesta est, quia omnia ista opera confirmant credulitates in dilectione Creatoris, & de hoc quod oportet credi: & ipsi attribui. **D**ecima pars continet præcepta q̄e pertinent ad sanctuarium, & ad omnia pertinēta ad ipsum, & ad statum sacerdoti, & omnium ministrorum. Nos autem premisimus vrilitate huius rei. **V**ndeclima pars cōriner præcepta q̄e pertinent ad applicationes et holocausta: et nos etiam iam praemisimus intentionem vrilitatis istorum præceptorum summariam, et necessitatis ipsorum in omni tempore. **D**uodecima pars continet præcepta pollutionum et mūdiarum: quorum omnium intentionē est elōgare se ab ingredi sanctuarī, ut habeatur in honore, et ut timor infigatur animabus, sicut ostendimus. **D**ecimateria pars continet præcepta q̄e spectant ad prohibitionem ciborum et coherentium eis. Vota vero sunt de vniueritate præceptorum illius partis. Intentio vero in omnibus istis est diminuere concupiscentiam et corruptionem ex multitudine ciborum. **D**ecimaquarta pars continet præcepta q̄e prohibent quedam generationum quas vocantur incestus, et commixtio bestiarū: que pertinet ad hāc partem. Intentio vero in tota illa parte est diminuere ardorem libidinis: et ne quis inordinate exercet actum illud, sicut stulti faciunt, iuxta qd̄ alibi exposuimus. Circuncisio vero pertinet ad partem istam. **N**orum est

Lib. III.

Fo. XCV.

q̄ præcepta diuiduntur in duas partes. Vna est prohibitionum & transgressionum quæ sunt inter hominem & proximum suum. Altera est illorum quæ sunt inter hominem & Deum. Quæ sunt inter hominem & proximum de partibus numeratis sunt quinta, sexta, septima, & pars quadam tertia partis. Aliae vero partes præter istas sunt inter hominem & Creatorem suum. Omne autem præceptum sive sit in faciendo sive in non faciendo, cuius est intentio compositionis alicuius moris, vel dispositio alicuius opinionis, vel honestas alicuius operationis sibi ipsi cōuenienter & sive perfectione: tales dicuntur q̄ sunt inter hominem & Creatorem suum: sicut in veritate talia possunt cōducere ipsum ad ea q̄ sunt inter hominem & proximum. Sed post alia multa media, & intelligendo inquisitionem furis, non nocebunt ali primi, & intellige istud. Postq̄ vero monstrari causas & rationes partium prædictarum: reuertar ad disputandum de præceptis cuiuslibet partis illarum de quibus creditur q̄ non sit in eis veritas, vel q̄ sunt sapientia quæ non apprehendit intellectus illo modo: & exponam causam & rationem huius rei, & ostendam locum veritatis quæ est in ipsis, exceptis quibusdam præceptis, quorum intentionis scientiam non sum habentus confecurus.

De causis & rationibus præceptorum primitæ partis. Capitulum. XXXVII.

Concernit præceptorum prima partis & rationes & causæ manifeste sunt. Tu vero cōsidera quodlibet eorum per se, & inuenies veritatem huius opinionis. Similiter quicquid est dictum in robore hominem in addiscendo sapientiam. Sapientie vero veritas manifesta est: quia si quis non inuenierit sapientiam, non inueniet opus boni, nec opinione rectam. In pluribus autem dispositionibus recipientium disciplinam manifesta est veritas: quam si sapientes non fuerint honorabiles in animabus hominum: verba ipsorum non audiētur in his quæ loquuntur de credulitatibus & operibus. De vniuersitate vero istorum præceptorum est addiscere humilitatem & verecitudinem, sicut dictum est. Coram cano capite assurgens, & de istis est præceptum illud quod dicitur, ut iuremus in nomine domini: & phibiti sumus transfigredi iuramentum, & ne affumamus nomen dei in vanum. Et omnium istorum ratio & causa manifesta est: quia est honor & sublimitas Creatoris: & opera ista inducent homines ad credulitatem celitutinis eius. Similiter & præcepta in quibus præceptum est nobis ut clamaremus ad eum in tempore necessitatis, sicut dictum est. Clangeris buccina, hoc autem p̄cepit est de parte ista: quia est opus per quod firmatur opinio vera. Et hoc est q̄ Creator fecit statu nostro: & q̄ in manu eius est ut beneficat nobis si seruierimus ei: & q̄ dabit nobis conseruari si transgressi fuerimus præcepta eius, non q̄ credamus q̄ ista per accidens sunt & causa accidit, & hac est ratio illius qd dicitur. Si ambulaueritis ex aduerso mihī: ego induxi vobis actiones istas ut sint vobis poena. Si vero credideritis q̄ p̄ accidens euenierint, addet vobis ex illo accidenti, secundum opinionem vestram, aliud accidens deterius illo. Et hoc est qd dixit. Si ambulaueritis ex aduerso mihī: & ego ambulabo ex aduerso vobis: quia credunt q̄ illud casu accidit, non propter illud qd consequi debent ex operibus suis secundum opiniones suas corruptas & opera sua superba, & non reuertuntur ad dominum, sicut propheta dixit, Percussisti eos & non doluerunt. Similiter et præcepit nobis ut rogaremus eum et clamaremus ad ipsum in tempore tribulationis. Palam autem est q̄ reuerti ad dominum, pertinet ad partem istam scilicet credulitatem, quia non potest rectificari status hominum tenentium nisi credant legem. Nullus enim homo potest effugere quin peccet, vel ppter ignorantiam suam in aliqua credulitate quam elegit, vel propter aliquem de moribus cuius electio non est vera, vel ppter concupiscentiam quam prauacit in ipso, vel ppter iracundiam. Si vero crederet homo q̄ non esset ei fixus euadendi ab ista infirmitate, ambularet semper in tenebris operum suorum, & fœtis addens peccata peccari: cum nullam haberet spem, nec esset ei consilium: sed cum credidissent q̄ potest ad eum reuerti: meliorabit actus suos, et reuertetur ad viam perfectionis maioris quam haberet antepeccare. Propter hoc igitur multiplicata sunt opera quæ demonstrant opinionem istam rectam et virilem valde, scilicet confessiones et ieiunia et applicationes pro erroribus et pro quibusdam culpis sciēter et per superbiam commissis. Et qd communiter facit ad conuercionem de peccato, est ut recedatur ab eo. Et iste est finis huius opinionis. Omnia inquam istorum nota est veritas.

De secundæ partis præceptis. Capitulum. XXXVIII.

Rabí Rossei Aegypti: ductoris dubi.

Raccepit quas continet pars secunda sunt omnia illa praecepta quae respiciunt idolo-
latriam. Notum est autem quod ratio & causa omnium talium praeceptorum est euade-
re errorem idolatria: & alias opiniones quae non sunt recte, & continentur inter ista,
praecepta de augurio, & de diuinatione, & de arte magica, & de oibus aliis similibus. Cum ve-
ro legerit omnes libros quos praedixi tibi, intelliges quod magica opera que audis quae operabas-
tur gens Zabiorum, & Cazedin, & Aranum, & plura illorum operum erant apud Aegyptios
& in terra Chanaam: quibus decipiebam alios, vel ipsi decipi erant: & putabant quod opera-
bantur opera mirabilia in esse vel alteri homini, vel hominibus aliquius civitatis. Opiniones
vero quas sequuntur Magi, non caput intellectus negat credit quod per illa opera fiat aliquid omni-
no: sicut cum colligunt aliquam haerem notam in tempore certo, vel cum accipiunt aliquid
aliud in aliqua certa hora. Haec autem ratio multiplex est, sed comprehendam illam sub triis
generibus. Primo in his quae pendent ex entibus, sicut planta, vel animal, vel metallum. Secun-
do quia in tempore certo & noto in quo talia opera exercent. Tertio in operibus hominum, si-
cū in faleatione vel plausu manuum, vel clamore, vel risu, vel saltare super vino pede, vel pro-
sternere se in terrā, vel effundere aliquid, vel facere subfumigatio aliquod certum, vel locutus verbū
aliquid inintelligibile. Ista sunt genera operū artis magicae. Sunt autem quedam magica quae
non perficiuntur nisi cum omnibus istis, sicut dicunt, accipiatur tale vel rale folium talis her-
ba Luna existente sub tali stella: & in elevatione sua maiori, vel in alio loco, vel accipiatur cor
Natas bestia, vel stercus eius, vel pilus, vel languis in tali mensura, cum Sol fuerit in medio coc-
lo, vel in alio loco noto: & accipiatur de tali opere metallico, vel de multis metallicis: et lique-
fiant sub tali fidebre, & tali hora subfumigent cum talibus foliis illam formam, vel simile. Hu-
ius autem est consuetudo in aliis operibus suis. Sunt autem quedam magica quae dicunt pos-
se perfici cum aliquo istorum trium generum. In pluribus autem istorum operum debet mu-
lieres operatrices esse illorum operum omnibus modis, sicut inuenies quod dicunt ad faciendū
aquam manare. Decem mulieres virgines induitæ vestibus lustratis et rubris et saltando pro-
cedant, conuentendo faciat et scapulas et digitos extendant contra Solem. Et consummatio hu-
ius operis longi, emanatio aquæ, sicut ipsi putant. Eodem modo dico quod quartuor mulieres ia-
cet in terra super dorsum suum nudæ, et erigant pedes suos, et dicant talia verba, et ope-
rentur istud: grandio defensione super locum illum receder ab eodem loco, et multa plena de-
risione, et mendacia similia istis, quae non possunt secundum ipsos perfici nisi per mulieres.
Omnia vero opera magica indigent consideratione stellarum, sicut ipsi dicunt quod tali plantæ
dominatur talis stellæ: et omnia alia: et omnia opera metallica stellis suis appropriantur. Di-
cunt etiam quod illa opera quæ magus facit, sunt genera seruitorum ad opus illius stellæ: et pla-
catur in illis operibus, vel in illis verbis, vel in illis subfumigis: et propter illa facit eis quae
quid volunt. Post ista vero quae præmissæ: quae probare potes quando legeris libros eorum
qui nunc inueniuntur in manibus vestris, de quibus prædixi tibi, audi verba mea. Scito igi-
tur quia cum intentio torii legis et columnæ super quam posita est, fuerit euellere idolola-
triam et destruere, ut si credatur quod aliqua de stellis nocet vel officit in aliqua istarum rerum
qua inueniuntur in singularibus hominum. Et quoniam illa opinio inducit homines ad ser-
uitium illorum: secutum est necesarior occideretur omnis Magus: quia talis seruit ido-
lis sine dubio: quis eius seruitum sit in vnu allarum rerum extranearum et separatarum a
via seruitii gentium respectu idolorum. Et quoniam in pluribus talium operum non admit-
tebantur ad faciendum ea nisi mulieres: idcirco dixit, Magum non parteris viuere: quis in na-
tura hominum inueniatur pietas vt non occidant mulieres. Et propter hoc in ratione idolo-
latrae fecit mentionem de viro et de feminâ. Et iterum dixit, Virum vel mulierem. Non est
autem rale dictum aliquid in inuolariope fabbati, nec in aliis prohibitoribus præterij in ista.
Et intentio fuit propter pietatem hominibus naturaliter insitam, respectu mulierum.
Et quoniam Magi putant quod ars magica potentiam habet exterminare animalia noxia de
civitatibus, sicut serpentes, et scorpiones, et alia genera noxia: et putant quod magica
prohibebunt genera damnorum quae plantis accidunt, sicut inueniuntur opera per
qua credunt se grandinem repellere: et alia opera ad occidendum vetnes inueniuntur: et mul-
ta dixit gens Zabiorum, et intersectionem verium nucum per vias Amorrei, de quibus si-
mentio in libro de scrutio Aegyptiaco. Et similiiter putant se habere opera per qua prohiberi

potest casus foliorum nucum & aliarum arborum: & propter hęc omnia nota dixit in verbis confirmationis legis. Si ambulaueritis in seruicio idolorum, & in operibus magicis de quibus pri tatis q̄ remouebunt a vobis damna, propter ipsa occasiones accidit vobis & damna, sicut di cūm est. Immitram vobis bestias agri, & nocebunt vobis & iterum. Dentes bestiarum immittant in eos cum ira draconum, & iterum. Omnem arborem tuam & terrę fructum extermina tur, & iterum. Vineam plantabis & excoles, & vinum non bipes ex ea, neq; colliges, quia vermis deuorabit. Et iterum. Oliueta erunt tibi in terra tua, & oleum non colliges, quia excutient olia. Summa igitur istius rationis est q̄ omnia quae putant idololatraz ad confirmandiss seruitium suum, q̄ per illa effugient illa damna ut inducent homines in hanc credulitatem. Illa sunt de quibus fecit mentionem in verbis confirmationis: quia in faciendo talia seruitia deficiunt predictas utilitates. Oftensum est tibi iam quas fuerit intentio legis in pponendo benedictiones & maledictiones que continentur in verbis confirmationis in iis particularibus separatis, & non in aliis, & intellige meſuram huius utilitatis magna. Eodem modo ut elögaret homines ab omni opere magico: phibuit omnia quae pertinebant ad artem magicam, etiam illa quae dependent de cultura terra & de scientia eius, scilicet omnia quae dicunt esse utilia in hoc que non cadunt in considerationem naturalem: sed sunt confusa secundum considerationem illorum in viu talium rerum: & idcirco dictum est in lege. Nō ambulabis in ritu genitum & confuctudinibus eorum quae vocauerunt sapientes vias Amorre: quae sunt rami artis magicae quae attribuuntur rebus astronomicis necessario: & quasi per quedam circuitum procuratur honor stellarum, & seruitium eorum. Dixerunt etiam sapientes palam q̄ omnia medicinalia non habentur in illis per vias Amorre. Item omnia quae consideratio naturalis exigunt sunt licita, & alia sunt prohibita: secundū q̄ dictum est, Arbor cuius fructus cadit, one retur lapidibus, & vngat tinctura. Sapiens autem considerans istud opus dixit, Bonum est ut oneretur lapidibus, ut virtus eius debilitetur. Sed quare vngetur tinctura? Pater igitur q̄ si tingatur tinctura rubra, quae vocatur Arabice, Almagra, vel cū aliquo alio simili, cuius causa non apprehendit ratio, prohibitum est fieri per vias Amorre. Similiter dixerit de arbori vbi sepeliatur: & dixerit, Non suspendet in arbore, nec sepelietur in bitio: quia illud est de viis Amorre. Ex his autem quae diximus, potes intelligere omnia alia similia. Non videas tibi contrarium quod videbatur licere, sicut clavum in latibulo suspensi: quoniam in tempore illo putabant q̄ per viam experimenti fiebat hoc, & intellexerunt q̄ talia erant medicinalia & vñi sunt quadam herba quam suspendebant de ceruice dementis, & vocatur Femura, & dabant sterco caninum in potum laborantibus scrophulis, & subfumigabant cum acetō, & cū alia medicina q̄ uocatur Martifica, in infirmitate genuum vehementi, quorum omniū vñlitatem experti erant: licet ratio causam non apprehendat: & idcirco licita fuerit nomine medicina. Nunc igitur intellige mirabilia nostra magna: quoniam ratio capitū angeli, & barbe angeli prohibita est: quia seruitor idolorum sic solebat incidere. Eadem quoq; ratione in prohibitione ne quis induat vestem de lino, vel lana, vel cōtextam: quia tali ueste vrebant feniores idolorum: qui conrungebant in vestibus suis de planis & animalibus: & faciebant signum in manu sua de aliqua specie metallorum. & hoc est scriptum in libris eorum. Istud autem est pp̄ter qd scripture dicitur, Non accipiat mulier arma viri, neq; vir induatur ueste muliebre. Inuenies autem in libro artis magice quem cōpofuit Centur, quia dicitur ibi ut vir induat uestem muliebrem pictā, cum steterit coram stella quae vocatur Venus: & mulier assumet loriam & armis bellicis, cum steterit ante stellam quae dicitur Mars. Est etiam hic alia ratio, quoniam opus istud suscitat concupiscentiam & inducit genera fornicationum. Prohibitionis vero emptionis idolorū ratio est valde manifesta: quia fortassis emit aliquis statuā aliquā ut cōfringat eam, & retinebit eam sanam, & erit ei causa erroris: & licet confringat eam vel fundat vel vendat alium: prohibitum tamen est, ne cōsequatur aliquid utilitatis ex precio. Cuius rei ratio est: quia saepe purant homines q̄ ea qua causa accidunt, sunt ex causis substantialibus & principalibus, sicut inuenies multos dicentes ex ea hora ex qua talis habitauit in tali domo, vel emit calēm bestiam, vel tale instrumentum, crevit & augmentata est subtilitas eius, & fuit bene fortunatus. Fortassis etiam acciderit alium q̄ cōsequatur honorem aliquę, vel creſcat ei⁹ pecunia cum illo sic habito, & putabit q̄ illud fuit causa illorum quae acciderunt: & q̄ beneficiū precii statuē quam vendidit, effectū illa. Ex credit in his conteratū eius qd lex intendit, sicut dictum est in multis verbis legis. Eadem quoq; ratio est quare prohibitum fuit ne quis

Rabbi Rossei Aegyptij: duxoris dubi.

vilitatem aliquam percipiat ex operimentis idolorum, siue idololatris, siue vestimento, siue ex vtenilibus eorum, vt evadamus ab errore illo. Quoniam in temporibus illis vehemens erat credulitas hominum in seruitio idolorum: & q. ipsa idola bene faciebant, & occidebant: q. omnia bona & mala prouenient ab eis, scilicet a stellis. Et idcirco laborauit lex destruere opinionem istam cum verbis firmationum & testimoniorum & iuramentorum & anathematum: & q. nihil accipiat de ipsis etiam ad vilitatem. Fecit etiam nos scire q. si misericors aliquid de precio ipsorum aliqui pecuniae, tota destrueret & disperderet, sicut dictum est, Nō mittas abominationem in dominum tuum: quia destrueris tu sicut & ipsa, nedium vt credas in illam q. est benedictio. Cum vero disputaueris de quolibet precepto quod datum est ratione idolorum, inuenies causam eius & rationem manifestam, quae est ad destruendum opiniones pravae, & vt recedatur ab eis omnino. Scire debes q. sicut fundauerunt opinione inanea quae nō habet radicem nec vilitatem, sed querunt confilia & modis quibus firmetur credulitas ipsarum & facti homines scire q. qui non fecerit illud per quod firmatur talis credulitas, accider ipsi talis occasio. Et potest eueneri q. aliqua die illa occasio acciderit alicui, & firmabitur illud opus: & sequuntur opinione illam opinionem. Ita sicut vniuersaliter apud homines q. maior timor est eorum in perditione pecuniae & filiorum. Idcirco seruitores ignis in tempore suo fecerunt homines scire q. qui nō traducet filium suū vel filiam per ignem, morerentur filii & filiae: & sine dubio propter illud quod audiebant, quilibet festinabat illud facere: quia multum timebant super filios suos, & propter facilitatem operis: quia nō erat nisi traducere illos per ignem, non q. combureret ipsos, & praecepit cum pueri parui dependerent de manibus mulierum, quare intellectus debilitas nota est, & leuitas eorum, & festinatio ad quolibet tale opus. Et idcirco prohibuit lex opus istud firmius q. omnia quae accidebant in omnibus servituis idolorum, sicut dictum est. Ad polluedum sanctuarium meum & ad violandum nomine sanctum meum. Prophetæ vero fidelis postea fecit scire ex parte Creatoris q. illud qd faciebat vt viuerent filii eorum, propter illud opus disperderet illum Deus qui hoc faceret: & deleret posteritatem eius, sicut dixit, Effundam irā meā super hominem illum & generatores ipsius. Scio etiam q. signa illorum opertum remanierunt vsq. hodie: & nota sunt in mundo, si cut vides mulieres accipientes pueros per genua & supponunt eis subfumigia prauis odoris: & mouent pueros super illum fumum super ignem: & istud est de modo traducendi pueros per ignem sine dubio: & prohibitus est ne fiat. Nunc igitur vide instrumēta & machinationes illius qui fundavit opinionem istam qualiter firmavit eā per huiusmodi vanitates, neq. dela ta sunt signa eius donec abstulit eam lex: elata sunt iam plus q. duo milia annorum. Seruitores idolorum similiter processerunt in diversis tribus processionum, & attribuerunt praecile alia quam arborē alicui statuē: & ipsa est arbor qua plantata est ei vt offeratur ei pars fructus & vt comedat aliam partem in domo idoli, sicut ostendimus in cōsiderandis illius arboris. Similiter statuerunt pro lege in primis fructibus cuiuscumq. arboris, cuius fructus est combustibilis, & operatur eodem modo, id est offerunt partem, & comedunt aliam partem in domo idoli. Et docuerunt homines q. omnis arbor in cuius fructu primitivo nō fuerit istud factū, sic cabit vel excutiet fructus eius vel dirimunt vel acciderit aliqua occasio: sicut prædictissim⁹ q. omnis filius q. non traduceretur per ignem, moreretur propter metu. igitur metu quena timent homines super mortem filiorum & amissionem bonorum suorum, festinatio talia opera. Lex autem abstulit opinionem istam: & præcepit comburi omnem fructum cuiuslibet arboris fructiferæ qui nascitur in primis tribus annis. Quodam enim arbore faciunt fructum in primo anno: alię vero expectat vsq. ad duos annos: & alia vsq. ad tres annos. Et illud accidit in plurib⁹ que plantant. Tribus enim modis solent illi fieri, scilicet plantando, serendo, & inferendo. Tu vero ne respicias seruentem ossa fructuum: vel solum qd intus latet: quoniam lex nō dat iudicia nisi vt in pluribus. Plures autem arboreæ quae dant fructum ex plantatione in terra promulgatis, faciunt hoc vsq. ad tres annos. Promulgit igit̄ lex nobis q. in perditione primi fructus multiplicaretur fructus arboris, sicut dixit, Vt addatur vobis fructus. Et præcepit vt comedatur fructus anni quarti coram domino: contrarium eius q. comedebatur fructus primorum annorum in dominibus idolorum. Antiqui etiam dixerunt in seruitio Aegyptiaco q. putreficerant quadam de quibus sit ibi mentio: et considerabant horam in qua sol intrabat in quasdam constellationes notas, & alia magica quae tunc faciebant: et dicebatur q. illa debebant esse præsto plantari arborē fructiferam: et ybiq. spargeret de re illa putrefacta: et arbor crescere

cito: & fructum saceret cito prater morem. Et dicebant q. istud erat confutum in vslu magico
rum in statuis & mirabilibus omnibus magicis ad producendum fructum propere. Iam autem
omnibus tibi deuotionem legis & elongationem ab omnibus illis operibus magicis: &
idcirco prohibuit quicquid nasceatur in primis tribus annis in arboribus ut festinet dare fru-
ctum propter illam opinionem quam ipsi putabant. Post tres autem annos peruenient fructus in plu-
ribus arboribus fructiferis in terra promissionis secundum consuetudinem naturae sue: nec in-
digemus opere illo magico qd erat notum apud illos. Et intelligi ratione illam mirabilem. De
opinionibus autem scitis in pluribus illis quas reliquit g̃s zabiōrum. est qd dixerunt in inicio
ne arboris speciei vni⁹ in aliam: quia cum fuerit hoc factum sub tali fidete: & subsumigatur
cū tali re: & dixerunt tale verbū in hora inferendi nascetur ex illa infestatione res multum vtilis
ad multa. Reuelabo tibi etiam illud qd dixerunt in principio illius libri in inferendis oīis &
pomis Citrinis. Et videtur mihi q̃ liber medicinariū quē abscondit Ezechias, fuit de huiusmo-
dī rationibus sine dubio. Dixerunt ergo q̃ in hora in qua inseritur via species in aliam, oportet
ut ramus inferendus sit in manu aliquius mulieris pulchre: & q̃ vir aliquis carnaliter co-
gnoscat eam prater morem naturalem. Et dixerunt q̃ in tempore illius actus debet mulier in
serere ramum in arbore. Non autem est dubium q̃ opus istud erat notum: nec erat aliquis qui
tale opus faceret nisi eo modo: præcipue cum concupiscentia fornicationis conuinceretur illi
cum cupiditate aliorum commodorum. Propter hoc igitur prohibita fuerunt commixtiones
s. i. inicio arboris in aliam speciem, ut elongemur a causis idolatriæ & fornicationum suarū
sunt abominationes quae egrediuntur ab vslu naturali. Et propter hanc infestationem pro-
hibita fuit coniunctio duorum seminum diuerſarum specierum: quanto magis in congregen-
tur & seminunt infirmi! Cum vero consideraueris quae dicta sunt in Talmud in hoc præcepto
inuenies q̃ pto infestatione arboris punietur quis propter prohibitionem legis vbiq; quia princi-
palitas visitata & commixta seminum. s. inicio, non est prohibita nisi in terra promissiōis r̃m
modo. Similiter etiam manifeste dictum est in servitio aegyptiaco q̃ consuetudo erat seminare
hordeū & vrbiciū insimul: & dixerunt q̃ istud multum conferebat vinea. Et propter hoc pro-
hibuit lex mixtures vinea: & poepit torum comburi. Omnes enim ritus gentium quos putabat
esse potentes ad aliquid: & etiam omnia in quibus vel odor esset seruitii idolorum: prohibi-
ta sunt sicut ostendimus in verbis sapientum qui dixerint. Non suspenderetur ab arbore. Et ces-
titus corum prohibiti fuerunt: qui vocatur vi Amorrei: qm̄ inducunt seruitium idolorum.
Cum vero diligenter inspecteris genera seruitiorum illorum, inuenies species cultus terre in ge-
bus confidetane horas stellarum & horas luminarium. Et qd magis eligant in hora seminarandi
sunt stelle & subsumigia & circuli quos facit feminator vel plantator. Quidam enim illorti qn-
quies circuerunt locum propter quinq; stellas: & quidam septies propter quinq; stellas & duo
luminaria. Et putant q̃ ista sunt multum vtilia in cultura terre ut attrahant annos ad seruiti-
um stellarum. Propter hoc ergo fuerunt prohibiti ritus omnium gentium vniuersitatis: & di-
xit: Nō ambuletis in ritu gentium. In illis autem q̃ nota sunt & manifesta: vel in quib⁹ est offici-
o seruitii idolorum: separauit dannum & destructionem, sicut in fructu primordiū tr̃i anno-
rum: & in mixturae vinea. Miror aut̃ de verbis Rabi Ose qui dixit. Nō est culpandus donec se-
minet triticum: & hordeum & vrbicum i actu vnius manus. De hec quidem miror quomodo
sciuit istud & non est dubium q̃ vidit istam rationem de viis Amorrei Ostensum est tibi iam
ostensione in qua non est dubitatio: q̃ prohibito rituū ipſarum gentium ideo fuit q̃ inducunt
homines ad seruitium idolorum.

De Præceptis Tertię partis. Capitulum. XXXIX.

Raceptoriū quæ continentur in tertia parte vtilitas nota est: quia omnia sunt de mo-
ribus qui bene disponunt opinione heminum: hoc autem non indiget multa exposi-
tione. Scito ramen q̃ sunt ibi quædam præcepta in quibus est intentio ut addicuant
homines mores vtiles: sicut sunt opera quædam & ascende in cor hominum q̃ sunt definitiones
scripturæ, id est fine fine. Nos autem exponemus quodlibet illorum per se in locis suis. Quod au-
tem numerauimus pro parte est mores manifesti: in quibus est intentio ad cauendum sibi &
addicendum bonos mores.

Rabi Rossi Aegyptij: ducoris dubi.

De Præceptis Quartæ partis, Capitulum. XL.

GVm consideraueris præcepta quarte partis & iudicâ & præcepta quæ loquuntur de seruis vnumquodque per se, huius utilitatem eorum manifestam in pietate super pauperes & egenos, & in adiutorio eorum diuersis modis: & q[uod] non affligerent egenum neq[ue] contristarent animam pauperis. Dolorum autem quæ dantur pauperibus, ratio nota est: & similiter ratio primitiatur & decimarium. Scriptura siquidem ostendit causam eorum cum dicit. Non haber forte & hereditatem tecum. Tu vero iam scis rationem huius rei: quia tribus illa necessaria est ad seruitutem & ad docendum legem: neq[ue] arant: neq[ue] metunt: sed seruiunt deo trimodo, sicut dictum est. Docebant iudicia tua Iacob & legem tuam Israël. Inuenies etiam q[uod] lex simul numerat leuitam & peregrinum, & orphagum, & viduam, & colligit eos sub vniuersitate pauperum: quia non habent hereditatem. Secundum vero decimam lex fecipit separati & comedit in Hierusalem: vt sit h[ic] causa necessaria ad faciendam de ipsa elemosynam, quia non debet expendi alter nisi q[uod] comedetur & fieret leui homini congregare illa paulatim: & facit concilia debere esse in uno loco ad corroborandum firmatorem & dilectionem inter homines. Fructum vero quarti anni tunc in eo sit ratio tangens idolatriam sicut diximus: tamen vius eius est sicut vius de lata ruina & halla: & primiatur: & sicut primiatio tonsionis: q[uod] primiatio hominum sistorum domini creatoris sunt ut exerceant se homines in more largitatis: & diminuant malitiam eorum & concupiscentiam magnam ciborum & congregandi diuitias. Eadem quoq[ue] ratio in dôdo brachium dextrum sacerdoti: & maxillas & stomachum: quantam male sunt principium corporis bestie: & brachium dextrum est principium membrorum quae sunt concatenata in corpore: set aliud est principium omnium infelixorum. Lex autem primiaturum continet quiddam utilitatem: quia debent eas portare homines in collo suo beneficia creatoris: & miserationes ipsius: vt scias homo quia de conditionibus seruitii est ut reducat ad me mortiam modos angustiæ sua in tempore prosperitatis. Ita vero ratio multum confirmatur in lege sicut dictum est. Memor eris quia seruus fuisti in terra aegypti: quia ille qui nutritur in de aegypto: & terru. Ut annuncias filio tuo & filio filii tui q[uod] feci in aegypto. Et sic oportet fieri in talibus: per quae firmatur & astruitur veritas prophetæ & præmii & poenit. Omne igit[ur] præceptum q[uod] est rememoratum signorum & miraculorum: vel ad recipiendum hanc credulitatem eius: utilitas facta est in hoc. Palam autem dictum est in primogenito hominis: & primogenitus bestiarum: quando industrum est cor Pharaonis ne dimitteret. Occidit dominus omni primogenitum in terra aegypti. & dixit Iudeus ego immolo domino. Ratio vero quare istud separatum est in vacuis & ouibus & asinibus, manifesta est nimis: quoniam animalia illa nutritur in dominibus: & inueniuntur in pluribus locis: & præcipue in terra promissionis & in gente nostra quia nos omnes pastores sumus ex parte patrum nostrorum: sicut dictum est. Pastores ouium nos serui tui & patres nostri. Equorum vero genera & camelorum non inueniuntur apud pastores: & apud paucos inueniuntur & in paucis locis. Sed deceruatio primogeniti ex asino est ut redimatur omnino. Et propter hoc dixerunt sapientes. Præceptum redemptionis est prius præcepto deceruationis. Omnium vero præceptorum datorum ratione dimissionis terre in anno septimo & ratione subile in anno quinquagesimo: quedam sunt ratione piatatis: sicut dictum est. In anno septimo dimittes eam: & comedet pauperes populi tui: & ut terra cōsortetur ad dandum fructum cum non fuerit operata. Et sunt alia ad propriandum super seruos & pauperes: sicut redemptio agrorum & seruorum. Sunt & alia quæ reficiunt victum semper: sicut prohibitio ne terra vendatur præceptum: sed remaneant hereditates & radices patrimoniales ad opus dominorum & posteritatis suæ. Similiter & præcepta quæ dicuntur in ratione preciorum & anamathiriorum. Omnia quidem adhæret operi b[e]ne[m]eleosynæ: quoru[m] q[uod]dā spectat ad cordores: & q[uod]dā ad opus familiæ. Hec autem oia cōtinet inducit more largitatis: & ut h[ic] nihil perdat diuitias respectu creatoris: & ut nō sit auarus. Plura nōq[ue] genera dārunt q[uod] accidit hemibus in ciuitatibus, proueniunt ex magna cupiditate congregandi diuitias. Eodem modo.

Lib. III. Fo. XCVIII.

præcepta ratione mutui considera diligenter vniuersitatem per se: & inuenies quod omnia sunt opera pietatis super pauperes: & ut non tollatur utilitas necessaria in regimine. sicut dictum est: Non accipies molas. Similiter & omnia præcepta data in ratione seruorum continent pietatem super miseros. Ex hac autem pietate magna est quod seruus de genere Chanaam liber egreditur cum amiserit aliquod de membris suis. ne affligatur simul seruitute & debilitate tali: & etiam pro amissione dentis: quanto magis pro alio membro! Lex etiam non permisit ut verberetur nisi cum virga vel corrigia vel alio simili ficeret ostendimus in alio loco. Si vero addiderit flagella donec moriat. ipse interficeretur pro eo sicut pro alio homine. Qd autem dictum est: Non tradas seruum in manus domini: licet istud contineat pietatem: tamen est magna utilitas i præcepto. ut acquiras morem istum honestum: hoc est ut salueretur qui petierit auxilium a nobis: & ut euadat periculum: & ut non tradamus eum in manus illius quem fugit. Præterea super hoc etiam teneresi ad aliud: scilicet ut des ei necessaria & beneficia ei: & ut non contristes animum eius verbo sicut dictum est: Sit tecum in loco quem elegerit in una urbium tuarum ubi melius ei fuerit: ne decipias eum. Hoc etiam iudicium definit super hominem vilissimo scilicet seruo: quanto magis si nobilis & honorabilis homo veneri ad te ut salueretur apud te: quantu[m] teneris ei ut beneficias & honores eum? Contrarium vero huius rei est quod violentus & qui superbiā operatur & damnū infert proximo: si voluerit apud nos saluari non saluabimus eum nec propitiabimus ei: nec auferemus aliquid de his quae definita sunt contra ipsum: licet diversificeret ad honorabiliorē omnibus in gradu suo: & hoc est quod dictum est: De altari meo euelletur ut interficiatur. Si autem apud deum saluari & vitam custodire venias: scilicet in domo eius in qua invocatur nomen ipsius: & non saluat eum: sed præcepit ut traderetur in manu viciōnis sanguinem quem ipse fugiebat: quanto magis si diuerterit ad aliquem singularem hominem cui non est licitum propriari ei vel custodire vitam eius. Pietas enim super impios & nocētes non est pietas immo superbia. Ita igitur sunt mores iustitiae sine dubio: quae sunt de vniuersitate præceptorum & iudiciorum iustorum: & non sunt de moribus iustorum: qui reputant superbiā & malitiam mores bonos: & laudant hominem pro talibus: & quia iuuat quilibet indifferenter siue sit oppressor siue oppressus. sicut fecit ex libris eorum & cantilenis. Omnia igitur præceptorum huius partis causa & utilitates sunt manifeste.

De Præceptis Quintæ partis. Capitulum. XL.

Omnia præcepta quintæ partis sunt ad tollendam superbiam & prohibendum damnum & puniendum poena pecuniaria illum qui damnum intulit. Obligatur autem homo ex damnis que puniunt ex pecunia sua: vel ex operibus suis in his quæ potest eature ne damnum inferant. Et propter hoc obligamur in diversitatibus damnum quæ prouentum a bestiis ut custodiamus eas: & similiter in igne & puteo: quæ sunt opera hominum: in quod opere adhiberi cautelam ne damnum inde nascatur. In huiusmodi autem speciebus iustitiae contingit quiddam de quo docebo te: scilicet quod si dens vel pes damnum dederit in calle vel in via: dominus eius absolvitur: quia non potest ista præuidere: & etiam quia damnum quod inde provenit modicum est: & quia aliquid exponit in via, ipse fibi tenetur & amittit rem. Obligatur autem pro damno dentis & pedis silito alicui in terra propria alicuius: vel in sua possessione. Domini vero cornu illati & similiūm quibus adhibenda est custodia, & a quibus non possunt ambulantes per viam sibi cauere: iudicium erit idem in omni loco. Et autem differentia manifesta inter manuctum & ferum testificatum: quoniam si opus est nouum quod non solebat contingerre: obligatur dominus: quod non contingit, in medietate damni. Si vero tale opus fuerit cōsuerit & testificatum: obligabitur ad integratam damnum. Postquam est autem vniuersaliter precium serui: medietas precii liberi. In pluribus enim affirmaciones hominis. lx. sicc. precium vero servi. xxx. sicc. Occidio autem bestie propter mortem hominis quam intulerit: non sit propter peccatum eius: sicut fingunt contra nos blasphemii legis: sed sit in peccato domini. Et idcirco prohibitum est ne aliquid utilitatis consequtatur ex eterne carne: ut dominus ipsius custodiat bestiam: & sciat quod si interficeret parvulum vel maiorem liberum vel seruum perdeat precium eius oino. Si vero bestia fuerit testificata: obligabitur ad precium præter amissionem istius bestie. Eadem quoque ratio est in occisione iumenti cum quo coierit homo: ut dominus bestie custodiat ipsam & caueat ne amittat eam: quia sic dolent homines de pecunia sua sicut de animalibus suis.

Rabí Rossei Slegyptis: ductoris dubi.

Et quidam etiam præponunt pecuniam anima sua. Sed equalitas in ipsis est consueta in pluribus, siue dictum est, ut accipias vos in seruos & ainos vestros. Qd autem continetur in hac parte licet te est occisio persecutoris: & est iudicium: hoc est interficeré illum qui intendit facere rem propter interficere: habitat: & est in cursu anteq[ue] faciat. qd non est licitum nisi in istis duobus casibus, scilicet in corpore homini qui persequitur proximum: ut interficiat eum: vel qui currit post incertum vel adulterium nem ob in ut compleat illud, quoniam si illa prohibita fuerint perpetrata, non possunt restaurari. Prohibitionem tamen vero alio pro quibus debet homo interfici per capitulum dom⁹ iudicij sicut idolatria vel obsecrancia labbi, non est in eis iniuria aduersus alium sed sunt opiniones: & idcirco non interficietur aliquis pro cogitatione ejusdem vel intentione anteq[ue] perpetraret illa. Scitum est autem qd prohibito concupiscentia est ne puniatur ad ablationem rei cupite, & istud docuerunt nos scriptores. Restitutio autem damni dari ratio manifesta est, quia licet pertineat ad bonos mores est etiam utilitas in multiplicadis bonis, quia si restituatur damnum proximo tuo, sicut similiiter restituto tibi. Qz si non restituueris, nec restituet tibi: sicut si non honoraueris parentes tuos: nec si illi cui honorabunt te, & multa talia. Qz autem qui ex errore occidit, debet exire ex loco suo istud est ut quiescar anima vitoris sanguinis effusus & non videat cui contingat illa occasio. Et redditus eius in terram suam dependet de morte pontificis summi: & in istis quiescit anima angustiati pro morte fratris. Istud etenim est in natura hominis: qd cuiuscumque acciderit aliqua tribula in omni, cum acciderit vicino suo simul vel maior angustia: recipit consolationem de sua. In omnibus autem morribus apud nos non est tanta occasio quanta in morte summi pontificis. Virtus vero decurciat manifesta est utilitas quia illi qui debent eam adducere, sunt homines propinquioris ciuitatis interfecit, & frequentius interfecit est de eadem villa. Seniores autem eiusdem ville debent testificari coram domino qd non postposuerunt aliquid in custodia viarum & viatorum: sicut continetur in expositione: & iste mortuus non fuit interficius nisi propter illud qd nos postposuimus de utilitatibus communibus: neq[ue] scimus quis interficeret illum. Et cum talia fiant: & multiplicata fuerint in hoc verba: loquuntur homines de hoc: & verbis multiplicatis fortassis detegetur sceleris perpetrator. Cum vero contingat illud, dicit ille cui notus est in interfector fortassis, vel qui audiuist de eo p[ro]famam: & ex quo vir vel mulier etiam serua dixerit talis est interfector, non decurciabitur vitula. Osteum est etiam qd si sciretur interfector: & celerent & testificarentur coram deo in animabus suis qd nescirent: estet hec supbia magna, & periculum graue. Cum autem scitum fuerit, erit utilitas inuenta: quia si non interficerit eum caput domini iudicari, interficiet eum rex qui tenet gladium. Qz si ipse non interficiat eum: visor sanguinis occidit ipsum. Offensum est igitur qd utilitas virtus decurciat est ut detegatur interfector. Roboratur autem ista ratio cum eo qd locus in quo vitula certuice cedet, negi colet neq[ue] feretur vnguis & dominus ipsius terre laborabit ut detegatur occisor, negi qdatur certuice vitula, & terra sua esset semper sub anathemate.

De Preceptis sextæ partis. Capitulum. XLII.

Poena talionis. Ræcepta sextæ partis sunt super pecunias & inuletis: quarum utilitas nota est generaliter & tam locuti sumus de ea. Distinctio autem communium & iudicia vniuersitatis partis audies: & tu intellige. Scito qd pecuna cuiuslibet heminis qui damnum fieri ait vniuersaliter est poena talionis. Si damnum intulit corpori, sustinebit poenam in corpore. Si autem in pecunia, similiiter in pecunia puniet. Damnificatus autem potest remittere poenam si voluerit dari damnum. Qui vero occidit aliquem ex supbia & malitia, non remittet ei vilo modo: neq[ue] accipiet ab eo sicut scriptura dicit. Non fieri remissio terre saguisse in eo nisi a sanguine effusio sit. Et propter hoc licet vulnerat⁹ ad mortem vivat uno vel pluribus diebus potes log & copos suis: & dixerit dimittere interfector, qd precepit: non audiet: sed aia p[ro]pria dabat oib[us] modis in maioribus & minoribus, in seruis & in dominis, in sapientibus & insipientibus: quoniam in omnibus generibus damnorum non est maius isto. Qui vero membrum aliquod abfulserit, auferetur ab eo membrum simile. Qualis maculam dederit similem recipiet. Tu ergo non labores modo in hoc: quia talia nunc pecunia redimimus: quoniam intentio nunc est querere rationem scripturæ non creare rationem de Talmud. Quis ego in his verbis de Talmud habeo opinionem quam dicas tibi ore ad os. In plagiis vero & cobulitionibus⁹ quarum sita non possunt equaliter ferri. Iudicauerunt casus pecunia debere redimi. Dānum autem more & pecuniū magis solvet. Qui vero dānum in pecunia, recipiet

damni in pecunia equaliter. Scriptura vero dicit. Qui coniunctus fuerit in iudicio, duo reddet proximo suo. Illud quod accepit, & aliud tam addet tunc, qui furatus est. Scito etiam quod omne datum quod magis confutum est, poena ipsius & multa debet esse maior ut homines prohi beantur ab illo. Quod autem raro sole contingere, poena ipsius erit leuior. Et idcirco multa illius qui furatur oves, est duplo maior quam alterius rei mobilis. scilicet restituit quadruplum. Et illud est siue habuerit iam in potestate sua: siue vendidit: siue occidit eas: quoniam furtum omnia quasi quotidie accidit: quia sunt in campo: & non possunt custodiari sicut custodiuntur quae sunt in dominibus & in villis. Et idcirco felinante fures furtum videlicet ne apud eos inueniantur vel interficiunt ut faciliter celent. & idcirco poena rei visitate fuit maior. In poena vero furti vnde carum superadditur vina: quoniam furtum facilius committitur, quoniam oves gregatim pacantur & pastor videt eas: nec possunt ei furtum subripi nisi de nocte: vnde vero pacantur sparsim. & ita dicta est in libro de seruicio Aegyptiaco: nec pastor potest eas custodire: & idcirco frequenter furantur eas. Eodem modo contingit in iudicio tertium falsorum quibus debet fieri sicut facere proposuerunt. Si quidem voluerint interficere, interficiuntur si percutere, percutientur. Si voluerint infeste damnorum in pecunia, tantudem amittent. Interio vero in omnibus istis est square damnum & poena. Et propter hoc dictum est. Iudicia iusta. Raptor vero non obligatur in poena pecuniarum etiam plus ratione multa: et si quinta pars additur non pergeret. Illud autem est quia ratiō est rapina quam furtum: quoniam furtum committitur in omni loco, si in villa & extra sed rapina non solet in villa fieri sed extra. Præterea furtum committitur in transiitis & occulatis: sed rapina tamen in manifestis: & a rapore potest homo sibi cauere: sed a fure non potest. Et etiam quia raptor est non potest ab eo repeti. Propter has igitur causas, poena pecuniarum fuit ipsa furti sed non raptori. Scito quod magnitudo & fortitudine poenae vel patitur. Propositio & leuitas ipsius attenditur respectu quatuor. Primum quantitas peccatis: quia ubi est magnum primitus damnum, poena debetur fortis, & ubi modicum est damnum, poena debet esse leuis. Secundum datur quāritas vii: quia peccatum multum visitatum debet puniri poena fortis ut prohibeantur magnitudo homines ab eo. In non visitato sufficit modica poena. Tertium quantitas concupiscentiae: quia do vel leuitas multrum desiderativa propter multam concupiscentiam: vel propter longum vium: vel uitas propriae magnam necessitatem, non prohibetur homo ab ea nisi metu poene fortis. Quartum est nam arrebat leuitas operis: scilicet in hoc quod de facili potest celari: & illud non potest prohiberi nisi metu gratiarum respexit poenam. Post istam vero positionem facere debes quod ordo poenarum quae continentur in lege domini nostri est in quatuor gradibus. Primus est mors: que debetur per magistrum capituli domus iudicis. Ordo poenarum secundus est debitum abficiatio & dandi flagella: que vocantur Maltur: ut credat qui puniatur quod illud peccatum est de magnis. Tertius est verbera corrigiarum: & vi non credat quod illud galium, peccatum est de grauibus: sed est sola prohibitio vel mors in potentia creatoris. Quartus est aliqua cautela: in qua non est maledictus: & est prohibitio in qua non est opus: sicut qui iurare in his quae spectant ad honorem creatoris quam debet credere: vel qui permittat aliquid de his quae deo offeruntur cogitatione vel verbo. Intellige in contumeliam applicationum quae attrahuntur creatori: & qui maledicit proximo coniuncta talia: quod maior iniuria reputatur a populo quam damnum corporis & omnia alia quae sunt prohibita nec habent opus. scilicet quod opus ex eis promoviens est modicum: nec potest homo sibi cauere quia sunt verba. Et si propter hoc sic punirentur, semper sustinerent homines maledictum. In verberibus etiam necessaria est distinctione: quibus est certus numerus secundum plus: sed non respectu cuiuslibet singularis. Quilibet enim verberabitur secundum quod potest sustinere. Finis autem percussionum fuit, alioquin etiam ostendit posset sustinere. Mors autem ex parte capituli non debetur aliqui pro aliquo modo verito: quia non est in hoc magnum damnum nisi magna cupiditas: sicut est in homicidio. In parte autem ciborum debetur abficiatio. In sanguine: propter multam cupiditatem quam habentes homines comedendi sanguinem in tempore illo: quia erat de genere idolatrie. sicut ostendit est in libro de Zenzit. Et idcirco prohibitus est firmiter ne comedatur. Eodem modo debetur abficiatio pro adipice quia est suavis gustu: & separatus in applicationibus propter suam præsumptuam. Similiter debetur abficiatio pro fermentato in paescha: & in eo quo conedit in die expiacionum, quia dies est tristitia & angustia: quia in diebus illis sunt opera que firmante opiniones quae sunt rationes legis. Ex iustum de aegypto: & signa & mirabilia ut credatur conuenerit. Quia in die ista proprietas vobis & mundabat vos. Et ad dominum. sicut ipse dixit: Quia in die ista proprietas agni in paescha. Et pollutus qui commisisti debito obligatur qui comedenter residuum agni in paescha. Et pollutus qui com-

Rabí Rossei Aegyptij: ducoris dubi.

dit sanctificatum, obligatur sicut qui comedit adipem. Intentio vero in hoc est honor generum, sicut postea exponemus. Mors autem que iungitur ex parte capituli domus iudicii, debetur pro magna causa; sicut iudicis creditur, & pro idolatria, vel pro incestu, vel pro adulterio, vel pro homicidio, vel pro violatione sacerdotij; talis si firmat credulitate nouitatis mundi. Debet etiam falso prophete & seruo rebelli propter magnum damnum quod ex isto puerit, & ei qui percutit patrem suum propter suam magnam violeniam, & qui confundit ordinationem domini, quae est prima pars ordinationis ville. Debet etiam filio proteruo & rebelli: cuius finis si pertinax fuerit, mors est; & ei qui furatur hominem, quia videtur homicidium procurare, & qui intrat per fenestram, quia presumitur velle interficere siquem inuenire, sicut expoluerunt lapientes. Illi vero tres, filii rebelli & proterui, & qui furatur hominem, & vedit, & qui intrat per fenestram de nocte, iudicantur interfectores. Pro pecunia vero non inuenimus mortem infligendam ex parte capituli domus iudicii. Omnis autem incepsus & omnia adulteria non inducunt mortem ex parte capituli nisi qui sunt multum vicitata: & quia magna cōcupiscentia est in eis. In quibus vero non est ita, est abfusio solummodo. Mors autem non debetur pro omni genere servitii idolorum ex parte capituli nisi pro radicibus servitii, sicut illi qui vocat homines ad idolatriam, & ei qui prophetat in nomine idolorum, & lufranti filios in igne & mago & augur & similius. Palam etiam est quod ex quo tales poenae sunt necessarie, necessariu est disponere in qualibet ciuitate iudicis: & necessarii sunt testes & rex quem timent homines: ut prohibeant se a malis secundum generalia prohibitionis: & hoc quod ipse confortat manus iudicis & iuvat eas. Ostenso sunt ergo omnes rationes pertinentes ad partem istam. Nunc autem necesse habemus loqui de quibusdam preceptis separatis quae conuenient secundum intentionem huius libri. In praecepto igitur de servitate rebelli dicuntur quia creator sicut quia iudicia legis sunt necessaria semper & ubique secundum diuersitatem locorum & debitum cauilarum ut addatur aliiquid vel diminuatur: idcirco causit in lege super additione & diminutione dicens. Non adiudicis eis & non subtrahes de ipsis, quoniam istud induceret destructionem praeceptorum: & crederet homines quod non erant ex parte creatoris. Debet tamen audaciam sapientibus ipsis, capitulo maioris domus iudicii ut laborent firmare iudicia legis, definiendo dubia: & firmando definitiones ipsas, sicut dixerunt Facit lectum regi. Si militer dedit ipsis audaciam tollendi partem operum legis: & quod remittant partem prohibitionis ex causa manifesta secundum illud quod renouat: & quod ipsa renouatio non firmetur prout, sicut expressum in principio de Misna. Et debet hoc fieri secundum quod episcopus exegerit. Secundum autem istum modum regimini firmabitur lex in uno & eodem modo. Et regi totum tempus & omnes nouitates & omnes contentiones secundum quod oportet. Si autem consideratio ista in flagenti poenam concessa fuisset cuilibet sapientum, perirent homines propter multitudinem contumaciarum: & diuersitatem sententiarum. Propter hoc igitur prohibuit creator audaciam istam alii sapientibus qui non sunt de capitulo maioris domus iudicii: & eis concessit solummodo. Precepit etiam ut interficerentur quicunque contradicerent capitulo: quoniam si aliquis aduersarius posset eis contradicere: destrueretur ratio propter quam erat illa intrelio & etiam illa utilitas. Sciro quod transgressio prohibitionum legis quadrupliciter dividitur. Primus modus cum quis iniurias faciat: secundus per errorem: tertius per superbiam: quartus per proteruitatem & pertinaciem. De iniusto dictum est quia non habebit: cum nullam habeat culpam, sicut scriptura dicit de pueris. Nihil facias ei: quia non peccauit. Qui vero per errorem transgreditur, culpabilis est: quia si causaret & prouidisset multum, non erraverit: sed non punietur vel modo: sed indiget purgatione: & idcirco adducet applicationem. In hoc autem loco distinxit lex inter homines particulares. Vtrumque sit Rex: vel summus pontifex: vel iudex: & utrum fuit nobis illud: quia omnis qui operatur vel iudicat secundum intellectum suum: nisi sit capitulum maioris domus iudicii vel sacerdos maximus, numeratur inter illos qui operantur cum superbia: & non computatur inter eos qui operantur per errorem. Et idcirco debet interfici senex rebelli: licet iudicet & faciat secundum intellectum suum. Capitulum vero maius vel pontifex debet facere secundum officium & intellectum: & si errauerunt, computantur inter eos qui per errorem faciunt, sicut scriptura dicit. Si tota synagoga errauerit, & latuerit aliquid maiores synagogae. De hac principaliitate dixerunt sapientes. Error disciplinae connumeratur superbiam: sed et qui non didicunt & iudicant secundum suam voluntatem, numerantur inter superbos: quia iudicium eius quod comedit adipem renuntiatur: & puras quod est alius adeps, non est sicut illius qui comedit talern adipem: de scilicet quia renuntiatur: sed nescit quod talis adeps est prohibitus, quia iste talis indiget applicatione: quia propinquus

Misna.

Transgressio
legis
quadrupliciter

Lib. III.

Fo. C.

et superbo,& illud est cum fuerit operator solummodo.Qui vero iudicat secundum stultitiam & ignorantiam suam,superbus est sine dubio:quia scriptura non facit mentionem in errore iudicis,nisi de capitulo maiori.Superbus autem obligatur ad peccata scripta sive mortis ex parte capituli sive de Malaia sive de Mardur:que pena debetur in prohibitionibus pro quib[us] non debet. Peccata que debet infligi Maltut secundum legem,vel in pena pecuniaria.Prohibitiones autem posita sunt infligebat egales in errante & superbo,quia sunt visitare,& sunt in verbis non in operibus:sicut iuramen non a legge sum testis,vel iuramentis depositi.Et similiter ancilla manumissa,quia manumissa nec est oino sed a sae serua,nec omnino libera,sicut dixerunt sapientes in expositione huius precepti.Qui vero ex propria tibus ad teruitate & rebellione facit aliquid,ipse est superbus,qui induxit faciem suam,et nota facit maxime terrorem,litiam suam:& ostendit quod non est eius intentio in eo quod facit,quia concupiscit illud solummodo,vel ut faciat quod lex prohibuit propter malitiam morum suorum,sed est eius intentio contradicere legi,& ut possit super illam:et idcirco dictum est de ipso quod aduersatur dominus.Et talis interficietur omnibus modis:quoniam ista quod facit prouenient ex opinione prava per quam intendit contradicere legi.Idem vero iudicium est apud me in transgressione cuiuslibet prohibitionis in defractiōnē legis,quia si comediceret homo de Israel carnem cum luce,vel induceretur veste mixta ex lino & lana,ostendit sententiam suam & opinionem per quam probatur quod non credit veritatem legis.Et idcirco talis apud me aduersatur creatori,& interficietur morte magis,non morte ratione poenae sicut homines ciuitatis anathematizantur,qui occiduntur quia blasphemant sunt,non quod morte infligatur eis pro poena.Et idcirco comburetur omnis substantia ipsorum,& non succedente eis hec des,scilicet luccedit alii interficiunt ex parte capituli.Eodem quoque modo dictum est in filiis Israhel qui per superbiam transgessi sunt que sunt precepta,& per proteruitatemque omnes interficiantur.Et ictus cognoscit in filiis Ruben,& in filiis Gad,contra quos voluit ascendere exercitus totius populi.Ipsi vero in hora contentionis offenderunt quod erat blasphemii propter convenientiam quam fecerunt super quadam probationem,& errabant in credulitate,sicut scriptura dicit.Vt re uertant hodie post diuinum.Eti ipsi sunt reuerti&,& dixerunt quod ipsi non fecerant illud propter rebellionem,nec propter falsitatem.Nunc igitur intellige principalitatem istam in ratione poenarum & mulierarum.Qd autem pertinet ad partem istam,est destructio gentis Amalech,quia sicut pœna infligitur vni homini,ita etiam debet infligi vni generi,vel vni genti,vel tota gens,vel totū genus timetur,& non collentiam facere damnum aliquod,& dicant ne contingat nobis sicut constigit in talibus.Et licet inter eos sit aliquis in aliis multa damna dans,qui non apponit animu[m] ad mala quæ accidunt ei propter illa quæ facit:namen non inueniet adiutorē de genere suo,neque societatem quæ det ei vires ad faciendum malum quod intēdit.Propter hoc igitur Amalech q[uod] festinavit exire obuiam filiis Israhel in gladio,præceptum ostendit debere interfici gentem illam.Amon autem & Moab qui se opposuerunt nobis per modū avaritiae,& per iniquum consilium pœna eorum talis fuit,vt non ducamus filias eorum in uxores,neque demus eis nostras,& quod vi lipendamus eos,& elongemus nos a societate eorum solummodo.Omnes ille rationes sunt ordinatio specialis ad mensurandū pœnas,vt non infligatur maior quam debet infligi,neque minor,sicut lex dicit.Secundū modū impietatis est mensura pœna:Quod autem constitutur in hac parte est bona dispositio loci,quia mens istius legis (sicut feci te scire) est iunctititia a sorribus,quia homo non sit similis bestia.In his etiam præceptis est confortatio animarum in bellatoribus,quia credunt quod propter talia gloria domini est inter eos,sicut dictum est in causa istius rationis.Quia dominus deus tuus ambulet cum exercitu tuo.Et addidit in hoc aliam rationem,& dixit.Ne videat in te aliam fordem vello modo.Et reddidit nos cautos in eo quod notum est in confuetudinibus sorribus aliorum exercituum cum longo tempore extra domos suas sunt.Propter hoc igitur præceptum recipimus super operibus quæ docent nos gloriam dei esse intra nos,quia fugimus errores illos,sicut dictum est:Castra tua sancta erunt,ille vero cui accidenterit aliqua occasio iussus fuit exire de castris donec sol occubetur,& posset intrare castra.Iffud aut factum est ut infi geretur sorribus omnium quod castra sunt sicut sanctuarium dei,& non sicut castra gentium aliarum ad faciendum mala & prohibita,& ad inferendam violentiam,& ad dandum damnum.Nostra vero intentio est dirigere homines in servitio creatoris,& ordinare diversitates eorum.Et iam feci te scire quod non inducam rationem vel causam nisi super planum scripture.Qd etiam pertinet ad istam partem,est iudicium capriæ formosæ.Et iam feci te scire quod dixerunt sapientiæ est locuta lex nisi secundum naturalem quæ est in homine.Et propter hoc [†] cōceptio[n]e pertinet ad ictus præceptū quoddam de bonis moribus,quia necessitè est ut homines sancti regal[em] locantiam,

Rabi Rossei Aegyptij: ducoris dubi.

tur secundum illos, sicut docebo te, quia licet concupiscentia sua praevalat alicui, & non potest abstinere: oportet tamen modis oibus ut recedat ab aliis, & separe se cum illa in loco obscuro, & hoc est quod dictum est: Adduces eam infra dominum tuam. Et prohibitum est coniungi ei secunda vice, donec etfanter luctus eius & tollatur angustia, & non prohibeat ei luctu neque fletum, sicut dicit scriptura. Plorabit super patrem suum & matrem, quia quiescent angustiati in plorando & eiulando donec debilitantur virtutes corporales in faciendo accidens tale aut tale, sicut & hilares quiescent, et letantur in generib[us] iocorum & risuum. Et idcirco lex morta est pietate super illam, & dedit ei potentiam ad hoc donec remoueat dolorem & planctu[m] de corde suo. Tu vero si quis non intravit ad eam, nisi cum esset de alia gente. Similiter etiam in .xxi. diebus remanebit in lege sua, & etiam in idolatria, nec cogit gani recedere a credulitate sua tuo tempore illo. Quis autem non conuerit eam ad legem, non vendet eam, & ipsa seruit ei. Igis iam vides quod lex considerauit ratione predicta in coniunctione mulieris, sicut esset iure prohibita, felioet quia adhuc erat de alia gente, & lex dixit. Non moechaberis eam, quia afflxit ipsam. Offensum est quid continetur in hoc precepto de bonis moribus, & offendit sunt causae praecorporum que continentur in hac parte.

De Praeceptis septimae partis.

Cap. XLIII.

R[ecip]ta septima pars sunt iudicia super pecuniis, & rationes eorū, & causae sunt maiores omnes de necessitate: et quid procuretur, ut utilitas non sit tantu[m] ex altera parte conrahentium, sed utriusque confequatur utilitatem. Principium vero istorum est ut non sit stratus in vendendo vel emendo, sed sit ibi lucrum utilitatum & notum, & in eis pacta inter se quae sumentur contractus inter eos. Fraudem autem prohibuit etiam in dicto: quod est manifestum in lege post iudicium quatuor qui tenet custodiare rem. Et ratio iustitiae & rectitudinis in ipso iudicio manifesta est, quia ille qui custodit sine peccato, & nihil utilitatis inde cosequitur, sed laborat in ipso negotio ut profite alii, absoluatur, & omne danum quod accidit in re illa, rei dominio imputatur, qui tota utilitas sua est. Eodem modo ille qui multū accipit: quia tota utilitas sua est, & diis rei benefacit illi: ipse accipiens omnia genera dannorum quae acciderunt in re illa, sua repurabit. Qui vero precium accipit pro custodia, & qui locat aliquid, & utriusque illorum scilicet qui custodit, & diis rei participant in utilitate, & idcirco debent participare in damno. Damnum enim quod accidit propter defectum custodis, imputabitur ipi custodi, sicut furtu[m] & amissio rei, quia illa contingunt propter negligientiam custodis, ut in pluribus. Damnum vero accidens quod prohiberi non potest, sicut cum res frangitur per se, vel rapitur, vel moritur, debet imputari domino rei. Addiderunt postea in locato propter indigentiam locationis, & mandauerunt ut cito solvatur ei premium, & quod non decipiatur eum, sed quod dent ei sicut honestum est pro labore suo. Ex opere pietatis est etiam ut non prohibeatur ei, vel etiam bestie sue cibus de genere ilorum in quibus laborat secundum iudicia legis. Ad vniuersitatem iudiciorum pecuniae pertinent hereditates patrimoniales: & istud spectat ad bonos, scilicet ut non subtrahatur bonum illi ad quem pertinet, sed eius mortali heres illius non debet priuari bonus eius, sed reliquie tur ei bona illa. Et iste est propinquus cui debetur, sicut dicit scriptura. Dabo de hereditate tua magis propinquuo ei de genere suo. Primus autem inter illos est filius, & post filium frater: post quem est patruus, sicut notus est. Precepit etiam le duas partes dari primogenito, quia suus amor fuit prior, & ne pater sequatur desiderium suum ut preponat filium magis dilectum. Hunc autem morem lex obseruat, & semper confirmat, scilicet benefacere propinquos, & prouidere ipsis, sicut scis verba Salomonis, qui dixit. Negans propinquum laus uini superbi est. & lex dixit. Ade homo de rebus manum tuam fratri tuo, & pauperi tuo. Sapientes vero multum commendant hominem bene qui benefacit consanguineis suis & consulunt eis. Lex etiam fecit nos: ut in isto more robur maius co[n]sanum: quod homo scilicet debet prouidere propinquis suis & benefacere generi suo, sicut etiam consanguinei sanguinei suus nocuerit ei, vel etiam sit summe malus ei, debet eum respicere oculo familiari suis etiam caris & pietatis, sicut scriptura dixit. Non abhorreas Iudicatum, quia frater tuus es. Et super nocentibus, illum debes respicere qui necessarius fuit, & utilis saltem in una die, & regauduerit in hora necessitatis, sicut postea sit tibi damnosus, & debes ei fidelis esse pro eo quod tibi antea fecit, sicut scriptura dixit. Ne oderis Aegyptium, quia peregrinus fuisti in terra sua. Notum est autem quod sum mali aegyptii postea fecerunt nobis. Nunc igitur confidera quod mores bonos & honestos

Lib. III.

Fo. CI.

addiscit homo de præceptis istis. Ita tamen duo præcepta non pertinent ad partem istam, nisi quia ratio consanguineorum in consideratione successionis pertraxit verbum ad Idumæum & Aegyptium.

De Præceptis octauæ partis.

Cap. XLIII.

Praceptorum octauæ partis rationes & causæ sciuntur ex scriptura paucis exceptis. Ratio vero obseruantib; sabbati causa nota est, nec oportet ut hic exponatur. Etiam scitum est cuiusmodi quies contingat ex hoc: quia septima pars annorum hominis est in delectatione & quiete ab omni labore cum formatione opinionis magne in omni tempore, scilicet ut creditur nouitas mundi. Ieiunii vero expiationum ratio nota est: ut detur via conuertere di ad deum. Ipse est dies in qua descendit dominus prophetarum cum tabulis secundis, & punit filios Israhel remissionem peccati grauis quod commiserant, & fuit dies illa in sempiternum dies conuersio[n]is & servitii electa. Et idcirco elongant a se ipsa die omninem delectationem corporalem, & omnia officia corporalia, & posuerunt finem intentionis sua confessionem peccatorum & conuersio[n]em ab eis. Omnes autem sancti dies sunt ad delectationem & lætitiam pluribus hominibus necessarii. Et in ipsis rebus est alia utilitas in acquirendis societatis & amicitiis: quia sunt hominibus necessariæ in ciuitatibus. Separatio vero dierum festorum est manifesta. Pasche siquidem ratio nota est: & quare septem diebus agitur, ratio est: quia circuitus septem dierum est terminus mediusr inter diem naturalem & mensem lunæ. Tu vero scis quod ille circuitus communis est rebus naturalibus & rebus legalibus, quia lex semper assimilatur naturæ secundum modos factos separatos, quia naturæ habet cogitationem nec intellectum. Lex autem est mensura & regimèn creatoris: qui dat intellectum omni intelligenti. Sed non est ita intètio huius capituli. Et nescire revertetur ad viam in qua cooperamus intrare. Dicemus igitur quod festum Pentecostes est dies in qua data fuit lex, & propter honorem ipsius diei numerans dies a die pasche, vel ad ipsum die, sicut ex expectat visione amici quem diligat ex aio & numerat dies donec videat ipsum. & hac est causa numeracionis dierum illorum a die qua egressi sunt de Aegypto, vel ad diem in qua data fuit lex: quæ est mens & finis exitus sui, sicut dicit scriptura. Eleuaui vos super aquilarum alas, & adduxi vos ad me. Illa vero manifestatio gradiis & hororabilis non fuit nisi vna die: & ita memoria eius singulis annis agitur vna die. Vfus vero anni orum azimorum si fuisse vna die, non attendremus ad hoc ut manifestaretur sua ratio, quia homo solet comedere azimum, vel aliud genus ciborum duobus diebus vel tribus, sed scitur eius ratio & eius sonus exhibet semper cum comedenterimus azima via septimanæ integra. Similiter dies festus in initio anni est vnuus dies, qui est dies reuersionis & docendi homines in sua negligencia refutèt veritatis. Et idcirco accipiunt ipsa die cornu, sicut ostendimus in alio loco. Et sicut poeta & præmissio quadam ad diem ieiunii, sicut tu vides: quod scitum est ex vnu genti in fratre, quæ obseruat dies decim qui signat incepit initium anni & diem ieiunii. Festi tabernaculorum cuius est intentio ut latentur homines, agitur septem diebus ut sciatur eius causa. Ratio vero: quare celebratur tali tempore est sicut ostensum est in lege, & dictum est. Cum congregaueris fructus tuos, id est in tempore relaxationis & quietis tua ab officiis necessariis. Aristoteles vero in libro nono de mensuris dixit quod ita erat vnuus scitus apud eos in diebus prioribus: scilicet quod sacrificia antiqua & applicationes fiebant post congregationem fructuum: quasi offerreretur illa ex parte queris. Ita sunt verba istrius. Seden etiam in vmbraclusis in tali tempore bonum est: quod non est calor magnus, neq; pluviae inundant. Ita vero duo festa communiter, scilicet sunt tabernaculorum & pascha, dant opiniones & mores hominum. Opinions siquidem quæ proueniunt ex pascha, sunt in recordatione signorum in Aegyptio et ve[n]timentur in perpetuum. Opinions autem quæ sunt ex tabernaculo, sunt ad recolendum signa deserti omnibus futuris. Mores vero boni qui addiscuntur ex istis, sunt ut homo semper recordetur dierum afflictionis cum fuerit in quiete, & reddat gratias creatori, & defodat & humiliet se, & comedat azima & res amaras, ut recordetur angustias per qua transiimus. Similiter in exundo de domibus, & morando in vmbraclusis sicut faciunt eremiti: ut recordemur quod ita fuimus in diebus antiquis, sicut scriptura dicit. Ut sciamus generationes vestras quod in tabernaculo habitare fecerimus filios Israhel cum educerem os de terra Aegypti, & mutauit nos de desertis illis, ut habitaremus in domibus picturatis: & in palatiis delectabilibus, & in crastie

Pascha
cur septem
dies agantur.

Festus Pentecostes.

tabernacula

rum.

Rabí Rossei Slegyptij: ducoris dubi.

terram. Et totum illud fuit de misericordia creatoris, & propter implendas promissiones suas bonas quas promisit patribus suis qui sustinunt sancti & perfecti in opinionibus suis, & in bonis moribus, scilicet Abraham, Isaac & Iacob. Hoc autem est de principalitatibus legis, scilicet q̄ quadam bona nobis euenerunt propter bonitatem illorum patriarcharum, quia custodiunt viam domini ut facerent iustitiam & iudicium. Exiit vero de festo tabernaculorum ad octauum diem, similiter festum est ad complendum in ipsa die genera latitia quae non poterant consummari in umbra culis, sed in dominibus magnis & habitationibus securis. In quatuor vero generibus rerum quae accipiuntur cum palma, sapientes dixerunt rationes diversas, quibus non indigemus in hoc loco. Qd autem mihi videtur in illis quatuor generibus rerum, est quia lateti sunt cum exirent de deserto in quo nihil legiminatorum, nec inueniatur ibi fucus, vites, nec malagranata, nec aqua ad bibendum, & intrauerunt in terram delectabilē in qua erāt riu & arbores multa. Ut igitur habetur ista in memoria: præcepit accipi de bonis fructibus. Et ista sunt quatuor genera de quibus præcessit fermo, in quibus mihi conueniunt, quia inueniuntur in multis locis in terra promissionis in tempore illo, & quilibet potest illas habere. Secundum est quia sunt pulchra & humida, & quadam ipsa fumum sibi boni odoris, scilicet pomum citrum & myrt. Tertium est sicut in palma & salice, quia tenet eorum humiditas in bono statu totis septem diebus: qd non inuenitur in aliis generibus huiusmodi rerum.

De Præceptis Nonę partis.

Capitulum. XLV.

Proceptorum quae continentur in nona parte, rationes & cause sunt manifeste, scilicet quia intentio in ipsis seruitiis est ad recordandum semper creatoris sui & sui timoris, & ad recipiendum præcepta generaliter: & ad credendum de creatore quicquid est necessarium credi ab omni timente legem. Illa vero seruitia sunt oratio & lectio ynitatis: & benedictio super cibos & istis similia, & benedictio facie dorum & Thiphilim, & Meriza, & Fimbrie, & ad emendandum librum testamenti, & ad legendum in eo certis horis. Omnia ista opera docent opiniones utiles, nec indigemus de his disputatione prolixius, quia sunt manifesta.

De Præceptis Decimę partis.

Capitulum. XLVI.

Decima partis præcepta respiciunt dominum sanctuarii & venerationis, & ministros illos & modum intrandi in sanctuarium. Nos autem iam fecimus seri velitatem huius partis in genere. Notum est q̄ seruitores idolorum intendebant construere idolis palatia & disponere imagines in montib⁹ excelsis. Ex idcirco elegit Abraham pater noster motem Moria, & in ipso fecit sciri rationē unitatis creatoris, & oravit versus occidentem, & domus quę dicebatur sancta sanctorum erat in parte occidentis. Et hæc est ratio quare dixerunt sapientes Gloria in occidente. Ostensum est etiā nobis alibi q̄ Abraham determinauit partem orationis, scilicet dominum quę dicitur sancti sanctorum. Causa vero huius rei secundum me est, quia credulitas seruiti Solis manifesta erat & diffusa per totum mundum. Et q̄ ipse erat deus, & sine dubio geantes omnes tunc orabant versus orientem. Propter hoc igitur Abraham conuerter faciem suam ad occidentem in monte Moria, scilicet in loco sanctuarium: & posuit dorsum versus foli ortum, sicut scis q̄ Israel in tempore quo negaverunt deum, & conuersi sunt ad opiniones antiquas corruptas, faciebant in sanctuario, sicut dixit propheta. Dorsum suum ad palatum domini, & facies eorum ad orientem, & inclinabant foli ad orientem. Non est autem dubium apud me quin locus ille quem elegit Abraham in spiritu prophetæ, notus fuit Moysi & multis aliis, quia Abraham præcepit ut ibi esset dominus seruiti, sicut dixit Angilos in expositione versus illi⁹. Vocavit nomē illius loci Domin⁹ videtur. Dicit ergo: seruiti & oravit Abraham in eodem loco, & dixit: hic seruant generationes, sed non propalauit nomen illius loci lex sed inquit dicens, in hoc loco quem elegit dominus. In ista vero ratione secundum intellectum meum tria sunt quare scilicet non fuit nominatus locus ille. Primum q̄ ne genes appropriarent sibi, & super eos litigarent cum scirent q̄ lex elegerat locum illum plus q̄ alia loca mudi. Secunda vero fuit ne gentes in quarum potestate erat, destruerent locum illum. Tertia vero ratio efficacior fuit, ne quilibet tribus vellet habere locum illum in forte sua: et propter hoc orac-

tur lites & iurgia inter filios Israel, sicut contigit in questione sacerdotii. Et propter hoc etiam prohibitura fuit ne construeretur sanctuarium donec haberent regem & potestates & imperium remanebat penes vinum: & per hoc quicquerer contradicto, sicut offendimus in alio loco. Num etiam est qd antiquae gentes edificabant palatia stellarum, & ponebant eis imagines: in quas conueniebant ut seruirent eis, & vocabatur nominibus illarum stellarum, vel partium cœli. Nobis autem præceptum fuit ut adificaremus palatium in nomine creatoris, & ut poneremus ibi arcæ fœderis & duas tabulas legis, in quibus erat scriptum. Ego dñs Deus tuus: & non tibi dñi alii. Scitur etiam est qd principium credulitatis prophete est prius credulitate legis, quia nisi esset propheta non esset lex. Prophetia vero venit super prophetam mediante angelo. Vocabutus angelus domini Abraham. Et iterum. Dixit illi angelus domini. Principium etiam ppherie Moyse fuit mediante angelo, sicut dictum est. Apparuit ei angelus domini in flammam ignis. Ostensum est autem qd credulitas qd angeli sunt, precedit prophetiam, & prophetia prior est lege. Cui vero gens Zabiorum non intelligeret creatorum esse, & putauerunt qd ens antiquum cui non conuenit priuatio vñq; est colum & stelle suæ & qd potentis que proueniat ex ipsis super imagines & super quasdam arbores, scilicet Aferoth, putauerunt qd arbres & imagines offendebant eis venitura, vel veilla, vel noctua, sicut offendit tibi in opinionib; eorum de prophetis idolorum & prophetis arborum. Cum vero patuit veritas intelligentibus, & fuit scitum qd est ens qd nec est corpus nec potentia in corpore, & ipse est verus deus, & est unus: et qd sunt alia entia separata, quae non sunt corpora: quibus datum est esse a creatore: & qd ipsi sunt angeli, & qd omnia ista sunt præter colum & stellas suas sunt scitum vere qd ipsi angeli delcedunt per prophetiam super prophetas in veritate, non imagines nec arbres. Ostensum est etiam in his quæ presumimus, qd credulitas essentia angelorum sequitur credulitatem essentia creatoris, & ea istis confirmatur credulitas legis. Ad roboram dicitur credulitatem huius principalitatis, creator præcepit fieri super propitoriorum formas duorum angelorum ad firmandum esse angelorum in cordibus hominum, quia ista credulitas recta est secunda post credulitatem creatoris & est principium credulitatis prophete & legis, & destruit idolatriam, sicut latè offendimus Qd si fuisset una sola figura, scilicet unus solus Cherub, accideret ex hoc grandis error, quia putarent homines, qd illa forma esset dei, qui debet esse solus, sicut putabant qui seruebant idolis, & qd angelus esset alius, & ictus traheret homines ad credendum duos deos esse. Cum igitur facti fuerint duo Cherubim, cum eo qd est in lege: Dominus deus tuus, deus unus est: sic matur per hoc esse angelorum: et qd sunt multi: ne homines errerent in eis credentes ipsos esse deos: postq; demonstratum est qd creator unus est, & quia ipse fecit ictos multos. Præcepit infra per cædelabrum ante se ponit proper honorem & pulchritudinem domus: quia domus in qua lucerna semper lucet, & velum distinguit inter unam partem & aliam, est honorabilis. Tu vero iam scis qd multipliciter timerit honor & timor sanctuarii, ut homo sit in humilitate & timore erga sanctuarium, sicut scriptura dixit. Timebitis in sanctuario meo. Ratio vero altaris thymiamatis & incensi & altaris holocaustorum & vñfiliū ipsorum manifesta est. Mensæ autem & panum propōni super ipsam semper, nec rationem nec cauam inteligo, neq; ppter quam intentionem hoc fui factum. In prohibitione vero altaris de lapidibus dolatis, tu scis rationem quam dixerunt in hoc sapientes, sed ratio huius rei apud me manifesta est: quia seruitores idolorum construebant aras suas de lapidibus dolatis: præcepit lex ut non assimilarentur idololatri. Qd autem præcepit altare de terra fieri: dicens Altare de terra facietis mihi, hoc fuit ut elongarent se a ritu eorum. Et si opus esset qd fieret de lapidibus, qd ipsi lapides essent in forma naturali, & prohibuit dolationem lapidis sicut prohibuit picturam, & prohibuit ppterationem arboris iuxta altare. Et in oibus istis una est intentio, ut non seruiremus creatori eo modo quo ipsi seruebant idolis: & proper hanc rationem phibuit generaliter ita sicut dicit scriptura. Sicut seruunt iste gentes idolis suis: sic & ego faciam. Qd est dicere: seruant creatori: ut fugiant, ut scriptura dicit, Quia cœm abominatione quā abominatus est dñs, fecerunt idolis suis. Tu vero sis qd seruunt idolorū qd vocabat Pahor in reportib; illis: eras ut discoperiret se homo versus eos. Et idcirco ppterū est sacerdotib; ut faceret brachas quibus cooperirent operæda in hora sacra fici, & seruera nō ascendebant ad altare pgradus ne discoperirent. Cultus vero & vigilia continua circa sanctuarium, et propter honorē loci, neq; appropinquant ei ictui vel polluti, sicut postea ostendemus. De vniuersitate vero causari ex quib; sequitur honor sanctuarii, & de quib; addiscim⁹ timore eius & reverentia ei⁹, est qd non intet in ipsum obrius vel pollutus, vel huius

Rabi Rossei Aegyptij: ductoris dubi.

rus capite neq; pannosus, et vt omnis qui deseruit eis in sanctuario lauet manus suas et pedes. Eodem ergo modo propter honorem dominus dei addidit honorem ministrorum, & sequentati sunt ab aliis sacerdotes & leuite, & concilius est sacerdoti: us eratus honorabilis, felicit ves- fles sanctitatis propter honorem & pulchritudinem, & q; non ministret in servitio sanctuarii aliquis laetus vel diminutus membris, vel deformis prater consuera formas hominum. Et to- tum istud est propter honorem sacerdotorum, sicut ostensum est in Talmud propter ista scripta quia populus non honorat dominum propter veram formam, & propter complementum mem- brorum suorum, sed propter pulchritudinem vestrum. Et in omnibus istis intentio est vt do- mus dei habeat honorem & pulchritudinem, & ministri eius similiter apud omnes homines. Le- uita vero q; non debet applicare, illud est ne purent homines q; ipse sit expiator peccatorum, si cur dicitur de sacerdotibus. Expedit super eos sacerdos. Intentio vero leuite est dicere cantu so- lummodo, & propter hoc remouebitur ab officio propter defectum voci, quoniam intentio in cantu est vt anima audientium trahantur ad verba anima autem non trahitur nisi ad cantus suaves, & per instrumenta cantus, sicut erat semper in sanctuario. Sacerdotibus autem rectis & etiam sanctis qui erant in sanctuario, non erat eis licet semper inesse, nec intrare in ipsam domum omni tempore, vel intrare in sancta sanctorum nisi sacerdoti maiori in die expiationis tantummodo. & totum istud erat propter honorem sanctuarii. Et quoniam in loco sancto decollabant in singulis diebus multas bestias, decerpabant membratim & crevabant, & ibi la- uabant interiora & intestina: nec est dubium q; si ita dimittere locum, remaneret ibi odor carnium & aliarum rerum: idcirco iussi fuerunt incensum offerre, & subfumigia facere fin- gulis diebus bis in die, scilicet mane & vespere, ut esset dominus boni odoris, & vestes ministri ran- tum in ea. Tu vero scis qd dixerit sapientes, scilicet quoq; ad villam Sicho perueniebat odor subfumigii templi dei. Ex hoc etiam f; malatur in hemibus t; mer & reuentia sanctuarii.

Olei sancti Q: si demus dei contrario modo se habere in fidicis: similiter et honor ei⁹ in cordibus hemis- num diminueret, quia secundi q; anima effunditur ad bonos odores & sequitur eos: ut reflui- gitur & teritur a malis odoribus. In olio vero sancto vocationis duplex erat utilitas: una scilicet bonus odor inuncti: alia vero melioratio & sanctitas: & altus gradus illius rei inuncte cum oleo illo super cernes res alias sui generis, sicut corpus hominis, vestis, vel vrenilia. Et hae emnia redundabant in timore & reuentia sanctuarii: quod erat causa timoris: creatoris per hac etenim imprimatur animus & renerior fit durities cordium. Vide igitur consilia creatoris, & cogitationes eius, quae sunt consilia prouidentia finem istum, ut doceantur corda hominum super timore q; suis cum intrauerint in dominum illum honorabilem, & recipient pra- cepta creatoris quae illumini animi & extendunt viam, & timor unius homines & venerantur illa praecpta, sicut in lege dictum est. Ceteras coram domino dicto tuo in loco quem elegerit deci- mam frugum tuarum & multi & olei, & primegeniti vacuari tuarum & ouium: ut assuefas timere dominum deum tuum emimus deus tuus. Ostensa est igitur intentio creatoris in emni- bus operibus istis. Q: autem prehui uero fieri simile illi et oleu similiter: ratio manifesta est scilicet ne odor similes inueniantur in alio loco extra deum demini, quia tunc anima libenter amplexabitur illa, et ne ascenderet in cor inuncti tali oleo simili sancte cato q; haberet gradum altum, et ex hoc et tenet grandia danni. Q: autem arca portabatur in humeris non in cur- ribus, hoc fidelis j; ppter horum, et ut nihil de ipsa destrueretur, vel immuraretur: nec etiam in extendendo vates de animali. Similiter etiam in superhumerali et rationali etiam in separa- ratione vniuers ab altero, et vt etiam opus vestrum totu; esset textile, nulli simile. Et vt non per- dat fermam et ornatum suum q; si textura. Similiter prehui uito fuit cuiuslibet ministrorum sanctuarii ne se immisceret alterius officie, quia cum comunitentur officia vnuersitate: nec sunt distincta secundum diversitatem personarum: et cœidunt ex hec negligenter et diminutio in ipso scitur. Manifestum est etiam q; q; radibus per quos ascendebatur in templum, erant conditiones et leges propriæ. Aruum vero in uirorum, et similiter atrium exterius virumq; suas habebat confuctitudines et leges, similiter etiam pars domus que dicebatur Sancta Sanctorum. Et totum istud erat additamentum honoris et subtilitatis: & ad incutientem timorem velie- mentem in cordibus eorum qui intrabant in domum domini. Ergo iam ostendimus causas et ra- tiones omnium predeorum particulariter quae pertinebant ad istam partem.

De Præceptis Vndécimæ partis.

Capitulum XLVII.

Ræceptorum quæ cõtinetur in xi. parte, jam prædictim⁹ utilitatè in genere: nūc autem in-
cipimus expōnere rōnes vniuersitatisq; illorū secundū intellectū nostrū. Dicemus ergo
q; les secundū q; exposuit. Anglos phibita erat apud eos ouis decollatio: & omnis pa-
stor corum qui comedebat eas erat abominatione apud eos sicut dictum est: Si sacrificaremus abo-
minationē egypciō in oculis eorū preualeret nobis. Similiter quidā de gēte zaborū seruebat
demonibus & credebat q; apparebat hoīb⁹ i forma hircos. Et idcirco vocabat demones hodos.
Et ista opinio fuit diffusa rēpōre Moysi, sicut Scriptura dixit. Nō immolabist de cetero victimas
suis hodois. & iterū immolat dēmonibus & nō deo. Et idcirco illi de gēte zaborū qui hoc crede-
bant, prohibiti erāt comedere hircos. Vaccinū autē decollationē abhorabant plures ministrorū
idolorū: & omnes honorabāt istā spēcī aīalium. Et ppter hoc inueniuntur hoīes in India qui nō
occidūt boves vñq; hodie: licet in tertiis ipsoī decollētū alię species aīalium. Ad tollēdas fuit
istas credulitatis iūsi fuiū applicare tres istas species tārāmō bestiarū, scilicet boves, & oves,
& hodos: donec sciatur q; ea que ipsi reputabāt finem seruiti: illa inquā applicatur creatori: &
per tale opus remittitur peccata. Sic ergo sanan̄ credulitatis male que sunt infirmates anima-
rum: quoniam oīs dolor & infirmitas nō curatur nisi per contrariū suum: & similiter illa infirmi-
tas. Propter hanc eandem intentionem iūsi fuiū decollare arītem pachalem in Egypto: &
et fundere sanguinem eius in portis a parte exteriori vt mundaremur ab illis credulitatibus:
& vt sciretur q; nos intēdimus in cōtrāniū ipsorū: & vt cedatur quia illud qd ipsi putabāt esse
causam irā & mortis, est causa vītē: per quā etiā effugitur mōs sicut Scriptura dixit. Propria-
bitur dñs super portas illas: & nō permettit percutiōre intrare in domos vestras ad interficien-
dum: & totum hoc p munere reuelatiōnis seruiti: & ad tollēdū illud in quo cauti erant &
attenti qui idolis seruebāt. Hęc igitur causa & ratio electionis istarū triū specierū solitimo-
do ad applicandū: adiungitur etiam huic caufē illa ratio: q; iste tres species inueniuntur vñq; in
ter homines nō sicut illa quā ministri idolorū idolis applicabant: scilicet Leones & Vrlos: &
feras alias: sicut dicit in libro zenit. Et quoniam non poterat quilibet offere bestiam pceptum
est vt applicario fieret de volucib⁹ quæ inueniuntur in terra promissionis: & de illis quæ faci-
lius inueniuntur: sicut sunt rūrtures & columbae. Qui vero non poterant volucres applicare
offeret panem coctum quoctig: modorum qui cocti erant tūc temporis: scilicet vel in furno vel
in patella vel quoctig alio modo. Qui autem nō poterat habere panem coctum aliquo istorum
modorum, offerebat farinam secundum voluntatem suam. Offendit poēta nobis q; si non fecer-
rimus speciem istam seruiti: scilicet applicationes: non sumus culpabiles propter hoc sicut scri-
ptura dixit. Cum non noueris, non habebis propter hoc. Et quoniam idololatriæ nō offerabant
idolis panem nisi fermentatum: & eligebant offere dulcia: & in omnibus applicationibus ap-
ponebant mel: sicut fuitum est ex libris quos prædicti: & similiter non inuenimus q; si appone-
rent in aliqua applicatione suarum: ideo prohibitum est nobis ne offerrēmus fermentum neg-
mel: & præceptum est nobis vt apponēremus sal in dei applicatione. Præcepit etiam lex vt os-
mires applications essent complete in membris suis: & q; nullus defectus sit in eis: ne contem-
ptibiles sint applicationes: & ne dedigatio offerentium reperiatur in his quæ applicant creatori
sicut propheta dixit. Offer principi tuo. Propter hāc etiam rationem præceptum est ne applica-
remus bouē vel arītem vel hodoī minorem. vii. diebus: quia talis fetus sordidus est sicut si ēt
abortiuſ. Propter hoc etiam prohibitum est offerti mercedē scorti vel precium venditionis
canis: quia talia vila sunt & contemptibilia. Et eadem ratio est in turribus & colib⁹ maioris-
bus: quia minores sunt meliores q; maiores. Cōfimilis ratio est in hoc quia oblationes de farina
cum oleo frigebāt. scilicet q; sunt melioris saporis. Præcepit etiam in eis apponi thus propter
bonum sui odorem in omni loco vbi fuit inuenētus odor carnis crenate propter honore applica-
tionis. Et ne videatur in tempore in quo cōtempribilis appetit & sordida, præcepit extorciā ho-
locaustum & in tertio relatarū: licet rotum deberet comburi. Inuenimus igitur q; semper obser-
uant intentionē istam: & docti sunt super ea: sicut propheta dixit. In eo q; dicitis mensa domi-
ni cōtaminata & cibis eius vili. Eadem est ratio quare pollutus non debet comedere de appli-
catione: neq; comedatur ipsa applicatio cum polluta fuerit negi post tempus statutum: neq; cū latus nō dī
postposita fuerit. Et debet comedti in loco separato: holocaustū vero quia rotum applicatur deo comedere
non comedetu r villo modo. Qd vero applicatum fuerit pro peccato vd culpa, comedet in anno de applica-
& in ipsa die sacrifici, & in ipsa nocte iolummodo. Sacrificia vero & quæ comedebant de secunda ratione.

Rabbi Rossei Aegyptijs: duxoris dubi.

decima quæ sunt istis minoræ: & vocatur sancta minoræ: comedentur in tota ciuitate Hierusalim eadem die: quia postea nihil valerent. Propter honorem etiam applicationis & omnium quæ se parabantur in nomine creatoris, prohibiti fuit ne quis experiretur sanctificari in nomine ipsius quod qui faceret, necessaria erat ei indulgentia: & ipse addet quintam partem, Iice per errorem feci ser. Similiter prohibiti est ne quis congereretur in viuis propriis res sanctificatas: & tortu hoc factum est propter honorem applicationis. Ad cautelam etiam prohibitum fuit iudicium cōmutationis: quia si licitum esset commutare malum pro bono, & surparere homines licentiam cōmutationi boni pro malo: & dicere quod erat melius: & dedit iudicium in hoc quod ipsa & sua cōmutatione essent sanctæ. Quod autem iussi fūimus quicquid voluerit redimere aliquid de his quæ sanctificauit domino, ut addat quintam partem: ratio in hoc manifesta est, quia homo inredit semper commodo suo: & natura eius est manu claudere fuger bonis suis & pecunia. Et non disputabit nec inquietur ut sciat precium illius sanctificati: & idcirco fuerit additamentum prouulm ut necesse habeat vendere aliud ab illo propter emptionem illius. Et totum istud est prouulm ne vile habeatur quod voulit deo: vel applicatio quā ei offert. Ratio vero quare oblatio sacerdotis debet comburi: est quia omnis sacerdos debet applicare applicationem suā manu propria: quod si applicauerit oblationem suā: & ipse comedenter eam: idem est ac si nihil obruisset. Et pater hoc debet cōburi. Iudicia vero quæ sunt appropriata Paschæ & in comedendo affun tantummodo, & in nocte pasche, & in vna domo: & quod non frangeret oīlūm: ratius est in omnib[us] his manifesta: quia secundum quod preceptum erat datum in festinancia, quia tardare non poterant. Si militier etiā nō vacabat eis preparare cibos nec ossa frāgere, neque mittere encensia de vna domo ad alia & expectare nūcūm donec reuertaruntur: quoniā quia illa sunt opera vacationis. Intentio in festinancia fuit: quia si aliquis tardaret & non exiret cum vniuersitate exercitu, fortassis intercipitur ab Aegyptiis & interficeretur. Ex remanenti ista lex in perpetuū, sicut scriptura dixit. Observabili legem istam in tempore suo singulis annis. Quid autem dixerunt sapientes, quod nō comedentur ariete paſchali præter illos q[uod] ad hoc cēnt numerati, solūmodo istud fuit ppter emptionem arietis: & quod nullus initiatur vel propinquuo/vel proximo/ vel cuiuscumq[ue] aliis: & continget neglegēta in precepto. Prohibitionē vero ne comedenter ariete illo incircicis, causa fuit quā propalauerunt nobis sapientes, scilicet quia dimiserunt preceptum circisionis in longitudine dierū seruitutis aegyptiæ, & cōmisi cum egyptiis serui sunt ritus eorum. Et cum fuit pceptū datu[m] de pascha & mandatis fuit ne decipiantur arietem donec dominus domus & filii eius & tota familia ipsius circiscideretur: necesse habuerunt circuncidi omnes: & miscebatur sanguis circumcisio[n]is cum sanguine arietis paſchalis in multitudine circumscitorum. Hanc autem rationem innuit propheta cum diceret. Trāfisi per te, & vidi te inuoluta in sanguinibus tuis. Et exposuerunt sapientes, scilicet in sanguine pasche & in sanguine circumcisio[n]is. Scito etiam quod gens Zabiorum odio habebat sanguinem validem: & reputabant pollutionem magnam: & tamen comedebant ipsum: quod dicebant quod erat cibus demonum: & quicunque comedente cōiungeretur eis: & venirent ad ipsum: & facerent ipsum facre diuinationes: sicut putat gens secundum modū das monum. Erant autem aliqui de gente illa quibus erat difficile comedere sanguinem: quia natura hoīis abhorret illū. Cū vero decolabat aliquā bestiā, recipiebat sanguinē in aliquo vale: vel in ali qua foue: & vescebarū carnibus illius sacrifici circa sanguinē illū: quia putabat quod demones comedent sanguinē illū: quod putabat vr ester cibus eorum: & ipsi comedebant carnes: & p[ro] hoc putabat quod esset iter eos amicitia & dilectio sicut si oīs comedenter in eadē mēta: & essent de vna & eadē voluntate & societate. Putabant etiā quod demones venerabat ad eos in formis & nūcialbat eis magna qdā & secreta: & ostendebant eis commoda magna. Omnes opiniores iste celebres fuerunt in rē pore illo: & ritus illi fuerunt recepti & noti: de quibus vniuersitas populi non dubitabant. Cum vero venit lex vera ad tollendū & curandū omnes istas egritudines antiquas, prohibuit ne sanguis comedenter: curius prohibitionē posuit qualem idolatriæ dicens: Est undam iram meā in animam quæ sanguinem comedenter, sicut & dixit. Dabo iram meam in illum qui filios suos idolis obruerit. Huiusmodi vero ratio non inuenitur in aliis præceptis nisi in idolatriæ & in eis sanguinis tantummodo quātum ipsius comestio inducit ad quādam speciem idolatriæ, quæ est seruitus diabolorum. Lex autem mundificavit sanguinem & precepit ut mundus esset quietus tangere ipsum: & precepit ipsum distillari super Aaron & super vestimenta eius, dicens: Sanctificabitur ipse & vestimenta ipsius. Precepit etiam ut effunderet super altare: & posuit totum seruum in effusione sanguinis non ipsius collectione, sicut dixit. Dedit vobis ipsum su-

Sacerdotis
oblatio quae
re debet cōburi.
Cur nō frā-
gerem os vli
i sacrificio
paſchali.

Car sanguis
non comedē-
getur.

per altare ad propitiandū. & hēc est effusio sicut dixit. Totum sanguinem effundes. & iterum. Sanguis sacrificiorum tuorum effundetur. Similiter præcepit ut effundaretur. Languis omnis bestiarū quæ debet decollari, sicut non est applicatio. sicut dictum est. Effundes super terram sanguinem sicut aquam. Prohibuit etiam ne congregarentur circa sanguinem: & ne comedentes ibi, sicut dictum est. Non comedetis super sanguinem. Cum vero multiplicaretur fuerunt iniquitates eorum: & ambulauerunt in ritibus gentium inter quas educati fuerant in comedendo circa sanguinem ut coniungerentur demonibus: prohibuit nobis ne comederemus carnem coe cupiscentie in deserto: sed q̄ oīa essent pacifica. Dicit etiam q̄ ratio & causa in hoc: scilicet ut effundere sanguis super altare, erat ne convenienter circa sanguinem, sicut scriptura dixit. Ut ad ducenti filii Israhel sacrificare sua que sacrificant in superficie campi coram domino in porta tabernaculi testamenti. Et postea subdividit. Non immolent amplius victimas suas hōdis. Omisit autem rationem ferū & volucris: quia non erit applicatio de feris vlo modo: nec applicabuntur volucres pro pacificis. Et idcirco præcepit dominus ut decollarent omnem feram, & omnē volucrem quibus licet erat vefci: & operarent sanguinem eorum puluere, ne convenienter circa ipsum ad comedendū ibi: consuminetur inter ipsos societas & coniunctio inter ipsos & demones. Scito q̄ ista credulitas fuit scita in tempore Moysi magistri nostri: & multi sequebantur illam: & deceptiabantur in ipsa sicut scriptura dicit. Sacrificant demonibus & non deo. Sapientes autem expoferunt qd̄ dictū est. Non deo: & dixerunt. Non prohibuerunt se a seruio rerum entū do nec etiam seruerunt rebus imaginabilibus: scilicet que transeunt per imaginationem: & hēc est umbra: & dixerunt. Non lufescit eis ut seruerint soli & lunę & stellis: scilicet fertuunt umbra ipsorum. Scito etiam q̄ carnes concupiscentie non fuerunt prohibite nisi in deserto tantummodo: q̄a opinio eorum nota in tempore illo fu: t: q̄a daemons morabantur in desertis & ibi apparetant & loquebantur: fed non apparetant in ciuitatibus, nec in locis populatis, ita etiam q̄ quicunq̄ volet aliquid de talibus quæ risu digna sunt, exhibat de villis ad loca deserta & inua hominibus. Propter hoc igitur licet fuerunt carnes concupiscentie postq̄ ingressi sunt terram promissiōnis. Praterea fortitudi illius egritudinis debilitata est & diminuta etiam tam longo tempore: quia pauci facti sunt qui loquebantur ritus illos: & etiam graue era: & quasi impossibile ut quicunq̄ vellet comedere carnes venire in Hierusalem. Propter hoc igitur non fuerunt prohibiti carnes nisi in deserto. Scito etiam q̄ quanto peccatum fuerit gratius, erit eius applicatio vilior in specie. Et idcirco pro peccato idolatrie capra vna tantummodo: & p̄ peccato vniuersi lius agna vna vel capra vna: quia in omni genere rerum vilior est feminina q̄ masculus. Sed nullum peccatum maius est idolatria: nec aliqua species vilior est q̄ capra. Applicatio vero regis pro errore suo erat hōdis: sacerdotis autem maioris & concilii: quia error eorum non erat in facto, sed in deceptione tanquammodo: applicatio eorum fuit in tauris: & in idolatria fuerunt hōdi. Holocaustum vero qd̄ totum offerebatur domino non erat nisi masculus cuiuscumq; fuit specie. Secundum hanc igitur rationem diminuebant aromata & odores boni & apparatus oblationis peccatoris & mulieris zelat̄ a viro: quia est fulpicio peccati. Ex prohibitum est ne applicaretur cum oleo: nec cum thure: & subtraxit illis apparatus istum: quia fuit adducta mulier pro re foeda: & super factō turpi. Haec autem opa videntur quasi per ea doceantur homines ut revertantur ad dominum: & quasi dicatur eis. Pro malitia operum tuorum applicatio tua fuit in defectu. Applicatio vero zelat̄ a viro, cuius opus turpius erat q̄ opus erratis, vilior fuit: scilicet satina hōdei. Qia ista particularia ostenta sunt iam per ordinem: & rationes eorum sunt mirabiles. Similiter dixerunt sapientes q̄ ratio quare applicatio diei expiationum erat taurus: est pro obtinere ventus super factō vili. Secundum hanc igitur rationem quam dixerunt, & secundū q̄ mihi videtur ratio quare Hacacot sunt ram in vno q̄ in multis, scilicet in hōdis felorum, & in hōdis neomeniarum: & in hōdis expiationum, & in hōdis idolorum: & in his omnibus secundum me ratio, & quam ipsi tunc faciebant, erat quia offerabant hōdis, sicut ostendit scriptura dicens. Non immolabunt amplius victimas suas hōdis. Sapientes vero assignaverunt rationem & cauſam in hoc q̄ remissio peccati vniuersitatis ficiat in hōdis, scilicet quia omnīs synagogi Israhel peccauit primo in facto hōdi: scilicet quando vendiderunt Ioseph: & occidērunt hōdem. Ite autem ratio non sit leuis apud te: qui finis omnium istorum operum est ut imprimā aīc peccateris: quia necesse est ei ut semper reducat ad memoriam peccatum suū, sicut David dixit. Peccatum nūcum contra me est semper: & q̄ ipse & filii sui & oīs posteritas sua

Rabi Rossei de Egyptis: ducoris dubi.

petendi veniam cum seruitio generis illius rei in qua peccauit: scilicet ut si peccauerit in seruitio rerum, seruari creatori de pecunia sua. Quod si fuerit in delectatione carnis, affliger carnem suam in tetuus & vigilia. Si vero peccauerit in his quae spectant ad animam frangere virtutem illud: de exercebit alim in contrario illius virtutis, sicut ostendimus alibi. Quod si peccatum fuerit in opinione: vel in scientia: sive acciderit per ignorantiam suam sive per eius debilitatem & negligientiam circa veritatis inquisitionem, emendabit hoc remouendo cogitationes illas a se: & subtrahendo cogitatui sui ab omnibus rebus mundanis sed cogitatibus circa intelligentiam tantummodo: & disputabit de his quae necesse est credi, sicut scriptura dicit. Si videt solem cum fulgeret & lunam incedentem clare & legitatam est cor meum in abscondito: & osculatus sum manum meam. Hec autem similitudo est, quia debet homo se contineat in hora dubitationis donec inquirat veritatem, sicut ostendimus in principio huius libri: sicut vides fieri in eo quod fit pro facto virtuti: & est applicatio illius & omnis quae fit de genere eius in loco ipsius, tauri & virtutis. Similiter quia peccatum aliud fuit in hoc modo: & seruitio fuit in eodem genere. Cum vero rationes istae infixa fuerint in anima, erit istud sine dubio tamen ut abstineatur a peccato gravi & recedatur ab eo ne indiget veniam longa cum labore magno. Et forsitan non acquiretur veniam. Et idcirco necessarium est ut homo caueat sibi a peccato & fugiat illud. Et hac utilitas est manifesta nimis: & idcirco induxit hanc rationem. Videlicet autem mihi ut doceam te super quodam verbo valde mirabili: licet eius planum non sit de ratione libri: & hoc est quod dictum est in hinc pro peccato hacat noue luna. Hacat domino quod non dixit in hircis omnium solennitatem, nec in aliis Hacato. Huius autem rei ratio manifesta est apud me: & hec est quae applicationes quas applicat universitas in solennitatibus, scilicet hacaet omnes sunt holocausta. In quolibet autem diuturno illorum erat hircus hacat: & desebat comes di holocausta vero omnino cremabantur: & idcirco dictum est de ipsis Hacato domino & non per sacrificia domino, quia ista comedebantur, non erat dicendum de eis dominis: sicut exponam rationem huius rei in hoc capitulo. Non afermat igitur in corde tuo quod dicatur de hircis hacat domino: quia comedendi erant nec cremantur. Et quoniam timendum est ne ascendas in cor aliquius quod hircus necomenie est applicatio lunae sicut aegypti faciebant qui faciebant applicationes lunae in initis mensium: idcirco dictum est domino & non luna. Hoc autem non est timendum in hircis solennitatum nec in aliis: quoniam ista dies nulli sunt initia mensium, nec habent signum aliquod naturale: sed sunt praecpta nobis data. Initia vero lunationum non sunt innovata per legem: sed gentes applicabant in ipsis luna: sicut solebant offerre soli in ascensionibus suis: & in solstitiis in gradibus certis & constellacionibus nominis: sicut scitum est ex libris eorum. Et idcirco ista inuocatio fuit in ratione hirci. Et dictum de eo domino, ad remouendum de coribus laborantibus antiquis infirmis: scito quod omnis hacat: de quo credebarunt quod remitteret culpas multas vel aliquam culpam, debebat omnino cremari extra castra non super altare: quo nam non cremabatur super altare nisi holocaustus. Et ideo vocatum est altare holocaustorum. Propter hoc etiam odor holocausti vocatus est odor acceptabilis domino: & sic est omne subfumigium odor acceptabilis: & hoc est etiam sine dubio ad tollendum credulitate idolatria sicut ostendimus. Crematio vero hacat erat ut sciretur quia peccatum illud deletum erat sicut corpus illud cremari: & nihil remanebit de peccato illo, sicut nulle reliquia erant de illo hacat quod non sunt crematae. Et idcirco non erat oculi acceptabilis domino: immo contrarium eius: scilicet quia erat fumus quem nollebant offiscere: & proper hoc debebat omnino comburi extra castra. Nonne vides quod dictum est de oblatione zelotypie, oblatio rememorans peccatum: non quod sit res acceptabilis. Et quoniam hircus emissarius iubebatur proper veniam multarum culparum unius veritatis: adeo quod non erat hacat populi quod tantum posset parere quantum ille erat, sicut si deferreret omnia peccata: proper hoc non precepit lex ut decollaret nec ut cremaretur: nec ut offerretur aliquo modo: sed ut elongaretur & ageretur ad terram aliquam deferrat. Nulli vero dubium est quia peccata non sunt corpora que possint portari super humeros: sed opera ista imprimuntur animabus donec confortetur in eis virtus operata. Ut reuerteretur & recedat ab operibus malis. Hoc autem signum est ut probatio quod recedimus a peccatis, et quod quasi proiciamus ipsa post terga et elongamus a nobis in fine elongationis. In oblatione vero vini nullam inueni rationem vel modum: quia seruantes idolorum applicabant et offerabant illud. Fuerunt autem quidam de expostoribus qui dixerunt quod causa et ratione est quod primariae concupiscentiae cuius locus est hepatis, est caro: et primaria vitalis cuius locus est cor: et vini. Pari ergo non poterat ait rationis cuius locus est cerebrum, delectat in genibus instrumentorum musicorum. Proper hoc igitur quod melior

ra sunt & magis delectabilia quantum ad ista tria genera applicare coram dño. Et idcirco fuit applicatio caro vinum & cantus. Vtilitatis vero solennitatum scita est caula & ratiō: quę est vt vigore in coribus illis & operibus fēnūriō p̄ceptorum: & societas & amor hominū inter se. Prēterea p̄ceptrum cōciliī congregandi ratio etius fuit vt audiant & addiscant. Et p̄cium de cīna: secundę erat pro expēna cum ascenderet ad dies festos: sicut offēndimus. Fructus etiam arborum in anno quartō: & p̄cium decimā secundę erant vt sufficeret ad expēnas faciendas in cibis ibidem: neq̄ lex dedit licētiā vt vēderent illa p̄opret alias necessitates: vel q̄ differeret in aliud tempus: sed fieret sicut dicitur est in lege singulis annis. Ex idcirco necessariū erat vt de illis largirentur pauperibus. Similiter redditū homines cautos ut facerent elemosynas in diebus festis: sicut dicitur est. Lataaberis in die festo tu & leuita & aduena & pupillus & viuda. lāgit diximus rōnes & caulas partis hui⁹ & multa singula rōne ipsius.

De P̄ceptis Duodecimē partis.

Capitulū XLVIII.

Licet p̄diximus rationes p̄ceptorum partis duodecimē generaliter: adiciam tamē adhuc expositionem rationum cōmunitū istis partis sicut necesse est: & p̄feta dicā rationē & caulfā cuiuslibet singularis secundum q̄ ego intellexero. Scito igitur q̄ lex ista quoque fuit data Moyli magistro nōq̄ denotatur ab eo: data fuit ad alleliandū seruitia & onera gratia & labore in omnibus: de quibus si cogitaueris in corde tuo q̄ in eis labor magnus vel onus grava: iſtud euenerit ribi quia nescit consuetudines & ritus antiquos qui vigebant in diebus illis. Oportet autē vt videoas quę sit differentia inter hoc q̄ aliquis comburat filium suum pro seruitio: vel comburat columbum aliquem: & tunc cognolces p̄tinentiā: sicut scriptura dicit. Filios suos & filias suas igni cōburūt: idolis suis hec erat seruitia illog. Seruitū vero nostrū loco illius est q̄ nos cremamus colibā vel pugillū farinę. Sed in hec ait im properauit istud dñs ḡeti nostre: sicut pp̄heta dixit. Popule meus quid feci tibi: vel in quo contristau te: responde mihi & iterum. Quid iniqūitatis inuenierunt parētes vestri in me q̄ reosserunt a me? Et iſtorum veriū sententia eadem est. Hoc ait qđ p̄emissimus: magnū est: ne recedat a corde tuo. Post hoc igitur dicam quia iam offēndimus q̄ intēcio circa sanctuarium est operari aliquā ad honorem ipsius: & vt timeatur: sicut scriptura dicit Sanctuarium meū timebitis. Omnis autem rei honorabilis honor & dignitas vilescit in anima cītūlūq̄ nimis assuefacti illius rei: & timor diminuit & reuertitur. Super hac autem ratione iam docuerunt nos sapientes in quibusdam: de quibus non oportet hic facere mentionē. Propter hoc igitur prohibuit dominus ne polluti ingredierentur in sanctuarium: licet genera pollutionis sint multa adeo q̄ vix inueniās mūdiū vnum de mille. Quia si eualeat a tactū cadaveris: nō euader a tactū alii cuius oculo serpentum que semper inueniuntur in dominibus: vel in cibis: vel in potibus: & semper homines incident in eis. Si vero effugerit omnia ista: non effugiet tactū menstruare: vel fluxus: vel leprosi: vel lecti sui. Et si effugerit ista: nō effugiet accessum ad vxorē vel pollutionē nocturnā. Licet ait ab isti mundari fuit: nō intrabit in sanctuarium donec sol occidat. Sed prohibiūt est ne ingrediātur in sanctuarium de nocte: sicut offēndum est in locis suis. Poterit autem contingere q̄ in eadē nocte contingent & renouabūtur casū pollutionis: & tū factū fuit mane reuertens hō ad pollutionē suā fuit i die heſteria: & hoc totū erit cā elogatiōis a sanctuario: & vt homo nō ingrediatur in ipsum omni tempore. Tu etiam sis & homo nō debet intrare in atrium sanctuarī ad faciendū seruitū: licet sic mundus: donec balnearit. Et per ista firmatur timor & contritio cordis: quę inducit humilitatem. Cum vero pollutioni inveniatur maior erit difficultius homini mundari ab ea: & munditia rātior inueniatur: quātū magis cum se applicauerit mortuis ḡp̄nquis & vicinis: que quotidiū inueniuntur plusq̄ alii pollutiones. Ab hac autem pollutione non potest alius mundari nisi cum cinere virula: licet hoc difficile inueniatur: & etiam post vi. dies. Infirmitas vero fluxus & menstruari est maior q̄ tactus pollutioni: & id cīro necessariū sunt septem dies. Qui vero terigerit illos: indiget vno die. Māditia vero fluxus non perficitur nisi cum applicatione: quia illud frequētius inueniatur q̄ menstrua: hec autem omnia sunt immūdītē & pollutiones scilicet fluxus & menstrua: & leprosus: & mortuus: & cadaver: & serpenta & semen. In his iudiciis communicant multi fines. Primus est elongatio ab immunditiis: secundū reuertens sanctuarī: tertius vero cauere a confitēndiū nobis laboriosis quę vigebant in gēte zaborū: sicut modo audies: quartus ad leuandū laborem. Et q̄ non prohibeat̄ homo ratione immunditie & pollutionis a p̄tectione negotiorum suorum. Ratio fīgū

Vtilitas fo
lēnitatum.

Lex Moyli
cur data.

Cūt polūtū
non intēci
sanctuarī.
Genera polū
tutionū mu
ta.

Rabi Rossei Aegyptijs: duxoris dubi.

munditie & pollutionis non dependet nisi de sanctificatione solimō: sicut scriptura dixit, Omne fæcum non tangere. Quamvis ad alia verò non est culpabilis: sicut etiam permanist in pollutione sua diebus multis secundū voluntatem suā. Qd autem scitum est de ritibus gentium Zabiae vñq ad rēpora ista in partibus orientis, scilicet reliqui illorū qui seruebāt igni, est q̄ menstruata q̄ erat in ipso effet in domo sola, & ceterabant loca in quibus posuerat pede suū: & qui loquebatur cū ea pollutus erat. Et si transiret venetus super menstruatam & super mundum, pollueretur ipse mundus. Nunc igitur vide quārum distat inter hoc onus graue: & illud qd est secundum legem nostram, sicut dixerunt sapientes postri. Quicquid mulier solet facere marito suo: & menstruata faciet viro suo quibuscum exceptis. Nec prohibetur ab ea nisi vt nō accedat ad eam in die menstruarum. De cōsuetudine vero seita Zabie gēris erat q̄ quicquid recedit a corpore, sive vnguis, sive capillus, sive sanguis, est pollutus. Et ppter hoc tōtor & phlebotomator est pollutus in oculis ipsorum: quia tāgit languine vel capillari. Qui aut capilli conderent debebat lauari in aqua vitri: & multa ridiculosa similia istis. Nos autem non dicimus pollutionē vel mudiā nō nisi respectu sanctificatiōis & sanctuarii. Qd aut scriptura dicit, Sanctificabimini & eritis sancti non fuit dictum ratione pollutionis, vel munditie aliquo modo sicut dixerunt sapientes. Sancti enim, hoc est sanctitas praeceptorum vocatus pollutionis: sicut dictum est in fundamentis & principiis praeceptorū, que sunt tres. Idolatria, & incestus & adulterium: tertium est homicidium. In tertio idolorum dixit: De semine tuo dedit idolo ut pollueret sanctuarium nostrum. In ictu vero & adulterio dixit: Ne polluamini in oībus istis. In homicidio vero dixit: Ne polluatis terrā. Inuenies autē q̄ pollutio tripli dicitur. Vno mō in phibitionibus & rebellione cōtra p̄cepta, vel in opere, vel in opinione. Secundo modo sup' iordis & immunitatis: sicut Hieremias dixit, Pollutionis sua in aliis suis. Tertio modo p rationibus que ascendunt super cor. Cagendo vel accipiendo, vel cōtterendo se alicui. Secundū ictum vltimū modū dixerunt sapientes nostri. Verba legis non recipiunt pollutionē. Sanctitas quoq̄ dicitur tripli modis contrariis predictis. Quoniam vero pollutionis ex contactu mortui imunditia nō ceperatur nisi post sep̄ē dics & cū cinere virule, facerentes autem necessario habebant ingredi semper in sanctuarium, ad applicandum & ministrandum: phibita fuit sacerdoti pollutionis mortui solimodo nisi in magna necessitate, cum difficile sit fecundū naturam recedere ab illo: sicut in propinquitate patris, & matris, fratrū, & filiorū in morte ipsorum. Et quia valde necessarium erat ut princeps sacerdotum semper esset in sanctuario, sicut scriptura dixit, Erat semper limina super frontē eius, phibita fuit ei pollutionis etiam in prædictis propinquis carnalibus. Nonne videt q̄ mulieres communicabāt in hac prohibitiōe: uxores filiorum Aaron nec filie ipsius, quia non erant necessarie in applicationib⁹? Quia vero vix cōtingit ut homo nō erreret, & fortassis intraret in sanctuarium pollutus: vel comedet sanctificatus pollutionis existēs: & hoc faciet fortassis per superbiam: sicut pleriq̄ malorū faciūt abominationes graues per superbiam: idcirco præceptum est fieri applicationes ad consequendum veniam super pollutionē sanctuarium, & sanctificatum est. Quidam vero applications sunt pro superbia: quedā autem pro errore secundum species suas: & illi sunt hirci solennitatis, hirci neomeniaturum, & hircus emissarius, sicut oftensum est in locis suis: ne superbis puret q̄ non peccet grauiter q̄ pollutus sanctuarium domini: sed scit quia indulgunt est ei proper hircum, sicut scriptura dicit. Nō morientur in pollutione sua quia poluerunt sanctuarium meum, qd est inter illos, & dixit: Protabit Aaron delictū sanctificationis, & reperit rationē istā multotens. Pollutionis vero lepra: tā expouimus rationē, & sapientes docuerunt nos principalitatē q̄ est fundata in hoc: & dixerūt q̄ ista pena inficta pro lingua mala qua in hoc: & q̄ ista plaga incipit a dominibus. Qd si conuerteret homo a peccato suo, & sanatur illa plaga. Si vero perfuerat in ictu sua, plaga adheret vestibus, potestea vero corpori. Istud autē miraculū sciēt fuit in lege vestra sicut & aquē zelotypiē. Vt illas autē huius credituris est manifesta. Præstera alia est virilitas, quia lepra transit ad alium & boves abhorrent ea naturaliter. Rationē vero munditie lepræ q̄ debet fieri cū ligno cedrino, & origano, & cū rincētū rubet, & cū duabus volucribus, sapientes offenduerunt nobis & caulfam eius & non congruit illud rationi ligni cedrini, nec origani, nec colonis rubet quātum ad vitulam ruſam. Similiter non inueni rationē cui inuitat in manipulo origani cū quo effundit sanguis arietis paschalidis. Ratio vero quare vitula rufa vocatur Hacat: quia perficitur per eam munditia illi us q̄ pollutus est ex mortuo: & ingredieretur potesta sanctuarium. Et ratio est quia potest pollutus est ex mortuo: prohibitum est ei ne vñq̄ comedat sanctificata, nisi cēt vacca ista q̄ portat peccatum illud: sicut lamina pontificis indulgebat in pollutione, & sicut hirci ceterati. Et idcirco pollutus

et vestibus qui laborat in facto vitulæ & hircorum crematorum, sicut & de hirco emissario creditur quod propter multitudinem peccatorum quæ portat polluitur omnis qui tangit illum, lâ ostendimus de rationibus huius partis quod sciimus.

De preceptis Decimæ tertie partis. Cap. XLIX.

Ræceptorum quæ spectant ad partem decimæ tertiam tam ostendimus in hoc libro & in Galio loco utilitatem verbis prolixis. Et non addemus hic expositionem. Dicam ergo quod omnes cibi quos nobis lex prohibuit, malè generant nutrimentum, humorum corporis nocuum: nec est aliquid in omnibus quæ prohibita sunt nobis, de quo putemus quod est nocuum nisi porcus & adeps. Sed nō est ita: quia porcus humidor est quod debet esse: sed sum in eo alia. Lex autem non prohibuit ipsum nisi propter multam immunditiam suam: & quia sordes sunt cibus ei. Tu vero scis quantum lex abominatur sordes & in deserto & in castris: quanto magis in villis? Si iam licitum esset nobis comedere porcos strate publice & domus fieret fordistores latrini, si cur potes perpendere de locis & de terris in quibus nutritur. Tu vero scis quod dixerunt sapientes. Os porci idem habet iudicium quod natura de maioribus sordibus. Adeps quoque interiorum teneat stomachum: & noceat ei. & generat frigidum sanguinem. Et propter hoc aptius est ad crementationem quam ad comedendum. Sanguis quoque & animal mortuus virtus difficile est ad digerendum & malum da nutrimentum. Notum est quod Thelapha est principis putrefactionis. Seito quod signa ista, scilicet ruminatio & vnguis filio in quadrupedibus, & ali & squama in piscibus, efficiens istorum non est causa quare talia licita sunt ad comedendum: neque defectus illorum est causa prohibitiois in his quæ prohibita sunt: sed signa per quæ possit cognosciri melior species animalium aut nocua. Ratio vero termini femoris nota est: ratio vero prohibitionis membrorum animalis vivi est quia cor induratur & crudelitatem excitat voluntatis. Et sic faciebant tum reges: & sic faciebat in servitio idolorum: quia decurabant membrum aliquod animalis & comedebant illud idolare in aliquo servitio idolorum: vel in aliqua festivitatum suarum. Quod autem confirmat hanc rationem apud me est, quod ista prohibicio bis repetitur in principio preceptori cum facit mentionem de tribus solennitatibus anni: & idem est ac si diceret in solennitatibus nostris. Et cù ascenderitis ad domum domini nō coquaris quod coquenda sunt in ea forma & eo modo quo seruitores idolorum faciebant. Itud est quod mihi videtur in ratione phibitionis membra non inueni hoc scriptum in aliquo libro genitioz abiorum. Ratio vero decollationis animalium est res necessaria: quia nutrimentum hoīis naturale est de plantis terra & de carnis animalium. Carnes vero meliores sunt de gibus data est nobis licetia ut comedamus eas: & illa ratio nō latet physicos. Cum igitur necessitas exegerit occidere genus tibi quod melius est ad vescendum, electa est mors leuior: ne punias in decollatione difficulter nec in strangulatione nec in detruncatione membrorum. Similiter prohibitus est parente decollare & filii cadere die, ut caueat ne decollef filius in oculis parentis: quia bestia sentit anxietatem magnam in hoc: nec est differentia inter hoīem & bestiam in anxietate: quia super filios amans. Amor namq; matris & pietas ei erga fructu veris sui non legit intellectum in virtute loquendi: sed opus virtutis imaginari, quod inueniis in brutis sicut & in homine. Itud aut iudicium sui pœnae in boue & arietate: quod ista licita sunt nobis iter quadruplicata: & i his genibus nō cognoscis a filio. Ea de quoq; rō est in dimittendo de nido: quia oua & pulli q; idiget mēf nō sit idonei ad comedendū, & cū dimiserit matrē & ipsa eus erit, nō angustiabitur in videndo pullos suos captos, & fortassis hoc inducit ut omnia dimittantur. Potius igitur lex cadit super istis anxietatibus que inueniuntur in brutis: quanto magis hoc est necessarium in vniuersa specie hominum. Locuti sumus iā de eo quod lex dixit in operimero sanguinis: & hoc pceptum est separatum in fera munda & volucru munda. Sicut autem lex reddit nos cautos in phibitione ois cibi veteris: sicut reddit nos cautos in votis. Cū enim dixerit aliquis panis iste vel caro phibira est mihi, ablinabit ab ea: & totū istud est ad exercitium aiam: & ad diminuendū cōcupiscētiā cibi & porci. Et ppter hoc dixerit sapientes: Sepes sanctitatis vota. Sed quoniam mulieres irascuntur de facilis ppter debilitate sui sensus, si iuramenta sua essent in potestate illarum, magna tribulatio & afflictio semper esset in domo & cōsternatrices & rixæ, cū genus aliquod cibi liciti esset viro & phibira mulieri: vel aliqd phibita filii: licitum vero patrem. Propter hoc igit posuerunt istud in potestate patris familiæ. Nonne vides quod iudicium mulieris solute, quæ nō est in potestate viri, est sicut iudicium virorum: si mulieris q; nō habet virū vel patrē, vel puerum, cuius signa iā pfecta sunt. Ratio vero abstinentie & separatiōis a vino manifesta est: quod hoc est ut abherreat vino quod nocuit primus & ultimus. sicut propheta dixit. Ecce isti errauerunt in vno prohibito.

Cut esus
porci verit
in lege.

Ratio decol
lationis ani
malium.

monstrat hinc ante
feminae aleatorum L
et iungit illi T
In se 7. tene
nora bona

Cur vintus
prohibito

Rabi Rossi Aegypti: ductoris dubi.

no. In iudicio vero voti huius venit prohibito facta in omnibus que puenit ex vite, elongatio
si magna: ut recedat ab eo homo propter magnum nocumērum ipsius; quia qui abstinet ab illo, vo-
catur sanctus, & habet se in gradu sacerdotis maioris in sanctificatione: adeo q̄ non debet pol-
lui super patre suo vel matre: sicut & ipse maior sacerdos. Hic autem honor magnus debet, quo
miam abstinet a vino,

De praeceptis Decimēquartē partis. Capitulum L.

Homo indi-
ger societate
hominum.

Cur scorta
inhibita.

De libello re-
pudiū.

Racepera partis. xiii. sunt ea que communeramus in uno genere. Mixtura vero bestiarū
& praeceptum circūcīonis pertinet ad hanc partem. Nos vero iam prædiximus inten-
tionē istius generis: nunc vero incipiā expōnere singularia præceptorū. Dicam er-
go quia scitum est q̄ homo indiget societate hominum omnibus diebus vita sua. Hoc autē ostē-
dit Aristoteles in libro nono de mensuris. Homo nāq̄ modos suarū salutis & profectus sui acci-
piet ex aliorū societate, & in tempore necessitatis suarū indiget auxilium aliorū. Et similiter in tē-
pore seruitutis & debilitatis corporis sui inuenit auxilium in eis. Istud autem inuenitur quori-
die: præcipue in filiis, & in aliis propinquis. Parī quoq̄ modo perfici amor, & germanitas, & ad-
iutorium in consanguineis ratione propinquitatis. In parētela nāq̄ cum coniungit eos patrimo-
niū vñā, inter eos erit dilectio & iuubunt se iniūce & miserebuntur sui. Istud autem est qd am-
plius est in intentione legis. Propter hāc igitur rationē prohibita est mulier soluta quia cōfun-
dit ḡfatiō: & natus ex ipsa reputabitur extraneus omnibus hominibus: & ignorabitur ei⁹ ge-
nealogia: nec agnosceret eam quispiam. Istud autem contingit frequenter propter magnam concu-
piscētiā fornicationis & nimietatis vñis eius: quia cōcupiscētia crescit in mutatione & multi-
plicatione mulierum. Hominis nāq̄ thorax in mulierem confuetam non est adeo intensus si-
cūt mortus eius in mulieres diuerſarum formarum, & diuerſis, & variis modis ornatas. In prohibi-
tione scorti magna siquidem est veritas: ut tollantur rixæ: quoniam si scortū licitum esset ho-
minibus & solutum, acciderent multi vñi ad mulierem vñam in eadem hora: & istud esset cau-
sa interficiendi se mytuo, vel mulierem ipsam. Scut frequenter accidit, & scripture dicit. In domo scotti pugnabunt homines. Ad prohibendum igitur rixas & contērionēs istas, & ad inducen-
dum utilitatem magnam que attenditur in cognatione generis & parentele, prohibiti sunt scot-
um vñiusq; sexus: neq; licitus fuit actus ille nisi in occulto cum muliere quā publice debet hos-
mo ducere in vxorem: quoniam si sufficeret vt quis duceret uxorem solitaria, pleriq; homines in-
ducerent scortum in domos suas & dicērent vñor mea est. Propter hoc statutum est vt despon-
sationes & matrimonia publice fiant. sicut scriptū est. Assumpit Boos. x. de maioribus ciuitatis.
Quia vero possibile est q̄ non conuenienter ambo, neq; concordabunt sicut oportet: idcirco statu-
tum est vt detur libellus repudii & fiant absolusiones que si fierent dictis tantummodo: vel q̄ ex-
pelleret vir mulierem de domo sua dicere: posset mulier quādōctū vellet fornicari. Propter hoc
ergo præceptum est vt non perficiantur absolusiones nisi cum charta que perhibeat ei testimo-
nium. sicut scripture dicit. Scribet ei libellum repudii. Et quoniam sulphur fornicationis vehe-
mentissima est: & similiter illarum rerum que spectant ad ipsam fornicationem secundum con-
suetudines mulieris: idcirco datum est nobis præceptum in iudicio zōtypiæ. Illa nāq̄ ratio
fuit ostēla: ut qualibet mulier maturata custodiat corpus suum in fine custodie: & caueat sibi
in fine cautelē ne infirmiter cor viri sui in ea: ipsa poterit aquas zōtypiæ quia si ipsa mūda, &
cor viri sui consideret in ea, pleriq; homines liberarent animā eius etiam omni pectus sua: quia
praeligeret mortem ante facinus illud infandum. scilicet q̄ caput mulieris debet detegi, & tō-
deri, & scindere debet vñtes suas vñgi ad denudationem mamillarum: & debebant ire cum ea
coram populo virorum & mulierum, & coram capitulo domus iudicii maioris. Propter hūc igit̄
tur metum abstinetur a multis malis que accideret homini ex parte vxoris & domus sue. Vir-
go vero puella quoniam apta est matrimonio cuiuscunq; congruum fuit vt nuberet illi qui es-
decepit: quia idem aptius est illi puelle: & occultabit turpitudinem eius abq; dubio plus q̄ ali⁹.
Qd si ipsa noluerit vel pater eius, deceptor tenetur dare doem virginis. Additum est autem in
peccatum oppressoris q̄ non poterit eam dimittere in omnibus diebus. Ratio vero dictis scriptis
est: que fuit antiqua consuetudo anteq; lex fuisse data: sed lex facit illam consuetudinem remane-

Lib. III. Fo. CVII.

re. Discalciatio vero est propter magnam ignominiam illorum operum secundum confititudinem illius temporis. Fortassis autem declinare volet ab ignominia illa, & festinabit accepere affinem & manifestum est in lege quia dicere debet: Ita sit vita qui non adsciscat domum fratris sui, & vocabitur nomen eius in Israël discalciatus. De ratione vero Iude potest homo addiscere morem bonum & honestum, & iustitiam in iudicio in eo quod dixit. Habet at sibi certe mendacem arguere nos non posset. Cuius expofitio est: quia commixtio cum meretrice ante tempus legis, erat sicut commixtio viri cum vxore sua post tempus legis, feliciter quia erat opus licitum. Precium autem quod tunc dabatur meretricibus erat consuetum, sicut & domino quod fit mulieribus in hora abolitionis. hoc est dicere quia illud debebatur mulieri: ad cuius solutionem vi, erat obligatus. Verbum vero Iude quod dicit: Ne sit nobis in opprobrium, facit nos scire quod loqui in ratione huius actus etiam facti, est nobis facinus magnum. Et idcirco debemus in hoc tacere & celare: quis etiam prounit ex hoc amissio pecuniae, secundum quod fecit Iudas in dicto suo. Melius est ut habeat quod sit nobis in opprobrium, & addamus facinus super aliud facinus. Hie autem est mos bonus, quem addiscimus de ratione Iude, iustitia vero quam addiscimus ex facto eius, est in eo quod dixit ut ostenderet se immunitem a iustitia: & quod nihil steterit per eum quin compleuerit omnia que posuit cum ipsa. Et idcirco dixit: Ecce miseri heudum istum. Non est autem dubium quod hec illi fuit opinio in genere suo: & hoc innuit in his verbis. Heudum istum: nec dixit heudum unum. Hac autem est iustitia quam hereditamus a Iacob & Isaac & Abraham: ut non mutemus verbum, neq; terminum praefixum: & ut impleamus promissa omnino. Non enim differt inter illud quod debetur ratione mutui vel depositi: & illud quod debetur ratione locati, iudicium vero doris cuiuscumque mulieris, est sicut iudicium mercedis operarii: nec est differentia inter illum qui retinet mercedem, & illum qui reiavit confutendum mulierum. Similiter non est differentia inter illum qui operario interfuerit, vel querit occasiones ut recedat sine mercede: & illum qui similiter se habet erga vxorem suam ut recedat sine dote. Nonne vides quod istud est ius: & iudicia ista iusta sunt? Vide autem quale sit iudicium illius qui impunit crimen vxori sua: quod fecit quis dispuuit ei vxor sua. Si enim vellit illam absoluere: sicut est lex illorum qui absoluunt uxores suas, non esse qui prohibetur: sed cum absoluere: eam teneretur ei dare quod iustum esset. Nunc autem imposuit occasionem ei ut evaderet ab ea, & nihil daret ei: & idcirco imposuit ei crimen ut haberet occasionem retinendi quod ei tenebatur dare, scilicet quinq; quaginta Siclos argenti. Istud etenim est dos virginum: quod est scriptum in lege. Propter hoc ergo iudicauit de illo lex ut solueret centum Siclos argenti, istud autem iudicium procedit secundum principitatem iudicij dicentis. Qui fuerit vietus in iudicio duorum soluer proximo. Et sicut iudicium fallorum testium se habet sicut ostendimus: ita est iudicium illius qui crimen imposuit fallo, laborante siquidem ut amitteret illa quinqua gitta Siclos: quos ei dare terrebatur. Et idcirco inficta est ei pena ut solueret centum: quod est duplum quinquaginta. Hac autem pena inficta est illi: quia voluit retinere quod dare tenebatur: pro eo vero quod crimen imposuit fallo, debebat ipse dehortari & sustinere maleum: & infictum est ei pro pena ut semper sit illi obligatus sicut scriptura dicit. Non poterit enim dimittre cunctis diebus vita sua. Hec autem omnia contingunt etiama odio habuit illam. Sic ergo curantur mores pravae ab infirmitate sua: cum medicus est praepotens spirituale: sic quoq; inuenies modos iustitiae manifestos in enarratione iudicis illius legis qui cum diligenter inquisiveris illos. Pone ergo certum tuum: & vide quoniam ego posuit equalitatem inter illum qui crimen fallo imposuit: ut retineret quod delubrat dage: & inter eum qui subripuit futuram rem alienam. Mensuratur etiam iudicium falsi testis qui volunt dare damnum: licet etiam non dederit: sicut & illius qui damnatum dedit, scilicet furis: & illius qui fallo criminarunt alium. In his quidem tribus iudicium est aequale & lex eadem. Nunc igitur admirare sapientiam in iudicis creatoris: sicut & mirari sapientiam ipsius in creaturis, sicut enim creature sua sunt in fine perfectionis: sic & iudicia sunt in fine iustitiae. Veritamen intellectus noster brevis est in apprehensione perfectionis omnium quae fecit: & iustitiae omnium iudiciorum. Quemadmodum autem apprehendimus partem mirabilis

Rabi Rossei Aegypti: ducoris dubi.

liorum suorum in operibus suis in membris animalium: & in motibus caelorum: sic apprehendimus iustitiam querundam iudiciorum eius. Quod autem latet nos in istis duobus rerum generibus, est multo amplius q̄ illud quod est manifestum. Reuerat autem ad propositum: & dicamus q̄ prohibito incestus facit ad diminucionem illius actus & ad odium ipsius: ut parum de opere illo sufficiat homini. Prohibito vero masculi & bestie valde manifesta est: quia cum in re naturali multus usus sit abominabilis, quanto magis in opere contra naturam, quod est solummodo ad expiandam ibidinem? Incestus autem seminarii in viuere suo est quasi genus quoddam. Confutudo siquidem obicit q̄ mulier aliqua inuenitur in domo cum viro affidue, quæ sequitur semper voluntatem suam: & leuis est ut acquiratur: nec est labor in hoc. Et si iudicium incestus esset sicut iudicium solitæ, plures hominum semper perpetraerent incestum. Cum vero prohibita fuit coniunctio talis omnino, & cavela magna fuit adhibita, scilicet mors ex parte capituli domus iudicii, cum absconditione: & q̄ non remanet via per quam accedatur ad tales: propter hoc timebunt accedere ad eas. Inuentio vero rationis huius in omni incestu est manifesta nimis. Scitum est enim quia cum aliquis habet vxorem, mater ipsius & filia eius, & filia filiaz, & soror eius inueniuntur cum ea in pluribus horis. Et propter hoc vir evagaetur ad eas intrando & exiendo & ministrando. Pari ergo modo mulier moratur frequenter cum fratre viri sui: & cum filio eius: vir etiam inueniatur cum sororibus suis: & cum materteria sua & cum amita, & conuersatur cum his frequenter: & cum his omnibus committitur incestus, quæ sunt personæ propinquiores. Hac autem est vna de rationibus properas fuit ista prohibito. Secunda ratio secundum me est custodia verecundia sive pudoris: quia opus istud est verecundia magna & impropterum coniungere radicem cum ramo, idest accedere ad matrem, & ad filiam, & propter hoc prohibitum fuit ramo & radici ne coniungantur. Neq; differt sive coniungitur radix ramo, vel ramus radici: & q̄ coniungantur radix & ramus cum alio extraneo, scilicet ut idem homo adhereat radici & ramo. Proper ergo prohibitum fuit ne aliquis ducat aliam in vxorem & filiam ipsius: & ne coniungatur vxor patri & filio: quia hec omnia sunt coniunctio unius hominis cum radice & ramo. Sicut autem prohibita est soror: sic & vxor fratri: quia hec est coniunctio duorum in radice & ramo cum mixtione corporis tertii. Quia vero prohibitio coniunctionis fratris & sororis, & fratris, qui sunt quasi radix & ramus: duo vero fratres sunt quasi unus homo: idcirco prohibita est soror matris: quia est quasi mater: & soror patris, quia est quasi pater. Sicut autem non fuit prohibita filia patris, neq; filia matris: ita non fuit prohibita filia matris, neq; filia sororis. Et ista opinio est æqualis. Qz autem licetum est fratri ducere filiam fratris: & est prohibitum filio fratris ducere amitam suam: istud ostensum est secundum primam rationem: quia filius fratris inuenitur affidue in domo patrui sui: & conuersatur cum vxore patrui sui, vel cum vxore sua. Nonne vides quia pater conuerlabatur cum uxori filii sui: sicut & ipse filius cum eadem vxore? Scilicet idcirco fuerunt prohibitions æquales: & debetur eadem mors illis. Causa vero & ratio quare prohibitum est viri ne accessaret ad mulierem menstruantem: nec ad maritatem: est valde manifesta: nec oportet ut quaratur quare hoc sit prohibitum. Tu siquidem sci: q̄ nobis prohibitum est valde ne delectemur in adulterio quacunq; occasione. Prohibitum est nobis ne delectemur in aspectu ipsius, sicut alibi ostendimus: & exposuimus ibidem expositione perfecta: q̄ non licet nobis secundum legem nostram ut transeat cogitatio nostra ad aliquid huius operis aliquo modo: neq; mouearum membrum illud ut erigatur: nec ut faciamus aliquid ex quo sequatur illud. immo cum motus ille surrexerit in aliquo etiam

inuito, necesse est ut convertat cogitationem, scilicet ad alia, de quib[us] meditetur donec transierat motus illius concupiscentiae. sicut dixerunt sapientes in correctione scilicet honesta. Fili si obvia uerit tibi traditor ille, duc illum ad scholam: si fuerit ferrum, liquefiet: si fuerit flex, conformatetur. sicut propheta dixit. Verbum meum sicut ignis dicit dominus: & sicut instrumentum conterens rupem. Dicebat filio, scilicet castigando ipsum. Si te grauerit & volueris tibi nocere vade ad scholam, & quare, & addiso, & remouebitur documentum illud a te fine d[omi]ni. Hac autem castigatio non est ex parte legis tantummodo: sed inuenitur etiam apud philosophos, sicut feci te scire de verbis Aristotelis, quae sic se habet. Dixit enim membra in quibus viget concupiscentia cibi & potus, & coitus: & vocauit nomen populi in libro suo concupiscentes forniciatio[n]is, & qui comedunt cibos malos, & vilipendit eos, & derisit. hoc autem intuentes in libro quem com posuit de mensuris. Secundum hunc igitur morem honestum prohibuerunt sapientes inspicere quadrupedes vel volucres in hora quando coeunt. Hac autem est causa secundum me in prohibitione mixturae bestiarum: quia nocturn est ut in pluribus, & singulare vnius speciei non mouetur ad coendum cum singulari alterius speciei: nisi operetur homo ibi aliquid propria manu: si cut vides flagitos homines qui sellas imponunt iumentis & frequenter hoc operantur. Et idcirco lex prohibuit ne coquinetur homo in tali opere: quia abominabile est: de malitia est in eo ut laborer homo facere mentionem illorum quae lex abominatur: quanto magis in facto talis, nisi in tempore necessario: Hac autem coniunctio non est res necessaria. Videret autem mihi q[uod] per habitu[m] coniunctionis duarum speciei in quocunq[ue] opere: sicut dictum est: Non arabis in boue & in asino: est ad remouandam mixturam duarum specierum: quoniam si coniunctae fuerint ad aliquod opus, fortassis una miscebitur alii. Probat[ur] vero huius retinua iudicium istud communis est omnibus generibus animalium sicut in bove & asino: sed scriptura locuta est de eo q[uod] frequentius accidit. Similiter ratio & causa circuncisionis apud me: est ut diminuatur opus istud: & ut debilitetur membrum istud donec diminuarur opus istud quantum oportet diminuiri. Sunt autem qui putant q[uod] circuncisio est ad perficie[nd]um defectum creaturae. Omnis autem qui vult aduferari, inuenit locum ad ratiocinandum & dicendum quomodo erunt natura[rum] diminuta ut egant perfectione extrinseca, prpter id q[uod] appetet de virilitate huius membra. Sed non est ita: quia praeceptum istud non est ad supplendum defectum creaturae: sed ad complementum defectu[m] morum. In hoc autem damno corporali q[uod] appropriatur membro, haec intentio est in eo q[uod] nullum de operibus per quae vivit homo & permanet: per in hoc: neq[ue] sperna perit propter hoc: sed diminuitur propter hoc concupiscentia prava quae requirit plus q[uod] necesse est. Non est autem dubium q[uod] circuncisio debilitas vim fornicationis: & diminuit concupiscentiam prava que requirit plus q[uod] necesse est. Quoniam cum membrum vulneratum fuerit v[er]o ad sanguinis effusione, & absulerint ei pellem quae super ipsum est in principio creationis sue: non est dubium quin debilitate ipsum & concupiscentia. Ea aperte dixerunt sapientes in hoc: & difficile est mulier fornicanti recedere ab circuncisio. Ita autem sunt causa circuncisionis fortes apud me. Primus autem qui in hoc opus incepit, fuit Abraham pater nostrar[um]: cuius sanctitas nota fuit: q[uod] dixerunt sapientes super verbo q[uod] ipse dixit: Sarai ecce nescio q[uod] mulier pulchra tu: Offendit q[uod] prius non aduerteret propter magnam humilitatem suam & sanctitatem. Est etiam alia ratio circuncisionis valde fortis: ut omnes qui tenent hanc opinionem, scilicet q[uod] creator est vnuus, habeat unum signum corporale commune illis: & extraneus non possit commisceri. Scitur est autem q[uod] nullus operatur aliquid tale in corpore suo vel in filiis suis: nisi qui firmans habet & rectam fidem, istud etenim non est signum aliquod leue in cruce vel in brachio, sed est res valde difficultis. Nostum est etiam quantum sit amor & adiutorium, quae communia sunt hominibus quos unum signum coniungit: & illud est forma firmatis credulitatis: sic est circuncisio pactum quod pergit Alvhah super credulitate vnitatis creatoris. Omnis autem qui circunciditur intrat in pactum & fidelis Abrah[ae], & obligat se per hoc ad credendum vnitatem creatoris, sicut scriptura dicit. Ego tibi in deum & feminis tuo post te. Hac autem ratio est valde fortis: sicut & prima in causa circuncisionis: & fortassis fortior est q[uod] prima. Perfectio vero istius praecepti & eius firmitas est in hoc ut sit circuncisio in infancia, propter tria. Quorum vnuus est: quia si non fuerit homo circuncisus in infancia, fortassis postea non circuncidetur. Secundum est: quia non fertur dolor tantus ab infante quantum a maiore, propter teneritudinem carnis & imaginationem debilem, maior namque timet multum: & apud eum est valde difficile: cum cogitat q[uod]

Inspectio col
tus quadrus
pedi inhibita

Circuncisio
nis caula.

Circuncisio
in infancia p
per tria.

Rabbi Rossei Aegyptij: duxoris dubi.

accidere debet anteq; accidat. Tertium est aqua pater & mater nondum posuerunt cor suum in paruulo recenter nato: quia virtus imaginaria non id est in eo firmata: per quam obligatur patrem tibus ut diligit eos: quia virtus imaginaria augmentatur in familiaritate: & crevit in cremen pueri: & postea diminuitur: & illa perire & alia renouatur, felicer forma imaginabilis. Nec amor patris vel matris est erga filium parvulum sicut est cum iam filius est vnius anni: nec amor vnius anni est sicut amor eius cum est sex annorum. Si autem omittimus circuncisionem per duos vel per tres annos, eet hoc causa prohibiti circuncisione, propter nimam pietatem & amore parentum erga filium: sed cum nascitur, amor iste debilis est: & paucus erga patrem, cui datum est precepit istud. Quod autem circuncisio sit die vii, hoc est quod natus valde debilis & tenellus est: & est sicus si esset in utero matris usque ad septem dies: sed nunc numerabit inter hoies. Nonne vides quod illud attendit etiam in bestiis: sicut scripsit prura dicit: Septem dies erit cum matre sua: quoniam ante hos dies est sicut abortivus. Sicut & homo post septem dies circuncidetur. Quod etiam coecinatur in hac parte, est prohibito ut non abscondant maledicta huius officii de quo locuti sumus, in nulla specie masculorum alienum: & istud est consuetudo super principalitate iudiciorum. ut causa fieret miserrime & secundum exponatur ut non adiicias ad illa pluviis iusti ut sicut per diximus: & ut non defraue oino: sed remanebit quod naturale est in natura sua: & cauebit ne addas aliqd plus iustum. Prohibuit autem lex ne ille qui defectum patris in his mebris, ducat aliquam in uxore de filiis Israhel: quia iniurialis est coercitus talis. Præterea mulier talis seipsum & alium quod impetraret eam induceret in laqueum: & hoc manifestum est. Ad remouendam etiam fornicationem prohibita lex ut natum de fornicatione non inducat in uxore aliquam de filiis Israhel: quia si commixti fuerint tales, vulnus in futurum generi quod curari non poterit. & propter ignoranciam naturae de fornicatione, sancti fuerint sibi Israhel. Ne cum talibus miscerentur, propter dignitatem & sanctificationem sacerdotum, prohibita fuit eis meretrix & absoluta. Summo vero sacerdotum prohibita fuit vidua & quilibet corrupta. & omnium istorum ratio manifesta est. Cum autem prohibitum fuerit non manere vel de forto natus ingredieretur in synagogam: quoniam magis recipere tales inter nos, vel ancillas. Prohibitionis autem ducens di uxores alienigenas: ratio demonstrata est in plano scripture quae dicit: Si decepis filias eorum & copulaueris filii tuis, ipsi quidem etrabunt post idolatram, & facient errare filios tuos. Omnia vero præcepta quorum causa ignoratur, sunt ad elongandum homines ab idolatria: in particularibus vero quorumdam rationem ne sciamus: & veritatem non intelleximus. Causa in hoc est: quoniam audita non possunt equari vobis. Et propter hoc istud modicum quod scio de opinionibus & ritibus gentium Zabie god didici ex libris eorum, non est sicut est illud quod sciretur ex operibus eorum si vobis subiaceant: & præcipue cum opiniones illae perierint a duabus nullibus annorum vel amplius. Si vero sciremus singularia operum ipsius gentis & fertur, sciremus secreta lapientiae in singulis operibus applicationum: & in diversis generibus pollutionis, & aliorum particularium quorum rationem vel causam non scio. Non est enim dubium apud me quod singula præcepta in applicationibus & pollutionibus data fuerint ad delendum opiniones illas de cordibus nostris: & ad destruendum opera illa in quorum executione finierunt dies suos actores eorum in vanitate & in inequitate. Opiniones autem illae impeditur intellectum humanum in inquisitione intelligibilius: & me inquireret vtilia: sicut ostenderunt nobis prophetæ nostri dicentes. Post variam & inutilia quae non liberant hominem, quia vana sunt, & dixerunt. Ambulant post inutilia. Hieremias autem dixit. Fallit hereditauerunt patres nostri: inequitas est: & non est vtilitas in eis. Appone ergo cor tuum & vide quod magni damnum est istud. Ex necessitate est ut labore hominis viribus suis elongari ab eo. Plura namque præceptorum (sicut ostendimus) sunt ad remouendum opiniones illas & ad leuandum onus illud & labores grandes quos subibant homines illi ad seruitum idolorum. Omne vero præceptum & omnis prohibito legis cuius ratione vel causa non intellexeris, scio quod est medicina contra aliquam de infirmitatibus illis quod non remulerit, neque scimus casus hodie: de gratias. Hoc autem est credibile cuiuscumque hoī pfecto: & verificat verbū quod dicit dominus. Non dixi semini Iacob frustra, querite me, iam ergo diximus singula præcepta quae sicut etant ad hanc partem: & ostendimus rationes & causas, exceptis paucis quorum rationem ignoramus: licet per viam veritatis iam ostendimus rationem in expositione quae propinquam est scientiam quanum ad intelligentem.

De expositione difficultum verborum legis.

Capitulum. L.

Acta Erba quedam de arcanis legis sunt in quibus errauerit multi: et necesse habemus exponere illa. Hęc autē sunt historię & narrationes que repertinente in lege. Omnia vero utilitatē habet & rationē: sicut rememoratio generationis filiorū Noe, & locorum suorum & habitationis suarū: similiter in filiis Sem: & in regibus qui regnauerūt in terra Edom. Tu autē sc̄i q̄ Manass̄i nequaq̄, sicut dixerit Sapient̄, loquebas semper in domo sua: ostēdēs stediatē istarū rationē: dicebat: Moses non debebat scribēre fororē Lothan. f. Tima. Ego vero narrabo tibi ista generaliter: postea prosequar singula sicut feci in ratione praeceptorū. Sc̄io q̄ quicquid inueniērī in lege secundū modum istum, utilitas necessaria est in eo vel ad h̄i mandū opinionē aliquā que est de principalibus legis: vel ad disponendū opa ad remouendū damnū: et ego ordinabo tibi ista. Sc̄iro q̄ cū sit principalitas legis q̄ mōdus est creatus: & q̄ primus homo fuit singulare quoddā huius speciei homo. Adam: & inter ipsum & Moysen magistrum nostrum non fuerūt nisi mille quingenti anni ferebant si historia ista solummodo inveniretur contradicētetur ei ab hominibus: quia dispersi erant homines vñq̄ ad fines terræ: & genera varia & lingue valde differentes. Idecirco ablata fuit ista dubitatio facta mentio ne de generationibus eorum: & nomina maiorum scripta sunt: cali filius talis: & longitudo dierum vitæ ipsorum: & locus habitationis eorum: etiam cauſe effectiū dispersionis eorum vñq̄ ad fines terræ: & distributionis linguarum: sicut prius fuissent in uno loco & conuenirent in una lingua: quia sic erat necesse: cum omnes essent filii eiusdem hominis. Similiter ratio di Iuani est scripta & Sodome & Gomorr̄: ut esset signū super credulitatem recta. & David dixit Si vt̄q̄ est fructus iusto: et dominus iudicans in terra. Similiter p̄lūm. ix. Regum ad de monstrandum signum q̄ Abraham vicit quartuor reges fortis cum paucis hominibus. Fecit etiam nos sc̄ire q̄ iuuit fratrem suum qui credebat credulitatem eius: et expoliuit vitam suam periculio mortis ut liberaret eum. Fecit etiam nos sc̄ire q̄ non erat cupidus sed erat cōtentus modo: & largam habebat voluntatem & honestatem morum. Sicut dixit: A filo sub tegminis vñq̄ ad corrīgam non accipiātē de omnibus bonis tuis. Generatio vero filiorum Seir: & diutīo generis eorum per homines famulos fuit scripta in ratione precepti huius. si quia praecepit dominus delere memoriam Amalech solummodo. Amalech vero fuit filius Elifaz: quem suscepit ex Tima fororē Lothan. Alios autem filios Esau non praecepit occidi. Esau vero duxit vxorē de filiis Seir: & habuit filios: & regnauit super illos: & genus eius commixtum est cum genere illorum. Omnis autem terra Seir & omnes generationes fuerunt sub potestate generis potentioris: & ipsi fuerunt filii Esau. Præterē genus Amalech fuit potenteriū oībus aliis: & nisi aliq̄ generationes fuissent distīcte & noras, oīs fuissent interfici. Et idecirco scripta sunt omnes generationes eorum. Et scripturā dicit q̄ non omnes filii qui sunt in monte Seir & in regno Amalech, sunt filii Amalech: sed sunt filii illius & illius sed denominati sunt ab Amalech: qui mater eōs de illis fuit. Hoc autē totū fuit de iuria iudiciorū dei, ne deleretur genus aliquod & occideretur properē aliud: quoniam sc̄iptū non fuit datū pr̄cīsē nī sup genere Amalech. Iam ostēdimus secretū utilitatis & sapient̄ q̄ inueniētur in huiusmodi. Ratio vero Regū qui regnauerūt in terra Edom, fuit scripta: quia inueniētur inter p̄cepta: Non poteris cū regnauerit super te vir alienigena qui non fuerit frater tuus. Reges autē qui nominātur ibi, nec vñus ex eis est de genere Edom. Nōmē vides q̄ narrat genus eorum & noīa terrarū suarū: cū dicit ralis de tali loco. Et qđ mihi viderat est q̄a cōsuetudines eorum & mores graues erāt & norāt. Regū Edom: q̄ ipsi p̄ualuerūt sup filios Esau: & opprēserūt eos. Et idecirco fecit mētionē de ipsiis in hoc loco: ac si dicēret: Videre fratres vestros filios Esau: quorū Reges fuerūt tales: & opera ipsorum sunt sc̄ita & nota. Quoniam cū alienigena dominatur alicui genti, opprimit eā & cōterit immoderate. Vniuersaliter autē sicut p̄dixi rabi de ritibus gētis Zabiorū q̄ latent nos & plures eorum: sic & cōrētiones dierū antiquorū latēnos. Si vero sc̄iremus oīa que tūc cōtigerūt: & oīa que tūc innovata fuerūt intelligēmus rationē & causam plurim q̄ lex narrat. Sc̄ire debes q̄ intellectus rerū scriptarū nō cōquatur intellectui rerū visarū: quia in rebus vñis sunt prīcularia quoddā valde necessaria que nō possunt narrari nisi verbis prōlixis: que cū cōsiderauerit aliq̄, putabit q̄ illa prolīxitas supflua fuerit: vel q̄ est ibi repetitio rationis. Si autē vñsa comp̄hēnsia essent illa, tunc sc̄iret p̄partū non quare necessaria fuerit illa p̄lixitas vel iteratio rationis. Et idecirco cū videris verba legis que aquas itē nō sunt de vniuersitate p̄ceptorū, nō putas q̄ frustra scripta sunt: vel q̄ est ibi prolīxitas sine lectu reū utilitate. Causa vero huius rei est: quia nō vides illa p̄culiarū q̄ iducit rationē takē fugiātali visarū.

Intellectus
rerum sc̄ri-
ptarū non
quare necessaria
fuerit illa p̄lixitas
vel iteratio
rationis.

Rabi Rossei MEgyptij: duxoris dubi.

re. De vniuersitate vero predicatorum rememoratio mansionis que fuerunt in deserto: de quibus videtur hominibus q[uod] nulla virtus est in eis. Et propter errorē istū qui ascendit in cor dixit scriptura. Scriptis Moyses mutationes eorum & mansiones ad verbū domini. Necessitas autē magna fuit rememorare illa q[uod] ostendat signa & miracula q[uod] fuerunt facta in deserto in veritate oib[us] qui viderūt: sed si in reprobis futuris audiretur illa, cōtradicet eis ab auditō rībus. Scitur autē est q[uod] signū & miraculū nō est dubitabile & credibile apud gentes in temporibus longinquis. De signis vero legis & magnis mirabilibus eius fuit morta filiorū Israēl in deserto. xl. annis, in quibus magna inueniebāt quorūd. Deserū autē illud erat, sicut dicit scriptura, plenū serpentes & scorpionibus, & siccirat: in quo non erat aqua: & erat locus valde remotus ab habitatione hominū: & nō erat conuenies natura hominū. sicut scriptura dicit. Non erat locus semīterris, neq[ue] fucus, neq[ue] vitis, neq[ue] malogranati. Et Propheta dixit de eo. Terra in qua per quā non transfiui homo. Lex vero dixit. Panē nō comedisti: nec ciceram iubisti. Et hæc omnia fuerunt signa oculis visa. Cū igitur creator p̄ficiuit quia ventus erat sup his signis & miraculis q[uod] soler accident in inētrībus & bellis diērū antiquoꝝ que non credit auditores in longinquitate temporis: & putarent homines q[uod] habitatō in deserto fuerat iuxta populos habitationē: in loco, in quo erāt homines: sicut sunt deserta i[n] quibus morantur Arabes hodie, vel q[uod] erant loca in quibus possent arare: vel q[uod] erant ibi hębrei vel plantę comestibiles: & q[uod] erat scđm confuetudinem locorum in quibus ista inueniuntur: vel q[uod] erat ibi puteus aquarū. Proper hoc igitur remouit dominus ex cordibus hominū oēs istas cogitationes, & firmavit oīa ista p̄ rememorationē omnū mutationū, ut intelligerent ea generationes futurae, scirerū miracula magna, quomodo permāsissent homines in locis illis xl. annis. Proper candē rationē Iosue posuit Anathema sup illū qui redificaret Hiericho: ut esset signū perpetuū in reprobis futuris: & oīs qui videret muros illos submersos in terra, scirerū q[uod] illa constrūctio murorū nō fuerit destruēta, sed miraculose submersa. Similiter ratio est in eo q[uod] dixit lex. Ad verbū dñi p̄puebat. Vide q[uod] istud sufficiebat in narratione illa: quia in principio cogitationis apparet q[uod] quicq[ue] postea dixit, et prolixitas nō necessaria: sed quia dixit, nubes tor diebus quiescebat sup tabernaculū: et dicit: quādōq[ue] nubes quiescebat a vespere usq[ue] ad matēre vel duob[us] dieb[us]: vel p̄ mēsem, vel p̄ āmū. Egovero narrabo tibi totū istū dī: & dicam q[uod] ratio sua & causa fuit ad remouendū q[uod] purabat hostes vīp[er] hodie: qui dicebāt q[uod] filii Israēl errauerūt in deserto, & nesciebāt quo irent, sicut scriptura dixit. Errauerūt in solitudine. Similiter & Arabes purā vīp[er] hodie q[uod] filii Israēl errauerūt in deserto, & nesciebāt vīa. Et idcirco scripta sunt ad firmādū & exponēdū q[uod] mutationes illē fuerūt ordinatē, & mora q[uod] accidit in p̄e mansionē, & diversitas temporis more in qualib[us] mansione, donec inuenimus q[uod] mora in uno loco durauit. xxviii. annis in itinere vnius diei. Et totū illud fuit cū volūtate speciali: nec fuit error in vīa: sed s. dñi q[uod] eleuabatur columna a nube: & idcirco destruxit lex oīa ista. Lex autē fecit scire q[uod] spatium ikius vīc breue qdē erat & notū. s. spatium qdē erat inter Oreb, in quo fuit intērio morād, sicut scriptura dixit. Seruieris dñio in monte isto & inter Cades Barne, quē erat in principio terræ inhabitatae, sicut dicit scriptura. Ecce vos in Cades ciuitate exterrimatis tue. Hoc autē erat iter. xi. diērū, sicut dicit s. x. dies erant de Oreb per vīa monitis Seir vīp[er] in Cades Barne. Ne erat ille locus in quo errarent. xl. annis: sed ratio est ppter causas scriptas in lege. Eodē quoq[ue] modo cuiuscūq[ue] rei nō aduerteris rationē: res illa causam habet fortē, & procedit scđm principaliatē quā expouerunt sapientes super verbum qui dicit: Quia non est aliquid frustra in nobis: q[uod] si frustra est, ex nobis est; id est ex defectu scientię nostrę.

¶ De corroboratioñe antedictoriū, & seruitorū debito. Cap. LII.

N capitulo isto q[uod] subiungemus modo, nō est aliqua ratio addita aliis rationib[us] que cōtinētur in aliis capitulis: sed corroborātur rationes huius libri: cū expositione seruitorū q[uod] debet facere q[uod] secutus fuit veritates q[uod] separata sunt in eo postq[ue] intellexerit quid est, & ad ostendendū consecutionē ipsius seruitorū q[uod] est finis hoīs: & vt sciāt quō cura dei erit cōsūta cū eo in hoc seculo do xec exar ad lūcē vite. Volo autē aperte verbū istū in capitulo in Parabola quā inducā. Dicā ergo. Rex qdā sedet i[m] munitione sua: seruōs autē illū quidā sunt in eadē ciuitate: alii vero extra. Illog autē q[uod] sunt in ciuitate, quidam conuerterunt dorsum ad palatiū regis: faciē vero suā versus aliā p[ro]cē. Quidā vero faciē habēt versus palatiū

Regis: & tenderunt ad ipsum: & vellent ipsi appropinquare & stare coram ipso: sed tamen nūc videat murū palati regis. Sunt & alii q̄ appropinquare domui: & circuerunt eā q̄rentes portā: alii vero intrauerunt ianuā & ambulat p atriu. Alii vero intrauerunt domū & propinquū sunt regi: sed non vident ei neq; loquitur cū eo. Sed postea intrauerunt domū necesse habet q̄rēre & inuestigare qualiter possint interius irare: tūc videbitur facie regis: vel longe, vel ppe, vel audent verba regis: vel loquentur cū eo. Exponā tibi similitudinē istam quā induxi. Scito igis q̄ qui sunt extra ciuitatē, sunt oēs illi qui nō credit deum: nec ex pte receptionis: sicut gens Parrhorūn quē inhabitat partes orientis, & Aethiopes qui morantur in plaga meridionali & multi similes illis qui morantur nobiscum infra terminos nostrę habitabilis. Iudicium vero istorum est sicut animalia irrationalia: & scdm mī nō sunt i gradu speciei hominū: sed sunt in alterio gradu q̄ sit gradus simiarū. Non enim habet aliqd hoīs nisi figurā: plus tamē habent de cognitione q̄ simū. Qui vero sunt in ciuitate, sed dorsum verrūt ad domū regis, sunt illi q̄ in opinionebus & speculatione sua credulitatis habent vanas: vel p errorē qui accidit in speculatione sua: vel p receptionē quā percepérunt ab aliquo errore, & semp permanēt in illis credulitatibus, & quanto magis vadūr rāto magis elongātur a domo regis. Iste autē sunt multo deteriores prioribus: ideoq; necessariū fuit in quibulā temporibus ut tales interficeretur & destruerentur ne alios inducerent in errorē. Illi vero quorū facies est versus domū regis & voluntate intrare, sed nūc viderūt eā: isti sunt vniuersitas tenetū legē. I. laici qui exercēt se in pte pris. Qui autē appropinquarentur domū regis & circuerunt eā, isti sunt q̄ legē & tenetē credulitatis recta ex p receptionis. & cauent sibi & custodūt se a prohibitionibus, nec laborant in cōsideratione intellectus radicis credulitatis: nec inquirunt veritate credulitatis. Qui autē separuerunt se ab aliis principalibus credulitatibus, illi sunt q̄ intrauerunt, quilibet autē scdm gradū suū, & scdm cōphēsionē suā. Qui vero scit p̄bare quicq; est p̄bable, & credit de reb⁹ spūalibus quicq; p̄ credit p̄ p̄lationē, & est pte veritatis in oī re in qua, nō p̄t ap̄hendit veritas: iste talis est q̄ intravit cū rege in domū suā. Scito fili mi q̄ dū studieris in sc̄ientiis disciplinalibus & in arte dialectica, eris de illis q̄ circueūt domū regis q̄rētes portā ipsius: sicut dī xerū sapiētes in Parabola. Adhuc fili⁹ Auenzoma est foris. Cū vero intellexeris naturalia: tūc tā infāti munitionē regis & ambulas p atriu. Cū vero pfectus fueris i naturalib⁹, & intellexeris spūalia, tūc iā teratī i domū regis: & eris cū ipso i eadē domo: sed nō dū vidisti eū. Hic autē est gradus sapiētū: diuersi tñ sunt in suis pfectiōibus. Qui vero postea pfectus fuerit, exercuit cogitationes suas, & in oībus aīibus suis int̄federit in creatorē, & postpōterit oīa alia, & posuit oīa opa intellectus sui in oīb⁹ creaturis: ad sc̄iedū ex ip̄is creatoris essentiā quo est: ille est de illis q̄ semp sunt cū rege: & videt facie ip̄i⁹. & hic est gradus pphētarū. Fuit autē aliq; de prophetis q̄ appropinquarent creatori ex fortitudine suę cōphēsionis: & sua elogatione ab oīb⁹ aliis: adeo q̄ de co dictū est, Tūt ibi cū eīo, quarebat etiā & respōdebat ei in visione p̄ p̄heti⁹ & ipsius sanctitatis: & ppter magnā delectationē aīc suę ex his q̄ comp̄hēdit, panē non comedit, & aquā nō bibit. Quonia intellectus vigui & pualuit multū donec virtutes corporales succubuerūt. Fuit etiā aliq; de pphētis q̄ vidit, & aliū q̄ vidit deprope: & q̄ vidit delō ge. sicut dixit Hieremias. Deloge dñs apparuit mihi. Locuti sumus iā in pmissis de gradib⁹ propheti⁹: sed modo reuerteremur ad int̄erōne capitulo q̄ est vt oēs cogitationes fixe sint i creatorē solimō post cognitionē illius q̄ sc̄uerit ei, sicut iā ostēdimus. Itud autē est seruitū qd̄ est separati & a p̄p̄riatū i cōphēsibilibus veritatis: & quanto magis addiderit vt cogitet de eo, & vt iter corā ipso: rāto seruitū & lēritia erit maius. Qui vero cogitauerit de creatorē: & frequēter noīauerit eū nō sciens ip̄m sc̄ientia vera: sed sequit imaginationē simplicē: vel credit de ip̄o qd̄ nō est i eo: sc̄ito q̄ iste talis fm me, est extra domū: & lōge dīsat ab eo: qā nō noīat creatorē vere: nec cogitat de eo recte: qm illud qd̄ est i ei⁹ cogitatiōe & qd̄ credit nō cōuenit cū essentia creatoris: sed sunt signa cordis sui: & cogitatiōes vanæ, sicut ostēdim⁹ i his q̄ p̄dixim⁹ de noīb⁹ creatoris: sed neccelle est adhētere huius gni seruitū post cognitionē sc̄elligibilē: & cū ap̄phēdetis creatorē & ei⁹ opa fm q̄ exigit intellectū: tūc sc̄ipies cōuertere faciē tuā versus ip̄m & appropinquare ip̄i⁹, & cū iter illos q̄ sunt iuxta eī: & crescer coūctio q̄ est iter te & ip̄m: & hic est intellectū⁹, sicut scripture dixit, Tibi fuit ostēsum i sc̄ientia: qā dñs ip̄e est deus. Et iterū. Scies hodiē & reuerteris ad cor tuū, p dñs ip̄e est de⁹. Lex etiā ostēdit q̄ istud ultimū seruitū de quo loquuntur in hoc caplo, nō p̄t esse nisi post ap̄phēsionē creatoris p̄ intellectū, si cū scripture dicit, Ut diligatis dñm dñm vestrum ex toto corde vestro: & ex tota anima vestra.

Nora quā
les reputat
hoīes deū
ignorātes.

Rabi Rossei aegyptij: ducoris dubi.

Iam autem expo' uimus quod isto est secundum apophthegmam: post dilectionem aut erit postseruitus: ad quod percepimus nos sapientes, dicentes. Hoc est seruitus quod est in corde. Istud autem est sicut mihi videtur, partis cogitationem in intellectu b. I. primo & cogitare de ipso: & adhuc eum ipsi separari sed non possit. Et propter hoc precepit David Salomon filius suo: & corroboravit in eo ista duo. laborare & studiū in ipsius apophthegmate: & exhortat in eius seruitio post apophthegmam eius: & dixit ei. Salomon filius misericordia Deum patris tui & seruas ei. & dixit. Si requireris eum, erit tibi preceptum: et si dereliqueris eum, derelinquet te in peccatis. Et dedit cautelam super apophthegmibus imaginabilibus quoniam homini cogitatio non vocat scientiam, sicut Propheta dicit. Quod accedit in spiritu vestro esse, non erit. Officium est igitur quod interior post apophthegmam est cognitio eius: & ut cogitatio intelligibilis exerceatur semper in amore ipso. Istud est alia propter quod patet homo esse prefectus ut sit separatus ab aliis hominibus: et idcirco sancti semper sequestrabuntur ab aliis, & non coniugebanter alii nisi cum necessitas inequabilis virgeret, causa necessaria. Nam est ostendit tibi quod intellectus iste qui largitus est nobis a creatore, ipse est qui coniungit nos eum. Potentia vero est in manu tua: si volueris ipsum roborare & confortare, poteris hoc facere. Si autem volueris ipsum debilitate & diminuere paulatim donec res meouas illam a te: sicut potes hoc facere. Scito autem quod ista coniunctio roboretur, & puerabit si exercueris cogitationes tuas in ipsius dilectione: et cum infelix fuerint in eo sicut ostendimus. Debilitabitur autem & deficit si cogitationes defederint & laborauerint in rebus secularibus. Si vero tu esses sapiens omnibus in veritate sapientie spiritualis: scito quod cum remoueris cogitationes tuas a creatore, & laboraueris circa negotia tua necessaria: iam pascitur est coniunctio quam erat inter te & ipsum: et tunc tu non es a eo: quia coniunctio qui te & ipsum coniungebat, cessabat esse in actu in illa hora. Propter hoc ergo sancti nimis anxianter cum debebant aliquid operari: & cauebant in hac re multum. Daudis sic dixit. Prout uidebam dominum in conspectu meo: semper a dextris est mihi necōmouerat. Hoc est dicere. Mens mea & sapientia mea non euagat ab eo: quasi habet enim eum ad manum meam dexteram: cuius officium non possumus postponere: nec in puncto hore propter frequenter uiam eius: et propter hoc non conmouerat. Scito etiam quod oia opera illa seruitio: sicut lectio legis & oratio & exercitio aliquod preceptorum: finis eorum non est nisi ut exercetas te in preceptis creatoris: ut elongeris a negotiis secularibus: & quod exercitium tuum sit circa ipsum & non circa aliud. Si vero cum moro laboriorum tuorum oraueris conuertitur tuus ad pariter: & non cogitas de mercibus tuis, vel si leges verba, pseres lingua: cogitatio vero cordis tui est in edificatione domus tue: nec intelligis quod legis: Sicut enim tu facis aliquid preceptum cuius mebris tuis: sicut quod fodit fossa tu aliquod: vel quod scandit ligna in nerhore non intelliges opus ratione: square fiat: & quod sit finis eius: Si igitur sic feceris: non putes quod adeptus es fine: sed familius illis de quibus dictum est. Prope est dies ori eorum & longe a renibus ipsorum. Nunc autem incipiat offendere tibi via disciplina per quam venias ad voluntatem istam: & consequaris istum magnum finem. Principium in quo debes exercere animam tuam: est ut sensus tuus sit vacuus ab omni alia re in tempore orationis tue: et cum legeris rationem est quod est principialitas uiritatis. Neque ponas sufficietiam tuam in hoc ut mens tua sit vacua in prima benedictione orationis, vel in primo versu huius lectionis quam prediximus. Cum vero firmatur tuus fuerit illud in te muleo tempore, exercabis animam tuam ad cogitationibus negotiorum secularium: cum predicta seruitia feceris, tunc exercabis animam tuam ad cogitandum postea de negotiis tuis necessariis: vel in preparatione vietus tui: et generaliter in negotiis secularibus, in ratione, scibili & porci, vel balneorum, vel loquendi cum familia tua, vel cum parvulis natis tuis: vel cum uniuersitate populi. Ecce dedi militari spatia horarum in quibus cogites in omnibus quae necessaria fuerint tibi & domui tue. In horis vero seruitus creatoris & exercitio eius preceptorum cogitationes tuas non declinet ad alia nisi ad illa quae facis: sed cum solitarius fueris, & cum iacueris in lecto tuo vigilias, custodi animam tuam: ne cogitationes tuae in horis illis honestis laborerit circa alia nisi in seruitio intelligibili. Et hoc est appropinquare creatori & stare coram ipso per viam rectam & vera quae feci te scire: non per viam operationum virtutis imaginatiuam. Huc autem finem sicut mihi videbis, poteris acquirere quod exerceueris animam suam de viris sapientibus in studio discipline. Este vero hoitem apophthegmam scientie veritatis, & delectari in eo quod apophthegmum

Orationis
& lectionis
legis finis.

de illis: licet etiā loquatur cū hoībus: & laboret ī his q̄ necessaria sunt corpori eius: & esse
totū intellectū ipsius inspectore & cōsideratore creatoris sui: & esse semp̄ corā illo ī corde suo
et cū hominib⁹ in lingua, sicut dixit Salomon ī Parabolis Cāticī Cāticī, qui spectat ad hāc
rationē: Ego dormī & cor meū vigilar̄: Non dico q̄ iste gradus fuerit om̄ prophetarū: sed
dico q̄ fuit gradus Moysi Magistri nostri: de quo dicit̄ est: Acceder Moyſes solus ad dñm:
ip̄i vero nō appropinquabat. Et iterū: Fuit ibi cū dño. & ei dictū est: Tu sta hic meū. scđm q̄
ostēdimus ī istis verbis⁹. Iste fuit gradus patriarcharū quē adepti sunt in appropinquatiōne
sua ad eū: p̄ quos fecit sc̄ri nomē suū oīb⁹ hoīb⁹ q̄ sunt ī mūdo, sicut dicit̄ est. Deus Abrahā
deus Isac, deus Iacob. Istud est nōmē meū p̄ secula. Cōlectū sunt etiā p̄ vniōne & applicatio
nē intellectus aīē ſuē ad ip̄m: q̄ pepiḡt cum quolibet illoq̄ pacū ſemp̄terū: sicut dixit. Me
mor ero frēderis mei cū Iacob, & p̄acti mei cū Iſaac: & frēderis mei cum Abrahā: qm̄ in istis
quatuor. ſtribus patriarchis & Moyſe. Sc̄ritū fuit ex vehemēti coniūctione ip̄oꝝ cū creatore
ſex apphēſione ipsius & dilectione, qd̄ de ip̄is ſcripturna refat̄: & ita fuit cura dei fixa īneis
& in generatione ip̄oꝝ post eos: & cū cōuerſabam̄ inter hoīes: ſed labore ſuū in acq̄ēdō ne
cessaria & custodiēdō habita: exercēbat cū mēbris ſuis ſolitū ſicut mihi videt̄. ſed eoz co
gitationes & intellectus nō recedebat p̄ plenitā creatoris. Videſ etiā mihi q̄a q̄ fecit illos q̄ru
or remanet ī fine p̄ficiōnis erga creatorē, & vt eēt cura illi⁹ fixa ī eis ſent̄. I officiis ſuis &
opib⁹ ī multiplicitā diuitiis ſuis i pecorib⁹ & agricultura, & aliis necessariis domui ſuē: ſuit
q̄a finis eoz & plurib⁹ illoq̄ op̄rū erat multiplicare appropinquatiōne ſuā ad creatorē ī fine ap
plicacionis: q̄a finis laboris eoz ī ſitī ſecularib⁹ fuit ut h̄ic potētiā iuueniēt ḡetē q̄ cognoscē
ret creatorē: & ſeruere ei. ſicut ſcriptura dixit de Abrahā: Quia ſcio q̄ p̄mādauit filius ſuis &
domui poſt ſe: vt cultodiat̄ viā dñi. Iā ergo oſtēdium eft tibi q̄a finis laboris eoz fuit ut diſfun
deret vnitas creatoris p̄ vniuerſum mūdū. & vt inſtruēt̄ hoīes & induceret̄ ī amore crea
toris. Et idcirco cōſiſt̄matus eft eis gradus iſte: q̄a officia illa q̄ exercēbat erat ſeruaria magna
& p̄fecta erga creatorē. Iste vero gradus nō eft hm̄oi p̄ v̄ talē qualis ego ſum poſit demon
ſtrari: ſed ad gradū illū de quo locuti ſumus ante iſtū, p̄t homo accedere p̄ exercitiū & stu
diū: qd̄ oſtēdium i remouēdo errores & ſpedimēta q̄ diuidunt inter nos & ip̄m: licet plura
de impedimentis ip̄is nos ip̄i facimus: ſicut oſtēdium in capitulis huius libri: et ſicut ſcri
ptura dicit. Peccata noſtra diuiferū inter nos & dñū. Viſum eft autē mihi modo ut rememo
rē rationē quādā mirabilē q̄ dubitationes oēs ſoluer̄, & reuelabunt̄ in ſecreta ſpecialia. Iam
oſtēdium in capitulis de cura dei erga creatures, q̄ ſcdm intellectū cuiuilibet intelligentiis
erit cura dei in ip̄o. & in hoīe q̄ eft p̄fectus in adoptione p̄ficiōni cuius intellectus & cor nō
recedit a creatorē: cura dei ſemp̄ erit fixa ī eo. In hoīe vero p̄fectio in apphēſione ſua: qui tñ
qñq̄ relaxat cogitationes ſuas a meditatione dei, cura eius erit fixa ī ſito in hora in qua me
dictarū fuerit de eo: & recedet ab ip̄o ī hora quaēq̄ laborauerit circa negotia ſecularia. Ab
ip̄o autē nō eft elongatio curę dei ſicut ab illo: qui nūq̄ in rellexit creatorē: ſed cura dimi
nuetur circa ip̄m aliquātulū: qm̄ tali ſunt nō habet intellectū p̄fectū in actu cū circa alia negotia
ſtudet vel laborat: ſed tūc eft eius intellectus i potētiā actu pp̄inqua. Cui⁹ ſilitudo eft, ſicut
ſcriptor bonus in hora ī qua nō ſcripit. Qui vero nunq̄ intellexerit creatorē, erit ſicut ille q̄
temp̄ eft in tenebris: & nunq̄ vidit lūce. Et de talibus dictū eft. Impii in tenebris coniūcent̄.
Qui autē apphēndit creatorē & facit eius: & in ſectio eft cōſiuḡ i ſtelligibili, eft ſicut ille q̄ eft in
luce ſolis clara & mūda. Qui vero apphēndit & qñq̄ laborat circa negotia ſecularia, eft ſicut
ille qui eft poſitus in die nubila in qua non appetit ſol p̄pter impeditamenta nubium que di
uidit ſter ſolē & ip̄sum. Propter hoc igitur viderit mihi q̄ ſicut prophetarū vel ſandorum
accidunt occasioes aliquē vel aliquid malū: non contingit ei talia nūi in hora quādō poſtpo
ſuit illud: & iuxta quātitatē poſtponitio vel omiſſio cōtigit accidens occaſionis. Qz, ī ita
eft: ergo tā ſolitū magiā dubitatione q̄ induxit philoſophos ad dicēdū q̄ cura ſpecialis nō
inueni ī vlo ſingulari hoīe. Et poſuerūt ſequitātē iter ip̄os ſingulares hoīes & ſingulare
iūmētōg. Probarū vero ip̄oꝝ ſup̄ hoc erat, q̄a videbant ſanctis & uultis accidere magnas oc
caſiones. & in hiſ oīb⁹ p̄palatū eft ſecundū. Et pre autē opiniois eoz cura dei ſemp̄ erit fixa ī
illo ſup̄ quē effuſus eft ille ſplendor, q̄ eft p̄tio cuilibet q̄ laborauerit ī eius apphēſione ut ha
beat cogitationem mundam & claram: & ut apprehendat̄ creatorē per vias veras: & qui
delectabit̄ ſuper hoc qd̄ apprehendit. Et iſtū tali nūq̄ potest accidere malum quodcuq̄ de
ſuūmero malorum: quia eft cum creatorē, & creator cum eo. Sed cum deuiauerit ab eo, atuoſ

Cur patri
archa &
Moyſes
maſterit ī
fine p̄fici
onis erga
deum.

Cur sancti
nōm̄i pa
riantur al
ſectione.

Rabi Rossei aegyptij: ducoris dubi.

ditur ipse a creatore, & creator ab eo: & tunc est expositus omni casui accidenti & omni impedimento qd potest accidere: quoniam illud qd efficit q: cura dei sit fixa in homine & vt ea dat mala qua possunt accidere, est splendor intellectus: qui quodammodo fortassis abscondetur ab homine iusto & sancto: & non apparebit vñq homini periculoso. & idcirco contingit eis malum qd contingit. Hac autem opinio firmata fuit in me pellus qd inueni scriptum in lege vbi dicitur: Abscondi faciem meam ab eis: & consumetur. Ostendit etiam q: nos sumus causatores huius absconditionis faciei, sicut dixit, Ego abscondam faciem meam in die illa propter omnia mala qua fecit. Non est autem dubium qd iudicium vniuersitatis. Ostensum est tibi iam qd causa ut sit homo singularis derelictus accidentibus superuenientibus sicut & animalia bruta, est quia ipse est absconditus a creatore. Illi vero intera quem creator suus, non tanget eum malum vel modo, sicut propheta dixit. Ne timeas quia ego tecum sum: neq: formides quia ego deus tuus sum. Et iterum: Cum traheris per aquam ego tecum sum. Quoniam omnis qui sic est aptus, qd super ipsum effusus est intellectus iste, sequitur in ipso cura: & non adhæredunt ei mala. Icū David dixit, Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo. Et iterum: Conteni cum eo & habeto pacem, & pone metem tuā ad ipsum: custodieris ab omni malo. Attende etiam ad Psalmū illum qui sic incipit: Qui habitat in adiutorio altissimi, quoniam psalmus ille loquitur de cura dei & de eius adiutorio & defensione ab omnibus corporalibus accidentibus vniuersalibus & singularibus quae inueniuntur in uno singulari & nō in alio: necon ab eo qd est ex accidentibus, & prouenit ex natura compositionis substatiæ: necon ab eo qd prouenit ex moribus & machinamentis hominū, sicut dixit. Ipse liberabit te de laqueo venantium, & a mortalitate aduersitatis. Et iterum: Scapulis suis obumbrabit tibi, & sub pennis eius sperabis. Et iterum: Non timebis a timore nocturno: nec a sagitta volante per diem. Et iterum: A mortalitate perambulante in te nebris. Locutus est etiam super occasione sua a periculis hominū: & dixit: Quid transites per forte bellum ita qd interfici caderent a dextris & a sinistris tuis, & a latere tuo mille caderent: & milia a dextris tuis: ad te autem nō appropinquaret. Et dixit: Veritatem oculis tuis considerabis: & retributionem peccatorum videbis. Post hoc autem induxit qd inductum est de gloria & honore, & posuit causam huius cure qua coniuncta est in homine isto, & dixit: Quoniam me dilexit liberabo eum, & protegam eum, quia scit nōmē meum. Nos autem iam ostendimus in capitulus præmissus qd ratio scientie nominis est apprehensio creatoris. Et hoc est dicere: quia hoc adiutorium qd fixum est in hoc homine, idcirco est quia sciuit me & dixit me. Dixit ergo qd iam scis, differenciam inter Oeth & Hoseph. Quoniam cum amor est in Hebreis co differens etiam est inter Oeth & Hoseph. Quoniam cum amor est nimis intensus, & oculi diligenter & corpore & omnes cogitationes sunt intensæ in amicum addicte qd nihil cogitar prpter illum: iste talis vocatur Hoseph. Philosophi vero docuerunt qd potentiae corporales in tempore iuuentur impediunt hominem ne addiscat bonos mores: quāto magis ne consequatur hanc cogitationem claram que prouenit homini ex perfectionibus intelligibilibus quoq: inducunt hominem ut sit hoseph in creatorem! Vnitas liquide est vna de vanitatibus opinari qd cogitationes iste clare inueniri possunt in seruote mixture corporis: qd quanto magis debilitate fuerint potentiae corporales: & extinguetur ignis concupiscentia: cōfortabit intellectus, & lumen eius effundetur, & apprehensio illius erit clara & polita in eo qd apprehendit: adeo qd cum homo peruenit ad etatem maturam: & appropinquauerit morti tunc augmentabitur apprehensio ista augmentatione magno: & crescer delectatio & letitia in apprehensione illa: & intendetur amor apprehensi donec separabitur anima a corpore in ista delectatione. Proper hoc iugiter rationem dixerunt sapientes in morte Moysi & Aaron & Naue, qd de virtute duorum dictum fuit in verbo proprio qd mortuus est ex ore domini, id est ad dictum eius. Sed sapientes adhescerunt huic verbo qd dicitur Ex ore domini, & dixerunt qd mortui sunt eū oculū. Similiter dixerunt de Maria qd ipsa mortua est cū oculō: sed nō est dictum de ipsa ex ore dīi, quia mulier erat. Interea vero similitudinis huius est qd illi tres mortui sunt in delectatione huius apprehensionis ex vehementia amoris. Procedunt autem sapientes in hoc verbo secundum elegatiam vñs loquendi in carminibus & cantilenis, qd loquuntur in parabolis: & vocaverū nōmē apprehensionis qd inuenitur in fortitudine amoris ad creatorem. Oculū iuxta illud qd dixit Salomon in Canticis Canticorum. Osculetur me oculū oris sui. Speciem vero ista mortis qd re vera est euasio mortis: dixerunt sapientes accidisse Moysi & Aaron & Mari. Alii vero prophetæ & sancti fuerunt sub isto gradu. Vniversitatem autem confortatur appre-

Notā cōri
nētiā Psal.
Qui habi-
tat in adiu-
torio &c.

In Hebreis
co differen-
tia est inter
Hoseph &
Hoseph qd
est amator,
qd dicitur au-
ctor in re-
xu libri.
Daud autem
iducit huic
versu. Qm
me dilecat
liberabo cu-
m in verbo
Hoseph.

henso intellectus eorum: & secundum ab hoc seculo, sicut dixit propheta. Anteibit te iustitia tua; & gloria domini colliget te. Et intellectus ille durabit in sempiternum uno & eodem modo sine omni variatione: quoniam abla sunt impedimenta quae quandoque diuidebant inter ipsum & creatorem, & erit status eius in ista magna delectatione, q̄ non est de genere delectatio nisi corporalis, sicut ostendimus in aggregatione nostra magna, & sicut alii ante nos docuerunt. Nūc igitur exerce animam tuam in intellectu illius capituli, & pone cor tuum in multiplicatione horarum in quibus possis te sequestrare ad seruitū, & stare coram ipso, & diminuere numerum horarum in quibus oportebit te in aliis laboreare. In hac autē demonstratio ne habes sufficientiam sed mētē huius libri.

Conversatione & moribus cū intellectu &c. Cap. LIII.

Omnis fessus & morus & cōueratio cum eis solus in domo sua non est sic sicut quā id est coram rege nobili & gloriose, neq; verba ipsius cum fedet domi cū familia sua & cognatis sunt qualia debent esse cum est in Palatio Regis. Propter hoc igitur qui voluerit acquirere perfectionem humana, & q; si homo de vere, necesse est ut intelligat & sciat q; rex iste sublimus qui coniunctus est ei & ei semper obligatus est honorator omni regē corporaliteriam David & Salomone. Quoniam rex iste qui est obligatus & coniunctus cum eo, iste est intellectus qui effusus est super nos: qui coniungit nos cum creatore, secundum q; nos apprehēdimus ipsum cum lumine intellectus quem effundit super nos, sicut David dixit. In lumine tuo videbimus lumen. Er similiter ipse cum hoc eodem lumine reficerit super nos: & per ipsum est semper nobiscum videns & cōsiderans: sicut propheta dixit. Si post eis homo se abscondere in abditis vir ego non videam ipsum dicit dominus. Et intellige istud bene. Scito aurem q; cum intellexerunt illud perfecti, sicut inuenta in eis humilitas & humilia tio in timore creatoris: & verecūdā sunt coram eo vere non imaginatiue, adeo q; secreta negotia sua cum vxoribus suis tractauerunt cum tanta verecūdā quasi cum extraneis & pālam operarentur illa: sicut scis confutandis sapientium nostrorum: de quibus nō oportet hic facere mentionem. Tu etiam scis q; docerunt te ne incēderes erecto capite, propter versum qui dicit. Plena est omnis terra gloria eius. Et hoc est ut facias rationem quam prēdicti, q; nos sumus semper coram ipso, & intra gloriam eius incedimus & revertimur. Maximis autem sapientum graue erat incedere capite disceperro: quoniam semper homo ambulat cum gloria illa. Similiter autem paucis vtebantur verbis. Sed in alio loco tam ostēdimus qđ oportebat ostendi de paucitate verborum: sicut dicit Ecclesiastes. Dominus in caelo. Tu vero super terram. Et idcirco pauci sunt sermones tui. Ratio vero illa sūg quā docui te, eadem est ratio & causa in executiōe omnium prēceptorum: qm̄ per illa opera omnia particularia & in frequenti repetitione ipsorum viri sancti qui sequestrati sunt ab aliis, consequēntur & acquisi- rent vsum donec perfecti sint in perfectione humana, & habebunt timorem creatoris, & videbunt & scient quia cūm ipsi est, & postea faciēt qđ oportet fieri. Creator vero ostendit īā nobis qđ finis implendi om̄i prēcepta, est ut acquiratur illa virtus operatiua, veritas debite apprehensionis suæ, scilicet creatoris timor & pavor eius, sicut ostēdimus in hoc capitulo cui libet scient veritatem: sicut scriptura dixit. Si nō custodiens ut facias omnia verba legis hui⁹ quae scripta sunt in volumine isto: ut timens nomen honorabile & qđ est timendum, nōmē domini dei rui. Pone ergo cor tuum, & vide qualiter ostendi tibi q; intentio verborum legis hui⁹ est propter finem viuum, scilicet ut timetur deus. Q; autem iste finis acquiratur ex operib⁹ scis hoc ex eo quod dictum est in hoc versu qui dicit. Si non custodiens ut facias: & ostensa sunt tibi fœpta faciēndi & non faciēndi. Credulitatem aut & opiniones quas lex docuit nos, sunt apprehensionē essentia creatoris. Et opinione iste docent nos amōrē, sicut multorū ostendimus. Tu vero scis qđ lex dicit in corroboracione dilectionis in creatorē cum dixit. Diliges dominum deum tuū ex toto corde tuo & ex tota anima tua & ex totis viribus tuis. Quoniam istos duos fines, scilicet timorem, & amorem, acquirit homo cum diuabus rebus. Amorem siquidem acquires in credendo legem: in qua docerunt apprehensionē essentia creatoris sicut est. Timorem vero acquires in faciendo vniuersa prēcepta, sicut diximus. Attende igitur & intende hanc puritatem quam depuramus.

Con expōsitione trium nominum quae sunt, misericordia, iudicium, & iustitia.

Capitulum LIII.

Rabi Rossei aegyptijs: ducoris dubi.

Non hoc capitulo cōmūniter expōnemus rationes trīum nomīnum quā necessē habēmus: & sunt ista, misericordia, iudicium, & iustitia. Alibi vero iam exposuimus q̄ ratiō misericordie vocatur horeth, & hoc est cum alīq̄uis tribuit supra condignum in oībus quā operatur, & preponit benefīcia. Scītum est autem q̄ horeth duo cōmūniter designat. Vnū est cum qui tribuit benefīcium illi cui tenet ex debito, & idcirco quicquid boni euenit nobis ex pte creatoris vocat Hetheth sicut propheta dixit. Miserationē domini recor dabor: & laudes eius super oībus q̄ tribuit nobis. Et idcirco esse vniuersi mundi quē creator fecit vt esset, est vt Hetheth, sicut Daud dixit. Dixi mūdus factus est pro Hetheth. Et exposūtio huius versū est q̄ fabricio mundi est ex misericordia creatoris, & idcirco numerauit scriptura in eius morib⁹. Multiplicās misericordias suas. Nomen vero iustitiae significat re cōiudinēm: que est vt quilibet & proximo suo cōfēguat id qđ rectum est: & tribuere cui libet entūm qđ ei congruit. Sectūdum primam rationem nō dicitur iustitia in libris prophe tarum cum reddis alīcuī qđ ei debes dare: quia solutio eius qđ receperisti a proximo, nō vocat iustitia: pro qua dicit in Hebraico Credata: sed debitum: qđ est in te ex parte morum hominum: sicut qđ debes iūiare pauperē istud vocatur Credata. Et idcirco scriptura dicit. In refūtatione pauperi pignoris facienda erit tibi iustitia. Cum enim rexeris te super vsum morum honestorum, iudicas iustum secundum animati tuam sapientem, & iustitia est quia solūisti debitū ei. Et quoniam omnis mos honestus vocat iustitiam, idcirco dictum est de Abraham. Credisit deo, & repūtarum est ei ad iustitiam: id est ad perfectionem morum creditatatis, & idcirco scriptura dixit. Iustitia erit nobis cum custodierimus ut faciamus p̄cepta ista. Non vero iudicii significat p̄cise illud ad qđ recipiendum se quis obligat, siue sit p̄missus, siue sit poena. Ergo iam ostēlūt est qđ Hetheth cōuenit benefīcio gratis dato: ¶ Credata vero cōuenit omni bono qđ feceris secundum bonos mores per quos perfici imperfectiones animas tuas. Iu dicum vero dicitur quandoq̄ ratione p̄mittit: quādoq̄ ratioē poenae. Prēdictum autem iam qđ omne nomen qđ attribuitur creatori in libris prophetarum lūmitur ab operib⁹: quoniam operatus est vniuersa vocatur Hetheth: qđ est nōmē dictum ab Hetheth. S. misericors. Propter suam vero pietatem maximam super iustitiam, qđ regit omnia per potētiā suam, vocatur iustitus. Propter illa vero bona quā renouantur in mundo, & proueniunt ex potētiā iudicij qđ sequitur sapientiam, vocatur iudex. Lex autem illa tria nomina posuit loquens de ipso ubi dicitur. Iudex totius terre, & dixit. Iudex & reetus ipse, & dixit. Abundās in misericordia. Nostra vero intentio in expositione istorum trīum nomīnum fuit vt esset hæc exposūtio antecedens ad capitulum quod sequetur.

De nomine quod est Sapientia.

Capitulum.LV.

Nomen sapientiae in lingua hebraica quatuor modis dicitur. Vno modo dicitur de comprehensione veritarum, quarum finis est apprehendere creatorem, sicut dixit Salomon. Sapientia unde intenitūr? & dixit. Si quarens eam sicut argēcum, & multata sia. Dicitur autē de qualibet arte. Vnige artifices sapientes nominantur, sicut dictū est in opere tabernaculi. Omnis sapiens corde in vobis accedit & operetur, & iterum. Omnis mulier sapiēs corde nebat. Dicitur præterea de acquisitione morum honestorum, sicut dicitur in sensibus sapientia. Qđ enim acquiritur ex virtute scientiæ, est vt si homo aptus recipere mores honestos. Dicitur insuper de machinationibus & consiliis, sicut dicitur. Demus vobis sapientiam & secundum hoc dicitur. Accipit mulierem sapientem, scilicet prudētēm consiliorum & machinationum. Secundū hoc dicitur. Sapientes sunt ut faciant mala: bene autem facient sciētū. Poteſt etiam contingere qđ nomen sapientiae in hebreico designabit consilium, vel opera cogitationis. Et erit consilium istud & machinationes ad querendū cum eis mores bonos animales, & etiam corporales, vel ad acquirendū opera artificialia, vel mores puerulos. Nōtū est autem qđ nomen sapientis dicit de omni habēre mores animales & corporales, & de omni perito in operibus artificialibus, & de qualibet altū in machinationibus & consiliis ad perpetrandū mala. Secundum hanc autē expositionem dicitur qđ qui se vniuersalem legem in veritate sua, vocatur sapientis duobus modis: proper illud scilicet qđ continetur in lege de morib⁹ animalibus. Et quia potētia animales fuerunt recepta a lege, non probat per viam speculationis: idcirco posuerunt in libris prophetarum & in diuinis sapientium sapientiam legis ynam speciem, Sapientiam vero quā p̄cise & proprie dicitur, aliam speciem. Hoc autem

est qd probat ea qua recipimus ex lege, ex ipsis poteris aialibus. Quicquid autem inuenitis in libris de pulchritudine gradus sapientiae, & gloria ipsius, & de paucitate illorum qui acquirunt eam: sicut scriptura dixit: Non multi sapientes, & iterum: sapientia unde inuenitur & multa similia: totum hoc inquit dicitur de sapientia quae docet nos probare legis opiniones. In verbis autem sapientum ratio illa frequenter inuenitur: quia ipsi ponunt sapientiam legis speciem vnam: & ponunt sapientiam aliam speciem. Dixerunt autem de Moyse magistro nostro. Pater in sapientia, pater in lege, pater prophetarum. Dixerunt etiam de Salomone: quod dictum est de eo quod fuit sapientior omni homine: sed non sapientior Moyse. Nec enim fuit in tecno verius illius loqui de omni homine: sed de hominibus tammodo sui temporis: & ideo fecit mentionem de Ihesu & de aliis filiis Mao. Iste erant sapientes illius temporis. Dixerunt etiam sapientes nostri: quod homo primo requirit ratione legis: postea ratione sapientiae: deinde de ratione illius quod sequitur ex disciplina legis: id est ut extrahatur ex potentia illatum opinionum: quod necessarium est fieri. Sic igitur oportet ut ordinentur opiniones receptae primo: deinde de disperguntur opera per quae mores rectificantur, hoc est planum verbogrum suorum, dixerunt. Cum fuerit homo in iudicio, in primis dicitur ei. Separati horas ad opus legis: diiudicasti in sapientia: intellexisti verbum unum ex alio. Pater igitur quod sapientia legis apud eos est una species, per quam scilicet firmatur legis opinione cum consideratione vera. Post omnia vero quod strauimus, audies quod ego dico. Philosophi rati primi quod ultimi ostenderunt quod quatuor sunt genera perfectionum quae reperiuntur in homine. Primum genus perfectionis est imperfectius omnibus aliis, & est illud propter quod pertinet anima hominum. Hec autem est perfectio diuinitati qua consistunt in pecunia, & in pani, & in ventialibus, & in servis, & in possessionibus, & in his similibus. Imperium etiam & regnum referuntur ad hoc genus. Inter hanc autem perfectionem & hominem nulla est conjunctio sed delectatio mera: & hec est cogitatio vana omnino, scilicet ut dicat ho, haec est dom^m mea, vel hic est seruus meus, vel haec est pecunia mea, vel isti populi sunt mei. Quoniam cum intellexerit radicem suam & substantiam, omnia talia inueniet extra se, & quodlibet genus istarum rerum est secundum quod conuenit in essentia. Propter hoc ergo cui illa desecerint, erit ille qui fuit rex ita quod inter ipsum & vilissimum hominem non est differentia. Hoc autem erit quis nichil mutetur in ipso de his quae sunt in eo. Et docuerunt Philosophi quod ille qui ponit laborem suum & studium ut acquirat perfectionem talem laborat incassum: quoniam istud non durat. Litter etiam diuinitas tales durant apud ipsum omnibus diebus vita sua: tamen nullam perfectionem acquireret in corpore suo omnino. Secunda species est nigris conjuncta cum homine quod prima, & haec est perfectio compositionis corporis sui & formae sua, & membrorum suorum, cum prima componentia sunt sicut esse debent: & membra sua sunt coequalia & robusta sicut oportet. Hec autem species perfectionis non vocatur finis: quia est perfectio corporalis: quod non conuenit homini secundum quod est homo: sed in quantum est animal, & aequalis est in hoc cuiuscumque vilissimo animalium: quis hominis fortitudine aqua retinetur fortitudini cuiuscumque bestie, ut leonis vel elephatii. Finis autem huius perfectonis est sicut proximus ut sustineat gravem onus: vel frangat os durum sed in his non est magna utilitas corporis sui: sed utilitas animae non reperiatur in specie ista. Tertia species perfectionis ipsa est perfectio in substance ipsis: & est perfectio motum corporalium, scilicet ut sine mores hominis in fine debite perfectionem. Hac autem species refertur & quasi derivatur ad alios nec est finis substantiae proprie: quia mores partim respiciunt illi qui habent, partim alios qui sunt extra ipsum. & hoc est sicut perfectio ista motum est facta ad comodum hominum. Quoniam si quis esset qui non coleraretur cum aliis: nuenires tunc mores eius absque utilitate quasi non haberet neque darent ei perfectionem in aliqua re: sed accideret ex eis utilitas cum aliis sciuerint & intellexerint. Quarta species est hominis perfectio vera, & consistit in acquisitione moralium, scilicet intelligibilia per quae acquiruntur credititates recte in rebus spiritualibus. Hic autem est ultimus finis qui perficit hominem perfectio vera, & sunt sibi solimodo: & dant ei virtutem & permanentiam temporis, & propter hoc homo vocatur homo. Considera ergo utilitatem trium primarum perfectionum, & inuenies quod refringuntur ad alium extra tenorem respiciunt te. Quod si dixeris quia respiciunt: immo te & alios. Sed ista ultima perfectio est tua solimodo: nec alius participiat in ea: & ideo studebit debet ut acquiras hanc perfectionem quae tua erit, & non studebas neque labores alii, nec obliuiscaris animae tuae donec nigriscas albedo ipsius in preualendo illi potentias corporales. sicut dixit Salomon in parabolis Cantico,

Salomon
fuit sapien
tior, emni
hoie, quo
modo rela
ligendum,

Perfectio
nū in hoie
genera quā
tuor,

Rabi Rossei slegyptis: ducoris dubi.

Canticum quod cognitum isti ratione. Videris quod nigra sum: quia decolorauit me sol: filii matris meae pugnauerunt contra me. Posuerunt me custodem vinearum, vinea mea mihi non custodiui. Propter hoc etiam dixi. Nen des alii gloriam tuam: & annos fuos extra me. Similiter & proprie tate docuerunt nos rationes istas, & exposuerunt eas sicut philosophi hi exposuerunt: & fecerunt nos scire quod perfectio diuinitatis vel compositiones membrorum, vel perfectio mortuum corporalium non sunt prefectiones in quibus homo debet gloriar, & quod perfectio in qua debet homo gloriar, est sapientia creatoris, quae est sapientia vera. Et propter hoc dixit Hieremias de ipsis quatuor perfectionibus. Hec dicit dominus. Non gloriatur sapientis in sapientia sua: neque diues in diuitiis suis: sed qui gloriantur, gloriet se scire & nosce me: quia ego dominus facies misericordiam & iustitiam in terra: quia ista volui, dicit dominus. Apponitur cor tuum: & vide qualiter facit mentionem de ipsis quatuor perfectionibus secundum ordinem quo sunt ordinatae apud universitatem populi. Quia perfectio major apud eos est diues in diuitiis suis: minor vero potens in potentia sua. Minor autem isto sapiens in sapientia sua, scilicet qui habet mores honestos: quoniam talis habetur in honore apud homines: quia est eis necessarius in negotiis suis. Propter hoc igitur ordinavit prophetus dictas perfectiones hoc modo. Sapientes etiam locuti sunt super verbum isto rationes ipsis quas prediximus: & ostenderunt quod ego exposui in isto capitulo. Quoniam sapientia quae precise dicitur sapientia vestigia, quae est virtutis finis, dixerunt quod ipsa est creatoris apprehensionis. Diuitiae vero thesaurorum & voluptrum quas acquirit homo, purat quod in eis est perfectio: sed non fuit. Similiter exercitio preceptoris omnium, scilicet genera servitorum omnium & mores qui sunt vitiales hominibus in negotiis suis adiuicem omnia in qua ista non perueniunt ad finem istum ultimum: nec aquatur ei: sed sunt stramenta quaedam ad finem istum. Audi ergo verba ipsorum in omnibus ipsis rationibus in lingua ipsorum: dixerunt. Scriptura quædama dicit: Omnes voluntates non aquatur enim ei. Ex alia scriptura dicit: Omnes voluntates tuæ non equantur enim ei. Expositio vero est quod iste voluntates sunt precepta & opera bona, & iste voluntates tuæ sunt lapides preciosi & gemæ. Ergo voluntates tuae & voluntates meæ non equantur enim ei: sed in hoc solimodo glorietur gloriator, intelligere & scire me. Nunc igitur vide quod dulcia sunt verba ista, & quod perfectus qui dixit ea, & qualiter dimisit in expositione sua verba quod prediximus. Postquam igitur mentionem fecimus de predicto versu & de rebus sublimibus quae continentur in eo: & de verbis quas dixerunt sapientes in ipsis expositiōe: revertimur ad apprendendum illud quod incepimus, & hoc est quod non fuit intentio in hoc versu ad exponendum finem nobilem solimodo: qui est apprehensionis creatoris: quia si hoc fuisse intentio eius solum modo, dixisset. In hoc glorietur gloriator, intelligere & scire me: quia sum unus: vel quod non est similis mei, & ipsis similia. Sed dixit: quod decor preceptis est apprehendere me & scire vias meas, & opera mea, sicut expousimus in hoc quod dixit Moyses. Fac me scire viastus. Ostendit etiam nobis in isto versu quod videlicet quis necessarium est intelligere & scire, sunt misericordia, & iudicium, & iustitia, & adiecti aliud, scilicet in terra: quia haec est coluna & sustentamentum legis non sicut cogitatio illorum qui febrinant extenderent manum ad ea quæ ignorant: & putant quod cura dei perueniunt vobis ad celum lunam, & quod terra est derelicta cum omnibus quæ sunt in ea, sicut dixerunt. Dereliquerit dominus terram. Sed etiam sicut dicitur nos per manum domini sapientum qui dixit. Dominus est terra. Dicit quod enim cura est in terra sicut in celis. Propter hoc igitur dixit. Ego dominus faciens misericordiam & iudicium & iustitiam in terra. Deinde percepit rationem & dixit. Quia ista volui, hoc est, voluntas mea est benefacere vobis & facere iudicium & iustitiam, sicut expousimus in libro xxii. moribus: in quibus est intentio assimilari ei. Fines vero quos signavit in hoc versu, ostendit de ipsis quod hominem perfectio in qua debet vere gloriar, est peruenire ad notitiam creatoris, iuxta possibiliteram suam: quod sciat cutam eius et gaet creaturas in esse ipsarum sicut est. Sit autem confuetudo istius hominis semper post istas apprehensiones, & eius intentio, misericordia, & iudicium, & iustitia, & assimilatur creatori in operibus suis, sicut ostendimus alibi. Haec autem sunt quæ visa sunt mihi ut scriberem in libro isto: qui est valde utilis illis qui similes sunt tui. Ego vero scio quod cum diligenter insperatus in eo, intelliges quae continetur in eo cum auxilio creatoris. Ipse vero adiuvet nos ad intelligendum legem eius, & sapientiam ipsius sicut promisi nobis. Populus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam: sedentibus in regione umbra mortis lux ortetur eis.

Lib. III.   So. CXIII.

¶ De CCXVIII. preceptis seu mandatis dñi affirmatiuis. Cap. LVI.

1. Ec sunt precepta quæ proprie dicuntur precepta, & consistunt in faciendo plura ex illis. Alia vero ex eis sunt affirmativa: & sunt. ccxviii. scdm numerū membrorum: & alia sunt negativa, & sunt. ccclxv. scdm numerum dierum anni: & inducent bonas opiniones
 Ad offendendū q̄ deus est. Exo. Ego sum dominus deus tuus.
 Ad offendendū q̄ deus unus est. Deutero. Audi Israēl dñs deus tuus deus unus est.
 Ad amandum ipsum. Deutero. Ama dominum deum tuum.
 Ad timendum ipsum. Deutero. Dominum tuum timebis.
 Ad ipsum exorandum. Exo. Seruies domino deo tuo.
 Ad adh̄erendum ip̄i. Leui. Ipsiq̄ adh̄erebis.
 Ad iurandum in nomine eius. Leui. Iurabis in nomine ipsius.
 Ad ambulandum in viis eius. Leui. Ambulabis in viis ipsis.
 Ad sanctificandum nomen eius. Leui. Sanctificabis me inter filios Israēl.
 Ad discendū scripturā vnitatis. Deute. Meditaberis ea cū surrexeris & accubueris. &c.
 Ad docendū filios legem. Deute. Docete filios vestros.
 Ad ligandum Thiphilium in cap. Deute. Inter oculos vestros collocate.
 Ad ligandum in brachio. Deute. Suspendite ea pro signo in manib⁹ vestris.
 Ad faciendum fimbrias Cirtit. Nume. Faciant sibi fimbrias quatuor.
 Ad scribendum merita. Deute. Scribe ea super portas.
 Ad cōgregandū populu ut audiāt legē p̄ certo. Deut. Congregabis populum.
 Ad scribendū quilibet librū legis. Deute. Scribete vobis canticum istud.
 Vt rex habeat aliū liberū. Deuter. Describeret sibi Deuteronomiū.
 Ad benedicendū post comedionē. Deut. Comes & saturabis & bñdices dñs deo tuo.
 Vt faciant sanctuarium dñs. Exo. Faciant mihi sanctuarium.
 Vt timeant sanctuarium. Leui. Timebitis sanctuarium.
 Vt custodiant sanctuarium. Exo. Semper tu & filii tui coram tabernaculo.
 Vt leuita seruat sanctuario. Nume. Seruet leuita sanctuario.
 Vt lauet manus & pedes. Exo. Aaron & filii sui lauabunt &c.
 Sacerdotes tempore ministerii current
 1. Vt accendant lucerne. Nume. Aaron & filii sui accendente &c.
 2. Vt sacerdotes benedicant. Nume. Sic benedicetis filiis Israēl.
 3. Vt panes & incensum ponantur corā dñs quolibet sabbato super mensam. Exo.
 4. Vt adoleatur incensum quotidie. Exo.
 5. Vt ignis ardeat in altari. Leui. Ignis super altare ardebit.
 6. Vt cinis tollantur. Leui. Cinis quotidie rolleret de altari.
 7. Vt polluti expellantur de téplo. Nume. Polluti expellantur. &c.
 8. Vt honor exhibeat generi Aaron. Leui. In oī genere sc̄titatis sanctificabis eū fratri tuo.
 9. Vt sacerdos vestibus sacerdotalib⁹ induat p̄ ministerii. Exo. Facies vestē sanctā Aarō.
 10. Vt arca portetur in humeris. Oze.
 11. Vt sacerdotes & reges vngantur vntione sancta. Exo.
 12. Vt sacerdotes maiores seruant in sanctuario vice sua. Deutero.
 Et in solē uitarib⁹ omnes simul. Deutero.
 13. Vt sacerdotes polluerentur super mortuos suos sicut & populus. Deutero.
 14. Vt sacerdos diceret virginem in uxorem. Leui. iii.
 15. Vt duo holocausta quotidie offerrentur domino. Nume.
 16. Vt sacerdos maior quotidie aliquid offerret. Leui.
 17. Vt holocaustum additaretur omni sabbato. Nume.
 18. Vt holocaustum additaretur in omni neomenia mensis. vii. Nume.
 19. Vt manipulus offerretur altera die p̄schē. Leui.
 20. Vt additaretur holocaustum in die Pentecostes. Nume.
 21. Vt duo panes offerrentur in die Pentecostes. Leui.
 22. Vt duo panes offerrentur in prima die anni. vii. mensis. Nume.
 23. Vt additaretur holocaustū in die expiationis. Lx. die mensis. vii. Nume.
 24. Vt additaretur holocaustū in die expiationis. Lx. die mensis. vii. Nume.

Rabi Rossei Aegyptij: ducoris dubi.

- 25 Vt in predicta die faceret sacerdos maior totum scrutium sicut scriptum est.
 26 Vt additaretur holocaustum in festo tabernaculorum. Nume,
 27 Vt additaretur holocaustum in 8. die qui est festu per se. Nume,
 28 Vt custodiantur dies festi. Exo.
 29 Vt ter in anno presentetur omnes in sanctuario. Exo.
 30 Vt献entur in illis festis. Deutero.
 31 Vt decolletur aries in pascha. Exo.
 32 Vt carnes eius comedantur. 15. nocte mensis Mysan. Exo.
 33 Vt qui fuerat polluti vel in via celebrent pascha. 14. die mensis. Nume.
 34 Vt comedant carnes arietis in ipsa nocte. Nume.
 35 Vt clangant buccinii super holocausta. Nume.
 36 Vt omnis applicatio bestie fiat a die 8. & in arte decimofinum. Leui.
 37 Vt omnis bestia offerenda sit integra membris. Leui.
 38 Vt in omni sacrificio ponatur sal. Leui.
 39 Quæ necessaria sunt in holocausto. Nume.
 40 Quæ necessaria sunt in hostia pro peccato. Numer.
 41 Quæ necessaria sunt in hostia pro derelicto, q̄ vocat Assam. Nume.
 42 De holta pacificorum. Nume.
 43 De hostia pro gratiarum actione. Nume.
 44 De oblatione capituli domus si errauerit. Leui.
 45 De oblatione cuiuslibet hominis peccantis per errorem. Leui.
 46 De oblatione hois cū dubitat virū cōmiserit peccati pro quo debet Hacat. Leui.
 47 De oblatiōe erratis i tollēdo aliqd parūl yl' negat̄ depositi & iuratis ppter hoc. Leui.
 48 Qualis oblatiō sit offerenda si quis non sufficerit ad aritem. Leui.
 49 Vt confiteat homo corā dñi omne peccati qd cōmiserit. Leui.
 50 Vt homo patiens fluxū offerat oblationē postq mundificatus fuerit. Leui.
 51 Mulier patiens fluxum offerat oblationem postq mundificata fuerit. Leui.
 52 Vt mulier quæ peperit offerat oblationem postq mundificata fuerit. Leui.
 53 Vt qui leprosus fuerat post mundificatiō suī. Leui.
 54 Vt decimenter oues & vacce. Leui.
 55 Vt sanctificetur omne primogenitum bestie. Deutero.
 56 Vt primogenitum hominis redimatur. Nume.
 57 Vt redimatur filius asini. Exo.
 58 Vt decimetur asinus si dominus noluerit ipsum redimere. Exo.
 59 Vt omnes oblationes quas quis debet offerre ex debito vel ex voluntate, offerant in prima festiuitate quæ euenerit. Exo.
 60 Vt omnes oblationes offerantur in domo sanctuarī. Exo.
 61 Vt omnes oblationes extra terrā ipsam reducant ad domum sanctuarī. Exo.
 62 Vt sanctificata quæ lēfōne habuerit, redimantur: & q̄ licetum sit comedere ipsa. Exo.
 63 Vt sanctum sit mutatū, & illud pro quo mutatur. Leui.
 64 Vt residuum oblationū comedat Aaron & filii sui. Leui.
 65 Vt carnes de Hacat & de Assam comedantur. Leui.
 66 Vt reliqui sacrifici pacificorum clementur.
 67 Vt carnes sanctificat̄ quæ postea polluti sunt, clementur in igne. Leui.
 68 Vt separatus tempore confectionis suæ non tondatur nec radatur. Nume.
 69 Vt Nazareus tondeat cōplo rēpōrē separatiōis suæ, vel si acciderit ei pollutio. Nume.
 70 Vt compleat homo quicquid voverit ore suo. Deutero.
 71 Iudicia in fractione votorum. Nume.
 72 Vt omnis qui tetigerit cadaver, pollutus sit. Leui.
 73 Vt octo serpenti sint polluentia. Leui.
 74 Qz cibi pollūne pollui. Leui.
 75 Qz menstruata sit polluta & polluens alios. Leui.
 76 Qz mulier quæ peperit immunda sit & menstruata. Leui.
 77 Qz leprosus sit pollutus & polluens. Leui.
 78 Qz vir patiens fluxum sit pollutus & polluens. Leui.

Lib. III.

Fo. CXV.

- 79 Q₂ demus plagati sit polluens. Leui.
80 Q₂ sperma sit polluens. Leui.
81 Q₂ mulier partiens fluxum sit polluens. Leui.
82 Q₂ mortuus sit polluens. Leui.
83 Q₂ aqua vacca rufa polluentes sint hominem mundum, & mundatrices pollutionis ex mortuo solumento. Leui.
84 Vt mundatrices omnium pollutionum fiat in baptismo aqua. Leui.
85 Vt ois mūdita leprosū sit hōs siue sit dom⁹, fiat ligno cedrio & hyssopo & vernicō. Le.
86 Vt leprosus tondatur omnino. Leui.
87 Vt leprosus sit manifestus in omnibus. Leui.
88 Qualiter vacca rufa debeat immolari. Nume.
89 Vt homo qui spōndērit animam suam deo, det precium sub aestimatione. Deutero.
90 Vt qui fecit votum de bestia polluta, debeat precium. Deutero.
91 Qui sacrificauerit domum, debet precium sicut astimabit sacerdos. Deutero.
92 Qui sacrificauerit agrum possessionis suæ. Deutero.
93 Qui comedēt sacrificatiū qd teneatur reddere vt fructu quarti anni sanctus sit. Deut.
94 Vt relinquatur pars agri vel vineæ. Deutero.
95 Vt relinquatur de oliueto. Deutero.
96 Vt relinquatur oblitum. Deutero.
97 Vt relinquatur quod remanerit de arboribus. Deutero.
98 Vt relinquantur racemi de vindemia. Hec omnia pauperi & peregrino. Deutero.
99 Vt primitia adducantur ad dominum sanctuarii. Exod.
100 Ad separandum partem que dicitur Charuma, sacerdoti. Deutero.
101 Vt separetur decima annona ad opus Leuitarum. Leui.
102 Vt separetur decima secunda comedenda in Hierusalem. Deutero.
103 Vt leuitæ de decima sua dñe decimam sacerdoti. Deutero.
104 Vt separetur decima pauperibus. Deutero.
105 Vt confiteantur cor am domino super decima. Deutero.
106 Vt lectio recitur que scripta est super primitias. Deutero.
107 Vt separetur pars mas̄ sacerdoti. Nume.
108 Vt dimittatur terra quietere anno septimo. Leuit.
109 Vt non seratur neq laboretur vt sacrificetur annus Iubileus. Ignusq[ue] sim? Leuit.
110 Vt clangatur buccina in ipso anno. Leuit.
111 Vt redimantur possellios in ipso anno. Leuit.
112 Vt domus intra vrbē murata cōsistētes redimantur intra annū. Leuit.
113 Vt cōputentur anni Iubilei per annos septenarios. Leuit.
114 Vt dimittantur debita in anno septimo. Deut.
115 Vt exigantur ab extraneis. Idololatrica. Deut.
116 Vt dentur sacerdoti de qualibet bestia munera. Deut.
117 Vt dentur ei primitiū tonsionis. Deut.
118 Vt iudicentur iudicia exquisitionum partim deo, partim sacerdoti. Leuit.
119 Vt decolletur bestia vel avis: & postea comedantur eius carnes. Deut.
120 Vt operiatur sanguis ceru & similii & volatilium. Deute.
121 Vt dimittatur mater de nido. Deute.
122 Quot sint signa bestie que debet comedi. Deute.
123 Quot sint signa volucris que debet comedi. Deutero.
124 De signis loculst mundi vel immundie. Leui.
125 De signis cornicibilium pīcūm.
126 Vt sacrificient mēles & numerēti anni in caplo domus iudicii maioris solumento.
127 Vt quiescat in sabbato.
128 Vt sacrificetur sabbatum.
129 Vt abiciatur fermentatum.
130 Vt narretur de agyptiis & de iugo egyptiaco in prima nocte solēnitatis. Exo.
131 Vt comedatur azumum in nocte illa. Exo.

Rabbi Rossei Aegyptij: duxoris dubi.

132. Ut quiescat in prima die pasche. Num.
133. Ut quiescat in sepeimo die. Num.
134. Ut numerentur quadraginta dies a di manipulo sum. Leui.
135. Ut quiescat in die quinquagesimo. Ut quiescat in prima die mense septimi. Leui.
136. Ut ieiunetur in decima die mense eiusdem.
137. Ut quiescat in ipsa die ieiunii. Ut quiescat in prima die tabernaculorum. Leui.
138. Ut quiescat in octaua die. ut habent in tabernaculis sepe diebus. Leui.
139. Ut teneant palmae & alias species in illa die. Leuit.
140. Ut audiatur vox cornu in prima die anni. Leui.
141. Ut detur medietas ponderis quilibet anno. Exo.
142. Ut audiatur quilibet propheta in tempore suo. Deut.
143. Ut non addiderit vel diminuerit de lege. Deut.
144. Ut rex constituantur. Deut.
145. Ut obediatur capitulo domus iudicij maioris. Deutero.
146. Ut sequantur plures si contrarietas fuerit inter seniores in iudicis.
147. Ut constituantur iudices & prepositi vbique. Leui.
148. Ut aequetur inter duos adiutores in iudicio. Leui.
149. Ut testis testificetur quod scit. Leui.
150. Ut diligenter examinentur testes. Deu.
151. Ut fiat testibus sicut facere voluerunt. Deu. 32. Ut vitula cedatur ceruice. Deut.
152. Ut eligantur sex ciuitates refugii. Deut.
153. Ut dentur Leuitis vrbes in quibus morentur. Nume.
154. Ut in domo vnius fiat vnius certi per circuitum.
155. Ut seruatum idolorum & idololatre dispersantur. Deu.
156. Ut interficiantur homines ciuitatis exuse. Deutero.
157. Ut delectantur septem gentes de terra liberat. Deu.
158. Ut delectantur genus Amalech. Deut.
159. Ut reducatur temper ad memoriam quod fecit Amalech. Deu.
160. Ut fiat in aliis pugnis sicut scriptura mandat. Deutero.
161. Ut sacerdos iustante praelio sit ante populum. Deutero.
162. Ut prepararet extra castra locus secessus. Deutero.
163. Ut prepararet paxillus in exitu de castris. Deutero.
164. Ut restituatur ablatum. Ut elemosynam dent. Leui.
165. Ut viaticum detur seruo. Deutero. 167. Ut muruum detur pauperi. Exo.
166. Ut extraneo, scilicet idololatre, detur muruum sub ylura. Deutero.
167. Ut pignus restituatur domino, eadem die. Deutero.
168. Ut merces detur operario eadem die. Deutero.
169. Ut operarius comedat de its in quibus laborauerit. Deutero.
170. Ut iuuex proximum suum vel iumentum eius in onore. Exo.
171. Ut homo subleuat bestiam qua cecidit iub onere. Deutero.
172. Ut reducat homo non perditram in dominum dominu. Deutero.
173. Ut impropperetur peccatori proximo. Leui. 176. Ut diligant proximum. Leui.
174. Ut amens peregrinum. Deutero. 178. Ut habeant pondera iusta. Leui.
175. Ut sapientes honorentur. Leui. 180. Ut honorent patrem & matrem. Exo.
176. Ut tuncant patrem & matrem. Leui. 181. Ut fructificent & multiplicerentur. Nume.
177. Ut contrahat homo. Deutero. 184. Ut latet sponsus cum sponsa per annu vni. Deu.
178. Ut circumcidatur puer octaua die. Deu. 186. Ut frater vxorem fratris ducat. Deutero.
179. Ut dilcalietur frater qui nolu*re* vxorem ducere. Deutero.
180. Ut qui per vim opprescit aliquam, ipsam ducat vxorem. Deutero.
181. Qui diffanauerit vxorem suum, non possit eam dimittere in vita sua. Deutero.
182. Ut iudicetur scriptum sicut est in deceptore mulieris. Deutero.
183. Ut fiat de capiua formola sicut scriptum est. Nume.
184. Ut cum charta fiat repudiu. Nume. 185. Ut fiat a saerdoce sicut scriptura dicit. Nume.
186. Ut detur poena qua dicitur multe male merito. Nume.

Lib. III.

Fo. CXVI.

- 197 Vt fugiat qui occidit aliquem per errorem, vsg ad mortem maioris sacerdotis. Nume.
 198 Vt capitulum domus iudicii maioris interficiat gladio. Exo.
 199 Vt interficiantur fornicator & fornicaria. Leui.
 200 Vt clementer igne. Leui. 199 Vt lapidibus obruantur. Deutero.
 201 Vt in patibulo suspendantur. Deutero. 201 Vt suspensus sepeliatur. Deutero.
 202 Vt fiat iudicium serui Hebrei sicut scriptum est. Exo.
 203 Quid fieri debet de serua Hebrae quam sibi coniunxit dominus. Exo.
 204 Vt dimittatur libera. Exo. 205 Vt semper seruus sit Chananaeus. Exo.
 206 Vt qui damnum dederit, multa puniatur. Exo.
 207 Quomodo iudicetur damno dato a bestia. Exo.
 208 De iudicio danni pueri. Exo.
 209 De iudicio latronis in multa vel in morte. Exo.
 210 De iudicio danni paucis. Exo.
 211 De iudicio danni ab igne dati. Exo. 211 De iudicio depositi. Exo.
 212 De iudicio locati & locatoris. Exo. 214 De iudicio commodati. Exo.
 213 De iudicio empti vel venditi. Exo.
 216 De euasione fugati. 217 Etiam per animam fugatoris. Deutero.
 218 De iudicio hereditatum. Nume.

De.CCCLXV.prohibitionibus seu mandatis domini negatiis.Cap.LVII.

- 1 Vt sta sunt praecepta de non faciendo, que proprie dicuntur Prohibitiones.
 2 Non ascendas in cogitationes vestras qd sit aliud Deus praeter me. Exo.
 3 Non habebitis deos alienos. Exo.
 4 Non facietis tibi sculptrice, neq; omnen similitudinem. Exo.
 5 Nolite conuerti ad idola, neq; deos conflatis facietis. Leui.
 6 Non facietis deos argentes neq; aureos, in nullā formā talē eriā causa pulchritudinis. Exo.
 7 Non adorabis idola: non coles idola. Exo.
 8 Vt nullus det de semine suo, scilicet filium suum, idolo Moloch. Leui.
 9 Ob & idonei erant opera magica vel genera idolatrie. Leui.
 10 Vt non fiat opus de Ob. Leui. 10 Vt non fiat opus idonei. Leui.
 11 Vt non respiciantur idola. Leui. 11 Vt non erigatur statua. Leui.
 12 Vt non ponatur lapis sculptus. Deutero.
 13 Non plantabis lucum & omnem arborum iuxta altare. Exo.
 14 Vt non iuratur in idolis, neq; recipiatur iuramentum super illa. Exo.
 15 Vt nullus eret post seruitum idolorum etiam nominando ipsa. Exo.
 16 Vt nullus decipiat aliquem ad seruendum idolis. Exo.
 17 Vt non ametur persuasor tali. Deutero.
 18 Vt non parcatur tali persuasori vel deceptor. Deutero.
 19 Vt non remittatur ei inimicitia. Deutero.
 20 Vt deceptor nullus assignet rationem per quam possit euadere. Deutero.
 21 Vt persuasus non raccat offendere persuasorem. Deutero.
 22 Vt nullus celet idolum, vel aliquid de ipso. Deutero.
 23 Vt non redificetur ciuitas anathematizata. Deutero.
 24 Vt nullus accipiat aliquid de bonis illius ciuitatis. Deutero.
 25 Vt nullus accipiat aliquid utilitaris de idolis. Deutero. 27 Vt de idolatria. Deutero.
 26 Vt de aliqua re pertinente ad idola. Deutero.
 27 Vt non prohibetur in nomine idolorum. Deuter.
 28 Vt non sit falsus propheta in populo. Deuter.
 29 Vt non audierit qui prophetizat in nomine idioli. Deutero.
 30 Vt non prohibeamus nos a morte falsi prophetar. Deutero.
 31 Vt non ambulent in ritibus idolatriarum. Leui.
 32 Vt non fiat heresis qua vocatur Queren. Deutero.
 33 Vt non augurenr. Leui. 35 Vt non divident. Leui.
 34 Vt non declinet ad magos. Leui. 35 Vt no scisciter arcoli: ut no requirat Ob. Des.

Rabí Rossei Aegyptij: duxoris dubi.

39. Vt non requirantur idonei. Deutero.
40. Vt non requiratur a mortuis veritas. Deutero.
41. Vt non affumat mulier habitum viri. Deutero.
42. Vt non affumat vir habitum mulieris. Deuterono.
43. Vt non fiant characteres & scripture in carne sicut faciebant idolatrie. Leui.
44. Vt non induatur vestis lino & lana contexta. Deuterono.
45. Vt non atrodearatur coma in rotundum. Deuterono.
46. Vt non radatur angulus barbe. Deuterono.
47. Vt non incident comas super mortuos. Deuterono.
48. Vt nunq̄ inhabitent in terra aegypti. Deuterono.
49. Vt non sequantur imaginationem vel visum. Nume.
50. Vt non inebant fodus cum septem gentibus. Deutero.
51. Vt non miscreantur idolatriis. Deutero.
52. Vt non permittant eos habitare in terra sua. Exo.
53. Vt non ducant uxores de filiabus eorum. Deutero.
54. Vt non inerent Ammoniti & Moabiti in ecclesiam domini. Deutero.
55. Vt non abominentur Idumaeum. Deu. 56. Vt non abominentur Aegyptium. Deuter.
57. Vt non requirant pacem Ammonitis & Moabitis. Deutero.
58. Vt non succendant arbores eorum. Deutero.
59. Vt non timeant inimicos suos in prado. Deutero.
60. Vt non obliuiscantur qua dominus fecit Amalech. Deutero.
61. Vt non blasphemetur nomine Dei: & qui blasphemauerit illud, moriatur. Deutero.
62. Vt non periret quis in nomine Dei. Leui.
63. Vt non iuretur in vanum. Exo. 64. Vt non teneat verbum domini. Deutero.
65. Vt non destruaf domus sanctuariorum; nec libri legis: Sicut tēpla idolorū & libri eorū. Deut.
66. Non facietis ita domino deo vestro. Deutero.
67. Vt non remaneat suspensus in paribulo. Deutero.
68. Vt non tollatur custodia de sanctuario. Leui.
69. Vt non iuret sacerdos omni hora in sanctuarium. Leui.
70. Vt non intreret macularius in sanctuarium. Leui.
71. Vt non seruat qui habuit maculam, etiam que de leui transfit. Leui.
72. Vt non intrrompant se Leui de sacerdotum ministerio, nec econuerso. Leui.
73. Vt non intreret ebrios in sanctuarium. Leui.
74. Vt non seruat alienigena in sanctuario. Leui.
75. Vt non feruiat sacerdos pollutus in sanctuario. Leui.
76. Vt non seruat etiam sacerdos in die cum fuerit balmatus. Leui.
77. Vt non intreret pollutus in atrium. Leui.
78. Vt non intreret pollutus in coetum Leuitarum. Leui.
79. Vt non adficeretur altare de lapidibus dolatis. Exo.
80. Vt non ascendatur ad altare per gradus. Exo.
81. Vt non deficiat ignis in altari. Leui.
82. Vt non incendatur thymiama nec holocaustum in altari aureo. Exo.
83. Vt non vngatur extraneus oleo sancto. Exo.
84. Vt non fiat compositio simul thymiata. Exo.
85. Vt non extrahantur vesteſ de arca secederis. Exo.
86. Vt non separetur rationale de superhumerali. Exo.
87. Vt non rumpatur ipsum opertorium. Exo.
88. Vt non sia holocaustum in omni loco. Deutero.
89. Vt non decollentur sanctificata extra. Deutero.
90. Vt non sanctificantur maculati ad altare. Leui.
91. Vt non decollentur maculata in sacrificium. Leui.
92. Vt non effundatur sanguis maculatorum in altari. Leui.
93. Vt non clementur interiora maculatorum. Leui.
94. Vt non offeratur in sacrificium habens maculam non transibilem. Deutero.

Lib. III.   fo. CXVII.

95. Ut non offeratur maculatum etiam per modum aduenæ. Leui.
 96. Ut non ponatur macula in sanctificatis. Leui.
 97. Ut non offeratur fermentum nec mel. Leui.
 98. Ut non fiat oblatio sine sale. Leui.
 99. Ut non offeratur merces prostibuli, nec premium canis. Deutero.
 100. Ut non immoletur bestia. Deutero. 10. Nec filius eius. Deutero.
 101. Ut non ponatur oleum olivarum in oblatione pro peccato. Leui.
 102. Ut non ponatur super illam thus. Leui.
 103. Ut non mitratur oleum olivarum in oblatione. Nume.
 104. Ut non mitratur super villam alitem. Nume.
 105. Ut non mutetur sanctificatum, nec bonum pro malo, nec econverso. Leui.
 106. Ut non mutentur sanctificate vnius oblationis in aliam. Leui.
 107. Ut non redimatur primogenitum bestie mundæ. Leui.
 108. Ut non vendatur decima bestia. Leui.
 109. Ut non vendatur ager excommunicatus. Leui.
 110. Ut non redimatur ager excommunicatus. Leui.
 111. Ut non diuidatur enhact volucris. Leui.
 112. Ut non veatur in seruitio suo sanctificaris. Leui.
 113. Non arabis primogenito bouis tui. Leui.
 114. Ut non comedantur sanctificate. Deutero.
 115. Non comedes primogenita ouium tuarum. Deutero.
 116. Ut non decolletur aries paschalis anteq; fermentatum abiicitur. Exo.
 117. Ut non remaneat de membris ipsius arietis. Deutero.
 118. Ut non remaneat de carnibus ipsius arietis. Exo.
 119. Ut non remaneat de adipe suo in diem tertium. Deutero.
 120. Ut non remaneat de carne arietis secundi pascha vñq; mane. Nume.
 121. Ut non remaneat de carne manifestationis vñq; mane. Nume.
 122. Ut non frangatur os in primo pascha. Leui.
 123. Ut non frangatur os secundi pascha. Exo.
 124. Ut non extra hatur de carnibus iplius arietis extra domum. Exo.
 125. Ut non remaneat aliquid de fermento. Leui.
 126. Ut non comedatur de carnibus arietis, nec crudum, nec coctum aqua. Exo.
 127. Ut non detur de carnibus illis peregrino & aduenæ heretis idolatriæ. Exo.
 128. Ut nō comedat de carnib; illis Hebreus q; recessit a lege, & adheserit idolatriæ. Exo.
 129. Ut pollitus non comedat de sanctificatis. Exo.
 130. Ut non comedantur sanctificate qua terigerint pollutiones. Exo.
 131. Ut non comedantur eorum reliqua. Exo.
 132. Ut non comedantur infectum. Exo.
 133. Ut non comedat extraneus Tharuma. Leui.
 134. Ut non comedat Tharuma domesticus sacerdotis. Leui.
 135. Ut non comedat inquilinus sacerdotis Tharuma. Leui.
 136. Ut non comedat pollitus Tharuma sacerdotis. Leui.
 137. Ut non comedat de sanctificatis filia sacerdotis nupta alicui. Leui.
 138. Ut non comedat sacrificium sacerdotis. Leui.
 139. Ut non comedantur carnes de hacaor. Leui.
 140. Ut non comedantur carnes de hacaor. Leui.
 141. Ut non comedantur sanctificate qua scienter sunt maculata. Deutero.
 142. Ut non comedatur decima secunda panis Hierusalem. Deutero.
 143. Ut non vñq; secunda vñi extra. Deu. 144. Ut nō comedat decima secunda oleari extra. Deu.
 145. Ut non comedatur primogenitum completum extra. Deutero.
 146. Ut non comedant sacerdotes hacat. Deutero.
 147. Nec aliam extra atrium. Deutero.
 148. Ut non comedantur carnes holocausti. Deutero.
 149. Ut non comedantur carnes sanctificate anteq; fundatur sanguis. Leui.
 150. Ut non comedat aduenæ de sanctis sanctorum. Leui.

Rabbi Rossei aegyptijs: ductoris dubi.

- 151 Vt non comedat primitas sacerdos ante^q ponantur in atrio. Deutero.
152 Vt non comedatur decima secunda in pollutione Hierusalem ante^q redimatur. Deut.
153 Vt non comedatur decima secunda in la. Deutero.
154 Vt non expendatur precium decimae secundae in aliis vsibus nisi in cibo & potu. Deute.
155 Vt non comedatur fructus non decimatus. Exo.
156 Vt non preponatur Tharuma primitis, nec decima prima Tharum^e, nec decima secunda prima^e; sed secundum ordinem extra hantur primo primitis; postea Tharuma mai-
or, deinde decima prima; postea secunda. Exo.
157 Vt nō morenf reddere vota. Deu. 158 Vt nō ascēdā in solemitatib⁹ sine oblatiōe. Ex.
159 Vt non transgrediat ad quas se obligavit. Nume.
160 Vt non ducat sacerdos scortum vxorū. Nu. 161 Vt nō ducat repudiatam. Nume.
162 Vt non ducat violatam. Nume. 163 Vt non ducat maior sacerdos viduam. Nume.
164 Vt non intrer sacerdos in sanctuarium cum vestibus rupis. Leui.
165 Vt non intrer sacerdos in sanctuarium capillis male compositis. Leui.
166 Vt non exeat maior sacerdos hora ministerii extra atrium. Leui.
167 Vt non polluantur maior sacerdos super alienis mortuis. Leui.
168 Vt non polluantur idem etiam in propinquis mortuis. Leui.
169 Vt non intrer maior sacerdos super mortuum. Leui.
170 Vt non accipiat tribus Leuitarum: forte in terra. Leui.
171 Vt non accipiat eadem tribus parteñ spoliorum cum intrauerit in terram. Deu.
172 Vt non scindant capillos super mortuū. Deu. 173 Vt nō comedat bestiā pollutā. Deu.
174 Vt non comedant pīcēm pollutum. Deu. 175 Vt nō comedat volucrē pollutam. Deu.
176 Vt non comedant volatilē quod graditur super quatuor pedes. Deutero.
177 Vt non comedatur quadrupes qd, incedit super manibus. Deutero.
178 Vt non comedant omnem serpentinē. Deutero.
179 Vt non comedant serpentem de fru: tu procedentem cum exit ad aera. Deutero.
180 Vt non comedant que non habet pinnulas in aquis & s̄jumis. Deutero.
181 Vt nullū morticinū comedat. Exo. 181 Vt nō comedant carnē in agro interfectā. Exo.
182 Vt nō comedat membrum animali s. Deu. 184 Vt nō comedat neruum femoris. D.u.
183 Vt non comedant sanguinem. Leui. 185 Vt non comedant adipem. Leui.
187 Vt non comedant carnē cum lach. Exo. 188 Vt non coquunt carnē in lacte. Leui.
189 Vt non comedant carnes bouis lapidati. Leui.
190 Vt non comedant panem nouum ante Pascha. Leui.
191 Vt non comedant rostum de nouis frugibus. Leui.
192 Vt non comedant grumas de novo. Leui.
193 Vt non comedat iuu: arboris plantatae de novo in primis tribus annis. Leui.
194 Vt nō comedant mixturam vinez. Deu. 195 Vt non bibant vinum mixturā. Deuter.
196 Vt non comedant neq; bibant sic fetahes comilationem & ebrietatem. Deut.
197 Vt non comedat in die expiationū. Leui. 198 Vt nō comedat fermentū in Pascha. Leui.
198 Vt nō comedat fermentū cū mixturā. Ex. 200 Vt nō cōdēdat fermentatū a meridie. Deu.
201 Vt non appareat fermentatū. Deu. 202 Vt non appareat fermentatū in domibus. Deu.
203 Vt non iuuaniatur fermentum in domibus inantea. Deutero.
204 Vt non bibat Nazar^u us vīnū, nec aliquid ex vite. Leui. 205 Vt nō comedat vīnas. Leui.
206 Vt non comedat vīnas passas. Leui. 207 Vt nō comedat azimum. Leui.
208 Vt nō comedat grana vīnū siue arillos. Leui. 209 Vt nō polluat sup mortuū. Leui.
210 Vt nō intrer in domum vbi iacuerit mortuus. Leui. 211 Vt non tondeat capillos. Leui.
212 Vt non metatur totus ager. Leui. 213 Vt non colligantur spicas remanentes. Leui.
214 Vt non tollatur quicquid remanet in vinea. Leui.
215 Vt non colligatur manipulus obl. tūs Deu. 216 Vt non seminētur semina mixta. Deu.
217 Vt non seminētur diversa in vinea. Deu. 218 Vt nō m̄scenāt diversa ḡna alia. Deu.
219 Vt diu: tū species animalium nō i laborent simul. Deutero.
220 Vt nō ligetur os bestiā laborantis. Deu. 221 Vt nō laboret terra in anno septimo. Deu.
222 Vt non laboretur vinea codem anno. Deutero.
223 Vt non metantur fructus eiusdem sicut in aliis annis. Leui.

Lib. III.   Fo. CXVIII.

224. *Vt non colligantur fructus arborum eiusdem anni.* Leui.
 225. *Vt non laboretur in anno jubileo.* Leui. 226. *Vt non metatur in eodem anno.* Leui.
 227. *Vt non colligantur fructus eiusdem anni.* Leui.
 228. *Vt non vendantur possessiones in terra Israel in perpetuum.* Leui.
 229. *Vt non permutterent possessiones Leuitarum cum aliis.* Leui.
 230. *Vt non relinquantur Leuitae.* Deu. 231. *Vt non exiganf debita in septimo anno.* Deu.
 232. *Vt non dimittat dare mortuum pauperi licet annus vñus.* Deutero.
 233. *Vt nō idure qn bñfaciat paupi.* Deu. 234. *Vt nō dimittat Hebreus seru⁹ vacu⁹.* Deu.
 235. *Vt non exigit debitum a debitor, sciendo q non vnde exigit.* Exo.
 236. *Vt non det ad vñram.* Exo. 237. *Vt non accipiat ad vñram.* Deutero.
 238. *Vt non sit mediator inter datorem & acceptorem.* Deu.
 239. *Vt non sit fideiussor, nec testis inter eos.* Deutero.
 240. *Vt non remaneat merces mercenarii apud aliquem.* Leui.
 241. *Vt non accipiat pignus debitoris per vim.* Leui.
 242. *Vt non retineatur pignus eius cum fuerit necessarium.* Deutero.
 243. *Vt non impigneretur vidua.* Deutero.
 244. *Vt non impignerentur instrumenta confectioni necessaria.* Deutero.
 245. *Nō pignorabis molas.* Deu. 246. *Nō furentur.* Exo. 247. *Non furentur pecunia.* Exo.
 248. *Vt non tollant per vim.* Exo. 249. *Vt non transfrangeretur termini.* Exo.
 250. *Vt non opprimant in proximum.* Leui. 251. *Vt non negetur alicui pecunia sua.* Leui.
 252. *Vt non iurerit fallum pro pecunia sibi commissa.* Leui.
 253. *Vt non decipient proximum in emptione vel venditione.* Leui.
 254. *Vt non decipient eum verbo.* Leui. 255. *Vt non decipient peregrinum verbo.* Exo.
 256. *Vt non decipient in mercando.* Exo.
 257. *Vt non restituatur domino seruus qui fugerit in terram vestram.* Exo.
 258. *Vt non decipiatur talis seruus.* Exo. 259. *Vt nō affligant orphanum vel viduam.* Exo.
 260. *Vt non recipiant seruitum a seruo Hebreo sicut a Chananeo.* Exo.
 261. *Vt non vendant seruum Hebreorum sicut alium.* Exo.
 262. *Vt non faciant ipsum seruire sibi per violentiam.* Exo.
 263. *Vt non dimittant seruum extraneum pro seruo qui se vendidit ei.* Exo.
 264. *Vt non vendat seruum Hebreum ahi.* Exo.
 265. *Vt non sui trahant ei necessaria, scilicet victus & vestitus.* Exo.
 266. *Vt nō vēdat cipriatum tornosim.* Deu. 267. *Vt nō opprimatur sicur serua.* Deutero.
 268. *Vt non concupiscant rem proximi.* Exo.
 269. *Vt nō coquidat opertarius de fructu arboris dū existit in ipso vel in cava sua.* Deutero.
 270. *Vt non cleues falcam super messem proximi.* Deutero.
 271. *Vt non accipiat operari us de fructu collecto nisi quod tunc comedat.* Deutero.
 272. *Vt non edeat ram perditam.* Deu. 273. *Vt non dimittat tumentum sub onere.* Deutero.
 274. *Vt non habeant mensuram iniquam, vel stat. ram.* Deutero.
 275. *Vt non habeant duas mensuras, unum parvam, & alteram magnam.* Deutero.
 276. *Vt non iudicent iudicium iniquum.* Deu. 277. *Vt non accipiant precium.* Deutero.
 278. *Vt non honor. tur potens vel maior in iudicio.* Deutero.
 279. *Vt nō timeat iudex mulū hominem.* Deu. 280. *Vt nō misereat paupis in iudicio.* Deutero.
 281. *Vt non iudicet iudicium iniquum homini malo.* Deutero.
 282. *Vt non miscetur ei qui datum dedit in multa.* Deutero.
 283. *Vt non iudicet per. gr no & orphano iniquum iudicium.* Deutero.
 284. *Vt non audiatur unus ad vocatus nisi praefente aduersario.* Exo.
 285. *Vt non sequantur maleit idem in iudicis animarum.* Exo.
 286. *Vt nō testificetur homo postq testificatus fuerit.* Exo.
 287. *Vt non instituantur iudex qui non fuerit sapientis in iudicium legis.* Exo.
 288. *Vt nō testificetur falsum contra p̄ximum.* Exo. 289. *Vt nō testificetur homo malus.* Exo.
 290. *Vt nō testificetur p̄pīqu⁹ lūnguini.* Deu. 291. *Vt nō det iudicium ad dictū vñ⁹ testis.* Deu.
 292. *Vt non interficiatur qui non meruit.* Exo.
 293. *Vt non datur iudicium per presumpções.* Exo. 294. *Iustum non interficies.* Exo.
 295. *Vt non sit idem iudex & testis in iudicis animarum.* Nume.

Rabi Rossei aegyptijs: ducoris dubi.

- 296 Ut non interficiatur reus mortis donec iudicetur per capitulum domus.Nume.
297 Ut nō misereatur infidiori.Nume. 298 Ut non calumnietur in opprelum.Nume.
299 Ut non accipiant precium pro anima homicidae qui debet interfici.Nume.
300 Ut non recipiant precium ab illo qui debet exulare in ciuitate refugi.Nume.
301 Ut non stent contra sanguinem proximi.Nume.
302 Ut non portant offendiculum coram ignorantie.Nume.
303 Coram caco non ponas offendicula.Nume.
304 Ut nō fiat additamentū in flagellis.XL quæ dicuntur malut.Nume.
305 Ut non sit fusuro.Nume. 306 Ut non dicit fraterm.Leui.
307 Ut non rubore afficit alium.Leui. 308 Ut non accipiat vltionem.Leui.
309 Ut non retineat inimicitiam.Leui. 310 Ut non accipiat matrem defuper filii.Deut.
311 Ut non tondatur capillus scabiosi capitis.Deutero.
312 Ut non depelatur signa lepra.Deutero.
313 Ut non lacor. et non suminetur locus in quo fuerit deceruicata virtula.Deutero.
314 Ut non tenet spousum in primo anno ad aliqd eorum ad quæ reuertur populus. Deutero.
315 Ut non refructur vitæ magus.Deutero.
316 Ut non rebelleretur contra dictum capituli maioris.Deutero.
317 Ut nihil addatur præceptis legis.Deutero.
318 Ut nihil diminuatur de ipsis.Exod. 319 Ut non maledicatur iudici.Exod.
320 Ut nulli alii maledicatur.Exo. 321 Non maledicas furdo.Exo.
322 Ut nullus maledicat patri vel matri.Exo.
323 Ut nullus perciuat patrem vel matrem.Exo.
324 Ut non maledicatur regi vel principi.Exo.
325 Ut nullum opus operetur in Sabbato.Exo.
326 Ut nullum opus fiat in prima die Pascha.Exo.
327 Ut nullum opus fiat i septime die.Exo. 328 Ut nullum opus fiat in die pentecostes. Exod.
329 Ut nullum opus fiat in die mensis septimi.Exo.
330 Ut nullum opus fiat in die expiationum.Exo.
331 Ut nullum opus fiat in die tabernaculorum.Exo.
332 Ut nullum opus fiat i octava die.Exo. 333 Ut nullus reuelet turpitudinē mīris. Leui.
334 Nec nou. rca. Leui. 335 Nec sororis. Leui.
336 Nec sororis patris & matris. Leui. 337 Nec filia filii. Leui.
338 Nec filia filiae sua. Leui. 339 Nec filia vxoris sua. Leui.
340 Nec filia filii vxoris. Leui. 341 Nec sororis patris. Leui.
341 Nec sororis matris. Leui. 342 Nec vxoris frarris patris. Leui.
344 Nec nurus propriae. Leui. 345 Nec vxoris frarris. Leui.
345 Nec sororis vxoris. Leui. 347 Nec mulieris menstruatae. Leui.
348 Nec mulieris maritatae. Leui. 349 Ut nullus coeat cum iumento. Leui.
350 Ut nullus coeat cum viro. Leui. 351 Ut nullus reueleretur turpitudinem patris. Leui.
352 Non frarris patris. Leui.
353 Ut nullus faciat aliquid de iis quæ possunt ipsum inducere in incestum , vel in adulterium,licer non perpetret illa. Leui.
354 Ut nulla nubat nato de scorto. Leui.
355 Non ingredietur maner in ecclesiā Domini. Leui. 356 Ut non sit meretrix. Leui.
357 Ut non ducat repudiator repudiatam quæ alii nupserit,etiam ipso mortuo. Leui.
358 Ut non nubat vxor fratri defuncti nisi fratri eius. Leui.
359 Ut non dormiat oppressor vi cum oppressa. Leui.
360 Ut non dimittat vxorem suam quæ obicit ei homen pessimum. Leui.
361 Ut non castrent masculum cuiuscunq; specie. Leui.
362 Ut non ducat eunuchus in ecclesiā dominū. Leui.
363 Ut non constituantur rex qui sit de aliena gente. Leui.
364 Ut non multiplicet rex equos,nec uxores. Leui.
365 Ut non multiplicet argenteum & aurum. Leui.

FINIS.

Tabula Capitum

Sequitur Tabella Capitum trium Librorum Rabi Mosei de dubiis perplexis. seu (vt dicunt) insolubilibus veteris testamenti.

Capita Lib. i.

- 1 Praefatio invocatio & proemium. fo. i.
- 2 Imago & similitudo quod accipiuntur. v.
- 3 Vt tu peccari Ad eum fuit cā intelligētē ei⁹. v
- 4 Similitudo & figura quō accipiuntur. vi.
- 5 Videre & respicere. vi.
- 6 De preparatione intellectus humani ad int̄ligendā diuinā. vi.
- 7 Nasci quomodo accipiatur. vi.
- 8 Mulier quomodo accipiatur. vii.
- 9 Frater quot modis accipiatur. vii.
- 10 Cathēdra quot &c. vii.
- 11 Ascendere & descendere quot. vii.
- 12 Sedere quot modis accipiatur. vii.
- 13 Surgere quot modis accipiendo. viii.
- 14 Stare quot modis dicatur. viii.
- 15 Homo ut sit nomen aquiuocum. viii.
- 16 Scala nomen aquiuocum. viii.
- 17 Petra nomen aquiuocum. viii.
- 18 De occultatione doctrina Iudaicæ. viii.
- 19 Appropinquare & tangere aquiuocum. viii.
- 20 Plenum multitudinā accipiatur. viii.
- 21 Altum & ex. eſſum ſunt aquiuocum. viii.
- 22 Transire est verbum aquiuocum. ix.
- 23 Venire multa notat. ix.
- 24 Exiit, Exire ſeu Egrexi & reuertri, quot modis accipiuntur. ix.
- 25 Ire & ambulare quot. ix.
- 26 Habitari nomen aquiuocum. x.
- 27 Q2 lex locuta eft idiomate hominū ſeu humano, & quomodo. x.
- 28 Pes eft nomen aquiuocum. x.
- 29 Trifititia q2 nomen aquiuocum. x.
- 30 Comedere ſeu deuorare &c. xi.
- 31 De multiplici diuerſitate intelligibiliū. xi.
- 32 De difficultate intelligendi. xi.
- 33 De modo docendi parvulos. xi.
- 34 De quinq̄ cauſis qua prohibent addiſore ſa-
pientiam ſpiritualēm. xi.
- 35 Q2 nihil ſit cōe Creatori & creature. xii.
- 36 Ira in deo qualis ſit. xiii.
- 37 Facies ſeu vultus. xiii.
- 38 Post particula quomodo accipiuntur. xiii.
- 39 Cor eft nomen multiplex. xiii.
- 40 Spiritus & ventus. xv.
- 41 Anima eft nomen aquiuocum. xv.
- 42 Viuere & mori ſunt aquiuocum. xv.
- 43 Oculis eft aquiuocum. xv.
- 44 Audire eft verbum multiugum. xv.

Totius operis.

- 45 Inquisitor & demonstrator xv.
- 46 Videre & Audire & similia, quō dicantur
effe in deo. fo. xvii.
- 47 Quō audiuit & vidit deus. Ibidem.
- 48 Incorporeitas angelorum. Ibidem.
- 49 Fides quid ſit. xviii.
- 50 Entium diuerſitas. xviii.
- 51 Q2 ois attributio fiat quinq̄ modis. xviii.
- 52 Error credentium diſpoſitiones corporales
effe in deo. xix.
- 53 Q2 Moyſes duo petiit a deo. xx.
- 54 Q2 Corporeitas ois remouetur a deo. xxi.
- 55 Similitudo & Cōparatio inter q̄ fint. xxi.
- 56 Q2 deus eft neceſſe eſſe. Entiūq̄ quenam ſic
virtus & multiplicitas. xxi.
- 57 Negotiations de Deo q̄ fint verę ſine dubita-
tione: Affirmationes aut̄ ambiguae. xxii.
- 58 Quelio quomodo cognoscatur Deus. xxiii.
- 59 Exemplum ad dei cognitionem. xxiii.
- 60 Tetragrammaton nomen dei. xxiii.
- 61 Bīdictio p̄ nomen dei tetragramatō. ibi.
- 62 De hoc nomine dei: Sum qui ſum xxv.
- 63 De nomine dei in generali, & de nomine Ado-
nai & Gloria. xxvi.
- 64 Sermo qui Creatori attribuitur, creatus eft,
non aternus. xxvi.
- 65 Tabula legi opera ſunt dñi. xxvi.
- 66 Dicere & Quiescere dei. xxvi.
- 67 Q2 in deo intelligens, intellectus, & intellectus
idem fint. xxvii.
- 68 Q2 Causa prima ſit deus. xxvii.
- 69 Ascendere eft verbū aquiuocum. xxviii.
- 70 Scientia apud hebreos eſſe deperditam & nō
nihil de Talmud. xxix.
- 71 Q2 mūd⁹ ſit vn⁹: & q̄ videat q̄ ſi homo. xxx.
- 72 Quæſiones quatuor cōpleteſtes duodecim
narranda. xxxi.
- 73 Probatōnes q̄ mundus ſit de nouo creatus,
folio xxxvi.
- 74 Probatōnes de unitate creatoris. xxxvii.
- 75 Probatōnes quibus remouetur omnis cora-
poratas a Creatore. xxxviii.

Capita libri Secundi.

- 1 Proprietiōes. xvi. de entia creatoris. xxxix.
- 2 De iis qua ſequuntur ex predicitis. xxvi. pro
positionibus. xl.
- 3 Corpus quintū, videlicet Cœlū, vtrū ſit ge-
nerabile & corruptibile. xli.
- 4 De opinionibus Aristotelis circa generatio-
nem & corruptionem Cœli. xli.
- 5 Q2 Codum habet animam. xlii.
- 6 Q2 coeli ſint animalia rōnalia. xlii.
- 7 Q2 Angelus ſit ens, & quale ens. Ex de effe-
ctu eius. xliii.

Tabula Capitum

- 8 Q; angelus sit nomen aequiuocum, & rur
fus nonnulla de cœlis. xliii.
 9 Sonitus seu sonos esse in eteis. xlvi.
 10 Numerus cœlorū & ordo planetarū. xlvi.
 11 Q; mundus a cœlo regatur. xlvi.
 12 Rationes de numero cœlorum. xlvi.
 13 Q; oē noui habeat causam efficiēt. ibidē.
 14 Opiniones hominū de antiquitate & de crea
tione seu nouitate mundi. xlvi.
 15 Rationes Aristotelis quas posuit de aeterni
tate mundi. xlvi.
 16 Q; oēs rationes Aristotelis p̄bates aeterni
tēm mundi nō sunt demonstratiue. xlvi.
 17 De demonstratiōe vera: & q; antiquitas mundi
non sit demonstrata: nec impossibile sit
mundum esse nouum. xlvi.
 18 Q; omne nouum sit generatum. xlvi.
 19 Q; Cœator nō exiit de potētia ad actū. l.
 20 Aristotelis credulitas circa dēū & vniuersitū. l.
 21 Probari Aristotelis q; naturalia non sīn se
cundum accidens. iii.
 22 Opinio dicentium mundum semper fuisse
et tamen a deo esse. iii.
 23 Rationes & opiniones philosophantium, de
diuersis. iii.
 24 De varietate & inaequalitate dubitationū,
& q; abicienda est verus opūlo volenti
in sapientia vera proficere. iii.
 25 De Epicyclis & Eccentricis. iii.
 26 Q; non proper legē creditur mundus esse
creatus. iv.
 27 Q; cœli sint de luce vestimenti Dei: et terra
de nitore Throni eius. vi.
 28 Q; mundum debere corrupti nō habeatur
ex i. ge. vi.
 29 Q; qui tam putauit Salomonem credi
dīsc aeternitatem mundi. vi.
 30 De obscuritate qua est in dictis prophetarū,
et q; qui liber propheta habeat propriū
modum loquendi. vii.
 31 De differētia inter primum & principiū. I.
 32 De causa observationis sabbati. xi.
 33 De tribus opinionibus circa p̄phetā. xi.
 34 Q; Moyses solus audiebat verba domini ad
se loquentis. xi.
 35 De eo quod scriptum est: Ecce ego mittō an
gelum meum. xii.
 36 Q; prophētia Moysi sit excellētissima: & qui
bus rationibus. xiii.
 37 Quid sit realiter prophētia. xiii.
 38 De splendore intellectus qui effunditur sup
intellectum hominum: & de differentia
effusionis eiusdem. xiii.
 39 De audacia hominū. xiii.

Totius operis.

- 40 Q; lex Moyſi preferatur aliis. lxv.
 41 Q; coluerudo sit porcillima. lxvi.
 42 De statu prophetie in actu p̄phetādi. lxvi.
 43 De prop̄hētia per similitudinem. lxvii.
 44 De similitudinibus & speciebus prophetarū
in visione vel in somnio. lxvii.
 45 De prophetie gradibus. lxviii.
 46 Q; multa quæ dicuntur in prophetiis fuerint
tm̄ in visione & nō in re. lxx.
 47 De prophetiis per metaphoram. lxx.
 48 Q; omne nomen habeat causam. lxx.
 Capita Lib. III.
 1 Q; sapientes Iudai prohibuerint patefacta
re arcana legis. lxxi.
 2 De diuersitate faciēt, & q; homines nominē
tui aliquando noibis animalium quib⁹
affimilantur, ut Ezechiel. lxxi.
 3 De visione Ezechielis. codem.
 4 Expositio eiusdem de Mercaua. lxxii.
 5 Q; Rote quas vidit Ezechiel sunt cœli. vbi &
Ionathae expositio. lxxii.
 6 Cur Ezechiel dixerit visiones dei & non vi
sionem seu visio. lxxii.
 7 De ratione difficulti in Mercaua in motu p̄
pheta. lxxii.
 8 De inquirendis in de Mercaua. lxxiii.
 9 Q; non contingat corruptio nisi ex parte ma
teria. lxxiii.
 10 De difficultate intelligendi Creatore. lxxv.
 11 De priuatione q; ascēdit in cor loquētū. lxxv.
 12 Q; contrarietas opinioniū ex priuatione seu
ignorantia proueniat. lxxv.
 13 Mala quare eueniant. lxxv.
 14 Causa vniuersali essentiae. lxxvii.
 15 De mensuris cœlorum & stellarum, & de di
stantiis eorum a nobis. lxxvii.
 16 Vtrum sciendū potentia diuinā cōtraria pos
sint esse in eodem. lxxix.
 17 De scientia dei respectu singulariū. ibidem.
 18 De prouidentia dei opinione quinq;. lxxx.
 19 Q; species & ceteræ sciendæ intentiones sint
in intellectu. lxxxii.
 20 Q; genera omnium perfectionum sint in ipso
Creatore. lxxxii.
 21 Q; scientia Dei nō innouetur. lxxxiii.
 22 Differentia inter scientiam propriam & alie
nam. lxxxiii.
 23 De Iob vtrum fuerit ens verum an similitus
dinarium tm̄. lxxxiii.
 24 De Iob, vtrum mala eius fuerint facta & in
ducta a deo. lxxxv.
 25 De tentatione, & sex locis in quibus fit men
tio eius. lxxxvi.

Tabula Capitum.

- 26 Vtrum deo conueniat agere propter finem:
     an non. lxxvii.
 27 Vtrum Deus agat propter finem. lxxxviii.
 28 De ratione preceptorum diuinorum. lxxxix.
 29 Legis finis, qualis est tollere de mentibus hominum superbiam. lxxx.
 30 De credulitate erronea progenitorum Abraham, et de fide ipsius Abraham. xc.
 31 De opinionibus antiquorum quae sunt debiles & erroriae. xcii.
 32 Qd inquit ratio legis grauis sit quibusdam: & lex utilis sit. xcii.
 33 Qd naturalia ostendunt pietatem Dei. xcii.
 34 Qd concupiscentia lege tollatur. xcii.
 35 Qd lex extranea ratione non considerat. xcii.
 36 Qd precepta diuina sunt in qua uocari potest. xcii.
 37 De causis & rationibus preceptorum primi partis supradictarum. xc.
 38 De secundae partis preceptis, ibidem.
 39 De preceptis tertie partis. xvii.
 40 De preceptis quartae partis. eodem.
 41 De preceptis quinta partis. xviii.
 42 De preceptis sextae partis. eodem.
 43 De preceptis septimae partis. c.
 44 De preceptis octauae partis. ci.
 45 De preceptis nonae partis. eodem.
 46 De preceptis decimae partis. ibidem.
 47 De preceptis undecimae partis. cii.
 48 De preceptis duodecimae partis. cv.
 49 De preceptis decimetaertie partis. cvi.
 50 De preceptis decimquarte partis. eodem.
 51 De expositione verborum difficultatum legis. cix.
 52 De corroboratione antedictorum: & de seruicio Deo debito. cx.
 53 De hominis conuersatione & moribus: & de conuersatione cum intellectu. cxii.
 54 De expositione trium nominum, quae sunt misericordia, iudicium, & iustitia. cod.
 55 De hoc nomine Sapientia. eodem.
 56 De ccccvi. preceptis seu mandatis domini affirmatiis: & de inductione opib. bonarum. cxiii.
 57 De ccclxv. prohibitionib. seu preceptis dñi negatiis. cxvi.
     Finis Tabule Capitulorum triu librorum Rabi Moysi de pplexis seu dubiis inextricabilib.

Sequitur tabula serie litteraria vocum & sententiarum in dicto opere explanatarum aut insigniorum: quatenus eas colligere propter datu est. Si. et aut in triplici difinitione, nam quedam sunt in marginib. ad eius pra. eaq. foliis distinguere satis videbitur: quedam in fronte capitulorum aut folio tam numero aut etiam capitulo discernimus. Quodam vero notata non sunt: eaque foliis & numero & particula, indicabimus.

Cabel Alphabe.

- A Braham & eius mores sedm gen tiles. x.ca. x. Abrahæ fides & pgenitoris ei⁹ incredulitas. xc Abstratas intelligentias nō pot hō comprehendere. xiii. Accidens nō est in Deo. fo. xviii. Accidentia accidentia fundamenta sunt cognitio difficilia. xlvi. Ad peccatum vtrū fuerit cā intelligentie? fo. v.cap.i. Adæ filii ante Seth & post Abel nō habuerit veram formam humnam. fo. vii. Adā sedm gentilium. xc. Adonai & gloria. xxvi. Aequiuox apud Hebreos. lxi. Aeternitatis mudi ratios. xlvi. nō sunt de monstratio. xlviij. Affirmationes de deo sua ambiguae. xxii. cap. vii. Agens ex intentione & voluntate pot agere diu. rfa. Agere ppter suē vtrū conueniat deo. lxxvii. ca. xxvi. & fol. lxxviii. cap. xxvii. Ala. xv. cap. xlvi. Alexandri dictum insigne. lxxii. Altum & excelsum. fo. viii. ca. xx. Ambulare & ire. ix. cap. xxviii. Angelorum incorporeitas. xvii. Angelū esse ens, & ale ens, & de effectu ei⁹. xlvi. ca. vii. Angelus est nomē angelū. ibidem. ca. viii. Angeli duo sunt homini cuius dati. lxxv. Anhelit⁹ retento sufficit factū in utero. xv. Audire. xv. cap. xlvi.
- Aīas pmanēria. xxxviii. Anima. xv.ca. xi. Anima coili an sit de⁹. fo. xxviii. Appropinquare, & qd deo appropinquare. fo. viii. cap. xviii. Aqua sapiēri. xi. Aquas diuinit. lx. Araboth. xxviii. pte. iii. Arborum fructificatio. fo. xciii. parte. vi. Arcana sapientie ignoramus. i. Arcana legis nō licuit patetacere. lxxi. cap. i. Aristotelis propositiones de antiquitate mundi. xxxix. Aristotelis opinione de natura colorum. fo. xli. cap. iii. Aristotelis rationes de aeternitate mundi. xlvi. ca. xv. non sunt demostratiæ. xlvi. Aristotelis credititas circa deum & uniuersum. lcap. xx. Aristotelis opinio de efficiencia mundi. llii. Aristotelis dicta de cœlis a sphera luna usq. ad centrum terre sunt oia vera, reliqua verisimilia. llii. Aristotelis & Platonis opiniones an destruant fundamenta legis diuinæ. lv. Arithmeticæ utilitas. fo. xii. Arma non accipienda mulieri. xcvi. pte. iii. Ascendere, dñari &c. fo. xxvii. As̄esus & descd⁹ deus. Attributio quincuplex fo. xviii. Attributa in deo. xix. Attributio aliqd creatori elongatur homo dupliciter ab eo. xxii. Au lucu hois. lvi. Audire. xv. cap. xlvi.

Tabula

Alphabetica.

Audire & videre dei. xvii.

Enedictio p. terragramma-

Bō nomē dñi. xxiii.ca.xxi.

Blasphemia qd sit. xxi.

Bontas virtutum vnde. lxiii.

Bra. hium dextrum. xcvi.p.v.

Breuitas i. modicitas intellectus?

humani. xii.

C Andelex exēplo pbaſ ſilu-

do cōferre itellecui. iii.

Cathēdra. vii.ca.p. ix.

Cauſe ſep̄ē deſtructiōis repto-

rū in aliquo libro. iii.

Cauſe ſpedicē ſapiētā ſpūa-

līm. xxii.ca.p. xxxii.

Cauſe ſit quatuor: quārū tres

cōiungunt in dico. xvii.

Cauſa prima deus. xvii.

Cā prima ablaſa nihil ſit. xxviii.

Cā tpe ſcedit effectum. lii.

Cā effentia vniuersitatis. lxxvii.

Circuſionis cā. ciuiſ ſit in in-

fantia propter tria. ibidem.

Claus ſcienția ppheta. iii.

Celum mihi ſedes eſt. vii.

Celi ſunt de luce vſtimenti

dei. lvi.ca.p. xxvii.

Celeſtia corpa ſunt viua. xxii.

Celeri i ſeriora virtutes. xxii.

Celi ſi quiescerent vniuerſum

periret. xxxi.

Celi vtrū ſit generabile & cor-

ruptibile. xl.ca.p. iii.

Celum habet animā. xli.ca.v

Celorum numerus. xlii.

Celi ſit aſilia rōnalia. xlii.ca.vi

Celorum ſoni. xlili.ca.p. ix.

Celorum numer⁹. aliiii.ca.p. x.

Celo effluunt quatuor. xlii.

Celorum numeri rōnes. xlvi.

Celum coeli domino. lv.

Celos mēſurē & diſtātē. 78.

Cognitio dei. xxii. & xxiii.

Cōitus quadrupedū iſpectio,

quatre ſit phibita. ciuiii.

Comedere. xi.ca.xxix.

Comparatio inter q̄ ſit. xix.

Copatio & ſimilitudo. xxi.

Complexio ſeu cōſtitutio hoſes

impedit disciplinā. xiiii.

Cōcupiſcētiā lex auſter. xcii.

Cōſanguineis etiā no. cib⁹ te-

nerur hoſe benefacere. c.

Cōſuetudo ver⁹ dediſcēda. liii.

Cōſuetudinis poſtēta. lvi.

Cōtraria nō poſſe coniungi in

cođē non arguit in deo aliquā

impoſtēiam. xxxvii.

Cōtraria vtrū poſſit ſimil in

eſte eidē poſtēta dei. lxxix.

Cōuerſatio hoſes & mores. cxii.

Cor quo ſit in deo. xvi.

Cor. xiii.ca.p. xxxviii.

Cordis in aſali motus & celo-

rū copatio. xxv.

Corporeitas nō ē i deo. xxviii.

Corp⁹ quātū videlicet celum

vtrum ſit għabile & corrupti-

bile. xli.ca.iii.

Creatori & creaturei nihil eſt

comūne. xiii.

Creator non exit in poſtēta ad

actum. i.ca.p. xix.

Creator nō refert ad t̄pſ nec ad

locum. xix.

Creator facit ſingularia. xxvii.

Creator an ſit aſa celi. xxviii.

Creator quo iūgatur mūdo in

ſuo regimē neſtūnus. xxxi.

Creator vniuers. xxvii.

Creator ſimiliſ eſt fonte vndiq-

mananti. xlvi.

Creator diſſiſt illeſig. lxxv.

Credeta vel credata. cxii.

D Anna data a bestiis.

D fu. xviii.p.ter.

Danielis libri an ppheti

ci.

Daſomes dieſ ſunt hoedi. ciuii.

Decollatiōis aſali ſratio. ci.

Demōſtratio qd vniuerſalitatis.

Demōſtrator. xv.ca. xl.

Demōſtratio vera. qd an iſigas

mūdi nō ē demōſtrata. xliii.

Demonſtratione ſatorū id eſt

iudiciū. lxii.

Defēderē & Aſ. edēre. vii.e. x.

Desideriū ſcendi. xii.

Dei habere formā humanaſ

putant multi. v.

Deo appropinquare. viii.

Dei aſceliſ & deſceliſ. x.

Deo cur ſenſiſ & membra at-

tribuerūt hoſes. xvi. per to.

Deus quo audit & videt. xvii.

Deus nō eſt definibiliſ, nec in

eo eſt accidēs. xviii.

Deus quo dicat misericors. xx.

Deus eſt neceſſe eſſe. xxi.

Deo quatuor ſit auſter. xxi.

Dei credidit Aristoteles. l.

Deo an ſciat ſingularia. lxxix.

Deus an agat ob finē. 77. & seq.

Deuorare. xi.ca.p. xxix.

Dialecticæ neceſſitas. xiii.

Dicere & quiescerē dei. xxvi.

Differētia ſcientiæ ppriæ ab a-

liena. lxxxiii.

Difficilium expoſitio. cix.

Dispōnū creatori opinio. xviii.

Dispōnēs corporeis nō eē in deo

ut opinantur. xix.

Divinatio an ſit pphētia. lxii.

Docēdi putoſ mod⁹. xli.ca. 32.

Doctrinę alog⁹ apti. lxiii.

Doctrinę occulatioſ. viii.ca.p. xvii.

Dubitatioū ineqūalitas. liii.

Deu quō cognofat. xxii.

Deu nō eft forma rerum mē-

talib. xxvii.

Deu eft cauſa prima. xxvii.

Deo h̄taculū mundi, & an for-

ma. xxvii. Eſt icorpore⁹. xxx

viii. Plures eſſe nō p̄t. xl.

Deu eē cām & vniuerſiſ cauſa

tū creditiſ Aristoteles. l.

Deo an ſciat ſingularia. lxxix.

Deus an agat ob finē. 77. & seq.

Deuorare. xi.ca.p. xxix.

Dialecticæ neceſſitas. xiii.

Dicere & quiescerē dei. xxvi.

Differētia ſcientiæ ppriæ ab a-

liena. lxxxiii.

Difficilium expoſitio. cix.

Dispōnū creatori opinio. xviii.

Dispōnēs corporeis nō eē in deo

ut opinantur. xix.

Diuinatō an ſit pphētia. lxii.

Docēdi putoſ mod⁹. xli.ca. 32.

Doctrinę alog⁹ apti. lxiii.

Doctrinę occulatioſ. viii.ca.p. xvii.

Dubitatioū ineqūalitas. liii.

E Cc ego mitto ang. lum

E meum. liii.

Efficiens nō variat varia

tis effectibus. xix.

Egredi & reuerti. ix.ca.xxii.

Entium diuerſitas. xviii.xxii.

Entiu diuuiſo in tria. xlvi.

Epicycli & Eccētricī. liii.

Epicuri opinio. xlvi.

Eſaie loquēdi modus. lvii.

Eſt ita dei respiciēt ppoſi-

tiones. xxix.ca. 32. & xl.

Excellūm & alrum. viii.

Exēplū temere ſtudētū. xiii.

Exēplū ad dei cogitationē. xviii.

Exiſtē & exitus. ir.ca. xxii.

Expoſitio verboq; diſſiſtū. cix.

Ezechielis viſio. lxx. & seq.

Fabula de arbore. xci.

Fal ut ſa fides. xci.p. ro.

Facies in hebraicō dieſ ſpeci-

a videndo. vi.par.i.

Facie meā nō videbiſ. ix.

Facies ſeu vultus. xiii. par.v.

Factiū diuerſitas. lxi.

Fameſ ſit. xi.

Festū paſchalis, pentecosteſ, et

tabernaculorum. ci.

Fides quid ſit. xviii.

Tabella Alphabetica.

F	Figura & similitudo. vi.ca.iii.	I	Intellectus intelligens & intellectus sunt idem in deo. xxvii.	M	Materia ea est corruptio. 74.
	Filius Ade post Abel & an Seth non habuerunt veram formam humana nec Ade. vi.in fine.	I	Intellectus opatio qis sit. xxv.	M	Maxillarum ratio. xvii. par.v.
	Finis intentionis vniuersorum et recursus in unum finem. xxviii.	I	Intellectus diligit recte intellectum qui est a se. lxxii.in prin.	M	Mercurii rationes. lxxiii.bis.
	Finis legis est tollere e metibus hominum superbia. lxxxix.ca.xxix.	I	Intellectus splendor. lxxiiii.	M	Meretrices & scorta cur sine in legi prohibita. cvi.
	Finis orationis & lectiois legi. cx	I	Intelligentia abstracta hunc copi hederem non potest. xxi.	M	Mezatona. xciii.
	Fecundus in utero suffocatio. xv.	I	Intelligentia prima est a creatore & secunda a prima. lxxii.	M	Miraculorum ratio. lix.
	Fecundus in utero crescat. xlii.	I	Intelligentia quod suavit abinuicet & sint causae coelorum. lxxii.	M	Misericordia iudicium. justitia. ca.ii
	Formam Plato & ceteri piani vocant masculum. viii.	I	Intellectus rerum scripturarum non est ex intellectu rerum visarum. cix.	M	Misericors quod dicit deus. xx.
	Formari in ultimam formam recessus. xvii.	I	Intentiones secundae. lxxxi.	M	Misera. xix.
	Forma est causa esse rei. xxviii.	I	Iob vtrum vere fuerit. lxxxiiii.	M	Moyses per absconditione facie accessit premissi diuine visionis. vi.
	Forma triplex. llii.	I	vtrum mala presus sit. lxxv.	M	Moysi proposita excellit. lxiii.
	Fundauit terram super stabilitatem suam. lvii.	I	Ira in deo qualis sit: & quod non nisi in idololatrias. xiiii.	M	Moysi cur sit data lex. cv.
G	Enera qualitatis. xix.	I	Ex locuta est idiomatice humana. x.	M	Mores prout an sint in hole tantum ex parte materie. iii. pat. i.
	Gnus omnis pfectio. sive sunt in creatore. lxxxii.ca. xx.	L	Lex Moysi pferit alii. os.	M	Mores & commerciū hominis cum intellectu. cxi.
	Genera pfectio in holis. cxiii.		Lex quod dicat recta. ibide	M	Mori & vivere. xv.cap.xli.
	Geometriae utilitas. xii.		Lex non est naturalis. lxxvi.	M	Motor coeli non est corpus extra ipsum nec est poteris diffusa per corpus: nec est poteris in partibus eius: & horum probatio. xl.
	Gloria & Adonai. xxvi.		Legi ciuitatis finis. lxxvi.	M	Mores primi nos posuimus esse plures. xla. tergo.
	Gradus pfectio. lxxii.		Legis finis tollere superbiam. lxxix.	M	Motus localis necessitas. xvi.
H	Abiatio. ix.		Legis est virilis: & ei ingens qui budus grauis. xcii.	M	Motus continuus. xxxii.
	Habitaculum mundi de. 28.		Lex non confidatur ratione extra nem. xciiii.	M	Motus pfectioi causae. xlvi.
	Helisus cur facit. lxxiii.		Lex cur sit Moysi data. cv.	M	Mulier. vii.cap.vii.
	Hocci sunt demones. ciii.		Legis orationis & lectionis qui sit finis. cx.	M	Mundum esse nouum non est impossibile. xi.viii.cap.xvii.
	Hoereth & hoereth differencia. cxi.		Libellus repudii. cvi.	M	Mundi est vnus & quasi unus homo. xxix.
	Hircus Neomenius. ciii.par.v.		Libri huius intentio. ii.	M	Mundi antiquitatis aut creationis opiniones. xlvi.cap.iii.
	Homicidium quod sit licitum. xviii.		Libri huius nomine & nos. ca. ii.	M	Mundum semper fuisse & tamquam a deo esse opinantes. iii.
	Homo. viii. cap. xiii.		Libri veterum errorum. xcii.	M	Mundus non pendet necessario a creatori. iii.
	Hominis differencia triplex. xii.		Lingua hebraica casitatis. lxxv.	M	Mundi eternitatem sequitur plus quam suuenit quod nouitatem. iii.
	Homo est minor mundus. xxxi.		Locus. vii.ca.viii.	M	Mundus creditur creatus non est enim proper legem. lv.ca.xxvi.
	Homo indiget societate. cvi.		Lux creata in prima die. ix.	M	Mundum debere corrupti non habetur ex lege. lvi.cap.xvii.
I	Doloratus non creditur quod sit a Iohannes deuterisi effectus. xix.		Lux principium generationis. lxi.	M	Mundum esse de novo. xxvi.
	Ignorantes deum hoies quales sunt estimandi. cx.		Mala quod passus est Iohannes deuterisi effectus. lxxv.	M	Mundi esse possibile effe. ibid. i. fi.
	Imago est equiuocum: & quod sit factum ad imaginem nostram. xv. ca. i. & par. iii.		Matera est forma sit equo in elementis & in coelis. xxviii.	N	Natura non effe secundum accidentem. iii.
	Imaginatio animalium. xxx.		Matera stellarum non est materia coelorum. llii.		Natura oritur per naturam dei. xci.
	Impotencia non est in deo ne potest coniungere contraria. xxxvii.				Necessitate est deus. xxi.
	Infructus arboris in aliis speciem quare sit phibita. xviii.				
	Instrumentorum ro. xvi.				
	Intellectus est hois pfectio. v.				
	Eius ad diuinam pfectio. vi. haberet minimi. xi.				
	Intelligibilium diversitas & stelligendi difficultas. xi.				

Tabella Alphabetica.

Necessitas vniuersi quomodo non sit a deo. &c. lli. in fine.	xcviii.	Poena talionis.	xcviii.	Quatuor remouenda a deo.	xxi.
Negationes deo non habent dubitationem.	xxii. cap. xvii.	Poena grauitas vel leuitas attendit ex quatuor.	xxix.	Quaternarius mirabilis.	xlv.
Nominis huius libri causa.	ii.	Poenarum legalium ordo.	xcix.	Questio de hoie. an facit ut est ut est	ce
Nominis quedam sit equoca. quidam transfigurata. quedam abigua. iii.		Poena qua infisibet non a lege,		teria alia sibi intellectu. & ratio. v	
Nominationes seu agnominaciones seu attributa dei.	xix.	sed a sapientibus ad terrorem. dicitur maliat vel maliat.	c.	Questio an sit substantia omnino simplex &c.	xix.
Nomina oia dei supra sunt ab opibus piter tetragrammaton. xxxvii.		Pollutus quare non debet comedere de applicatione.	ciii.	Quæstiones. xii. narradorum. xxxii.	
Nomen dei in generali.	xxvi.	Polluti cur non intrabat factarium. & pollutione tripplex.	civ.	Actio. Aristoteles. aternita	
Nouum omne habet causam efficiemtiam.	xlvi. & xlxi.	Porci eius cur venit? in lege.	cvi.	R te mundi. xlvi. & xlvi.	
Nouum habet causam.	lx.	Post varia accipitur.	xlii. p. vi.	Phorum de diuersis. liii.	
Numeri colorum rationes.	xlvi.	Potentia eger subiecto.	xxvii.	Recusus in vnam formam. xxvii.	
O Blatio sacerdotum quare beat comburi.	cii.	Preceptorum ratio.	lxxix.	in vnum finem.	xviii.
Occultatio doctrinae.	viii. ca. xvii.	Præceptorum i. xliii. diuino. xciii.		Rectoris ciuitatis debet esse plura opera pietatis qd poene.	xx.
Oculus.	xv. cap. xlvi.	Præcepta prima & scde pris. xciv.		Regimini aliorum idonei.	lxiii.
Oculi obtemperant in tristitia subita. & illuminantur in letitia: & quare. vii. in fine.		Tertia & quartæ. xvii. Quirata & sextæ. xviii. Septem. & Octauæ Nonæ & decimæ. ci. Undecimæ. cii. Duodecimæ. cv. Decimæ. cvi. Decimæquartæ & vltimæ. cvi.		Repudii libellus.	cvi.
Olei sancti utilitas.	cii.	Præcepta. 28. affirmatiua. n. 4. Et coelv. negatib. acvi.		Respicere & videre.	vi. cap. iii.
Opiniones stulta deo. xxxvii.		Præparatio ad prophetiam.	lxviii.	Reuerti.	ix. cap. xxii.
Opinio vetus deponenda.	liii.	Principium & priuatum.	ix.	Abbatii obseruatio.	lx.
Opiniones quinq; de proutidentia dei.	lxx. cap. xviii.	Principium generationis.	lx.	Sacerdoti oblatio quare debeat comburi.	cii.
Opinoniu similitudines.	lxvii.	Priuatu scientia humana.	lxv.	Salomon qualiter puenerit ad secreta legis.	iii.
Orationum multiplicitates.	xxii.	Prophetica scientia clavis.	iii.	Salomon an crediderit aternitatem mundi.	lv. ca. xxix.
Ordo planetarum.	xlvi. ca. x.	Prophetarum obscuritas & prophetarum modus loquendi.	lvii.	Salomon fuisse sapientior omni hoie qualiter sit intelligendum. cxii.	
Ordo poenarum legalium.	xcix.	Prophetia cœctiores opis.	lx.	Sancti quare nonunq; patiantur afflictione.	cxi.
Os non communiuet in illo: & causa quare nullus os frigebant in sacrificio pašchali.	cii.	Prophetia gradus.	lxii.	Sæctuarium cur non licebat intrare pollutis.	cv.
P Arabola omnis habet duas facies.	iii.	Prophetia Moysi excellèria.	lxiii.	Sanguinem quare non licuerit Iudeis comedere.	cii.
Parabolæ pulchra.	cix.	Prophetarum delicta.	lxvii.	Sapientia addiscere impeditur se pre cause.	xii. ca. xxii.
Paruulos docendi modus.	xii. ca. ii.	Prophetarum delicta.	lxvii.	Sapientia explicat.	cxi. ca. lv.
Pascha cur sepe diebus agatur. f. ci.		Prophetarum delicta.	lxvii.	Sapientia Salomonis.	cxiii.
Patriarchæ & Moyles, malerunt in fine predictionis erga deum.	cxi.	Prophetæ virtutes.	lxv.	Scala.	viii. ca. xv.
Peccatum Ad vitæ fuerit causa intelligentie eius.	v. cap. ii.	Prophetæ status.	lxvi.	Scientia propheticæ clavis.	iii.
Pentecostes festum.	ci.	Prophetia p. similitudine.	lxvii.	Scientia desiderium.	xii.
Perfectio hominis.	v. ca. iii.	Prophetia similitudines.	lxvii.	Scientia dicitur vita.	xv.
Perfectio omnis in deo.	lxvii.	Prophetia gradus.	lxvii.	Scientia Hebreorum perire.	xxix.
Pes.	x. cap. xxvii.	Prophetia multa in visione tñ & non in re contingunt.	lxix.	Scientia dei respectu singularium qualis sit.	lxxix.
Perra.	viii. cap. vi.	Prophetia per metaphoram.	lxix.	Scientia dei non innovas.	lxxxiii.
Phi & loquetur disputatio.	xxxvii.	Propositiōes. xxvi. de effectu creatoris.	lxix.	Scientia propria & aliena.	lxxxiii.
Planetary ord.	xlvi. cap. x.	Prouidentia dei opis.	lxix.	Scorta cur sint inhibita.	cv.
Plato vocavit materiam feminam. & formam masculinam.	viii.	Psalmi.	lxix.	Scientibus cõta.	xxix.
P'enum.	viii. cap. xix.	Qui habitat in adiutorio & c. continentia.	cx.	Secundum interiores sunt in intellec-	
Q capaces.	xiii.	Pueri non sunt sapientie spiritualis.		tua: ut species gen&c. lxxxii.	
Valeratis g̃ia quatuor: quorū nullū ē in deo.	xix.			Sedere.	vii. ca. xi.

Tabella Alphabetica.

Seth secundum gentiles.	xc.	Abernaculorū festum.	ci.	do.	xviii.	
Silirudo cōfert ad intellectū.	vt pbat exēplo candela.	iii.	Tabule legi opa dñi. xxvi.	Vniuersū est quasi yn⁹ hō. xliii.		
Similitudo & imago.	liii. cap. v.		Talionis poena.	Vniuersum est a deo scdm Ari stotelem.		
Similitudo & figura.	vi.ca.iii		Talmud.	lvi.		
Similitudo quid.	xxi.		Tangere.	viii.ca.p. xv.	Vnū nō est qd corp⁹ habet. xliii.	
Similitudo & cōparatio.	xxi.		Tempus, & de eo op̄i.	Volūta dicunt equiuoce de no bis & de separatis.		
Similitudo pulcherrima.	xxii.		Tēpus est accidēs motus.	Tēpus ē difficile cognitu. xlvi.		
Simplex tñm, puenit ex simplice & nō qdlibet e quolibet.	liii.		Tentatio & ei⁹ mērio.	Videre & recipere.		
Sol in medio planetarū.	xlivii.		Terra est de nūe throni Dei.	Vinum quare sit prohibiti. cvi.		
Sole adorari solitū. c.i. parte. v.			lvi. ca.p. xxvii.	Vini nūmenta. ibidem.		
Solennitatum utilitas.	cv.		Terra dicitur multipliciter.	Virtus colligaria & virtutes i corpe nutritibili. & de virtute at tractiva.		
Somnū ē species pphetię.	lxii.		Tetragramon nomen.	xxi.		
Sonitus cœlorum.	xlivii. cap. ix.		pīpm bñdictio ibidē.	Visa plus faciunt ad intellectū,		
Species & ceterē secūde intérīo nes sunt in intellectū.	lxxii.		Theophilii.	q̄ scripta.		
Sphere, & q̄ nihil ē vacuū iter cas. xxx. Barū centra & nume rus. ibidem in fine.	ter.		Tranfire.	ix.ca.xvi.	Vifio quid sit, & vnde dicas. lxi.	
Spherarum numerus.	xlivii.		Tristitia.	x.ca. xvii.	Vifio Ezechieliſ.	lxii.
Sphera Veneris & Mercurii. folio.	xlivii.		Varias efficiēs.	Visiones dei cur dixerit. lxxiii.		
Spiritus ventus. xv. parte. ii.			Veneris sphaera.	Vifitans peccata pafri in fi.		
Stare. viii. capitulo. xii.			Venire.	xx.	Vitula deceruicata.	xxvii.
Stellæ. sphæra octaua.	lii.		Verbi dicēdī est equocū.	Vituum sapies, potes, volēs.		
Sum qui sum.	xxv.		Veritas qd⁹ modis appearat. ii.	Viuere & mori.		
Surgere.	viii.ca.xii.		Veritatē impedit tria appre hendere.	Vtilitas solennitatum.		
			Veritas qua cura acquirat. liii.	Zelata applicatio.		
			Vnitas creatoris.	ciii. par. iii.		
			Vnuersi ad hominem similitu rus.	Zelotes & vitor deus.		

FINIS Rabi Mosséi ductoris dubitantium

seu perplexorum, Anno. MDXX. ad

nonas Iulias: Opera Iodoci Badii

Ascensūcum gratia & priuile
gio in trichum proximum,

Annuente literatorum

omnium Mecc⁹

nate

L.Ruze.